

## NARVA 6. KOOL ÕPPEKAVA

Narva

30. august 2019.a

Kehtestatud direktori 30. augusti 2019.a käskkirjaga nr 5.3/92 põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 17 lõike 2 alusel.

Jõustumine: 01.09.2019. a

Muudetud (lisatud p 14) direktori 5. juuni 2020.a käskkirjaga nr 5.3/47-1 põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 17 lõike 2 alusel.

Jõustumine: 05.06.2020. a

Muudetud (lisatud p 3.6 ja 12.2) direktori 10. detsember 2020.a käskkirjaga nr 5.3/18-1 põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 17 lõike 2 alusel.

Jõustumine: 10.12.2020.

Muudetud direktori 24. oktoobri 2022.a käskkirjaga nr 5.3/25 põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 17 lõike 2 alusel.

Jõustumine: 01.11.2022.

### SISUKORD

Üldsätted	3
Õppekava üldosa	5
1. Kooli väärtused ja eripära	5
2. Kooli õppe- ja kasvatusesmärgid	5
3. Õppekorraldus koolis	6
4. Kooli õppekava välise õppimise või tegevuse arvestamine koolis õpetatava osana	11
5. Pädevuste kujundamiseks ja õpikeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused	13
6. Liikluskasvatuse teemad kooliastmeti	13
7. Loovtöö temaatika valiku, juhendamise, töö koostamise ja hindamise kord	14
8. Hindamise korraldus põhikoolis	15
9. Õpilaste arengu ja õppimise toetamise korraldus ning õpilaste juhendamise ja hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted, tugiteenuste rakednamise kord	17
10. Karjääriõppe ja nõustamise korraldamine	19
11. Õpilaste ja lastevanemate teavitamise ja nõustamise korraldus	19
12. Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted	20
13. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord	22
Ainekavad	24
Ainevaldkond „Keel ja kirjandus“	24
Vene keel ja kirjandus	28
Ainevaldkond „Võõrkeeled“	62
Eesti keel teise keelena	69
Inglise keel	170
Ainevaldkond „Matemaatika“	214
Matemaatika	219
Ainevaldkond „Loodusained“	236

Loodusõpetus	241
Bioloogia	266
Geograafia	276
Füüsika	286
Keemia	294
Ainevaldkond „Sotsiaalsained“	301
Inimeseõpetus	306
Ajalugu	318
Ühiskonnaõpetus	336
Ainevaldkond „Kunstiained“	349
Kunst	354
Muusika	374
Ainevaldkond „Tehnoloogia“	397
Tööõpetus, käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus	403
Ainevaldkond „Kehaline kasvatus“	435
Kehaline kasvatus	439

## ÜLDSÄTTED

Õppekava koosneb õppekava üldosast ja ainevaldkondade õppeainete ainekavadest.

Õppekava üldosas sätestatakse:

1. kooli väärtused ja eripära (Vabariigi Valitsuse 3. jaanuari 2011. a määruse nr 1 „Põhikooli riiklik õppekava“, edaspidi „põhikooli riiklik õppekava“ või „PRÕK“, § 24 lg 6 p 1);
2. kooli õppe- ja kasvatusesmärgid (PRÕK § 24 lg 6 p 1);
3. õppekorraldus koolis (PRÕK § 24 lg 6 p 2; PRÕK § 15 lg 1), sh õppe korraldamise viisid (PRÕK § 15 lg 2);
  - 3.1. tunnijaotusplaan õppeaineti ja klassiti, sealhulgas põhikooli riikliku õppekava § 15 lõikes 4 nimetatud tundide kasutamine (PRÕK § 24 lg 6 p 2), vaba tunnimahu kasutamine (PRÕK § 15 lg 4);
  - 3.2. riiklikus õppekavas sätestatud õppeainete nimetustes või õppemahtudes tehtud erisused ja erisuste tegemise põhjendused (PRÕK § 24 lg 6 p 2; PRÕK § 15 lg 5), sh kooli õppekava erinevused võrreldes põhikooli riikliku õppekavaga, kui kooli hoolekogu nõusolekul on muudetud läbivate teemade nimistut (PRÕK § 15 lg 5);
  - 3.3. valikainete ja võõrkeelte valik (PRÕK § 24 lg 6 p 2);
  - 3.4. eesti keelest erinevate õppekeelte kasutamine õppeaineti (PRÕK § 24 lg 6 p 2);
  - 3.5. läbivate teemade ja lõimingu rakendamine (PRÕK § 24 lg 6 p 2);
4. kooli õppekava välise õppimise või tegevuse arvestamine koolis õpetatava osana (PRÕK § 15 lg 9; PGS § 17 lg 4);
5. pädevuste (üldpädevuste, valdkonnapädevuste ja kooliastmetes taotletavate pädevuste) kujundamiseks (PRÕK § 4 lg 2) ja õppekeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused, sh õppekava rakendamist toetavad tegevused, õppekäigud ja muu taoline (PRÕK § 24 lg 6 p 3);
6. liikluskasvatuse teemad kooliastmeti, mis tulenevad riiklikes õppekavades sätestatud läbivast teemast „Tervis ja ohutus“, nende käsitlemise ulatus ning kavandatud liikluskasvatusalased tegevused (Vabariigi Valitsuse 20. oktoobri 2011. a määrus nr 136 „Laste liikluskasvatuse kord“, edaspidi „laste liikluskasvatuse kord“, § 6 lg 3 ja lg 4);
7. III kooliastmes läbivatest teemadest lähtuva või õppeaineid lõimiva (PRÕK § 15 lg 8) loovtöö temaatika valiku, juhendamise, töö koostamise ja hindamise kord (PRÕK § 24 lg 6 p 4);
8. hindamise korraldus (PRÕK § 24 lg 6 p 5) ja hindamise täpsustatud tingimused ja kord (PGS § 29 lg 4);
  - 8.1. tulemuse hindamine hindega „nõrk“, kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine (PRÕK § 21 lg 6);
  - 8.2. järelevastamise ja järeltööde sooritamise kord (PRÕK § 21 lg 7);
  - 8.3. hinnete ja hinnangute vaidlustamise kord (PRÕK § 19 lg 4);
  - 8.4. kokkuvõtva hindamise sageduse kindlaksmääramine - poolaasta-, trimestri- või veerandihinded (PRÕK § 22 lg 2), et teavitada õpilast ja vanemat kokkuvõtivatest hinnetest (PRÕK § 22 lg 4);
  - 8.5. kasutatav hindedüsteem ja hinnete viie palli süsteemi teisendamise põhimõtted (PRÕK § 21 lg 4);
  - 8.6. kirjeldavate sõnaliste hinnangute kasutamine põhikooli I ja II kooliastmel (PRÕK § 21 lg 5);

- 8.7. põhikooli õpilase käitumise (sealhulgas hoolsuse) kohta õpilasele ja vanemale kirjaliku tagasiside andmise kord (PRÕK § 19 lg 3);
- 8.8. täiendavale õppetööle jätmise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise täpsustatud tingimused ja kord (PGS § 29 lg 4);
9. õpilaste arengu ja õppimise toetamise korraldus (PRÕK § 24 lg 6 p 5) ning õpilaste täiendava juhendamise (PGS § 37 lg 4) ja hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse põhimõtted, tugiteenuste rakendamise kord (PRÕK § 24 lg 6 p 6);
  - 9.1. individuaalse õppekava koostamine või muu tugisüsteemi määramine õpilasele, et aidata omandada nõutavad teadmised ja oskused (PRÕK § 22 lg 7);
10. karjääriõppe, sh karjääriinfo ja nõustamise korraldamine (PRÕK § 24 lg 6 p 7);
11. õpilaste ja lastevanemate teavitamise ja nõustamise korraldus (PRÕK § 24 lg 6 p 8);
12. õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted (PRÕK § 24 lg 6 p 9);
13. kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord (PRÕK § 24 lg 6 p 10).

Ainevaldkondade õppeainete ainekavades on esitatud tulenevalt riikliku õppekava § 24 lõikest 7 ainult õppeainete õpitulemused ja õppesisu kirjeldused klassiti.

Kooli õppekava on koolis õpingute (õppe- ja kasvatustegevuse) alusdokument, mis on koostatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 17 lõike 1 alusel, milles eelkõige tuuakse välja kooli eripärast tulenevad valikud põhikooli riiklik õppekava raames ning milles kirjeldatakse õppe rõhuasetused ja tegevused õppekava täitmiseks.

Kooli õppekava koostamisel on lähtutud põhikooli riikliku õppekava §-st 24 ja laste liikluskasvatuse korra § 6 lõikest 3.

Kooli õppekava on väljundipõhine, milles kõrgeim õpiväljund on omandatud üldpädevused, so suutlikkus asjatundlikult, loovalt, ettevõtlikult ja paindlikult toimida teatud tegevusalal või tegevusvaldkonnas, perekonnas, tööl, avalikus elus, kultuurikandjana. Üldpädevused on kirjeldatud põhikooli riikliku õppekava § 4 lõikes 4. Üldpädevused on valdkonna- ja aineülesed ja nende kujunemise tagamine õpilastel on kõigi koolis tegutsevate isikute ühine eesmärk.

Väljundipõhises õppes on rõhuasetus õpilaste poolt õppimise kaudu õppeprotsessi lõpuks omandatavate õpitulemuste/pädevuste omandamisel ja nende hindamisel. Õpilastel lastakse demonstreerida õpitulemuste/pädevuste omandatust võimalikult erinevates olukordades tulenevalt õpitulemuse väljundverbist ja antakse soorituste kohta tagasisidet tuues välja õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning andes soovitusi edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpitulemuse/pädevuse omandamist. Kooli õppekavas esitatud õppesisule pühendatakse arvestatav hulk aega, lähenedes õppesisule mitmekesiselt, nii et õpilased õpivad õpitut kasutama erinevates situatsioonides. Õppesisu käsitluses teeb valiku aineõpetaja, arvestusega et klassiti kirjeldatud õpitulemused, üld- ja valdkonnapädevused oleksid saavutatud.

Väljundipõhise õppe õpikäsitus väljendub selles, et õpetamine on õpilase vaimse, sotsiaalse ja füüsilise õpikeskkonna organiseerimine viisil, et õpilane saavutab õppekavas kavandatud õpitulemused/pädevused.

Õppetegevus koolis on tervikuna korraldatud viisil, et saaks toetatud iga õppija individuaalne ja sotsiaalne areng ning toimuks õpioskusi, loovust ja ettevõtlikkust arendav õppimine.

# ÕPPEKAVA ÜLDOSA

## 1. KOOLI VÄÄRTUSED JA ERIPÄRA

### Väärtused

Kõik kooli töötajad lähtuvad oma tegevuses põhikooli riikliku õppekava § 2 lõikes 3 sätestatud üldinimlikest ja ühiskondlikest alusväärtustest, milleks on ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu, vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, patriotism, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus.

### Eripära

Kooli eripära väljendub avatud õpikeskkonnaga kooliks olemises, kus edendatakse loovust ja kasutatakse õpitulemuste omandamisele kaasaaitavaid nüüdisaegseid õppemeetodeid. Õppe kavandamisel ja korraldamisel keskendutakse eelkõige üldpädevuste kujunemisele.

## 2. KOOLI ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID

### Kooli lõpetanud õpilane on omandanud üld-, kooliastme- ja ainevaldkonnapädevused

Õppe- ja kasvatus eesmärgiks on põhikooli riikliku õppekava § 4 lõikes 4 esitatud üldpädevuste, põhikooli riiklikus õppekavas §-s 7, 9 ja 11 kooliastmeti kirjeldatud pädevuste ning põhikooli riikliku õppekava ainevaldkonnakavades esitatud valdkonnapädevuste kujunemine, arvestades Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. detsembri 2006. a soovitusel „Võtmepädevuste kohta elukestvas õppes“ sätestatud.

### Kooli lõpetanud õpilane on saavutanud riiklikes õppekavades esitatud õpitulemused

Põhikooli lõpetanu õpitulemused on kooskõlas kvalifikatsiooniraamistiku 2. tasemel kirjeldatud üldnõuetega: õpilasel, kes lõpetab põhikooli, on teadmised ainevaldkonna-alaste faktide kohta, põhilised kognitiivsed ja praktilised oskused vastava teabe kasutamiseks, et täita ülesandeid ja lahendada tavalisi probleeme, kasutades lihtsaid reegleid ja töövahendeid ning suutlikkus töötada ja õppida juhendamisel, kuid mõningase iseseisvusega.

### Kool toetab iga õpilase individuaalset arengut

Kool aitab kaasa põhikooli õpilaste kasvamisele loovateks ja mitmekülgseteks isiksusteks. Põhikooli õpilastele on tagatud eakohane tunnetuslik, kõlbeline, füüsiline ja sotsiaalne areng ning tervikliku maailmapildi kujunemine. Koolis on loodud põhikooli õpilastele eakohane, turvaline, positiivselt mõjuv ja arendav õpikeskkond, mis toetab õpilaste õpihimu ja õpioskuste, eneserefleksiooni ja kriitilise mõtlemisvõime, teadmiste ja tahteliste omaduste arengut, loovat eneseväljendust ning sotsiaalse ja kultuurilise identiteedi kujunemist.

Põhikooli õpilasel, kes on läbinud kooli õppekava, on kujunenud põhilised väärtushoiakud ning õpilane mõistab oma tegude aluseks olevaid väärtushinnanguid ja tunneb vastutust tegude tagajärgede eest. On loodud alus enese määratlemisele eneseteadliku isiksusena,

perekonna, rahvuse ja ühiskonna liikmena, kes suhtub sallivalt ja avatult maailma ja inimeste mitmekesisusse. Põhikooli õpilased on jõudnud selgusele oma huvides, kalduvustes ja võimetes ning omavad valmisolekut õpingute jätkamiseks järgneval haridustasemel ja elukestvaks õppeks. Põhikooli lõpetanud noorukil on arusaam oma tulevastest rollidest perekonnas, tööelus, ühiskonnas ja riigis.

Õpetuses pööratakse erilist tähelepanu eesti keele õppele.

### 3. ÕPPEKORRALDUS KOOLIS

#### 3.1. Tunnijaotusplaan õppeaineti ja klassiti ning vaba tunnimahu kasutamine

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 25 lõikes 2 on sätestatud põhikooli õpilase suurim lubatud nädala õppekoormus tundides. Põhikooli riikliku õppekava § 15 lõikes 3 on sätestatud põhikooli kohustuslike õppeainete nädalatundide arv. Tulenevalt põhikooli riiklikus õppekavas esitatud kohustuslikest nädalatundide arvust ning lubatud vabast tunniressursist, mis jääb kohustusliku ja maksimaalselt lubatu vahele, on koostatud tunnijaotusplaan vene õppekeele klassidele, kus eesti keelt õpetatakse teise keelena.

##### 3.1.1. Tunnijaotusplaan

Õppeained	1.kl	2.kl	3.kl	1-3	4.kl	5.kl	6.kl	4-6	7.kl	8.kl	9.kl	7-9
Kohustuslikud ained												
Vene keel	7	6	6	19	5	3	3	11	2	2	2	6
Kirjandus						2	2	4	2	2	2	6
Eesti keel	2	2	2	6	4	4	4	12	4	4	4	12
Võõrkeel (A-võõrkeel)			3	3	3	3	3	9	3	3	3	9
Matemaatika	3	3	4	10	4	4	5	13	5	4	4	13
Loodusõpetus	1	1	1	3	2	2	3	7	2			2
Geograafia									1	2	2	5
Bioloogia									1	2	2	5
Keemia										2	2	4
Füüsika										2	2	4
Ajalugu						1	2	3	2	2	2	6
Inimeseõpetus		1	1	2		1	1	2	1	1		2
Ühiskonnaõpetus							1	1			2	2
Muusika	2	2	2	6	2	1	1	4	1	1	1	3
Kunst	2	1	1,5	4,5	1	1	1	3	1	1	1	3
Tööõpetus	1	2	1,5	4,5								
Käsitöö ja kodundus; tehnoloogiaõpetus					1	2	2	5	2	2	1	5
Kehaline kasvatus	2	3	3	8	3	3	2	8	2	2	2	6
Kokku:	20	21	25	66	25	27	30	82	29	32	32	93
Vabatunniressurss (lisaks kohustustele ainetele)		2		2		1		1	1			1
Maksimaalne nädalakoormus	20	23	25	68	25	28	30	83	30	32	32	94

### **3.2. Riiklikus õppekavas sätestatud õppeainete nimetustes või õppemahtudes tehtud erisused ja erisuste tegemise põhjendused**

Kool ei ole teinud erisusi riiklikus õppekavas sätestatud õppeainete nimistus ega õppemahtudes.

### **3.3. Valikainete ja võõrkeelte valik**

Kõik tunnijaotusplaanis esitatud õppeained on õpilasele kohustuslikud.

Valikained põhikoolis valib kool ning nende õpetamine toimub vaba tunniressursi arvelt pidades silmas põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 25 lõikes 2 sätestatud suurimat lubatud õppekoormust nädalas.

A-võõrkeelena õpetatakse inglise keelt.

Koolis õpetatakse eesti keelt teise keelena, mistõttu tulenevalt riiklikust õppekavast B-võõrkeelt ei õpetata.

### **3.4. Eesti keelest erinevate õppekeelte kasutamine õppeaineti**

Vastavalt kooli põhimäärusele on õppekeeleks vene keel.

Õpetaja valikul ja algatusel võib lõimida kõiki õppeaineid erinevate keeltega. Õpetaja võib, kui see on õpitulemuse saavutamiseks vajalik, õppetunni tasandil kasutada aine õppekeelest erinevas keeles õppematerjale (sh õpilase koduses keeles) või teatud tunni etappides keele vahetust (nt refleksioonifaasis). Võõrkeeletundides toimuvad tunnid maksimaalselt sihtkeeles (nii õpetaja kui õpilaste poolt) ning kodukeele või muu keele kasutust välditakse.

### **3.5. Läbivate teemade ja lõimingu rakendamine**

#### **3.5.1. Läbivate teemade rakendamine**

Läbivate teemade õpetus realiseerub kogu koolipere ühise toimimise kaudu, põhinedes lõimingu ja keskkonna korraldusel.

Läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivad teemad on ainevaldkonnaüleised ja ühiskonnas tähtsustatud ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada.

Läbivate teemade õpe realiseerub eelkõige:

- 1) õpikeskkonna korralduses – kooli vaimse, sotsiaalse ja füüsilise õpikeskkonna kujundamisel arvestatakse läbivate teemade sisu ja eesmäärke;
- 2) aineõppes – läbivatest teemadest lähtudes tuuakse aineõppesse sobivad teemakäsitlused, näited ja meetodid, viiakse koos läbi aineteüleseid, klassidevahelisi ja ülekoollisi projekte. Õppeainete roll läbiva teema õppes on lähtuvalt õppeaine taotlustest ja õppesisust erinev, olenevalt sellest, kui tihe on ainevaldkonna seos läbiva teemaga;

- 3) läbivatest teemadest lähtuvas või õppeaineid lõimivas loovtöös – õpilased lähtuvad läbivast teemast loovtöö valikul, mida tehakse kas iseseisvalt või rühmatööna;
- 4) korraldades koostöös kooli pidajaga koolivälisest õpi- ja huvitegevust ning osaledes erinevates koolivälistes projektides.

Aineõppel põhinev läbivate teemade kasutamine arvestab ainekavades toodud seoseid läbivate teemade taotlustega ning õppeainete ja ainevaldkondade vahelise lõimingu vajadust läbivate teemade käsitlemisel. Õppeainete ja ainevaldkondade panus läbiva teema käsitlemisse on lähtuvalt õppeaine taotlustest ja õppesisust erinev.

Õpikeskkonna korraldamise kaudu luuakse võimalused läbivate teemadega tegelemiseks. Läbivate teemade taotluste elluviimiseks kasutatakse nii vaimset, sotsiaalset kui ka füüsilist õpikeskkonda. Klassi- ja koolivälisel tegevusel põhinev läbivate teemade käsitlemine toimub projekti- ning partnerlustegevuste kaudu, mille eesmärgid ja tulemused on seotud läbivate teemade taotlustega.

### **3.5.2. Lõimingu rakendamine**

Õppetegevus ja selle tulemused kujundatakse tervikuks lõimingu kaudu. Lõiming toetab õpilaste üld- ja valdkonnapädevuste kujunemist. Lõimingu saavutamist kavandatakse õppe- ja kasvatustegevuse planeerimise käigus õpetaja töö planeerimise ja kooli üldtööplaani tasandil.

Lõimingu mõte avaldub selles, et ühel või teisel moel seostatakse eraldiseisvaid õpetatavaid teadmisi ja oskusi, asetades need reaalse elu konteksti ning aidates õpilastel neid mõtestada ning seostada üheks tervikuks.

Õppe lõimimine saavutatakse erinevate ainevaldkondade õppeainete ühisosa järgimisel, õppeainete, koolisestes projektide ja läbivate teemade ühiste temaatiliste rõhuasetuste, õppeülesannete ning -viiside abil. Lõimingu saavutamiseks korraldatakse koolis õpet ja kujundatakse õpikeskkonda ning õpetajate koostööd viisil, mis võimaldab aineülest käsitlust: täpsustades pädevusi, seades õpieesmärke ning määrates erinevate õppeainete ühiseid probleeme ja mõistestikku. Õppe lõimingu taotlevad tunnivälised ja ülekooolilised projektid kavandatakse pedagoogide poolt koostöös iga õppeaasta alguses. Need kajastuvad kooli üldtööplaanis ning üldtööplaanist tulenevalt arvestab õpetaja nendega oma tööd planeerides. Lõiming on õpetajate teadlik katse seostada erinevaid teadmisi ja oskusi ning õpimeetodeid omavahel nii, et saavutada õppekava ja õpetuse terviklikkus. Õpetuse terviklikkuse saavutamise kaudu püüeldakse selles suunas, et toetada parimal moel õpilase sisemise lõimingu tekkimist ning üldpädevuste kujunemist.

Lõimingul on oluline roll õppimise fragmenteerituse vähendamises, eesmärgiga muuta õppimine õpilase jaoks tähenduslikuks. Õppetegevuses aidatakse teadmisi konstrueerida tähenduslikkuse kontekstis. Selle saavutamiseks kasutatakse probleemõpet, mis julgustab õpilasi uurima võimalusi, välja mõtlema alternatiivseid lahendusi, tegema koostöös teiste õpilastega, välja pakkuma ideid ja hüpoteese ning lõpuks välja pakkuma parima lahenduse, mille nad ise leidsid. Lõiming võimaldab püüelda suunas, kus õpilased areneksid aktiivseteks ennastjuhtivateks õppijateks, kes konstrueerivad oma teadmisi varasematele teadmistele tuginedes ning õppimise käigus omandatud kogemustest ja seostest.

Lõimingu puhul on oluline lõimingutsentri määratlemine. Lõimingutsentrit kasutatakse millegi saavutamiseks. Lõimingutsenter on midagi, mille ümber õppetegevus kavandatakse.



Lõimingutsentriks võib olla mingi teadmine, oskus või suhtumine või mingi keskne idee kui fokuseeriv tsepter. Kooli õppekava kontekstis on sellisteks keskseteks aineülesteks ideedeks pädevused. Pädevusi käsitleme kui lõimingutsentreid, mis on aluseks suutlikkuse kujunemiseks. Pädevuste kujundamist taotletakse nii õppe- kui ka õppekavavälises tegevuses.

Lõimingutsentriks võivad olla erinevad õppeviisid (individuaalne, paaris- ja rühmatöö, diskussioon, ajurünnak, probleemõpe, õppekäik, ekskursioon, matk), mis aitavad õpilasel omandada erinevaid töövõtteid ja saada kogemusi. Lõimingutsentriks võivad olla õppeülesanded (projekt, referaat, uurimistö, loovtöö, essee), mis täidavad olulist rolli sisemise lõimingu saavutamisel. Lõiminguks võib olla ka mis tahes probleem, meetod või vahend, millega kaks või enam õpikogemust seostatakse.

Lõimimise esimeseks sammuks on lõimingutsentri määramine, mille leiab õppekava üldosast ja ainekavadest esitatuna ainevaldkondade kaupa. Üldpädevuste kujundamist on käsitletud täpsemalt riiklike õppekavade ainevaldkondade kirjeldustes. Valdkonnasisese lõimingu aluseks on vastava valdkonnapädevuse kujunemine. Valdkonnaülese lõimingu aluseks on pädevused kooliastmeti, mis on kirjeldatud riiklikes õppekavades.

Kui lõimingutsenter on valitud, tuleb selle käsitlemiseks leida sobiv lõiminguviis ja sellega seotud tegevused. Tegevused peavad olema õpetaja poolt valitud hariduslikult tähenduslikud ja soodustama iga aine õpitulemuste saavutamist ka siis, kui nad ei sisalda endas lõimingu. Lõiming väljendub õpetaja töö planeerimisel õppetegevustena. Tegevusteks võivad olla projektide kavandamine ja teostamine, probleemide lahendamine, uurimine, küsimuste esitamine ja neile vastuste leidmine. Lõimingu õnnestumiseks on oluline õpetajate koostöö. Selleks on koolis loodud võimalused õpetajate omavaheliseks tihedaks koostöök.

Lõimingu viisi valik on õpetajale vaba ning viisi valik sõltub sellest, mida tahetakse lõimimisega saavutada: kas luua seoseid üksikute õpitulemuste vahel, ainevaldkondade sees ja ainevaldkondade vahel või soovitakse lõiminguga saavutada kooliastme pädevusi, üldpädevusi või valdkonnapädevusi. Õpetajal on kasutada järgmised lõiminguviisid: ainetevahelised seosed, ajaline kooskõla, ainete kombineerimine, teemakeskne ehk multidistsiplinaarne lõiming, interdistsiplinaarne valdkonnasisene või interdistsiplinaarne valdkondade vaheline lõiming.

### **3.6. Distantõppe korraldus eesmärgiga ennetada või tõkestada tuvastatud nakkushaiguse levikut**

Kool juhendub distantõppe läbiviimisel Andmekaitse Inspektsiooni 07. oktoobri 2020. a ringkirjas edastatud ühistest suunistest koolidele.

Kool annab ette distantõppeks vajalikud nõuded ja küsib tagasiside, kas kodus on vastav tehniline valmisolek olemas või mitte. Kool ei küsi õpilastelt ega vanematelt täpsemaid tehnilisi andmeid või andmeid teenusepakkujate kohta.

Juhul, kui isikuandmeid töödeldakse virtuaalkeskkonnas selgelt kogu kooli õppetöö korraldamiseks, sh ka distantõppeta, ei küsita selleks eelnevaid nõusolekuid. Samuti ei paku kool alternatiivseid lahendusi või ühe lapsevanema tõttu ei korralda kool ümber oma tavapärasest tööd. Sellised keskkonnad, mida kool kasutab kogu kooli õppetöö korraldamiseks on eKool ja kooli domeeniga meiliaadressid.

Õppetöö korraldamist võimaldavate keskkondade paroolide haldamine toimub kas õpilase enda või nooremate laste puhul nende vanema poolt ning koolile jääb parooli taastamisel administreeriv roll. Selle korralduseks loob kool konto loomisel ühekordsed ajutised paroolid, mis tuleb õpilasel või vanemal pärast sisse logimist kohe ära muuta.

Kõik muud keskkonnad, mis ei ole õppetöö korraldamiseks vältimatud, on nõusolekupõhised. Neid keskkondi pakub kool alternatiivina neile, kes ei soovi õppetööks tavapäraselt kasutatavaid keskkondi kasutada.

Otsused, milliseid keskkondi ja rakendusi (äppe) tunni läbiviimisel kasutada, teeb kool, mitte iga õpetaja eraldi. Erandina on need testide loomise keskkonnad, mis ei nõua konto tegemist ja kus ei toimu isikuandmete salvestamist. Muul juhul valib ja vastustab kool, millised virtuaalsed abivahendid on kooli hinnangul turvalised ja tööks vajalikud. Keskkondade valikul kasutab kool võimalusel sama tooteperekonna teenuseid (sama konto erinevatele teenustele), et ei tekiks liiga palju erinevaid keskkondade haldamisega seotud kohustusi.

Pärast eesmärgi täitumist hoolitseb kool, et kõik andmed ja kasutajakontod saaksid kustutatud.

Keskkonna valikul lähtub kool vanuselisest piirangust, mille on keskkond seadnud. Eelistatakse Euroopa Liidu tegevuspiirkonnas andmete töötlemist arvestavate keskkondadega, sest probleemide korral on sel juhul tagatud ühtsed õiguskaitsepõhimõtted.

Pärast hinde väljapanemist (s.t. pärast hindamise vaidlustusaega) tagab kool, et õpetaja on kõik saadud failid, videod ja fotod kustutanud. Või kui soovitakse midagi hiljem muul eesmärgil kasutada, peab õpetajal olema selleks eelnev nõusolek. Et kool saaks seda nõuet täita, peavad õpetajad kasutama töövahendiks ainult kooli domeeniga e-posti aadressi.

Videote ja fotode edastamisel õpetajale (nt kehalise tunni harjutuste sooritamise hindamiseks) kasutatakse ainult sellist võimalust, kus kasutajad laevad need üles kooli serverisse, kus need pärast teatud aja möödumist automaatselt kustutatakse, ning teavitatakse puudutatud isikud sellest, kaua andmeid säilitatakse.

Kool hoolitseb selle eest, et kooli arvutid, serverid jms oleks turvalised. Kooli töötajad ei töötle avalikus pilveruumis näiteks laste, õpetajate või vanemate eriliigilisi isikuandmeid. Isikuandmete Euroopa Liidust väljapool majutatud pilve andmete edastamisel lähtub kool isikuandmete kaitse üldmääruse reeglitest ja nõuetest andmete kolmandasse riiki edastamise kohta. Distsantsõppes võib õpetaja kasutada ka Facebooki (sh Instagrammi) grupe, kus õpetaja ja õpilased saavad omavahel mõtteid ja kogemusi vahet  
Tundide voogedastamine põimõppe ja distantsõppe korral toimub avaliku ülesande täitmiseks ning ei vaja eelnevaid nõusolekuid.

Distsantsõppe korral toimub kogu õppetöö virtuaalselt õppetöö korraldamise eesmärgil.

Põimõppe korral peab esinema igal korral reaalne vajadus (nt kokkulepe mõne vanemaga, kelle laps peab olema karantiinis, isolatsioonis jms). Kas üldse ja mis tingimustel kellelegi põimõppe võimalust pakutakse, otsustab õpetaja. Eemalolevatel õpilasel on alati võimalus kokkuleppel õpetajaga kasutada eraldi suhtlust õpetajaga nagu koduõppel, nõu küsimisel, järelevastamisel jms.

Õpetaja peab tagama, et ligipääs otseülekandele on vaid selleks ettenähtud isikutel. Kui teenus võimaldab, võib juurdepääsu ülekandekeskonnale täiendavalt kaitsta salasõnaga. Õpetajal peab veenduma, et ülekannet jälgivad vaid ettenähtud õpilased, sh ei või seda ilma kokkuleppeta jälgida ka lapsevanemad. Seega on põhjendatud õpetaja nõue, et tundi ei või jälgida kõrvalised isikud kodus ning selle võib õpetaja seada tunnis osalemise tingimuseks. Reaalajas õpilastest videopildi jälgimine on meie hinnangul põhjendatud, et õpetaja saaks tundi läbi viia, sh kontrollida õpilase tunnis osalemist. Seega võib õpetaja nõuda, et õpilane peab oma videopilti jagama.

Õpetajad kasutavad ainult selliseid virtuaalkeskondi, mis võimaldavad õpetajal, kui tunni läbiviijal salvestamisfunktsiooni kasutamist kontrollida ja seadistada selliselt, et nt ainult õpetaja saab salvestamise algatada. See annab võimaluse maandada riske, et ei toimuks kontrollimatut õppetunni salvestamist ja hilisemat levitamist ja avaldamist. Kui salvestamine on virtuaalkeskonnas õpetaja poolt aktiveeritud, tuleb õpetajal sellest õpilasi teavitada, ning tuleb arvestada, et salvestub ka teenuse suhtlusaknas toimuv infovahetus..

Distantsõppes tunni salvestamine ja salvestite jagamine ei ole ilma eelneva kokkuleppeta lubatud. Sellise õpilaste või vanemate tegevuse eest ei vastuta enam kool.

Õiguskantsleri avaliku selgituse kohaselt on koolilõuna mitterahaline hüvitis, mille pakkumise kohustust kohalikul omavalitsusel ei ole. Sellest lähtuvalt on kool asunud seisukohale, et tegemist on koostöös kohaliku omavalituse ja kooliga pakutava võimalusega (sh on koolil õigus seada teenuse kasutamiseks ka õiglased tingimused).

Kui kool koostöös kooli pidajaga otsustab pakkuda koolilõunat koos koju viimise teenusega, siis vanematelt kontaktandmete küsimine on vajalik. Iga vanem saab ise otsustada, kas ta teenust kasutab, seega on tegemist nõusolekupõhise andmete töötlemisega (IKÜM artikkel 6 lõige 1 punkt a).

Distantsõppe korral on tagatud tugiteenuste ja teiste teenuste kättesaadavus, sh koolitervishoiuteenus põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses ette nähtud korras.

#### **4. KOOLI ÕPPEKAVA VÄLISE ÕPPIMISE VÕI TEGEVUSE ARVESTAMINE KOOLIS ÕPETATAVA OSANA**

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 17 lõike 4 ja põhikooli riikliku õppekava § 15 lõike 9 kohaselt võib kool õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul vanema ja direktori või direktori volitatud pedagoogi kokkuleppel arvestada kooli õppekava välist õppimist või tegevust, sealhulgas õpinguid mõnes teises üldhariduskoolis koolis õpetatava osana, tingimusel et see võimaldab õpilasel saavutada kooli või individuaalse õppekavaga määratletud õpitulemusi.

Kui kooli õppekava välist õppimist või tegevust arvestatakse koolis õpetatava osana, siis peab olema aru saada, millise õppimise põhjal on seda tehtud ja milliste õpitulemuste saavutamisel on kooli õppekava välist õppimist või tegevust arvestatud.

Keskne põhimõte on, et lähtutakse õpitu sisust ja õpitulemustest, mitte sellest, kelle juures ja kus õpilane õppis või tegevusi sooritas. Koolil on õigus nõuda täiendavaid materjale, kui tõendusmaterjal pole piisav. Täiendavat materjali ei küsita selle kohta, kes õpetas või kus

õpiti. Täiendav materjali vajadus on seotud sellega, et paremini mõista, kas taotletavad õpitulemused on omandatud. Väljundipõhises õppes ei ole keskne küsimus selles, kuidas ja kus mingi pädevus või õpitulemus omandati, vaid pigem selles, kas see pädevus või õpitulemus on olemas ja kuidas selle olemasolu on võimalik hinnata. Kooli õppekava välist õppimist või tegevust ei hinnata mitte kogemuse, vaid sellest toimunud õppimise põhjal. Õpitu peab kokku sobima nende õpitulemustega, mille saavutamist taotletakse. Kindlasti peab õpitu olema määratletav ka tasemega. Põhikoolis arvestatakse samal haridustasemel või kõrgemal tasemel omandatud. On oluline, et mujal õpitu oleks sisuliselt sobiv õppekavaga, mille järgi õpilane koolis õpib.

Kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamine kooli õppekava osana võimaldab suurendada õpilaste, sealhulgas erivajadustega õpilaste hariduslikku mobiilsust ning avardada võimalusi kooliväliseks õppeks. Mujal õppimine annab paindlikuma võimaluse hariduse omandamiseks ja andekamatele õpilastele võimaluse ennast teostada. Kooli õppekavavälise õppe või tegevuse arvestamisel loetakse tulemused samaväärseks õppekava läbimisel saavutatud õpitulemustega.

Kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamine kooli õppekava osana on protsess, mis koosneb järgmistest etappides: taotleja nõustamine, taotluse koostamine ja esitamine direktorile, taotluse hindamine, direktori otsus, (vajadusel) otsuse vaidlustamine ja vaidemenetlus.

Kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamisel kooli õppekava osana võivad võimalikud äraütlemised olla seotud:

- tähtajalise aegumisega – kui õppimine on toimunud enam kui kolm aastat tagasi;
- sisulise aegumisega – kuna teatud õpitulemused aeguvad ajas, näiteks seoses infotehnoloogia arenguga;
- teisel (madalamal) õppetasel läbitud õppe mitte arvestamisega;
- topeltarvestamise vältimisega - mujal (näiteks muusikakoolis) õpitu, mille tõenduseks on antud muusikakooli tunnistus, ei ole automaatselt üle kantav muusika õppeaine läbimisenä.

Samuti ei arvestata kooli õppekavaväliseid õpinguid või tegevusi seoses kooli lõpetamisega (loovtöö koostamisel), kui õigusaktides ei ole sätestatud erandeid.

Kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamist juhib ja korraldab direktor kaasates vajalikke isikuid ning selgitades välja, kas kooli õppekavavälised õpingud või tegevused on võimaldanud nõutud õpitulemuste omandamist ning kas õpingute või tegevuste käigus omandatu on ajakohane. Hindamisse kaasatakse vähemalt üks õpetaja, kes tunneb terviklikult ja põhjalikult õppekava, kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamise erinevaid hindamise vahendeid ja nende kasutamise võimalusi.

Kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamisel tagatakse kvaliteet selle kaudu, et uuritakse õpilase esitatud õpitulemuste omandatuse tõendamist võimaldavaid materjale ning nende vastavust õpitulemustega, mille arvestamist taotletakse. Hindamisel eristatakse otseseid ja kaudseid tõendeid. Kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamise hindamine toetub vaid tõendusmaterjalidele. Tõendusmaterjalideks võivad olla primaarsed tõendusmaterjalid (töönäidised, kirjutatud projektid, uurimistööd, artiklid, kavandid, projekti ja/või uurimistöö aruanded jm, mis otseselt tõestavad taotleja pädevusi või õpitulemusi), sekundaarsed tõendusmaterjalid (õpisoorituste tõend või hinneteleht, juhendaja või kogunud

kolleegi hinnang, õppeaine kava, kus on kirjas õppeaine eesmärgid, õpitulemused, sisu lühikirjeldus, maht tundides, tõendus tegevuste sooritamise kohta) või narratiivsed tõendusmaterjalid (igasugused oma õppimise ning tegevuse analüütilised käsitlused, kus taotleja seostab õpitud taotletava õppeaine õpitulemustega, taotleja kogemuse-alane refleksioon). Tavaliselt on tõendusmaterjalid omavahel kombineeritud. Direktoril on õigus nõuda täiendavaid tõendusmaterjale, kui esitatud tõendusmaterjalid ei ole piisavad õpitulemuse omandatuse tõendamiseks.

Õpilasel või piiratud teovõimega õpilase puhul vanemal tuleb esitada taotlus vabas vormis kooli õppekavaväliste õpingute või tegevuste arvestamise taotlemiseks. Koos taotlusega esitatakse ka vastav tõendusmaterjal. Tõendusmaterjal võib olla vormistatud õpimapina. Enne taotluse esitamist toimub õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul vanema nõustamine taotluse esitamise ja nõutavate tõendusmaterjalide vormistamise ja esitamise kohta. Nõustamist viib läbi direktor.

## **5. PÄDEVUSTE KUJUNDAMISEKS JA ÕPIKESKKONNA MITMEKESISTAMISEKS KAVANDATUD TEGEVUSED**

Üldpädevuste kujundamiseks ja õpikeskkonna mitmekesistamiseks on koolis kavandatud järgmised tegevused, mis kirjeldatakse konkreetsemalt kooli üldtööplaanis kooskõlas haridus- ja teadusministri 25. augusti 2010. a määruse 52 „Kooli õppe- ja kasvatusalastes kohustuslikes dokumentides esitatavad andmed ning dokumentide täitmise ja pidamise kord“ §-ga 4.

Tegevuste kavandamine üldpädevuste kujundamiseks ja õpikeskkonna mitmekesistamiseks kooli tasandil on direktori tööülesanne, kaasates kõiki kooli töötajaid.

Ülekoolilised õppekava rakendamist toetavad tegevused:

- 1) õppekäigud ja ekskursioonid, mis toetavad ainevaldkonnaüleste pädevuste kujunemist;
- 2) loovtöid tutvustavad üritused;
- 3) traditsioonilised ülekoolilised üritused, mis toimuvad igal õppeaastal;
- 4) kooli ja kalendritähtpäevaga seotud üritused (näiteks aktused, jms);
- 5) heategevusüritused;
- 6) kontserdid ja teatrikülastused;
- 7) spordiüritused ja loodusmatkad;
- 8) loovtöö koostamiseks mõeldud projektinädal kolmandas kooliaastmes.

## **6. LIIKLUSKASVATUSE TEEMAD KOOLIASTMETI**

### **Üldised teadmised ja oskused ohutuks liiklemiseks**

Vastavalt liikluseaduse § 4 lõikele 1 on liikluskasvatuse eesmärk kujundada üksteisega arvestavaid liiklejaid, kellel on:

- 1) ohutu liiklemise harjumused ja kes tajuvad liikluskeskkonda ning hoiduvad käitumast teisi liiklejaid ohustavalt ja liiklust takistavalt;
- 2) teadmised ja oskused, mis toetavad nende enda ja teiste liiklejate toimetulekut ja ohutust mitmesugustes liiklusolukordades nii jalakäija, sõitja kui ka juhina.

Kooli rolliks on vastavalt liikluseaduse § 4 lõikele 2 viia läbi laste liikluskasvatust ja valmistada õpilasi ette ohutuks liiklemiseks.

Kooli poolt läbiviidav liikluskasvatus toimub vastavalt ja kooskõlas Vabariigi Valitsuse 20. oktoobri 2011. a määrusega nr 136 „Laste liikluskasvatuse kord“.

### **Liikluskasvatuse teemad**

Liikluskasvatuse teemad on tuletatud põhikooli riikliku õppekava läbivast teemast „Tervis ja ohutus“ ning liikluskasvatus.ee veebilehel esitatud soovitustest liikluskasvatuse osas ning liikluseadusest ja selle alusel antud määrusest „Laste liikluskasvatuse kord“.

Liikluskasvatuse teemasid käsitletakse peamiselt klassijuhatajate poolt. Detailsemad õpitegevused lähtuvalt liikluskasvatuse teemadest kavandatakse klassijuhatajate tasandil.

## **7. LOOVTÖÖ TEMAATIKA VALIKU, JUHENDAMISE, TÖÖ KOOSTAMISE JA HINDAMISE KORD**

Põhikooli lõpetamise tingimuseks on, et õpilane on kolmandas kooliastmes sooritanud loovtöö, mis lähtub läbivatest teemadest või on õppeaineid lõimiv ning tähendab uurimust, projekti, kunstitööd või muud taolist. Uurimus eeldab materjali kogumist, analüüsimist/süsteemiseerimist ja üldistamist ning järelduste tegemist. Projekt eeldab projekti kavandamist, läbiviimist ja tagasisidestamist. Kunstitöö eeldab idee loomist ja teose valmistamist. Õpilafirma eeldab toodet, mida õpilafirma pakub.

Loovtöö on õpilase kavandatud, teostatud ja esitletud töö, mis on teostatud juhendamisel. Loovtöö järgib esteetilisi ja eetilisi väärtusi ning tal on füüsiline väljund, mis on teistele esitletav. Loovtööna ei esitata ainekava raames ettenähtud tööd. Loovtööks loetakse tööd, mis ületab ainekavas ettenähtud nõudeid.

Loovtöö võib teha nii individuaalselt kui ka rühmatööna.

Loovtöö teemavalikus lepivad kokku õpilane ja juhendaja, kaasates vajadusel teisi õpetajaid. Teemavalik peab sisaldama selgitust, mis võimaldab mõista, kuidas on loovtöö seotud läbiva teemaga ja/või milliseid õppeaineid on loovtöö lõimiv ning kirjeldama väga lühidalt tööprotsessi ja tulemust.

Loovtöö tegemist ja sooritamist koordineerib direktor, kaasates vajadusel kooli töötajaid. Loovtöö teostatakse selleks ette nähtud projektinädala jooksul.

Loovtöö loetakse sooritatuks kui õpilane on loovtöö esitlenud ettekandena. Esitlused toimuvad projektinädala lõppedes. Loovtööd hinnatakse hinnangutega „sooritatud“ või „mittesooritatud“.

Loovtöö sooritatakse 8. klassis. Mõjuval põhjusel võib loovtööd sooritada ka muul ajal (näiteks 7. klassis), kuid mitte hiljem kui 9. klassi kolmandal trimestril.

## **8. HINDAMISE KORRALDUS PÕHIKOOLIS**

### **8.1. Tulemuse hindamine hindegaga „nõrk“, kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine**

Kui hindamisel tuvastatakse kõrvalise abi kasutamine või mahakirjutamine, võib kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust hinnata hindegaga „nõrk“.

### **8.2. Järelevastamise ja järeltööde sooritamise kord**

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust (esitust), praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindegaga „puudulik“ või „nõrk“ või on hinne jäänud panemata, on õpilasel võimalus järelevastamiseks või järeltöö sooritamiseks.

Järelevastamine ja järeltöö sooritamine toimub õpilase ja õpetaja vahel kokkulepitud ajal ja kohas.

Kui õpilane ja õpetaja ei jõua järelevastamise või järeltöö sooritamise vormi ja sisu osas kokkuleppele, siis tuleb õpilasel esitada vastav kirjalik kaebus direktorile menetlemiseks, kelle ülesanne on leida hiljemalt 5 tööpäeva jooksul tekkinud olukorrale lahendus.

Õpetaja ei sea kokkuvõtva hindamise perioodist lühemaid ajalisi piirangid õpilase soovile järele vastata või sooritada järeltöö. Õpetaja ei arvesta hindamisel asjaoluga, et hinne on saadud järelevastamise või järeltöö kaudu. Järelevastamise või järeltöö sooritamise meetodi valib õpetaja lähtuvalt hinnatavast õpitulemusest.

Järelevastamine ja järeltöö asendab eelneva hinde, tingimusel, et järelevastamise või järeltöö käigus saadud hinne on eelmisest tulemusest parem.

Koolis järgitakse põhimõtet, et õpilaste soovi õppida tuleb toetada kogu aeg ning eriti toetatakse õppimist, mis püüdleb senisest parema tulemuse suunas. Tervitav on õpilase tahe omandada kõik õppekavaga ette nähtud õpitulemused, mis väljendub soovis parandada kõiki viiest madalamaid hindeid.

Järelevastamise või järeltöö sooritamise eest saadud hinnet saab õpilane vaidlustada vastavalt hinde vaidlustamise korrale.

### **8.3. Hinnete ja hinnangute vaidlustamise kord**

Esmased vaided hinnete ja hinnangute puhul lahendatakse aineõpetaja tasandil.

Kui õpilane ja õpetaja jäävad eri arvamusele hinde või hinnangu osas, siis peab õpilane esitama hiljemalt 30 päeva jooksul vaide direktorile.

Direktor korraldab vaidemenetluse ja teavitab õpilast vaideotsusest.

#### **8.4. Kokkuvõtva hindamise sagedus**

Põhikoolis koondatakse hinded trimestri- või poolaastahinneteks ning trimestri- või poolaastahinded koondatakse aastahinneteks.

Kuna kool arvestab vastavalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 17 lõikele 4 ja põhikooli riikliku õppekava § 15 lõikele 9 kooli õppekava välist õppimist või tegevust koolis õpetatava osana, siis mõistetakse ka teadmiste ja oskuste tõendamist kokkuvõtva hindamisena.

#### **8.5. Kasutatav hindedüsteem**

Koolis kasutatakse viiepallist hindedüsteemi põhikooli riikliku õppekava §-s 21 kirjeldatud tähenduses.

#### **8.6. Põhikooli õpilase käitumise (sealhulgas hoolsuse) kohta õpilasele ja vanemale kirjaliku tagasiside andmise kord**

Nõuded põhikooli õpilase käitumisele on esitatud kodukorras.

Käitumise (sh hoolsuse) kohta toimub tagasisidestamine. Tagasisides kirjeldatakse õpilase käitumise (hoolsuse) tugevaid külgi ja vajakajäämisi ning ettepanekuid edaspidiseks tegevuseks, mis toatavad õpilase käitumise (hoolsuse) kujunemist.

Käitumise kohta antakse kirjalikku tagasisidet õpilasele ja ka vanemale käitumise (sealhulgas hoolsuse) kohta vähemalt kaks korda õppeaastas.

Õpilast ja tema vanemat teavitab kool käitumisest (hoolsusest) elektroonilise õppeinfosüsteemi (eKooli) vahendusel.

Kui õpilane ja vanem ei ole andnud nõusolekut käitumisest (hoolsusest) teavitamiseks elektrooniliselt, teavitab kool õpilast ja vanemat käitumisest (hoolsusest) paberil oleva dokumendi kättetoimetamise kaudu.

Kui õpilasel ja tema vanemal ei ole võimalik saada teavet käitumisest (hoolsusest) elektroonilise õppeinfosüsteemi vahendusel, siis saavad nad koolile esitada vastava teabenõude. Õpilase ja/või vanema teabenõude alusel antakse õpilasele teavet käitumisest (hoolsusest) elektroonilise õppeinfosüsteemi väljavõttena. Väljavõtte elektroonilisest õppeinfosüsteemist toimetatakse õpilase kätte. Väljavõtte elektroonilisest õppeinfosüsteemist saadetakse vanemale õpilase kaudu, kui õpilane on vähemalt 10 aastane. Noorema õpilase puhul saadetakse väljavõtte elektroonilisest õppeinfosüsteemist postiga, kui vanemaga ei ole kokku lepitud teisiti.

#### **8.7. Täiendavale õppetööle jätmise, järgmise klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise täpsustatud tingimused ja kord**

Õpilane jäetakse täiendavale õppetööle põhikooli riiklikus õppekava § 22 lõikes 9 sätestatud tingimustel ja korras. Õpilase puhul, kes jäetakse õppenõukogu otsusega täiendavale õppetööle, on tegemist põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 46 lõike 5 kohaselt üldist tuge vajava õpilasega, sest tal on tekkinud takistusi koolikohustuse täitmisel või mahajäämus



õpitulemuste saavutamisel. Õpilase täiendavale õppetööle jätmisega seotud menetlustoiminguid teostab haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija.

Õpetajad, kelle õpilased tuleks jätta täiendavale õppetööle, esitavad haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerijale kirjaliku analüüsi õpilase tugevate ja arendamist vajavate külgede, seni rakendatud meetmete kohta koos ettepanekutega täiendava õppetöö mahtude osas. Õpetajate esitatud analüüside põhjal teeb hariduslik erivajadusega õpilase õppe koordineerija ettepanekud täiendava õppetöö mahtude osas õppenõukogule.

Kui õppenõukogu on otsustanud õpilase jätmise täiendavale õppetööle, siis õpetaja koostab täiendava õppetöö läbiviimiseks kava vastavalt tundide arvule, mis on õpilasele täiendava õppetöö läbiviimiseks otsustatud.

Õpilase järgmise klassi üleviimise otsustab õppenõukogu. Õppenõukogu otsus õpilase järgmise klassi üleviimise kohta märgitakse klassipäevikusse (eKoolis) ja õpilasraamatusse.

Õpilane jäetakse klassikursust kordama põhikooli riiklikus õppekavas § 22 lõikes 10 ja 11 sätestatud tingimustel ja korras. Klassipäevikusse (eKoolis) ja õpilasraamatusse märgitakse õppenõukogu otsus õpilase klassikursust kordama jätmise kohta.

## **9. ÕPILASTE ARENGU JA ÕPPIMISE TOETAMISE KORRALDUS NING ÕPILASTE JUHENDAMISE JA HARIDUSLIKE ERIVAJADUSTEGA ÕPILASTE ÕPPEKORRALDUSE PÕHIMÕTTED, TUGITEENUSTE RAKENDAMISE KORD**

Haridusliku erivajadusega õpilase õppe korraldamisel lähtutakse kaasava õppe põhimõtetest. Tulenevalt õpilase individuaalsest vajadusest tagatakse õpilasele võimetekohane õpe ja vajalik tugi õpetajate ja teiste koolitöötajate koostöös.

Direktor on määranud haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija (edaspidi „Kordineerija“), kelle ülesanne on korraldada koolisisest meeskonnatööd, mida on vaja õppe ja arengu toetamiseks, ning koordineerida koolivälises võrgustikutöös osalemist.

Kordineerija toetab ja juhendab õpetajat haridusliku erivajaduse väljaselgitamisel, nõustab vanemat ning teeb õpetajale ja direktorile ettepanekuid edaspidiseks pedagoogiliseks tööks, koolis pakutavate õpilase arengut toetavate meetmete rakendamiseks või lisauuringute tegemiseks ning ühelt haridustasemelt teisele ülemineku toetamiseks.

Vähemalt korra õppeaastas ja juhul, kui koolivälise nõustamismeeskonna määratud toe rakendamise tähtaeg on lõppenud, hindab haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija koostöös õpetajate ja teiste koolitöötajatega soovitud toe rakendamise mõju ning teeb ettepanekud edasiseks tegevuseks.

Kui õpilasel ilmneb vajadus saada tuge, teavitatakse sellest vanemat ning kool korraldab õpilase pedagoogilis-psühholoogilise hindamise. Vajaduse korral tehakse koostööd teiste valdkondade spetsialistidega ja soovitatakse lisauuringuid. Nimetatud hindamise, testimise ja uuringute tulemused, samuti õpetajate tähelepanekud, tugispetsialistide ning koolivälise nõustamismeeskonna antud soovitused, rakendatud teenused ja tugi ning hinnang nende tulemuslikkuse kohta kantakse õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardile. Direktor määrab koolis isiku, kes vastutab selle kaardi täitmise eest.

Õpilase individuaalse arengu toetamiseks kohaldatakse põhikooli riikliku õppekava §-s 17 ja gümnaasiumi riikliku õppekava § 13 lubatud erisusi.

### **9.1. Individuaalse õppekava koostamine või muu tugisüsteemi määramine õpilasele, et aidata omandada nõutavad teadmised ja oskused**

Individuaalse õppekava määramisel ja koostamisel lähtutakse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses § 18 sätestatud, põhikooli riiklikus õppekavas § 17 lõikes 8 ja § 22 lõikes 7 sätestatud ning gümnaasiumi riiklikus õppekavas § 13 sätestatud. Muu tugisüsteem määratakse õpilasele põhikooli riiklikus õppekavas § 22 lõikes 7 sätestatud tingimustel.

Individuaalse õppekava rakendamine tugimeetmena põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses § 58 lõikes 3 sätestatud tähenduses toimub põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses § 58 lõigetes 1 kuni 9 ja § 12 lõikes 1 sätestatud tingimustel ja korras.

Õpilane viiakse individuaalsele õppekavale üle Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a määruse nr 265 „Eesti Hariduse Infosüsteemi asutamine ning põhimäärus“ § 28 punkti 6 alusel, mille kohaselt individuaalsele õppekavale üleviimine vormistab direktor. Haridus- ja teadusministri 25. augusti 2010. a määruse nr 52 „Kooli õppe- ja kasvatusalastes kohustuslikes dokumentides esitatavad andmed ning dokumentide täitmise ja pidamise kord“ § 6 lõike 2 kohaselt märgitakse õpilasraamatu õpilase leheküljele andmed individuaalse õppekava rakendamise kohta. Haridus- ja teadusministri 25. augusti 2010. a määruse nr 52 § 12 lõike 7 kohaselt individuaalse õppekava alusel õppiv õpilane kantakse klassipäeviku üldnimekirja vastava märkega.

### **9.2. Andeka õpilase juhendamine ja tema oskuste arendamine konkurssideks ja olümpiaadideks valmistumisel**

Andekate õpilaste aineolümpiaadideks või konkurssideks ettevalmistamine toimub täiendava tööna ja selleks on õpetajal eraldi konsultatsiooniaeg, mis ei kattu õpiraskustega õpilaste konsultatsioonide ajaga. Igal õpetajal on nädalas 30 min konsultatsiooniaega, et tegeleda andeka õpilasega. Lisaks õpetajatele tegeleb andekatega koolis üks tund nädalas huvijuht. Kui õpilased keskenduvad peaaesjalikult ainealasel andekatega, siis huvijuht tegeleb õpilastega, kes on sotsiaalselt aktiivsed.

Andekatega tegelemise initsiatiiv tuleb õpetajalt, kes selgitab välja ainealasel tugevad õpilased ning juhendab neid kord nädalas konsultatsioonis. Lisaks annab õpetaja individuaalseid ülesandeid ja konsultatsioonis arutatakse iseseisvalt teostatud ülesandeid. Kui õpilasel on vajadus saada nõu, siis õpetajad tegelevad õpilastega ka vahetunnis.

Andekat õpilast tunnustatakse aktiivse osavõtu eest. Ka vanemad saavad tänukirjad. Iga trimestri lõpus tehakse kokkuvõtte. Kui õpetajal on õpilastest grupp, kes valmistuvad olümpiaadiks, siis otsustatakse ühiselt, kes kooli esindab. Koolis on põhimõte, et kõik õpilased, kes soovivad, saavad ennast panna proovile olümpiaadi koolivoorus, et saada uusi kogemusi. Iga õpilane, kes soovib võistlusel, konkursil või olümpiaadil osaleda, temaga koolis tegeletakse ja teda toetatakse. Loomingulistest valdkondades korraldatakse koolis näitusi, kaastakse ka erivajadusega lapsi.

## **10. KARJÄÄRIÕPPE JA NÕUSTAMISE KORRALDAMINE**

Põhikoolis toimub karjääriõppe läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemise kaudu. Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ sisu ja eesmärged arvestatakse kooli õpikeskkonna kujundamisel koolis ja õppetunnis. Sellest lähtudes tuuakse aineõppesse sobivad teemakäsitlemised, näited ja meetodid, viiakse koos läbi ainetüleseid, klassidevahelisi ja ülekoolilisi projekte. Tunnivälise tegevuse käigus saavad õpilased projektipäevade, õppekäikude jms raames toetust karjääriotsuste ja eneseteostuse planeerimiseks.

Karjääriinfot edastavad, karjääriõpet ja karjääriõppega seotud üritusi korraldavad aineõpetajad.

Karjääriõppe hulka kuulub ka karjääri- ja tööteemalise kirjanduse soovitamise ning kataloogide tutvustamise edasiõppimise või õppekavavälise õppimise võimaluste kohta aineõpetajate tasandil.

Nõustamine toimub eelneval kokkuleppel direktoriga.

Karjääriteenuste kättesaadavus tagatakse õpilaste teavitamise kaudu edasiõppimisvõimalustest ja tööturu üldistest suundumustest:

- 1) ainetundides läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemisel;
- 2) erinevate ürituste kaudu (teadlaste öö, jms);
- 3) edasiõppimist tutvustavate õppepäevade kaudu nii koolis kui väljaspool kooli;
- 4) koostöös Töötukassaga.

## **11. ÕPILASTE JA LASTEVANEMATE TEAVITAMISE JA NÕUSTAMISE KORRALDUS**

Teavitamisel juhendatakse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses § 55 sätestatud. Õpilaste ja vanemate teavitamine toimub kooli kodukorras sätestatud korra kohaselt.

Klassi- või aineõpetajad jälgivad õpilase arengut ja toimetulekut koolis ning vajaduse korral kohandavad õpet vastavalt õpilase vajadustele. Õpilase võimete ja annete kõrgeimale võimalikule tasemele arendamiseks selgitatakse koolis välja õpilase individuaalsed õpivajadused, valitakse sobivad õppemeetodid ning korraldatakse diferentseeritud õpet. Kool tagab õpilasele, kellel tekib ajutine mahajäämus eeldatavate õpitulemuste saavutamisel, täiendava pedagoogilise juhendamise väljaspool õppetunde.

Koolis nõustatakse vajaduse korral õpilase vanemat õpilase arengu toetamises ja kodus õppimises.

Koolis on tagatud õpilasele ning vanematele teabe kättesaadavus õppe ja kasvatuse korralduse kohta ning juhendamine ja nõustamine õppetööd käsitlevates küsimustes. Peamised õppeteemad, vajalikud õppevahendid, hindamise korraldus ja planeeritavad üritused tehakse õpilasele teatavaks trimestri või poolaasta algul.

Õpilasel on võimalus saada õppekorralduse kohta infot ja nõuandeid direktorilt ning vahetult aineõpetajalt konsultatsiooniaegadel või kokkuleppel.

## 12. ÕPETAJATE KOOSTÖÖ JA TÖÖ PLANEERIMISE PÕHIMÕTTED

### 12.1. Õpetajate koostöö ja töö planeerimise üldpõhimõtted

Õpetajate koostöö eesmärgiks on õppekavas kirjeldatud taotletavate õpitulemusteni/pädevusteni jõudmine õppe- ja kasvatustegevuse kaudu, lähtudes õpiväljunditest, etteantud ajast, õppekavas kirjeldatud õppesisust ja õpitegevusest.

Õpetaja töö planeerimine toimub kooli õppekava alusel lähtudes põhikooli riiklikus õppekavas sätestatud üldistest põhimõtetest õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisele ja korraldamisele.

Väljundipõhises õppes on õpetaja pädevuses otsustada, mil määral ta soovib enda tegevust kavandades seda kirjeldada taasesitatavas vormis, mis esitatakse e-koolis.

Kuna õpiväljundid on riiklikul tasandil kirjeldatud ning kavandatud on ka õppeaine sisu ning osaliselt õppemetoodika, siis õpetajal tuleb mõelda, kui palju õpilasel kulub aega iga õpiväljundi saavutamiseks. Õpetajal tuleb tagada õpiväljundite sidusus õppetöö mahu ja õppekorraldusega. Muu sidusus on tagatud põhikooli riikliku õppekava täitmisega.

Kavandamise aluseks on see, kui palju keskmine õpilane suudab kindla ajavahemiku jooksul õppida. Arvestuslik õppeaeg on tundide hulk, mida keskmine õpilane õpiväljundini jõudmiseks eeldatavalt vajab. Arvestuslikku õppeaega mõjutavad õpilase varasemad kogemused, teadmised, oskused jms.

Töömahu arvestamisel tuleb arvesse võtta õpilaste tegevus ja hindamise meetodid. Õpilasele õpiväljundite omandamiseks etteantud ajahulk on määratletud õigusaktidega ning tunnijaotusplaaniga. Üldiselt on õpilase õppetöö koormus vähem kui 8 tundi päevas.

Kavandades peab õpetaja teadvustama, et kunagi ei ole nii palju aega, et õpilane võiks selgeks õppida kõik, mida õpetaja tahab talle õpetada. Tuleb teha kompromisse ja leida kesktee olemasoleva aja ja soovitud tulemuste vahel.

Väljundipõhises õppes toimub õppeprotsessi kavandamine selliselt, et esmalt määratletakse eesmärgid, mida õppimise ja õpetamise kaudu soovitakse saavutada, seejärel kavandatakse, kuidas eesmärkide saavutatust hinnata ja alles seejärel konkretiseeritakse õppesisu ja -meetodid.

### 12.2. Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted distantsõppe korral eesmärgiga ennetada või tõkestada tuvastatud nakkushaiguse levikut

Kuna õpilastel on õigus saada juhendatud õpet, siis see tähendab, et elektroonilisi lahendusi kasutades ei tohi tekkida olukorda, kus õpilastele üksnes jagatakse õppeülesanded kätte ning määratakse tähtaeg, millal need peavad olema üles laetud nõutud keskkonda. Distantsõppe puhul tähendab juhendatud õpet seda, et õpilastele on antud selged õpijuhised kust, mida ja kuidas õppida, milliseid õpistrateegiaid kasutada, kust leida lisamaterjale ja õppimise tuge.

Samuti tuleb anda tagasisidet õppimise kohta, näiteks mis õnnestus hästi, millised olid vead ja millest need võivad olla tingitud ja mida teha selleks, et tehtud vigu parandada ja õpitavast paremini aru saada. Distsantsõppe puhul tuleb jälgida, et juhendatud õpe oleks õppetunni ajal tagatud. Õpilasele peab olema tagatud võimalus individuaalseks suhtluspõhiseks juhendamiseks ja tagasisideks.

Hariduslike erivajadustega laste puhul on rangelt soovituslik distantsõpet mitte rakendada, välja arvatud juhul, kui vanem on selleks andnud nõusoleku. Läbi peab mõtlema, kuidas tagatakse haridusliku erivajadusega lapse õpetamine temale kõige soodsamal viisil. Lisaks ei ole distantsõpet soovitatav läbi viia põhikooli I ja II astmes ning teistes kooliastmetes õpilaste suhtes, kellele distantsõppe ei sobi ja kelle õppetulemused võivad distantsõppe tõttu oluliselt langeda. Vähesese iseseisva õppimisoskusega õpilased vajavad juhendatud õppimist. Iseseisva õppimisoskuse arendamiseks on vajalik kontakt täiskasvanuga, et arendada välja iseseisvaks õppimiseks piisavad oskused. Distsantsõppe rakendamisel peab tagama õpilastele suurima võimaliku ja vajaliku abi, õppe juhendamise ning toetuse.

Distsantsõppe korraldamine ei saa langeda õpilase perele. Distsantsõppe võib vanematele kaasa tuua ebaproportsionaalse majandusliku koormuse, mis ei ole õigusaktidega kooskõlas. Õppekavajärgse õppe ajal ei saa õpetaja ühepoolselt panna lapsevanemale vastutust, mida seadusest tulenevalt temale pandud ei ole. Vanema kohustused on sätestatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 11 lõikes 1:

- Vanem on kohustatud võimaldama ja soodustama koolikohustuse täitmist, sealhulgas:
- 1) looma koolikohustuslikule õpilasele kodus õppimist soodustavad tingimused ja õppes osalemise eeldused;
  - 2) esitama koolile oma kontaktandmed ja teavitama nende muutustest;
  - 3) tutvuma koolielu reguleerivate aktidega;
  - 4) tegema koostööd kooliga käesolevas seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud tingimustel ja korras;
  - 5) kasutama meetmeid, mida talle pakub kool või elukohajärgne valla- või linnavalitsus;
  - 6) pöörduma kooli ettepanekul koolivälise nõustamismeeskonna poole;
  - 7) taotlema vajaduse korral koolilt ja õpilase elukohajärgselt valla- või linnavalitsuselt õigusaktides sätestatud koolikohustuse täitmise tagamise meetmete rakendamist.

### 12.3. Õpetajate omavaheline koostöö

Kooli õpetajate koostöö toimub õppenõukogu, nõupidamiste ja sisekoolituste vahendusel. Õppeaasta viimasel õppenõukogu koosolekul seatakse õppeaasta eesmärgid, tegevused nende saavutamiseks, sh õppekava arendustegevused ja personali täienduskoolitused, sh sisekoolitused.

Õppeaasta kokkuvõtte ning hinnang õppeaasta eesmärkide tulemustele antakse samuti õppeaasta viimases õppenõukogus. Kokkuvõtte tegemise aluseks on kooli arengukava ja õppeaasta eesmärkide täitmise, tegevuste ja saavutatud tulemuste analüüs.

Ainevaldkonniti on koolis moodustatud ainekomisjonid, kes tegelevad koolis töökavade ja õppekava arendusega. Ainekomisjonide juhtidest on moodustatud metoodiline ühendus, kes määrab mingi tegevusvaldkonna õppeaastaks ja siis toimub töö ainekomisjonides. Õpetajate vastastikune kogemuste vahetus toimub koolivaheaegadel sisekoolitusena, kus toimub õppimine kolleegilt kolleegile. Kord kuus toimub õpetajate koosolek.

Kord nädalas toimub klassijuhatajate koosolek ja kord nädalas kogunevad ainekomisjonide juhatajad. Klassijuhatajate koosolekust võtavad ka osa tugispetsialistid, majandusjuhataja, infojuht ja direktor. Klassijuhatajate koosoleku valmistab ette isik, kes on vastutav klassijuhatajate tegevuse eest, isik kes juhib klassijuhatajate tegevus. Ainekomisjonide juhtide koosoleku valmistab ette õppealajuhataja.

Infoliikumine koolis on pidev tegevus, e-posti teel, koosolekul. Kõik teavad, mis toimub, kuna on väike kool.

## **13. KOOLI ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD**

### **13.1 Kooli õppekava muutmise algatamine**

Kui kooli õppekava uuendamise või täiendamise vajadus on tingitud muudatustest õigusaktides või tuleneb vajadusest ajakohastada, siis algatab kooli õppekava muutmise direktor.

Muudel juhtudel toimub kooli õppekava muutmine direktorile esitatud taotluse alusel. Direktor kaasab õppekava muutmise protsessi õpilaste, vanemate ja teiste huvirühmade esindajaid. Ühiselt otsustatakse õppekava uuendamise või täiendamise vajadus kaalutluse alusel.

### **13.2 Kooli õppekava muudatuste ettevalmistamine**

Kooli õppekava muudatused valmistatakse ette kooskõlas põhikooli riikliku õppekava § 24 lõikes 3 sätestatuga, mille kohaselt kooli õppekava koostamises osalevad kõik koolis õppe- ja kasvatusalal töötavad isikud ning vajadusel teised koolitöötajad. Kool kaasab õppekava koostamisse õpilasi, lapsevanemaid ja teiste huvirühmade esindajaid. Kooli õppekava koostamise, rakendamise ja arendamise demokraatliku korralduse eest vastutab direktor.

Kooli õppekava vormistatakse kooli õppekava uuendamise või täiendamise eelnõuna. Kooli õppekava uuendamise või täiendamise eelnõu peab olema kooskõlas kehtivate õigusaktidega.

### **13.3 Kooli õppekava uuendamise või täiendamise eelnõu esitamine hoolekogule, õppenõukogule ja õpilasesindusele arvamuse andmiseks**

Direktor esitab kooli õppekava uuendamise või täiendamise eelnõu hoolekogule, õppenõukogule ja õpilasesindusele arvamuse andmiseks.

Direktor vaatab saadud arvamused läbi ja otsustab arvamustega arvestamise või mittearvestamise.

### **13.4 Kooli õppekava kehtestamine**

Tulenevalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 17 lõikest 2 kooli õppekava kehtestab direktor.

### **13.5 Kooli õppekava avalikustamine**

Kool avalikustab, tulenevalt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 69 lõikes 1 sätestatud nõudest, kooli õppekava kooli veebilehel ja loob kooli raamatukogus võimalused kooli õppekavaga tutvumiseks paberil.

## **AINEKAVAD**

### **Ainevaldkond „Keel ja kirjandus“**

#### **1. Keele- ja kirjanduspädevus**

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete õpetamise eesmärgiks põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane keele- ja kirjanduspädevus, see tähendab suutlikkus mõista eakohaseid ilukirjandustekste ja nende osatähtsust Eesti ja maailma kultuuriloos ning tajuda keelt ja kirjandust kui rahvusliku ja iseenda identiteedi alust; keeleteadlikkus ja oskus end vastavalt suhtlussituatsioonile ja keelekasutuseesmärkidele nii suuliselt kui ka kirjalikult väljendada; arusaamine, et lugemine teeb vaimselt rikkamaks.

Keele ja kirjanduse õpetamisega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) väärtustab keelt kui rahvuskultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit;
- 2) teadvustab keeleoskust õpioskuste alusena ning identiteedi osana;
- 3) omandab põhiteadmised keelest ja saavutab õigekirjaoskuse;
- 4) väljendab end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, arvestades kultuuris välja kujunenud keelekasutustavasid;
- 5) kuulab, loeb ja kirjutab mõtestatult eri liiki tekste ning esitab teavet eri viisidel;
- 6) kasutab asjakohaselt erinevaid suhtluskanaleid ning suudab leida, kriitiliselt hinnata ja kasutada meedias ja internetis pakutavat teavet;
- 7) väärtustab nii rahvuskirjandust kui ka teiste rahvaste kirjandust, nii oma rahva pärimuskultuuri ja traditsioone kui ka kultuurilist mitmekesisust;
- 8) tajub kirjandusteost kui kunstiteost, mõistab selle kunstilisi väärtusi;
- 9) loeb eakohast väärtkirjandust, kujundades kirjanduse kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning rikastades mõtte- ja tundemaailma;
- 10) suudab kujundada ja väljendada isiklikku arvamust ning tunnustab ja arvestab teiste inimeste arvamust;
- 11) oskab õppida, hangib teavet eri allikatest, kasutab sõna- ja käsiraamatuid.

#### **2. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming**

Keel on rahvuskultuuri ja rahvusliku identiteedi kandja. Keele valdamine kõnes ja kirjas on inimese mõtlemisvõime kujunemise, vaimse arengu ning sotsialiseerumise alus ja eeldus. Vene keele hea valdamine on eduka õppimise eeldus kõigis õppeainetes.

Ainevaldkonna õppeainetes omandavad õpilased keele- ja kirjandusteadmisi ning saavad lugemise, kirjutamise ja suhtlemise kogemusi. Teadmiste ning kogemuste alusel kujuneb õpilasest põhikooli lõpuks teadlik, aktiivne ja vastutustundlik lugeja, kirjutaja ning suhtleja.

Ainevaldkonna õppeained toetavad eeskätt õpilase emakeele- ja kirjanduspädevuse ning kommunikatiivsete oskuste arengut, kuid ka tema identiteedi ja enesetunnetuse kujunemist ning kultuurilist ja sotsiaalset arengut.

1.–4. klassis arendatakse vene keele õppes kõiki keelelisi osaoskusi (kõnelemine, kuulamine, lugemine, kirjutamine) ja õigekeelsust. Osaoskusi ja õigekeelsust arendatakse nii teabe- ja tarbetekstide kui ka ilukirjandustekstide lugemise, reflekteerimise ja kirjutamise kaudu.

Alates 5. klassist on vene keel ja kirjandus eri õppeained, mida seob tekstikeskne käsitlusviis ning keeleliste osaoskuste arendamine.



Kirjandustundides kujundatakse õpilaste kirjandushuvi ja lugejavõimeid ning kõlbelis-emotsionaalset arengut loetud kirjandusteoseid mõtestades, kuid vaadeldakse ka ilukirjanduskeele eripära ning arendatakse suulist ja kirjalikku väljendusoskust.

Ainevaldkonnasisese lõimingu põhialus on avar tekstikäsitlus, mis hõlmab nii suulisi kui ka kirjalikke tarbe- ja ilukirjandustekste, samuti pildilisi, graafilisi ning teist liiki tekste. Ainevaldkonna õppeainete koostoimes omandatakse teiste õppeainete õppimiseks vajalikke kuulamis-, kõnelemis-, lugemis- ja kirjutamisstrateegiaid, kujuneb soov ning oskus oma mõtteid väljendada.

Keelekasutust ning oskust tekste mõista ja luua arendatakse teksti- ja õigekeelsusõpetuse kaudu. Vene keelt ja kirjandust õppides omandab õpilane keelelise suhtluse oskused ja vilumused, õpib oma mõtteid ning tundeid väljendada, kuuldut ja loetut analüüsima ning kogutud teavet üldistama. Kirjanduslike tekstide lugemine ja käsitlemine tundides avardab õpilaste kultuuri- ja elukogemust, rikastab sõnavara, soodustab kirjandushuvi ning lugejavõimete ja isiksuse arengut.

Keeleliste osaoskuste lõimimise tulemusel arenevad õpilaste mõtlemisvõime, suhtlusoskus ja enesetunnetus. Õpilased on võimelised eetilisel, olusid ja partnerit arvestades suhtlema, teadlikumalt õppima ja tegutsema.

### **3. Üldpädevuste kujundamise võimalusi**

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Seda tehakse erinevate tekstide lugemise, reflekteerimise ja kirjutamise kaudu ning kasutades mitmesuguseid koostöövorme (ühisarutelud, projektid jne). Saavutatud üldpädevused kajastuvad tekstiloomes, esitlustes, arutlustes. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes oma väärtushinnangute ja enesekehtestamisoskusega loob sobiva õpikeskkonna ning mõjutab õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

**Kultuuri- ja väärtuspädevus.** Kirjandusõpetuses kujundatakse kõlbelisi ja esteetilis-emotsionaalseid väärtusi ning kultuuriväärtuste mõistmist ilukirjandus- ja aimetekstide kaudu. Keeleõpetus rõhutab vaimseid ja kultuuriväärtusi: keele kui rahvuskultuuri kandja tähtsust, keeleoskust kui inimese identiteedi olulist osa. Keeleõpetuses väärtustatakse funktsionaalset kirjaoskust ning teadlikku kriitilist suhtumist teabeallikatesse, sh meediasse.

**Sotsiaalne ja kodanikupädevus.** Keele- ja kirjandustundides kasutatava paaris- ja rühmatöö käigus kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust välja ütleva, kaaslaste ideid tunnustama ja teistega arvestama, ühiseid seisukohti otsima. Eri laadi ülesannete kaudu kujundatakse oskust suhelda eetilisel ja olusid arvestades nii suuliselt kui ka kirjalikult, nii vahetult kui ka veebikeskkonnas.

**Enesemääratluspädevus.** Tekstide üle arutledes kujundatakse õpilastes positiivset minapilti. Õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate temadega, loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilaste eripärad ja anded, vormitakse maailmavaade.

**Õpipädevus.** Keele- ja kirjandustundides arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, erinevatest allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.

**Suhtluspädevus.** Keele- ja kirjandustundides kujundatakse suulise ja kirjaliku suhtluse oskust, suhtluspartneri ja tema suulise ja kirjaliku kõne mõistmist, suhtluspartneriga arvestamist ning sobiva käitumisviisi valikut, oma seisukohtade esitamise ja põhjendamise oskust. Õppetegevuse ja õppetekstide kaudu pannakse alus õpilaste diskuteerimis- ja väitlemis- ning tänapäevasele kirjaliku suhtlemise oskusele.

**Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus.** Teabetekstide abil arendatakse oskust lugeda teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud infot, leida arvandmeid, lugeda ja mõista tabelite, skeemide, graafikute ning diagrammidena esitatud infot ning seda analüüsida, sõnalise teabega seostada ja tõlgendada. Vanemates tekstides kasutatud mõõtühikute teisendamise kaudu edendatakse arvutusoskust. Õpitakse eristama teaduslikku teavet ilukirjanduslikust ja populaarteaduslikust teabest ning kasutama tehnoloogilisi abivahendeid tekstide loomisel, korrigeerimisel ja esitamisel.

**Ettevõtlikkuspädevus.** Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia- ja kirjandustekstidest kui ka igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamisega, nende suhtes seisukoha võtmise ja neile lahenduste otsimisega nii keele- ja kirjandustundides kui ka loovtöodes. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust ning keele- ja kirjandusteadmiste rakendamist ning täiendamist eri allikatest.

**Digipädevus.** Digipädevust arendatakse vene keele ja kirjanduse tundides järjepidevalt. Uurimistööd ja referaadid aitavad arendada oskust infot leida ja seda hinnata. Projektid ning igapäevased ülesanded meedia vms valdkonnas arendavad oskust osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide ning piltide loomisel ja kasutamisel. Arutelud digikeskkonna olemusest ja ohtudest aitavad arendada arusaama digikeskkonnast kui kohast, kus tuleb järgida samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

#### **4. Ainevaldkonna õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega**

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeained toetavad pädevuste saavutamist teistes valdkondades. Keele- ja kirjandustundides arendavad õpilased kõikides õppeainetes vajalikku suulist ja kirjalikku väljendus- ning suhtlusoskust, õpivad lugema ja mõistma eri liiki tekste, sh teabe- ja tarbetekste, arendavad kirjandustekste lugedes sõnavara ning avardavad maailmapilti; õpivad kirjutama eri tüüpi tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja õpitud termineid ning sobivat stiili; õpivad koostama ja vormistama uurimistööd, kasutama allikaid ja viitama neile; harjuvad kasutama eri liiki sõna- ja käsiraamatuid.

Arutlusoskust ning info hankimise, tõlgendamise ja kasutamise oskusi arendatakse nii keele ja kirjanduse valdkonna kui ka teiste ainete õppes, töötades sisult erinevate tekstidega, samuti diskussioonide ja väitluste kaudu. Lõimingut toetab elementaarsete õigekirjanõuete järgimine teiste ainevaldkondade tundides.

**Võõrkeeled.** Vene keele õpetuse kaudu arendatakse õpilaste kirjalikku ja suulist eneseväljendus- ning arutlusoskust, oskust luua tekste ning neist aru saada. Võõrkeelte

õppimisel on abiks vene keele tundides omandatud keelemõisted. Omandatud võõrsõnad toetavad võõrkeelte õppimist. Maailmakirjanduse autorite ja teostega tutvumine tekitab huvi võõrkeelte õppimise vastu. Õpitavas võõrkeeles kirjutavate autorite teoste lugemine ja arutamine süvendab huvi selle keele maa ja kultuuri ning ka kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu.

**Matemaatika.** Õpetekstide ja tekstülesannete mõistmist soodustab vene keele ja kirjanduse tundides arendatav lugemisoskus. Arvsõnade õige kirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse omandamist.

**Loodusained.** Loodusteaduslike õppe- ja teabetekstide mõistmine eeldab head lugemisoskust ja tööd tekstiga. Kohanimede ning loodusnähtuste ja -objektide nimetuste õige kirja kinnistatakse keele- ja kirjandustundides. Loodusteamalised tekstid õppe- ning ilukirjanduses aitavad loodust tundma õppida ja väärtustada. Loodusainetes omandatud sõnavara ning teadmised soodustavad omakorda kirjandusteoste looduskirjelduste mõistmist ja kujutluspiltide teket ning võimendavad seeläbi emotsionaalset mõju lugejale.

**Sotsiaalsained.** Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs toetavad maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste mõistmist ning ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Kirjandustekste valides ja käsitledes peetakse silmas ühiskonnas olulisi valdkondi: väärtused ja kõlblus; suhted kodus ja koolis; omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus; kodanikuühiskond ja rahvussuhted. Sotsiaalsainete õppimise käigus omandatud teadmised ajaloost, ühiskonna arengust ja toimimisest ning inimese staatusest ühiskonnas toetavad kirjandusteoste käsitlemisel ühiskondlike probleemide ja inimsuhete mõistmist. Keeletundides õpitakse riikide, ühenduste, organisatsioonide, ajalooliste isikute, ajaloosündmuste nimede õige kirja norme, mida ajaloo- ja ühiskonnatundides kinnistatakse konkreetsete näidete varal.

**Kunstiained.** Kunstiainete õpet toetab lähenemine kirjandusele kui kunstiainele. Kirjandusteose analüüs seostatuna illustratsioonide vaatlusega soodustab kunsti väljendusvahendite eripära mõistmist. Reklaami käsitlemine keeleõppes eeldab ka visuaalsete ja audiitiivsete komponentide eritlemist ja analüüsi. Kirjandusteose käsitluse illustreerimine vastava ajastu muusikaga soodustab arusaamist muusika emotsionaalsest mõjust ning kunstilistest väljendusvahenditest. Kirjanduse ja muusikaõpetuse ühisosa on (rahva)laul, selle tekst ja esitus.

**Kehaline kasvatus.** Meedia- ja kirjandustekstide valiku kaudu saadakse elukogemusi. Plakateid ja esitlusi koostades kujundatakse tervist väärtustavat eluhoiakut. Väitlustes propageeritakse tervislikku eluviisi ning dramatiseeringutes ja rollimängudes saab läbi mängida mitmesuguseid elulisi olukordi.

**Tehnoloogia.** Õppe- ja teabetekstide kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamiseiga kaasnevaid võimalusi ja ohte, kasutada eetilisel nüüdisaegseid tehnoloogiaid oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel ning järgida tehnilisi vahendeid kasutades ohutus- ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

## 5. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Õppekava läbivaid teemasid peetakse silmas valdkonna õppeainetes eesmärkide seadmisel, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel, lähtudes kooliastmest ning õppeaine spetsiifikast.

**Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine.** Rollimängude, tekstide käsitlemise, arutelude ja loovtööde kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on olulised tulevases tööelus. Arendatakse suutlikkust kujundada oma arvamust, väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, lahendada probleeme. Õppetegevus võimaldab õpilasel kujundada eneseanalüüsiks vajalikku sõnavara, et analüüsida oma huvisid, võimeid, nii ainealaseid kui ka teisi oskusi ja teadmisi ning õpilast suunatakse kasutama eneseanalüüsi tulemusi oma tulevase haridustee ja tööelu planeerimisel. Õppetegevus võimaldab töömaailmaga ka vahetult kokku puutuda (nt õppekäigud ettevõttesse, ainevaldkonnaga seotud ametite tutvustus). Kujundatakse oskust koostada õpingute jätkamiseks ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente. Meediatekstide analüüsi kaudu juhitakse õpilasi märkama ühiskonnas toimuvaid protsesse ja arutlema selle üle, kuidas need mõjutavad haridusteed ning tulevast tööelu.

**Keskkond ja jätkusuutlik areng. Tervis ja ohutus.** Teemakohaste tekstide varal, probleemülesannete lahendamise ning suuliste ja kirjalike arutluste kaudu toetatakse õpilaste kujunemist sotsiaalselt aktiivseteks, keskkonnateadlikeks, vastutustundlikeks ning tervist ja turvalisust väärtustavateks inimesteks.

**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.** Eri liiki tekstide käsitlemise kaudu suunatakse õpilasi märkama ühiskonna probleeme ja neile lahendusi otsima. Projektides osalemine aitab kasvatada aktiivset ellusuhtumist.

**Kultuuriline identiteet.** Keele ja kirjanduse kui rahvuskultuuri kandjate toel kujuneb õpilastes arusaam endast, teadmine oma juurtest, eesti keele erikujudest (nt Mulgi, Võru, Setu, Kihnu murre). Emakeele ja kirjanduse väärtustamise kaudu õpitakse lugu pidama endast ja oma rahvast, teiste rahvaste tekstide abil kujundatakse arusaam kultuuride erinevustest, aga ka tõdemus inimkonna kultuurilisest ühisosast.

**Teabekeskond.** Erinevatest allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ja kasutamine on nii keele- ja õppeteemakohaste teadmiste laiendamise kui ka tekstiloome eelduseks.

**Tehnoloogia ja innovatsioon.** Õpiülesannete lahendamiseks kasutatakse teadlikult infoühiskonna võimalusi, õpilasi suunatakse alternatiivseid lahendusi otsima, oma ideid ellu rakendama.

**Väärtused ja kõlblus.** Ilukirjandust ning kultuuriteemalisi teabetekste lugedes ja analüüsides, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades pööratakse tähelepanu õpilaste kujunemisele kõlblisteks isiksusteks, kes teavad ja tunnustavad üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi. Tekstide analüüsi abil kujundatakse julgust astuda välja taunimisväärrsete tegude ja hoiakute vastu.

## Vene keel ja kirjandus

### Õppesisu ja õpitulemused I kooliastmes

Vene keele õpetamine I kooliastmes on peamiselt praktilise iseloomuga. Selle eesmärgiks on õpilastele esmaste teadmiste andmine vene keeles ja kirjanduses, õpetada õpilast rääkima õigesti, lugema, kirjutama, kuulama tähelepanelikult, arendada tähelepanu, huvi lugemise vastu. Õigekirja õpetamine I kooliastmes on tihedalt seotud lugemisoskuste arendamisega, seetõttu vene keele ainekava sisaldab ka algkoolis lugemiseks soovitatavate teemade loetelu.

#### 1. Üldandmed vene keelest

Keele roll inimese elus. Keel kui peamine suhtlusvahend. Sõnastik kui teatmekirjanduse liik. Tutvuminesõnastike tüüpidega.

#### 2. Graafika. Foneetika. Ortoepia

Tähestik. Hääliku ja tähe suhe. Vene keele täis- ja kaashäälikute süsteem: rõhulised ja rõhutud täishäälikud, helilised ja helitud kaashäälikud, palataliseeritud ja palataliseerimata kaashäälikud.

Paaris- ja paaritud kaashäälikud: helilised ja helitud, palataliseeritud ja palataliseerimata.

Tähtede *e, ě, ю, я* funktsioonid.

Rõhk. Sõnarõhu rasked juhud. Intonatsioon ja loogiline rõhk.

#### 3. Leksikoloogia ja fraseoloogia

Leksika ehk keele sõnavara. Sõna kui keeleühik. Sõna tähendus. Ühe- ja mitmetähenduslikud sõnad. Sõna otsene ja ülekantud tähendus.

Sünonüümid. Antonüümid. Mitmetähenduslikud sõnad. Homonüümid.

Fraseologismid. Vanasõnad, kõnekäänud.

Vene keele seletussõnastik. Vene keele antonüümide sõnastik. Vene keele sünonüümide sõnastik.

#### 4. Morfeemika (sõna koostis) ja morfoloogia (sõnamoodustus)

Morfeem kui keeleühik. Morfeemide liigid: juur, eesliide, sufiks, muutelõpp. Samatüvelised sõnad. Sõnatüvi. Sõnamoodustus- ja sõnamuutemorfeemid.

Sõnaliigid, üldine iseloomustus.

##### Nimisõna

Nimisõna üldiseloomustus. Üld- ja pärisnimed. Elusolendeid ning elutuid esemeid ja nähtusi märkivad nimisõnad.

Nimisõnade sugu. Nimisõnade ainsus ja mitmus. Nimisõnad, mis esinevad ainult ainsuse või mitmuse vormis.

Nimisõnade käänamine. Vene keele käänete süsteem. Nimisõnade põhilised süntaktilised funktsioonid sõnaühendis ja lauses.

##### Omadussõna

Omadussõna üldiseloomustus. Omadussõna sugu, arv ning kääne. Omadussõna ühildumine nimisõnaga soovormis, arvus ja käändes. Omadussõnade põhilised süntaktilised funktsioonid sõnaühendis ja lauses.

##### Asesõna

Asesõna üldiseloostus. Asesõna sõnaliikide süsteemis. Isikulised asesõnad kui sidususvahendid lauses ja tekstis. Asesõnade põhilised süntaktilised funktsioonid sõnaühendis ja lauses.

### **Tegusõna**

Tegusõna üldiseloostus. Tegevusnimi (infinitiiv) ja tegusõna isikulised vormid.

Tegusõna ajavormid. Tegusõnade pööramine olevikus ja tulevikus. Tegusõnade pööramine minevikus. Tegusõnade põhilised süntaktilised funktsioonid sõnaühendis ja lauses.

### **Eessõna**

Üldiseloostus.

## **5. Süntaks ja tekst**

Sõnaühend ja lause kui süntaktiline ühik.

### **Sõnaühend**

Sõnaühendi põhisõna ja laiend.

### **Lause**

Lause kui süntaksi põhiühik ja kui minimaalne kommunikatiivne üksus

Lause põhitunnused. Lause pealiikmed. Lause grammatiline põhi.

Liht- ja laiendatud laused. Lause kõrvalliikmed: täiend, sihitis, määrus.

Lauseliigid suhtluseesmärgi järgi: väit-, käsk- ja küsilauseid. Lauseliigid tundevärvingu järgi: mittehüüd- ja hüüdlauseid.

### **Tekst**

Tekst kui kommunikatsiooniüksus. Teksti sidusus. Pealkiri, põhiidee, teksti plaan. Lõik.

Tekstide mitmekesisus: teadaanne, õnnesoov, kutse, juhend. Tekstide otsimine internetist.

## **6. Õigekiri: ortograafia ja interpunktsioon**

Ortogrammi mõiste. Väike- ja suurtähe kasutamine.

Täis- ja kaashäälikute õigekiri sõna juurmorfemide. Tähtede *ь* ja *ъ* kasutamine. Täishäälikute õigekiri tähtede *ж, ч, ш, щ* ja *у* järel.

*He* õigekiri tegusõnadega.

Eessõnade õigekiri.

Interpunktsioon: kirjavahemärgid loetelu puhul ja lause lõpus. Poolitamisreeglid.

## **7. Tekst. Kirjandusliku lugemise temaatika.**

Tekstide mitmekesisus: muinasjutt, mõistatus, vanasõnad ja kõnekäänud, jutustus, luuletus, näidend. Tekstide otsimine internetist.

Eri tüüpi ja žanris kirjandusteosed on esindatud õppekirjandustekstidena ning valitakse vabaks lugemiseks vene, eesti ja välisautorite teoste seast, arvestades järgmisi teemasid:

- Minu perekond.
- Mina ja minu pereliikmed.
- Otsi sõpra ja hoia teda.
- Õppida on alati kasulik.
- Aastaajad.
- Loodusimedest fantastikani.
- Headusest, mis võidab kurjuse.
- Aususest ja õiglusest.
- Tõsiseks ja naljaga pooleks.

## **3. klassi lõpetaja:**

1) mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele, kasutab kõnes ja kirjas sobivalt lühivastuseid ning terviklauseid;

- 2) oskab kirjeldada eset, olendit ja olukorda;
- 3) oskab jutustada endast, oma huvidest ja hobidest ning lähiümbruses toimuvast;
- 4) loeb teksti selgelt, mõtestatult, ilmekalt, vigadeta ja õige intonatsiooniga ning arvestades vene kirjakeele hääldusnorme;
- 5) jutustab teksti ümber detailselt või lühidalt lihtsa plaani järgi, küsimustele vastates ja märksõnadele toetudes;
- 6) oskab määrata kuulnud teksti teemat ja põhiideed;
- 7) loeb iseseisvalt ülesandeid ja juhendeid ning täidab neid;
- 8) kirjutab kalligraafiliselt ümber trüki- ja käsikirjalist teksti;
- 9) eristab häälikut, silpi, foneetilist sõna ja lauset;
- 10) kirjutab õigesti õpitud ortogramme ja punktogramme;
- 11) koostab ning kirjutab lihtsaid jutustavaid ja kirjeldavaid tekste;
- 12) saab aru lihtsast plaanist, tabelist, diagrammist ja kaardist;
- 13) suudab leida asjakohast teavet erinevatest allikatest ja kasutab eakohaseid sõnaraamatuid.
- 14) kommenteerib erinevate õppeülesannete täitmist, arutleb neid rühmas/paaris.

## **Kuulamine**

### **3 klassi lõpetaja:**

- 1) oskab määrata häälikute järgnevust sõnas ja sõna häälikust koostist, eristab täis- ja kaashäälikuid, helituid ja helilisi ning kaashäälikuid;
- 2) määrab foneetiliste sõnade piirid, liigendab sõna silpideks, eristab rõhulisi ja rõhutuid silpe;
- 3) määrab lause grammatilise põhja ning sõnade seose lauses;
- 4) määrab sõnade kuuluvust sõnaliiki;
- 5) liigitab lauseid suhtluseesmärgi (võit-, küsi- ja käsklused) ning tundevääringu (hüüd- ja mittehüüdlused) põhjal, eristab lausetüüpe intonatsiooni järgi;
- 6) eristab kõneorme (dialog, monoloog), kõnetüüpe (kirjeldus, jutustus, arutus) ning žanre (luuletus, jutustus, muinasjutt, mõistus, vanasõna);
- 7) eristab stiililt ja žanrilt erinevaid suulisi tekste;
- 8) määrab audioteksti teema ja peamise mõtte, jätab meelde teksti sisu ning täidab õpetaja korraldusel tekstipõhiseid ülesandeid.

## **Rääkimine**

### **3 klassi lõpetaja:**

- 1) hääldab õigesti ja selgelt häälikuid ning häälikuühendeid sõnades, järgib vene ortoopia reegleid;
- 2) teab peast vene tähestikku;
- 3) seletab sõna tähendust iseseisvalt ja sõnastike abil;
- 4) koostab ja hääldab õige intonatsiooniga väit-, küsi- ja käskluseid;
- 5) arendab vestlust igapäevaelus juhtunu, loetu ja nähtu kohta;
- 6) koostab lihtsaid jutustavaid, kirjeldavaid ja arutlevaid tekste küsimuste, märksõnade ning lihtsa plaani abil;
- 7) jutustab ümber eri stiilis ja žanris tekste;
- 8) loeb peast luule- ja proosatekste.

## **Lugemine**

### **3 klassi lõpetaja:**

- 1) loeb tekste häälega silphaaval ja ladusalt;
- 2) täidab ülesandeid, milles tuleb valikuliselt lugeda sõnu, sõnaühendeid, lauseid, tekstikatkeid;
- 3) loeb iseseisvalt eri žanris tekste ning saab neist aru;

- 4) kasutab sihipäraselt raamatu tiitellehte ja viiteaparatuuri;
- 5) loeb tabelleid, diagramme, skeeme ja tingtähiseid paberilt ning arvutist;
- 6) teab nimetada lastekirjanikke.

### **Kirjutamine**

#### **3 klassi lõpetaja:**

- 1) kirjutab vajaliku info vihikusse, päevikusse ja tahvlile ning vormistab selle korrektselt;
- 2) vormistab grammatikaülesanded õigesti;
- 3) kirjutab etteütlemise järgi sõnu, lauseid ja lühemaid tekste õigesti;
- 4) kirjutab ümberjutustusi plaani ja märksõnade järgi;
- 5) kirjutab kirjeldavaid ja jutustavaid tekste ning vormistab need korrektselt;
- 6) oskab oma kirjalikke töid parandada.

### **Vene keel. 1. klass (245 tundi)**

#### **1. klassi lõpetaja:**

- 1) töötab tekstiga õpetaja juhiste alusel;
- 2) mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele, kasutab kõnes ja kirjas sobivalt lühivastuseid ning terviklauseid;
- 3) jutustab endast ning oma lähiümbruses toimunut;
- 4) loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt, õigesti ning mõistmisega;
- 5) vastab ja kirjutab küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnade või kava toel;
- 6) kirjutab õpitud keelendite piires õigesti, kasutab kirjutades õigeid tähekujusid;
- 7) oskab määrata kuulnud teksti teemat;
- 8) oskab töötada paaris.

### **Kuulamine:**

#### **1. klassi lõpetaja:**

- 1) õpetaja ja kaaslaste kuulamine ja kuuldule asjakohane reageerimine;
- 2) kuulab mõtestatult eakohast teksti; toimib sõnumi või juhendi järgi;
- 3) määrab sõna häälikulise koostise, eristab täis- ja kaashäälikuid ning palatiseeritud ja palatiseerimata kaashäälikuid õpetaja juhendamisel;
- 4) määrab foneetiliste sõnade piirid, liigendab sõna silpideks;
- 5) liigitab lauseid suhtluseesmärgi (väit-, küsi- ja käsklused) ning tundevärvingu (hüüd- ja mittehüüdlused) põhjal;
- 6) eristab kõnevorme (dialoog, monoloog) ning žanre (luuletus, jutustus ja muinasjutt);
- 7) määrab audioteksti teema ja peamise mõtte;
- 8) saab aru õpetaja suulistest juhistest.

### **Kõnelemine (Suuline keelekasutus):**

#### **1. klassi lõpetaja:**

- 1) kirjeldab nähtut ning märkab erinevusi ja sarnasusi;
- 2) esitab luuletust peast;
- 3) mõistab ja kasutab õpitavas keeles igapäevaseid äraõpitatud väljendeid ja lihtsamaid fraase;
- 4) kõneleb dialoogis;
- 5) moodustab lauseid;
- 6) kasutab viisakusväljendeid oma kõnes;
- 7) suudab tekstidest leida ja mõista seal sisalduvat teavet ning seda suuliselt ja kirjalikult esitada;
- 8) hääldab õigesti ja selgelt häälikuid ning häälikuühendeid sõnades;



- 9) teab vene tähestikku, nimetab tähti;
- 10) koostab ning hääldab õige intonatsiooniga väit-, küsi- ja käsklauseid.

## Lugemine

### 1. klassi lõpetaja:

- 1) loeb teksti õigesti ja selgelt;
- 2) omandab vajaliku sõnavara riikliku õppekava ja õpikute järgi;
- 3) teab nimetada mõnd lastekirjanikku;
- 4) töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel;
- 5) koostab juttu pildi järgi;
- 6) täidab ülesandeid, kus tuleb valikuliselt lugeda sõnu ja sõnaühendeid;

## Kirjutamine

### 1. klassi lõpetaja:

- 1) kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja –seoseid;
- 2) kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära;
- 3) eristab häälikut ja tähte, täis ja kaashäälikut;
- 4) teab peast ja kasutab sõnastikku;
- 5) kirjutab suure algustähega lause alguse, inimese- ja loomanimed, linnade ja riikide nimetused;
- 6) kirjutab vajaliku info vihikusse, päevikusse ja tahvlile ning vormistab selle korrektselt;
- 7) tähistab kaashäälikute palatatsiooni kirjas õigesti;
- 8) vormistab grammatikaülesanded õigesti;
- 9) oskab leida vigasid õpetava materjali piires.

## Õppesisu 1.klass

### 1. Üldandmed vene keelest. (3 tundi)

Keele roll inimese elus. Keel kui peamine suhtlusvahend.  
Keel ja kõne. Kõne liigid.

**Põhimõisted:** keel on suhtlusvahend, emakeel, võrkeel, kõne, kirjalik kõne, viisakas kõne, kõne liigid: kuulamine, rääkimine, kirjutamine.

### 2. Graafika. Foneetika. Ortoepia. (102 tundi)

Tähestik. Hääliku ja tähe suhe.

Täishäälikud ja kaashäälikud

Silp.

Rõhk.

Tähtede *e, ё, ю, я* funktsioonid.

Palataliseeritud kaashäälikud

*Ь* kasutamine palatariseerimiseks.

**Põhimõisted:** häälik, häälikumudel (skeem), ühendid, täht (hääliku tingmärk), suur- ja väiketäht, kirjatäht, trükitäht; häälikud, sõna, sõnarähk, rähumärk, sõnatähendus, intonatsioon, sõna vahetamine tähega ja vastupidi; tähesti (Aabits), tähestiku tähendus, täht ja tema koht tähestikus (järjekord); kaashäälikute tunnused (iseloomustus): kaashäälik – rõhurõhuline ja rõhutu; kaashäälikute tunnused (iseloomustus); kaashäälik – palataliseeritud ja palatariseerimata, heline ja helitu, paaris- ja paaritu: alati palataliseerimata kaashäälikud ([жс] ja [ш]), alati palatariseeritud kaashäälikud ([ч'] ja [щ']); kaashäälikud ([жс] и [ш], [ч'] и

[ш]); tähed („kavalad tähed“) *e, ë, ю, я*; tähed kaashäälikute palatariseerimiseks kirjas (*ь, е, ё, и, ю, я*); avatud silp, kinnine silp, sõna jagamine silpideks, rõhuline ja rõhutu silp, ühendatud silpid, ühendatud silpide mudel (skeem); häälda, kirjutamine, sõna häälikuskeem.

### 3. Leksikoloogia ja fraseoloogia. (4 tundi)

Sõna kui keeleühik. Sõna tähendus.

Ühe- ja mitmetähenduslikud sõnad.

**Põhimõisted:** sõna ja selle tähendus, seletamine.

### 4. Morfeemika (sõna koostis) ja morfoloogia (sõnamoodustus). (21 tundi)

Samatüvelised sõnad. Sõnatüvi.

**Põhimõisted:** sõna leksikaalne tähendus, ühetüvelised sõnad, ühetüveliste sõnade rühm, juur, sõnavorm.

Sõnaliikide üldiseloostus. Sõnad, mis nimetavad esemeid, esemete tunnusi ja tegevusi.

Nimisõna üldiseloostus - terminoloogia kasutamata. Üld- ja pärisnimed. Elusolendeid ning elutuid esemeid ja nähtusi märkivad nimisõnad. Nimisõnade ainsus ja mitmus.

Omadussõna üldiseloostus – terminoloogia kasutamata.

Tegusõna üldiseloostus - terminoloogia kasutamata.

Eessõna üldiseloostus - terminoloogia kasutamata.

**Põhilised mõisted:** sõna, küsimused (*кто? что?, какой? какая? какое? какие?, что делает? что делают?*), eseme, tuunuse, tegevuse nimetavad sõnad, sõnagrupp, eessõna, eraldi kirjutamine, sõna mudel (skeem).

### 5. Süntaks ja tekst. (30 tundi)

Lause kui süntaksi põhiühik ja kui minimaalne kommunikatiivne üksus. Lause põhitunnused.

Lauseliigid suhtluseesmärgi järgi: väit-, käsk- ja küsilauseid.

**Põhimõisted:** sõna, lause, lõpetatud mõte, tähenduslikult seotud sõnad, lausete eesmärk (teatus, küsimus), jutustav lause, küsi-, hüüdlause, intonatsioon, hüüd- ja mittehüüdintonatsioon, lause skeem.

Tekst kui kommunikatsiooniüksus. Teksti sidusus.

Pealkiri, põhiidee. Lõik.

**Põhimõisted:** tekst, teksti tunnused: terviklikkus, lõpetatus, sidusus; teema, pealkiri, põhimõte, lõik.

### 6. Ortograafia ja interpunktsioon. (51 tundi)

Ortogrammi mõiste. Suurtähe kasutamine lause alguses. Interpunktsioon: kirjamärgid lause lõpus.

Väike- ja suurtähe kasutamine. Suurtähe kasutamine inimeste ja loonimedes ning inimeste perekonnanimedes.

Täishäälikute kasutamine susisevate järel: *ЖИ-ШИ, ЧА-ЩА, ЧУ-ЩУ.*

*ЧК, ЧН* õigekirjutamine.

*Ь* kasutamine.

Poolitamisreeglid.

Täishäälikute õigekiri sõna juurmorfeemis (elementaarsed juhtumid).  
Heliliste ja helitute täishäälikute õigekiri sõna juurmorfeemis (elementaarsed juhtumid).  
Essõnade õigekiri.

**Põhimõisted:** reegel, õigekiri, suur- ja väiketäht, pärisnimed, nimi, perekonnanimi, loomanimi, tähetühendid *жу-шш, ча-щч, чу-щч, чк, чн*; häälik, täht, hääldamine, juur, täishääliku või kaashääliku tugev ja nõrk positsioon juurmorfeemis, rõhuline ja rõhutu täishäälik, ühetüvelised sõnad, sõnavorm, sõna leksikaalne tähendus, juurortogramm, kontroll ja kontrollitav sõna, sõnaraamatu sõna, rõhutud täishäälikud, helilised ja helitud täishäälikud, Ъ on kaashäälikute palatariseerimise näitaja, Ъ kasutamine, sõnaraamat; lause, kirjavahemärgid sõna lõpus (punkt, küsi, hüüdmärk), loetelu, koma kasutamine loetelu puhul, poolitamismeetodid, poolitamismärk – mõttekriips; kontrollkirjutamine, sõnaraamatutöö, etteütlus.

## 7. Tekst. Kirjandusliku lugemise temaatika. (34 tundi)

Tekstide mitmekesisus: mõistatus, vanasõna, kõnekäänd, muinasjutt, jutustus, luuletus, valm ja nende iseärasused. Tekstide otsing internetist õpetaja juhendamisel.

Eri tüüpi ja žanris kirjandusteosed on esindatud õppekirjanduse tekstidena ning valitakse vabaks lugemiseks vene, eesti ja välisautorite teoste seast, arvestades järgmisi **teemasid**:

- Minu perekond.
- Mina ja mu pereliikmed.
- Otsi sõpra ja hoia teda.
- Õppida on alati kasulik.
- Aastaajad.
- Loodusimedest fantastikani.
- Headusest, mis võib aidata kurjust.
- Aususest ja õiglusest.
- Tõsiselt ja naljaga pooleks.

### Töö raamatuga

Ettekujutused raamatu elementidest: kaas, kaaneselg, tiitelleht, sisukord, lehed, illustratsioonid.

Tähtsamad andmed lastekirjanduse klassikutest seoses õpitud teostega.

Vene, eesti, väliskirjanduse eri žanris valitud teosed (autorid: A. Pervik, E. Niit, A. Fet, A. Pleštšjejev, I. Surikov, L. Tolstoi, S. Maršak, K. Ušinski, N. Nosov, S. Mihhalkov, L. Pantelejev, G. Skrebicki, I. Sokolov-Mikitov ja teised).

### Praktiline tutvus järgmiste mõistetega:

Raamatu elemendid: kaas, kaaneselg, tiitelleht, sisukord, leht, illustratsioon.

Luuletus. Luuletuse tuju.

Jutustus. Jutu tegelased ja autor.

Suuline rahvalooming. Muinasjutt, mõistatus, vanasõna, kõnekäänd, laste laulumängud (poteška, zaklitska) kui rahvaluule žanrid.

Rahva ja kunst- (autori) muinasjutt.

Rahva ja kunstmuinasjutu tegelased.

Valm. Valmi tegelased. Moraal.

Teose teema ja põhiidee.

## Vene keel. 2. klass (210 tundi)

### 2. klassi lõpetaja:

- 1) töötab tekstiga õpetaja juhiste alusel;
- 2) mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele, kasutab kõnes ja kirjas sobivalt lühivastuseid ning terviklauseid;
- 3) jutustab endast, oma huvidest ning oma lähiümbruses toimunud küsimuste järgi;
- 4) loeb vastavaid eale tekste selgelt, mõtestatult, ilmekalt, vigadeta ja õige intonatsiooniga ning vastavuses vene kirjakeele hääldusnormidega;
- 5) vastab ja kirjutab küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnade või kava toel;
- 6) kirjutab õpitud keelendite piires õigesti, kasutab kirjutades õigeid tähekujusid;
- 7) oskab kuulmise järgi eristada häälikut, silpi, foneetilist sõna ja lauset;
- 8) jutustab teksti ümber detailselt või lühidalt lihtsa plaani järgi, küsimustele vastates ja märksõnade viral;
- 9) oskab määrata kuuldu teksti teemat ja põhiideed;
- 10) oskab töötada rühmas ja paaris.
- 11) loeb ja täidab ülesandeid vastavalt juhendile iseseisvalt või õpetaja abil.

### Kuulamine

#### 2. klassi lõpetaja:

- 1) kuulab mõtestatult eakohast teksti; toimib sõnumi või juhendi järgi;
- 2) määrab sõna häälikulise koostise, eristab täis- ja kaashäälikuid ning palatiseeritud ja palatiseerimata kaashäälikuid;
- 3) määrab rõhutu täishäälikut ja leiab kontroll sõna ning määrab küsitavat kaashäälikut ja leia kontroll sõna;
- 4) määrab foneetiliste sõnade piirid, liigendab sõna silpideks;
- 5) liigitab lauseid suhtlusemärgi (väit-, küsi- ja käsklauseid) ning tundevärvingu (hüüd- ja mittehüüdlaused) põhjal;
- 6) määrab lause grammatilise põhja;
- 7) määrab sõnaliigid (nimisõna, omadussõna, tegusõna, eessõna);
- 8) eristab kõne vorme (dialog, monoloog) ning žanre (luuletus, jutustus ja muinasjutt);
- 9) määrab audioteksti teema ja peamise mõtte;
- 10) saab aru õpetaja suulistest juhistest.

### Kõnelemine (Suuline keelekasutus)

#### 2. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab nähtut ning märkab erinevusi ja sarnasusi;
- 2) esitab luuletust peast;
- 3) mõistab ja kasutab õpitavas keeles igapäevaseid äraõpitatud väljendeid ja lihtsamaid fraase;
- 4) kõneleb dialoogis;
- 5) moodustab lauseid;
- 6) kasutab viisakusväljendeid oma kõnes;
- 7) suudab tekstidest leida ja mõista seal sisalduvat teavet ning seda suuliselt ja kirjalikult esitada;
- 8) hääldab õigesti ja selgelt häälikuid ning häälikuühendeid sõnades;
- 9) teab vene tähestikku, nimetab tähti;
- 10) seletab ühe- ja mitmetähenduslike sõnade tähendusi, iseseisvalt ja sõnaraamatu abil, leiab sünonüüme, antonüüme, homonüüme sõnade reast ja tekstist;
- 11) koostab ning hääldab õige intonatsiooniga väit-, küsi- ja käsklauseid;

12) ette ütleb lihtsaid jutustavaid tekste.

## Lugemine

### 2. klassi lõpetaja:

- 1) loeb teksti õigesti ja selgelt;
- 2) eristab tekstis lauseid suhtluseesmärgi põhjal, loeb õige intonatsiooniga;
- 3) loeb rollide kaupa;
- 4) saab aru ette ja endamisi loetust;
- 5) oskab vastata küsimustele teksti järgi ning lihtsamatele probleemküsimustele;
- 6) loeb tabeleid, diagramme, skeeme ja tingtähiseid paberilt ning arvutist, saab neist aru;
- 7) omandab vajaliku sõnavara riikliku õppekava ja õpikute järgi;
- 8) teab nimetada mõnd lastekirjanikku;
- 9) töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel;
- 10) koostab juttu pildi järgi;
- 11) täidab ülesandeid, kus tuleb valikuliselt lugeda sõnu ja sõnaühendeid.

## Kirjutamine

### 2. klassi lõpetaja:

- 1) kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja –seoseid;
- 2) kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära;
- 3) eristab häälikut ja tähte, täis ja kaashäälikut;
- 4) teab peast ja kasutab sõnastikku;
- 5) kirjutab suure algustähega lause alguse, inimese- ja loomanimed, linnade ja riikide nimetused; paneb kirjavahemärke õigesti väit-, küsi-, hüüdlause lõpus; oskab kirjutada sõnu sõnaühenditega *жу-иии, ча-ица, чу-иу, чк, чн, ии, нч, ии*; rõhutatud täishäälikutega (lihtsad juhtumid); paariliste kaashäälikutega; *ь и ъ* sõna lõpus ja keskel);
- 6) oskab teha häälikuanalüüsi;
- 7) oskab teha morfoloogilist analüüsi;
- 8) oskab määrata lause grammatilise põhja;
- 9) kirjutab vajaliku info vihikusse, päevikusse ja tahvlile ning vormistab selle korrektselt;
- 10) vormistab grammatikaülesanded õigesti;
- 11) oskab leida vigasid õpetava materjali piires;
- 12) kirjutab etteütlus, milles esinevad õpitud ortogrammid ja punktogrammid;
- 13) koostab tekste kirjalikus vormis (teadaanne, kutse, õnnesoov) näidise järgi või õpetaja juhendamisel;
- 14) jälgib teksti ehitust (teksti algus, põhiosa, lõpp).

## Õppesisu 2.klass

### 1. Üldandmed vene keelest (4 tundi)

Keele roll inimeste elus. Keel kui peamine suhtlusvahend. Suuline kõne (kuulamine, rääkimine) ja kirjalik kõne (lugemine, kirjutamine).

Kõne- ja suhtlemiskultuur.

Dialog ja monoloog.

Sõnastik kui teatmekirjanduse liik. Tutvumine sõnastike tüüpidega.

**Põhimõisted:** keel kui suhtlusvahend, kõne, suuline kõne (kuulamine, rääkimine), kirjalik kõne (lugemine, kirjutamine), jutukaaslased, suhtlemine, suhlemiseesmärk, žestid, miimika, kõnekultuur, viisakuväljendid: tänamine, hüvastijätmine, teretamine, viisakus, kultuurkäitumine, monoloog, dialoog, vestlus, repliik, autorisõnad, kahekõne eesmärk, vene

keele seletussõnastik. vene keele antonüümide sõnastik, vene keele sünonüümide sõnastik, vene keele homonüümide sõnastik, fraseoloogiasõnastik, vanasõnade ja kõnekäändude seletu sõnaraamat, ortograafiasõnastik, e-sõnastikud.

## **2. Graafika. Foneetika. Ortoeepia. (12 tundi)**

Hääliku ja tähe suhe. Häälikute mõtte eristav funktsioon.

Tähestik. Sõnastikud ja nende kasutamine.

Vene keele täis- ja kaashäälikute süsteem: rõhulised ja rõhutud täishäälikud, helilised ja helitud kaashäälikud, palatariseeritud ja palatariseerimata kaashäälikud. Paaris- ja paaritud kaashäälikud: helilised ja helitud. Kaas- ja täishääliku mõtte eristav funktsioon;

Tähtede *e, ë, ю, я* funktsioonid. *E, ë, ю, я* sõna alguses, *ь* ja *ъ* järel, täishäälikute järel.

Paaris- ja paaritud, palataliseeritud ja palataliseerimata kaashäälikud. Tähtede *ь, е, ë, ю, я* funktsioonid.

Rõhk. Täishääliku kui sõlbimoodustaja roll sõnas. Sõna jagamine silpideks, rõhutud silbi leidmine. Intonatsioon.

Paaris- ja paaritud kaashäälikud: helilised ja helitud.

Häälikuanalüüs. Analüüsi kord.

### **Põhimõisted:**

häälik, häälikumudel (skeem), ühendid, täht (hääliku tingmärk), suur- ja väiketäht, kirjatäht, trükitäht; häälikud, sõna, sõnarähk, rähumärk, sõnatähendus, intonatsioon, sõna vahetamine tähega ja vastupidi; tähesti (Aabits), tähestiku tähendus, täht ja tema koht tähestikus (järjekord); kaashäälikute tunnused (iseloomustus): kaashäälik – rõhurõhuline ja rõhutu; kaashäälikute tunnused (iseloomustus); kaashäälik – palataliseeritud ja palatariseerimata, heline ja helitu, paaris- ja paaritu: alati palataliseerimata kaashäälikud (*[жс]* ja *[ш]*), alati palatariseeritud kaashäälikud (*[ч']* ja *[щ']*); kaashäälikud (*[жс]* и *[ш]*, *[ч']* и *[щ']*); tähed („kavalad tähed“) *e, ë, ю, я*; tähed kaashäälikute palatariseerimiseks kirjas (*ь, е, ë, и, ю, я*); sõna jagamine silpideks, sõna foneetiline transkriptsioon, häälikuanalüüs, sõna häälikuanalüüsi kord.

## **3. Leksikoloogia ja fraseoloogia (10 tundi)**

Leksika ehk keele sõnavara. Sõna kui keeleühik. Sõna tähendus. Rõhk ja sõna tähendus. Vene keele seletussõnastik.

Ühe- ja mitmetähenduslikud sõnad. Vene keele seletussõnastik.

Sõna otsene ja ülekantud tähendus. Vene keele seletussõnastik.

Fraseologismid. Vene keele fraseologismide sõnastik.

Sünonüümid. Vene keele sünonüümide sõnastik.

Antonüümid. Vene keele antonüümide sõnastik.

Homonüümid. Vene keele seletussõnastik.

Vanasõnad, kõnekäänud. Vene keele vanasõnade ja kõnekäändude seletussõnastik.

**Põhimõisted:** leksika, sõna ja selle tähendus, rõhk, sõna leksikaalne tähendus, seletus, ühe- ja mitmetähenduslikud sõnad, sõna otsene ja ülekantud tähendus, sünonüümid (lähedase tähendusega sõnad), antonüümid (vastandtäheendusega sõnad), homonüümid, fraseologismid (sõnade pidev ühend), vanasõnad ja kõnekäänud, seletussõnastik, fraseoloogiasõnastik, sünonüümide sõnastik, antonüümide sõnastik, etümoloogiasõnastik, vene keele vanasõnade ja kõnekäändude seletussõnastikud, e-sõnaraamat.

#### 4. Morfeemika (sõna koostis) ja morfoloogia (sõnamoodustus). (42 tundi)

Morfeem kui keeleühik. Morfeemide liigid: juur. Samatüvelised sõnad. Ühetüveliste sõnade ja homonüümsete tüvedega sõnade erinevused (ilma terminoloogiata). Kaashäälikute vaheldus sõna juures.

Rasked sõnad (üldine ettekujutus).

Sõnamuutemorfeemid. Morfeemide liigid: muutelõpp (esemeid, omadusi, tegevusi nimetavates sõnades). Sõnade lõpu õigekiri. Sõnatüvi.

Sõnamoodustusmorfeemid. Morfeemide liigid: sufiks. Sufiksitate tähendus: hellitusliide, augmentatiivne sufiks, sufiks loomadepoegade nimetamiseks, sufiks inimeste elukutsete nimetamiseks. Samatüveliste sõnade moodustamine sufiksitate abil.

Sõnade sufiksitatega *-ик*, *-ек* õigekiri.

Sõnade sufiksiga *-н* õigekiri. *нн* sõnades sufiksiga *-н*.

Sõnamoodustusmorfeemid. Morfeemide liigid: eesliide. Täis- ja kaashäälikud eesliidetes: *до-*, *но-*, *под-*, *про-*, *от-*, *о-*; *за-*, *на-*, *над-*; *с-*, *в-*; *об-*, *ом-*, *над-*, *под-*. Eessõnade ja eesliidete eristamine.

Sõnamoodustus- ja sõnamuutemorfeemid. Sõna morfoloogilise koostise analüüs. Sõnamoodustussõnastik.

**Põhimõisted:** sõna leksikaalne tähendus, ühetüvelised sõnad (sugulassõnad), sugulassõnade rühm, sõnavorm, kaashäälikute vaheldus sõna juures; morfeemide liigid: juur, eesliide, sufiks, muutelõpp; sufiksitate tähendus (hellitusliide, augmentatiivne sufiks) eesliidete tähendused (läheduse ja kauguse tähendus); uute sõnade moodustamine, sõna morfoloogiline koostis, sõna morfoloogilise koostise analüüs (algoritm), sõna skeem, sõnamoodustussõnastik.

Sõnaliigid, üldiseloomustus.

Nimisõna üldiseloomustus. Elusolendeid ning elutuid esemeid ja nähtusi märkivad nimisõnad.

Nimisõna põhilised süntaktilised funktsioonid lauses.

Üld- ja pärisnimed.

Nimisõnade ainsus ja mitmus.

Nimisõnade sugu.

Nimisõnade käänamine. Vene keele nimisõnade käänete süsteem (kolm tüüpi).

Omadussõna üldiseloomustus.

Omadussõna sugu. Omadussõna ühildumine nimisõnaga soovormis.

Omadussõna arv. Omadussõna ühildumine nimisõnaga arvus.

Tegusõna üldiseloomustus. Tegusõna põhilised süntaktilised funktsioonid lauses.

Tegusõna ajavormid.

Tegusõnade ainsus ja mitmus.

Eessõna üldiseloomustus.

**Põhimõisted:** sõnaliigid, nimisõna on sõnaliik, üld- ja pärisnimed, nimisõnade ainsus ja mitmus, nimisõnade sugu, nimisõnade käänamine, omadussõna on sõnaliik, omadussõna sugu, omadussõna arv, teigusõna on sõnaliik, tegusõna ajavormid, teigusõnade ainsus ja mitmus, eessõna on sõnaliik, eesliide on sõnaosa; kokku- ja lahku kirjutamine.

#### 5. Süntaks ja tekst (27 tundi)

Lause kui süntaksi põhiühik ja kui minimaalne kommunikatiivne üksus. Lause põhitunnused.

Lauseliigid suhtluseesmärgi järgi: väit-, käsk- ja küsilauseid.

Lauseliigid tundevärvingu järgi: mittehüüd- ja hüüdlauseid.

Lause pealiikmed. Lause grammatiline põhi. Lause kõrvalliikmed - terminoloogia kasutamata.

Liht- ja laiendatud laused.

**Põhimõisted:** sõna, lause, lõpetatud mõte, tähenduslikult seotud sõnad, lause pealiikmed. lause grammatiline põhi, alus, öeldis, lause kõrvalliikmed; lausete eesmärk (teadaanne, küsimus, käsu andmine), väit-, küsi-, hüüdlauseid, intonatsioon, hüüd- ja mittehüüdlauseid, liht- ja laiendatud laused, grammatilise põhja leidmine, lause laiendamine, lause skeem, lause iseloomustus.

Tekst kui kommunikatsiooniüksus. Teksti sidusus.

Teksti pealkiri.

Teksti põhiidee.

Teksti pealkiri ja põhiidee.

Teksti ülesehitus. Lõik . Teksti plaan (tava; nimetav, küsimus).

Tekstide tüübid: jutustus, kirjeldus, arutlus.

Teksti tüüp: jutustav (oma elu sündmustest, nähtust).

Teksti tüüp: kirjeldus (inimeste, loomade, esemete kirjeldus).

Teksti tüüp: arutlus (loetutest).

Tekstide tüübid. Tekstide eristamine (jutustus, kirjeldus, arutlus).

Tekstide mitmekesisus: teadaanne. Tekstide otsimine internetist.

Tekstide mitmekesisus: kutse. Tekstide otsimine internetist.

Tekstide mitmekesisus: õnnesoov. Tekstide otsimine internetist.

**Põhimõisted:** tekst, teksti tunnused; terviklikkus, lõpetatus, sidusus; teema ja põhiidee, pealkiri; teksti osad: algus, põhiosa, lõpp; lõik, suurtäht; deformeerunud tekst; teksti koostamine pakutud osade abil; teksti jagamine mõteosadeks; teksti plaan, teksti tüübid: jutustus, kirjeldus, arutlus; pildi reproduktsioon, ühendavad sõnad, võtisõnad ja väljendid; kunstilise väljendusrikkuse võtted: võrdlemine, isikustamine, epiteet; ümberütlus, kirjand; teadaanne, kutse, õnnesoov, pöördumine.

## 6. Õigekiri: ortograafia ja interpunktsioon (45 tundi)

Suurtähe kasutamine lause alguses. Interpunktsioon: kirjavahemärgid sõna lõpus.

Ortogrammi mõiste. Väike- ja suurtähe kasutamine. Suurtähe kasutamine inimeste ja loomanimedes, muinasjutu tegelaste nimedes, inimeste perekonnanimedes ja isanimedes, kohanimedes.

*Ь* kasutamine sõna lõpus ja keskel.

Täishäälikute kasutamine susisevate järel: *жу-шш, ча-ща, чу-щш.*

*чк, чн, нч, нш, шн* õigekiri.

Poolitamisreeglid.

Täishäälikute ja kaashäälikute õigekiri sõna juurmorfeemis: rõhutatud täishäälikud, paarilised kaashäälikud, helitud kaashäälikud, kaksikkonsonandid.

Sõnaraamat kui teatmeteose liik. Vene keele ortograafiasõnastik ja selle kasutamine.

*ъ* ja *ь* kasutamine.

Eessõnade kirjutamine.

**Põhimõisted:** ortogramm, reegel, õigekiri, pärisnimed, suur- ja väiketäht, poolitamisreeglid, poolitamine; sisisevad kaashäälikud, täheühendid *жу-шш, ча-ща, чу-щш, чк, чн, шн, нч, нш*; häälik, täht, hääldamine, kirjutamine, transkriptsioon, juur, täishääliku või kaashääliku tugev ja nõrk positsioon juurmorfeemis, rõhuline ja rõhutu täishäälik, ühetüvelised sõnad, sõnavorm, sõna leksikaalne tähendus, juurortogramm, kontroll ja kontrollitav sõna, veaohklik sõna, paarilised helilised ja helitud kaashäälikud, rõhutatud täishäälikud, kaksikkonsonandid, *ь* (kaashäälik ei sulandu täishäälikuga), ortograafiasõnastik, ortogramm sõna eesliides, sufiksis;



Ъ (kaashäälik ei sulandu täishäälikuga); eesliide ja eessõna, kokku- ja lahku kirjutamine, kirjavahemärgid sõna lõpus (punkt, küsi, hüüdmärk), loetelu, koma kasutamine loetelu puhul, poolitamismärk – mõttekriips; kontrollkirjutamine, sõnaraamatutöö, etteütlus.

## **7. Tekst. Kirjandusliku lugemise temaatika (70 tundi)**

Tekstide mitmekesisus; mõistatus, vanasõna, kõnekäänd, liisusalm, mäng, laul, muinasjutt, legend, poem, jutustus, luuletus, valm, teadusartikkel ja nende iseärasused. Tekstide otsing internetist.

Eri tüüpi ja žanris kirjandusteosed on esindatud õppekirjanduse tekstidena ning valitakse vabaks lugemiseks vene, eesti ja välisautorite teoste seast, arvestades järgmisi **teemasid**:

- Minu perekond
- Mina ja mu pereliikmed.
- Otsi sõpra ja hoia teda.
- Õppida on alati kasulik.
- Aastaajad.
- Loodusimedest fantastikani.
- Headusest, mis võidab kurjuse.
- Aususest ja õiglusest.
- Tõsiselt ja naljaga pooleks.

### **Töö raamatuga**

Ettekujutused raamatu elementidest: kaas, kaaneselg, köide, tiitelleht, eessõna, sisukord, lehed, viited ja illustratsioonid.

Algteadmised kataloogist. Raamatute otsimine raamatukogust kataloogi abil õpetaja juhendamisel.

Ettekujutus eesti ja vene ajakirjandusest. Eesti ajakirjad lastele «Täheke» ja «Hea Laps» (trükitud ja elektroonsed). Vene lasteajakirjad Eestis.

Tähtsamad andmed lastekirjanduse klassikutest seoses õpitud teostega.

Vene, eesti, väliskirjanduse eri žanris valitud teosed (autorid: E. Raud, A. Pervik, A. Lindgren, A. Puškin, N. Nekrassov, K. Balmont, I. Krõlov, V. Odojevski, V. Dal, V. Bianki, I. Sokolov-Mikitov, N. Sladkov, A. Kuprin, K. Ušinski, S. Maršak, N. Nosov, V. Dragunski, V. Ossejeva, B. Zahhoder, E. Švarts ja teised ).

### **Praktiline tutvus järgmiste mõistetega:**

Raamatu elemendid: kaas, kaaneselg, köide, tiitelleht, eessõna, sisukord, leht, viide, illustratsioon. Kataloog.

Autor, kirjanik, luuletaja, helilooja, kunstnik, illustreerija. Andmed autorist. Autor-jutustaja. Kunstiteos, teose nimetus.

Huumor, humoristlikud teosed (luuletused, muinasjutud, jutud).

Teose teema, põhiidee, teksti osad, teksti plaan, lõik, fragment, katkend, tugisõnad; ilmekas lugemine, helijäljendus, rollilugemine, intonatsioon (hüüd- ja mittehüüd), poolal häälel lugemine, lugemine lõikude kaupa, ümberjutustamine, peast lugemine, dramatiseering.

Dialog ja monoloog.

Jutustus-, kirjeldus, arutlustekst.

Klaster, võrdlev diagramm, tabel jne.

Suuline rahvalooming (folkloor), rahvas. Muinasjutt, mõistatus, vanasõna, kõnekäänd, kiirkõne, liisusalm, mäng, laul, luiskelugu, rahvamuinasjutt (loomadest, ime-,

olustikumuiinasjutud), legend, nende eripärasused. Muinasjutu alg, lõpp, kolmekordsed kordused. Väljamõeldis. Rahvamuinasjutud: vene, eesti, välismuinasjutud. Muinasjutud luiskelood, muinasjutud-mõistatused.

Autorimuinasjutt (proosa- ja luulevormis); jutustus-muinasjutt. Muinasjutu ja jutustuse erinevused.

Jutustus, jutustuse tunnused. Kunstiteoste keel, kunstiteoste ja teadusjutustuse erinevused.

Loodusjutustus, kirjanik-naturalist.

Pikem lugu ja jutustuse erinevused. Teoseplaan: jutustuse osad. Sisukord, osade nimetused.

Luuletus (autori mõtted, meeoleolu, intonatsioonid, keele kasutamise eripärasused). Riim, rütm ja meeoleolu luuletuses.

Luuletused loodusest, looduse kirjeldus, portree, natüürmort, pildi reproduktsioon.

Valm (moralistlik luuletus), moraal. Valmide tegelased.

Poem (pikk või keskmine luuletus)

Rahva- ja kunstmuinasjuttude tegelased. Imetegelane ja sündmused. Humoristlikute teoste tegelased. Peategelane, tegelane, kuju. Tegelaste tegud, nende põhjused. Tegelaste tegudele hinnangu andmine. Tegelase iseloom, kuidas kirjanik loob tegelase iseloomu: tegelase portree, tema kõned (mida ja kuidas tegelane räägib), käitumine, tegelase mõtted; autori suhtumine tegelasse. Peategelase kirjeldus. Autoritega väljamõeldud muinasjuttude tegelased. Tegelane-jutustaja.

Rahvamuinasjuttude keel. Autorimuinasjuttude ja luuletuste keel (kirjeldus, sõnade kasutamine). Humoristlikute muinasjuttude ja luuletuste keel.

Kunstilise väljendusrikkuse viisid: võrdlemine, isikustamine, epiteet.

### **Vene keel. 3. klass (210 tundi)**

#### **3. klassi lõpetaja:**

- 1) töötab tekstiga õpetaja juhiste alusel;
- 2) mõistab suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastab nendele, kasutab kõnes ja kirjas sobivalt lühivastuseid ning terviklauseid;
- 3) jutustab endast ning oma lähiümbruses toimunut;
- 4) loeb õpitud teksti selgelt, ladusalt, õigesti ning mõistmisega;
- 5) vastab ja kirjutab küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnade või kava toel;
- 6) kirjutab õpitud keelendite piires õigesti, kasutab kirjutades õigeid tähekujusid;
- 7) oskab kuulmise järgi eristada häälikut, silpi, foneetilist sõna ja lauset;
- 8) jutustab teksti ümber detailselt või lühidalt lihtsa plaani järgi, küsimustele vastates ja märksõnade viral;
- 9) oskab määrata kuuldu teksti teemat ja põhiideed;
- 10) oskab töötada rühmas ja paaris.
- 11) loeb iseseisvalt ülesandeid ja juhendeid ning täidab neid; kasutab elementaarseid teadmisi foneetika, graafika, ortoepia, morfeemika, morfoloogia, süntaksi, ortograafia ja interpunktsiooni valdkondadest eri liiki õppeülesannete täitmisel;
- 12) kommenteerib õpiülesannete täitmist ning arutab neid rühma- ja paaristööna;
- 13) kirjutab etteütlust, milles esinevad õpitud ortogrammid ja punktogrammid;
- 14) koostab ja kirjutab lihtsamaid kirjeldavaid ja jutustavaid arutluse elementidega tekste;
- 15) koostab ja kirjutab elementaarseid tekste arutlemise elementidega;
- 16) koostab tekste kirjalikus vormis (kuulutused, kutse, õnnesoov), näidise järgi või õpetaja juhendamisel.

## **Kuulamine**

### **3. klassi lõpetaja:**

- 1) kuulab mõtestatult eakohast teksti; toimib sõnumi või juhendi järgi;
- 2) määrab sõna häälikulise koostise, eristab täis- ja kaashäälikuid oskab määrata häälikute järgnevust sõnas ja sõna häälikulist koostist, eristab täis- ja kaashäälikuid ning palatiseeritud ja palatiseerimata kaashäälikuid;
- 3) määrab rõhutu täishäälikut ja leiab kontrollsõna ning määrab küsitavat kaashäälikut ja leia kontrollsõna;
- 4) määrab foneetiliste sõnade piirid, liigendab sõna silpideks;
- 5) liigitab lauseid suhtluseesmärgi (väit-, küsi- ja käsklauseid) ning tundevärvingu (hüüd- ja mittehüüdlauseid) põhjal;
- 6) määrab lause grammatilise põhja ning sõnade seose lauses;
- 7) määrab sõnaliigid;
- 8) eristab kõneorme (dialog, monoloog), kõnetüüpe (kirjeldus, jutustus, arutus) ning žanre (luuletus, jutustus ja muinasjutt);
- 9) määrab audioteksti teema ja peamise mõtte;
- 10) saab aru õpetaja suulistest juhistest.

## **Kõnelemine (Suuline keelekasutus)**

### **3. klassi lõpetaja:**

- 1) arendab vestlust oma elus juhtunust, loetust ja nähtust;
- 2) kõneleb dialoogis;
- 3) koostab lihtsaid jutustavaid ja kirjeldavaid ning ka arutlevaid tekste küsimuste, märksõnade ning lihtsa plaani abil;
- 4) kasutab viisakusväljendeid oma kõnes;
- 5) suudab tekstidest leida ja mõista seal sisalduvat teavet ning seda suuliselt ja kirjalikult esitada;
- 6) hääldab õigesti ja selgelt häälikuid ning häälikuühendeid sõnades;
- 7) teab peast vene tähestikku;
- 8) seletab sõna tähendust iseseisvalt ja sõnastike abil, oskab leida vastavat sünonüümi/antonüümi;
- 9) koostab ning hääldab õige intonatsiooniga väit-, küsi- ja käsklauseid;
- 10) loeb peast luule- ja proosatekste.

## **Lugemine**

### **3. klassi lõpetaja:**

- 1) kasutab sihipäraselt raamatu tiitellehte ja viiteaparatuuri;
- 2) loeb iseseisvalt mitmes žanris tekste ning saab neist aru;
- 3) loeb tabelleid, diagramme, skeeme ja tingtähiseid paberilt ning arvutist;
- 4) teab nimetada mõnd lastekirjanikku;
- 5) töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel;
- 6) koostab juttu pildi järgi;
- 7) täidab ülesandeid, kus tuleb valikuliselt lugeda sõnu ja sõnaühendeid.

## **Kirjutamine**

### **3. klassi lõpetaja:**

- 1) kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja –seoseid;
- 2) kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära;
- 3) eristab häälikut ja tähte, täis ja kaashäälikut;
- 4) teab peast ja kasutab sõnastikku;

- 5) kirjutab suure algustähega lause alguse, inimese- ja loomanimed, linnade ja riikide nimetused;
- 6) kirjutab vajaliku info vihikusse, päevikusse ja tahvlile ning vormistab selle korrektselt;
- 7) tähistab kaashäälikute palatatsiooni kirjas õigesti;
- 8) vormistab grammatikaülesanded õigesti;
- 9) oskab leida vigasid õpetava materjali piires.
- 10) kirjutab etteütus, milles esinevad õpitud ortogrammid ja punktogrammid;
- 11) kirjutab kirjeldavaid ja jutustavaid tekste ning vormistab need korrektselt.

## Õppesisu 3.klass

### 1. Üldandmed vene keelest (4 tundi)

Keele roll inimeste elus. Keel kui peamine suhtlusvahend. Suuline kõne ja kirjalik kõne, sisekõne, (kuulamine, rääkimine, lugemine, kirjutamine kui kõnetegevuse liigid.

Kõnevormid: monoloog, dialoog. Kõnestiilid: argikeel ja kirjakeel.

Argikeel, dialoog. Suhtlemiskultuur.

Sõnastik kui teatmekirjanduse liik. Tutvumine sõnastike tüüpidega.

**Põhimõisted:** keel, kõne, suuline kõne, kirjalik kõne, sisekõne, kõnevormid (monoloog, dialoog), jutukaaslased, vaidlemine, diskussioon, argikeel, kirjakeel, suhtlemine, kõnekultuur, suhlemiseesmärk, suulise ja kirjaliku kõne reeglid, repliik, sõnastike tüübid: vene keele seletussõnastik, vene keele antonüümide sõnastik, vene keele sünonüümide sõnastik, morfeemide- ja sõnamoodustussõnastik, vanasõnade ja kõnekäändude seletussõnaraamat, ortograafiasõnastik, etümoloogiasõnastik, e-sõnastikud.

### 2. Graafika. Foneetika. Ortoeepia. (6 tundi)

Tähed ja häälikud. Häälikute mõtte eristav funktsioon. Rõhk. Sõna häälikuanalüüs.

Tähtede *е, ё, ю, я* häälikutähendus.

Sõna ja silp.

Vene keele täishäälikute süsteem: paaris ja paaritud, palataliseeritud ja palataliseerimata.

Palatalisatsiooni märgistamise viisid kirjas: *е, ё, ю, я, и, ъ*.

Vene keele täishäälikute süsteem: paaris ja paaritud, helitud ja helimata, palataliseeritud ja palataliseerimata. Sisihäälikud, nende iselooming. Tähe ja hääliku suhe.

Vene keele kaashäälikute süsteem: rõhulised ja rõhutud täishäälikud. Hääliku ja tähe suhe. Sõnarõhu rasked juhud. Intonatsioon ja loogiline rõhk;

Vene keele täishäälikute süsteem: paaris ja paaritud, helitud ja helimata. Hääliku ja tähe suhe.

Tähestik. Sõnastikud ja nende kasutamine.

**Põhimõisted:** häälik, täht, tähestik; täishäälik – rõhuline ja rõhutu; kaashäälik – palataliseeritud, palataliseerimata, heline ja helitu, paariline ja paaritu; alati palataliseerimata kaashäälik, alati palataliseeritud kaashäälik; sisihäälikud, joteeritud täishäälikud (märgistavad kaks häälikut), sõna, silp, sõnarõhk, intonatsioon, foneetiline transkriptsioon, foneetiline analüüs, ortoeepia sõnastik.

### 3. Leksikoloogia ja fraseoloogia (6 tundi)

Leksika ehk keele sõnavara. Sõna kui keeleühik. Sõna tähendus. Ühe- ja mitmetähenduslikud sõnad. Tutvus seletus- ja etümoloogia sõnaraamatutega.

Sõna otsene ja ülekantud tähendus. Homonüümid. Vene keele seletussõnastik.

Sünonüümid. Vene keele sünonüümide sõnastik.

Antonüümid. Vene keele antonüümide sõnastik.

Fraseologismid. Vene keele fraseologismide sõnastik.

Vanasõnad, kõnekäänud. Vene keele vanasõnade ja kõnekäändude sõnastik.

**Põhimõisted:** leksika, sõna leksikaalne tähendus, seletamine, ühe- ja mitmetähenduslikud sõnad, sõna otsene ja ülekantud tähendus, sünonüümid, antonüümid, homonüümid, fraseologismid, vanasõnad, kõnekäänud, seletussõnastik, fraseoloogiasõnastik, vene keele antonüümide sõnastik, vene keele sünonüümide sõnastik, etümoloogiasõnastik, vanasõnade ja kõnekäändude seletussõnastikud, online sõnastik.

#### 4. Morfeemika (sõna koostis) ja morfoloogia (sõnamoodustus). (80 tundi)

Morfeem kui keeleühik. Morfeemide liigid: juur. Samatüvelised sõnad. Kaashäälikute vaheldus sõna juures. Rasked sõnad.

Sõnamuutemorfeemid. Morfeemide liigid: juur. Samatüvelised sõnad. Kaashäälikute vaheldus sõna juures. Rasked sõnad.

Sõnamuutemorfeemid. Morfeemide liigid: muutelõpp. Sõna tüvi.

Sõnamoodustusmorfeemid. Morfeemide liigid: eesliide, sufiks. Sõnamoodustusviisid.

Sõnamoodustussõnastik. (1 tund); Täis- ja kaashäälikud eesliidetes: *do-*, *no-*, *nod-* (*нодо-*), *про-*, *от-* (*ото-*), *о-*, *за-*, *на-*, *над-*; *об-* (*обо-*), *над-*, *под-*; *с-* (*со-*), *в-* (*во-*), *вы-*, *пере-* jne.

Eessõnad: *в*, *во*, *с*, *о*, *об*, *от*, *за*, *на*, *над*, *но*, *под*, *про*. Eessõnad ja eesliide.

Sõnamoodustusmorfeemid. Morfeemide liigid: sufiks. Sufiksitate tähendus. Sõnaliikide muutmine sufiksitate *к-*, *-б-*, *-ость-* (*-еть-*), *-н-* jne abil; Sõnad mitmete sufiksitatega;

Sõna morfeemanalüüs.

**Põhimõisted:** samatüvelised sõnad, sõnavorm, täishäälikute vaheldumine; morfeemide liigid: juur, eesliide, sufiks; sufiksitate ja eesliidete tähendus; uute sõnade moodustamine, sõna morfeemanalüüs, sõnaskeem, sõnamoodustussõnastik.

Sõnaliigid, üldiseloomustus.

**Põhimõisted:** morfoloogia, sõnaliigid, sidesõna ja eessõna sõnaliikide süsteemis; üldiseloomustus.

Nimisõna. Nimisõna üldiseloomustus. Üld- ja pärisnimed.

Elusolendeid ning elutuid esemeid ja nähtusi märkivad nimisõnad.

Nimisõnade sugu.

Nimisõnade ainsus ja mitmus. Nimisõnad, mis esinevad ainult ainsuse või mitmuse vormis.

Nimisõnade käänamine.

Vene keele käänete süsteem.

Nimisõnade käändelõpud ainsuses ja mitmuses.

Nimisõna põhilised süntaktilised funktsioonid lauses ja sõnaühendis.

Nimisõnade morfoloogiline analüüs.

**Põhimõisted:** nimisõna, sõnaliik, nimisõna grammatilised tunnused, nimisõna püsivad ja muutuvad tunnused, üld- ja pärisnimed, elusolendeid ning elutuid esemeid ja nähtusi märkivad nimisõnad, muutumata nimisõnad, nimisõnade sugu (nais, mees, kesk), nimisõnade käänamine, nimisõnade ainsus, mitmus, tugisõnad, nominatiiv, järgkäanded, käänama, käändelõpud, rõhuline ja rõhutu sõnalõpp, süntaktiline roll lauses (lause pealiige – alus, kõrvalliige – täiend, määrus), nimisõna morfoloogiline analüüs.

Omadussõna. Omadussõna üldiseloostus. Omadussõnad – sünonüümid, antonüümid. Omadussõna põhilised süntaktilised funktsioonid sõnaühendis ja lauses. Omadussõna sugu. Omadussõna ühildumine nimisõnaga soovormis. Omadussõna arv. Omadussõna ühildumine nimisõnaga arvus. Omadussõna kääne. Omadussõna ühildumine nimisõnaga käändes. Omadussõna ühildumine nimisõnaga soovormis, arvus ja käändes. Omadussõna morfoloogiline analüüs. Nais-, mees-, ja kesksõõ omadussõna käändelõpud ainsuse vormis. Naissoost omadussõna käändelõpud ainsuse vormis. Omadussõna käändelõpud mitmuse vormis. Esmased teadmised omadussõna täis- ja lühivormide kohta. Omadussõna. Omadussõna morfoloogiline analüüs.

**Põhimõisted:** omadussõna, sõnaliik, omadussõnad – sünonüümid/antonüümid; nimisõna süntaktiline roll lauses (kõrvalliige – määrus), sõltuv sõna sõnaühendis, muutuvad tunnused (kääne, arv, sugu), ühildumine, sugu (nais, mees, kesksugu), arv – ainsus/ mitmus, kääne, rõhuline ja rõhutu sõnalõpp, omadussõna täis- ja lühivorm, possessiivne omadussõna, omadussõna morfoloogiline analüüs.

Asesõna. Asesõna üldiseloostus. Asesõna sõnaliikide süsteemis. Isikulised asesõnad.

Isiklikuste asesõnade käänamine (esmased teadmised) 3. käände isiklikuste asesõnade kasutusnormid.

Isikulised asesõnad kui sidususvahendid lauses ja tekstis.

**Põhimõisted:** asesõna, sõnaliik, isikulised asesõnad (1.kääne, 2. kääne, 3. kääne); arv (ainsus, mitmus); sugu (mees, nais, kesk); kääne, nominatiiv, järgkääne, süntaktiline roll lauses (lausepealiige – alus; kõrvalliige – täiend, sihitis, määrus), isikuste asesõnade morfoloogiline analüüs.

Tegusõna. Tegusõna üldiseloostus. Tegusõnad-sünonüümid/ antonüümid. Tegusõna põhilised süntaktilised funktsioonid lauses.

Tegvusnimi (infinitiiv).

Tegusõna ajavormid.

Tegusõna ajavormid.

Tegusõnade ainsus ja mitmus.

Tegusõnade pööramine olevikus. Tegusõna isikulised vormid. Tegusõnade käänamine.

Tegusõnad minevikus. Tegusõnade pööramine minevikus.

Tegusõnad tulevikus. Tegusõna isikulised vormid. Tegusõnade pööramine tulevikus.

Tegusõna morfoloogiline analüüs.

2. käanes tegusõnade lõppe õigekiri.

**Põhimõisted:** tegusõna, sõnaliik, tegusõnad – sünonüümid/ antonüümid, tegusõnade otsene ja ülekantud tähendus; lauseliige (pealiige – öeldis), roll lauses – öeldis, lihtlauseid (lause pealiikmed), laiendatud lauseid (lause pea- ja kõrvalliikmed); tegevusnimi (infinitiiv), küsimused (что делать? что сделать?), sufiksids –*mb-*, –*mu-*, –*ub-*); tegusõnade ainsus ja mitmus; grammatilised tunnused, muutuvad grammatilised tunnused (arv, aeg, kääne, sugu); ainsuse vorm, mitmuse vorm, tegusõna ajavormid, tegusõna olevikus, minevikus (mineviku sufiks –*л-*); tegusõna isikulised vormid (minevikus ainsuses), nais-, mees-, kesksõõst tegusõna, tegusõna lõpud minevikus ainsuses (meessugu – lõppu ei ole, naissugu. – lõpp –*a*,

kesksugu – lõpp –o), tegusõna tulevikus, tegusõna *бъдѣ*, tegusõna tulevik, 1., 2., 3. kääne, tegusõna isikulised vormid, tegusõna ühildumine asesõnaga, tegusõna käänamine, tegusõna pööramine, isikulised lõpud, käänata, pöörata, ortogramm, abisõna *не*, tegusõna morfoloogiline analüüs.

Eessõna. Üldiseloostus. Eessõnade lahkukirjutamine.

**Põhimõisted:** eessõna, sõnaliik.

### **5. Süntaks ja tekst (23 tundi)**

Sõnaühend. Sõnaühend ja lause kui süntaksi põhiühik. Sõnaühendi põhisõna ja laiend.

Lause. Lause kui süntaksi põhiühik ja kui minimaalne kommunikatiivne üksus. Lause põhitunnused. Lause pealiikmed. Lause grammatiline põhi.

Liht- ja laiendatud laused.

Lause kõrvalliikmed: täiend.

Lause kõrvalliikmed: sihitis.

Lause kõrvalliikmed: määrus.

Lauseliigid suhtluseesmärgi järgi: väit-, käsk- ja küsilauseid.

Lauseliigid tundevärvingu järgi: mittehüüd- ja hüüdlauseid.

Lihtlause süntaktiline analüüs.

Korduvad lauseliikmed.

**Põhimõisted:** sõna, sõnaühend, sõnaühendi põhisõna ja laiend, lihtlause, lause pealiikmed, lause grammatiline põhi, alus, öeldis, lause kõrvalliikmed: sihitis, määrus, täiend; lauseliigid suhtluseesmärgi järgi – väit-, küsi-, hüüdlauseid; liht- ja laiendatud laused, loetelu intonatsioon, korduvad lauseliikmed, lause graafiline skeem, lause süntaktiline analüüs, lause iseloostus.

Tekst. Tekst kui kommunikatsiooniüksus. Teksti sidusus. Teksti pealkiri, põhiidee plaan. Lõik. Teksti ülesehitus.

Teksti tüüp: kirjeldus (inimeste, loomade, taimede, esemete kirjeldus). Teema, pealkiri, pihiiidee, teksti plaan. Lõik. Kirjeldusteksti ülesehitus.

Teksti tüüp: kirjeldus. Kunsti- ja teadusstiil kui raamatuliku stiili liik. Erineva stiili kirjeldustekstide võrdlemine.

Teksti tüüp: jutustav. Teema, pealkiri, pihiiidee, teksti plaan. Lõik. Jutustava teksti ülesehitus.

Teksti tüüp: arutus. Pealkiri, pihiiidee, teksti plaan. Lõik. Arutlusteksti ülesehitus.

Testide tüübid. Tekstide eristamine (jutustus, kirjeldus, arutus).

Tekstide mitmekesisus: teadaanne, õnnesoov, kutse, juhend. Tekstide otsimine internetist.

**Põhimõisted:** tekst, plaan, idee, ühendavad sõnad, keelevahendid (võrdlemine, metafoor, epiteet); teksti osad: algus, põhiosa, lõpp; teksti tüübid: jutustus, kirjeldus, arutus; tekstide tüübid: jutustust kirjeldus, arutus; raamatuliku stiili liigid: kunsti – ja teadusstiil; väide, tõestus, kokkuvõte; ümberütlus, kirjand; teksti liigid: teadaanne, kutse, õnnesoov, juhend, pöördumine, võtmesõnad, teksti plaan (tava, nimetav, küsimusplaan).

### **6. Õigekiri: ortograafia ja interpunktsioon (21 tund)**

Ortogrammi mõiste.

Poolitamisreeglid.

Täishäälikute õigekiri sisihäälikute järel. *чк, чн, нч, нщ, щн* õigekiri.

Väike ja suurtähe kasutamine. Suurtäht inimeste nimede, perekonnanimede, isanimede, loomanimede, muinasjutu tegelaste nimede, kohanimede, raamatute, perioodikaväljaannete nimetuste kirjutamisel.

Täishäälikute õigekiri sõna juurmorfeemis.

Tähtede *u* ja *ui* järel õigekiri.

Kaashäälikute õigekiri sõna juurmorfeemis.

Kaas- ja täishäälikute õigekiri sõna juurmorfeemis.

Tähtede *õ* ja *ö* kasutamine.

3. käände nimisõnades *õ* kasutamine sisihäälikute järel.

Tähtede *o* ja *e* õigekiri 1. ja 2. käände nimisõnades sisihäälikute ja *u* järel vahendikäanes.

*He* tegusõnadega õigekiri.

Suurtäht lause alguses. Interpunktsioon: kirjavahemärgid lause lõpus.

Interpunktsioon: kirjavahemärgid loetelu puhul.

**Põhimõisted:** ortogramm, õigekiri, ortogramm juurmorfeemis, tugev ja nõrk positsioon, veaohlikud sõnad, kontroll ja kontrollitav sõna, rõhutatud täishäälikud, paarilised helilised ja helitud kaashäälikud, kaksikkonsonandid; ortogramm eesliites, sufiksis, muutelõpus, kirjavahemärgid (punkt, küsi, hüüdmärk, mõttekriips), üksikud ja paarilised kirjavahemärgid, lause korduvad liigid, kahakõne, repliik.

## 7. Tekst. Kirjandusliku lugemise temaatika (70 tundi)

Tekstide mitmekesisus; mõistatus, vanasõna, kõnekäänd, eepos, muinasjutt, böliina, tõsilugu, jutustus, luuletus, näidend, populaarteadusartikkel ja nende iseärasused. Tekstide otsing internetist.

Algteadmised ilukirjandusteose ülesehitamisest, teksti põhimõtetest, tegelastest ja nende iseärasustest.

Ilukirjanduse keel. Keele kujukad ja ilmekad vahendid teoses.

Eri tüüpi ja žanris kirjandusteosed on esindatud õppekirjanduse tekstidena ning valitakse vabaks lugemiseks vene, eesti ja välisautorite teoste seast, arvestades järgmisi teemasid:

- Minu perekond
- Mina ja mu pereliikmed.
- Otsi sõpra ja hoia teda.
- Õppida on alati kasulik.
- Aastaajad.
- Loodusimedest fantastikani.
- Headusest, mis võidab kurjuse.
- Aususest ja õiglusest.
- Tõsiselt ja naljaga pooleks.

## Töö raamatuga

Ettekujutused raamatu elementidest: kaas, köide, kaitseleht, tiitelleht, eessõna, sisukord, annotatsioon, viited ja illustratsioonid;

Kataloog. Raamatute otsimine raamatukogust kataloogi abil;

Ettekujutus tänapäevatest ajakirjandusest. Eesti ja vene ajakirjad ja ajalehed lastele ja (trükitud ja elektroonsed).

Tähtsamad andmed lastekirjanduse klassikutest seoses õpitud teostega.



Vene, eesti, väliskirjanduse eri žanris valitud teosed (autorid: A.H. Tammsaare, F. Tuglas, O. Luts, A. Puškin, S. Jessenin, I. Krõlov, A. Tolstoi, L. Tolstoi, A. Tšehhov, M. Prišvin, I. Sokolov-Mikitov, K. Paustovski, D. Mamin-Sibirjak, N. Nossov, V. Dragunski, Kir Bulõtšov, G. H. Andersen, S. Lagerljof, M. Tven ja teised).

### **Praktiline tutvus järgmiste mõistetega**

Raamatu teatmeosa ja elemendid: kaas, köide, tiitelleht, eessõna, sisukord, leht, viide, illustratsioon. Kataloog.

Eepos, muinasjutt, böliina, tõsilugu, vanasõna, kõnekäänd, jutustus, luuletus, näidend, populaarteadusartikkel.

Proosa, poeesia. Luule- ja proosateos.

Tekst, teema, põhiidee, nimetus, teksti osad, teksti plaan, lõik, võtmesõnad, jutustus-, kirjeldustekst; täis-, mittetäistekst (klaster, võrdlev diagramm jne).

Kõnevormid: dialoog ja monoloog.

Kirjanduse kujutusvahendid: epiteet, metafoor, isikustamine, võrdlemine).

Rollilugemine, intonatsioon (mittehüüd- ja hüüd-), dramatiseering.

Omaette lugemine.

Ümberjutustamine (lühi, detailne)

Autor, kirjanik, luuletaja, helilooja, kunstnik, illustreerija, helilooja, elulugu. .

Autor, autor-jutustaja. Kirjandusteose tegelane, tegelane-jutustaja. Tegelase iseloom: eluviis, tegud, portree, kõne, autori iseloomustus, kunstidetail.

Suuline rahvalooming (folkloor). Folkloori žanrid: muinasjutt, mõistatus, vanasõna, kõnekäänd, böliina.

Rahvamuinasjutt, rahvamuinasjutu tunnused ja iseärasused. Rahvamuinasjutu žanrid: ime-, olu, loomadest muinasjutt.

Muinasjutulised märgid: muinasjutu alg, lõpp, kolmekordsed kordused. Süžee, teema, idee, põhimõte; tegelased (positiivsed, negatiivsed), abilised, neutraalsed tegelased,, tegelaste iseloomustus. Muinasjutu fraseoloogia (epiteet, vastandamine, põsiühendid, sõnade kordamine jne).

Imemuinasjutt. Imemuinasjutu tunnused: imelised sündmused, tegelased, esemed).

Sangarimuinasjutt kui suulise rahvaloomingu liik. Sangarimuinasjutu tunnused. Headuse ja kurjuse teemad. Sangarimuinasjutu tegelased – vägilased. Vägilase kirjanduslik kujund. Maali reproduktsioon.

Eepos, ülesehitus, tegelased, nende iseloom.

Autorimuinasjutt (kunstimuinasjutt), luulemuinasjutt, kunsti jutustus-muinasjutt. Tõde ja väljamõeldis.

Pikem jutustus, pikema jutustuse ja jutu erinevused. Teoseplaan: jutustuse peatükk, osa. Pealkiri, peatükkide nimetused.

Kirjandusžanr – ulme/fantastika ja selle eripärasused, fantastikakirjanik, tegelased, fantastilised tegelased.

Jutt, jutu tunnused, tegelased, põhiidee. Olustik (peisaaz, interjäär). Kirjeldus. Tegelaste teod, nende põhjendused. Tegelaste tegudele hinnangu andmine. Tegelaste iseloom. Huumor. Kunstijutude keel, kunsti- ja teadusjutude erinevused.

Luuletus ( autori mõtted, meeleolu, intonatsioon, keele eripärasused). Rida. Pausid, tempo (normaalne, kiire, aeglane), loogiline rõhk (nõrk ja tugev), rütm ja salm. Kirjeldamised luuletuses. Huumor luuletuses.

Näidend.

Vaim (õpetlik luuletus) ja selle eripärasused (süžee, tegelased, õpetlik sisu/moraal).

## Vene keele õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

### **Kuulamine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) saab kuulates aru erinevate tekstide sisust;
- 2) eristab vormilt erinevaid suulisi tekste (monoloog, dialoog), kõnetüüpe (puhtad ja segatüübid) ja žanre (vestlus, reklaam, instruktsioon, teade);
- 3) määrab kuulatava teksti teema ja peamise mõtte, täidab audioteksti põhjal erinevaid ülesandeid.

### **Suuline kõne**

#### **Õpitulemused**

Õpilane

- 1) esitab oma mõtteid järjekindlalt, loogiliselt ja sidusalt ning teemale ja suhtlusolukorrale vastavalt;
- 2) loob dialoogilisi ja monoloogilisi tekste (kirjeldus, jutustus, arutlus), pidades silmas teksti ülesehituse reegleid;
- 3) avaldab loetu kohta arvamust, põhjendab seda näidetega tekstist ja igapäevaelust;
- 4) oskab koostada tekstist lühikese ja ammendava ümberjutustuse;
- 5) jutustab loetust, nähtust ja kuuldust, suheldes kaaslasega või rühmas;
- 6) oskab kirjeldada ja võrrelda esemeid ning nähtusi;
- 7) järgib tänapäeva vene kirjakeele norme;
- 8) järgib kõneetiketi norme.

### **Lugemine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) loeb tabeleid, saab aru diagrammidest, skeemidest ja tingtähistest ning kasutab neid oma teksti koostades;
- 2) loeb teksti ilmekalt, õige intonatsiooniga ning vene kirjakeele hääldusnormide järgi;
- 3) loeb mõtestatult, tunneb ära stiililt ja žanrilt erinevad tekstid ning mõistab nende sisu;
- 4) oskab määrata teksti teema, allteemad ja peamise mõtte, teeb vahet fakti ja arvamuse ning põhilise ja teisejärgulise info vahel;
- 5) kasutab tekstiga töötades erinevaid lugemisviise;
- 6) oskab leida teavet erinevatest kirjalikest allikatest ning kasutab sõnaraamatuid ja teatmeteoseid;
- 7) oskab vajalikku materjali otsides orienteeruda raamatute pealkirjades ja tinglikes tähistustes ning viiteaparatuuris.

## **Kirjutamine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) õpib teksti luues teatmeteoseid kasutada;
- 2) õpib väljendama kirjalikult oma mõtteid vabalt ja selgelt, järgib teksti koostamise reegleid (järjekindlus, loogilisus, sidusus, teemale vastavus) ning kõneetiketti;
- 3) õpib looma eri stiilis ja žanris tekste (traditsiooniline ja elektronkiri, avaldus, seletuskiri, allkirjastatud tõend);
- 4) kirjutab õigesti õpitud ortogrammidega sõnu ja kirjavahemärgistab õigesti õpitud punktogrammidega lauseid;
- 5) õpib järgima kirjalikult teksti luues vene kirjakeele grammatikanorme;
- 6) õpib reprodutseerima kirjalikke tekste nõutava kokkuvõtlikkusega (plaan, ümberjutustus);
- 7) õpib lihtsamaid tekste redigeerima.

## **4. klass. 175 tundi**

### **Õpitulemused**

#### **4.klassi lõpetaja:**

- 1) tunneb vene graafika printsiipe: foneemipõhist ja silbipõhist printsiipi;
- 2) oskab määrata põhilisi sõnamoodustusviise;
- 3) tunneb sõnaliike: nimisõna, omadussõna, tegusõna, asesõna, määrsõna.
- 4) oskab vahet teha sõnaühendil ja lausel, lihtlausel ja liitlausel, pöördumisega, otsese kõnega, dialoogiga lausel; tunneb kolme teksti tüüpi;
- 5) tunneb täis- ja kaashäälikute õigekirjareegleid sõna lihttüves ja eesliidetes;
- 6) oskab õigesti panna kirjavahemärke liitlauses, lauses, kus on samaliigilised lauseliikmed, pöördumisega, otsese kõnega lausetes.

### **Õppesisu**

4. klassis toimuvad vene keele tundide kõrval (analoogselt I kooliastmega) kirjandusliku lugemise tunnid, milles õpilased täiustavad oma lugemistehnikat ja arendavad lugejaoskusi, et asuda 5. klassis õppima kirjandust iseseisva õppeainena.

Vene keelt uuriv teadus, selle põhiosad. Kirjakeele mõiste. Keelenormi mõiste. Kõnekultuur.

#### **Üldinfo vene keele kohta. 2 tundi.**

**Foneetika. Graafika. Ortoepia. 4 tundi.** Vene graafika printsiibid: foneemipõhine ja silbipõhine. Häälikumuutused kõnes. Kaashäälikute helituks ja heliliseks muutumine. Foneetiline transkriptsioon.

Vene keele hääldusnormid. Sõnarõhu rasked juhud.

**Morfeemika (sõna koostis) 5 tundi ja morfoloogia (sõnamoodustus). 24 часа.** Täis- ja kaashäälikute vaheldumine sõna juurmorfeemis.

Põhilised sõnamoodustusviisid: prefiksiline, sufiksiline, prefiksilis-sufiksiline, sufiksita, sõnade liitmine. Sõna üleminek ühest sõnaliigist teise.

Sõnaliikide süsteem vene keeles. Sõnaliikide üldiseloomustus. Iseseisvate ja abisõnade liigid.

Nimisõna: mees- ja naissoost isikuid tähistavad nimisõnad. Käänduvad nimisõnad sugu ja arv.

Nimisõna süntaktilised funktsioonid. Nimisõnade kõnes kasutamise normid.

Omadussõna: kvalitatiivsed, relatiivsed ning possessiivsed omadussõnad. Omadussõnade täis- ja lühivormid. Omadussõna süntaktilised funktsioonid. Omadussõnade kõnes kasutamise normid.

Tegusõna: perfektiivsed ja imperfektiivsed tegusõnad.

**Leksikoloogia ja fraseoloogia. 10 tundi.** Sünonüümid. Antonüümid. Homonüümid. Mitu sõna. Vananenud sõnad ja neologismid.

Fraseoloogia kui leksikoloogia haru.

**Süntaks. 10 tundi.** Sõnaühendi struktuur. Lause kui süntaksi põhiühik ja kui minimaalne kommunikatiivne ühik. Koondlaused. Kokkuvõtvad sõnad koondlauses.

Üte. Otsekõne. Dialoog.

**Tekst. 8 tundi.** Põhilisi funktsionaalseid stiile esindavad tekstid (ilukirjanduslik, publitsistlik, teaduslik, ametlik, kõnekeelne stiil).

Tekstiliigid: instruktsioon, seletuskiri, komplitseeritud instruktsioon, reklaam, SMS-teade, jutustus, luuletus, näidend. Kommunikatsioon internetis (jututuba, foorum, blogi) ja seal kasutatavad tekstiliigid.

**Ortograafia ja interpunktsioon. 40 tundi.** Täis- ja kaashäälikute õigekiri sõna lihttüves ja eesliidetes.

Sufiksrite õigekiri eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades.

Sõnalõppude õigekiri eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades. Vahemärgid lihtlauses (mõttekriips aluse ja öeldise vahel). Vahemärgid koondlauses ning üttega lauses. Vahemärgid otsekõnega lauses

## **5. klass. 105 tundi**

### **Õpitulemused**

#### **5.klassi lõpetaja :**

- 1) tunneb ja oskab eristada sünonüüme, antonüüme, mitmetähenduslikke ja laensõnu ;
- 2) tunneb täis- ja kaashäälikute vaheldumise reegleid sõnade juurmorfeemis;
- 3) oskab eristada põhilisi sõnamoodustusviise;
- 4) tunneb põhilisi sõnaliike ja nende üldisloomustust : nimisõna, omadussõna, asesõna, tegusõna.
- 5) oskab eristada sõnaühendit ja lauset : liht- ja liitlauset, samaliigiliste lauseliikmetega, kokkuvõtvate sõnadega, üttega, otsekõnega, dialoogiga lauset
- 6) tunneb täis- ja kaashäälikute õigekirja sõna lihttüves, eesliidetes ja sufiksites;
- 7) oskab vahet teha lahku ja kokku kirjutamisel ning sidekriipsu kasutamisel eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades, HE ja HИ kokku ja lahku kirjutamine;
- 8) oskab õigesti panna kirjavahemärke lihtlauses (mõttekriips aluse ja öeldise vahel), lauses, kus on samaliigilised lauseliikmed, üttega, otsekõnega lauses.

### **Õppesisu**

#### **Üldinfo vene keele kohta.1 tund.**

**Foneetika. Graafika. Ortoeepia. 2 tundi.** Vene graafika printsiibid: foneemipõhine ja silbipõhine. Häälikumuutused kõnes. Kaashäälikute helituks ja heliliseks muutumine. Foneetiline transkriptsioon.

Vene keele hääldusnormid. Sõnarõhu rasked juhud.

**Morfeemika (sõna koostis) 7 tundi ja morfoloogia (sõnamoodustus). 42 tundi.** Täis- ja kaashäälikute vaheldumine sõna juurmorfeemis.

Põhilised sõnamoodustusviisid: prefiksiline, sufiksiline, prefiksilis-sufiksiline, sufiksita, sõnade liitmine. Sõna üleminek ühest sõnaliigist teise.

Sõnaliikide süsteem vene keeles. Sõnaliikide üldisloomustus. Iseseisvate ja abisõnade liigid.

Nimisõna: mees- ja naissoost isikuid tähistavad nimisõnad. Käänduvad, ebareeglipäraselt käänduvad ning käändumatud nimisõnad. Käänevormideta nimisõnade sugu ja arv.

Nimisõna süntaktilised funktsioonid. Nimisõnade kõnes kasutamise normid.

Omadussõna: kvalitatiivsed, relatiivsed ning possessiivsed omadussõnad. Omadussõnade võrdlusastmed. Omadussõnade täis- ja lühivormid. Omadussõna süntaktilised funktsioonid. Omadussõnade kõnes kasutamise normid.

Tegusõna: perfektiivsed ja imperfektiivsed tegusõnad. Sihilised ja sihitud tegusõnad. Isikuta tegusõnad. Tegusõna kõneviisid. Tegusõnade pööramine. Ebareeglipäraselt pöörduvad tegusõnad. Tegusõnade süntaktilised funktsioonid. Tegusõna kõnes kasutamise normid.

### **Leksikoloogia ja fraseoloogia. 2 tundi.**

**Süntaks. 4 tundi.** Lause kui süntaksi põhiühik ja kui minimaalne kommunikatiivne ühik.

Koondlaused. Kokkuvõtvad sõnad koondlauses. Üte. Otsekõne. Dialog.

**Tekst. 9 tundi.** Põhilisi funktsionaalseid stiile esindavad tekstid (ilukirjanduslik, publitsistlik, teaduslik, ametlik, kõnekeelne stiil).

Tekstiliigid: instruktsioon, seletuskiri, komplitseeritud instruktsioon, reklaam, SMS-teade, jutustus, luuletus, näidend. Kommunikatsioon internetis (jututuba, foorum, blogi) ja seal kasutatavad tekstiliigid.

**Ortograafia ja interpunktsioon. 38 tundi.** Täis- ja kaashäälikute õigekiri sõna lihttüves ja eesliidetes.

Sufiksrite õigekiri eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades.

Sõnalõppude õigekiri eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades.

Tähed *h* ja *hh* eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades.

Lahku- ja kokkukirjutamine ning sidekriipsu kasutamine eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades.

*he* ja *hu* kokku- ja lahkukirjutamine eri sõnaliikidesse kuuluvate sõnadega.

Kirjavahemärkide funktsioonid. Vahemärgid lihtlauses (mõttekriipsu aluse ja öeldise vahel).

Vahemärgid koondlausetes ning üttega lausetes. Vahemärgid otsekõnega lausetes

## **6. klass. 105 tundi**

### **Õpitulemused**

#### **6. klassi lõpetaja:**

- 1) teab tänapäeva vene kirjakeele norme ja oskab neid kasutada;
- 2) tunneb põhilisi õigekirjareegleid ja oskab neid kasutada
- 3) tunneb, oskab eristada, leida tekstidest ja kasutada sünonüüme, antonüüme, homonüüme, paronüüme, mitmetähenduslikke sõnu, oma- ja laensõnu, vananenud sõnu ja neologisme. Õpib tundma fraseologisme, kasutab neid oma kõnes ja teksti koostamisel.
- 4) tunneb arvsõnade käänamist, oskab neid õigesti kõnes kasutada
- 5) tunneb määrsõnade liike, oskab neid õigesti kirjutada
- 6) oskab vahet teha tuletatud ja mittetuletatud eessõnadel, liht- ja liiteessõnadel, oskab neid õigesti kirjutada
- 7) oskab vahet teha rinnastavatel ja alistavatel ning liht- ja liitsidesõnadel
- 8) tunneb hüüdsõnade põhifunktsioone, oskab neid lausetes leida, oskab õigesti panna kirjavahemärke lauses, kus on hüüdsõnad
- 9) oskab vahet teha lihtlausel ja liitlausel; oskab õigesti panna kirjavahemärke liitlauses ; oskab õigesti panna kirjavahemärke otsese kõnega lausetes
- 10) oskab eristada stiililt erinevaid tekste, koostada erinevat tüüpi tekste.

### **Õppesisu**

#### **Üldine teave vene keele kohta. 2 tundi.**

**Foneetika. Graafika. Ortoeepia.** Vene graafika printsiibid: foneemipõhine ja silbipõhine. Häälikumuutused kõnes. Kaashäälikute helituks ja heliliseks muutumine. Foneetiline transkriptsioon.

Vene keele hääldusnormid. Sõnarõhu rasked juhud.

**Leksikoloogia ja fraseoloogia. 3 tundi.** Sünonüümid. Antonüümid. Homonüümid. Paronüümid. Mitmetähenduslikud sõnad. Oma- ja laensõnad. Vananenud sõnad ja neologismid

Neutraalsed ja stiilivärvinguga sõnad.

Raamatu- ja kõnekeele leksika. Üldkasutatav leksika ja piiratud kasutusega leksika (murdesõnad, professionalismid, žargonismid). Vene keele leksikaalsed ja stilistilised normid: sõna kasutamine kooskõlas sõna tähenduse ja stiilivärvinguga. Leksikaalne ühilduvus.

Fraseoloogia kui leksikoloogia osa. Vanasõnad, kõnekäänud, lentsõnad.

Vene keele trükitud ja veebisõnastikud.

**Morfeemika (sõna koostis) 6 tundi. ja morfoloogia (sõnamoodustus). 35 tundi.** Täis- ja kaashäälikute vaheldumine sõna juurmorfeemis.

Põhilised sõnamoodustusviisid: prefiksiline, sufiksiline, prefiksilis-sufiksiline, sufiksita, sõnade liitmine. Sõna üleminek ühest sõnaliigist teise.

Sõnaliikide süsteem vene keeles. Sõnaliikide üldiseloostus. Iseseisvate ja abisõnade liigid.

Arvsõnade käänamine. Arvsõnade kõnes kasutamise normid

Asesõnade käänamine ja liigitus. Asesõna süntaktilised funktsioonid. Asesõnad kui lausete sidestamise vahendid

Tegusõna: perfektiivsed ja imperfektiivsed tegusõnad.. Tegusõnade süntaktilised funktsioonid. Tegusõna kõnes kasutamise normid.

Määrsõnade liigid. Määrsõna süntaktilised funktsioonid. Rõhumäärsõnad. Rõhumäärsõnade tähendus.

Tuletatud ja mittetuletatud eessõnad. Liht- ja liiteessõnad

Rinnastavad ja alistavad ning liht- ja liitsidesõnad.

Hüüdsõnade põhifunktsioonid.

**Leksikoloogia ja fraseoloogia. 17 tundi.**

**Tekst. 17 tundi.** Põhilisi funktsionaalseid stiile esindavad tekstid (ilukirjanduslik, publitsistlik, teaduslik, ametlik, kõnekeelne stiil).

Tekstiliigid: instruktsioon, seletuskiri, komplitseeritud instruktsioon, reklaam, SMS-teade, jutustus, luuletus, näidend. Kommunikatsioon internetis (jututuba, foorum, blogi) ja seal kasutatavad tekstiliigid.

**Ortograafia ja interpunktsioon. 25 tundi** Täis- ja kaashäälikute õigekiri sõna lihttüves ja eesliidetes. Sufiksita õigekiri eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades.

Sõnalõppude õigekiri eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades.

Lahku- ja kokkukirjutamine ning sidekriipsu kasutamine eri sõnaliikidesse kuuluvates sõnades.

*he* ja *hu* kokku- ja lahkukirjutamine eri sõnaliikidesse kuuluvate sõnadega.

Määrsõnade õigekiri. Eessõnade, sidesõnade ja rõhumäärsõnade õigekiri.

Kirjavahemärkide funktsioonid. Vahemärgid lihtlauses (mõttekriipsu aluse ja öeldise vahel).

Vahemärgid koondlausetes ning üttega lausetes. Vahemärgid otsekõnega lausetes

## Vene keele õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

### Kuulamine

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) saab kuulates aru eri žanris tekstide sisust, tunnetab teksti keelelist omapära ja stiili;
- 2) mõistab kuulatava teksti sisu, määrab teksti teema ja põhilise mõtte;
- 3) eristab vormilt (monoloog, dialoog, polüloog), kõnetüübilt (puhtad ja segatüübid) ning žanrilt (intervjuu, diskussioon, teadaanne) erinevaid suulisi tekste;
- 4) eristab kuuldu põhjal peamist infot, probleemi ja olulisi seisukohti;
- 5) täidab audioteksti põhjal erinevaid suulisi ülesandeid.

## **Suuline kõne**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) jutustab lähteteksti kokkuvõtvalt ümber;
- 2) formuleerib probleemi, väljendab ja argumenteerib oma arvamust, teeb järeldusi;
- 3) arutleb mitmesugustel teemadel, väljendab ja põhjendab oma arvamust;
- 4) loob suulist teksti monoloogi ja dialoogi vormis, võttes arvesse olukorda ja adressaadi eripära ning kasutades sobivaid keelevahendeid;
- 5) väljendab end suuliselt suhtlusolukorda arvestades, valdab kõnekultuuri;
- 6) avab eri stiilis ja žanris tekstide sisu, selgitab tarbetekstidest saadud infot;
- 7) esineb lühiettekandega kirjakeele norme järgides.

## **Lugemine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) loeb ja analüüsib erinevaid tekste;
- 2) eristab lugedes fakti ja arvamust ning peamist ja teisejärgulist infot;
- 3) mõistab tarbetekstide otstarvet, suhtub infosse kriitiliselt;
- 4) loeb keerukaid tabeleid, diagramme, skeeme ja tinglikke tähiseid ning kasutab neid oma teksti koostades;
- 5) hangib teavet erinevatest kirjalikest allikatest.

## **Kirjutamine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) loob ja vormistab korrektselt eri tüüpi tekste, arvestades olukorda ja adressaati, kasutades keelevahendite rikkust ning järgides keelenorme;
- 2) formuleerib probleemi kirjalikult, väljendab oma arvamust ja argumenteerib seda, teeb järeldusi;
- 3) kirjutab arutlevat, kirjeldavat ja jutustavat laadi kirjandeid ja loovtöid;
- 4) koostab lühiettekande, referaadi, projekti ja uurimuse, kasutades tsitaate, viiteid, kirjanduse loetelu;
- 5) hindab oma tekste koostades kriitiliselt samateemalisi internetis leiduvaid tekste;
- 6) kirjutab õigesti õpitud ortogrammidega sõnu ja kirjavahemärgistab õigesti õpitud punktogrammidega lauseid;
- 7) tunneb teksti redigeerimise aluseid.

### **Õpitulemused**

#### **7. klassi lõpetaja:**

- 1) tunneb põhilisi õigekirjareegleid ja oskab neid kasutada
- 2) tunneb ja eristab iseseisvate ja abisõnade liike. Tunneb tegusõnade vorme: kesksõna grammatilisi tunnuseid, oleviku ja mineviku kesksõna. Aktiivi ja passiivi kesksõnu. Passiivi kesksõna täis- ja lühivorme. Kesksõnaühendeid. Kesksõna süntaktilisi funktsioone. Kesksõna kõnes kasutamise norme.
- 3) tunneb gerundiumi, selle grammatilisi tunnuseid. Perfektiivset gerundiumi . gerundiumiga sõnaühendid, gerundiumi süntaktilisi funktsioone, gerundiumi kõnes kasutamise norme
- 4) tunneb sõnaühendeid, alistasseose liike (ühildumine, rektsioon, külgnemine).
- 5) tunneb aluse tekstifunktsioone.
- 6) oskab vahet teha liitöeldisel (nimi- ja tegusõnaline). Teab öeldise tekstifunktsioone.

- 7) tunneb lause kõrvalliikmeid: täiend (ühilduv, mitteühilduv; lisand), sihitis (otse- ja kaudsihitis), määruse liigid;
- 8) oskab lauseanalüüsi teha
- 9) oskab õigesti panna kirjavahemärke kesksõnaga ja gerundiumiga lauses
- 10) oskab määrata teksti stiili, koostada eri tüüpi tekste
- 11) oskab kasutada sõnastikke, leida materjali Internetist
- 11) hangib infot eri allikatest (sh elektrooniliselt), kasutab erinevat tüüpi sõnastikke ja teatmeteoseid.

## Õppesisu

### 7.klass. 70 tundi

#### Üldine teave keele kohta. 1 tund.

**Foneetika. Ortoeepia. 1 tund.** Sõnarõhu rasked juhud. Ortoeepiasõnastikud.

**Morfoloogia. 24 tundi.** Tegusõna vormid. Kesksõna grammatilised tunnused. Oleviku ja mineviku kesksõnad. Aktiivi ja passiivi kesksõnad. Passiivi kesksõna täis- ja lühivormid. Kesksõnaühendid. Kesksõna süntaktilised funktsioonid.

Kesksõna kõnes kasutamise normid.

Gerundium . Gerundiumi grammatilised tunnused. Gerundiumiga sõnaühendid. Gerundiumi süntaktilised funktsioonid. Gerundiumi kõnes kasutamise normid.

**Süntaks. 20 tundi. Tekst. 11 tundi.** Sõnaühend. Alistusseose liigid (ühildumine, rektsioon, külgnemine). Sõnade ühendamise normid (leksikaalsed, grammatilised, stilistilised).

Aluse tekstifunktsioonid.

Liitõeldis (nimi- ja tegusõnaline). Õeldise tekstifunktsioonid.

Lause kõrvalliikmed: täiend (ühilduv, mitteühilduv; lisand), sihitis (otse- ja kaudsihitis), määruse liigid. Täis- ja väljajätelised laused

Tekstide liigid: arutlev, kirjeldav ja jutustav kirjand, referaat, uurimus, projekt, teadaanne, avaldus, iseloomustus, diskussioon, esinemine etteantud teemal. Loov- ja uurimistöö vormistamine: struktuur ja keel.

Tekstid elektroonilises keskkonnas

**Ortograafia ja interpunktsioon. 13 tundi.** Sufiksrite õigekiri eri sõnaliikide sõnades. Sõnalõppude õigekiri eri sõnaliikide sõnades. *h* ja *hh* õigekiri eri sõnaliikide sõnades.

*he* kokku- ja lahkukirjutamine kesksõnade ning gerundiumiga.

Kirjavahemärke kesksõnaga ja gerundiumiga

## Õpitulemused

### 8. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb põhilisi õigekirjareegleid ja oskab neid kasutada
- 2) oskab vahet teha kahe ja ühe pealiikmega lausetel. Teab ühe pealiikmega lausete tüüpe
- 3) oskab defineerida samaliigilisi lauseliikmeid, lauselühendeid, sõnu ja konstruktsioone, mis lauseliikmete hulka ei kuulu
- 4) oskab õigesti panna kirjavahemärke lauses, kus on samaliigilised lauseliikmed, lauselühendid, sõnad ja konstruktsioonid, mis lauseliikmete hulka ei kuulu
- 5) oskab vahet teha otsesel ja kaudsel kõnel
- 6) oskab õigesti panna kirjavahemärke otsese kõnega lausetes, dialoogis
- 7) oskab defineerida stiililt erinevaid tekste, koostada erinevat tüüpi tekste
- 8) oskab kasutada sõnastikke, leida materjali Internetist
- 9) hangib infot eri allikatest (sh elektrooniliselt), kasutab erinevat tüüpi sõnastikke ja muid vajalikke teatmeteoseid



## **Õppesisu**

### **8.klass. 70 tundi.**

Vene keel maailma teiste keelte seas. Keel kui arenev nähtus.

#### **Üldine teave keele kohta. 3 tundi**

**Foneetika. Ortoeepia. 2 tundi** Sõnarõhu rasked juhud. Ortoeepiasõnastikud.

**Süntaks. 27 tundi. Tekst. 13 tundi.** Täis- ja väljajätelised laused. Kahe ja ühe pealiikmega laused. Ühe pealiikmega lausete tüübid

Lihtlause laiendamine (samaliigilised lauseliikmed, lauselühendid, sõnad ja konstruktsioonid, mis lauseliikmete hulka ei kuulu)

Lauseliikmete (täiend, lisand, määrus, sihitis) kirjavahemärkidega eraldamine.

Kaudne kõne. Otse- ja kaudkõnega lausete sünonüümsus. Tsiteerimisviisid. Tekstide liigid: arutlev, kirjeldav ja jutustav kirjand, referaat, uurimus, projekt, teadaanne, avaldus, iseloomustus, diskussioon, esinemine etteantud teemal. Loov- ja uurimistöö vormistamine: struktuur ja keel.

Tekstid elektroonilises keskkonnas

#### **Ortograafia ja interpunktsioon.25 tundi.**

Lauseliikmete kirjavahemärkidega eraldamise reeglid. Kirjavahemärgid lauseliikmetega grammatiliselt sidumata sõnade puhul. Võrdlustarindid.

## **Õpitulemused**

### **9. klassi lõpetaja:**

- 1) loeb, saab aru ja analüüsib erinevaid tekste;
- 2) loeb mõtestatult, tunneb ära stiililt ja žanrilt erinevad tekstid ning mõistab nende sisu;
- 3) oskab vahet teha rindlausel, põimlausel, sidesõnata liitlausel. Samuti ühetüübilistel ja erinevate seoseliikidega liitlausetel
- 4) oskab õigesti panna kirjavahemärke liitlauses ja sidesõnata lauses
- 5) eristab vormilt monoloogi, dialoogi, polüloogi
- 6) loob suulist teksti monoloogi ja dialoogi vormis, võttes arvesse olukorda ja adressaadi eripära ning kasutades sobivaid keelevahendeid;
- 7) hangib infot eri allikatest (sh elektroonilistest), kasutab erinevat tüüpi sõnastikke ja muid vajalikke teatmeteoseid
- 8) kirjutab arutlevat, kirjeldavat ja jutustavat laadi kirjandeid ja loovtöid;
- 9) kirjutab õigesti õpitud ortogrammidega sõnu ja kirjavahemärgistab õigesti õpitud punktogrammidega lauseid;
- 10) tunneb teksti redigeerimise aluseid.

## **Õppesisu**

### **9.klass. 70 tundi.**

Vene keel maailma teiste keelte seas. Keel kui arenev nähtus.

#### **Üldine teave keele kohta. 2 tundi.**

**Foneetika. Ortoeepia. 3 tundi.** Sõnarõhu rasked juhud. Ortoeepiasõnastikud.

**Süntaks.45 tundi. Tekst. 15 tundi.**

Liitlause. Rindlauseid, põimlauseid, sidesõnata liitlauseid. Ühetüübiliste ja erinevate seoseliikidega liitlauseid

Mõttesiidred lausete ja tekstiosade vahel. Lausete grammatilised seosed.

Tekstide liigid: arutlev, kirjeldav ja jutustav kirjand, referaat, uurimus, projekt, teadaanne, avaldus, iseloomustus, diskussioon, esinemine etteantud teemal. Loov- ja uurimistöö vormistamine: struktuur ja keel.

Tekstid elektroonilises keskkonnas

## **Ortograafia ja interpunktsioon. 5 tundi.**

Lauseliikmete kirjavahemärkidega eraldamise reeglid. Kirjavahemärgid lauseliikmetega grammatiliselt sidumata sõnade puhul. Võrdlustarindid.

Kirjavahemärgid liitlauses: rindlauses, põimlauses, sidesõnata lauses ning erinevate seoseliikidega liitlauses.

## **Kirjanduse õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes**

### **Lugemine ja ümberjutustamine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) on läbi lugenud vähemalt kaheksa eakohast eri žanris kirjandusteost;
- 2) loeb kirjandusteksti ladusalt ja mõtestatult;
- 3) teab loetud teose autorit, sisu ja tegelasi;
- 4) tutvustab loetud teost ning kõneleb oma lugemismuljetest ja -elamustest.
- 5) jutustab loetud tekstist koostatud plaani järgi;
- 6) jutustab loetud tekstist kokkuvõtlikult.

### **Teksti mõtestamine ja analüüs**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) koostab kirjandusteksti kohta sisukava, kasutades küsimusi, väiteid või märksõnu;
- 2) määrab teksti põhiteema ja idee;
- 3) eristab pea- ja kõrvaltegelasi;
- 4) toob välja teose tegelastevahelise konflikti ja selle tekkepõhjused;
- 5) avaldab loetud teose kohta arvamust, põhjendab seda näidetega tekstist ja igapäevaelust.

### **Kujundliku mõtlemise arendamine ja töö keelilise ilmekusega**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) tunneb kirjanduse kujutus- ja väljendusvahendeid (epiteedid, hüperboolid, metafoorid, isikustamine, võrdlused), tunneb mõisteid *riim* ja *värsimõõt*;
- 2) kasutab oma tekstides kirjanduse kujutus- ja väljendusvahendeid.

### **Loominguline tegevus ja esinemine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjutab eri liiki omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavas ja jutustavas vormis, ning lühiarvamusi loetud teose kohta;
- 2) esitab peast luuletuse, lühikese proosateksti või näidendi rolliteksti;
- 3) esitab kaaslastele omaloodud teksti.

### **Soovituslik loend teoste terviklikuks käsitlemiseks.**

Loendist teeb aineõpetaja valiku klassi eripärast lähtudes.

#### **4 klass**

##### **Peamised aruteluteemad ja -probleemid**

1. Raamatu roll inimese elus - 1 tund
2. Looduse imeline maailm - 12 tundi
3. Sõprusest, truudusest, armastusest - 15 tundi
4. Fantaseerime. Unenäod - 18 tundi
5. Imede maailm kirjanduses – 11 tundi
6. Kuidas sa minu vanuses elad? - 13 tundi

#### **5. klass. 70 tundi.**

*Rahvaluule.* Müüdid (1–2). Vene muinasjutud. Eesti muinasjutud. Mõistatused. Vanasõnad ja kõnekäänud. Paikkondliku algupäraga (nt Tallinna) legendid

*Ilukirjandus.* Aleksandr Puškini luuletused; Mihhail Lermontovi luuletused; Leonid Andrejevi „Kussaka”; Ivan Bunini luuletused; Vladimir Solouhhini „Tasuja”; vähemalt kaks uudisproosateost õpetaja valikul; kaks vabalt valitud luulekogu; Jaan Krossi „Mardileib”, Eno Raud „Roostevaba mõõk”, Friedebert Tuglase „Siil”, Mark Twaini „Tom Sawyeri seiklused”, Hans Christian Anderseni „Tigu ja roosipõõsas” ja „Ööbik”.

##### **Peamised aruteluteemad ja -probleemid**

Raamatute roll inimese elus. (3 tundi)

Hea ja kurja probleem. (13 tundi)

Moraalne tugevus kokkupuutes inimeste pahedega. (13 tundi)

Ajaloosündmus kui rahvusliku uhkuse küsimus. (3 tundi)

Poeetiline kujund isamaast. (14 tundi)

Perekond, suhted pereliikmete vahel. (kell 8)

Folkloor (16 tundi)

Müüdid (1–2 müüti).

#### **6. klass. 70 tundi.**

Ivan Krõlovi valmid; Aleksandr Puškini luuletused, „Dubrovski”; Mihhail Lermontovi luuletused, „Mtsõri”; Lev Tolstoi „Lapse jõud” „Kaukaasia vang”; Ivan Turgenevi „Bežini aas”; Anton Tšehhovi „Lapsed”, „Poisikesed”, „Kaštanka”; Aleksandr Kuprini „Valge puudel”; Konstantin Paustovski „Kass-varas”, „Vana kokk”, „Vanamees jaamaeinelaau juures”; Vladimir Nabokovi „Malts”; Juri Oleša „Kolm paksu”;

Harri Jõgisalu „Rästik”, Jaan Rannapi „Agu Sihvka annab aru”, Rudyard Kiplingi „Kass, kes kõndis omapead”, Ernest Seton-Thompsoni „Snap”, John Tolkieni „Kääbik”, O. Henry „Viimane leht”, Oscar Wilde'i „Tähepoiss”

##### **Peamised aruteluteemad ja -probleemid**

Raamatute roll inimese elus. (13 tundi).

Hea ja kurja probleem. (1 tund).

Moraalne tugevus kokkupuutes inimeste pahedega. (12 tundi).

Ajaloosündmus kui rahvusliku uhkuse küsimus. (6 tundi).

Poeetiline kujund isamaast. (18 tundi).

Perekond, suhted pereliikmete vahel. (5 tundi).

Sõprus ja lahkus. (kell 11)..

Koolielu läbi huumoriprisma. (4 tundi).

## **Kirjanduse (vene õppekeele koolile) õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes**

Õpilane:

- 1) loeb eakohast eri žanris ilukirjandust, kujundab selle kaudu oma kõlbelisi tõekspidamisi ning arendab lugejaoskusi;
- 2) mõistab käsitletud kirjandusteoste ideelis-kunstilisi iseärasusi ja iseloomustab nende žanrilist eripära;
- 3) märkab kirjandustekstis õpitud kõnekujundeid/troope, selgitab nende rolli tekstis ja kasutab neid oma tekstides;
- 4) avaldab arvamust loetud teoste kohta, iseloomustab teoste põhiprobleematikat arutluselementidega kirjandis või arvustuses;
- 5) loeb ilmekalt kirjandusteoseid (või katkendeid), järgides kirjakeele hääldusnorme;
- 6) iseloomustab üldjoontes õpitud kirjandusvoole ja -suundi, kõrvutab vene ja maailmakirjanduse temaatiliselt lähedasi teoseid;
- 7) kasutab kooli ja linna raamatukogu ning interneti teabe otsimiseks etteantud teemal ning oma valikul vastavalt vajadusele.

## **Kirjanduse (vene õppekeele koolile) õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes**

### **Lugemine ja ümberjutustamine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) on lugenud läbi vähemalt 12 eakohast eri žanris väärtkirjandusteost;
- 2) loeb kirjandusteksti ladusalt ja mõtestatult ning väärtustab lugemist;
- 3) tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme, sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega;
- 4) oskab loetut ümber jutustada eri konkreetsusastmes ja eri vaatepunktidest.

### **Teksti mõtestamine, analüüs ja interpretatsioon, kujundlik mõtlemine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) määrab teose põhiprobleemid ja idee;
- 2) arutleb klassikaaslastega loetud teose üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust;
- 3) leiab teoste võtmesündmused ja põhjuse-tagajärje seosed;
- 4) iseloomustab teose tegelasi;
- 5) toob välja erinevad tegelaste karakteriseerimise viisid;
- 6) määrab autori suhtumise teose tegelastesse;
- 7) määrab autori suhtumise teoses kujutatud sündmustesse;
- 8) arutleb klassikaaslastega loetud teose üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust;
- 9) leiab kirjandusteostest kõnekujundeid/troope (epiteet, võrdlus, metafoor, metonüümia, hüperbool, litootes) ning selgitab nende rolli kirjandustekstis;
- 10) kasutab kõnekujundeid oma tekstides.

### **Loominguline tegevus ja esinemine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjutab eriliigilisi omaloomingulisi töid, sealhulgas kirjeldavas ja jutustavas vormis, ning lühiarvamusi loetud teose kohta;

- 2) kirjutab kirjandusteose põhjal arutleva kirjandi, väljendades oma seisukohti ja põhjendades neid näidetega alustekstist või igapäevaelust ning pidades silmas teksti sisu arusaadavust, korrektset vormistust ja õigekirjanõudeid;
- 3) esitab peast luule-, proosa- või draamateksti, taotlede esituse ladusust, selgust ning tekstitäpsust;
- 4) koostab intervjuu;
- 5) koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande.

### **Soovituslik loend teoste terviklikuks käsitlemiseks.**

Loendist teeb aineõpetaja valiku klassi eripärast lähtudes.

#### **7. klass. 70 tundi.**

Aleksandr Puškini luuletused, „Mihhail Lermontovi luuletused; Lev Tolstoi „Lapsepõlv“, Ivan Turgenevi proosaluuletused; Fjodor Tjuttševi luuletused; Afanassi Feti luuletused; Nikolai Leskovi „Metsloom“; Anton Tšehhovi „Kameeleon“, „Paks ja peenike“.  
Kreutzwaldi „Kalevipoeg“, Lydia Koidula luuletused, Oskar Lutsu „Kevade“, Friedebert Tuglase „Väike Illimar“.  
Arthur Conan Doyle'i „Tantsivad mehikesed“ ja „Punapeade Liit“.

#### **Peamised aruteluteemad ja -probleemid**

Inimese moraalsed kohustused. (8 tundi)  
Inimese kasv. (8 tundi)  
Isiksus ja ajastu. (9 tundi)  
Üks oma ja teine kultuuris. (15 tundi)  
Loovus kui viis maailma muuta. (8 tundi)  
Kodanikuühiskond ja rahvusvahelised suhted. (6 tundi)  
Keskkond ja ühiskonna täielik areng. (11 tundi)  
Infokeskkond, tehnoloogia ja innovatsioon. (5 tundi)

#### **8.klass. 70 tundi**

Aleksandr Puškini luuletused, „Kapteni tütar“, „Belkini jutustused“; Mihhail Lermontovi luuletused; Nikolai Gogoli „Revident“, „Sinel“; Fjodor Dostojevski „Valge ööd“; Lev Tolstoi „Poisipõlv“; Ivan Turgenevi „Mumuu“; Fjodor Tjuttševi luuletused; Afanassi Feti luuletused; Byroni luuletused, Walter Scotti „Ivengo“.

#### **Peamised aruteluteemad ja -probleemid**

Inimese moraalsed kohustused. (kell 8)  
Inimese kasv. (10 tundi)  
Isiksus ja ajastu. (12 tundi)  
Üks oma ja teine kultuuris. (10 tundi)  
Loovus kui viis maailma muuta. (kell 8)  
Kodanikuühiskond ja rahvusvahelised suhted. (6 tundi)  
Keskkond ja ühiskonna täielik areng. (6 tundi)  
Infokeskkond, tehnoloogia ja innovatsioon. (10 tundi)

#### **9.klass. 70 tundi.**

Fjodor Tjuttševi luuletused; Afanassi Feti luuletused; Aleksandri Bloki luuletused; Anna Ahmatova luuletused; Aleksandr Kuprini „Junkur“; Leonid Andrejevi „Noorsugu“; Mihhail Bulgakovi „Koera süda“; Mihhail Šolohhovi „Inimise saatus“; Vassili Šukšini „Naljatilik“.

## **Peamised aruteluteemad ja -probleemid**

Inimese moraalsed kohustused. (9 tundi).

Inimese kasv. (9 tundi).

Isiksus ja ajastu. (12 tundi).

"Oma" ja "Võõras" kultuuris. (kell 7).

Loovus kui viis maailma muuta. (10 tundi).

Kodanikuühiskond ja rahvusvahelised suhted. (10 tundi).

Keskkond ja ühiskonna täielik areng. (kell 7).

Infokeskkond, tehnoloogiad ja uuendused. (6 tundi).

## **Ainevaldkond „Võõrkeeled“**

### **1. Võõrkeelepädevus**

Võõrkeelte õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane võõrkeelepädevus, s.o suutlikkus mõista ja tõlgendada võõrkeeles esitatut, suhelda eesmärgipäraselt nii kõnes kui ka kirjas, järgides vastavaid kultuuritavasid; mõista ja väärtustada erinevaid kultuure, oma kultuuri ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi; mõista, et elus on vaja vallata mitut võõrkeelt.

Võõrkeelte õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) omandab keeleoskuse tasemel, mis võimaldab autentsetes teiskeelses keskkonnas iseseisvalt toime tulla;
- 2) on võimeline osalema erinevates võõrkeelsetes projektides, jätkama õpinguid emakeelset erinevas keeles ning on konkurentsivõimeline tulevases tööelus;
- 3) tunneb erinevaid keeli kõnelevaid rahvaid ja nende kultuure;
- 4) mõistab oma kultuuri ning teiste kultuuride sarnasusi ja erinevusi ning väärtustab neid;
- 5) omandab edasiseks õppimiseks vajalikud oskused, mis suurendavad enesekindlust õppida võõrkeeli ja suhelda võõrkeeltes.

### **2. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming**

Võõrkeeled avardavad inimese tunnetusvõimalusi ning suutlikkust mõista ja väärtustada mitmekultuurilist maailma, arendavad erinevate keeleliste ja mittekeeleliste vahenditega süsteemset mõtlemist ning eneseväljendusvõimalusi. Võõrkeeled arendavad kultuuriteadlikku suhtlusvõimet, andes teadmisi eri maade ja eri keeli kõnelevate rahvaste kohta.

Ainevaldkonda kuuluvate võõrkeelte õpe lähtub Euroopa keeleõppe raamdokumendi põhimõtetest ning selles kirjeldatud keeleoskustasemetest. Raamdokumendi ja Euroopa keelemapi põhimõtete rakendamine õppes võimaldab motiveerida õpilasi õppima võõrkeeli, arvestada nende ealist ning individuaalset eripära, suunata erineva edasijõudmisega õpilasi seadma endale jõukohaseid õpieesmärke ning anda õpilastele objektiivset tagasisidet saavutatud kohta. Kõik see toetab õpimotivatsiooni püsimist ning iseseisva õppija kujunemist. Nüüdisaegne keeleõpe on allutatud kommunikatiivsetele vajadustele, lähtutakse õppijast ja tema suhtluseesmärkidest. Keeleõppes on tähtis eelkõige keele kasutamise oskus, mitte pelgalt keele struktuuri tundmine. Keeleline korrektsus kujuneb õpilasel pikaajalise töö tulemusena.

Suhtluspädevust kujundatakse keele nelja osaoskuse – kuulamise, lugemise, rääkimise ja kirjutamise – arendamise kaudu, seepärast on ka õpitulemused esitatud osaoskuste kaupa. Neid osaoskusi õpetatakse lõimitult. Keeleõpe rikastab mõtlemist, arendab oskust end täpselt väljendada, luua tekste ning neist aru saada. Nendes valdkondades toetub võõrkeeletõpetus emakeeletõpetusele ja vastupidi.

Põhikooli õpilases arendatakse oskust võrrelda oma ja võõrast kultuuri, leida nende sarnasusi ja erinevusi, mõista ning väärtustada teiste kultuuride ja keelte eripära, olla salliv ning vältida eelarvamuslikku suhtumist võõrapärasesse. Teiste kultuuride tundmine aitab teadlikumalt tajuda oma keele ja kultuuri spetsiifikat.

Võõrkeeletõpetuse nõuab avatud ning paindlikku meetodilist käsitust, et kohendada õpet õpilase vajaduste järgi. Õpilaskeskse võõrkeeletõpetuse tähtsamad põhimõtted on:

- 1) õpilase aktiivne osalus õppes, tema teadlik ja loov võõrkeele kasutamine ning õpistrateegiate kujundamine;
- 2) keeleõppes kasutatava materjali sisu vastavus õpilase huvidele;
- 3) erinevate aktiivõppevormide (sh paaris- ja rühmatöö) rakendamine;
- 4) õpetaja rolli muutumine teadmiste vahendajast õpilase koostööpartneriks ning nõustajaks teadmiste omandamises;
- 5) õppematerjalide avatus, nende kohandamine ja täiendamine õpilase eesmärkide ning vajaduste põhjal.

Kuna võõrkeel on eelkõige vahend teabe hankimiseks ja selle edastamiseks suhtluses, siis on keeleõppe keskmes teemavaldkonnad, mille kaudu ja piires kujundatakse suhtluspädevust.

### 3. Üldpädevuste kujundamine

Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushoiakute ja käitumise – õpetamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Võõrkeeleõpetuse eesmärkides ja tulemustes sisalduvad keelepädevus, kultuuridevaheline pädevus (väärtushinnangud, käitumine) ning õpioskused. Võõrkeeli õpetades kujundatakse kõiki üldpädevusi (väärtuspädevust, sotsiaalset pädevust, enesemääratluspädevust, õpipädevust, suhtluspädevust, matemaatikapädevust, ettevõtlikkuspädevust) seatud eesmärkide, käsitletavate teemade ning erinevate õpimeetodite ja tegevuste kaudu.

**Kultuuri- ja väärtuspädevuse** arengut toetatakse õpitavaid keeli kõnelevate maade kultuuride tundmaõppimise kaudu. Õpitakse mõistma ja aktseptima erinevaid väärtussüsteeme, mis lähtuvad kultuurilisest eripärast.

**Sotsiaalne ja kodanikupädevus.** Igapäevastes suhtlussituatsioonides toimetulekuks on sobivate keelendite valiku kõrval vaja teada õpitavat võõrkeelt kõnelevate maade kultuuritausta ja sellest tulenevaid käitumisreegleid ning ühiskonnas kehtivaid tavasid. Seetõttu on sotsiaalne ja kodanikupädevus tihedalt seotud väärtuspädevusega. Sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamisele aitavad kaasa erinevad õpitöövormid (nt rühmatöö, projektõpe) ning aktiivne osavõtt õpitava keelega seotud kultuuriprogrammidest.

**Enesemääratluspädevus** areneb võõrkeeleõppes kasutatavate teemade kaudu. Iseendaga ja inimsuhetega seonduvat saab võõrkeeletunnis käsitleda arutluste, rollimängude ning muude õpitegevuste kaudu, mis aitavad õpilastel jõuda iseenda sügavama mõistmiseni. Oma tugevate ja nõrkade külgede hindamine on tihedalt seotud õpipädevuse arenguga.

**Õpipädevust** kujundatakse pidevalt erinevaid õpistrateegiaid rakendades (nt teabe otsimine võõrkeelsetest allikatest, sõnaraamatu kasutamine). Olulisel kohal on eneserefleksioon ning õpitud teadmiste ja oskuste analüüsimine (nt Euroopa keelemapi põhimõtetest lähtuvalt).

**Suhtluspädevus** on võõrkeeleõppes keskne. Võõrkeeleõpetuse eesmärgid lähtuvad otseselt suhtluspädevuse komponentidest ning nende sisust. Hea eneseväljendusoskus, teksti mõistmine ja tekstiloome on eduka suhtlemise eeldused võõrkeeltes. Koos suhtluspädevusega arendatakse õppijas oskust võrrelda oma ning võõra kultuuri sarnasusi ja erinevusi, mõista ning väärtustada teiste kultuuride ja keelte eripära, olla salliv ning vältida eelarvamuslikku



suhtumist võõrapärasesse. Teiste kultuuride tundmine aitab teadlikumalt tajuda oma keele ja kultuuri spetsiifikat.

**Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase pädevusega** seonduvad võõrkeeled suhtluspädevuse kaudu. Esmalt õpitakse võõrkeeles nt arvutama ning seejärel vastavalt keeleoskuse arengule mõistma erinevate elu- ja tegevusvaldkondade tekste, sh teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud teavet. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid eri liiki tekste luues, korrigeerides ja esitades.

**Ettevõtlikkuspädevus** kaasneb eelkõige enesekindluse ja julgusega, mida annab inimesele võõrkeeleskus. Toimetulek võõrkeelses keskkonnas avardab õppija võimalusi viia ellu oma ideid ja eesmärged ning loob eeldused koostööks teiste sama võõrkeelt valdavate ea- ja mõttekaaslastega.

**Digipädevus** kaasneb digivahendite kasutamisel teabe otsimiseks ning saadud teabe rakendamiseks. Tekstide loomine digikeskkonnas, veebisõnaraamatute (näiteks eki.ee) ja tõlkeprogrammide kasutamine ning loodu digitaalsel kujul säilitamine aitavad digipädevusel kujuneda.

#### **4. Võõrkeelte valdkonna lõiming teiste ainevaldkondadega**

Võõrkeelte ainekavad arvestavad teadmisi, mida õpilane saab õpitava keele maa ja kultuuri kohta teiste ainevaldkondade kaudu. Võõrkeeles õppes kasutatavad materjalid täiendavad teadmisi, mida õpilane omandab teistes õppeainetes, andes õpilasele keelevahendid erinevate valdkondadega seonduvate teemade käsitlemiseks. Võõrkeelte, k.a eesti keele kui teise keele omandamisel kasutatakse koostöös teiste ainevaldkondadega keeleoskuse integreeritud õppematerjale, s.o lõimitud aine- ja keelesõpet (LAK-õpe, keelekümbus). Võõrkeeleskus võimaldab muu hulgas õppijale ligipääsu lisateabeallikaile (teatmeteostele, võõrkeelsele kirjandusele, internetile jt), toetades sel moel materjali otsimist mõne teise õppeaine jaoks.

**Keel ja kirjandus.** Võõrkeeltele on kõige otsesem seos keele ja kirjandusega, kuna võõrkeeles õppes rakendatakse emakeeles omandatud teadmisi: arendatakse kirjalikku ja suulist eneseväljendusoskust, luuakse tekste ning õpitakse neist aru saama. Kõik need teadmised ja oskused kantakse järgmist keelt õppides üle uude kultuurikonteksti.

**Matemaatika.** Matemaatikapädevuse arengut toetab numbrite tundmise ja arvutamise kõrval erinevates alustekstides leiduvate sümbolite, graafikute, tabelite ja diagrammide mõistmise ning tõlgendamise oskuse arendamine.

**Loodus- ja sotsiaalsed.** Lõiming kujundatakse erinevate teemavaldkondade ja nendes kasutatavate alustekstide ning õppe kaudu. Võõrkeelte õppes juhitakse õpilasi muu hulgas väärtustama looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi; ära tundma kultuurilist eripära ja järgima üldtunnustatud käitumisreegleid; kujundama oma arvamust ning olema aktiivne ja vastutustundlik kodanik.

**Kunstiained.** Kunstipädevusega puututakse kokku kultuuriteadlikkuse kujundamise kaudu, õppides tundma erinevate maade kultuurisaavutusi nii teemade (nt „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“) kui ka vahetute kunstielamuste kaudu (kino, teater, kontserdid, muusika, näitused, muuseumid jm). Õpilasi suunatakse märkama ja väärtustama erinevaid kultuuritraditsioone ning maailmakultuuri mitmekesisust.

**Tehnoloogia.** Erinevate teemavaldkondade ja nendes kasutatavate alustekstide ning õppe kaudu teadvustatakse tehnoloogia arengusuundumisi, seejuures arutletakse nt tehnoloogia kasutamisega kaasnevate võimaluste ja ohtude üle või tutvutakse eri valdkondade teadussaavutustega.

**Kehaline kasvatus.** Kehakultuuripädevus seostub võõrkeeltes tervisliku eluviisi ja kehalise aktiivsuse väärtustamisega. Võõrkeeleõppes (nii nagu kehalises kasvatuseski) tuleb sallivalt suhtuda kaaslastesse, järgida ausa mängu reegleid ning teha koostööd.

## 5. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Võõrkeelte õppe eesmärgid ja teemad toetavad erinevais kooliastmeis õpilase algatusvõimet, mõtteaktiivsust ning läbivate teemade omandamist, kasutades selleks sobivaid võõrkeelseid (autentseid) alustekste ning erinevaid pädevusi arendavaid töömeetodeid. Eelkõige on läbivad teemad seotud järgmiste teemavaldkondadega:

- 1) elukestev õpe ja karjääri planeerimine: „Õppimine ja töö”. Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on muu hulgas vaja tulevases tööelus. Võõrkeelt õppides omandatakse eneseanalüüsiks ja enda tutvustamiseks vajalikku sõnavara, et ennast võõrkeeles esitleda ja oma mõtteid arusaadavalt edasi anda. Õpe võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt käivad õpilased ettevõtteis, tutvuvad ainevaldkonnaga seotud ametite, erialade ja edasiõppimisvõimalustega. Nii kujuneb oskus koostada õpinguile ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente;
- 2) keskkond ja jätkusuutlik areng: „Kodukoht Eesti”. Taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ning keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning, väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma vastuseid keskkonna- ja inimarengu küsimustele;
- 3) kodanikualgatus ja ettevõtlikus: „Mina ja teised“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Kodukoht Eesti“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatusse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ja toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ning arengusuundadele;
- 4) kultuuriline identiteet: „Kodukoht Eesti”, „Riigid ja nende kultuur”. Taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on salliv ja koostööaldis;
- 5) teabekeskond: „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab teabekeskonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaksvõetud kommunikatsioonieetika järgi;
- 6) tehnoloogia ja innovatsioon: „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegset tehnoloogiat eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutavas tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas;
- 7) tervis ja ohutus: „Mina ja teised”, „Kodu ja lähiümbrus”, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“. Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks

ühiskonnaliikmeks, kes järgib tervislikku eluviisi, käitub turvaliselt ning aitab kaasa tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele;

- 8) väärtused ja kõlblus: „Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbrus“, „Kodukoht Eesti“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“. Taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

## 6. Hindamine

### Eesti keel teise keelena

I kooliastmes hinnatakse põhiliselt õpilase kuulatud tekstist arusaamist ja suulist väljendusoskust. Hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid, hinnates põhiliselt positiivset õpitulemust. Rõhk on sisulisel tagasisidel, mis toob esile õpilase tugevad küljed ja edusammud.

Õpilane õpib õpetaja juhendamisel ise oma tööle hinnangut andma. Õppe vältel toob ta koostöös õpetajaga esile:

- 1) oskused ja teadmised, mis ta on enda arvates hästi omandanud;
- 2) oskused või teadmised, mille omandamiseks peab ta veel tööd tegema.

I kooliastmes võib enesehinnanguid anda emakeeles, kuid õppe edenedes julgustab õpetaja õpilast kasutama ka eesti keelt.

II kooliastmes hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult. Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Sõnalises hinnangus rõhutatakse eelkõige seda, mida õpilane on hästi teinud. Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, on soovitatav II kooliastmes teha mitte rohkem kui neli õppeaastas.

Õpilane õpib koostöös kaaslase ja õpetajaga seadma endale õpieesmärke ning andma hinnangut oma teadmiste ja oskustele. Õpilane annab õpetaja juhendamisel hinnangu õppele ning oma tööle eesti keeles, isegi kui eneseväljendusoskus on piiratud.

III kooliastmes hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult. Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Soovitatav on kasutada ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid osaoskusi (nt projektitööd, iseseisev lugemine). Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, on soovitatav III kooliastmes teha mitte rohkem kui neli õppeaastas.

Õpilane seab koostöös õpetajaga endale õpieesmärke ning annab oma teadmiste ja oskustele hinnangu. Õpilane annab õpetaja juhendamisel hinnangu õppele ning oma tööle eesti keeles.

### A-võõrkeel

I kooliastmes hinnatakse põhiliselt õpilase kuulatud tekstist arusaamist ja suulist väljendusoskust. Hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid, hinnates peamiselt positiivset õpitulemust. Rõhk on sisulisel tagasisidel, mis toob esile õpilase tugevad küljed ja edusammud.

Õpilane õpib õpetaja juhendamisel ise oma tööle hinnangut andma. Õppe vältel toob ta koostöös õpetajaga esile:

- 1) oskused ja teadmised, mis ta on enda arvates hästi omandanud;
- 2) oskused või teadmised, mille omandamiseks peab ta veel tööd tegema.

I kooliastmes võib enesehinnanguid anda emakeeles, kuid õpetaja julgustab õpilast ka

võõrkeelt kasutama. Õpetaja jälgib, et kõik õpilased saaksid oma mõtted ja arvamuse välja öelda.

II kooliastmes hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult. Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Sõnalises hinnangus rõhutatakse eelkõige seda, mida õpilane on hästi teinud. Töid, mis sisaldavad kõiki osaoskusi, on soovitatav II kooliastmes teha mitte rohkem kui neli õppeaastas.

Õpilane õpib koostöös kaaslaste ja õpetajaga seadma endale õpieesmärke ning andma hinnangut oma teadmiste ja oskustele. Õpilane annab õpetaja juhendamisel hinnangu õppele ning oma tööle õpitavas võõrkeeles, isegi kui eneseväljendusoskus on piiratud.

III kooliastmes hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult. Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Soovitatav on kasutada ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid osaoskusi (nt projektitööd, iseseisev lugemine jmt). Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, on soovitatav III kooliastmes teha mitte rohkem kui neli õppeaastas.

Õpilane seab koostöös õpetajaga endale õpieesmärke ning annab oma teadmiste ja oskustele hinnangu. Õpilane annab õpetaja juhendamisel hinnangu õppele ning oma tööle õpitavas võõrkeeles.

## Eesti keel teise keelena

### Üldalused

#### Õppe- ja kasvatuseesmärgid:

Põhikooli eesti keele kui teise keele õpetusega taotleme, et õpilane:

- 1) omandab eesti keele oskuse tasemel, mis võimaldab iseseisvalt toimida eestikeelses keskkonnas ning jätkata õpinguid eesti keeles;
- 2) omandab oskuse edaspidi võõrkeeli õppida ja oma keeleoskust pidevalt täiendada;
- 3) mõistab eesti kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ja mõtteviiside mitmekesisust ning väärtustab neid;
- 4) tunneb huvi Eesti kultuurielu vastu, huvitub eestikeelsetest kirjandusteostest, teatri- ja filmiloomingust, raadio- ja telesaadetest ning trükimeediast;
- 5) oskab kasutada eakohaseid eestikeelseid teatmeallikaid (nt teatmeteoseid, sõnaraamatuid, internetti), et leida vajalikku infot ka teistes õppeainetes javäljaspool õpet.

#### Õppeaine kirjeldus

Eesti keele arendamise strateegiast tulenevalt seab õppekava eesmärgi liikuda B<sub>2</sub> keeleoskustaseme saavutamise poole põhikooli lõpuks. Põhikooli lõpetaja heaõpitud eesti keeles teise keelena on B1.2 ja väga hea õpitud eesti keele kui teise keele õppimine põhikoolis on aluseks, et jätkata õpinguid eestikeelses gümnaasiumis.

Eesti keel teise keelena on muukeelsetele õpilastele üldjuhul esimene kokkupuude emakeelest erineva keele ja kultuuriga. Seetõttu on üks õppe olulisemaid ülesandeid äratada huvi eesti keele ja kultuuri vastu ning tekitada motivatsiooni järgnevate võõrkeelte õppeks. Lisaks eesti keele õppele aitab õppija keeleoskustarendada lõimitud aine- ja keeleõpe.

**Võõrkeele kui suhtlusvahendi** omandamine on pikaajaline pingutust nõudev tegevus, mis eeldab õppija aktiivset osalust. Õpetuses lähtume kommunikatiivse õpetuse põhimõtetest. Rõhk on interaktiivsel õppimisel ja õpitava keele kasutamisel. Suhtluspädevust arendatakse keeleliste toimingute (kuulamise, lugemise, rääkimise, kirjutamise) kaudu.

**Kommunikatiivne keeleoskus** (suhtluspädevus) hõlmab kolme komponenti: keelelist, sotsiolingvistilist ja pragmaatilist. Keeleteadmised (hääldus, grammatika, sõnavara) ei ole eesmärk omaette, vaid vahend parema keeleoskuse omandamiseks. Keele struktuuri õpetame kontekstis, järk-järgult jõuamegrammatikareeglite teadliku omandamiseni.

**Sotsiolingvistilise pädevuse** kaudu areneb õppija keelekasutuse olukohasus (viisakusreeglid, keeleregister jm). Pragmatilise pädevuse kaudu areneb õppija võime mõista ja luua tekste. Suhtluspädevust arendame keeleliste toimingute (kuulamise, lugemise, rääkimise, kirjutamise) kaudu.

Keeleõppe telje moodustavad teemavaldkonnad, mille kaudu ja piires kujundatakse suhtluspädevust. Põhikoolis on teemade käsitlemisel lähtekohaks „Mina jaminu lähiümbrus”. Kõigis kooliastmes ning klassides käsitletakse teemasid kõigist teemavaldkondadest, kuid rõhuasetused ja maht võivad olla erinevad.

Teemade käsitlemisel lähtutakse vastava kooliastme õpilaste kogemustest, huvidest ning vajadustest. Keeletunnis suheldakse peamiselt eesti keeles. Kooli õppekeeles võib vajaduse korral anda selgitusi. Õppes arendatakse õpioskusi, sealhulgas oskust seada endale õpieesmärke ja analüüsida oma õpitud eesti keele oskusi, kasutades nt Euroopa keelemappi või õpimappi.

Õpet kavandades lähtutakse didaktikaprintsiipidest (lähemalt kaugemale, tuntult tundmatule, lihtsalt keerulisele, konkreetsele abstraktsele) ning keelekasutuse vajadustest (alustades sagedamini kasutatavatest sõnadest ja vormidest). Kõigis kooliastmes on oluline osa paaris- ja rühmatööl (rollimängud, dramatiseeringud, ajurünnak jne). Õpilasi suunatakse üha enam tegema eakohast iseseisvat tööd (nt lugema, infot hankima, projektides osalema).

Õpitud seostatakse keele kasutamisega väljaspool keeletundi. Selleks sobivad mitmesugused keelekeskkonnas toimuvad tegevused (nt õpilasvahetus, koolide ühistegevused, tunnikülalised, õppekäigud, info saamine erinevatest teabeallikatest). Keeleõpet rikastatakse keeleõppija isikliku kogemuse kaudu, mida õpilanesaab jagada kaasõpilastega.

Kõigis kooliastmes peab õppijat motiveerima ning kujundama temas positiivset hoiakut keeleõppesse. Eduelamuse saavutamiseks luuakse tundides positiivne õhkkond ja väärtustatakse õpilase edusamme. Tunnustatakse ka tulemise saavutamiseks tehtud jõupingutusi. Vigu käsitletakse keeleõppe loomuliku osana, nende analüüsimine soodustab õpitava mõistmist ning võimaldab õpilasel oma keelekasutust korrigeerida.

### Õppesisu igas kooliastmes:

	3.klass	6.klass	9.klass
<b>Teemad</b>	<b>Alateemad</b>		
<b>Mina ja teised</b>	Enese, kaaslate, pereliikmete ja sõprade tutvustamine ning kirjeldamine	Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega; viisakusväljendid.	Võimed; inimestevahelised suhted; virtuaalne suhtlemine.
<b>Kodu ja lähiümbrus</b>	Kodukoht, kodukohta loodus, kodused toimingud, perekondlikud sündmused.	Elu linnas ja maal; kodu kirjeldamine; avalikud kohad; lemmikloomad; töövahendid ja kohustused kodus; rõõmsad ja kurvad sündmused peres.	Kodu ja lähiümbruse korrashoid; käitumine koduümbruses ja looduses, keskkonnasäästlikkus, turvalisus; peretraditsioonid.
<b>Eesti</b>	Suuremad linnad; aastaring; rahvakalendri tähtpäevad.	Eesti geograafiline asukoht; ilm; riigi- ja rahvussümboolika; riigipühad ja riiklikud tähtpäevad; üldrahvalikud sündmused.	Eesti geograafiline kaart; haldusjaotus; looduskaitse; Eesti vaatamisväärsused.
<b>Riigid ja nende kultuur</b>	Naaberriigid; pealinnad, põhirahvused, keel	Euroopa riigid; pealinnad, põhirahvused, keel, kultuuritavad, huvipakkuvad paigad, muuseumid; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad.	Maailmajaod, maailma riigid, nende looduslik ja kultuuriline eripära, looduskaunid kohad, loodusnähtused. eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad.
<b>Igapäevaelu. Õppimine ja töö</b>	Tervis, koolipäev, koolitee	Avalikud asutused; turvaline liiklemine; tee küsimine ja juhatamine;	Tervislik eluviis; raha; hädaolukorrad; arstiabi; edasiõppimine; õpilasvahetus;
		päeva planeerimine; ametid ja tökohad.	huvirühmad koolis; meedia ja reklaam.

<b>Vaba aeg</b>	Lemmiktegevused, mängude käsklused ja juhendid	Kooliväline tegevus; huvid; laagrid; lugemiseelisted; perepuhkus; aastaajad ja puhkus; spordialad ja sportlikud tegevused.	Ettevalmistus reisiks ja reisimise viisid; reisid teistesse maadesse; vaba aja veetmise viisid.
-----------------	--	--	---

### Õppesisu ja õpitulemused I kooliastmes

1. klass - 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas
2. klass - 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas
3. klass - 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

### 3. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
- 2) kasutab õpitud väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks;
- 3) reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
- 4) on omandanud õppekava raames esmased teadmised Eestist ja eesti kultuurist;
- 5) suhtub positiivselt eesti keele õppimisesse;
- 6) kasutab esmaseid õpioskusi võõrkeele õppimiseks;
- 7) oskab õpetaja juhendamisel töötada nii paaris kui ka rühmas.

Keeleoskuse hea tase 3. klassi lõpus (*Lisa 2*):

<b>Kuulamine</b>	<b>Lugemine</b>	<b>Rääkimine</b>	<b>Kirjutamine</b>
A1.2	A1.2	A1.2	A1.2

### Hindamine I kooliastmes

1. klassis hinnatakse põhiliselt õpilase kuulatud tekstist arusaamist ja suulist väljendusoskust. Hinnates kasutatakse nii suuliseid kui ka kirjalikke sõnalisi hinnanguid, mis toovad esile õpilase tugevused ja edusammud. Puudustele juhib õpetaja tähelepanu taktitundeliselt. Õpilane õpib õpetaja juhendamisel ise oma tööle hinnangut andma. Õppimise ajal analüüsib õppija õpetaja juhendamisel:

- 1) oskusi ja teadmisi, mida ta on enda arvates hästi omandanud,
- 2) oskusi või teadmisi, mille omandamiseks peab ta veel tööd tegema.

Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestri algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

### Õppetegevus I kooliastmes

Eesti keele õppimine algab **1. klassis** suulise kursusega. Loetakse ja kirjutatakse peamiselt seda, mis on suuliselt juba omandatud. 1. klassis õpitakse keelt valdavalt tegevuse ja mängu kaudu. Tunnis töötavad õpilased nii paaris kui ka rühmas. Tähelepanu keskmes on hääldusnormide omandamine ja häälega lugemine ning loetu ja pildimaterjali põhjal küsimustele vastamine, vestlemine ning jutustamine. Metoodiliste võtete valikul lähtutakse eakohasusest. Osaoskuste arendamiseks kasutatakse:

- 1) teatud sõnale või fraasile reageerimist (nt käetõstmine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine);
- 2) loetellu sobimatu sõna äratundmist;
- 3) dialoogide, laulude ja luuletuste esitamist;

- 4) häälega lugemist;
  - 5) rääkimist pildi alusel;
  - 6) jutustava teksti, laulu ja luuletuse kuulamist ning nende põhjal ülesande lahendamist;
  - 8) laulu-, sõna-, laua- ja liikumismängude mängimist.
- Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestri algust koostatud töökavas.

**2. klassis** kujundatakse õpilase oskust kuulata eestikeelset kõnet, ise kõneleda, lugeda ja kirjutada. Loetakse ja kirjutatakse peamiselt seda, mis on suuliselt juba omandatud. 2. klassis õpitakse keelt valdavalt tegevuse ja mängu kaudu. Tunnis töötavad õpilased nii paaris kui ka rühmas. Tähelepanu keskmes on hääldusnormide omandamine ja häälega lugemine ning loetu ja pildimaterjali põhjal küsimustele vastamine, vestlemine ning jutustamine. Metoodiliste võtete valikul lähtutakse eakohasusest. Osaoskuste arendamiseks kasutatakse:

- 1) teatud sõnale või fraasile reageerimist (nt käetõstmine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine);
- 2) loetellu sobimatu sõna äratundmist;
- 3) dialoogide, laulude ja luuletuste esitamist;
- 4) häälega lugemist;
- 5) rääkimist pildi alusel;
- 6) jutustava teksti, laulu ja luuletuse kuulamist ning nende põhjal ülesande lahendamist;
- 7) ära kirja tegemine ning mudeli järgi kirjutamine;
- 8) laulu-, sõna-, laua- ja liikumismängude mängimist.

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestri algust koostatud töökavas.

**3. klassis** loetakse ja kirjutatakse peamiselt seda, mis on suuliselt juba omandatud. Suulisele kursusele järgneb põhikursus, millega kujundatakse õpilase oskust kuulata eestikeelset kõnet, ise kõnelda, lugeda ning kirjutada. Õpitakse keelt valdavalt tegevuse ja mängu kaudu. Tunnis töötavad õpilased nii paaris kui ka rühmas. Tähelepanu keskmes on hääldusnormide omandamine ja häälega lugemine ning loetu ja piltide põhjal küsimustele vastamine, vestlemine ning jutustamine.

Metoodiliste võtete valikul lähtutakse eakohasusest. Osaoskuste arendamiseks sobivad:

- 1) teatud sõnale või fraasile reageerimine (nt käetõstmine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine);
- 2) loetellu sobimatu sõna äratundmine;
- 3) dialoogide, laulude ja luuletuste esitamine;
- 4) häälega lugemine;
- 5) rääkimine pildi alusel;
- 6) jutustava teksti, laulu ja luuletuse kuulamine ning nende põhjal ülesande lahendamine;
- 7) ära kirja tegemine ning mudeli järgi kirjutamine;
- 8) laulu-, sõna-, laua- ja liikumismängude mängimine.

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestri algust koostatud töökavas.

### **Läbivad teemad**

Läbivad teemad on seotud järgmiste teemavaldkondadega:

- 1) „Õppimine ja töö“ – elukestev õpe ja karjääri planeerimine;
- 2) „Kodukoht Eesti“ – keskkond ja jätkusuutlik areng;
- 3) „Kodukoht Eesti“, „Riigid ja nende kultuur“ – kultuuriline identiteet;
- 4) „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“ – teabekeskond;
- 5) „Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbrus“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“ – tervis ja ohutus;
- 6) „Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbrus“, „Kodukoht Eesti“, „Igapäevaelu. Õppimine ja



töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“ – väärtused ja kõlblus.

7) „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Vaba aeg“ - tehnoloogia ja innovatsioon.

8) : „Mina ja teised“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Kodukoht Eesti“, „Vaba aeg“ - kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

### **Lõiming**

**Loodusõpetus:** Koduümbrus. Loodusnähtused. Aastaajad ja ilm. Kodu ja metsloomade, lindude nimetused, nende välimus. Puude ja lillede nimetused. Loomade ja taimede liigid.

**Inimeseõpetus:** Inimeste elukutsed. Liiklusvahendid ja koolitee. Sünnipäeva tähistamine.

**Matemaatika:** Arvude loetlemine 100 piires käsitlemisel.

**Emakeel:** Eesti ja vene keele kõrvutav grammatika.

**Kehaline kasvatus:** Tervislik eluviis.

**Eesti kirjandus:** Katkendid lastekirjandusest.

### **Hindamine**

I kooliastmes hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult (*Lisa 3*). Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Sõnalises hinnangus rõhutatakse eelkõige seda, mida õpilane on hästi teinud. Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, on soovitatav I kooliastmes teha mitte rohkem kui neli õppeaastas. Õpilane õpib koostöös kaaslaste ja õpetajaga seadma endale õpieesmärke ning andma hinnangut oma teadmiste ja oskuste. Õpilane annab õpetaja juhendamisel hinnangu õppele ning oma tööle eesti keeles, isegi kui eneseväljendusoskus on piiratud.

### **Kujundav hindamine**

Kujundava hindamise käigus õpib õpilane koostöös õpetajaga seadma endale õpieesmärke ning sõnastama, mida ta on enda arvates hästi omandanud ja/võimille omandamiseks peab ta veel tööd tegema.

Kujundava hindamise aluseks on võetud keeleoskustasemete osaoskuste õpitulemuste tabel, mis on lisatud dokumendi lõpus *Lisades 2, 3*.

### **Töö HEV-lastega**

HEV-lastede õppimisvõimaluste arendamiseks ja toetamiseks on ettenähtud aineõpetaja poolt koostatud individuaalne õppekava, mis on kinnitatud kooli administratsiooni poolt. Trimestri jooksul HEV-lapsele on määratud lisatöö (e. õpiabi) konsultatsioonide ajal, et vähendada mittejäudmise riski. HEV-lastele on määratud lihtsustatud teadmiste kontrollid ja arvestuslikud tööd.

### **Õppesisu ja õpitulemused 1. klassis**

#### **Mina ja teised – 12 tundi**

- Enese tutvustamine ja kirjeldamine: välimus, vanus, nimi, sugu; - 5 tundi
- Kaaslaste ja sõprade tutvustamine ja kirjeldamine: välimus, vanus, nimi, sugu; - 4 tundi
- Pereliikmete ja sugulaste tutvustamine ja kirjeldamine: pereliikmed, sugulased, välimus, vanus /vanem-noorem/ - 3 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele ennast, sõbrast ja perekonnaliikmedest;
- Oskab nimetada oma nimi ja vanust;
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Vajab õpetaja abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid

(arusaamist toetab pildimaterjal);

- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru.

#### **Kirjutamisel:**

- Tunneb õpitava keele kirjatahti;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada joonis-ja kirjatahti;
- Oskab kirjutada oma isikuandmeid (nt vihiku peale);
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

### **Kodu ja lähiümbrus – 16 tundi**

- Kodukoht: esemete nimetused, asuvate kodu ümbruses esemete nimetused, toa sisustus, mööbel; - 4 tundi
- kodukoha loodus: kodu ümbrus: ilma kirjeldus, loodus erinevates aastaegadel, loomad; - 4 tundi
- kodused toimingud: kodutööd – 2 tundi
- perekondlikud sündmused: tegevused talvel/kevadell/suvel, talverõõmud, vaba aeg kevadel. – 6 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele perekonnaliikmedest, ilmast, loodusest, kodustest toimingudest (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Oskab nimetada tegevusi talvel, kevadel, sügisel ja suvel (kasutades toetav materjal);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Mõistab ja kasutab eesti keeles igapäevaseid äraõpitud väljendeid ja lihtsamaid fraase;
- Vajab õpetaja abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru.

#### **Kirjutamisel:**

- Tunneb õpitava keele kirjatahti;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada joonis-ja kirjatahti;
- Oskab kirjutada ära õpitud sõnu ja lühikesi lauseid;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

### **Kodukoht Eesti – 8 tundi**

- Suuremad linnad – linnade nimetused, nende sümboolika; - 2 tundi
- Eesti tähtpäevad ja kombed: Jõulud (tähistamine, kingitused), Eesti Vabariiki

sünnipäev, Vastlapäev; - 3 tundi

- Aastaring: aastaajad ja kuud. – 3 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele seotud Eestimaaga (arusaamist toetab pildimaterjal; omandatud kontekstis);
- Oskab nimetada suurimaid Eesti linnu (kasutades toetav materjal);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Mõistab ja kasutab eesti keeles igapäevaseid äraõpitud väljendeid ja lihtsamaid fraase;
- Vajab õpetaja abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglates ja selges sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru.

#### **Kirjutamisel:**

- Tunneb õpitava keele kirjatähti;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada joonis-ja kirjatähti;
- Oskab kirjutada ära õpitud sõnu ja lauseid;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel;
- Oskab lõpetada lauseid ja fraase õpetaja juhendil.

#### **Riigid ja nende kultuur – 6 tundi**

- Naaberriigid: pealinnad, põhirahvused, keel - 6 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab nimetada naaberriike (arusaamist toetab pildimaterjal; omandatud kontekstis);
- Oskab nimetada naaberriikide pealinna ja keeli (kasutades toetav materjal);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Mõistab ja kasutab eesti keeles igapäevaseid äraõpitud väljendeid ja lihtsamaid fraase;
- Vajab õpetaja abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglates ja selges sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru.

#### **Kirjutamisel:**

- Tunneb õpitava keele kirjatähti;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada joonis- ja kirjatähti;
- Oskab kirjutada ära õpitud sõnu ja lauseid;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel;
- Oskab lõpetada lauseid ja fraase õpetaja juhendil.

### **Igapäevaelu. Õppimine ja töö – 20 tundi**

- Tervis: inimese kehaosad, tervislik toitumine, pesemine, hoolitsemine hammaste ja juuste eest, tervislik eluviis; - 7 tundi
- koolipäev: tunniplaan, tegevused tunnis, kalender, aeg, õppeained; - 8 tundi
- koolitee – 5 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele (arusaamist toetab pildimaterjal; omandatud kontekstis);
- Oskab nimetada kehaosasid (kasutades toetav materjal);
- Oskab koostada oma tunnikava (vajab õpetaja abi);
- Oskab nimetada õppeaineid, tegevusi tundides (vajab toetavat materjali);
- Oskab nimetada tervislikke ja ebatervislikke toiduaineid;
- Oskab vestelda väga lühikestes dialoogides;
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Mõistab ja kasutab eesti keeles igapäevaseid äraõpitud väljendeid ja lihtsamaid fraase;
- Vajab õpetaja abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Mõistab sõnu ja lühikesi audiotekste õpitud sõnavara kontekstis.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Oskab lugeda õpetajaga koos;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru.

#### **Kirjutamisel:**

- Tunneb õpitava keele kirjatähti;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada joonis- ja kirjatähti;
- Oskab kirjutada ära õpitud sõnu ja lauseid;
- Oskab kirjutada tunnikava näidise järgi;
- Oskab teha projektitöid, nt „Mis on minu koolikotis/pinalis“;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel;
- Oskab lõpetada lauseid ja fraase õpetaja juhendil.

### **Vaba aeg – 8 tundi**

- Lemmiktegevused: huviringid, kool ja vaba aeg, tegevused talvel/kevad/suvel – 5 tundi
- mänguasjade nimetused; - 1 tund
- mängude käsklused ja juhendid - 2 tundi

**Kõnelemisel:**

- Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele (arusaamist toetab pildimaterjal; omandatud kontekstis);
- Oskab nimetada lemmiktegevusi ja hobisid (kasutades toetav materjal);
- Oskab nimetada mänguasju;
- Oskab jutustada tegevustest õues erinevatel aastaegadel (vajab toetavat materjali);
- Oskab vastata lihtsatele küsimustele seotud mängude käsklistega ja juhenditega;
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Mõistab ja kasutab eesti keeles igapäevaseid äraõpitud väljendeid ja lihtsamaid fraase;
- Vajab õpetaja abi.

**Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Mõistab sõnu ja lühikesi audiotekste õpitud sõnavara kontekstis.

**Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad, fraasid ja lühikesi tekste;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Oskab lugeda õpetajaga koos;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru.

**Kirjutamisel:**

- Tunneb õpitava keele kirjatähti;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada joonis-ja kirjatähti;
- Oskab kirjutada ära õpitud sõnu ja lauseid;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel;
- Oskab lõpetada lauseid ja fraase õpetaja juhendil.

**Õpitulemused 1. klassis**

1. klassi lõpuks õpilane oskab:

- räägib õpitud sõnavara piires välimusest, perekonnast, mõningatest elukutsetest, tegevustest koolivaheajal, harrastustest ja vaba aja tegevustest, kasutades väga lihtsaid keelendeid;
- tutvustab ennast;
- ütleb oma aadressi ning telefoninumbrit;
- palub ja tänab;
- nimetab nädalapäevi, kuude nimetusi;
- ütleb oma vanust ja numbreid 1–10;
- kirjutab enda ja oma lähimate kaaslaste nime.

**Õppesisu ja õpitulemused 2. klassis****Mina ja teised – 10 tundi**

- Enese tutvustamine ja kirjeldamine: välimuse, vanus, nimi, sugu, iseloom; - 3 tundi

- Kaaslaste ja sõprade tutvustamine ja kirjeldamine: välimus, vanus, nimi, sugu, iseloom, ankeet; - 3 tundi
- Pereliikmete ja sugulaste tutvustamine ja kirjeldamine: pereliikmed, sugulased, välimus, vanus /vanem-noorem/, iseloom, rahvus, riietus – 4 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele ennast, sõbrast ja perekonnaliikmedest;
- Oskab nimetada oma nimi, vanust, sugu ja iseloomu;
- Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega (vajab vestluskaaslase abi);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Hääldevead võivad põhjustada arusaamist;
- Vajab vestluskaaslase abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selges sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid;
- Tunneb rahvusvahelist kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu /hamburger, film, takso, kohv jm/;
- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tutavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Loeb lühikesi lihtsaid tekste (ürituste kavad, meilid, lühiankeedid, postkaardid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru;
- Lugemise tempo on väga aeglane;
- Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teistest inimesest;
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab täita lühikesi küsimustikke;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada joonis- ja kirjatähti;
- Oskab kirjutada oma isikuandmeid (nt vihiku peale);
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

#### **Kodu ja lähiümbrus – 18 tundi**

- kodu: toa sisustus, mööbel; - 2 tundi
- kodukoht: linn, küla, tänav, telefoninumber; - 2 tundi
- kodukoha loodus: kodu ümbrus, sügis aias, sügis põllul, metsas; - 3 tundi
- loodusnähtused: loodus talvel, loodus kevadel, loodus suvel; - 3 tundi
- kodu- ja metsloomade, lindude nimetused, nende välimus; -3 tundi
- kodused toimingud: kodutööd; aia- ja põllutööd; - 3 tundi
- perekondlikud sündmused– 2 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele perekonnaliikmedest, ilmast, loodusest, kodustest toimingudest;

- Oskab nimetada tegevusi talvel, kevadel, sügisel ja suvel (kasutades toetav materjal);
- Oskab vestelda piltide alusel;
- Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega (vajab vestluskaaslase abi);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Hääldusvead võivad põhjustada arusaamist;
- Vajab vestluskaaslase abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid;
- Tunneb rahvusvahelist kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu /hamburger, film, takso, kohv jm/;
- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Lugemisel oskab ühendada sõnu ja pilte;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Loeb lühikesi lihtsaid tekste (ürituste kavad, meilid, lühiankeedid, postkaardid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru;
- Lugemise tempo on väga aeglane;
- Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjutada oma pereliikmetest ja täita ankeeti;
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab täita lühikesi küsimustikke;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada lühikest etteütlust;
- Oskab kirjutada joonis- ja kirjatähti;
- Oskab tabeli täita kuuldu teksti alusel;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

#### **Kodukoht Eesti – 10 tundi**

- Suuremad linnad – linnade nimetused; - 2 tundi
- Eesti sümbolid: vapp, lipp, rahvuslind, -lill, -kivi, pealinn; - 2 tundi
- Eesti tähtpäevad ja kombed: - 3 tundi
- Aastaring: aastaajad ja kuud, kalender, nädalapäevad.- 3 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele seotud Eestimaaga (arusaamist toetab pildimaterjal; omandatud kontekstis);
- Oskab nimetada Eesti linnu ja Eesti sümboleid (kasutades toetav materjal);
- Oskab vestelda piltide alusel;
- reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele, oskab loetu, kuulatu, nähtu põhjal küsimustele vastata;
- Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega

(vajab vestluskaaslase abi);

- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Hääldusvead võivad põhjustada arusaamist;
- Vajab vestluskaaslase abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglates ja selges sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid;
- Tunneb rahvusvahelist kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu /hamburger, film, takso, kohv jm/;
- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Lugemisel oskab ühendada sõnu ja pilte;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Loeb lühikesi lihtsaid tekste (ürituste kavad, meilid, lühiankeedid, postkaardid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru;
- Lugemise tempo on väga aeglane;
- Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjutada oma pereliikmetest ja täita ankeeti;
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab täita lühikesi küsimustikke;
- oskab kirjutada tähtpäevakaarti, õnnitleda inimesi tähtpäevade puhul;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada lühikest etteütlust;
- Oskab kirjutada joonis-ja kirjatähti;
- Oskab tabeli täita kuulnud teksti alusel;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

#### **Riigid ja nende kultuur – 6 tundi**

- Naaberriigid: Venemaa, Litva, Latvia – 3 tundi
- pealinnad, põhirahvused, keeled – 3 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele seotud naaberriikidega (arusaamist toetab pildimaterjal; omandatud kontekstis);
- Oskab nimetada põhirahvusi, pealinnu ja keeli (kasutades toetav materjal);
- Oskab vestelda piltide alusel;
- reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele, oskab loetu, kuulatu, nähtu põhjal küsimustele vastata;
- Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega (vajab vestluskaaslase abi);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Hääldusvead võivad põhjustada arusaamist;
- Vajab vestluskaaslase abi.

#### **Kuulamisel:**



- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusalt kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid;
- Tunneb rahvusvahelist kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu /hamburger, film, takso, kohv jm/;
- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Lugemisel oskab ühendada sõnu ja pilte;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Loeb lühikesi lihtsaid tekste (ürituste kavad, meilid, lühiankeedid, postkaardid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru;
- Lugemise tempo on väga aeglane;
- Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjutada oma pereliikmetest ja täita ankeeti;
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab täita lühikesi küsimustikke;
- oskab kirjutada tähtpäevakaarti, õnnitleda inimesi tähtpäevade puhul;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada lühikest etteütlust;
- Oskab kirjutada joonis- ja kirjatähti;
- Oskab tabeli täita kuuldud teksti alusel;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

### **Igapäevaelu. Õppimine ja töö – 18 tundi**

- Koolipäev: kalender, viisakusreeglid - 2 tundi
- Tervis: tervislik toitumine, arsti juures, tervislik eluviis, sport meie elus; - 4 tundi
- inimeste kehaosad: riietusesemed – panen seljas/jalas/peas/kaelas/käes; - 2 tundi
- õppeainete nimetused, tegevused tundides, käitumine tunnis, koolitarbed, korrapidamise reeglid; - 5 tundi
- koolitee: liiklusvahendid; - 2 tundi
- päevategevused: kodutööd, aeg, päevaplaan. – 3 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele (arusaamist toetab pildimaterjal; omandatud kontekstis);
- Oskab nimetada kehaosaid ja riietusesemeid (kasutades toetavat materjali);
- Oskab koostada oma päevakava (vajab õpetaja abi);
- Oskab nimetada õppeaineid, tegevusi tundides ja käitumisreegleid (vajab toetavat materjali);
- Oskab nimetada toiduaineid;
- Oskab vastata lihtsatele küsimustele seotud tervisega ja oma tervise hooldamisest;
- Oskab vestelda väga lühikestes dialoogides;

- Oskab vestelda piltide ja kogemuse alusel;
- reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele, oskab loetu, kuulatu, nähtu põhjal küsimustele vastata;
- Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega (vajab vestluskaaslase abi);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Hääldusvead võivad põhjustada arusaamist;
- Vajab vestluskaaslase abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid;
- Tunneb rahvusvahelist kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu /hamburger, film, takso, kohv jm/;
- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Kuulab ja mõistab lühijuttu;
- Kuulab oma pinginaabri ja reageerid teiste õpilaste kõnet;
- Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Lugemisel oskab ühendada sõnu ja pilte;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Loeb lühikesi lihtsaid tekste (ürituste kavad, meilid, lühiankeedid, postkaardid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru;
- Lugemise tempo on väga aeglane;
- Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjeldada oma päevaplaani, tegevusi jne;
- Oskab reegleid kirjutada;
- Oskab koostada mõistekaarte (õpetaja abiga);
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab täita lühikesi küsimustikke;
- oskab kirjutada tähtpäevakaarti, õnnitleda inimesi tähtpäevade puhul;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada lühikest etteütlust;
- Oskab tabeli täita kuuldu teksti alusel;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

#### **Vaba aeg – 8 tundi**

- Lemmiktegevused: huviringid, kool ja vaba aeg, talverõõmud; - 3 tundi
- mängude käsklused ja juhendid: rollimängud, etendused; - 2 tundi
- tegevused õues: tegevused talvel/kevad/suvel – voolimine lumest kujusid, koolivaheajad, lapsed õues – 3 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata väga lihtsatele küsimustele (arusaamist toetab pildimaterjal; omandatud kontekstis);
- Oskab jutustada suvest, tegevustest koolivaheajast;

- Oskab vestelda väga lühikestes dialoogides;
- Oskab vestelda piltide ja kogemuse alusel;
- reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele, oskab loetu, kuulatu, nähtu põhjal küsimustele vastata;
- Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega (vajab vestluskaaslase abi);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Hääldusvead võivad põhjustada arusaamist;
- Vajab vestluskaaslase abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid;
- Tunneb rahvusvahelist kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu /hamburger, film, takso, kohv jm/;
- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Kuulab ja mõistab lühijuttu;
- Kuulab oma pinginaabri ja reageerid teiste õpilaste kõnet;
- Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Lugemisel oskab ühendada sõnu ja pilte;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Loeb lühikesi lihtsaid tekste (ürituste kavad, meilid, lühiankeedid, postkaardid) ja leiab neist vajaliku faktiinfo;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru;
- Lugemise tempo on väga aeglane;
- Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjeldada oma päevaplaani, tegevusi jne;
- Oskab reegleid kirjutada;
- Oskab koostada mõistekaarte (õpetaja abiga);
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab täita lühikesi küsimustikke;
- oskab kirjutada tähtpäevakaarti, õnnitleda inimesi tähtpäevade puhul;
- Oskab afiši joonistada ja kirjutada (vajab õpetaja abi);
- Oskab kirjutada lühikest etteütlust;
- Oskab tabeli täita kuuldu teksti alusel;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

### **Õpitulemused 2. klassis**

#### 2. klassi lõpuks õpilane:

- räägib õpitud sõnavara piires kodust, perekonnast, sõbrast, kodukohast, Eestist, loomadest ja taimedest, koolitarvetest;
- küsib vestluskaaslase nime;
- tutvustab oma kaaslast, rääkides tema hobidest;
- küsib sõbra aadressi ning telefoninumbrit;

- nimetab päevaaegu ja kellaaega (täistunde);
- ütleb numbreid 1–20;
- teeb veatut ära kirja õpikust ja tahvlilt.

### **Õppesisu ja õpitulemused 3. klassis**

#### **Mina ja teised – 10 tundi**

- Enese tutvustamine ja kirjeldamine; - 2 tundi
- Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega: tervitamine, vabandused, tänamine, vastamine, pöördumine, palve; - 3 tundi
- Kaaslaste ja sõprade tutvustamine ja kirjeldamine; - 3 tundi
- Pereliikmete ja sugulaste tutvustamine ja kirjeldamine: välimus, vanus, iseloom, rahvus – 2 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele ennast, sõbrast ja perekonnaliikmedest;
- Oskab lühidalt tutvustada iseennast ja oma ümbrust;
- Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemal;
- Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega (vajab vestluskaaslase abi);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Hääldusvead võivad põhjustada arusaamatusi;
- Oskab pildi järgi jutustada;
- Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause;
- Vajab vestluskaaslase abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid;
- Tunneb rahvusvahelist kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu /hamburger, film, takso, kohv jm/;
- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi.
- Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Loeb lühikesi lihtsaid tekste (ürituste kavad, meilid, lühiankeedid, postkaardid, sõnumid, teeviidad) ja leiab neist vajaliku faktiinfo;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru;
- Lugemise tempo on väga aeglane;
- Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.
- Tekstisi arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teistest inimesest;
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab täita lühikesi küsimustikke ja ankeeti;
- Kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;

- Oskab kirjutada kirja;
- Oskab teha veatut ära kirja õpikust ja tahvlilt;
- Oskab kirjutada oma isikuandmeid (nt vihiku peale);
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

### **Kodu ja lähiümbrus – 14 tundi**

- Kodukoht: elu maal ja linnas, maamaja, linnaelanikud, aed, alevik, tänav; - 3 tundi
- loodusnähtused: ilma kirjeldus, loodus talvel, loodus kevadel, loodus suvel; - 2 tundi
- aastaajad ja ilm: kuud, aastaegade märgid, ilma muutused; - 2 tundi
- loomad, linnud, nende välimus; - 3 tundi
- kodused toimingud: kodutööd; aia- ja põllutööd; - 2 tundi
- perekondlikud sündmused – 2 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele perekonnaliikmedest, ilmast, loodusest, kodustest toimingudest;
- Oskab nimetada tegevusi talvel, kevadel, sügisel ja suvel (kasutades toetav materjal);
- Oskab eristada kodu-, maa- ja loomaaialoomi;
- Oskab vestelda ja jutustada piltide alusel;
- Oskab luuletust pähe õppida ja jutustada;
- Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega (vajab vestluskaaslase abi);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Hääldevead võivad põhjustada arusaamist;
- Vajab vestluskaaslase abi;
- Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemal;
- Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid;
- Tunneb rahvusvahelist kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu /hamburger, film, takso, kohv jm/;
- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi.
- Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Loeb lühikesi lihtsaid tekste (ürituste kavad, meilid, lühiankeedid, postkaardid, sõnumid, teeviidad) ja leiab neist vajaliku faktiinfo;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru;
- Lugemise tempo on väga aeglane;

- Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.
- Tekstisi arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjutada oma pereliikmetest ja täita ankeeti;
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab täita lühikesi küsimustikke ja ankeeti;
- Kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada kirja ja kutset;
- oskab teha veatut ära kirja õpikust ja tahvlilt;
- Oskab kirjutada inimeste isikuandmeid (nt vihiku peale);
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

#### **Kodukoht Eesti – 10 tundi**

- Eesti geograafiline asukoht; - 2 tundi
- Eesti linnad, ilmakaared; - 2 tundi
- Riiklikud ja rahvuslikud sümbolid; - 2 tundi
- Eesti tähtpäevad ja kombed; - 2 tundi
- Aastaring: aastaajad ja kuud, kalender, nädalapäevad. – 2 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata lihtsatele küsimustele seotud Eestimaaga (arusaamist toetab pildimaterjal; omandatud kontekstis);
- Oskab nimetada Eesti linnu, Eesti sümboleid (kasutades toetav materjal);
- Oskab vestelda piltide alusel;
- Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemal;
- reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele, oskab loetu kuulatu, nähtu põhjal küsimustele vastata;
- Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega (vajab vestluskaaslase abi);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Hääldevead võivad põhjustada arusaamist;
- oskab pildi järgi jutustada;
- Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause;
- Vajab vestluskaaslase abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid;
- Tunneb rahvusvahelist kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu /hamburger, film, takso, kohv jm/;
- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi.
- Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Loeb lühikesi lihtsaid tekste ja leiab neist vajaliku faktiinfo;

- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru;
- Lugemise tempo on väga aeglane;
- Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.
- Tekstisi arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teistest inimesest;
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab täita lühikesi küsimustikke ja ankeeti;
- Kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada kirja ja kutset;
- oskab teha veatut ära kirja õpikust ja tahvlilt;
- Oskab tabeli täita loetud teksti põhjal;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

### **Riigid ja nende kultuur – 8 tundi**

- Euroopa, naaberriigid, asukoht, pealinnad, põhirahvused, keeled - 8 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata lihtsatele küsimustele seotud naaberriikidega (arusaamist toetab pildimaterjal; omandatud kontekstis);
- Oskab nimetada Euroopa naaberriike, pealinna, rahvusi ja keeli (kasutades toetav materjal);
- Oskab vestelda piltide alusel;
- Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemadel;
- reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele, oskab loetu, kuulatu, nähtu põhjal küsimustele vastata;
- Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega (vajab vestluskaaslase abi);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Hääldevead võivad põhjustada arusaamist;
- oskab pildi järgi jutustada;
- Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause;
- Vajab vestluskaaslase abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid;
- Tunneb rahvusvahelist kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu /hamburger, film, takso, kohv jm/;
- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi.
- Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavat nimed, sõnad ja fraasid;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Loeb lühikesi lihtsaid tekste ja leiab neist vajaliku faktiinfo;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru;
- Lugemise tempo on väga aeglane;

- Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.
- Tekstisi arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjutada iseendast ja teistest inimesest;
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab täita lühikesi küsimustikke ja ankeeti;
- Kasutab lause alguses suurtähte ja lause lõpus õiget kirjavahemärki.
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada kirja ja kutset;
- oskab teha veatut ära kirja õpikust ja tahvilt;
- Oskab tabeli täita loetud teksti põhjal;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

### **Igapäevaelu. Õppimine ja töö – 14 tundi**

- Avalikud asutused; - 2 tundi
- Tervis: tervislik toitumine, tervislik päevamenüü, liikumine on tervis;- 3 tundi
- riietusesemed: panen seljas/jalas/peas/kaelas/käes; - 2 tundi
- liiklusvahendid: transport, liiklusmärgid, turvaline liiklemine; - 2 tundi
- õppeainete nimetused, tegevused tundides, koolitarbed, korrapidamise reeglid; - 3 tundi
- päeva planeerimine – 2 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele (arusaamist toetab pildimaterjal; omandatud kontekstis);
- Oskab nimetada riietusesemeid (kasutades toetav materjal);
- Oskab koostada oma tunnikava, päevaplaani, nädalaplaani (vajab õpetaja abi);
- Oskab lühidalt jutustada tervise hoolitsemisest;
- Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemal;
- Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega (vajab vestluskaaslase abi);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Hääldevead võivad põhjustada arusaamatusi;
- oskab pildi järgi jutustada;
- Kõnes esineb kordusi, katkestusi ja pause;
- Vajab vestluskaaslase abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglaselt ja selgelt sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid;
- Tunneb rahvusvahelist kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu /hamburger, film, takso, kohv jm/;
- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning pöördumisi.
- Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;
- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Loeb lühikesi lihtsaid tekste (ürituste kavad, meilid, lühiankeedid, postkaardid,



- sõnumid, teeviidad) ja leiab neist vajaliku faktiinfo;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru;
- Lugemise tempo on väga aeglane;
- Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.
- Tekstisi arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjeldada oma päevaplaani, tegevusi jne;
- Oskab reegleid kirjutada;
- Oskab koostada mõistekaarte (õpetaja abiga);
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab täita lühikesi küsimustikke, ankeete;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada lühikest etteütlust;
- Oskab tabeli täita kuuldu teksti alusel;
- Oskab teha veatut ära kirja õpikust ja tahvlilt;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

#### **Vaba aeg – 14 tundi**

- Suvemeenutused; - 4 tundi
- Koolivälised tegevused: huviringid, kool ja vaba aeg, talverõõmud, spordialad, sportlikud tegevused; - 5 tundi
- tegevused õues: tegevused talvel/kevadell/suvel, perepuhkus; - 4 tundi
- mängude käsklused ja juhendid – 1 tund

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele (arusaamist toetab pildimaterjal; omandatud kontekstis);
- Oskab vestelda koolivälistest tegevustest;
- Oskab jutustada suvest, tegevustest, koolivaheajast;
- Oskab vestelda lühikestes dialoogides;
- Oskab vestelda piltide ja kogemuse alusel;
- Reageerib adekvaatselt lihtsatele küsimustele ja korraldustele, oskab loetu, kuulatu, nähtu põhjal küsimustele vastata;
- Saab hakkama õpitud sõnavara ja lausemallide piires lihtsate dialoogidega (vajab vestluskaaslase abi);
- Oskab esitada samalaadseid küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
- Hääldevead võivad põhjustada arusaamist;
- Vajab vestluskaaslase abi.

#### **Kuulamisel:**

- Tunneb väga aeglases ja selges sidusas kõnes ära õpitud sõnad ja fraasid;
- Tunneb rahvusvahelist kasutatavaid lähedase hääldusega sõnu /hamburger, film, takso, kohv jm/;
- Saab aru selgelt hääldatud fraasidest, lausetest ja tuttava situatsiooniga seotud lühikestest dialoogidest;
- Reageerib pöördumistele adekvaatselt (tervitused, tööjuhiseid);
- Kuulab ja mõistab õpetaja juhendeid;
- Kuulab ja mõistab lühijuttu;
- Kuulab oma pinginaabri ja reageerid teiste õpilaste kõnet;
- Vajab kordamist, osutamist, piltlikustamist.

#### **Lugemisel:**

- Tunneb tekstis ära tuttavad nimed, sõnad ja fraasid;

- Loeb tuntud sõnu, fraase ja lauseid (arusaamist toetab pildimaterjal);
- Loeb lühikesi lihtsaid tekste (ürituste kavad, meilid, lühiankeedid, postkaardid, sõnumid, teeviidad) ja leiab neist vajaliku faktiinfo;
- Saab lühikesi kirjalikke tööjuhiseid aru;
- Lugemise tempo on väga aeglane;
- Teksti mõistmiseks võib vaja minna korduvat lugemist.
- Tekstisi arusaamiseks oskab kasutada õpiku sõnastikku.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab koostada mõistekaarte (õpetaja abiga);
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab täita lühikesi küsimustikke, ankeete;
- Oskab õpitud sõnu või fraase ümber kirjutada;
- Oskab kirjutada lühikest etteütlust;
- Oskab tabeli täita kuulnud teksti alusel;
- Oskab teha veatut ära kirja õpikust ja tahvlilt;
- Koostab lühikesi lauseid õpitud mallide alusel.

### **Õpitulemused 3. klassis**

#### 3. klassi lõpetaja:

- räägib õpitud sõnavara piires kodust, perekonnast, sõbrastja endast, kodukohast, Eestimaast, õppimisest ja ametitest ning harrastustest;
- tutvustab ennast ja oma kaaslast, räägib ühistegevustest sõpradega;
- vestleb kaaslasega õpitud teemadel ja õpitud sõnavara piires, kasutades lihtsaid lauseid;
- jätkab jutustust;
- loeb õige intonatsiooni, rõhu ja rütmiga õpitud dialooge, lühijutte ja luuletusi;
- saab aru kirjalikest lühitööjuhenditest;
- saab aru tuttava sõnavaraga lühitekstidest.
- lõpetab juhendamisel lauseid ja fraase;
- ütleb numbreid 1–100;
- kirjutab õigesti harjutuste, mõistatuste, ristsõnade jt ülesannete lahendamiseks vajalikke sõnu.

## Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid I kooliastmes klassiti

Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid I kooliastmes klassiti lähtuvalt skaalatablelitest, mis on toodud Euroopa keeleõppe raamdokumendis *Õppimine, õpetamine ja hindamine*:

Toimingud	Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid klassiti
<b>Suuline tekstiloome (rääkimine)</b>	
Skaalatablel 1. Üldine rääkimisoskus	1. klass Oskab sagedase välise suunava abiga ja mõningase etteütlemisega moodustada lihtsaid, enamasti sidumata fraase inimeste ja paikade kohta.
	2. klass Oskab mõningase välise suunava abiga moodustada lihtsaid, enamasti sidumata fraase inimeste ja paikade kohta.
	3. klass Oskab moodustada lihtsaid, enamasti sidumata fraase inimeste ja paikade kohta.
Skaalatablel 2. Pikk monoloog: kogetu kirjeldamine	1. klass Oskab tutvustada iseennast.
	2. klass Oskab tutvustada iseennast ja kooli.
	3. klass Oskab tutvustada iseennast, kooli ja elukohta.
Skaalatablel 5. Suuline esinemine	1. klass -
	2. klass Oskab ette lugeda väga lühikest õpitud sõnumit, näiteks tutvustada rääkijat või öelda tervitust. Lugemisel tuleb ette takerdusi ja vigu, mida suunamisel korrigeerib.
	3. klass Oskab ette lugeda väga lühikest õpitud sõnumit, näiteks tutvustada rääkijat või öelda tervitust.
<b>Kirjalik tekstiloome (kirjutamine)</b>	
Skaalatablel 6. Üldine kirjutamisoskus	1. klass
	2. klass Oskab kirjutada lihtsaid, enamasti sidumata fraase.
	3. klass Oskab kirjutada lihtsaid, enamasti sidumata fraase ja lauseid.
Skaalatablel 7. Loovkirjutamine	1. klass -
	2. klass -
	3. klass Oskab lihtsate fraaside ja lausetega kirjutada iseendast ja kujuteldavatest inimestest, näiteks kus nad elavad ja mida teevad.
<b>Kuulamistoiming (kuulamine)</b>	
Skaalatablel 12. Üldine kuulamisoskus	1. klass Suudab jälgida väga aeglast ja hoolika hääldusega juttu, vajades sisu tabamiseks rohkelt pause ja sagedast kordamist.
	2. klass Suudab jälgida väga aeglast ja hoolika hääldusega juttu, vajades sisu tabamiseks rohkelt pause ning vahetevahel kordamist.
	3. klass

	Suudab jälgida väga aeglast ja hoolika hääldusega juttu, vajades sisu tabamiseks rohkelt pause.
Skaalatabel 15. Teadaannete ja juhiste kuulamine	1. klass Mõistab suures osas selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning suudab järgida lühikesi lihtsaid juhtnööre. Vajab sageli nende kordamist ning suunavaid selgitusi.
	2. klass Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning suudab järgida lühikesi lihtsaid juhtnööre. Vajab vahetevahel nende kordamist.
	3. klass Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning suudab järgida lühikesi lihtsaid juhtnööre.
<b>Lugemistegevus (lugemine)</b>	
Skaalatabel 17. Üldine lugemisoskus	1. klass -
	2. klass Mõistab väga lühikesi, lihtsaid tekste fraashaaval, leides tuttavaid nimesid, sõnu ning lugedes vajadust mööda mitu korda. Vajab vahetevahel tekstide mõistmiseks välist suunamist.
	3. klass Mõistab väga lühikesi, lihtsaid tekste fraashaaval, leides tuttavaid nimesid, sõnu ja tuntumaid fraase ning lugedes vajadust mööda mitu korda.
Skaalatabel 18. Kirjavahetuse lugemine	1. klass -
	2. klass Mõistab välist abi kasutades lühikesi ja lihtsaid postkaardisõnumeid.
	3. klass Mõistab lühikesi ja lihtsaid postkaardisõnumeid.
Skaalatabel 19. Eesmärgipärane lugemine	1. klass -
	2. klass Tunneb kõige tavalisema igapäevaolukorra lihtsates teadetes ära tuttavad nimed ja sõnad.
	3. klass Tunneb kõige tavalisema igapäevaolukorra lihtsates teadetes ära tuttavad nimed, sõnad ja sagedasimad fraasid.
Skaalatabel 20. Lugemine info hankimiseks ja arutlemiseks	1. klass -
	2. klass Saab välisel suunamisel aru lihtsama sisuga teadete ja lühikirjelduste mõttest, eriti kui pilt teksti toetab.
	3. klass Saab aru lihtsama sisuga teadete ja lühikirjelduste mõttest, eriti kui pilt teksti toetab.
Skaalatabel 21. Juhiste lugemine	1. klass -
	2. klass Suudab järgida lühikesi lihtsaid kirjalikke juhtnööre (nt kuidas minna punktist A punkti B).
	3. klass Suudab järgida lühikesi lihtsaid kirjalikke juhtnööre (nt kuidas minna punktist A punkti B). Vajab juhtnööride mõistmiseks välist suunamist.
<b>Suuline suhtlus</b>	

Skaalatable 24. Üldine suuline suhtlus	1. klass Oskab esitada lihtsaid küsimusi ja sellistele küsimustele vastata.
	2. klass Oskab esitada lihtsaid küsimusi ja sellistele küsimustele vastata. Oskab moodustada lihtsaid lauseid, mis puudutavad tuttavat teemat või tema vajadusi, ja sellistele lausetele vastata.
	3. klass Suudab suhelda lihtsas keeles, kui vestluspartner on nõus teda parandama, öeldut aeglasemalt kordama või ümber sõnastama. Oskab esitada lihtsaid küsimusi ja sellistele küsimustele vastata. Oskab moodustada lihtsaid lauseid, mis puudutavad tuttavat teemat või tema vajadusi, ja sellistele lausetele vastata.
Skaalatable 25. Emakeelse vestluskaaslase mõistmine	1. klass Mõistab suures osas igapäevaseid väljendeid, mis aitavad konkreetseid lihtsaid elulisi asju ajada, kui pöörduda tema poole otse, aeglaselt ja korrates ning näidata üles vastutulelikkust.
	2. klass Mõistab igapäevaseid väljendeid, mis aitavad konkreetseid lihtsaid elulisi asju ajada, kui pöörduda tema poole otse, aeglaselt ja korrates ning näidata üles vastutulelikkust. Mõistab endale suunatud aeglasi, hoolika sõnastusega küsimusi ja suudab järgida lühikesi lihtsaid juhiseid, kuid vajab sageli nende kordamist.
	3. klass Mõistab igapäevaseid väljendeid, mis aitavad konkreetseid lihtsaid elulisi asju ajada, kui pöörduda tema poole otse, aeglaselt ja korrates ning näidata üles vastutulelikkust. Mõistab endale suunatud aeglasi, hoolika sõnastusega küsimusi ja suudab järgida lühikesi lihtsaid juhiseid.
Skaalatable 26. Vestlus	1. klass Oskab end tutvustada ja kasutada väga lihtsaid tervitus- ja hüvastijätuväljendeid.
	2. klass Mõistab konkreetsete igapäevavajadustega seotud väljendeid, kui neid esitatakse selgelt ja aeglaselt ning ollakse valmis öeldut kordama.
	3. klass Oskab end tutvustada ja kasutada väga lihtsaid tervitus- ja hüvastijätuväljendeid. Oskab küsida, kuidas läheb, ja kuuldule reageerida. Mõistab konkreetsete igapäevavajadustega seotud väljendeid, kui neid esitatakse selgelt ja aeglaselt ning ollakse valmis öeldut kordama.
Skaalatable 29. Eesmärgipärane koostöö	1. klass On võimeline mõistma küsimusi ja juhtnöore, kui need edastatakse talle selgelt ja aeglaselt, kuid sageli vajab küsimuste ja juhtnöoride kordamist. Oskab paluda endale midagi ulatada ja oskab teistele asju ulatada. Vajab sageli välist abi, et enda soovi esitada või teise poolt esitatud soovi kordamist.
	2. klass On võimeline mõistma küsimusi ja juhtnöore, kui need edastatakse talle selgelt ja aeglaselt. Oskab järgida lühikesi lihtsaid näpunäiteid, vajadusel kordamisel. Oskab paluda endale midagi ulatada ja oskab teistele asju ulatada.

	<p>3. klass</p> <p>On võimeline mõistma küsimusi ja juhtnööre, kui need edastatakse talle selgelt ja aeglaselt. Oskab järgida lühikesi lihtsaid näpunäiteid.</p> <p>Oskab paluda endale midagi ulatada ja oskab teistele asju ulatada.</p>
Skaalatable 30. Toimingud kaupade ja teenuste ostmisel	<p>1. klass</p> <p>Oskab paluda, et talle midagi ulatataks või antaks; oskab teiste küsimise peale asju ulatada või anda. Vajab sageli välist abi, et enda soovi esitada või teise poolt esitatud soovi kordamist.</p>
	<p>2. klass</p> <p>Oskab paluda, et talle midagi ulatataks või antaks; oskab teiste küsimise peale asju ulatada või anda. Saab suures osas hakkama suurusnumbreid, koguseid, hindu ja kellaaegu puudutava infoga, kuid sageli tuleb ette, et on seda infot valesti mõistnud.</p>
	<p>3. klass</p> <p>Oskab paluda, et talle midagi ulatataks või antaks; oskab teiste küsimise peale asju ulatada või anda. Saab hakkama suurusnumbreid, koguseid, hindu ja kellaaegu puudutava infoga.</p>
Skaalatable 31. Infovahetus	<p>1. klass</p> <p>Mõistab küsimusi ja juhtnööre, kui need on esitatud aeglaselt ja selgesõnaliselt, kuid sageli vajab juhtnöörade ja küsimuste kordamist. Oskab väljendada aega, kasutades fraase „järgmisel nädalal”, „eelmisel reedel”, „novembris”, „kell kolm” jms.</p>
	<p>2. klass</p> <p>Mõistab küsimusi ja juhtnööre, kui need on esitatud aeglaselt ja selgesõnaliselt. Saab aru lihtsast lühidast teejuhatusesest.</p>
	<p>3. klass</p> <p>Mõistab küsimusi ja juhtnööre, kui need on esitatud aeglaselt ja selgesõnaliselt. Saab aru lihtsast lühidast teejuhatusesest. Oskab esitada lihtsaid küsimusi ja vastata samalaadsetele küsimustele. Oskab moodustada lihtsaid lauseid, mis puudutavad tema vajadusi või tuttavat kõneainet, ja vastata samalaadsetele lausetele. Oskab küsida teiste inimeste kohta ja vastata enda või teiste kohta käivatele küsimustele (kust ta elab, keda tunneb, mis tal olemas on). Oskab väljendada aega, kasutades fraase „järgmisel nädalal”, „eelmisel reedel”, „novembris”, „kell kolm” jms.</p>
Skaalatable 32. Küsituleja ja vastaja roll	<p>1. klass</p> <p>Oskab küsitletava rollis vastata lihtsatele ja otsestele küsimustele oma isiku kohta, kui need esitatakse neutraalses keeles, väga aeglaselt ja selgelt. Sageli vajab küsimuse kordamist ja abi vastamisel.</p>
	<p>2. klass</p> <p>Oskab küsitletava rollis vastata lihtsatele ja otsestele küsimustele oma isiku kohta, kui need esitatakse neutraalses keeles, väga aeglaselt ja selgelt. Vahetevahel vajab küsimuse kordamist.</p>
	<p>3. klass</p> <p>Oskab küsitletava rollis vastata lihtsatele ja otsestele küsimustele oma isiku kohta, kui need esitatakse neutraalses keeles, väga aeglaselt ja selgelt.</p>
<b>Kirjalik suhtlus</b>	
Skaalatable 33.	1. klass -

Üldine kirjalik suhtlus	2. klass -
	3. klass Oskab kirjalikult küsida ja edastada isikuandmeid.
Skaalatabel 34. Kirjavahetus	1. klass -
	2. klass -
	3. klass Oskab kirjutada lühikest ja lihtsat postkaarditeksti.
Skaalatabel 35. Teated, sõnumid ja plangid	1. klass Oskab kirjutada oma nime ja aadressi.
	2. klass Oskab kirjutada oma nime, aadressi, rahvust, vanust ja sünniaega.
	3. klass Oskab kirjutada oma nime, aadressi, rahvust, vanust ja sünniaega ning arve ja kuupäevi.
<b>Tekstid</b>	
Skaalatabel 40. Töö tekstiga	1. klass Oskab ümber kirjutada üksiksõnu.
	2. klass Oskab ümber kirjutada üksiksõnu ja lühemaid trükitekste, kuid esineb vigu.
	3. klass Oskab ümber kirjutada üksiksõnu ja lühemaid trükitekste.
<b>Suhtluspädevus</b>	
Skaalatabel 41. Üldine keelepagas	1. klass Teab lihtsaid põhiväljendeid iseenda ja oma konkreetsete vajaduste kohta. Vajab sagedast välist suunamist ja ette ütlemist sobivate põhiväljendite leidmisel.
	2. klass Teab lihtsaid põhiväljendeid iseenda ja oma konkreetsete vajaduste kohta. Vajab välist suunamist, mis aitavad tal sobivaid põhiväljendeid leida.
	3. klass Teab lihtsaid põhiväljendeid iseenda ja oma konkreetsete vajaduste kohta.
Skaalatabel 42. Sõnavara ulatus	1. klass Teab väga lihtsaid sõnu ja fraase mõne konkreetse olukorra kohta. Vajab sagedast välist suunamist ja ette ütlemist sobivate sõnade ja fraaside leidmisel.
	2. klass Teab väga lihtsaid sõnu ja fraase mõne konkreetse olukorra kohta. Vajab välist suunamist, mis aitavad tal sobivaid sõnu ja fraase leida.
	3. klass Teab väga lihtsaid sõnu ja fraase mõne konkreetse olukorra kohta.
Skaalatabel 44. Grammatika korrektsus	1. klass -
	2. klass -
	3. klass Kasutab vaid üksikuid ära õpitud tarindeid ja lausemalle, kuid ka nendes tuleb ette vigu.
Skaalatabel 45. Häälduspädevus	1. klass Väheste äraõpitud sõnade ja fraaside hääldusest võivad mõningase pingutusega aru saada need emakeelsed kõnelejad, kes sama keelerühma

	kõnelejatega sageli kokku puutuvad. Siiski tuleb sageli paluda sõnu või fraase välisel suunamisel korrigeerida.
	2. klass Väheste äraõpitud sõnade ja fraaside hääldusest võivad mõningase pingutusega aru saada need emakeelsed kõnelejad, kes sama keelerühma kõnelejatega sageli kokku puutuvad. Siiski tuleb sageli paluda sõnu või fraase korrata, mille käigus korrigeerib hääldust.
	3. klass Väheste äraõpitud sõnade ja fraaside hääldusest võivad mõningase pingutusega aru saada need emakeelsed kõnelejad, kes sama keelerühma kõnelejatega sageli kokku puutuvad.
Skaalatabel 46. Õigekirjaoskus	1. klass -
	2. klass Oskab kirja panna oma aadressi, kodakondsust ja muid isikuandmeid.
	3. klass Oskab ümber kirjutada tuttavaid sõnu ja lühikesi käibefraase, nagu lihtsamad sildid ja juhised, tarbeesemete ja poodide nimetused jms. Oskab kirja panna oma aadressi, kodakondsust ja muid isikuandmeid.
Skaalatabel 47. Keelekasutuse olukohasus	1. klass Oskab kasutada kõige lihtsamaid igapäevaseid viisakusväljendeid (oskab öelda „tere“, „nägemist“, „palun“, „tänan“).
	2. klass Oskab kasutada kõige lihtsamaid igapäevaseid viisakusväljendeid (tervitades, hüvasti jättes, ennast tutvustades; oskab öelda „palun“, „tänan“, „vabandust“ jms). Vajab selleks vahetevahel välist suunamist.
	3. klass Oskab kasutada kõige lihtsamaid igapäevaseid viisakusväljendeid (tervitades, hüvasti jättes, ennast tutvustades; oskab öelda „palun“, „tänan“, „vabandust“ jms).
Skaalatabel 51. Teksti selgus ja sidusus	1. klass Oskab siduda sõnu põhisidendi abil nagu „ja“.
	2. klass Oskab siduda sõnu ja fraase põhisidendite abil nagu „ja“ või „siis“. Sageli vajab selleks suunavat abi.
	3. klass Oskab siduda sõnu ja fraase põhisidendite abil nagu „ja“ või „siis“.
Skaalatabel 52. Kõne ladusus	1. klass Tuleb välise abiga toime väga lühikeste sidumata valmisfraasidega. Teeb sageli pause, suunamisel kasutab ja vahel ka ette ütlemisel kordab sobivaid väljendeid, hääldab õigesti võõramaid sõnu või korrigeerib sõnastust.
	2. klass Tuleb toime väga lühikeste sidumata valmisfraasidega. Teeb sageli pause, et otsida väljendeid, hääldada võõramaid sõnu või korrigeerida sõnastust. Sageli vajab selleks välist suunamist, kuid lõpuks siiski ise tulemuseni.
	3. klass Tuleb toime väga lühikeste sidumata valmisfraasidega. Teeb sageli pause, et otsida väljendeid, hääldada võõramaid sõnu või korrigeerida sõnastust.



## Õppesisu ja õpitulemused II kooliastmes

- 4. klass - 4 tundi nädalas, 140 tundi õppeaastas
- 5. klass - 4 tundi nädalas, 140 tundi õppeaastas
- 6. klass - 4 tundi nädalas, 140 tundi õppeaastas

### 6. klassi lõpetaja:

- 1) suhtleb eesti keelt emakeelena kõnelejatega igapäevastes suhtlusolukordades ning kasutab sobivaid õpitud keelendeid;
- 2) saab õpitud temaatika piires aru lihtsatest tekstidest;
- 3) mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- 4) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- 5) teadvustab Eesti ja teiste maade kultuuride erinevusi ning oskab neid arvestada;
- 6) kasutab eestikeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatuid, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- 7) rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- 8) töötab õpetaja täpsustavate juhiste järgi iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 9) seab endale õpieesmärke ning koostöös kaaslaste ja õpetajaga oskab hinnata oma saavutusi.
- 8) seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.

Keeleoskuse hea tase 6. klassi lõpus (*Lisa 2*):

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Eesti keel teise keelena	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

### Läbivad teemad

Läbivad teemad on seotud järgmiste teemavaldkondadega:

- 1) „Õppimine ja töö“ – elukestev õpe ja karjääri planeerimine;
- 2) „Kodukoht Eesti“ – keskkond ja jätkusuutlik areng;
- 3) „Kodukoht Eesti“, „Riigid ja nende kultuur“ – kultuuriline identiteet;
- 4) „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“ – teabekeskond;
- 5) „Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbus“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“ – tervis ja ohutus;
- 6) „Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbus“, „Kodukoht Eesti“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“ – väärtused ja kõlblus.
- 7) „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Vaba aeg“ - tehnoloogia ja innovatsioon.
- 8) „Mina ja teised“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Kodukoht Eesti“, „Vaba aeg“ - kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

### Lõiming

**Emakeel:** Eesti ja vene keele kõrvutatav grammatika.

**Kehaline kasvatus:** Tervislik eluviis.

**Eesti kirjandus:** Katkendid lastekirjandusest.

**Loodusõpetus:** Loomade ja taimede liigid.

### Hindamine

II kooliastmes hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult (*Lisa 3*). Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Sõnalises hinnangus rõhutatakse eelkõige seda, mida õpilane on hästi teinud. Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, on soovitatav II kooliastmes teha mitte rohkem kui neli õppeaastas. Õpilane õpib koostöös kaaslaste ja õpetajaga seadma

endale õpieesmärke ning andma hinnangut oma teadmiste ja oskustele. Õpilane annab õpetaja juhendamisel hinnangu õppele ning oma tööle eesti keeles, isegi kui eneseväljendusoskus on piiratud.

#### **Töö HEV-lastega**

HEV-lastede õppimisvõimaluste arendamiseks ja toetamiseks on ettenähtud aineõpetaja poolt koostatud individuaalne õppekava, mis on kinnitatud kooli administratsiooni poolt. Trimestri jooksul HEV-lapsele on määratud lisatöö (e. õpiabi) konsultatsioonide ajal, et vähendada mittejõudmise riski. HEV-lastele on määratud lihtsustatud teadmiste kontrollid ja arvestuslikud tööd.

#### **Kujundav hindamine**

Kujundava hindamise käigus õpib õpilane koostöös õpetajaga seadma endale õpieesmärke ning sõnastama, mida ta on enda arvates hästi omandanud ja/või mille omandamiseks peab ta veel tööd tegema.

Kujundava hindamise aluseks on võetud keeleoskustasemetete osaoskuste õpitulemuste tabel, mis on lisatud dokumendi lõpus.

## **Õppesisu ja õpitulemused 4. klassis**

### **Õppesisu 4. klassis:**

#### **Mina ja teised – 30 tundi**

- Inimeste tutvustamine ja kirjeldamine: välimus, vanus, sugu, iseloom, huvialad, ametid, enesetunne, tervis; - 6 tundi
- Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega: tervitamine, vabandused, tänamine, vastamine, pöördumine, palve; - 6 tundi
- Kaaslaste ja sõprade tutvustamine ja kirjeldamine: välimus, vanus, nimi, sugu, iseloom, ankeet; - 5 tundi
- Pereliikmete ja sugulaste tutvustamine ja kirjeldamine: pereliikmed, sugulased, välimus, vanus /vanem-noorem/, iseloom, ametid; - 5 tundi
- Riided – 3 tundi
- Vaba aeg koos perega, perepeod, ühised tegevused. – 5 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab lühidalt kirjeldada läbiümbrust, igapäevaselt toiminguid ja inimesi;
- Oskab vestelda ja vastata küsimustele õpitud temaatika piires (oskab rääkida tegevustest, mida ta oskab või ei oska teha);
- Oskab jutustada oma sõbrast skeemi alusel;
- Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;
- Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida;
- Oskab suhelda olmesituatsioonides, avaldada arvamust ja väljendada emotsioone;
- Oskab vestlust alustada, arendada ja lõpetada, arvestades adressaati ja suhtlusolukorda;
- Oskab jutustada loetust;
- Oskab jutustada oma perekonnamist, suguvõsast;
- Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.

#### **Kuulamisel:**

- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavalt teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt;

- Oskab kuulamisel lihtsaid ülesandeid täita;
  - Vajab kordamist ja selget hääldust.
- Lugemisel:**
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
  - Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
  - Lugemise tempo on aeglane;
  - Oskab lauseid lõpetada loetud teksti põhjal;
  - Oskab teksti kõvasti lugeda ja tõlkida (vajab õpetaja abi);
  - Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.

**Kirjutamisel:**

- Koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi;
- Kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse);
- Koostab lühisõnumeid;
- Oskab kirjalikult lauseid moodustada;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt
- Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste;
- Oskab piltsõnastikku koostada (vajab abi);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

**Kodu ja lähiümbrus – 25 tundi**

- Avalikud kohad; - 3 tundi
- Lemmikloomad; - 2 tundi
- Töövahendid kodus; - 3 tundi
- Kohustused peres – mõõtühikud, töö aias; - 3 tundi
- Loomad, taimed, marjad, seemed: lehtpuud, okaspuud, metsaseened, lillede nimetused, mets-ja koduloomad; - 4 tundi
- Kodu kirjeldamine: maja, kodu, tuba, mööbliesemed; - 3 tundi
- Elu linnas ja maal; - 2 tundi
- loodusnähtused; - 2 tundi
- kurvad ja rõõmsad sündmused peres. – 3 tundi

**Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele perekonnaliikmedest, loodusest, kodu kohustustest;
- Oskab nimetada tegevusi erinevates aastaegadel;
- Oskab oma kodu kirjeldada;
- Oskab nimetada elukutseid;
- Oskab vestelda ja jutustada püstitatud teemal;
- Oskab luuletust pähe õppida ja jutustada;
- Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;
- Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida;
- Oskab suhelda olmesituatsioonides, avaldada arvamust ja väljendada emotsioone;
- Oskab vestlust alustada, arendada ja lõpetada, arvestades adressaati ja suhtlusolukorda;
- Oskab jutustada loetust;
- Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.

**Kuulamisel:**

- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite

sisu, kui need on talle tuttavalt teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt;

- Oskab kuulamisel lihtsaid ülesandeid täita;
- Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
- Vajab kordamist ja selget hääldust.

#### **Lugemisel:**

- Oskab lugemisülesandeid täita;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavast infot ja saab aru teksti mõttest;
- Lugemise tempo on aeglane;
- Oskab lauseid lõpetada loetud teksti põhjal;
- Oskab teksti kõvasti lugeda ja tõlkida (vajab õpetaja abi);
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjutada oma pereliikmetest ja täita ankeeti;
- Tunneb õpitud sõnava õigekirja;
- Oskab kirjutada kutsekaarti;
- Koostab lühisõnumeid;
- Oskab kirjalikult lauseid moodustada;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt
- Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste;
- Oskab piltsõnastikku koostada (vajab abi);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

### **Kodukoht Eesti – 20 tundi**

- Eesti geograafiline asukoht: Euroopa, naaberriigid, huvitavad faktid Eestist, Eesti kaardid; - 4 tundi
- Eesti linnad, ilmakaared, ilmanähtused, loodusest hoidmine; - 4 tundi
- Riigi- ja rahvuslikud sümbolid: vapp, lipp, rahvuslind, -lill, -kivi, pealinn, vaatamisväärsused; - 4 tundi
- Eesti tähtpäevad ja kombad: vanarahva kombad, riiklikud tähtpäevad; - 4 tundi
- Üldrahvalikud sündmused; - 4 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata lihtsatele küsimustele seotud Eestimaaga;
- Oskab nimetada Eesti linnu, Eesti sümboleid ja vaatamisväärsusi;
- Oskab vestelda piltide alusel;
- Oskab jutustada tähtpäevast;
- Oskab luuletust esineda;
- Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;
- Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida;
- Oskab suhelda olmesituatsioonides, avaldada arvamust ja väljendada emotsioone;
- Oskab vestlust alustada, arendada ja lõpetada, arvestades adressaati ja suhtlusolukorda;
- Oskab jutustada loetust;
- Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.

#### **Kuulamisel:**

- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt;
- Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
- Oskab kuulamisel lihtsaid ülesandeid täita;
- Vajab kordamist ja selget hääldust.

#### **Lugemisel:**

- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavate infot ja saab aru teksti mõttest;
- Oskab teksti lugeda ja tõlkida (vajab abi);
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Lugemise tempo on aeglane;
- Oskab lauseid lõpetada loetud teksti põhjal;
- Oskab teksti kõvasti lugeda ja tõlkida (vajab õpetaja abi);
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.

#### **Kirjutamisel:**

- Koostab lühisõnumeid;
- Oskab kaardiga töötada;
- Oskab kirjalikult lauseid moodustada;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt
- Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste;
- Oskab piltsõnastikku koostada (vajab abi);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

#### **Riigid ja nende kultuur – 10 tundi**

- Euroopa riigid, Eesti naaberriigid; - 3 tundi
- Pealinnad, põhirahvused, keel, huvipakkuvad paigad, muuseumid; - 4 tundi
- Eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad – 3 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab jutustada Euroopa riikidest;
- Oskab nimetada riikide pealinnu, rahvusi ja keeli;
- Oskab vestelda ja vastata küsimustele õpitud temaatika piires;
- Oskab jutustada oma sõbrast skeemi alusel;
- Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;
- Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida;
- Oskab suhelda olmesituatsioonides, avaldada arvamust ja väljendada emotsioone;
- Oskab vestlust alustada, arendada ja lõpetada, arvestades adressaati ja suhtlusolukorda;
- Oskab jutustada loetust;
- Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.

#### **Kuulamisel:**

- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt;

- Oskab kuulamisel lihtsaid ülesandeid täita;
- Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
- Vajab kordamist ja selget hääldust.

#### **Lugemisel:**

- Oskab teksti lugeda ja tõlkida (vajab abi);
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Lugemise tempo on aeglane;
- Oskab lauseid lõpetada loetud teksti põhjal;
- Oskab teksti kõvasti lugeda ja tõlkida (vajab õpetaja abi);
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.

#### **Kirjutamisel:**

- Koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi;
- Koostab lühisõnumeid;
- Oskab kirjutada etteütlust ja vastusi küsimustele;
- Oskab kirjalikult lauseid moodustada;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt
- Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste;
- Oskab piltsõnastikku koostada (vajab abi);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

### **Igapäevaelu. Õppimine ja töö – 30 tundi**

- Avalikud asutused: toidu- ja raamatukauplused, raamatukogu, teater, muuseum, kohvik; - 5 tundi
- Tervis: tervislik toitumine, tervislik päevamenüü, tervislik eluviis, haigused; - 5 tundi
- Tee küsimine ja juhatamine; - 4 tundi
- Päevaplaneerimine; - 4 tundi
- turvaline liiklemine, liiklusvahendid, liiklusreeglid; - 4 tundi
- ametid ja töökohad; - 3 tundi
- kool: koolimaja ja klassiruumi kirjeldus, õppeained ja tegevused; koolitarbed, koolitee – 5 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele püstitatud teemal;
- Oskab jutustada oma eelistustest;
- Oskab koostada oma päevaplaani;
- Oskab dialoogis osaleda – teed küsida ja juhatada;
- Oskab nimetada erialasid;
- Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;
- Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida;
- Oskab suhelda olmesituatsioonides, avaldada arvamust ja väljendada emotsioone;
- Oskab vestlust alustada, arendada ja lõpetada, arvestades adressaati ja suhtlusolukorda;
- Oskab jutustada loetust;
- Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.

**Kuulamisel:**

- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt;
- Oskab kuulamisel lihtsaid ülesandeid täita;
- Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
- Vajab kordamist ja selget hääldust.

**Lugemisel:**

- Oskab teksti lugeda ja tõlkida (vajab abi);
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Lugemise tempo on aeglane;
- Oskab lauseid lõpetada loetud teksti põhjal;
- Oskab teksti kõvasti lugeda ja tõlkida (vajab õpetaja abi);
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.

**Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjeldada oma päevaplaani, tegevusi jne;
- Oskab reegleid kirjutada;
- Oskab koostada mõistekaarte (õpetaja abiga);
- Kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse);
- Koostab lühisõnumeid;
- Oskab kirjalikult lauseid moodustada;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt
- Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste;
- Oskab piltsõnastikku koostada (vajab abi);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

**Vaba aeg – 25 tundi**

- Lugemiseelistused; - 4 tundi
- Aastajad ja puhkus; - 3 tundi
- Koolivälised tegevused: huvid, huviringid, laagrid, perepuhkus, koolivaheajad, suvetegevused; - 5 tundi
- spordialad, sportlikud tegevused; - 4 tundi
- tegevused õues, perepuhkus – 4 tundi
- lemmiktegevused – 5 tundi

**Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele püstitatud teemal;
- Oskab vestelda koolivälisest tegevusest;
- Oskab jutustada suvest, tegevusest, koolivaheajast;
- Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;
- Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida;
- Oskab suhelda olmesituatsioonides, avaldada arvamust ja väljendada emotsioone;
- Oskab vestlust alustada, arendada ja lõpetada, arvestades adressaati ja suhtlusolukorda;

- Oskab jutustada loetust;
  - Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.
- Kuulamisel:**
- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemadel, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt;
  - Oskab kuulamisel lihtsaid ülesandeid täita;
  - Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
  - Vajab kordamist ja selget hääldust.
- Lugemisel:**
- Oskab teksti lugeda ja tõlkida (vajab abi);
  - Oskab täita lugemisülesandeid;
  - Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
  - Leiab tekstis sisuldavate infotegevuste ja saab aru teksti mõttest;
  - Lugemise tempo on aeglane;
  - Oskab lauseid lõpetada loetud teksti põhjal;
  - Oskab teksti kõvasti lugeda ja tõlkida (vajab õpetaja abi)
  - Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku
- Kirjutamisel:**
- Oskab koostada mõistekaarte (õpetaja abiga);
  - Koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi;
  - Kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse);
  - Koostab lühisõnumeid;
  - Oskab kirjalikult lauseid moodustada;
  - Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
  - Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt
  - Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste
  - Oskab piltsõnastikku koostada (vajab abi);
  - Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

#### **Õpitulemused 4. klassis**

- oskab tervitada, hüvasti jätta, tänada;
- kirjeldab ja tutvustab nii suuliselt kui kirjalikult lihtsal viisil (lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasid ja –lauseid) ennast ja teist inimest, kodu ja koduümbrust, Eestit, elutingimusi ja igapäevatoiminguid, õpitud riike;
- edastab suures osas mõistetavalt väga lühikesi ettevalmistatud teateid õpitud teemadel;
- loeb ette väga lühikest õpitut sõnumit;
- esitab peast väga lihtsat päheõpitud luuletust;
- mõistab selgelt ja aeglaselt hääldatud fraase ja väljendeid, mis seostuvad esmase isiku- ja pereteabega, sisseostudega, liiklemisega, kodukohaga, kooliga jt õpitud teemadega;
- mõistab väga lühikesi, lihtsaid ja selgelt esitatud juhiseid;
- koostab lühikese ja lihtsa meilisõnumi;
- mõistab igapäevaseid silte avalikes kohtades: tänaval, koolis jm;
- mõistab lihtsaid juhiseid igapäevaste seadmete kasutamiseks (mobiiltelefon, elektroonikaseadmed jms), kasutades mõistmiseks sõnaraamatut;
- suudab tabada animafilmi põhisündmusi;
- juhatab teed;



- oskab teha lihtsamaid oste, sõnastada oma soove ja küsida hinda.

### Õppetegevused 4. klassis:

4. klassis suureneb kuulamis- ja rääkimisoskuse kõrval lugemise ning kirjutamise osakaal. Sõnatundmine laieneb märgatavalt. Suureneb loovülesannete osa. Taotlus on, et õpilane loeks ja kuulaks ka õppetööst vabal ajal eesti lastekirjanduse tekstikatkeid ning jõukohaseid teabe-, tarbe- ja meediatekste. Teemasid erinevate osaoskuste kaudu käsitledes pööratakse tähelepanu teiste kultuuride tundmaõppimisele ja kõrvutamisele oma kultuuriga. Õpilasi harjutatakse kasutama sõnaraamatuid ning eestikeelset internetti. Osaoskuste arendamiseks kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist;
- 2) adapteeritud eakohaste tekstide iseseisvat lugemist;
- 3) ülesande täitmist kuuldu ja loetu põhjal (nt küsimustele vastamine, tabeli täitmine, joonise täiendamine jm);
- 4) järjestusülesandeid (nt sõnad lauseks, laused/lõigud tekstiks);
- 5) eri liiki etteütlust;
- 6) ümberjutustusi;
- 7) mudelkirjutamist (nt sõnumid, postkaardid, lühikesed kirjad);
- 8) projektitööd;
- 9) lühietekandeid (nt projektitööde kokkuvõtted, huvialade tutvustamine);
- 10) rollimänge.

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestri algust koostatud töökavas.

### Hindamine 4. klassis:

4. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult (*Lisa 3*). Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, tehakse 4. klassis mitte rohkem kui 4. Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestri algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

### Õppesisu ja õpitulemused 5. klassis

#### Õppesisu 5. Klassis:

##### Mina ja teised – 20 tundi

- ❖ Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega: nt teiste käekäigu vastu huvi tundmine; - 4 tundi
- ❖ Viisakusväljendid: viisakas kõnetamine; - 4 tundi
- ❖ Enese, kaaslaste, pereliikmete, sõprade tutvutamine ning kirjeldamine; - 4 tundi
- ❖ inimeste kirjeldamine: pereliikmed, sugulased, välimus, vanus, iseloom, ametid, hobid; - 4 tundi
- ❖ Vaba aeg koos perega, perepeod, ühised tegevused. - 4 tundi

##### Kõnelemisel:

- Oskab lühidalt kirjeldada lähiümbrust, igapäevselt toiminguid ja inimesi;
- Oskab jutustada viisakusreeglitest;
- Oskab vestelda ja vastata küsimustele õpitud temaatika piires (oskab rääkida tegevustest, mida ta oskab või ei oska teha);
- Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;
- Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest;
- Mõistab olulist õpitud temaatika piires;

- Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida;
- Oskab suhelda olmesituatsioonides, avaldada arvamust ja väljendada emotsioone;
- Oskab vestlust alustada, arendada ja lõpetada, arvestades adressaati ja suhtlusolukorda;
- Jutustab süžeeetise pildi järgi;
- Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.

#### **Kuulamisel:**

- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt;
- Oskab kuulamisel lihtsaid ülesandeid täita;
- Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- Vajab kordamist ja selget hääldust.

#### **Lugemisel:**

- Oskab lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemal;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Lugemise tempo on aeglane;
- Oskab lauseid lõpetada loetud teksti põhjal;
- Oskab teksti kõvasti lugeda ja tõlkida (vajab õpetaja abi);
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku;
- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada

#### **Kirjutamisel:**

- Koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi;
- Kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse);
- Koostab lühisõnumeid;
- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt
- Vormistab kirjalikud tööd korrektselt;
- Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste;
- Oskab piltsõnastikku koostada (vajab abi);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

#### **Kodu ja lähiümbrus – 28 tundi**

- ❖ Avalikud kohad: park, väljak, haigla, kauplus, kino; - 4 tundi
- ❖ Lemmikloomad: looma välimus, värv, suurus, nende eest hoolitsemine; - 4 tundi
- ❖ Töövahendid ja kohustused kodus: tööjaotus, kodutehnika, tööriistad ja nende kasutamine; - 5 tundi
- ❖ Kodu kirjeldamine: kodu, ruumid, sisustus; - 4 tundi
- ❖ linnakodu ja maakodu; - 3 tundi
- ❖ loodusnähtused; - 3 tundi

❖ kurvad ja rõõmsad sündmused peres: kodused tööd ja tegemised. - 5 tundi

**Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele kodu kohustustest;
- Oskab jutustada oma lemmikloomast ja tema eest hoolitsemisest;
- Oskab võrrelda maa ja linna elutingimusi;
- Oskab oma kodu kirjeldada;
- Oskab vestelda ja vastata küsimustele õpitud temaatika piires;
- Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;
- Mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida;
- Oskab suhelda olmesituatsioonides, avaldada arvamust ja väljendada emotsioone;
- Oskab vestlust alustada, arendada ja lõpetada, arvestades adressaati ja suhtlusolukorda;
- Jutustab süseelise pildi järgi;
- Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.

**Kuulamisel:**

- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt;
- Oskab kuulamisel lihtsaid ülesandeid täita;
- Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- Vajab kordamist ja selget hääldust.

**Lugemisel:**

- Oskab lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemal;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Lugemise tempo on aeglane;
- Oskab lauseid lõpetada loetud teksti põhjal;
- Oskab teksti kõvasti lugeda ja tõlkida (vajab õpetaja abi);
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku;
- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada.

**Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjutada oma lemmikloomast;
- Koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi;
- Kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest;
- Koostab lühisõnumeid;
- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesti oma kogemustest ja ümbritsevast;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt
- Vormistab kirjalikud tööd korrektselt;

- Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste;
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

### **Kodukoht Eesti – 22 tundi**

- ❖ Eesti geograafiline asukoht: asukoht Euroopas, suuremad linnad, Eesti loodus; - 5 tundi
- ❖ Ilm: ilmkaared, ilmastikunähtused, ilmateade, aastaring; - 4 tundi
- ❖ Riigi- ja rahvuslikud sümbolid: vapp, lipp, rahvuslind, -lill, -kivi, pealinn, vaatamisväärsused; - 4 tundi
- ❖ Eesti tähtpäevad ja kombed, riigipühad, riiklikud tähtpäevad; - 4 tundi
- ❖ Üldrahvalikud sündmused. – 5 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele Eestist ja sellest asukohast, sümboolitest;
- Oskab jutustada tähtpäevast;
- Oskab vestelda ja vastata küsimustele õpitud temaatika piires;
- Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;
- Mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida;
- Oskab suhelda olmesituatsioonides, avaldada arvamust ja väljendada emotsioone;
- Oskab vestlust alustada, arendada ja lõpetada, arvestades adressaati ja suhtlusolukorda;
- Jutustab süseelise pildi järgi;
- Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.

#### **Kuulamisel:**

- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt;
- Oskab kuulamisel lihtsaid ülesandeid täita;
- Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- Vajab kordamist ja selget hääldust.

#### **Lugemisel:**

- Oskab teksti lugeda ja tõlkida (vajab abi);
- Oskab lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemal;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Lugemise tempo on aeglane;
- Oskab lauseid lõpetada loetud teksti põhjal;
- Oskab teksti kõvasti lugeda ja tõlkida (vajab õpetaja abi);
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada

#### **Kirjutamisel:**

- Kirjutab Eestist üldinformatsiooni;

- Oskab kaardiga töötada;
- Koostab lühisõnumeid;
- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesti oma kogemustest ja ümbritsevast;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt
- Vormistab kirjalikud tööd korrektselt;
- Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste;
- Oskab piltsõnastikku koostada (vajab abi);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

### **Riigid ja nende kultuur – 10 tundi**

- ❖ Euroopa riigid, Eesti naaberriigid; - 2 tundi
- ❖ Pealinnad, põhirahvused, keel, huvipakkuvad paigad, muuseumid, vaatamisväärsused, kultuuritavad paigad; - 4 tundi
- ❖ Eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad: huvide, ringi ja käsitletavad teemad. – 4 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab jutustada Euroopa riikidest;
- Oskab nimetada riikide pealinnu, rahvusi ja keeli;
- Oskab arutleda aktuaalset teemat;
- Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;
- Mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida;
- Oskab suhelda olmesituatsioonides, avaldada arvamust ja väljendada emotsioone;
- Oskab vestlust alustada, arendada ja lõpetada, arvestades adressaati ja suhtlusolukorda;
- Jutustab süseelise pildi järgi;
- Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu

#### **Kuulamisel:**

- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemadel, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt;
- Oskab kuulamisel lihtsaid ülesandeid täita;
- Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- Vajab kordamist ja selget hääldust.

#### **Lugemisel:**

- Oskab teksti lugeda ja tõlkida (vajab abi);
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Lugemise tempo on aeglane;
- Oskab lauseid lõpetada loetud teksti põhjal;
- Oskab teksti kõvasti lugeda ja tõlkida (vajab õpetaja abi);

- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.
- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada
- **Kirjutamisel:**
- Koostab lühisõnumeid;
- Oskab kirjutada etteütlust ja vastusi küsimustele;
- Oskab kirjalikult lauseid moodustada;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesti oma kogemustest ja ümbritsevast;
- Kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt
- Vormistab kirjalikud tööd korrektselt;
- Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste;
- Oskab piltsõnastikku koostada (vajab abi);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

### **Igapäevaelu. Õppimine ja töö – 30 tundi**

- ❖ Avalikud asutused: toidu- ja raamatukauplused, raamatukogu, teater, muuseum, kohvik; - 6 tundi
- ❖ Tervis: tervislik toitumine, tervislik päevamenüü, tervislik eluviis, haigused; - 5 tundi
- ❖ Tee küsimine ja juhatamine: suunad, teejuhatusväljendid;- 4 tundi
- ❖ Päevaplaneerimine: päeva plaan, päevategevused; - 2 tundi
- ❖ turvaline liiklemine, liiklusvahendid, liiklusreeglid; - 4 tundi
- ❖ Ametid ja töökohad; - 4 tundi
- ❖ Kool: koolimaja ja klassiruumi kirjeldus, õppeained ja tegevused; koolitarbed, koolitee. – 5 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele püstitatud teemal;
- Oskab jutustada oma eelistustest;
- Oskab koostada oma päevaplaani (vajab õpetaja abi);
- Oskab dialoogis osaleda – teed küsida ja juhatada;
- Oskab nimetada erialasid;
- Oskab vestelda ja vastata küsimustele õpitud temaatika piires;
- Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;
- Mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida;
- Oskab suhelda olmesituatsioonides, avaldada arvamust ja väljendada emotsioone;
- Oskab vestlust alustada, arendada ja lõpetada, arvestades adressaati ja suhtlusolukorda;
- Jutustab süseelise pildi järgi.
- Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.

#### **Kuulamisel:**

- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavalt teemal, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt;
- Oskab kuulamisel lihtsaid ülesandeid täita;

- Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- Vajab kordamist ja selget hääldust.

#### **Lugemisel:**

- Oskab lihtsaid tavatekste (nt reklaamid, menüüd, ajakavad, ohuhoiatused) tuttavatel teemal;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Lugemise tempo on aeglane;
- Oskab lauseid lõpetada loetud teksti põhjal;
- Oskab teksti kõvasti lugeda ja tõlkida (vajab õpetaja abi);
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.
- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjeldada oma päevaplaani, tegevusi jne;
- Oskab reegleid kirjutada;
- Oskab koostada mõistekaarte (õpetaja abiga);
- Kirjutab lihtsaid teateid igapäevaeluga seotud tegevustest (nt postkaart, kutse);
- Koostab lühisõnumeid;
- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt
- Vormistab kirjalikud tööd korrektselt;
- Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste;
- Oskab piltsõnastikku koostada (vajab abi);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

#### **Vaba aeg – 30 tundi**

- ❖ Lugemiseelistused: raamat Internetis, lemmikraamatud; - 4 tundi
- ❖ Aastajad ja puhkus; - 2 tundi
- ❖ Koolivälised tegevused: laagrid (suvised, töölaagrid, keelelaagrid), koolivaheajad, suvetegevused; - 6 tundi
- ❖ Huvid: sport, kino, kolleksioneerimine; - 5 tundi
- ❖ Perepuhkus: puhkus koos vanematega, nädalalõpupuhkus; - 4 tundi
- ❖ spordialad, sportlikud tegevused; - 5 tundi
- ❖ tegevused õues – 4 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele püstitatud teemal;
- Oskab vestelda koolivälisest tegevusest;
- Oskab jutustada suvest, tegevusest, koolivaheajast;
- Kasutab põhisõnavara ja käibefraase, lihtsamaid grammatilisi konstruktsioone ning lausemalle;
- Mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- Suudab alustada ja lõpetada lühivestlust, kuid ei suuda seda juhtida;

- Oskab suhelda olmesituatsioonides, avaldada arvamust ja väljendada emotsioone;
- Oskab vestlust alustada, arendada ja lõpetada, arvestades adressaati ja suhtlusolukorda;
- Jutustab süseelise pildi järgi.
- Kõne on takerduv, esineb hääldusvigu.

#### **Kuulamisel:**

- Mõistab lihtsaid vestlusi ning lühikeste jutustuste, teadete ja sõnumite sisu, kui need on talle tuttavatel teemadel, seotud igapäevaste tegevustega ning esitatud aeglaselt ja selgelt;
- Oskab kuulamisel lihtsaid ülesandeid täita;
- Oskab eristada kuulatavast tekstist vajalikku informatsiooni;
- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- Vajab kordamist ja selget hääldust.

#### **Lugemisel:**

- Oskab teksti lugeda ja tõlkida (vajab abi);
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Lugemise tempo on aeglane;
- Oskab lauseid lõpetada loetud teksti põhjal;
- Oskab teksti kõvasti lugeda ja tõlkida (vajab õpetaja abi);
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku.
- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab koostada mõistekaarte (õpetaja abiga);
- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- Oskab kasutada sidesõnu ja, ning jt
- Vormistab kirjalikud tööd korrektselt;
- Oskab näidise järgi koostada lühikesi tekste;
- Oskab piltsõnastikku koostada (vajab abi);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

### **Õpitulemused 5. klassis**

#### 5. klassi lõpetaja:

- kirjeldab nii suuliselt kui kirjalikult lihtsal viisil (lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasid ja –laused) pereliikmeid ja nende ameteid, elu linnas ja maal;
- edastab keskendunud kuulajale mõistetavalt väga lühikesi ettevalmistatud teateid õpitud teemadel;
- vastab lihtsatele esinemisjärgetele küsimustele, kui vajadusel küsimust korratakse või aidatakse vastust sõnastada;
- mõistab selgelt ja aeglaselt hääldatud kõnet mis seostuvad õpitud teemadega ja mida vajadusel korratakse;
- mõistab lühikesi (mitmelauseelisi) lihtsaid ja selgelt esitatud juhiseid, vajadusel korduvkuulamisel;



- koostab lühikese ja lihtsa isikliku kirja;
- vestlemisel on võimeline vahetama lühikesi lauseid, kuid mõistmisraskuste tõttu ei suuda enamasti vestlust ülal hoida;
- suudab leida infokataloogist või internetist leida vajalikku teenust ja selle osutajat;
- mõistab lihtsaid juhiseid igapäevaste seadmete kasutamiseks (mobiiltelefon, elektroonikaseadmed jms);
- suudab jälgida faktipõhiste teleuudiste teemavahetusi ja tabada uudise põhisisu;
- oskab ostmisel ja teenuste pakkumisel küsida ja vastu võtta infot kaupade koguste, suuruste ja hindade kohta;
- küsib infot ühissõidukite kohta (bussid, rongid, lennukid jms);

### **Õppetegevused 5. klassis:**

5. klassis on kuulamis- ja rääkimisoskuse kõrval olulisel kohal lugemine ning kirjutamine osakaal. Sõnatundmine laieneb märgatavalt. Suureneb loovülesannete osa. Taotlus on, et õpilane loeks ja kuulaks ka õppetööst vabal ajal eesti lastekirjanduse tekstikatkeid ning jõukohaseid teabe-, tarbe- ja meediatekste. Teemasid erinevate osaoskuste kaudu käsitledes pööratakse tähelepanu teiste kultuuride tundmaõppimisele ja kõrvutamisele oma kultuuriga. Õpilasi harjutatakse kasutama sõnaraamatuid ning eestikeelset interneti. Osaoskuste arendamiseks kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist;
- 2) adapteeritud eakohaste tekstide iseseisvat lugemist;
- 3) ülesande täitmist kuuldu ja loetu põhjal (nt küsimustele vastamine, tabeli täitmine, joonise täiendamine jm);
- 4) järjestusülesandeid (nt sõnad lauseks, laused/lõigud tekstiks);
- 5) eri liiki etteütlist;
- 6) ümberjutustusi;
- 7) mudelkirjutamist (nt sõnumid, postkaardid, lühikesed kirjad);
- 8) projektitööd;
- 9) lühiettekandeid (nt projektitööde kokkuvõtted, huvialade tutvustamine);
- 10) rollimänge.

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne timestri algust koostatud töökavas.

### **Hindamine 5. klassis:**

5. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult (*Lisa 3*). Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, tehakse 5. klassis mitte rohkem kui 4. Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne timestri algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

### **Õppesisu ja õpitulemused 6. klassis**

#### **Õppesisu 6. klassis:**

##### **Mina ja teised – 20 tundi**

- ❖ Suhted pereliikmete ja kaaslastega: nt teiste käekäigu vastu huvi tundmine, ühised tegevused; - 6 tundi
- ❖ Viisakusväljendid; - 3 tundi
- ❖ Virtuaalne suhtlemine; - 5 tundi
- ❖ Inimeste kirjeldamine ja nendega suhtlemine: pereliikmed, sugulased, välimus,

vanus, iseloom, rahvused, ametid, hovid. – 6 tundi

### **Kõnelemisel:**

- Oskab lühidalt kirjeldada läbiümbrust, igapäevselt toiminguid ja inimesi;
- Oskab jutustada viisakusreeglitest;
- Oskab vestelda püstitatud teemal;
- Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest;
- Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- Oskab väljendada oma suhtumist ja eelistusi;
- Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavalt teemal, kuid võib vajada abi;
- Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti;
- Spontaanses kõnes on vigu;
- Oskab tekstilähedaselt ja kokkuvõtlikult jutustada;
- Oskab koostada mõistekaarte ja jutustada nende järgi;
- Oskab avaldada oma arvamust loetu ja kuuldu kohta;
- Tunneb sõnavara rikastamise võimalusi ja kasutab neid;
- Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.

### **Kuulamisel:**

- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- Saab aru olmesfääris kuuldu üldkeelse suhtluse sisust;
- Vajab sageli kuuldu täpsustamist.

### **Lugemisel:**

- Oskab lugeda lihtsaid tavatekste tuttavalt teemal;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku;
- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Loeb lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisuldavast infost;
- Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.

### **Kirjutamisel:**

- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast;
- Koostab lihtsaid isiklike kirju;
- Oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt;
- Kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- Koostab erinevatel teemadel kavasid;
- Oskab ise teha esitlusi ja neid esitada klassi ette.
- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).

### **Kodu ja lähiümbrus – 30 tundi**

- ❖ Sugulased, pereliikmete ametid; - 3 tundi
- ❖ Kodu ja lähiümbruse korrashoid, käitumine looduses; - 4 tundi
- ❖ Kodu kirjeldamine;- 3 tundi
- ❖ Peretraditsioonid; - 4 tundi
- ❖ Elu linnas ja maal; - 2 tundi
- ❖ Avalikud kohad; - 3 tundi
- ❖ Lemmikloomad. – 3 tundi
- ❖ Töövahendid ja kohustused kodus: igapäevased kodused tööd ja tegemised; - 4 tundi

❖ Rõõmsad ja kurvad sündmused peres. – 4 tundi

**Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele kodu kohustustest;
- Oskab jutustada oma lemmikloomast ja tema eest hoolitsemisest;
- Oskab võrrelda maa ja linna elutingimusi;
- Oskab oma kodu kirjeldada;
- Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemal, kuid võib vajada abi;
- Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti;
- Spontaanses kõnes on vigu;
- Oskab tekstilähedaselt ja kokkuvõtlikult jutustada;
- Oskab koostada mõistekaarte ja jutustada nende järgi;
- Oskab avaldada oma arvamust loetu ja kuuldu kohta;
- Tunneb sõnavara rikastamise võimalusi ja kasutab neid;
- Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.

**Kuulamisel:**

- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- Saab aru olmesfääris kuuldu üldkeelse suhtluse sisust;
- Vajab sageli kuuldu täpsustamist.

**Lugemisel:**

- Loeb lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisuldavast infost;
- Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.
- Oskab lugeda lihtsaid tavatekste tuttavatel teemal;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavast infot ja saab aru teksti mõttest;
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku;
- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Loeb lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisuldavast infost;
- Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.

**Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjutada oma lemmikloomast;
- Koostab õpitud sõnavara piires lähiümbruse ja inimeste kirjeldusi;
- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukehi oma kogemustest ja ümbritsevast;
- Koostab lihtsaid isiklike kirju;
- Oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt;
- Kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- Koostab erinevatel teemadel kavaside;
- Oskab ise teha esitlusi ja neid esitada klassi ette.
- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjavahemärgid);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

**Kodukoht Eesti – 20 tundi**

- ❖ Eesti geograafiline asukoht ja sümbolika: asukoht Euroopas, naaberriigid, Läänemeri; - 4 tundi
- ❖ Loodusnähtused: ilmaaared, ilmastikunähtused, ilmatede; - 2 tundi
- ❖ Looduskaitse; - 4 tundi

- ❖ Riigi- ja rahvuslikud sümbolid; - 3 tundi
- ❖ Eesti tähtpäevad ja kombed, riigipühad, riiklikud tähtpäevad; - 3 tundi
- ❖ Üldrahvalikud sündmused – 4 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele Eestist ja sellest asukohast, sümbolitest;
- Oskab jutustada tähtpäevadest;
- Oskab vestelda ja vastata küsimustele õpitud temaatika piires;
- Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemadel, kuid võib vajada abi;
- Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti;
- Spontaanses kõnes on vigu;
- Oskab tekstilähedaselt ja kokkuvõtlikult jutustada;
- Oskab koostada mõistekaarte ja jutustada nende järgi;
- Oskab avaldada oma arvamust loetu ja kuuldu kohta;
- Tunneb sõnavara rikastamise võimalusi ja kasutab neid;
- Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.

#### **Kuulamisel:**

- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- Saab aru olmesfääris kuuldu üldkeelse suhtluse sisust;
- Vajab sageli kuuldu täpsustamist.

#### **Lugemisel:**

- Loeb lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisuldavast infost;
- Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.
- Oskab lugeda lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku;
- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Loeb lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisuldavast infost;
- Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.

#### **Kirjutamisel:**

- Kirjutab Eestist üldinformatsiooni;
- Oskab kaardiga töötada;
- Koostab lühisõnumeid;
- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast;
- Koostab lihtsaid isiklike kirju;
- Oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt;
- Kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- Koostab erinevatel teemadel kavasid;
- Oskab ise teha esitlusi ja neid esitada klassi ette.
- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjavahemärgid);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

### **Riigid ja nende kultuur – 20 tundi**

- ❖ Euroopa riigid ja nende lühiiseloostus, tähtpäevad ja kombed; - 4 tundi
- ❖ Pealinnad, põhirahvused, keel, huvipakkuvad paigad, muuseumid,

vaatamisväärsused, kultuuritavad paigad; - 5 tundi

- ❖ Eesti naaberriigid; - 3 tundi
- ❖ Looduskaunid kohad; - 3 tundi
- ❖ Eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad: huvide, ringi ja käsitletavat teemad (tuntumad sündmused, saavutused). – 5 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab jutustada maailma riikidest;
- Oskab iseloomustada riiki;
- Oskab nimetada riikide pealinnu, rahvusi ja keeli;
- Oskab arutleda aktuaalset teemat;
- Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemadel, kuid võib vajada abi;
- Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti;
- Spontaanses kõnes on vigu;
- Oskab tekstilähedaselt ja kokkuvõtlikult jutustada;
- Oskab koostada mõistekaarte ja jutustada nende järgi;
- Oskab avaldada oma arvamust loetu ja kuuldu kohta;
- Tunneb sõnavara rikastamise võimalusi ja kasutab neid;
- Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.

#### **Kuulamisel:**

- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- Saab aru olmesfääris kuuldu üldkeelse suhtluse sisust;
- Vajab sageli kuuldu täpsustamist.

#### **Lugemisel:**

- Loeb lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisuldavast infost;
- Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.
- Oskab lugeda lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldatavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku;
- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Loeb lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisuldavast infost;
- Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.

#### **Kirjutamisel:**

- Koostab lühisõnumeid;
- Oskab kirjutada etteütlist ja vastusi küsimustele;
- Oskab kirjalikult lauseid moodustada;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast;
- Koostab lihtsaid isiklike kirju;
- Oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt;
- Kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- Koostab erinevatel teemadel kavasad;
- Oskab ise teha esitlusi ja neid esitada klassi ette.

- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjavahemärgid);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

### **Igapäeaelu. Õppimine ja töö – 30 tundi**

- ❖ Avalikud asutused: toidu- ja raamatukauplused, raamatukogu, teater, muuseum, kohvik, arstiabi; - 7 tundi
- ❖ Tervislik eluviis: tervislik toitumine, tervislik päevamenüü, arstiabi, söögikorrad, hügieen; - 6 tundi
- ❖ Tee küsimine ja juhatamine: suunad, teejuhatusväljendid; - 3 tundi
- ❖ Päevaplaneerimine: päeva plaan, päevategevused, kodused toimingud; - 4 tundi
- ❖ turvaline liiklemine, liiklusvahendid, liiklusreeglid; - 4 tundi
- ❖ ametid ja töökohad; - 4 tundi
- ❖ koolipäev, koolitee -2 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele püstitatud teemal;
- Oskab jutustada oma eelistustest;
- Oskab koostada oma päevaplaani (vajab õpetaja abi);
- Oskab dialoogis osaleda – teed küsida ja juhatada;
- Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemal, kuid võib vajada abi;
- Kasutab õpitud põhisõnavara ja lausemalle valdavalt õigesti;
- Spontaanses kõnes on vigu;
- Oskab tekstilähedaselt ja kokkuvõtlikult jutustada;
- Oskab koostada mõistekaarte ja jutustada nende järgi;
- Oskab avaldada oma arvamust loetu ja kuuldu kohta;
- Tunneb sõnavara rikastamise võimalusi ja kasutab neid;
- Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.

#### **Kuulamisel:**

- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- Saab aru olmesfääris kuuldu üldkeelse suhtluse sisust;
- Vajab sageli kuuldu täpsustamist.

#### **Lugemisel:**

- Loeb lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisuldavast infost;
- Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.
- Oskab lugeda lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku;
- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Loeb lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisuldavast infost;
- Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab lühidalt kirjeldada oma päevaplaani, tegevusi jne;
- Oskab reegleid kirjutada;
- Oskab koostada mõistekaarte;
- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast;

- Koostab lihtsaid isiklikke kirju;
- Oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt;
- Kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- Koostab erinevatel teemadel kavasid;
- Oskab ise teha esitlusi ja neid esitada klassi ette.
- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjavahemärgid);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

### **Vaba aeg – 20 tundi**

- ❖ Lugemiseelisted: raamat Internetis, lemmikraamatud; - 3 tundi
- ❖ Koolivälised tegevused: laagrid (suvised, töölaagrid, keelelaagrid), koolivaheajad, suvetegevused; - 3 tundi
- ❖ Huvid: sport, spordialad, sportlikud tegevused, kino, kolleksioneerimine; - 5 tundi
- ❖ Ettevalmistus reisiks ja reisimine viisid, reiseid teistesse maadesse; - 4 tundi
- ❖ Vaba aja veetmise viisid, perepuhkus; - 5 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele püstitatud teemal;
- Oskab vestelda koolivälistest tegevustest;
- Oskab jutustada suvest, tegevustest, koolivaheajast;
- Tuleb toime olmesfääris suhtlemisega;
- Suudab alustada, jätkata ja lõpetada vestlust tuttavatel teemal, kuid võib vajada abi;
- Kasutab õpitud põhisonavara ja lausemalle valdavalt õigesti;
- Spontaanses kõnes on vigu;
- Oskab tekstilähedaselt ja kokkuvõtlikult jutustada;
- Oskab koostada mõistekaarte ja jutustada nende järgi;
- Oskab avaldada oma arvamust loetu ja kuuldu kohta;
- Tunneb sõnavara rikastamise võimalusi ja kasutab neid;
- Kõne on arusaadav, kuigi esineb hääldusvigu ja sõnade otsimist.

#### **Kuulamisel:**

- Suudab jälgida enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetust ning eristada olulist infot;
- Saab aru olmesfääris kuuldu üldkeelse suhtluse sisust;
- Vajab sageli kuuldu täpsustamist.

#### **Lugemisel:**

- Loeb lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisuldavast infost;
- Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.
- Oskab lugeda lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb üldkasutatava sõnavaraga lühikesi tavatekste (nt isiklikud kirjad, kuulutused, uudised, juhised, kasutusjuhendid);
- Leiab tekstis sisuldavat infot ja saab aru teksti mõttest;
- Tekstist arusaamiseks oskab kasutada koolisõnastikku;
- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Loeb lihtsaid tavatekste tuttavatel teemadel ja saab aru neis sisuldavast infost;
- Suudab mõnikord aimata sõnade tähendust konteksti toel.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab koostada mõistekaarte, skeeme, tabeleid loetud teksti põhjal;
- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast;
- Koostab lihtsaid isiklikke kirju;

- Oskab kasutada sidesõnu aga, sest, et jt;
- Kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- Koostab erinevatel teemadel kavasid;
- Oskab ise teha esitlusi ja neid esitada klassi ette.
- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjavahemärgid);
- Abivahendina kasutab õpiku- ja koolisõnastikku.

### **Õpitulemused 6. klassis**

6. klassi lõpetaja:

- kirjeldab ja tutvustab nii suuliselt kui kirjalikult seotud lausetega (lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasid ja –laused) ennast ja teist inimest, kodu ja kodumbrust, perekonda, Eestit, elutingimusi ja igapäevatoiminguid, õpitud riike, kooli ja õppimist;
- sõnastab lihtsal viisil (lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasid ja laused), mis meeldib ja mis mitte;
- edastab mõistetavalt väga lühikesi ettevalmistatud teateid õpitud teemadel;
- tuleb toime väheste esinemisjärgsete küsimustega;
- mõistab selget ja aeglast seotud kõnet;
- mõistab lühikesi (mitmelauselisis) lihtsaid ja selgelt esitatud juhiseid;
- suudab osaleda lühivestlusel, kui kontekst on tuttav;
- koostab lühikese ja lihtsa teadeande;
- suudab leida vajalikku teavet reklaamidest, brožüüridest, menüüst, ajagraafikutest jms;
- mõistab lihtsas keeles esitatud ohutusnõudeid;
- suudab tabada sündmusi, õnnetusi jms kirjeldavate teleuudiste põhisisu, kui pilt kommentaare toetab;
- oskab infotelefonilt (nt reisibüroo)küsida kõike vajalikku, kui tegu on lihtsa üldinfo.

### **Õppetegevused 6. klassis:**

6. klassis on kuulamis- ja rääkimisoskuse kõrval olulisel kohal lugemine ning kirjutamine osakaal. Sõnatundmine laieneb märgatavalt. Suureneb loovülesannete osa. Taotlus on, et õpilane loeks ja kuulaks ka õppetööst vabal ajal eesti lastekirjanduse tekstikatkeid ning jõukohaseid teabe-, tarbe- ja meediatekste. Teemasid erinevate osaoskuste kaudu käsitledes pööratakse tähelepanu teiste kultuuride tundmaõppimisele ja kõrvutamisele oma kultuuriga. Õpilasi harjutatakse kasutama sõnaraamatuid ning eestikeelset interneti. Osaoskuste arendamiseks kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist;
- 2) adapteeritud eakohaste tekstide iseseisvat lugemist;
- 3) ülesande täitmist kuuldu ja loetu põhjal (nt küsimustele vastamine, tabeli täitmine, joonise täiendamine jm);
- 4) järjestusülesandeid (nt sõnad lauseks, laused/lõigud tekstiks);
- 5) eri liiki etteütlist;
- 6) ümberjutustusi;
- 7) mudelkirjutamist (nt sõnumid, postkaardid, lühikesed kirjad);
- 8) projektitööd;
- 9) lühiettekandeid (nt projektitööde kokkuvõtted, huvialade tutvustamine);
- 10) rollimänge.

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestri algust koostatud töökavas.

### **Hindamine 6. klassis:**

6. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult (*Lisa 3*). Igal trimestril saab



õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, tehakse 6. klassis mitte rohkem kui 4. Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestri algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

### Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid II kooliastmes klassiti

Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid II kooliastmes klassiti lähtuvalt skaalatabelistest, mis on toodud Euroopa keeleõppe raamdokumendis *Õppimine, õpetamine ja hindamine*:

Toimingud	Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid klassiti
<b>Suuline tekstiloome (rääkimine)</b>	
Skaalatabel 1. Üldine rääkimisoskus	4. klass Oskab lihtsal viisil kirjeldada ja tutvustada inimesi; tekst moodustub lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasidest ja -lausetest.
	5. klass Oskab lihtsal viisil kirjeldada ja tutvustada inimesi, ning igapäevatoiminguid; tekst moodustub lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasidest ja -lausetest.
	6. klass Oskab lihtsal viisil kirjeldada ja tutvustada inimesi, ning igapäevatoiminguid, sõnastada, mis meeldib, mis mitte jne; tekst moodustub lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasidest ja -lausetest.
Skaalatabel 2. Pikk monoloog: kogetu kirjeldamine	4. klass Oskab kirjeldada oma perekonda, elutingimusi, õppimist, kooli. Oskab lihtsate sõnadega kirjeldada inimesi, kohti ja oma asju.
	5. klass Oskab jutustada või kirjeldada, reastades lihtsaid mõtteid. Oskab kirjeldada igapäevaeluga seonduvat, nt inimesi, kohti või õpinguid. Oskab lühidalt ja lihtsalt kirjeldada sündmusi ja toiminguid. Oskab kirjeldada kavatsusi, kokkuleppeid, tavapäraseid toiminguid, möödunut ja kogetut.
	6. klass Oskab jutustada või kirjeldada, reastades lihtsaid mõtteid. Oskab kirjeldada igapäevaeluga seonduvat, nt inimesi, kohti või õpinguid. Oskab lühidalt ja lihtsalt kirjeldada sündmusi ja toiminguid. Oskab kirjeldada kavatsusi, kokkuleppeid, tavapäraseid toiminguid, möödunut ja kogetut. Oskab lihtsas keeles kirjeldada ja võrrelda kõnealuseid objekte või oma asju. Oskab selgitada, mis talle millegi juures meeldib või ei meeldi.
Skaalatabel 4. Teadete edastamine	4. klass Oskab edastada väga lühikesi ettevalmistatud teateid neljandas klassis õpitud teemadel. Kõne on suures osas mõistetav.
	5. klass Oskab edastada väga lühikesi ettevalmistatud teateid viiendas klassis õpitud teemadel. Kõne on mõistetav.
	6. klass Oskab edastada väga lühikesi ettevalmistatud teateid kuuendas klassis õpitud teemadel. Kõne on mõistetav keskendunud kuulajale.

Skaalatabel 5. Suuline esinemine	4. klass Oskab ette lugeda väga lühikest õpitud sõnumit, näiteks tutvustada rääkijat. Oskab esitada väga lihtsa päheõpitud teksti endale tuttaval teemal.
	5. klass Oskab esitada väga lihtsa päheõpitud teksti endale tuttaval teemal. Oskab vastata lihtsaatele esinemisjärgsetele küsimustele, kui vajadusel küsimust korratakse või vastust sõnastada aidatakse.
	6. klass Oskab esitada lühikese päheõpitud teksti endale tuttaval igapäeva teemal. Oskab lühidalt põhjendada ja selgitada arvamusi, kavatsusi ja toiminguid. Tuleb toime väheste otsuste esinemisjärgsete küsimustega.
<b>Kirjalik tekstiloome (kirjutamine)</b>	
Skaalatabel 6. Üldine kirjutamisoskus	4. klass Oskab kirjutada lihtsaid fraase ja lauseid.
	5. klass Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid vajadusel õpetaja abil lihtsate side sõnadega nagu „ja”, „aga” ning „sest”.
	6. klass Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid lihtsate side sõnadega nagu „ja”, „aga” ning „sest”.
Skaalatabel 7. Loovkirjutamine	4. klass Oskab lihtsaid fraase ja lausetega kirjutada oma perekonnast, elutingimustest, haridusest ning koolis õppimisest.
	5. klass Oskab lihtsaid fraase ja lausetega kirjutada oma perekonnast, elutingimustest, haridusest ning koolis õppimisest. Oskab kirjutada lühikesi ja lihtsaid väljamõeldud elulugusid ning lihtsamaid lugusid inimestest.
	6. klass Oskab seotud lausetega kirjutada oma eluoluga seonduvatel teemadel (nt inimesed, kohad, kool ja õpingud). Oskab kirjutada väga lühikesi ja lihtsaid minevikusündmuste, oma varasema tegevuse ja isiklike kogemuste kirjeldusi.
Skaalatabel 9. Oma jutu läbimõtlemine	4. klass -
	5. klass On võimeline meenutama ja kordama olukohaseid fraase oma keelevarast, kasutades abimaterjale.
	6. klass On võimeline meenutama ja kordama olukohaseid fraase oma keelevarast.
Skaalatabel 10. Keeleoskuslünkade kompenseerimine	4. klass -
	5. klass Oskab mõtet edasi anda esemele osutades (nt tähenduses „Palun anna mulle see ese”).
	6. klass Oskab öeldu mõtet selgitada žestide abil, kui on kasutanud vale sõna.

<b>Kuulamistoiming (kuulamine)</b>	
Skaalatable 12. Üldine kuulamisoskus	4. klass Mõistab selgelt ja aeglaselt hääldatud fraase jm väljendeid, vajadusel neid korduvalt kuulates, mis seostuvad esmatähtsate eluvaldkondadega (nt algeline isiku- ja pereteave, sisseostud, kodukoht, kool).
	5. klass Mõistab selgelt ja aeglaselt hääldatud fraase jm väljendeid, mis seostuvad esmatähtsate eluvaldkondadega (nt algeline isiku- ja pereteave, sisseostud, kodukoht, kool).
	6. klass Mõistab selget ja aeglast seotud kõnet.
Skaalatable 13. Emakeelekõnelejate vestluse mõistmine	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Suudab üldiselt tabada mõttevahetuse teemat, kui räägitakse aeglaselt ja selgelt.
Skaalatable 15. Teadaannete ja juhiste kuulamine	4. klass Mõistab lühikeste, lihtsate ja selgete juhiste põhisisu.
	5. klass Mõistab, vajadusel korduvkuulamisel, lühikeste, lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu. Mõistab lihtsaid juhiseid, vajadusel korduvkuulamisel, näiteks kuidas jalgsi või ühissõidukiga pääseda punktist A punkti B.
	6. klass Mõistab lühikeste, lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu. Mõistab lihtsaid juhiseid, näiteks kuidas jalgsi või ühissõidukiga pääseda punktist A punkti B.
Skaalatable 16. Meediakanalite ja salvestiste kuulamine	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Mõistab lühikeste, aeglaselt ja selgelt esitatud salvestiste põhisisu, mis puudutab ennustatava sisuga igapäevaseid asju.
<b>Lugemistegevus (lugemine)</b>	
Skaalatable 17. Üldine lugemisoskus	4. klass Mõistab lühikesi, lihtsaid tekste, mis sisaldavad sagedasti kasutatavaid ja rahvusvahelise levikuga sõnu. Vajadusel kasutab sõnaraamatut.
	5. klass Mõistab lühikesi, lihtsaid tekste, mis sisaldavad sagedasti kasutatavaid ja rahvusvahelise levikuga sõnu.
	6. klass Mõistab lühikesi, lihtsaid tekste tuttavatel teemadel, kui teksti keelekasutus sarnaneb tema igapäevaelus sageli ettetulevaga.
Skaalatable 18. Kirjavahetuse lugemine	4. klass Mõistab lühikesi ja lihtsaid meilisõnumeid.
	5. klass Mõistab lühikesi ja lihtsaid isiklikke kirju.
	6. klass

	Mõistab tavapäraseid tüüpkirju endale tuttavalt teemal.
Skaalatable 19. Eesmärgipärane lugemine	4. klass Mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades: tänaval, restoranis, raudtee jaamas, töökohal (juhendid, juhtnöörid, ohu hoiatused).
	5. klass Oskab nimestikest leida ja muust eristada vajalikku teavet (telefoni- ja infoaamatus soovitud teenus ja selle osutaja). Mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades: tänaval, restoranis, raudtee jaamas, töökohal (juhendid, juhtnöörid, ohu hoiatused).
	6. klass Oskab leida kindlat harjumuspärast teavet igapäevatekstidest (reklaamid, brošüürid, menüüd, ajakavad jms). Oskab nimestikest leida ja muust eristada vajalikku teavet (telefoni- ja infoaamatus soovitud teenus ja selle osutaja). Mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades: tänaval, restoranis, raudtee jaamas, töökohal (juhendid, juhtnöörid, ohu hoiatused).
Skaalatable 20. Lugemine info hankimiseks ja arutlemiseks	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Tabab asjassepuutuvat teavet lihtsamal kirjalikus tekstis (kirjad, brošüürid, lühikesed lehelood jms), kus kirjeldatakse sündmusi.
Skaalatable 21. Juhiste lugemine	4. klass Mõistab lihtsaid juhiseid igapäevaste seadmete kasutamiseks (näiteks mobiiltelefoni kasutamise juhised). Kasutab vajadusel sõnaraamatut.
	5. klass Mõistab lihtsaid juhiseid igapäevaste seadmete kasutamiseks (näiteks mobiiltelefoni kasutamise juhised).
	6. klass Mõistab lihtsas keeles nõudeid (nt ohutusnõudeid).
<b>Audiovisuaalne tegevus</b>	
Skaalatable 22. Telesaadete ja filmide vaatamine	4. klass Suudab tabada animafilmi põhisündmusi.
	5. klass Suudab jälgida faktipõhiste teleuudiste teemavahetusi ja tabada uudise põhisisu.
	6. klass Suudab tabada sündmusi, õnnetusi jms kirjeldavate teleuudiste põhisisu, kui pilt kommentaare toetab.
<b>Vastuvõtustrateegiad</b>	
Skaalatable 23. Vihjete tabamine ja järeldamine (suuline ja kirjalik suhtlus)	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Oskab lühikeste konkreetset laadi igapäevaste tekstide ja suuliste teadete üldise tähenduse kontekstis tuletada tundmatute sõnade arvatavat tähendust.
<b>Suuline suhtlus</b>	
Skaalatable 24. Üldine suuline	4. klass Tuleb toime lihtsa igapäevasuhtlusega, kui see seisneb lihtsas ja

suhtlus	otseses infovahetuses tuttavalt teemal (nt kool ja vaba aeg). Suudab vahetada lihtsaid lauseid, kuid mõistmisraskuste tõttu ei suuda ise vestlust ülal hoida.
	5. klass Tuleb vähese vaevaga toime lihtsas igapäevasuhtluses. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.
	6. klass Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Tuleb vähese vaevaga toime lihtsas igapäevasuhtluses. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.
Skaalatable 25. Emakeelse vestluskaaslase mõistmine	4. klass Mõistab lihtsas igapäevases vestluses pöördumisi, mis on selgelt ja aeglaselt suunatud otse temale. Kaaslasel on võimalik end arusaadavaks teha, kui ta vaevub pingutama.
	5. klass Mõistab hääduselt selge, keelelt lihtsa ja temalt tuttava otsese pöördumise sisu üldiselt; on aeg-ajalt sunnitud paluma midagi korrata või ümber sõnastada.
	6. klass Saab jutust piisavalt aru, et raskusteta toime tulla lihtsamate tavapäraste tegevustega. Mõistab hääduselt selge, keelelt lihtsa ja temalt tuttava otsese pöördumise sisu üldiselt; on aeg-ajalt sunnitud paluma midagi korrata või ümber sõnastada.
Skaalatable 26. Vestlus	4. klass Oskab tervitada ja pöörduda, kasutades lihtsaid igapäevaseid viisakusväljendeid. Oskab esitada kutset, teha ettepanekut ja vabandada; oskab kutsele, ettepanekule ja vabandusele vastata. Oskab öelda, mis talle meeldib ja mis mitte.
	5. klass On võimeline vahetama lühikesi lauseid, kuid mõistmisraskuste tõttu ei suuda enamasti vestlust ülal hoida; siiski võib kuulnud mõista, kui vestluspartner soostub selle nimel vaeva nägema.
	6. klass Oskab tervitada, hüvasti jätta, ennast või teisi tutvustada, tänada. Suudab üldjoontes jälgida selget ja normaalset kõnet, kui kõneaine on tuttav ja on võimalik paluda mõnd kohta korrata või ümber sõnastada. Suudab osaleda lühivestluses, kui kontekst on tuttav ja kõneaine talle huvi pakub. Oskab lihtsate sõnadega väljendada enesetunnet ja tänu.
Skaalatable 27. Vaba mõttevahetus (sõprade ringis)	4. klass -
	5. klass Oskab arutada igapäevaelu praktilisi küsimusi, kui tema poole pöördutakse otse ja räägitakse selgelt ning aeglaselt. Oskab arutada, mida ette võtta ja kuhu minna. Oskab määrata kokkusaamist.
	6. klass Saab üldjoontes aru, millest jutt käib, kui räägitakse aeglaselt ja

	<p>hääldus on selge. Oskab arutada, mida õhtul või nädalavahetusel ette võtta. Oskab teha ettepanekuid ja vastata teiste omadele. Oskab väljendada nõustumist ja nõustumatust.</p>
Skaalatable 29. Eesmärgipärane koostöö	4. klass -
	<p>5. klass Oskab märku anda, et saab jutust aru. On võimeline vajalikku mõistma, kui rääkija soostub selle nimel vaeva nägema. Suudab osaleda lihtsas tava-suhtluses. Oskab kasutada lihtsaid fraase, et lasta endale midagi näidata või ulatada, küsida infot ja pidada aru järgmiste sammude üle.</p>
	<p>6. klass Mõistab keelt küllaldaselt, et vähese vaevaga toime tulla lihtsas tava-suhtluses. Oskab lihtsate sõnadega paluda kordamist, kui pole kuulnud mõistnud. Oskab arutleda, mida järgmisena ette võtta, teha ettepanekuid ja vastata teiste omadele, küsida ja anda juhatusi.</p>
Skaalatable 30. Toimingud kaupade ja teenuste ostmisel	<p>4. klass Oskab tellida toitu. Oskab teha lihtsamaid oste, sõnastada oma soove ja küsida hinda. Oskab küsida vajalikke asju ja teha lihtsamaid toiminguid poes, postkontoris või pangas.</p>
	<p>5. klass Oskab anda ja vastu võtta infot koguste, suurusnumbrite ja hindade kohta. Oskab küsida tarbekaupu ja põhiteenuseid. Oskab küsida lihtsat infot reisi või ühissõidukite kohta (bussid, rongid, takso); oskab küsida ja juhatada teed ning osta pileteid.</p>
	<p>6. klass Tuleb toime suhtlusega tavapärastes olukordades, nagu reisides, majutuskoha otsimise, söömas ja sisseostudel. Oskab reisibüroost tulemuslikult küsida kõike vajalikku, kui tegu on lihtsa üldinfo-ga.</p>
Skaalatable 31. Infovahetus	<p>4. klass Oskab küsida ja edastada isikuandmeid. Oskab küsida ja juhatada teed, toetudes kaardile või plaanile. Oskab esitada küsimusi töö ja vaba aja kohta ning vastata samalaadsetele küsimustele.</p>
	<p>5. klass Tuleb toime lihtsa igapäevasuhtlusega, kui see seisneb lihtsas ja otseses infovahetuses. Oskab vahetada piiratud infot tuttavate tavatoimingute kohta.</p>
	<p>6. klass Oskab anda ja järgida lihtsaid juhtnööre, näiteks osutada suunda või juhatada teed. Oskab esitada küsimusi vaba aja tegevuste ja möödanikus tehtu kohta ning vastata samalaadsetele küsimustele. Oskab esitada küsimusi tavapäraste toimingute kohta ning vastata samalaadsetele küsimustele. Tuleb toime igapäevavajadustega: oskab leida ja edastada lihtsat faktiteavet. Oskab keelt piisavalt, et tulla suurema pingutuseta toime igapäevasuhtluses.</p>
Skaalatable 32. Küsituleja ja vastaja roll	<p>4. klass Oskab küsitletava rollis vastata lihtsatele küsimustele ja väidetele</p>
	<p>5. klass Suudab end vastaja rollis mõistetavaks teha, kuid vajab seejuures mõningast abi ning võib paluda küsimust selgitada.</p>

	6. klass Suudab end vastaja rollis mõistetavaks teha, oskab tuttava kõneaine korral edastada mõtteid või teavet, kuid vajab seejuures mõningast abi ning võib paluda küsimust selgitada.
<b>Kirjalik suhtlus</b>	
Skaalatable 33. Üldine kirjalik suhtlus	4. klass Oskab kirjutada malle kasutades lühikesi lihtsaid sõnumeid.
	5. klass Oskab kirjutada lühikesi lihtsaid sõnumeid, mis puudutavad talle vajalikke asju. Vajadusel kasutab sõnaraamatut.
	6. klass Oskab kirjutada lühikesi lihtsaid sõnumeid, mis puudutavad talle vajalikke asju.
Skaalatable 34. Kirjavahetus	4. klass Oskab kirjutada väga lihtsaid isiklikke kirju, kasutades malle, et väljendada tänu või esitada vabandust.
	5. klass Oskab kirjutada väga lihtsaid isiklikke kirju, et väljendada tänu või esitada vabandust. Vajadusel kasutab sõnaraamatut.
	6. klass Oskab kirjutada väga lihtsaid isiklikke kirju, et väljendada tänu või esitada vabandust.
Skaalatable 35. Teated, sõnumid ja plangid	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Oskab kuulamise järgi kirja panna lühikesi ja lihtsaid teateid, kui tal on võimalus paluda neid korrata või teisiti sõnastada. Oskab kirjutada lühikesi lihtsaid teateid, mis puudutavad talle vajalikke asju.
<b>Interaktiivsed strateegiad</b>	
Skaalatable 36. Suhtlusaktiivsus (vooruvahetus)	4. klass -
	5. klass Oskab paluda tähelepanu.
	6. klass Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lühivestlust, kasutades lihtsaid võtteid. Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust.
Skaalatable 37. Suhtluskoostöö	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Oskab märku anda, et saab jutust aru.
Skaalatable 38. Selgituste palumine	4. klass Oskab märku anda, et ei suutnud teise juttu jälgida.
	5. klass Oskab paluda võtmesõnade või -fraaside kordamist lihtsamate sõnadega.
	6. klass Oskab lihtsate sõnadega paluda kordamist, kui pole teise juttu mõistnud.

	Oskab paluda võtmesõnade või -fraaside kordamist lihtsamate sõnadega.
<b>Tekstid</b>	
Skaalatable 40. Töö tekstiga	4. klass Oskab ümber kirjutada üksiksõnu ja lühemaid trükitekste.
	5. klass Oskab oma keele pädevuse ja -kogemuse piires leida ja kasutada lühemate tekstide võtmesõnu ja -fraase või lühikesi lauseid.
	6. klass Oskab oma keele pädevuse ja -kogemuse piires leida ja kasutada lühemate tekstide võtmesõnu ja -fraase või lühikesi lauseid.
<b>Suhtluspädevus</b>	
Skaalatable 41. Üldine keelepagas	4. klass Oskab kasutada lause põhimalle ning rääkida meeldejäetud fraaside ja käibeväljenditega, kohtadest, asjadest jne.
	5. klass Tuleb lühikesi igapäevaseid väljendeid kasutades toime lihtsates konkreetsetes olukordades (isikute ja igapäevatoimingutega seonduv, soovide ja vajaduste väljenda mine, info küsimine). Keelevara on väike ja koosneb päheõpitud fraasidest, mis lubavad sõnastada lihtsaid eluvajadusi. Ettenägematus olukorras võib tekkida pause ja suhtlusraskusi.
	6. klass Valdab keele põhivara sellisel tasemel, mis lubab toime tulla iga päevastes tavaolukordades; siiski on sageli sunnitud sõnumit lihtsustama ja sõnu otsima.
Skaalatable 42. Sõnavara ulatus	4. klass Sõnavara on piisav, et rahuldada lihtsaid eluvajadusi.
	5. klass Sõnavara on piisav, et rahuldada põhilisi suhtlusvajadusi.
	6. klass Sõnavara on küllaldane, et tulla toime igapäevaste tuttavate toimingutega.
Skaalatable 43. Sõnakasutus	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Valdab igapäevavajadustega piirnevat nappi sõnavara.
Skaalatable 44. Grammatika korrektsus	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu ka grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildamisel); siiski on enamasti selge, mida öelda tahab.
Skaalatable 45. Häälduspädevus	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Hääldus on üldjuhul piisavalt selge, et öeldust aru saada, kuigi võõras aktsent on märgatav ja vestluspartnerid peavad aeg-ajalt paluma arusaamatuid kohti korrata.



Skaalatable 46. Õigekirjaoskus	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Oskab kirjutada lühikesi lauseid igapäevastel teemadel (nt juhatada, kuidas kuhugi minna). Oskab häälduspäraselt (kuigi mitte õigesti) kirjutada lühikesi sõnu, mis kuuluvad tema suulisesse sõnavarasse.
Skaalatable 47. Keelekasutuse olukohasus	4. klass -
	5. klass Suudab vahetada lühikesi lauseid, oskab tervitamisel ja pöördumisel kasutada igapäevaseid viisakusväljendeid. Oskab esitada kutset, teha ettepanekut ja vabandada; oskab kutsele, ettepanekule ja vabandusele vastata.
	6. klass Oskab lihtsate keelevahendite abil rahuldada keskseid kõnetarbeid (info andmine ja küsimine, selgituste nõudmine, arvamuse ja suhtumise väljendamine). Suudab tulemuslikult suhelda igapäevaolukordades, oskab kasutada kõige lihtsamaid üldväljendeid ja järgida peamisi suhtlusreegleid.
Skaalatable 48. Keelekasutuse paindlikkus	4. klass -
	5. klass Oskab sõnu ümber tõstes varieerida äraõpitud fraase, kui olukord seda nõuab.
	6. klass Oskab kasutada meeldejäetud lihtsaid fraase. Suudab sõnakasutust vähesel määral varieerida, kui olukord seda nõuab.
Skaalatable 49. Vooruvahetus	4. klass Oskab paluda tähelepanu.
	5. klass Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust.
	6. klass Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust. Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lühivestlust, kasutades lihtsaid võtteid.
Skaalatable 50. Teemaarendus	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Oskab jutustada ja kirjeldada sidumata lausetega.
Skaalatable 51. Teksti selgus ja sidusus	4. klass Oskab õpetaja abil siduda lihtsate sidesõnade abil nagu „ja”, „aga”, „sest”.
	5. klass Oskab siduda lihtsate sidesõnade abil nagu „ja”, „aga”, „sest”.
	6. klass Oskab kasutada kõige sagedasemaid sidesõnu, et ühendada lauseid jutustuseks või tunnuste loendeid kirjelduseks.
Skaalatable 52. Kõne ladusus	4. klass Oskab väljenduda väga lühikeste sidumata valmisfraasidega, kui kõneaine on tuttav. Kõne on takerduv, väga sageli on märgata ebasobivaid alustusi. Vajab välist abi.

	5. klass Oskab väljendada lühifraasidega, kui kõneaine on tuttav. Kõne on takerduv, väga sageli on märgata ebasobivaid alustusi.
	6. klass Oskab end lühivestluses mõistetavaks teha, kuigi sageli on märgata pause, ebasobivaid alustusi ja ümbersõnastamist.
Skaalatablel 53. Väljendustäpsus	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Suudab tuttavas igapäevaolukorras vahendada lihtsat nappi teavet. Ootamatus olukorras peab enamasti sõnumit lihtsustama.

## Õppesisu ja õpitulemused III kooliastmes

7. klass - 4 tundi nädalas, 140 tundi õppeaastas

8. klass - 4 tundi nädalas, 140 tundi õppeaastas

9. klass - 4 tundi nädalas, 140 tundi õppeaastas

### Põhikooli lõpetaja:

- 1) suhtleb eesti keeles igapäevastes suhtlusolukordades nii koolis kui ka väljaspool kooli;
- 2) mõistab kõike olulist endale tuttavatel teemal;
- 3) oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ning selgitada oma seisukohti ja plaane;
- 4) oskab koostada lihtsat teksti tuttavatel teemal;
- 5) on omandanud esmased teadmised Eesti kultuuriloost, loeb eestikeelset eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid;
- 6) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 7) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning kohandab oma õpistrateegiaid.

Keeleoskuse hea tase põhikooli lõpus (*Lisa 2*).

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
rahuldav õpitulemus	B1.1	B1.1	B1.1	B1.1
hea õpitulemus	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2
väga hea õpitulemus	B2.1	B2.1	B2.1	B2.1

### Õppetegevus

III kooliastmes jätkub kõigi nelja osaoskuse võrdne arendamine (*Lisa 3*). Tunnis suhtleme peaaesjalikult eesti keeles. Õpetaja julgustab õpilast kasutama eesti keelt aktiivselt ka keelekeskkonnas (nt muuseumitund, õppereis, õpilasvahetus). Senisest enam osalevad õpilased Eesti kultuurielus (nt teatri, kontserdi ja muuseumi ühiskülastus).

Õpetaja suunab õpilast lugema lühemaid nii kohandatud kui ka autentseid eakohaseid ilukirjandus-, teabe-, tarbe- ja meediatekste. Kirjutamisoskuse arendamiseks kasutame erinevat liiki lühemaid ja pikemaid loovtöid.

Õpilased hakkavad lähenema keeleõppele analüüsivalt, õppides nägema eri keelte sarnasusi ja erinevusi ning märkama enda ja teiste keelekasutusvigu. Õpilane õpib mõistma kultuurierinevusi, neid teadvustama ning nendega arvestama. Õpetaja ergutab õpilast huvi tundma eesti kultuuri ja ühiskonnas toimuvavastu ning selles ka osalema. Õpilane õpib väärtustama mõtteviiside mitmekesisust, avaldama oma arvamust ja arvestama erinevate seisukohtadega.

#### Osaoskuste arendamiseks kasutame erinevaid võtteid, näiteks:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamine ja lugemine, sh iseseisev lugemine;
- 2) meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamine (ajaleheartiklid, uudised, filmid);
- 3) loovtööd (nt lühikirjandid, isiklikud kirjad, teadaanded, kuulutused, lühiülevaated);
- 4) projektitööd;
- 5) referaat, lihtsam uurimistöö;
- 6) suulised ettekanded (nt projektitööde, referaatide, iseseisva lugemise kokkuvõtted);
- 7) rolli- ja suhtlusmängud;
- 8) info otsimine eestikeelsetest teatmeallikatest (nt käsiraamatud, meediaväljaanded, internet).

## Läbivad teemad

Läbivad teemad on seotud järgmiste teemavaldkondadega:

- 1) „Õppimine ja töö“ – elukestev õpe ja karjääri planeerimine;
- 2) „Kodukoht Eesti“ – keskkond ja jätkusuutlik areng;
- 3) „Kodukoht Eesti“, „Riigid ja nende kultuur“ – kultuuriline identiteet;
- 4) „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“ – teabekeskond;
- 5) „Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbrus“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“ – tervis ja ohutus;
- 6) „Mina ja teised“, „Kodu ja lähiümbrus“, „Kodukoht Eesti“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Riigid ja nende kultuur“, „Vaba aeg“ – väärtused ja kõlblus.
- 7) „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Vaba aeg“ - tehnoloogia ja innovatsioon.
- 8) „Mina ja teised“, „Igapäevaelu. Õppimine ja töö“, „Kodukoht Eesti“, „Vaba aeg“ – kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.

## Lõiming

**Emakeel:** Eesti ja vene keele kõrvutav grammatika.

**Kehaline kasvatus:** Tervislik eluviis. Tuntud Eesti sportlased

**Eesti kirjandus:** Katkendid lastekirjandusest. Eesti kirjanike elulugu ja looming.

**Loodusõpetus:** Loomade ja taimede liigid.

**Geograafia:** Eesti linnad, töö kaardiga, ilmakaared, kõrgustikud.

**Muusika:** L.Koidula sõnadele loodud laulud.

**Eesti ajalugu:** Ajaloolised sündmused ja tähtsad isikud. Eesti linnade ajalugu.

## Hindamine

III kooliastmes hindame kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult (*Lisa 3*).

Igal trimestrill saab õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Püüame kasutada ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid osaoskusi (nt projektitööd, iseseisev lugemine).

Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, on soovitatav III kooliastmes teha mitte rohkem kui 4 õppeaastas.

### Kujundav hindamine

Kujundava hindamise käigus õpib õpilane koostöös õpetajaga seadma endale õpieesmärke ning sõnastama, mida ta on enda arvates hästi omandanud ja/või mille omandamiseks peab ta veel tööd tegema.

Kujundava hindamise aluseks on võetud keeleoskustasemete osaoskuste õpitulemuste tabel, mis on lisatud dokumendi lõpus.

### Töö HEV-lastega

HEV-lastete õppimisvõimaluste arendamiseks ja toetamiseks on ettenähtud aineõpetaja poolt koostatud individuaalne õppekava, mis on kinnitatud kooli administratsiooni poolt. Trimestri jooksul HEV-lapsele on määratud lisatöö (e. õpiabi) konsultatsioonide ajal, et vähendada mittejäudmise riski. HEV-lastetele onmääratud lihtsustatud teadmiste kontrollid ja arvestuslikud tööd.

## Õppesisu ja õpitulemused 7. klassis

### Õppesisu 7. klassis:

#### Mina ja teised – 30 tundi

- ❖ Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega: nt teiste käekäigu vastu huvi tundmine; - 5 tundi
- ❖ Viisakusväljendid – suhted sõpradega ja lähikordsetega, koostöö, teistega arvestamine; - 6 tundi
- ❖ Võimed: inimeste tugevad ja nõrged küljed, anded, võimete arendamine, õpioskused ja õpiharjumused; - 6 tundi
- ❖ Inimestevahelised suhted: sõprus, armastus, positiivsete ja negatiivsete tunnete väljendamine; - 5 tundi
- ❖ Virtuaalne suhtlemine: eelised ja puudused; - 4 tundi
- ❖ inimeste kirjeldamine: pereliikmed, sugulased, välimus, vanus, iseloom, ametid, huvid – 4 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab lühidalt kirjeldada läbiümbrust, igapäevselt toiminguid ja inimesi;
- Oskab jutustada viisakusreeglitest;
- Oskab vestelda inimestevahelistest suhetest ja võimetest;
- Oskab rääkida oma huvidest ja tegevustest;
- Oskab lihtsate seostatud lausetega rääkida oma kogemustest ja kavatsustest;
- Suudab lühidalt põhjendada oma seisukohti;
- On võimeline ühinema vestlusega ja avaldama arvamust, kui kõneaine on tuttav;
- Kasutab õpitud väljendeid ja lausemalle õigesti;
- Spontaanses kõnes esineb vigu;
- Hääldus on selge ja kõne ladus, kuid suhtlust võib häirida ebaõige intonatsioon.

#### **Kuulamisel:**

- Saab aru vahetus suhtlussituatsioonis kuuldust, kui vestlus on tuttav igapäevaeluga seotud teemal;
- Mõistab tele-ja raadiosaadete ning filmide sisu, kui teema on tuttav ja pakub huvi ning pilt toetab heliteksti;
- Saab aru loomuliku tempoga kõnest, kui hääldus on selge ja tuttav.

#### **Lugemisel:**

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi lihtsa sõnastusega faktipõhiseid tekste (infovoldikud, kirjad, kasutusjuhendid jt);
- Mõistab jutustavat laadi teksti põhiideed ning suudab jälgida sündmuste arengut;
- Suudab leida vajalikku infot teatmeteostest ja internetist;
- Oskab kasutada kakskeelseid tõlkesõnastikke.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab kirjutada õpitud teemadel lühikesi jutustavat laadi tekste, milles väljendab oma tundeid, mõtteid ja arvamusi (nt isiklik kiri, e-kiri, blogi);
- Koostab erinevaid tarbetekste (nt teadaanne, kuulutus);
- Oskab kasutada piiratud hulgal teksti sidumise võtteid (sidesõnad, asesõnaline kordus);
- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjavahemärgid);
- Oskab küsimustikke täita.

### **Kodu ja lähiümbrus – 20 tundi**

- ❖ Kodu ja lähiümbruse korrashoid: trepikoja, aia, suvekodu, pargi, kooliümbruse korrashoid, kodukoha vaatamisväärsused; - 4 tundi
- ❖ Käitumine koduümbruses ja looduses: looduses viibimise kombed, loodushoid, käitumistavade järgimine koduümbruses; - 4 tundi
- ❖ Keskkonnasäästlikkus; - 5 tundi
- ❖ Turvalisus: kodus, koduümbruses, turvasüsteemid, naabrivalve; - 4 tundi
- ❖ Peretraditsioonid: ühised ettevõtmised, perekondlikud sündmused ja tähtpäevad. – 3 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab jutustada oma peretraditsioonidest;
- Oskab jutustada korrashoiast erinevates kohtades;
- Oskab vestelda turvalisusest;
- Oskab lihtsate seostatud lausetega rääkida oma kogemustest ja kavatsustest;
- Suudab lühidalt põhjendada oma seisukohti;
- On võimeline ühinema vestlusega ja avaldama arvamust, kui kõneaine on tuttav;
- Kasutab õpitud väljendeid ja lausemalle õigesti;
- Spontaanses kõnes esineb vigu;
- Häälendus on selge ja kõne ladus, kuid suhtlust võib häirida ebaõige intonatsioon.

#### **Kuulamisel:**

- Saab aru vahetus suhtlussituatsioonis kuuldust, kui vestlus on tuttav igapäevaeluga seotud teemal;
- Mõistab tele- ja raadiosaadete ning filmide sisu, kui teema on tuttav ja pakub huvi ning pilt toetab heliteksti;
- Saab aru loomuliku tempoga kõnest, kui häälendus on selge ja tuttav.

#### **Lugemisel:**

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi lihtsa sõnastusega faktipõhiseid tekste (infovoldikud, kirjad, kasutusjuhendid jt);
- Mõistab jutustavat laadi teksti põhiideed ning suudab jälgida sündmuste arengut;
- Suudab leida vajalikku infot teatmeteostest ja internetist;
- Oskab kasutada kakskeelseid tõlkesõnastikke.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab kirjutada käitumisreegleid;
- Oskab loovtööd püstitatud teemal koostada;
- Oskab kirjutada õpitud teemadel lühikesi jutustavat laadi tekste, milles väljendab oma tundeid, mõtteid ja arvamusi (nt isiklik kiri, e-kiri, blogi);
- Koostab erinevaid tarbetekste (nt teadaanne, kuulutus);
- Oskab kasutada piiratud hulgal teksti sidumise võtteid (sidesõnad, asesõnaline kordus);
- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).

### **Kodukoht Eesti – 25 tundi**

- ❖ Eesti geograafiline kaart; - 2 tundi
- ❖ Haldusjaotus; - 2 tundi
- ❖ Eesti vaatamisväärsused, Eesti paigad; - 3 tundi
- ❖ Loodus ja looduskaitse; - 3 tundi
- ❖ Keskkonnahoidlik ja -säästlik käitumine – 3 tundi

- ❖ Muistend, Eesti paikadega seotud lood; - 3 tundi
- ❖ Loodusnähtused – käitumine äikese ja trombi korral, ilmastikunähtused; - 4 tundi
- ❖ Eesti asukoht, sümbolika, kultuuri- ja tähtpäevad, riigikord, vaatamisväärsused; - 3 tundi
- ❖ Elu linnas ja maal. – 2 tundi

**Kõnelemisel:**

- Oskab Eestist jutustada;
- Oskab vestelda looduskaitsest;
- Oskab vestelda ja vastata küsimustele õpitud temaatika piires;
- Oskab lihtsate seostatud lausetega rääkida oma kogemustest ja kavatsustest;
- Suudab lühidalt põhjendada oma seisukohti;
- On võimeline ühinema vestlusega ja avaldama arvamust, kui kõneaine on tuttav;
- Kasutab õpitud väljendeid ja lausemalle õigesti;
- Spontaanses kõnes esineb vigu;
- Hääldus on selge ja kõne ladus, kuid suhtlust võib häirida ebaõige intonatsioon.

**Kuulamisel:**

- Saab aru vahetus suhtlussituatsioonis kuuldust, kui vestlus on tuttav igapäevaeluga seotud teemal;
- Mõistab tele- ja raadiosaadete ning filmide sisu, kui teema on tuttav ja pakub huvi ning pilt toetab heliteksti;
- Saab aru loomuliku tempoga kõnest, kui hääldus on selge ja tuttav.

**Lugemisel:**

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Oskab teksti lugeda ja tõlkida sõnastiku kasutades;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi lihtsa sõnastusega faktipõhiseid tekste (infovoldikud, kirjad, kasutusjuhendid jt);
- Mõistab jutustavat laadi teksti põhiideed ning suudab jälgida sündmuste arengut;
- Suudab leida vajalikku infot teatmeteostest ja internetist;
- Oskab kasutada kakskeelseid tõlkesõnastikke.

**Kirjutamisel:**

- Oskab Eestist kirjutada;
- Oskab kirjutada püstitatud teemal;
- Oskab kirjutada õpitud teemadel lühikesi jutustavat laadi tekste, milles väljendab oma tundeid, mõtteid ja arvamusi (nt isiklik kiri, e-kiri, blogi);
- Koostab erinevaid tarbetekste (nt teadaanne, kuulutus);
- Oskab kasutada piiratud hulgal teksti sidumise võtteid (sidesõnad, asesõnaline kordus);
- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjvahemärgid).

**Riigid ja nende kultuur – 20 tundi**

- ❖ Maaailma riigid ja riikide sümbolika, maailmajaod; - 3 tundi
- ❖ Pealinnad, põhirahvused, keel, huvipakkuvad paigad, muuseumid, vaatamisväärsused, kultuuritavad paigad; - 4 tundi
- ❖ Tähtpäevad, kombed, tuntumad sündmused ja saavutused; - 4 tundi
- ❖ Looduskaunid kohad: vihmametsad, joad jm; - 3 tundi
- ❖ Loodusnähtused: äike, virmalised, üleujutused; -3 tundi
- ❖ Eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad: huvide, ringi ja käsitletavat teemad. – 3 tundi

**Kõnelemisel:**

- Oskab jutustada maailma riikidest;
- Oskab nimetada looduskaueneid kohti;
- Oskab iseloomustada riiki;
- Oskab nimetada riikide pealinnu, rahvusi ja keeli;
- Oskab jutustada pühade tähistamisest;
- Oskab lihtsate seostatud lausetega rääkida oma kogemustest ja kavatsustest;
- Suudab lühidalt põhjendada oma seisukohti;
- On võimeline ühinema vestlusega ja avaldama arvamust, kui kõneaine on tuttav;
- Kasutab õpitud väljendeid ja lausemalle õigesti;
- Spontaanses kõnes esineb vigu;
- Hääldus on selge ja kõne ladus, kuid suhtlust võib häirida ebaõige intonatsioon.

#### **Kuulamisel:**

- Saab aru vahetus suhtlussituatsioonis kuuldust, kui vestlus on tuttav igapäevaeluga seotud teemal;
- Mõistab tele- ja raadiosaadete ning filmide sisu, kui teema on tuttav ja pakub huvi ning pilt toetab heliteksti;
- Saab aru loomuliku tempoga kõnest, kui hääldus on selge ja tuttav.

#### **Lugemisel:**

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Oskab teksti lugeda ja tõlkida sõnastiku kasutades;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi lihtsa sõnastusega faktipõhiseid tekste (infovoldikud, kirjad, kasutusjuhendid jt);
- Mõistab jutustavat laadi teksti põhiideed ning suudab jälgida sündmuste arengut;
- Suudab leida vajalikku infot teatmeteostest ja internetist;
- Oskab kasutada kakskeelseid tõlkesõnastikke.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab kirjutada etteütlust ja vastusi küsimustele;;
- Oskab kirjalikult küsimustele vastata;
- Oskab kirjutada juttu püstitatud teemal;
- Oskab kirjutada iseseisvalt plaani järgi;
- Oskab kirjutada õpitud teemadel lühikesi jutustavat laadi tekste, milles väljendab oma tundeid, mõtteid ja arvamusi (nt isiklik kiri, e-kiri, blogi);
- Koostab erinevaid tarbetekste (nt teadaanne, kuulutus);
- Oskab kasutada piiratud hulgal teksti sidumise võtteid (sidesõnad, asesõnaline kordus);
- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).

#### **Igapäevaelu. Õppimine ja töö – 25 tundi**

- ❖ Avalikud asutused - 3 tundi
- ❖ Hügieeni- ja toitumisharjumused, tervislik eluviis; - 3 tundi
- ❖ Hädaolukorrad: suhtlemine teeninduses ja arsti juures, päästeteenistustega, politsei, tuletõrje, kiirabi; - 5 tundi
- ❖ Tee küsimine ja juhatamine; - 2 tundi
- ❖ edasiõppimine: haridusasutused, töökohad, kutsevalik, ametid, õpioskused ja harjumused; - 4 tundi
- ❖ õpilasvahetus: koolide või riikide vahel; - 3 tundi
- ❖ meedia ja reklaam: ajakirjad, raadio, televisioon, Internet, nendest saadav kasu ja võimalikud ohud. – 5 tundi



### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele püstitatud teemal;
- Oskab jutustada hügieeni- ja toitumisharjumustest;
- Oskab vestelda tulevikuplaanidest;
- Oskab dialoogis osaleda – teed küsida ja juhatada;
- Oskab vestelda meediast ja reklaamist;
- Oskab lihtsate seostatud lausetega rääkida oma kogemustest ja kavatsustest;
- Suudab lühidalt põhjendada oma seisukohti;
- On võimeline ühinema vestlusega ja avaldama arvamust, kui kõneaine on tuttav;
- Kasutab õpitud väljendeid ja lausemalle õigesti;
- Spontaanses kõnes esineb vigu;
- Hääldus on selge ja kõne ladus, kuid suhtlust võib häirida ebaõige intonatsioon.

### **Kuulamisel:**

- Saab aru vahetus suhtlussituatsioonis kuuldust, kui vestlus on tuttav igapäevaeluga seotud teemal;
- Mõistab tele- ja raadiosaadete ning filmide sisu, kui teema on tuttav ja pakub huvi ning pilt toetab heliteksti;
- Saab aru loomuliku tempoga kõnest, kui hääldus on selge ja tuttav.

### **Lugemisel:**

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Oskab teksti lugeda ja tõlkida sõnastiku kasutades;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi lihtsa sõnastusega faktipõhiseid tekste (infovoldikud, kirjad, kasutusjuhendid jt);
- Mõistab jutustavat laadi teksti põhiideed ning suudab jälgida sündmuste arengut;
- Suudab leida vajalikku infot teatmeteostest ja internetist;
- Oskab kasutada kakskeelseid tõlkesõnastikke.

### **Kirjutamisel:**

- Oskab kirjeldada oma harjumusi;
- Oskab reegleid kirjutada;
- Oskab koostada mõistekaarte;
- Oskab kirjutada õpitud teemadel lühikesi jutustavat laadi tekste, milles väljendab oma tundeid, mõtteid ja arvamusi (nt isiklik kiri, e-kiri, blogi);
- Koostab erinevaid tarbetekste (nt teadaanne, kuulutus);
- Oskab kasutada piiratud hulgal teksti sidumise võtteid (sidesõnad, asesõnaline kordus);
- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjvahemärgid).

### **Vaba aeg – 20 tundi**

- ❖ Koolivälised tegevused: laagrid (suvised, töölaagrid, keelelaagrid), koolivaheajad, suvetegevused; - 3 tundi
- ❖ Huvid: sport, kino, kolleksioneerimine, kirjandus ja kunst; - 3 tundi
- ❖ Ettevalmistus reisiks ja reisimine viisid, reisid teistesse maadesse, reisiks vajalik raha, vajalikud esemed, matkad; - 4 tundi
- ❖ Vaba aja veetmise viisid: teater, muusika, raadio, arvuti ja internet, ekstreemsport; - 4 tundi
- ❖ Meediavahendid – 3 tundi
- ❖ Kultuuriline mitmekesisus- 3 tundi

### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele püstitatud teemal;
- Oskab vestelda meediavahenditest – nende kasust ja kahjust;
- Oskab jutustada oma suveplaanidest;
- Oskab vestelda oma vaba aja veetmisest;
- Oskab lihtsate seostatud lausetega rääkida oma kogemustest ja kavatsustest;
- Suudab lühidalt põhjendada oma seisukohti;
- On võimeline ühinema vestlusega ja avaldama arvamust, kui kõneaine on tuttav;
- Kasutab õpitud väljendeid ja lausemalle õigesti;
- Spontaanses kõnes esineb vigu;
- Hääldus on selge ja kõne ladus, kuid suhtlust võib häirida ebaõige intonatsioon.

#### **Kuulamisel:**

- Saab aru vahetus suhtlussituatsioonis kuuldust, kui vestlus on tuttaval igapäevaeluga seotud teemal;
- Mõistab tele- ja raadiosaadete ning filmide sisu, kui teema on tuttav ja pakub huvi ning pilt toetab heliteksti;
- Saab aru loomuliku tempoga kõnest, kui hääldus on selge ja tuttav.

#### **Lugemisel:**

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Oskab teksti lugeda ja tõlkida sõnastiku kasutades;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi lihtsa sõnastusega faktipõhiseid tekste (infovoldikud, kirjad, kasutusjuhendid jt);
- Mõistab jutustavat laadi teksti põhiideed ning suudab jälgida sündmuste arengut;
- Suudab leida vajalikku infot teatmeteostest ja internetist;
- Oskab kasutada kakskeelseid tõlkesõnastikke.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab koostada mõistekaarte, skeeme, tabelleid loetud teksti põhjal;
- Oskab kirjutada lühikesi kirjeldavat laadi jutukesi oma kogemustest ja ümbritsevast;
- Oskab kirjutada õpitud teemadel lühikesi jutustavat laadi tekste, milles väljendab oma tundeid, mõtteid ja arvamusi (nt isiklik kiri, e-kiri, blogi);
- Koostab erinevaid tarbetekste (nt teadaanne, kuulutus);
- Oskab kasutada piiratud hulgal teksti sidumise võtteid (sidesõnad, asesõnaline kordus);
- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).

### **Õpitulemused 7. klassis**

#### 7. klassi lõpuks õpilane:

- vahendab üldsõnaliselt, kuid mõttepauside ja mõnigate keelevigadega raamatu või filmi sisu ning esitab kirjeldusi õpitud teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate laustega;
- kasutab väljendeid, mis väljendavad üllatust, rõõmu, kurbust, huvi ja ükskõiksust ning oskab sellistele emotsioonidele reageerida;
- kirjutab õpitud teemadel lihtsamaid tekste, kasutades sõnaraamatut;
- mõistab raadiouudiste ja lihtsamate salvestiste põhisisu, kui teema on tuttav ning jutt on suhteliselt aeglane ja selge ning võimalik on korduvkuulamine;
- suudab leida ja mõista asjakohast teavet igapäevatekstidest (kirjad, brožüürid, dokumendid);
- leiab lihtsas ajaleheleht olulisema, kui teema on tuttav;
- suudab haarata tuttaval teemal telesaate põhisisu, kui jutt on suhteliselt aeglane ja selge;

- saab hakkama enamiku suhtlusolukordadega, mis tulevad ette reisimisega;
- viib läbi ettevalmistatud küsimuste toel intervjuu;
- oskab teha loengumärkmeid võtmesõnade kujul, kui teema on tuttav ning tekst on lihtsas sõnastuses ja selge hääldusega.

### **Õppetegevused 7. klassis:**

7. klassis jätkub kõigi nelja osaoskuse võrdne arendamine. Tunnis suheldakse peaaesjalikult eesti keeles. Õpetaja julgustab õpilast kasutama eesti keelt aktiivselt ka keelekeskkonnas (nt muuseumitund, õppereis, õpilasvahetus). Senisest enam osalevad õpilased eesti kultuurielus (nt teatri, kontserdi ja muuseumi ühiskülastus). Õpetaja suunab õpilast lugema lühemaid nii kohandatud kui ka autentseid eakohaseid ilukirjandus, teabe-, tarbe- ja meediatekste. Kirjutamisoskuse arendamiseks kasutatakse erinevat liiki lühemaid ja pikemaid loovtöid. Õpilased hakkavad lähenema keeleõppele analüüsivalt, õppides nägema eri keelte sarnasusi ja erinevusi ning märkama enda ja teiste keelekasutusvigu. Õpilane õpib mõistma kultuurierinevusi, neid teadvustama ning nendega arvestama. Õpetaja ergutab õpilast huvi tundma eesti kultuuri ja ühiskonnas toimuva vastu ning selles ka osalema. Õpilane õpib väärtustama mõtteviiside mitmekesisust, avaldama oma arvamust ja arvestama erinevate seisukohtadega. Osaoskuste arendamiseks kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist, sh iseseisvat lugemist;
  - 2) meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamist (ajaleheartiklid, uudised, filmid);
  - 3) loovtöid (nt lühikirjandid, isiklikud kirjad, teadaanded, kuulutused, lühiülevaated);
  - 4) projektitöid;
  - 5) referaate, lihtsamat uurimistööd;
  - 6) suulisi ettekandeid (nt projektitööde, referaatide, iseseisva lugemise kokkuvõtted);
  - 7) rolli- ja suhtlusmänge;
  - 8) info otsimist eestikeelsetest teatmeallikatest (nt käsiraamatud, meediaväljaanded, internet).
- Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestri algust koostatud töökavas.

### **Hindamine 7. klassis:**

7. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või integreeritult (*Lisa 3*). Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Kasutatakse ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid osaoskusi (projektitööd, iseseisv lugemine). Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, 7. klassis tehakse mitte rohkem kui 4. Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestri algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

### **Õppesisu ja õpitulemused 8. klassis**

#### **Õppesisu 8. klassis:**

##### **Mina ja teised – 30 tundi**

- ❖ Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega: nt teiste käekäigu vastu huvi tundmine, koostöö ja teistega arvestamine; - 5 tundi
- ❖ Suhtlemine reisibüroode ja teiste asutuste töötajatega; - 4 tundi
- ❖ Viisakusväljendid; - 2 tundi
- ❖ Suhtluskeskonnad-ja suhtlusportaalid – virtuaalne suhtlemine, eelised ja puudused; - 5 tundi
- ❖ Ekskursiooniks ettevalmistumine; - 4 tundi

- ❖ Võimed: inimeste tugevad ja nõrged küljed, anded, võimete arendamine, õpioskused ja õpiharjumused; - 5 tundi
- ❖ Inimestevahelised suhted: sõprus, armastus, positiivsete ja negatiivsete tunnete väljendamine; - 5 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vestelda reisist, ekskursioonist;
- Oskab jutustada viisakusreeglitest;
- Oskab vestelda inimestevahelistest suhetest ja võimetest;
- Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid;
- Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades;
- Kasutab põhisõnavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti;
- Keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu;
- Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi;
- Häälendus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust.

#### **Kuulamisel:**

- Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudised, spordireportaazides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne.

#### **Lugemisel:**

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arutuskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstit, mugandatud ilukirjandustekstit);
- Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast laadi tekstist;
- Kogub teemakohast infot mitmest tekstist;
- Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine);
- Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust;
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi;
- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist.

### **Kodu ja lähiümbrus – 20 tundi**

- ❖ Kodu ja lähiümbruse korrashoid: trepikoja, aia, suvekodu, pargi, kooliümbruse korrashoid; - 3 tundi
- ❖ Käitumine koduümbruses ja looduses: looduses viibimise kombed, loodushoid, käitumistavade järgimine koduümbruses; - 3 tundi
- ❖ Keskkonnasäästlikkus; - 3 tundi
- ❖ Turvalisus: kodus, koduümbruses, turvasüsteemid, naabrivalve; - 4 tundi
- ❖ Kodukoha vaatamisväärsused ja nende tutvustamine; - 3 tundi
- ❖ Töövahendid ja kohustused; - 2 tundi
- ❖ Rõõmsad ja kurvad sündmused: perekondlikud sündmused ja tähtpäevad. – 2 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab jutustada oma peretraditsioonidest;
- Oskab jutustada korrashoiast erinevates kohtades;
- Oskab vestelda turvalisusest;

- Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid;
- Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades;
- Kasutab põhisojavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti;
- Keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu;
- Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi;
- Hääldus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust.

#### **Kuulamisel:**

- Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudised, spordireportaazides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne.

#### **Lugemisel:**

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arultuskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstit, mugandatud ilukirjandustekstit);
- Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast laadi tekstist;
- Kogub teemakohast infot mitmest tekstist;
- Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine);
- Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust;
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi;
- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist.
- Rakendab õpitud õigekirjareegleid (algustähe ortograafia, kirjavahemärgid).

### **Kodukoht Eesti – 20 tundi**

- ❖ Ilm, haldusjaotus; - 2 tundi
- ❖ Eesti vaatamisväärsused, Eesti paigad; - 3 tundi
- ❖ Loodus ja looduskaitse: keskkonnahoidlik ja –säästlik käitumine; - 3 tundi
- ❖ Muistend, Eesti paikadega seotud lood; - 3 tundi
- ❖ Loodusnähtused – käitumine äikese ja trombi korral, ilmastikunähtused; - 3 tundi
- ❖ Eesti geograafiline kaart, asukoht, sümboolika, kultuuri- ja tähtpäevad, riigikord, riigipühad; - 4 tundi
- ❖ Laulupidu – 2 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab Eestist jutustada;
- Oskab vestelda looduskaitsest;
- Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid;
- Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades;
- Kasutab põhisojavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti;
- Keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu;
- Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi;
- Hääldus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust.

#### **Kuulamisel:**

- Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui

räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudised, spordireportaazides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne.

#### **Lugemisel:**

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arutuskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstit, mugandatud ilukirjandustekstit);
- Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast tekstist;
- Kogub teemakohast infot mitmest tekstist;
- Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine);
- Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab Eestist kirjutada;
- Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust;
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi;
- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist.

#### **Riigid ja nende kultuur – 20 tundi**

- ❖ Maailma riigid ja riikide sümbolika, looduslik ja kultuuriline eripära; - 3 tundi
- ❖ Pealinnad, põhirahvused, keel, huvipakkuvad paigad, muuseumid, vaatamisväärsused, kultuuritavad paigad; - 4 tundi
- ❖ Maailmajaod; - 1 tund
- ❖ Euroopa naberrriigid; - 1 tund
- ❖ Tähtpäevad, kombed, tuntumad sündmused ja saavutused; - 3 tundi
- ❖ Looduskaunid kohad: vihmametsad, joad jm; - 1 tund
- ❖ Loodusnähtused: äike, virmalised, üleujutused; - 2 tundi
- ❖ Eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad: huvide, ringi ja käsitletavat teemad. – 5 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab jutustada maailma riikidest;
- Oskab nimetada looduskauneid kohti;
- Oskab iseloomustada riiki;
- Oskab nimetada riikide pealinnu, rahvusi ja keeli;
- Oskab jutustada pühade tähistamisest;
- Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid;
- Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades;
- Kasutab põhisoõnavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti;
- Keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette viigu;
- Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi;
- Häälendus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust.

#### **Kuulamisel:**

- Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudised, spordireportaazides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne.

#### **Lugemisel:**

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;

- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arultuskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstid, mugandatud ilukirjandustekstid);
- Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast laadi tekstist;
- Kogub teemakohast infot mitmest tekstist;
- Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine);
- Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab kirjutada etteütlust ja vastusi küsimustele;
- Oskab kirjutada juttu püstitatud teemal;
- Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust;
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi;
- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist.

#### **Igapäevaelu. Õppimine ja töö – 30 tundi**

- ❖ Avalikud asutused: toidu- ja raamatukauplused, raamatukogu, teater, muuseum, kohvik; - 5 tundi
- ❖ Hügieeni- ja toitumisharjumused, tervislik eluviis; - 4 tundi
- ❖ Hädaolukorrad: suhtlemine teeninduses ja arsti juures, päästeteenistustega, politsei, tuletõrje, kiirabi; - 5 tundi
- ❖ Raha: isiklikud kulutused, taskuraha; - 3 tundi
- ❖ Edasiõppimine, õppimine ja töö: haridusasutused, kutsesobivus, kutsevalik, ametid; - 5 tundi
- ❖ õpilasvahetus: koolide või riikide vahel; - 3 tundi
- ❖ meedia ja reklaam: ajakirjad, raadio, televisioon, Internet, nendest saadav kasu ja võimalikud ohud. – 5 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele püstitatud teemal;
- Oskab jutustada hügieeni-ja toitumisharjumustest;
- Oskab vestelda tulevikuplaanidest;
- Oskab dialoogis osaleda – teed küsida ja juhatada;
- Oskab vestelda meediast ja reklaamist;
- Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid;
- Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades;
- Kasutab põhisoonavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti;
- Keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu;
- Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi;
- Häälendus on selge, intonatsiooni-ja rõhuvead ei häiri suhtlust.

#### **Kuulamisel:**

- Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudised, spordireportaazides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne.

#### **Lugemisel:**

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arultuskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt

- noortele mõeldud meediatekstid, mugandatud ilukirjandustekstid);
- Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevat laadi tekstist;
- Kogub teemakohast infot mitmest tekstist;
- Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine);
- Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab kirjeldada oma harjumusi;
- Oskab reegleid kirjutada;
- Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust;
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi;
- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib oll keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist

#### **Vaba aeg – 20 tundi**

- ❖ Koolivälised tegevused: laagrid (suvised, töölaagrid, keelesaagrid), koolivaheajad, suvetegevused; - 5 tundi
- ❖ Huvid: sport, spordialad, kino, kolleksioneerimine; - 5 tundi
- ❖ Ettevalmistus reisiks ja reisimine viisid, reisid teistesse maadesse, reisiks vajalik raha, vajalikud esemed, matkad; - 4 tundi
- ❖ Vaba aja veetmise viisid: teater, muusika, raadio, arvuti ja internet, ekstreemsport; - 4 tundi
- ❖ Meediavahendid – 2 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele püstitatud teemal;
- Oskab vestelda meediavahenditest – nende kasust ja kahjust;
- Oskab jutustada oma suveplaanidest;
- Oskab vestelda oma vaba aja veetmisest;
- Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid;
- Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades;
- Kasutab põhisõnavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti;
- Keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu;
- Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi;
- Häälendus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust.

#### **Kuulamisel:**

- Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudised, spordireportaazides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne.

#### **Lugemisel:**

- Oskab tekstiga iseseisvalt töötada;
- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arultuskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstid, mugandatud ilukirjandustekstid);
- Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevat laadi tekstist;
- Kogub teemakohast infot mitmest tekstist;
- Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine);
- Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks.



### **Kirjutamisel:**

- Oskab koostada mõistekaarte, skeeme, tabeleid loetud teksti põhjal;
- Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust;
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi;
- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist.

### **Õpitulemused 8. klassis**

8. klassi lõpuks õpilane:

- vahendab võrdlemisi ladusalt, kuid üldsõnaliselt ja kuid mõnigate keelevigadega raamatu või filmi sisu ning esitab kirjeldusi õpitud teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate lauste järjendina;
- põhjendab ja selgitab lühidalt arvamusi, kavatsusi ja toiminguid;
- avaldab arvamust, anab ja küsib infot perekonna, harrastuste, kooli, reisimise, päevasündmuste jms kohta;
- kirjutab õpitud teemal lihtsamaid tekste, edastades kõige olulisema;
- järgib üksikasjalikke juhtnõure;
- mõistab raadiouudiste ja lihtsamate salvestiste põhisisu, kui teema on tuttav ning jutt on suhteliselt aeglane ja selge;
- suudab ülevaate koostamisel hõlmata pikemat teksti, et leida otsitav teave; tabab selge arutluskäiguga teksti põhijäreldusi;
- suudab jälgida filme, kus pilt ja tegevused toetavad teksti ning jutt on selge ja keel lihtne;
- tuleb toime ebatavalisemates olukordades poes, toitlustusasutuses, näiteks ebasobiva kauba tagastamine, või tellimuse tühistamine; oskab esitada kaebust;
- saab hakkama enamiku suhtlusolukordadega, mis tulevad ette reisimisega;
- viib läbi ettevalmistatud intervjuu, olles suuteline intervjuu käigus esitama mõningaid ettevalmistamata küsimusi;
- oskab teha hilisemaks kasutamiseks loengumärkmeid, kui teema on tuttav ning tekst on lihtsas sõnastuses ja selge hääldega.

### **Õppetegevused 8. klassis:**

8. klassis jätkub kõigi nelja osaoskuse võrdne arendamine (*Lisa 3*). Tunnis suheldakse peaaesjalikult eesti keeles. Õpetaja julgustab õpilast kasutama eesti keelt aktiivselt ka keelekeskkonnas (nt muuseumitund, õppereis, õpilasvahetus). Senisest enam osalevad õpilased eesti kultuurielus (nt teatri, kontserdi ja muuseumi ühiskülastus). Õpetaja suunab õpilast lugema lühemaid nii kohandatud kui ka autentseid eakohaseid ilukirjandus, teabe-, tarbe- ja meediatekste. Kirjutamisoskuse arendamiseks kasutatakse erinevat liiki lühemaid ja pikemaid loovtöid. Õpilased hakkavad lähenema keeleõppele analüüsivalt, õppides nägema eri keelte sarnasusi ja erinevusi ning märkama enda ja teiste keelekasutusvigu. Õpilane õpib mõistma kultuurierinevusi, neid teadvustama ning nendega arvestama. Õpetaja ergutab õpilast huvi tundma eesti kultuuri ja ühiskonnas toimuva vastu ning selles ka osalema. Õpilane õpib väärtustama mõtteviiside mitmekesisust, avaldama oma arvamust ja arvestama erinevate seisukohtadega. Osaoskuste arendamiseks kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist, sh iseseisvat lugemist;
- 2) meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamist (ajaleheartiklid, uudised,

filmid);

3) loovtööd (nt lühikirjandid, isiklikud kirjad, teadaanded, kuulutused, lühiülevaated);

4) projektitööd;

5) referaate, lihtsamat uurimistööd;

6) suulisi ettekandeid (nt projektitööde, referaatide, iseseisva lugemise kokkuvõtted);

7) rolli- ja suhtlusmänge;

8) info otsimist eestikeelsetest teatmeallikatest (nt käsiraamatud, meediaväljaanded, internet).

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestri algust koostatud töökavas.

### **Hindamine 8. klassis:**

8. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või integreeritult (*Lisa 3*). Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Kasutatakse ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid osaoskusi (projektitööd, iseseisv lugemine). Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, 8. klassis tehakse mitte rohkem kui 4. Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestri algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

### **Õppesisu ja õpitulemused 9. klassis**

#### **OSAOSKUSTE EESMÄRGID:**

##### **❖ Grammatika:**

- oskab moodustada ja kasutada omadussõnade ja määrsõnade võrdlusastmeid;
- teab sageli kasutatavate astmevahelduslike tegusõnade muutmist kolmes põhivormis,
- teab kustpoolt moodustatakse lihtminevikku, täisminevikku, tingivat kõneviisi, käskivat kõneviisi ja umbisikulist tegumoodi – oskab neid vorme kasutada;
- oskab moodustada ja kasutada käändeid;
- oskab käänata arvsõnu (1-20) ja järgarvsõnu;
- teab tegusõnu, mis nõuavad ma-infinitiivi;
- oskab moodustada ja kasutada tud-vormi;
- oskab moodustada ja kasutada ebaregulaarsete tegusõnade erinevaid vorme ( saama, jääma, tooma, sööma, jooma, looma, lööma, tegema, nägema, pesema, tulema, panema, minema)
- teab ja oskab kasutada mas- vormi tegusõnaga „käima“
- oskab moodustada ja kasutada kõnes / kirjas ees- ja tagasõnu: mööda, üle, läbi, pärast, peale, tõttu, eest. Ka käänata kohakäänetes tagasõnu: taga, ees, vahel, kohal, all, peal, kõrval, juures
- teab ja oskab kasutada sidesõnu: sest, sellepärast, kuigi/ehkki, kuid, vaid, kuna, selleks et, et, aga, ning, ja. Nii... kui ka; kui...siis

##### **❖ Kirjutamisoskus:**

- Oskab kirjutada isiklikke kirju sõbrale, klassikaaslastele ( umbes 100 sõnale)
- Oskab kirjalikult avaldada oma arvamust tuttavatel teemal
- Oskab koostada ja kirjutada teadet ja kutset ( umbes 45 sõnale)
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust, oma kogemusi, elamusi lihtsa tekstina, kuid üksikasjalikult
- Kasutab kirjutamisel õpitud sõnavara, oskab kasutada õpitud grammatikat, oskab arusaadavalt oma mõtteid kirja panna, kasutab lihtlauseid ja liitlauseid.
- Kirjutab B1-B2 tasemele

##### **❖ Kõnelemisoskus:**

- oskab kirjeldada plaani järgi pilti ( oskab kirjeldada kohta, inimesi, tegevust, meeleolu)
- oskab kahekõnet pidada igapäevastel teemadel, küsida, kasutades erinevaid küsisõnu, küsimusele reageerida ja vastata ( vastus on mitmelausealine, räägib ka liitlausetega)
  - oskab telefonikõnet pidada, infot küsida ja vajalikku infot anda
  - oskab pikemalt rääkida tuttavatel teemadel
  - oskab avaldada oma arvamust, suhtumist, kirjeldada inimesi ja tegevust,
  - oskab ilma ettevalmistuseta alustada, jätkata ja lõpetada vestlust
  - teab ja oskab kasutada viisakusväljendeid
  - oskab väljendada emotsioone
  - Kõne vastab B1-B2 tasemele
- ❖ **Kuulamisoskus:**
  - Oskab mõista pikemat kõnet igapäevaelu teemal ja sellele reageerida.
  - Suudab jälgida lühikest juttu tuttavatel teemal
  - Suudab järgida üksikasjalikke juhiseid
  - Mõistab faktiteavet igapäevaelu ja õppimisega seotud teemadel.
- ❖ **Lugemisoskus:**
  - Suudab mõista lühikesi tekste erinevatel teemadel
  - On võimeline mõistma pikemate tekstide peamist mõtet

## Õppesisu 9. klassis:

### Mina ja teised – 30 tundi

- ❖ Suhtlemine pereliikmete ja kaaslastega: nt teiste käekäigu vastu huvi tundmine; - 2 tundi
- ❖ Suhtlemine reisibüroode ja teiste asutuste töötajatega; - 3 tundi
- ❖ Inimese kirjeldus; - 3 tundi
- ❖ Konfliktid; - 4 tundi
- ❖ Suhtluskeskonnad-ja suhtlusportaalid – virtuaalne suhtlemine, eelised ja puudused; - 4 tundi
- ❖ Ekskursiooniks ettevalmistumine; - 4 tundi
- ❖ Võimed: inimeste tugevad ja nõrged küljed, anded, võimete arendamine, õpioskused ja õpiharjumused; - 5 tundi
- ❖ Inimestevahelised suhted: sõprus, armastus, positiivsete ja negatiivsete tunnete väljendamine. – 5 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab vestelda reisist, ekskursioonist;
- Oskab jutustada viisakusreeglitest;
- Oskab vestelda inimestevahelistest suhetest ja võimetest;
- Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid;
- Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades;
- Kasutab põhisoonavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti;
- Esitab selgeid kirjeldusi üldhuvitavatel teemadel;
- Keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu;
- Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi;
- Häälendus on selge, intonatsiooni-ja rõhuvead ei häiri suhtlust.

#### **Kuulamisel:**

- Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudised, spordireportaazides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne;

- Saab aru nii elavast suulisest kõnest kui ka helisalvestitest konkreetsetel teemadel;
- Saab aru loomuliku tempoga kõnest;
- Oskab mõista pikemat kõnet igapäevaelu teemal ja sellele reageerida;
- Suudab jälgida lühikest juttu tuttavatel teemal;
- Suudab järgida üksikasjalikke juhiseid;
- Mõistab faktiteavet igapäevaelu ja õppimisega seotud teemadel.

#### **Lugemisel:**

- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arutuskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstitid, mugandatud ilukirjandustekstitid);
- Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast laadi tekstist;
- Kogub teemakohast infot mitmest tekstist;
- Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine);
- Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks;
- Loeb lüüsi, lugemissõnavara on ulatuslik, kuid raskusi võib olla idioomide mõistmisega;
- Suudab mõista lühikesi tekste erinevatel teemadel;
- On võimeline mõistma pikemate tekstide peamist motet;
- Oskab kasutada ükskeelset seletavat sõnaraamatut.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust;
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi;
- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist;
- Kirjutab seotud tekste konkreetsetel ja üldisematel teemadel (seletuskiri, uudis, kommentaar);
- Oskab kirjutada kirju, mis on seotud õpingute või tööga;
- Oskab kirjutada isiklike kirju sõbrale, klassikaaslastele ( umbes 100 sõnale);
- Oskab kirjalikult avaldada oma arvamust tuttavatel teemal;
- Oskab koostada ja kirjutada teadet ja kutset ( umbes 45 sõnale);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust, oma kogemusi, elamusi lihtsa tekstina, kuid üksikasjalikult;
- Kasutab kirjutamisel õpitud sõnavara, oskab kasutada õpitud grammatikat, oskab arusaadavalt oma mõtteid kirja panna, kasutab lihtlauseid ja liitlauseid;
- Kirjutab B1-B2 tasemele.

#### **Kodu ja lähiümbrus – 20 tundi**

- ❖ Kodu ja lähiümbruse korrashoid: trepikoja, aia, suvekodu, pargi, kooliümbruse korrashoid; - 5 tundi
- ❖ Käitumine koduümbruses ja looduses: looduses viibimise kombed, loodushoid, käitumistavade järgimine koduümbruses, seadused ja käitumisreeglid; -5 tundi
- ❖ Keskkonnasäästlikkus: meie ja loomad, käitumine matkal, looduses; - 5 tundi
- ❖ Turvalisus: kodus, koduümbruses, turvasüsteemid, naabrivalve, toimingud ja seletused hädaohu puhul; - 5 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab koostada suulist juttu püstitatud teemal;

- Oskab jutustada korrashoiast erinevates kohtades;
- Oskab vestelda turvalisusest;
- Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid;
- Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades;
- Kasutab põhisoonavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti;
- Esitab selgeid kirjeldusi üldhuvitavatel teemadel;
- Keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu;
- Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi;
- Hääldus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust.

#### **Kuulamisel:**

- Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudised, spordireportaazides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne;
- Saab aru nii elavast suulisest kõnест kui ka helisalvestitest konkreetsetel teemadel;
- Saab aru loomuliku tempoga kõnест;
- Oskab mõista pikemat kõnet igapäevaelu teemal ja sellele reageerida;
- Suudab jälgida lühikest juttu tuttavatel teemal;
- Suudab järgida üksikasjalikke juhiseid;
- Mõistab faktiteavet igapäevaelu ja õppimisega seotud teemadel

#### **Lugemisel:**

- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arutuskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstitid, mugandatud ilukirjandustekstitid);
- Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast laadi tekstist;
- Kogub teemakohast infot mitmest tekstist;
- Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine);
- Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks;
- Loeb lüüdsalt, lugemissoonavara on ulatuslik, kuid raskusi võib olla idioomide mõistmisega;
- Suudab mõista lühikesi tekste erinevatel teemadel;
- On võimeline mõistma pikemate tekstide peamist motet;
- Oskab kasutada ükskeelset seletavat sõnaraamatut.

### **1.2. Kirjutamisel:**

- Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust;
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi;
- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist;
- Kirjutab seotud tekste konkreetsetel ja üldisematel teemadel (seletuskiri, uudis, kommentaar);
- Oskab kirjutada kirju, mis on seotud õpingute või tööga;
- Oskab kirjutada isiklike kirju sõbrale, klassikaaslastele ( umbes 100 sõnale);
- Oskab kirjalikult avaldada oma arvamust tuttavatel teemal;
- Oskab koostada ja kirjutada teadet ja kutset ( umbes 45 sõnale);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust, oma kogemusi, elamusi lihtsa tekstina, kuid üksikasjalikult;

- Kasutab kirjutamisel õpitud sõnavara, oskab kasutada õpitud grammatikat, oskab arusaadavalt oma mõtteid kirja panna, kasutab lihtlauseid ja liitlauseid;
- Kirjutab B1-B2 tasemele

### **Kodukoht Eesti – 20 tundi**

- ❖ Eesti haldusjaotus, maakonnad; - 2 tundi
- ❖ Eesti vaatamisväärsused, Eesti paigad, rahvuspaigad; - 4 tundi
- ❖ Looduskaitse: ohustatud taime-, looma- ja linnuliigid, ilm erinevatel aastaaegadel; - 5 tundi
- ❖ Muistend, Eesti paikadega seotud lood; - 2 tundi
- ❖ Eesti asukoht, sümboolika, kultuuri- ja tähtpäevad, riigikord, riigipühad; - 4 tundi
- ❖ Elu linnas ja maal; - 2 tundi
- ❖ Laulupidu – 1 tund

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab Eestist jutustada;
- Oskab vestelda looduskaitsest;
- Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid;
- Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades;
- Kasutab põhisisõnavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti;
- Esitab selgeid kirjeldusi üldhuvitavatel teemadel;
- Keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu;
- Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi;
- Häälendus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust.

#### **Kuulamisel:**

- Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudised, spordireportaazides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne;
- Saab aru nii elavast suulisest kõnest kui ka helisalvestitest konkreetsetel teemadel;
- Saab aru loomuliku tempoga kõnest;
- Oskab mõista pikemat kõnet igapäevaelu teemal ja sellele reageerida;
- Suudab jälgida lühikest juttu tuttavatel teemadel;
- Suudab järgida üksikasjalikke juhiseid;
- Mõistab faktiteavet igapäevaelu ja õppimisega seotud teemadel.

#### **Lugemisel:**

- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arutuskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstid, mugandatud ilukirjandustekstid);
- Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast laadi tekstist;
- Kogub teemakohast infot mitmest tekstist;
- Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine);
- Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks;
- Loeb lühikeselt, lugemissõnavara on ulatuslik, kuid raskusi võib olla idioomide mõistmisega;
- Suudab mõista lühikesi tekste erinevatel teemadel;
- On võimeline mõistma pikemate tekstide peamist motet;
- Oskab kasutada ükskeelset seletavat sõnaraamatut.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab Eestist kirjutada;
- Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade

sündmustest, isikutest);

- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust;
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi;
- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib oll keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist;
- Kirjutab seotud tekste konkreetsetel ja üldisematel teemadel (seletuskiri, uudis, kommentaar);
- Oskab kirjutada kirju, mis on seotud õpingute või tööga;
- Oskab kirjutada isiklike kirju sõbrale, klassikaaslastele ( umbes 100 sõnale);
- Oskab kirjalikult avaldada oma arvamust tuttavale teemal;
- Oskab koostada ja kirjutada teadet ja kutset ( umbes 45 sõnale);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust, oma kogemusi, elamusi lihtsa tekstina, kuid üksikasjalikult;
- Kasutab kirjutamisel õpitud sõnavara, oskab kasutada õpitud grammatikat, oskab arusaadavalt oma mõtteid kirja panna, kasutab lihtlauseid ja liitlauseid;
- Kirjutab B1-B2 tasemele

### **Riigid ja nende kultuur – 20 tundi**

- ❖ Maaailma riigid ja riikide sümbolika, maailmajaod, looduslik ja kultuuriline eripära; - 3 tundi
- ❖ Pealinnad, põhirahvused, keel, huvipakkuvad paigad, muuseumid, vaatamisväärsused, kultuuritavad paigad; - 4 tundi
- ❖ Euroopa Liidu riigid; - 2 tundi
- ❖ Tuntud isikud; - 3 tundi
- ❖ Tähtpäevad, kombed, tuntumad sündmused ja saavutused; - 4 tundi
- ❖ Eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad: huvide, ringi ja käsitletavat teemad. – 4 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab jutustada maailma riikidest;
- Oskab nimetada looduskaueneid kohti;
- Oskab iseloomustada riiki;
- Oskab nimetada riikide pealinna, rahvusi ja keeli;
- Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid;
- Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades;
- Kasutab põhisoavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti;
- Esitab selgeid kirjeldusi üldhuvitavatel teemadel;
- Keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu;
- Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi;
- Häälendus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust.

#### **Kuulamisel:**

- Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudised, spordireportaazides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne;
- Saab aru nii elavast suulisest kõnest kui ka helisalvestitest konkreetsetel teemadel;
- Saab aru loomuliku tempoga kõnest;
- Oskab mõista pikemat kõnet igapäeva elu teemal ja sellele reageerida;
- Suudab jälgida lühikest juttu tuttavale teemal;
- Suudab järgida üksikasjalikke juhiseid;

- Mõistab faktiteavet igapäevaelu ja õppimisega seotud teemadel.

#### **Lugemisel:**

- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arutuskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstitid, mugandatud ilukirjandustekstitid);
- Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast laadi tekstist;
- Kogub teemakohast infot mitmest tekstist;
- Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine);
- Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks;
- Loeb lüüsi, lugemissõnavara on ulatuslik, kuid raskusi võib olla idioomide mõistmisega;
- Suudab mõista lühikesi tekste erinevatel teemadel;
- On võimeline mõistma pikemate tekstide peamist motet;
- Oskab kasutada ükskeelset seletavat sõnaraamatut.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab kirjutada etteütlust ja vastusi küsimustele;
- Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust;
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi;
- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist;
- Kirjutab seotud tekste konkreetsetel ja üldisematel teemadel (seletuskiri, uudis, kommentaar);
- Oskab kirjutada kirju, mis on seotud õpingute või tööga;
- Oskab kirjutada isiklike kirju sõbrale, klassikaaslastele ( umbes 100 sõnale);
- Oskab kirjalikult avaldada oma arvamust tuttavatel teemadel;
- Oskab koostada ja kirjutada teadet ja kutset ( umbes 45 sõnale);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust, oma kogemusi, elamusi lihtsa tekstina, kuid üksikasjalikult;
- Kasutab kirjutamisel õpitud sõnavara, oskab kasutada õpitud grammatikat, oskab arusaadavalt oma mõtteid kirja panna, kasutab lihtlauseid ja liitlauseid;
- Kirjutab B1-B2 tasemele

#### **Igapäevaelu. Õppimine ja töö – 30 tundi**

- ❖ tervislik eluviis; - 6 tundi
- ❖ Hädaolukorrad: suhtlemine teeninduses ja arsti juures, päästeteenistustega, politsei, tuletõrje, kiirabi; - 5 tundi
- ❖ Raha ja ostmine; - 5 tundi
- ❖ Huvirühmad koolis; - 5 tundi
- ❖ Edasiõppimise võimalused ja plaanid; - 5 tundi
- ❖ õpilasvahetus: koolide või riikide vahel; - 2 tundi
- ❖ meedia ja reklaam: mobiiltelefonid. – 2 tundi

#### **Kõnelemisel:**

- Oskab jutustada tervislikust eluviisist;
- Oskab vestelda tulevikuplaanidest;
- Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid;
- Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades;



- Kasutab põhisõnavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti;
- Esitab selgeid kirjeldusi üldhuvitavatel teemadel;
- Keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu;
- Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi;
- Häälendus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust.

#### **Kuulamisel:**

- Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudised, spordireportaazides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne;
- Saab aru nii elavast suulisest kõnest kui ka helisalvestitest konkreetsetel teemadel;
- Saab aru loomuliku tempoga kõnest;
- Oskab mõista pikemat kõnet igapäevaelu teemal ja sellele reageerida;
- Suudab jälgida lühikest juttu tuttavatel teemadel;
- Suudab järgida üksikasjalikke juhiseid;
- Mõistab faktiteavet igapäevaelu ja õppimisega seotud teemadel.

#### **Lugemisel:**

- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arutuskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstitid, mugandatud ilukirjandustekstitid);
- Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast laadi tekstist;
- Kogub teemakohast infot mitmest tekstist;
- Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine);
- Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks;
- Loeb lüüsi, lugemissõnavara on ulatuslik, kuid raskusi võib olla idioomide mõistmisega;
- Suudab mõista lühikesi tekste erinevatel teemadel;
- On võimeline mõistma pikemate tekstide peamist motet;
- Oskab kasutada ükskeelset seletavat sõnaraamatut.

#### **Kirjutamisel:**

- Oskab kirjeldada oma harjumusi ja tulevikuplaane;
- Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust;
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi;
- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib olla keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist;
- Kirjutab seotud tekste konkreetsetel ja üldisematel teemadel (seletuskiri, uudis, kommentaar);
- Oskab kirjutada kirju, mis on seotud õpingute või tööga;
- Oskab kirjutada isiklike kirju sõbrale, klassikaaslastele ( umbes 100 sõnale);
- Oskab kirjalikult avaldada oma arvamust tuttavatel teemadel;
- Oskab koostada ja kirjutada teadet ja kutset ( umbes 45 sõnale);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust, oma kogemusi, elamusi lihtsa tekstina, kuid üksikasjalikult;
- Kasutab kirjutamisel õpitud sõnavara, oskab kasutada õpitud grammatikat, oskab arusaadavalt oma mõtteid kirja panna, kasutab lihtlauseid ja liitlauseid;
- Kirjutab B1-B2 tasemele

## Vaba aeg – 20 tundi

- ❖ Koolivälised tegevused: laagrid (suvised, töölaagrid, keelelaagrid), koolivaheajad, suvetegevused; - 5 tundi
- ❖ Huvid: sport, kino, kolletsioneerimine; - 5 tundi
- ❖ Ettevalmistus reisiks ja reisimine viisid, reisi valiku põhjendamine, reisiks vajalik raha, vajalikud esemed, matkad, rattatetked; - 5 tundi
- ❖ Oma ja sõprade vaba aja veetmise viisid: teater, muusika, raadio, arvuti ja internet, ekstreemsport – 5 tundi

### **Kõnelemisel:**

- Oskab vastata küsimustele püstitatud teemal;
- Oskab vestelda meediavahenditest – nende kasust ja kahjust;
- Oskab jutustada oma suveplaanidest;
- Oskab vestelda oma vaba aja veetmisest;
- Oskab edasi anda raamatu, filmi, etenduse jms sisu ning kirjeldada oma muljeid;
- Tuleb enamasti toime vähem tüüpilistes suhtlusolukordades;
- Kasutab põhisisõnavara ja sagedamini esinevaid väljendeid õigesti;
- Esitab selgeid kirjeldusi üldhuvitavatel teemadel;
- Keerukamate lausestruktuuride kasutamisel tuleb ette vigu;
- Väljendab ennast üsna vabalt, vajaduse korral küsib abi;
- Häälendus on selge, intonatsiooni- ja rõhuvead ei häiri suhtlust.

### **Kuulamisel:**

- Saab kuuldust aru, taipab nii peamist sõnumit kui ka üksikasju, kui räägitakse üldlevinud teemadel (nt uudised, spordireportaazides, intervjuudes, ettekannetes, loengutes) ning kõne on selge ja üldkeelne;
- Saab aru nii elavast suulisest kõnest kui ka helisalvestitest konkreetsetel teemadel;
- Saab aru loomuliku tempoga kõnest;
- Oskab mõista pikemat kõnet igapäevaelu teemal ja sellele reageerida;
- Suudab jälgida lühikest juttu tuttavatel teemal;
- Suudab järgida üksikasjalikke juhiseid;
- Mõistab faktiteavet igapäevaelu ja õppimisega seotud teemadel.

### **Lugemisel:**

- Oskab täita lugemisülesandeid;
- Loeb ja mõistab mõneleheküljelisi selge arultuskäiguga tekste erinevatel teemadel (nt noortele mõeldud meediatekstid, mugandatud ilukirjandustekstid);
- Suudab leida vajalikku infot pikemast arutlevast laadi tekstist;
- Kogub teemakohast infot mitmest tekstist;
- Kasutab erinevaid lugemisstrateegiaid (nt üldlugemine, valiklugemine);
- Tekstides esitatud detailid ja nüansid võivad jääda selgusetuks;
- Loeb lüüriks, lugemissõnavara on ulatuslik, kuid raskusi võib olla idioomide mõistmisega;
- Suudab mõista lühikesi tekste erinevatel teemadel;
- On võimeline mõistma pikemate tekstide peamist motet;
- Oskab kasutada ükskeelset seletavat sõnaraamatut.

### **Kirjutamisel:**

- Oskab koostada eri allikatest pärineva info põhjal kokkuvõtte (nt lühiülevaade sündmustest, isikutest);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust;
- Oskab isiklikus kirjas vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi;

- Oskab kirjutada õpitud teemal oma arvamust väljendava lühikirjandi;
- Oma mõtete või arvamuste esitamisel võib oll keelelisi ebatäpsusi, mis ei takista kirjutatu mõistmist;
- Kirjutab seotud tekste konkreetsetel ja üldisematel teemadel (seletuskiri, uudis, kommentaar);
- Oskab kirjutada kirju, mis on seotud õpingute või tööga;
- Oskab kirjutada isiklikke kirju sõbrale, klassikaaslastele ( umbes 100 sõnale);
- Oskab kirjalikult avaldada oma arvamust tuttavale teemal;
- Oskab koostada ja kirjutada teadet ja kutset ( umbes 45 sõnale);
- Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust, oma kogemusi, elamusi lihtsa tekstina, kuid üksikasjalikult;
- Kasutab kirjutamisel õpitud sõnavara, oskab kasutada õpitud grammatikat, oskab arusaadavalt oma mõtteid kirja panna, kasutab lihtlauseid ja liitlauseid;
- Kirjutab B1-B2 tasemele.

### **Õpitulemused 9. klassis**

9. klassi lõpuks õpilane:

- vahendab võrdlemisi ladusalt, kuid üldsõnaliselt raamatu või filmi sisu ning esitab kirjeldusi õpitud teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina;
- esitab võrdlemisi hästi jälgitavaid põhjendusi arvamuste, kavatsuste ja toimingute kohta;
- kirjutab õpitud teemal lihtsamaid seotuid tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina;
- oskab kirjutada sõnumit, mille eesmärk on oma seisukohti selgitada;
- mõistab igapäevaste toodete-teenustega seotud juhendeid ja juhiseid;
- mõistab enamiku salvestatud või ringhäälingus leviva materjali sisu, kui kõne on selge ja tekst üldkeelne;
- mõistab suurt osa telesaatetest (nt intervjuu, uudisreportaaž) kui räägitakse suhteliselt aeglaselt ja selgelt;
- suudab referaadi koostamisel hõlmata pikemaid tekste, et leida otsitav teave ja koguda infot teksti eri osades või mitmest tekstist;
- oskab väljendada mõtteid või teha kokkuvõtte vaadatud filmidest, loetud raamatutest või kuulatud muusikast;
- kirjeldab mingi toimingu käiku ning annab üksikasjalikke juhtnööre;
- saab hakkama enamiku suhtlusolukordadega, mis tulevad ette reisimisega;
- viib läbi ettevalmistatud intervjuu, vajadusel intervjuu käigus täpsustavaid küsimusi küsides ja saadud infot kontrollides;
- oskab teha hilisemaks kasutamiseks piisvalt täpseid loengumärkmeid, kui teema on tuttav ning tekst on lihtsas sõnastuses ja selge hääldusega.

### **Õppetegevused 9. klassis:**

9. klassis jätkub kõigi nelja osaoskuse võrdne arendamine (*Lisa 3*). Tunnis suheldakse peaaesjalikult eesti keeles. Õpetaja julgustab õpilast kasutama eesti keelt aktiivselt ka keelekeskkonnas (nt muuseumitund, õppereis, õpilasvahetus). Senisest enam osalevad õpilased eesti kultuurielus (nt teatri, kontserdi ja muuseumi ühiskülastus). Õpetaja suunab õpilast lugema lühemaid nii kohandatud kui ka autentseid eakohaseid ilukirjandus, teabe-, tarbe- ja meediatekste. Kirjutamisoskuse arendamiseks kasutatakse erinevat liiki lühemaid ja pikemaid loovtöid. Õpilased hakkavad lähenema keeleõppele analüüsivalt, õppides nägema eri keelte sarnasusi ja erinevusi ning märkama enda ja teiste keelekasutusvigu. Õpilane õpib

mõistma kultuurierinevusi, neid teadvustama ning nendega arvestama. Õpetaja ergutab õpilast huvi tundma eesti kultuuri ja ühiskonnas toimuva vastu ning selles ka osalema. Õpilane õpib väärtustama mõtteviiside mitmekesisust, avaldama oma arvamust ja arvestama erinevate seisukohtadega. Osaoskuste arendamiseks kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist, sh iseseisvat lugemist;
  - 2) meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamist (ajaleheartiklid, uudised, filmid);
  - 3) loovtööd (nt lühikirjandid, isiklikud kirjad, teadaanded, kuulutused, lühiülevaated);
  - 4) projektitööd;
  - 5) referaate, lihtsamat uurimistööd;
  - 6) suulisi ettekandeid (nt projektitööde, referaatide, iseseisva lugemise kokkuvõtted);
  - 7) rolli- ja suhtlusmänge;
  - 8) info otsimist eestikeelsetest teatmeallikatest (nt käsiraamatud, meediaväljaanded, internet).
- Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestri algust koostatud töökavas.

### Hindamine 9. klassis:

9. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või integreeritult (*Lisa 3*). Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Kasutatakse ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid osaoskusi (projektitööd, iseseisv lugemine). Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, 9. klassis tehakse mitte rohkem kui 4. Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestri algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

### Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid III kooliastmes klassiti

Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid III kooliastmes klassiti lähtuvalt skaalatabelistest, mis on toodud Euroopa keeleõppe raamdokumendis *Õppimine, õpetamine ja hindamine*:

Toimingud	Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid klassiti
<b>Suuline tekstiloome (rääkimine)</b>	
Skaalatabel 1. Üldine rääkimisoskus	7. klass Oskab esitada võrdlemisi ladusaid, kuid üldsõnalisi ja mõningate keelevigadega kirjeldusi oma huvivaldkonna teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina.
	8. klass Oskab esitada võrdlemisi ladusaid, kuid üldsõnalisi kirjeldusi oma huvivaldkonna teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina.
	9. klass Oskab esitada selgeid, üksikasjalikke kirjeldusi ja ettekandeid mitmesugustel oma huvivaldkonna teemadel. Oskab kommentaaride ja asjakohaste näidete toel mõttekäike laiendada ja põhjendada.
Skaalatabel 2. Pikk monoloog: kogetu kirjeldamine	7. klass Oskab kirjeldada unistusi, soove ja püüdlusi. Oskab kirjeldada tegelikke või kujuteldavaid sündmusi. Oskab vahendada raamatu või filmi sisu ja kirjeldada oma muljeid.
	8. klass Oskab jutustada. Oskab kirjeldada unistusi, soove ja püüdlusi. Oskab kirjeldada tegelikke või kujuteldavaid sündmusi. Oskab vahendada

	<p>raamatu või filmi sisu ja kirjeldada oma muljeid. Oskab vahendada ootamatute sündmuste (nt õnnetusjuhtumite) üksikasju. Oskab üksikasjalikult vahendada kogetut, kirjeldada oma tundeid ja reageeringuid. Oskab võrdlemisi ladusalt, kuid samas üldsõnaliselt jutustada ja kirjeldada, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina. Oskab sirgjooneliselt väljendada oma huvivaldkonna teemade piires.</p>
	<p>9. klass Oskab selgelt ja üksikasjalikult väljendada mitmesugustel oma huvivaldkonna teemadel.</p>
Skaalatable 3. Pikk monoloog: põhjendamine ja selgitamine (nt väitluses)	<p>7. klass Oskab lühidalt põhjendada ning selgitada arvamusi, kavatsusi ja toiminguid.</p>
	<p>8. klass Suudab esitada võrdlemisi hästi jälgitavaid põhjendusi.</p>
	<p>9. klass Oskab esitada selgesõnalisi põhjendusi, laiendades ja toetades arutluskäike kommentaaride ja asjakohaste näidetega. Oskab järjestikku esitada läbimõeldud põhjendusi. Oskab selgitada oma vaatenurka, kaaluda kõnealuste seisukohtade tugevaid ja nõrku külgi.</p>
Skaalatable 4. Teade edastamine	<p>7. klass Oskab edastada väga lühikesi ettevalmistatud teateid igapäevases koolikeskkonnas. Kõne on võõrast aktsendist ja intonatsioonist hoolimata siiski mõistetav.</p>
	<p>8. klass Oskab edastada lühikesi ettevalmistatud teateid igapäevases koolikeskkonnas. Kõne on võõrast aktsendist ja intonatsioonist hoolimata siiski mõistetav.</p>
	<p>9. klass Oskab edastada üldisema sisuga teateid küllalt selgelt, ladusalt ja loomulikult, nii et kuulamine ei nõua pingutust.</p>
Skaalatable 5. Suuline esinemine	<p>7. klass Oskab ettevalmistatuna üldsõnaliselt esineda endale tuttavale teemal, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt. Oskab üsna selgelt välja tuua asja tuuma.</p>
	<p>8. klass Oskab ettevalmistatuna üldsõnaliselt esineda endale tuttavale teemal, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt. Oskab üsna selgelt välja tuua asja tuuma. Oskab vastata esinemisjärgsetele küsimustele, mõnikord (kui küsija räägib liiga kiiresti) võib paluda küsimust korrata.</p>
	<p>9. klass Oskab ettevalmistatuna selgesõnaliselt esineda. Oskab põhjendada pool- ja vastuväiteid, kaaluda eri seisukohtade tugevaid ja nõrku külgi. Oskab esinemisjärgsetele küsimustele vastata ladusalt, sundimatult ja pingutuseta, ilma et kuulajatel tekiks mõistmisraskusi.</p>
<b>Kirjalik tekstile (kirjutamine)</b>	
Skaalatable 6. Üldine kirjutamisoskus	<p>7. klass Oskab kirjutada tuttavale teemal lihtsamaid seotud tekste.</p>
	<p>8. klass</p>

	Oskab kirjutada tuttavalt teemal lihtsamaid seotud tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina.
	9. klass Oskab kirjutada selgeid, üksikasjalikke tekste oma huvivaldkonna teemade piires, sünteesides ja hinnates mitmest allikast pärit infot ja arutluskäike.
Skaalatable 7. Loovkirjutamine	7. klass Oskab kirjalikult vahendada kogemusi, kirjeldades tundeid ja reaktsioone lihtsa seotud tekstina.
	8. klass Oskab kirjutada lihtsamaid üksikasjalikke kirjeldusi mitmesugustel tuttavatel teemadel. Oskab kirjalikult vahendada kogemusi, kirjeldades tundeid ja reaktsioone lihtsa seotud tekstina. Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust või hiljutist reisi. Oskab lugu kirja panna.
	9. klass Oskab kirjutada selgeid ja üksikasjalikke kirjeldusi mitmesugustel oma huvivaldkonna teemadel. Oskab kirjutada filmi-, raamatu- või näidendiülevaadet.
Skaalatable 8. Kirjalikud ülevaadet ja arvamusalvused	7. klass Oskab kirjutada väga lühikesi standardvormis ettekandeid, kus esitab tava pärast faktiteavet või põhjendab toiminguid.
	8. klass Oskab kirjutada lühikesi lihtsamaid kirjatöid endale huvipakkuval teemal. Oskab mingil määral kokku võtta, esitada ja selgitada oma arvamust igapäevaste tavapärase ja ebatavaliste probleemide kohta.
	9. klass Oskab kirjutada argumenteeritud ettekannet, arvamuskirjutist vm teksti, esitades põhjendatud poolt- või vastuväiteid ning selgitades võimalike seisukohtade eeliseid ja puudusi. Suudab sünteesida eri allikatest pärit infot ja arutluskäike.
Skaalatable 9. Oma jutu läbimõtlemine	7. klass Oskab läbi mõelda, kuidas asja tuuma jm olulist sõnastada, lihtsustades vajaduse korral sõnumit.
	8. klass On võimeline katsetama enda jaoks uusi sõnastusviise ja väljendeid, küsides tagasisidet.
	9. klass Oskab oma jutu läbi mõelda ja leida sobivad keelevahendid, et mõte kuulajatele moonutusteta kohale jõuaks.
Skaalatable 10. Keeleoskuslünkade kompenseerimine	7. klass Oskab emakeelset sõna võõrapärastada, küsides üle, kas temast saadi aru. Oskab mõistet edasi anda mingi sagedasema ligilähedase tähendusega sõna abil, paludes end parandada.
	8. klass Oskab objekte kirjeldada tunnuste kaudu, kui vajalik sõna ei meenu. Oskab vajalikku tähendust edasi anda mingi asendusväljendiga. (nt „pehme magamise karu“ tähenduses „kaiuskaru“).
	9. klass

	Oskab leida väljendusviisi, mis varjab lünki omandatud sõnavaras ja grammatikas.
Skaalatabel 11. Oma kõne jälgimine ja parandamine	7. klass Oskab küsida kinnitust kasutatud keelendi õigsuse kohta. Oskab katkenud vestlust uuesti alustada, kasutades teistsugust taktikat.
	8. klass Oskab parandada valesti kasutatud ajavormi vm keelendit, kui vestluspartner sellele tähelepanu juhib.
	9. klass Oskab parandada keelevääratusi ja vigu, kui ta neid märkab või kui need on põhjustanud möödarääkimist. Teab oma korduvaid vigu ja püüab neid kõnes teadlikult vältida.
<b>Kuulamistoiming (kuulamine)</b>	
Skaalatabel 12. Üldine kuulamisoskus	7. klass Mõistab olulisemat selgest kirjakeelsest jutust ja lühikesest lugudest tuttavatel teemadel, millega puutub igapäevaselt kokku koolis, vabal ajal jne.
	8. klass Mõistab lihtsas sõnastuses faktiteavet igapäevaelu või tööga seotud teemadel. Tabab nii peamist sõnumit kui ka spetsiifilisi üksikasju, kui häälendus on selge ja tuttavlik.
	9. klass Mõistab suhteliselt pika ja keeruka üldkeelse jutu, kuid ka oma erialase väitluse põhisisu nii konkreetse kui ka abstraktse teema puhul. Suudab jälgida pikka juttu ja keeruka sisuga vaidlust juhul, kui teema on tuttav ja vestluse suunda toetavad selged märksõnad.
Skaalatabel 13. Emakeelekõnelejate vestluse mõistmine	7. klass Suudab üldiselt jälgida lühema mõttevahetuse põhipunkte eeldusel, et kõneldakse üldkeeles ja häälendus on selge.
	8. klass Suudab üldiselt jälgida pikema mõttevahetuse põhipunkte eeldusel, et kõneldakse üldkeeles ja häälendus on selge.
	9. klass Suudab vähese pingutusega mõista, mida tema ümber räägitakse, aga võib pidada raskeks osalemist mitme emakeelekõneleja mõttevahetuses, kus tema juuresolekut keelekasutuse aspektist üldse ei arvestata.
Skaalatabel 14. Elava esituse kuulamine	7. klass Suudab üldjoontes jälgida lühikest lihtsat juttu tuttavatel teemadel, kui kõneldakse üldkeeles ja häälendus on selge.
	8. klass Suudab jälgida loengut vm esinemist oma valdkonnas, kui teema on tuttav, sõnastus lihtne ja jutu ülesehitus selge.
	9. klass Suudab jälgida keeruka arutluskäigu ja keelekasutusega loengute, aruannete ja muus vormis teaduslike või erialaste esinemiste põhisisu.
Skaalatabel 15. Teadaannete ja	7. klass Suudab järgida üksikasjalikke juhtnööre.

juhiste kuulamine	8. klass Suudab järgida üksikasjalikke juhtnööre. Mõistab lihtsamat tehnilist või suunavat infot, näiteks igapäevaste toodete-teenustega seotud juhendeid ja juhiseid.
	9. klass Mõistab normaalse kiirusega edastatud üldkeelseid teadaandeid ja sõnumeid konkreetsetel ja abstraktsetel teemadel.
Skaalatable 16. Meediakanalite ja salvestiste kuulamine	7. klass Mõistab raadiouudiste ja lihtsamate salvestiste põhisisu, kui teema on tuttav, jutt suhteliselt aeglane ja selge.
	8. klass Mõistab enamiku salvestatud ja ringhäälingus leviva materjali sisu, kui teema pakub huvi, kõne on selge ja jutt üldkeelne.
	9. klass Mõistab enamikku asjalikest raadiosaadetest ning salvestatud ja ringhäälingus levivast materjalist, mis on üldkeelne ja lubab kõneleja meeolelu, tooni vms tabada.
<b>Lugemistegevus (lugemine)</b>	
Skaalatable 17. Üldine lugemisoskus	7. klass Loeb lihtsat faktiteavet, kui teema kuulub tema huvivaldkonda. Kasutab sõnaraamatut.
	8. klass Loeb lihtsat faktiteavet rahuldava arusaamisega, kui teema kuulub tema huvivaldkonda.
	9. klass Loeb suuresti iseseisvalt, kohandades lugemise viisi ja kiirust sõltuvalt tekstist ja lugemise eesmärgist ning kasutades sobivaid abimaterjale. Tal on suur aktiivne lugemissõnavara, kuid raskusi võib olla haruldaste idioomide mõistmisega.
Skaalatable 18. Kirjavahetuse lugemine	7. klass Mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklikke kirju määral, mis lubab pidada regulaarset kirjavahetust, kuid vajab selleks välist abi.
	8. klass Mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklikke kirju määral, mis lubab pidada regulaarset kirjavahetust.
	9. klass Loeb oma huvivaldkonnaga seostuvaid kirju ja taipab asja tuuma.
Skaalatable 19. Eesmärgipärane lugemine	7. klass Oskab leida ja mõista asjakohast teavet igapäevatekstides (kirjad, brošüürid ja lühemad dokumendid).
	8. klass Suudab erilaadse ülesande täitmiseks hõlmata pikemaid tekste, et leida otsitav teave ja koguda infot teksti eri osadest või mitmest tekstist.
	9. klass Suudab kiiresti hõlmata pikki ja keerukaid tekste, keskendudes asjakohastele detailidele. Tabab kiiresti laia erialast teemaringi käsitlevate uudiste, artiklite, ülevaadete sisu ja asjakohasuse ning



	oskab otsustada, kas tasub süveneda.
Skaalatable 20. Lugemine info hankimiseks ja arutlemiseks	7. klass Leiab lihtsas leheloos olulisema, kui teema on tuttav.
	8. klass Tabab selge arutluskäiguga tekstide põhijäreldusi. Mõistab käsitletava teema arutluskäiku, kuid ei pruugi aru saada üksikasjadest.
	9. klass Mõistab kaasaegseid probleemartikleid ja ülevaateid, kus autorid väljendavad lahknevaid hoiakuid ja eriarvamusi.
Skaalatable 21. Juhiste lugemine	7. klass Mõistab seadmete selgeid lihtsaid kasutusjuhendeid. Vajadusel kasutab sõnaraamatut.
	8. klass Mõistab seadmete selgeid lihtsaid kasutusjuhendeid.
	9. klass Mõistab pikki ja keerukaid oma asjatundmusega seotud juhiseid, k.a tingimuste ja hoiatuste üksikasjad, kui vaid on võimalik raskeid kohti üle lugeda.
<b>Audiovisuaalne tegevus</b>	
Skaalatable 22. Telesaadete ja filmide vaatamine	7. klass Suudab jälgida paljusid filme, kus pilt ja tegevus süžeed kannavad ning jutt on selge ja keel lihtne. Suudab haarata tuttavalt teemal telesaate põhisisu, kui jutt on suhteliselt aeglane ja selge.
	8. klass Mõistab suurt osa telesaatest (nt intervjuust, lühiloengust ja uudisreportaažist), kui teema pakub huvi ning räägitakse suhteliselt aeglaselt ja selgelt.
	9. klass Mõistab teleuudiste jm päevakajaliste saadete enamikku. Mõistab dokumentaalsaadete ja -filme ning enamikku muid filme, otseintervjuusid, vestlussaadeteid, telelavastusi vm, mis on üldkeelne.
<b>Vastuvõtustrateegiad</b>	
Skaalatable 23. Vihjete tabamine ja järeldamine (suuline ja kirjalik suhtlus)	7. klass Oskab konteksti põhjal tuletada juhuslike tundmatute sõnade tähendust ja järeldada lausete mõtet, kui arutluse teema on tuttav.
	8. klass Suudab kontekstis mõista tundmatuid sõnu, kui teema kuulub tema huvi valdkonda. Oskab konteksti põhjal tuletada juhuslike tundmatute sõnade tähendust ja järeldada lausete mõtet, kui arutluse teema on tuttav.
	9. klass Oskab arusaamise nimel kasutada mitmesugust strateegiat, sealhulgas keskenduda kuulates olulisele; kontrollib mõistmist konteksti toel.
<b>Suuline suhtlus</b>	
Skaalatable 24. Üldine suuline suhtlus	7. klass Tuleb lihtsat keelt kasutades toime enamikus reisiolukordades. On võimeline ettevalmistuseta astuma vestlusse, kui kõneaine on tuttav. Oskab avaldada arvamust, anda ja küsida infot igapäevaelu või

	isiklike asjade kohta (nt perekond, harrastused, kool, reisimine, päevasündmused).
	8. klass Saab üsna hästi hakkama vestlusega, kui see puudutab tema kooliasju või huvialasid. Oskab vahetada, üle küsida ja kinnitada infot; tuleb toime vähem tuttavas olukorras ja oskab selgitada, milles seisneb probleem. Oskab väljendada mõtteid mõnel abstraktsel või kultuuriteemal (nt filmid, raamatud, muusika).
	9. klass Suudab emakeelsete kõnelejatega suhelda küllaltki ladusalt ja spontaanselt, ilma et kumbki pool peaks pingutama. Oskab rõhutada toimunu või kogetu olulisust, selgitada ja põhjendada oma vaateid.
Skaalatablett 25. Emakeelse vestluskaaslase mõistmine	7. klass Suudab igapäevases vestluses jälgida selge hääldusega pöördumist, kuigi on vahel sunnitud paluma teatud sõnu ja fraase korrata ning sõnastada teiste sõnadega.
	8. klass Suudab igapäevases vestluses jälgida selge hääldusega pöördumist, kuigi on vahel sunnitud paluma teatud sõnu ja fraase korrata.
	9. klass Mõistab isegi mürarikas keskkonnas üksikasjalikult, mida talle suulises kirjakeeles öeldakse.
Skaalatablett 26. Vestlus	7. klass Oskab väljendada üllatust, rõõmu, kurbust, huvi ja ükskõiksust; oskab sellistele emotsioonidele reageerida. Suudab osaleda vestluses või mõttevahetuses, kuid aeg-ajalt võib jääda arusaamatuks, mida ta täpselt öelda tahab.
	8. klass Suudab ettevalmistuseta vestelda, kui kõneaine on tuttav. Suudab igapäevasuhtluses jälgida selgelt artikuleeritud kõnet, mõningaid sõnu või fraase võib siiski paluda korrata. Suudab osaleda vestluses või mõttevahetuses, kuid aeg-ajalt võib jääda arusaamatuks, mida ta täpselt öelda tahab. Oskab väljendada üllatust, rõõmu, kurbust, huvi ja ükskõiksust; oskab sellistele emotsioonidele reageerida.
	9. klass Oskab kaasa rääkida pikemas üldteemalises vestluses, seda ka mürarikas ümbruses. Oskab suhelda emakeelsete kõnelejatega, ilma et ta neile tahtmatult nalja teeks, neid ärritaks või neilt tavapärasest erinevat käitumist eeldaks. Oskab edasi anda tundevarjundeid ning rõhutada toimunu või kogetu olulisust.
Skaalatablett 27. Vaba mõttevahetus (sõprade ringis)	7. klass Saab üldjoontes aru sõprade ringis toimuva vaba mõttevahetuse põhisisust, kui kasutatakse ühiskeelt ja hääldus on selge. Oskab esitada oma vaatenurka või arvamust ja küsida teiste omi, kui kõneaine talle huvi pakub. Oskab end mõistetavaks teha, kui avaldab arvamust praktilistes asjades (nt kuhu minna, mida teha, kuidas korraldada väljasõitu vms). Oskab viisakalt väljendada veendumusi, arvamusi, nõustumist ja nõustumatust.
	8. klass On võimeline mõistma suuremat osa üldisest jutust, kui vestlus

	<p>partnerid hoiduvad idioome kasutamast ja nende hääldus on selge. Oskab avaldada arvamust mõnel abstraktsel või kultuuriteemal (nt muusika, filmid). Oskab selgitada, milles seisneb probleem. Oskab lühidalt kommenteerida teiste arvamusi. Oskab kõrvutada ja võrrelda vastakaid arvamusi: pidada aru selle üle, mida teha, kuhu minna, keda või mida valida jne. klass</p>
	<p>9. klass Oskab aktiivselt kaasa rääkida vabas mõttevahetuses, kui kõneaine on tuttav. Oskab kommenteerida, selgesõnaliselt oma vaatenurka esitada, vastakaid ettepanekuid hinnata, oletusi teha ja neile reageerida. Suudab mõningase pingutusega mõista suuremat osa kuuldust, kuid võib mõttevahetuses kõrvalseisjaks jääda, kui emakeelsed kõnelejad ei märka oma keelekasutust kohandada. Oskab põhjendada ja kaitsta oma arvamust, esitada asjakohaseid selgitusi ja kommentaare.</p>
Skaalatablel 28. Ametlikud arutelud ja koosolekud	<p>7. klass Suudab osaleda tuttavat teemat puudutavas tavalises töises arutelus, kus vahetatakse faktiteavet, jagatakse korraldusi või otsitakse lahendusi praktilistele küsimustele, seda tingimusel, et kasutatakse ühiskeelt ja hääldus on selge. Saab hästi hakkama oma vaatekoha esitamisega, kuid väitlemisega on raskusi.</p>
	<p>8. klass Suudab mõista suurt osa teisest jutust, kui ei kasutata palju kinnistunud väljendeid ja hääldus on selge. Saab hästi hakkama oma vaatekoha esitamisega, kuid väitlemisega on raskusi. Suudab osaleda tuttavat teemat puudutavas tavalises töises arutelus, kus vahetatakse faktiteavet, jagatakse korraldusi või otsitakse lahendusi praktilistele küsimustele, seda tingimusel, et kasutatakse ühiskeelt ja hääldus on selge.</p>
	<p>9. klass Suudab aktiivselt osaleda tavalises või ka vähem tavalises ametlikus arutelus. Suudab jälgida oma toimevaldkonda puudutavat arutelu. Mõistab üksikasju, millele rääkija tähelepanu pöörab. Oskab esitada, põhjendada ja kaitsta oma arvamust, hinnata erinevaid ettepanekuid, teha oletusi ja neile reageerida.</p>
Skaalatablel 29. Eesmärgipärane koostöö	<p>7. klass On üldjoontes võimeline jälgima, mida räägitakse. Oskab teiste öeldut osaliselt korrata, et kindlustada vastastikust mõistmist. Oskab end mõistetavaks teha, kui asi puudutab lahenduse otsimist või edasise tegutsemisviisi valikut. Oskab lühidalt põhjendada ja selgitada oma arvamust ja suhtumist. Oskab ärgitada teisi oma arvamust väljendama.</p>
	<p>8. klass On võimeline jälgima, mida räägitakse, kuid kiire ja pika jutu korral võib aeg-ajalt paluda kordamist või selgitust. Oskab selgitada, milles on probleem, pidada aru edasise tegutsemise üle ja võrrelda vastandlikke tegutsemisviise. Oskab lühidalt kommenteerida teiste arvamusi.</p>
	<p>9. klass On võimeline õigesti mõistma üksikasjalikke juhtnööre. Oskab kaasa</p>

	aidata töö edenemisele, kutsudes teisi liituma, küsides nende arvamust jne. Oskab anda selge ülevaate probleemist, arutledes võimalike põhjuste ja tagajärgede üle ning kaaludes eri lähenemisviiside eeliseid ja puudusi.
Skaalatabel 30. Toimingud kaupade ja teenuste ostmisel	7. klass Saab hakkama enamiku toimingutega, mis tulevad ette reisil vm sõitudel, reisi või majutuse korraldamisel ja asjaajamisel sihtriigi ametnikega.
	8. klass Saab hakkama enamiku toimingutega, mis tulevad ette reisil vm sõitudel, reisi või majutuse korraldamisel ja asjaajamisel sihtriigi ametnikega. Tuleb toime ebatavalisemates olukordades, mis võivad ette tulla poes, postkontoris ja pangas (nt ebasobiva ostu tagastamine). Oskab esitada kaebust. Saab hakkama enamikus olukordades, mis tulevad ette reisiks valmistumisel (nt reisibüroos) või reisimisel jm sõitudel (nt oskab küsida kaassõitjalt, millises peatuses maha minna).
	9. klass Oskab nii kliendi kui ka teenuse osutaja rollis selgitada, milles seisneb probleem, ja nõuda endale sobivat lahendust.
Skaalatabel 31. Infovahetus	7. klass Oskab välja otsida ja edastada lihtsat faktiteavet. Oskab küsida ja järgida üksikasjalikke juhtnõure. Oskab hankida üksikasjalikku lisateavet.
	8. klass Oskab oma toimevaldkonna piires võrdlemisi usaldusväärset vahendada, kontrollida ja kinnitada tüüpilist või ebatüüpilist faktiteavet. Oskab kirjeldada mingi toimingu käiku ja anda üksikasjalikke juhtnõure. Oskab resümeerida juttu, artiklit, vestlust, arutelu, intervjuud ja dokumentaalkirjutist, -filmi või -saadet ning avaldada nende kohta arvamust ja vastata täpsustavatele küsimustele.
	9. klass Suudab tagada üksikasjaliku usaldusväärse teabe. Oskab selgelt ja üksikasjalikult kirjeldada, kuidas mingit toimingut läbi viia. Oskab sünteesida ja edastada eri allikatest pärinevat infot ning arutluskäike.
Skaalatabel 32. Küsituleja ja vastaja roll	7. klass Võib intervjuul/konsultatsioonil aeg-ajalt ilmutada algatusvõimet (nt vahetada teemat), kuid üldiselt toetub siiski tugevalt küsitulejale. Oskab ettevalmistatud küsimuste toel teha lihtsat intervjuud. Suudab esitada mõne ettevalmistamata küsimuse.
	8. klass Oskab anda konkreetset infot, kui seda intervjuul või konsultatsioonil küsitakse (nt kirjeldada arstile sümptomeid), kuid esitab seda üldsõnaliselt, ilma üksikasjadesse laskumata. Oskab läbi viia ettevalmistatud intervjuud, kontrollida ja üle küsida infot; aeg-ajalt võib paluda öeldut korrata, eriti kui küsitav räägib liiga kiiresti või pikalt.
	9. klass Ilmutab küsitulejana algatusvõimet, oskab mõtet arendada, vajades vaid veidi küsituleja abi ja ärgitust.

<b>Kirjalik suhtlus</b>	
Skaalatable 33. Üldine kirjalik suhtlus	7. klass Oskab kirjutada isiklikke kirju ja teateid, küsides lihtsat hädavajalikku teavet või edastades seda teistele.
	8. klass Oskab kirjutada isiklikke kirju ja teateid, küsides lihtsat hädavajalikku teavet või edastades seda teistele; suudab edastada kõige olulisemat.
	9. klass Oskab kirja panna sõnumeid ja arvamusi ning seostada neid teistelt kuulduga. Oskab üsna täpselt edasi anda infot ja mõtteid nii abstraktsel kui konkreetsel teemal, üle küsida teavet ja paluda selgitusi ning anda neid ise.
Skaalatable 34. Kirjavahetus	7. klass Oskab isiklikus kirjas üsna üksikasjalikult vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi.
	8. klass Oskab kirjutada isiklikke kirju, mis vahendavad teateid ja annavad edasi mõtteid abstraktsetel ja kultuuriteemadel (nt muusika, filmid).
	9. klass Oskab kirjutada kirju, mis vahendavad tundeid või kirjutajale tähtsaid sündmusi ja kogemusi. Oskab kommenteerida partneri arvamusi ja teateid.
Skaalatable 35. Teated, sõnumid ja plangid	7. klass Oskab kirjutada sõnumit, mis edastab lihtsat hädavajalikku teavet sõpradele, teenindajatele, õpetajatele jt, kellega ta igapäevaelus kokku puutub; suudab edastada kõige olulisemat.
	8. klass Oskab kirjutada sõnumit, mille eesmärk on infot saada või probleeme selgitada.
	9. klass Oskab kirjutada sõnumit, mille eesmärk on infot saada või probleeme selgitada.
<b>Interaktiivsed strateegiad</b>	
Skaalatable 36. Suhtlusaktiivsus (vooruvahetus)	7. klass Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust, kui kõneaine on talle tuttav või huvipakkuv.
	8. klass Oskab sekkuda arutellu, kui arutlusaine on tuttav, kasutab kõnevooru võtmiseks sobivat fraasi.
	9. klass Oskab sekkuda arutellu, kasutab selleks olukohast keelt. Oskab kõnelust olukohaselt alustada, jätkata ja lõpetada. Oskab võtta kõnevooru. Oskab kõnelust alustada ja sobival ajal kõnevooru võtta; oskab soovi korral vestlust lõpetada, kuid ei pruugi seda alati teha kõige kohasemal viisil. Oskab kasutada käibefraase (nt „See on hea küsimus”), et kõnevooru hoides mõtte sõnastamiseks aega võita.
Skaalatable 37. Suhtluskoostöö	7. klass Oskab korrata eelkõneleja öeldut, et kinnitada vastastikust mõistmist ja hoida juttu õigel kursil. Oskab teisi mõttevahetusse kaasata.

	8. klass Oskab kasutada põhisõnavara ja -strateegiaid, et vestlust või diskussiooni ülal hoida. Oskab kokku võtta, kuhu diskussiooniga välja on jõutud, aidates kaasa teemas püsimisele.
	9. klass Oskab anda tagasisidet ning lisada omapoolseid seisukohti ja järeldusi, aidates sel kombel kaasa arutelu edenemisele. Oskab toetada arutluse käiku, näidates, et mõistab kuuldu, haarates teisi kaasa jne.
Skaalatable 38. Selgituste palumine	7. klass Oskab paluda vahetult kuuldu kordamist.
	8. klass Oskab paluda vahetult kuuldu kohta selgitusi või täpsustusi.
	9. klass Oskab üle küsida, kas ta on rääkijast õigesti aru saanud, ja kahtluse korral selgitust paluda.
Skaalatable 39. Märkmete tegemine (loengus, seminaril jm)	7. klass Oskab loengumärkmeid teha võtmesõnade kujul, kui tegemist on tuttava teemaga ning tekst esitatakse lihtsas sõnastuses ja selge hääldusega.
	8. klass Oskab teha hilisemaks kasutamiseks piisavalt täpseid loengumärkmeid, kui teema kuulub tema huvivaldkonda ning tekst esitatakse selgelt ja loogiliselt.
	9. klass Mõistab loogilise ülesehitusega loenguid, kui teema on tuttav, oskab konspekteerida olulisena tunduvad seisukohad, kuigi kaotab sõnalisele väljendusele keskendumise tõttu osa informatsioonist.
<b>Tekstid</b>	
Skaalatable 40. Töö tekstiga	7. klass Oskab lühikesi lihtsas keeles tekste oma sõnadega kirja panna, kasutades originaalteksti sõnu ja järgides selle kulgu.
	8. klass Oskab kokku panna eri allikatest pärineva info ja teha sellest teistele kokkuvõtte. Oskab lühikesi lihtsas keeles tekste oma sõnadega kirja panna, kasutades originaalteksti sõnu ja järgides selle kulgu.
	9. klass Oskab resümeerida ja kommenteerida nii tarbe- kui loovtekste, arutledes erinevate seisukohtade ja peamiste teemade üle. Oskab resümeerida uudiseid, intervjuusid ja dokumentaalsaateid, mis sisaldavad arvamusi, põhjendusi ja mõttevahetust. Oskab kokku võtta filmide ja näidendite sisu ja sündmustikku.
<b>Suhtluspädevus</b>	
Skaalatable 41. Üldine keelepagas	7. klass Oskab keelt piisavalt, et väljendada igapäeva teemadel (pere, huvialad, töö, reisimine, päevasündmused), kuigi jutus võib ette tulla takerdusi ja kaudset väljendust. Piiratud sõnavara võib põhjustada kordamist või ka sõnastusraskusi.
	8. klass Oskab keelt piisavalt, et kirjeldada ootamatut olukorda, üsna täpselt

	<p>selgitada mõtte või probleemi tuuma ja avaldada arvamust abstraktsetel või kultuuriteemadel (nt muusika ja filmid).</p>
	<p>9. klass Oskab keelt piisavalt, et sõnu otsimata selgesõnaliselt kirjeldada vajalikku, väljendada seisukohti ja esitada põhjendusi. Kasutab ka liitlauseid ja lauselühendeid.</p>
Skaalatable 42. Sõnavara ulatus	<p>7. klass Sõnavara on piisav igapäevaste kõneteemade jaoks (perekond, huvialad, kool, reisimine), kuigi vahel võib ette tulla kaudset väljendust.</p>
	<p>8. klass Sõnavara on piisav igapäevaste kõneteemade jaoks (päevasündmused), kuigi vahel võib ette tulla kaudset väljendust.</p>
	<p>9. klass Valdab üldiste kõneainete ja oma tegevusala piires ulatuslikku sõnavara. Oskab korduste vältimiseks väljendust enamasti varieerida, kuid sõnavaralüngad võivad siiski põhjustada takerdust või kaudset väljendust.</p>
Skaalatable 43. Sõnakasutus	<p>7. klass Valdab 7. klassis omandatud põhisõnavara, kuid teeb märkimisväärseid vigu, kui on vaja väljendada keerukamat mõtet või kui kõneaine ja olukord on võõras</p>
	<p>8. klass Valdab 8. klassis omandatud põhisõnavara, kuid teeb märkimisväärseid vigu, kui on vaja väljendada keerukamat mõtet või kui kõneaine ja olukord on võõras</p>
	<p>9. klass Sõnakasutus on üldjoontes täpne; aeg-ajalt võib küll sõnavalikul eksida, kuid see ei takista suhtlust.</p>
Skaalatable 44. Grammatika korrektsus	<p>7. klass Oskab tavaolukorras üsna õigesti kasutada tüüpkeelendeid ja moodustusmalle.</p>
	<p>8. klass Kasutab tutavas olukorras grammatiliselt üsna õiget keelt, ehkki emakeele mõju on märgatav. Tuleb ette vigu, kuid need ei takista mõistmist.</p>
	<p>9. klass Valdab grammatikat küllaltki hästi. Ei tee väärilmõistmist põhjustavaid vigu.</p>
Skaalatable 45. Häälduspädevus	<p>7. klass Hääldus on arusaadav, kuigi aeg-ajalt on märgata võõrast aktsenti ja küllalt sageli esineb hääldusvigu.</p>
	<p>8. klass Hääldus on selge ja arusaadav, kuigi aeg-ajalt on märgata võõrast aktsenti ja hääldusvigu.</p>
	<p>9. klass On omandanud selge, loomuliku häälduse ja intonatsiooni.</p>
Skaalatable 46.	<p>7. klass</p>

Õigekirjaoskus	Kirjutamises, kirjavahemärgistuses ja teksti paigutuses esineb vigu, mis küll moonutavad mõtet, kuid sellegi poolest on võimalik tekstist aru saada.
	8. klass Kirjutamine, kirjavahemärgistus ja teksti paigutus on sedavõrd korrektne, et ei sega jälgimist. Oskab üsna arusaadavalt kirjutada.
	9. klass Oskab kirjutada selgelt ja arusaadavalt, järgides teksti paigutamise ja liigendamise tavaid. Kirjutamine ja kirjavahemärgistus on üsna korrektne, ehkki vahel on märgata emakeele mõju.
Skaalatabel 47. Keelekasutuse olukohasus	7. klass Oskab sõnastada mitmesuguseid vajadusi, kasutades sagedasi väljendeid ja neutraalset keelt. Tunneb peamisi viisakusnõudeid, oskab neid täita.
	8. klass Oskab sõnastada mitmesuguseid vajadusi, kasutades sagedasi väljendeid ja neutraalset keelt. Tunneb peamisi viisakusnõudeid, oskab neid täita. On teadlik kultuurierinevustest, oskab suhestada oma ja võõrast kultuuri ning tähele panna olulisemaid erinevusi kommetes, hoiakutes, väärtushinnangutes ja uskumustes.
	9. klass Suudab mõningase pingutusega osaleda ja kaasa rääkida arutelus, isegi kui kasutatakse argikeelt ja kõnetempo on kiire. Oskab suhelda emakeelsete kõnelejadega, ilma et ta neile tahtmatult nalja teeks, neid ärritaks või neilt tavapärasest erinevat käitumist eeldaks. Oskab olukohaselt väljenduda ja suudab vältida suuremaid sõnastusvigu.
Skaalatabel 48. Keelekasutuse paindlikkus	7. klass Oskab paindlikult kasutada lihtsaid keelevahendeid, et väljendada vajalikku.
	8. klass Oskab kohandada oma väljendust, et tulla toime ebatüüpilises ja isegi keerulises olukorras.
	9. klass On võimeline kohanema vestluse suuna, stiili või rõhuasetuse muutustega. Oskab varieerida väljendusviisi.
Skaalatabel 49. Vooruvahetus	7. klass Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust, kui kõneaine on talle tuttav või huvipakkuv.
	8. klass Oskab sekkuda arutellu, kui arutlusaine on tuttav, kasutab kõnevooru võtmiseks sobivat fraasi.
	9. klass Oskab sekkuda arutellu, kasutab selleks olukohast keelt. Oskab kõnelust olukohaselt alustada, jätkata ja lõpetada. Oskab võtta kõnevooru. Oskab kõnelust alustada ja sobival ajal kõnevooru võtta; oskab soovi korral vestlust lõpetada, kuid ei pruugi seda alati teha kõige kohasemal viisil. Oskab kasutada käibefraase (nt „See on hea küsimus”), et kõnevooru hoides mõtte sõnastamiseks aega võita.
Skaalatabel 50. Teemaarendus	7. klass Oskab üsna lodusalt jutustada ja kirjeldada, väljendades mõtteid



	lihtsate lausete järjendina. Esineb takerdusi ja mõttepause.
	8. klass Oskab üsna ladusalt jutustada ja kirjeldada, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina.
	9. klass Oskab arendada kirjeldamist või jutustamist nõudvat teemat, avades peamisi seisukohti ning toetades neid põhjenduste ja näidetega.
Skaalatablel 51. Teksti selgus ja sidusus	7. klass Ühendab lühemaid ja lihtsamaid sisuüksusi enam-vähem seotud järjendiks, kuid teksti sidususes esineb mõningaid puudusi.
	8. klass Oskab ühendada lühemaid ja lihtsamaid sisuüksusi lihtsaks seotud järjendiks.
	9. klass Oskab kasutada piiratud hulgal sidumisvõtteid, mis lubab ühendada lausungid selgeks sidusaks tekstiks. Mõttekäik võib seejuures jääda mõneti katkendlikuks, eriti pikemates lõikudes.
Skaalatablel 52. Kõne ladusus	7. klass Oskab arusaadavalt väljenduda, kuigi pikema kõnelõigu korral teeb sageli pause, et otsida sõnu ja grammatilisi vorme või korrigeerida sõnastust.
	8. klass On võimeline võrdlemisi vabalt väljenduma. Suudab jätkata kõrvalise abita, kui sõnastusraskuste tõttu ummikusse satub ja kõnes seetõttu pause tekib.
	9. klass Oskab kõnetempo hoida enam-vähem ühtlase ka pikemate kõnelõikude korral. Võib kõhelda vormide ja väljendite valikul, kuid pikemaid pause teeb harva. Suudab suhelda küllaltki ladusalt ja spontaanselt, nii et igapäevases suhtluses emakeelekõnelejatega ei pea kumbki pool pingutama.
Skaalatablel 53. Väljendustäpsus	7. klass Suudab edastada lihtsat ja pakilist teavet, anda edasi kõige olulisemat. Oskab arusaadavalt väljendada oma jutu peamist mõtet.
	8. klass Oskab üsna täpselt selgitada mõtte või probleemi tuuma.
	9. klass Suudab tagada üksikasjaliku usaldusväärse teabe.

## Inglise keel

### Õppesisu ja õpitulemused I kooliastmes

#### 3. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru lihtsatest igapäevastest väljenditest ja lühikestest lausetest;
- 2) kasutab õpituid väljendeid ja lühilauseid oma vajaduste väljendamiseks ning oma lähiümbruse (pere, kodu, kooli) kirjeldamiseks;
- 3) reageerib adekvaatselt väga lihtsatele küsimustele ja korraldustele;
- 4) on omandanud esmased teadmised õpitava keele maast ja kultuurist;
- 5) suhtub positiivselt võõrkeele õppimisesse;
- 6) kasutab esmaseid õpioskusi (kordamist, seostamist) võõrkeele õppimiseks;
- 7) oskab õpetaja juhendamisel töötada nii paaris kui ka rühmas.

Keeleoskuse hea tase 3. klassi lõpus:

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A1.2	A1.1	A1.2	A1.1

#### Õppesisu ja õpitulemused 1. klassis

##### Õppesisu 1. klassis:

Mina ja teised. Mina – enesetutvustus. Inimeste välised erinevused. Riietus. Vanus, sugu, rahvus jms.

Lõiming läbivate teemadega: Väärtused ja kõlblus (sallivus).

Kodu ja lähiümbrus. Pereliikmed – vanemad, õed, vennad, vanaisa, vanaema. Pereliikmete ametid või tegevusalad. Lõiming läbivate teemadega: Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (teab pereliikmete ameteid, töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine).

Kodukoht Eesti. Igapäevaelu maal ja linnas. Elualad ja ametid maal. Inimesed ja nende ametid. Lõiming läbivate teemadega: Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine). Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igapäevaste vastutus selles).

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Lihtsad tegevused kodus ja nende tegevustega seotud vahendid. Lõiming läbivate teemadega: Tervis ja ohutus (ohutusnõuded kodustes tegemistes). Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igapäevaste vastutus selles, loodusesse austusega suhtumine).

Vaba aeg. Lemmiktegevused – sportimine, mängimine, laulmine, joonistamine, kogumine, matkamine ja reisimine jne. Lõiming läbivate teemadega: Kultuuriline identiteet (enda ja teiste kultuuride tundmine ja väärtustamine). Tervis ja ohutus (tervist tugevdav puhkamine, ohutus reisimisel ja matkamisel). Teabekeskkond (meediaallikate kasutamine info leidmisel).

## **Õpitulemused 1. klassis**

1. klassi lõpuks õpilane oskab:

- Räägib õpitud sõnavara piires välimusest, perekonnast, elust maal ja linnas, mõningatest elukutsetest, tegevustest koolivaheajal, harrastustest ja vaba aja tegevustest, kasutatdes väga lihtsaid keelendeid;
- tutvustab ennast;
- ütleb oma aadressi ning telefoninumbrit;
- palub ja tänab;
- nimetab nädalapäevi, kuude nimetusi;
- ütleb oma vanust ja numbreid 1–10;
- kirjutab enda ja oma lähimate kaaslaste nime.

## **Õppetegevus 1. klassis:**

1. klassis on oluline mängulisus, suur kaal on salmidel ja lauludel. Rõhk on kuulamisel ning rääkimisel. Omandatakse esmane sõnavara. Õpilasi julgustatakse kasutama õpitud väljendeid ja lühilauseid kontekstis. Õpilased õpivad võõrkeele häälikuid eristama ning omandavad õige hääldusaluse. Loetakse ja kirjutatakse peamiselt seda, mis on suuliselt juba õpitud. Peamise õpistrateegiana kasutatakse õpitu kordamist ja seostamist. Tunnis juhatakse õpilasi töötama nii paaris kui ka rühmas. Metoodiliste võtete valikul lähtutakse eakohasusest. Osaoskuste arendamisel kasutatakse:

- 1) teatud sõnale või fraasile reageerimist (käetõstmine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine);
- 2) loetellu sobimatu sõna äratundmist;
- 3) kuuldu põhjal pildi täiendamist;
- 4) tähelepanelikku kuulamist nõudvate mängude mängimist (nt bingo);
- 5) laulude ja luuletuste kuulamist ning nende põhjal ülesande täitmist (nt ridade järjestamine, riimuvate sõnade leidmine);
- 6) dialoogide, laulude ja luuletuste esitamist;
- 7) häälega lugemist;
- 8) rääkimist pildi alusel;
- 9) ära kirja tegemist ja mudeli järgi kirjutamist.

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestril algust koostatud töökavas.

## **Hindamine 1. klassis:**

1. klassis hinnatakse põhiliselt õpilase kuulatud tekstist arusaamist ja suulist väljendusoskust. Hinnates kasutatakse sõnalisi hinnanguid, mis toovad esile õpilase tugevused ja edusammud. Puudustele juhib õpetaja tähelepanu taktitundeliselt. Õpilane õpib õpetaja juhendamisel ise oma tööle hinnangut andma. Õppetöö vältel toob ta koostöös õpetajaga esile:

- 1) oskused ja teadmised, mis ta on enda arvates hästi omandanud;
- 2) oskused või teadmised, mille omandamiseks peab ta veel tööd tegema.

Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestril algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

## **Õppesisu ja õpitulemused 2. klassis**

### **Õppesisu 2. klassis:**

Mina ja teised. Minu sõbrad – kaaslaste tutvustus. Inimeste välised erinevused. Riietus. Vanus, sugu, rahvus, hobiaid jms. Ühistegevused sõpradega.

Lõiming läbivate teemadega: Väärtused ja kõlblus (teistega arvestamine). Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igapäevaste vastutuste selles).

Kodu ja lähiümbrus. Kodu – asukoht, aadress, iseloomustus, kodu ümbrus.

Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (loodusesse austusega suhtumine).

Kodukoht Eestis. Eestimaa – asukoht, linnad, rahvastik. Tallinn – Eesti pealinn. Tuntud inimesed.

Lõiming läbivate teemadega: Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus (aktiivne ühiskonnaliikmeks olemine). Kultuuriline identiteet (kodukoha kultuuri väärtustamine).

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Lihtsad tegevused koolis ja nende tegevustega seotud vahendid. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igapäevaste vastutuste selles). Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel). Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine).

## **Õpitulemused 2. klassis**

2. klassi lõpuks õpilane:

- räägib õpitud sõnavara piires kodust, perekonnast, sõbrast, kodukohast, Eestist, loomadest ja taimedest, koolitarvetest;
- küsib vestluskaaslase nime;
- tutvustab oma kaaslast, rääkides tema hobidest;
- küsib sõbra aadressi ning telefoninumbrit;
- nimetab päeva-aega ja kellaaega (täistunde);
- ütleb numbreid 1–20;
- teeb veatut ära kirja õpikust ja tahvlilt.

## **Õppetegevus 2. klassis:**

2. klassis on oluline mängulisus, suur kaal on salmidel ja lauludel. Rõhk on kuulamisel ning rääkimisel. Omandatakse esmane sõnavara. Õpilasi julgustatakse kasutama õpitud väljendeid ja lühilauseid kontekstis. Õpilased õpivad võõrkeele häälikuid eristama ning omandavad õige hääldusaluse. Loetakse ja kirjutatakse peamiselt seda, mis on suuliselt juba õpitud. Peamise õpistrateegiana kasutatakse õpitu kordamist ja seostamist. Tunnis juhitakse õpilasi töötama nii paaris kui ka rühmas. Metoodiliste võtete valikul lähtutakse eakohasusest. Osaoskuste arendamisel kasutatakse:

- 1) teatud sõnale või fraasile reageerimist (käetõstmine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine);
- 2) loetellu sobimatu sõna äratundmist;
- 3) kuuldu põhjal pildi täiendamist;
- 4) tähelepanelikku kuulamist nõudvate mängude mängimist (nt bingo);
- 5) laulude ja luuletuste kuulamist ning nende põhjal ülesande täitmist (nt ridade järjestamine, riimuvate sõnade leidmine);
- 6) dialoogide, laulude ja luuletuste esitamist;
- 7) häälega lugemist;
- 8) rääkimist pildi alusel;
- 9) ära kirja tegemist ja mudeli järgi kirjutamist.

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestril algust koostatud töökavas.

### **Hindamine 2. klassis:**

2. klassis hinnatakse põhiliselt õpilase kuulatud tekstist arusaamist ja suulist väljendusoskust. Hinnates kasutatakse sõnalisi hinnanguid, mis toovad esile õpilase tugevused ja edusammud. Puudustele juhib õpetaja tähelepanu taktitundeliselt. Õpilane õpib õpetaja juhendamisel ise oma tööle hinnangut andma. Õppetöö vältel toob ta koostöös õpetajaga esile:

- 1) oskused ja teadmised, mis ta on enda arvates hästi omandanud;
- 2) oskused või teadmised, mille omandamiseks peab ta veel tööd tegema.

Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestril algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

### **Õppesisu ja õpitulemused 3. klassis**

#### **Õppesisu 3. klassis:**

Mina ja teised. Mina ja sõbrad. Ühistegevused koos sõpradega – koos õppimine, mängimine, sportimine, ühised huvid. Sõbraks olemine.

Lõiming läbivate teemadega: Tervis ja ohutus (tervislikud eluviisid). Väärtused ja kõlblus (teistega arvestamine). Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igapäevaste vastutuste vastutuste austusega suhtumine).

Kodu ja lähiümborus. Kodu ja perekond – ühistegemised ja traditsioonid.

Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igapäevaste vastutuste vastutuste austusega suhtumine).

Kodukoht Eestis. Eestimaa – loodus, taimed, loomad. Aastajad. Elu Eestis – ühiskonna ülesehitus, peamise töövaldkonnad ja ühiskonna tugevused, maa ja linnaelu erinevused.

Lõiming läbivate teemadega: Lõiming läbivate teemadega: Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus (aktiivne ühiskonnaliikmeks olemine). Kultuuriline identiteet (kodukoha kultuuri väärtustamine).

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Õppimine – minu kool ja klass. Klassikaaslased üksteise aitamine ja vastutustunne. Töö - ametid koolis.

Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igapäevaste vastutuste vastutuste austusega suhtumine). Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (õppimise ja töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine).

Vaba aeg. Eelistused – kino, teater, hovid, muusika, kunst, kirjandus, matkamine ja reisimine, sportimine jne. Lõiming läbivate teemadega: Kultuuriline identiteet (enda ja teiste kultuuride tundmine ja väärtustamine).

#### **Õpitulemused 3. klassis**

3. klassi lõpetaja:

- räägib õpitud sõnavara piires kodust, perekonnast, sõbrast ja endast, kodukohast, Eestimaast, õppimisest ja ametitest ning harrastustest;
- tutvustab ennast ja oma kaaslast, räägib ühistegevustest sõpradega;
- vestleb kaaslasega õpitud teemadel ja õpitud sõnavara piires, kasutades lihtsaid lauseid;
- jätkab jutustust;
- loeb õige intonatsiooni, rõhu ja rütmiga õpitud dialooge, lühijutte ja luuletusi;

- saab aru kirjalikest lühitööjuhenditest;
- saab aru tuttava sõnavaraga lühitekstidest.
- lõpetab juhendamisel lauseid ja fraase;
- ütleb numbreid 1–100;
- kirjutab õigesti harjutuste, mõistatuste, ristsõnade jt ülesannete lahendamiseks vajalikke sõnu.

### **Õppetegevus 3. klassis:**

3. klassis on oluline mängulisus, suur kaal on salmidel ja lauludel. Rõhk on kuulamisel ning rääkimisel. Omandatakse esmane sõnavara. Õpilasi julgustatakse kasutama õpitud väljendeid ja lühilauseid kontekstis. Õpilased õpivad võõrkeele häälikuid eristama ning omandavad õige hääldusaluse. Loetakse ja kirjutatakse peamiselt seda, mis on suuliselt juba õpitud. Peamise õpistrateegiana kasutatakse õpitu kordamist ja seostamist. Tunnis juhitakse õpilasi töötama nii paaris kui ka rühmas. Metoodiliste võtete valikul lähtutakse eakohasusest. Osaoskuste arendamisel kasutatakse:

- 1) teatud sõnale või fraasile reageerimist (käetõstmine, püstitõusmine, esemele või pildile osutamine);
- 2) loetellu sobimatu sõna äratundmist;
- 3) kuuldu põhjal pildi täiendamist;
- 4) tähelepanelikku kuulamist nõudvate mängude mängimist (nt bingo);
- 5) laulude ja luuletuste kuulamist ning nende põhjal ülesande täitmist (nt ridade järjestamine, riimuvate sõnade leidmine);
- 6) dialoogide, laulude ja luuletuste esitamist;
- 7) häälega lugemist;
- 8) rääkimist pildi alusel;
- 9) ära kirja tegemist ja mudeli järgi kirjutamist.

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestril algust koostatud töökavas.

### **Hindamine 3. klassis:**

3. klassis hinnatakse põhiliselt õpilase kuulatud tekstist arusaamist ja suulist väljendusoskust. Hinnates kasutatakse sõnalisi hinnanguid, mis toovad esile õpilase tugevused ja edusammud. Puudustele juhib õpetaja tähelepanu taktitundeliselt. Õpilane õpib õpetaja juhendamisel ise oma tööle hinnangut andma. Õppetöö vältel toob ta koostöös õpetajaga esile:

- 1) oskused ja teadmised, mis ta on enda arvates hästi omandanud;
- 2) oskused või teadmised, mille omandamiseks peab ta veel tööd tegema.

Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestril algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

Grammatika sisu I kooliastmes

Lauseõpetus. Suur ja väike täht nimedes; lihtlause; korraldused (käskiv kõne); enamkasutatavad rinnastavad sidesõnad (*and, but*).

Tegusõna. Present Simple (*be/have*); Present Continuous

Nimisõna. Ainsus ja reegliäärane mitmus; omastav kääne; umbmäärane ja määrav artikkel + loendatav nimisõna.

Omadussõna. Üldlevinud omadussõnad (*good, big, red*).

Asesõna. Isikulised asesõnad; omastavad asesõnad.

Eessõna. Enamkasutatavad eesõnad koha- ja ajamäärustes (*in, on, at, to*).

Arvsõna. Põhiarvud 1-100; telefoninumbrid.

Määrsõna. Enamlevinud aja-ja kohamäärsõnad (*now, here*); hulga-ja määramäärsõnad (*many, much*).

Sõnatuletus. Liitsõnad ( fireplace, sailboat).

### Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid 3. klassi lõpuks

Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid 3. klassi lõpuks lähtuvalt skaalatabelistest, mis on toodud Euroopa keeleõppe raamdokumendis *Õppimine, õpetamine ja hindamine*:

Toimingud	Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid
<b>Suuline tekstiloome (rääkimine)</b>	
Skaalatabel 1. Üldine rääkimisoskus	Oskab moodustada lihtsaid, enamasti sidumata fraase inimeste ja paikade kohta.
Skaalatabel 2. Pikk monoloog: kogetu kirjeldamine	Oskab tutvustada iseennast, oma tegevusala ja elukohta.
<b>Kirjalik tekstiloome (kirjutamine)</b>	
Skaalatabel 6. Üldine kirjutamisoskus	Oskab kirjutada lihtsaid, enamasti sidumata fraase ja lauseid.
Skaalatabel 7. Loovkirjutamine	Oskab lihtsate fraaside ja lausetega kirjutada iseendast ja kujuteldavatest inimestest, näiteks kus nad elavad ja mida teevad.
<b>Kuulamistoiming (kuulamine)</b>	
Skaalatabel 12. Üldine kuulamisoskus	Suudab jälgida väga aeglast ja hoolika hääldusega juttu, vajades sisu tabamiseks rohkelt pause.
Skaalatabel 15. Teadaannete ja juhiste kuulamine	Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning suudab järgida lühikesi lihtsaid juhtnõure.
<b>Lugemistegevus (lugemine)</b>	
Skaalatabel 17. Üldine lugemisoskus	Mõistab väga lühikesi, lihtsaid tekste fraashaaval, leides tuttavaid nimesid, sõnu ja tuntumaid fraase ning lugedes vajadust mööda mitu korda.
Skaalatabel 18. Kirjavahetuse lugemine	Mõistab lühikesi ja lihtsaid postkaardisõnumeid.
Skaalatabel 19. Eesmärgipärane lugemine	Tunneb kõige tavalisema igapäevaolukorra lihtsates teadetes ära tuttavad nimed, sõnad ja sagedasimad fraasid.
Skaalatabel 20. Lugemine info hankimiseks ja arutlemiseks	Tabab asjassepuutuvat teavet lihtsamas kirjalikus tekstis (kirjad, brošüürid, lühikesed lehelood jms), kus kirjeldatakse sündmusi. Saab aru lihtsama sisuga teadete ja lühikirjelduste mõttest, eriti kui pilt teksti toetab.
Skaalatabel 21. Juhiste lugemine	Suudab järgida lühikesi lihtsaid kirjalikke juhtnõure (nt kuidas minna punktist A punkti B).
<b>Suuline suhtlus</b>	
Skaalatabel 24. Üldine suuline suhtlus	Suudab suhelda lihtsas keeles, kui vestluspartner on nõus teda parandama, öeldut aeglasemalt kordama või ümber sõnastama. Oskab esitada lihtsaid küsimusi ja sellistele küsimustele vastata. Oskab moodustada lihtsaid lauseid, mis puudutavad tuttavat teemat või tema vajadusi, ja sellistele lausetele vastata.

Skaalatabel 25. Emakeelse vestluskaaslase mõistmine	Mõistab igapäevaseid väljendeid, mis aitavad konkreetseid lihtsaid elulisi asju ajada, kui pöörduda tema poole otse, aeglaselt ja korrates ning näidata üles vastutulelikkust. Mõistab endale suunatud aeglasi, hoolika sõnastusega küsimusi ja suudab järgida lühikesi lihtsaid juhiseid.
Skaalatabel 26. Vestlus	Oskab end tutvustada ja kasutada väga lihtsaid tervitus- ja hüvastijätuväljendeid. Oskab küsida, kuidas läheb, ja kuuldle reageerida. Mõistab konkreetsete igapäevavajadustega seotud väljendeid, kui neid esitatakse selgelt, aeglaselt ning öeldut korratakse
Skaalatabel 29. Eesmärgipärane koostöö	On võimeline mõistma küsimusi ja juhtnööre, kui need edastatakse talle selgelt ja aeglaselt. Oskab järgida lühikesi lihtsaid näpunäiteid. Oskab paluda endale midagi ulatada ja oskab teistele asju ulatada.
Skaalatabel 30. Toimingud kaupade ja teenuste ostmisel	Oskab paluda, et talle midagi ulatataks või antaks; oskab teiste küsimise peale asju ulatada või anda. Saab hakkama suurusnumbreid, koguseid, hindu ja kellaegu puudutava infoga.
Skaalatabel 31. Infovahetus	Mõistab küsimusi ja juhtnööre, kui need on esitatud aeglaselt ja selgesõnaliselt. Saab aru lihtsast lühidast teejuhatusest. Oskab esitada lihtsaid küsimusi ja vastata samalaadsetele küsimustele. Oskab moodustada lihtsaid lauseid, mis puudutavad tema vajadusi või tuttavat kõneainet, ja vastata samalaadsetele lausetele. Oskab küsida teiste inimeste kohta ja vastata enda või teiste kohta käivatele küsimustele (kus ta elab, keda tunneb, mis tal olemas on). Oskab väljendada aega, kasutades fraase „järgmisel nädalal”, „eelmisel reedel”, „novembris”, „kell kolm” jms.
Skaalatabel 32. Küsituleja ja vastaja roll	Oskab küsituleva rollis vastata lihtsatele ja otsestele küsimustele oma isiku kohta, kui need esitatakse neutraalses keeles, väga aeglaselt ja selgelt.
<b>Kirjalik suhtlus</b>	
Skaalatabel 33. Üldine kirjalik suhtlus	Oskab kirjalikult küsida ja edastada isikuandmeid.
Skaalatabel 34. Kirjavahetus	Oskab kirjutada lühikest ja lihtsat postkaarditeksti.
Skaalatabel 35. Teated, sõnumid ja plangid	Oskab kirjutada oma nime, aadressi, rahvust, vanust ja sünniaega ning arve ja kuupäevi plangil.
<b>Tekstid</b>	
Skaalatabel 40. Töö tekstiga	Oskab ümber kirjutada üksiksõnu ja lühemaid trükitekste.
<b>Suhtluspädevus</b>	
Skaalatabel 41. Üldine keelepagas	Teab lihtsaid põhiväljendeid iseenda ja oma konkreetsete vajaduste kohta.
Skaalatabel 42. Sõnavara ulatus	Teab väga lihtsaid sõnu ja fraase mõne konkreetse olukorra kohta.
Skaalatabel 44. Grammatika korrektsus	Kasutab vaid üksikuid ära õpitud tarindeid ja lausemalle, kuid ka nendes tuleb ette vigu.
Skaalatabel 45.	Väheste äraõpitud sõnade ja fraaside hääldusest võivad



Häälduspädevus	mõningase pingutusega aru saada need emakeelsed kõnelejad, kes sama keelerühma kõnelejatega sageli kokku puutuvad.
Skaalatabel 46. Õigekirjaoskus	Oskab ümber kirjutada tuttavaid sõnu ja lühikesi käibefraase, nagu lihtsamad sildid ja juhised, tarbeesemete ja poodide nimetused jms. Oskab kirja panna oma aadressi, kodakondsust ja muid isikuandmeid.
Skaalatabel 47. Keelekasutuse olukohasus	Oskab kasutada kõige lihtsamaid igapäevaseid viisakusväljendeid (tervitades, hüvasti jättes, ennast tutvustades; oskab öelda „palun”, „tänan”, „vabandust” jms).
Skaalatabel 51. Teksti selgus ja sidusus	Oskab siduda sõnu ja fraase põhisidendite abil nagu „ja” või „siis”.
Skaalatabel 52. Kõne ladusus	Tuleb toime väga lühikeste sidumata valmisfraasidega. Teeb sageli pause, et otsida väljendeid, hääldada võõramaid sõnu või korrigeerida sõnastust.

## Õppesisu ja õpitulemused II kooliastmes

### 6. klassi lõpetaja:

- 1) saab õpitud temaatika piires aru lausetest ja sageli kasutatavatest väljenditest;
- 2) mõistab olulist õpitud temaatika piires;
- 3) kirjutab lühikesi tekste õpitud temaatika piires;
- 4) tuleb toime teda puudutavates igapäevastes suhtlusolukordades õpitavat keelt emakeelena kõnelejaga;
- 5) teadvustab eakohaselt õpitava maa ja oma maa kultuuri sarnasusi ja erinevusi ning oskab neid arvestada;
- 6) rakendab õpetaja juhendamisel varem omandatud õpioskusi ja -strateegiaid;
- 7) töötab õpetaja juhendamisel iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 8) seab endale õpieesmärke ning hindab koostöös kaaslaste ja õpetajaga oma saavutusi.

Keeleoskuse hea tase 6. klassi lõpus:

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	A2.2	A2.2	A2.2	A2.2

### Õppesisu ja õpitulemused 4. klassis

#### Õppesisu 4. klassis:

Mina ja teised. Iseloom, välimus, enesetunne ja tervis. Lõiming läbivate teemadega: Tervis ja ohutus (tervislikud eluviisid, hügieeninõuded). Väärtused ja kultuur (sallivus, teistega arvestamine).

Kodu ja lähiümbrus. Kodu ja koduümbrus. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (loodusesse austusega suhtumine, prügimajandus). Kultuuriline identiteet (kombed). Väärtused ja kultuur (oma kodu lähiümbruse esteetiliselt korras hoidmine).

Kodukoht Eesti. Eesti asukoht, sümbolika ja tähtpäevad. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmiseks kodukoha kohta). Kultuuriline

identiteet (kombed ja tähtpäevad, oma kodukoha tundmine). Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus (aktiivne ja vastutustundlik kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks olemine).

Riigid ja nende kultuur. Suurbritannia - sümboolika, tähtpäevad ja kombed, mõned tuntumad sündmused, saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuuri-valdkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel). Kultuuriline identiteet (kombed, teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine). Väärtused ja kõlblus (sallivus). Keskkond ja jätkusuutlik areng (keskkonnahoid ja ühiskonna jätkusuutlikkus). Tehnoloogia ja innovatsioon (saavutused tehnoloogiavallas).

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Turvaline liiklemine, tee küsimine ja juhatamine; poes käik, arsti juures käimine. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel). Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine). Tervis ja ohutus (liiklusohutus, tervislikud eluviisid, haiguste ärahoidmine).

Vaba aeg. Huvid, erinevad vaba aja veetmise viisid – filmid, teater, raamatud, muusika, sportimine, erinevate esemete kogumine, reisimine ja matkamine jms. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igapäevaste vastutus selles; loodusesse austusega suhtumine). Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel). Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine). Kultuuriline identiteet (kombed, teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine).

## **Õpitulemused 4. klassis**

4. klassi lõpetaja:

- oskab tervitada, hüvasti jätta, tänada;
- kirjeldab ja tutvustab nii suuliselt kui kirjalikult lihtsal viisil (lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasid ja –laused) ennast ja teist inimest, kodu ja kodumbrust, Eestit, elutingimusi ja igapäevatoiminguid, õpitud riike, kooli ja õppimist;
- edastab suures osas mõistetavalt väga lühikesi ettevalmistatud teateid õpitud teemadel;
- loeb ette väga lühikest õpitut sõnumit;
- esitab peast väga lihtsat päheõpitud luuletust;
- mõistab selgelt ja aeglaselt häälstatud fraase ja väljendeid, mis seostuvad esmase isiku- ja pereteabega, sisseotudega, liiklemisega, kodukohaga, kooliga jt õpitud teemadega;
- mõistab väga lühikesi, lihtsaid ja selgelt esitatud juhiseid;
- koostab lühikese ja lihtsa meilisõnumi;
- mõistab igapäevaseid silte avalikes kohtades: tänaval, koolis jm;
- mõistab lihtsaid juhiseid igapäevaste seadmete kasutamiseks (mobiiltelefon, elektroonikaseadmed jms), kasutades mõistmiseks sõnaraamatut;
- suudab tabada animafilmi põhisündmusi;
- juhatab teed;
- oskab teha lihtsamaid oste, sõnastada oma soove ja küsida hinda.

## **Õppetegevused 4. klassis:**

4. klassis julgustab õpetaja õpilast võõrkeeles suhtlema, suurendades suulise suhtluse kõrval järk-järgult kirjalike tööde mahtu. Kuulamis- ja rääkimisoskuse kõrval muutuvad tähtsaks ka lugemis- ja kirjutamisoskus, sh õigekirjaoskuse ja loovuse süstemaatiline arendamine. Jätkub

põhisõnavara kiire laiendamine, õpilasi juhatakse iseseisvalt lugema. Arendatakse teksti mõistmise oskust. Suulist suhtlemisoskust arendatakse erineva sisuga rühmatöödega, sh mängude ja rollimängudega. Kirjutamisel on oluline tekstilooimeoskuse arendamine. Teemasid käsitledes pööratakse erinevate osaoskuste kaudu tähelepanu teiste kultuuride tundmaõppimisele ning kõrvutamisele oma kultuuriga. Õpilasi harjutatakse kasutama sõnaraamatuid. Osaoskuste arendamisel kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist;
- 2) adapteeritud eakohaste tekstide iseseisvat lugemist;
- 3) ülesande täitmist kuuldu ja loetu põhjal (nt tabeli täitmine, joonise täiendamine);
- 4) eri liiki etteütlist;
- 5) mudelkirjutamist (nt sõnumid, postkaardid, lühikesed kirjad);
- 6) järjestusülesandeid (nt sõnad lauseteks, laused/lõigud tekstiks);
- 7) eakohased projektitöid;
- 8) lühiettekandeid (nt projektitööde kokkuvõtted, huvialade tutvustamine);
- 9) rollimänge;
- 10) õppesõnastike kasutamist.

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestril algust koostatud töökavas.

#### **Hindamine 4. klassis:**

4. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult. Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, tehakse 4. klassis mitte rohkem kui 4. Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestril algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

#### **Õppesisu ja õpitulemused 5. klassis**

##### **Õppesisu 5. klassis:**

Mina ja teised. Suhted sõpradega ja lähikondsetega. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igäihte vastutus selles). Väärtused ja kultuur (sallivus, teistega arvestamine).

Kodu ja lähiümbus. Sugulased; pereliikmete ametid. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igäihte vastutus selles). Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine).

Kodukoht Eesti. Elu linnas ja maal. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskkond (meediaallikate kasutamine info leidmiseks kodukoha kohta). Kultuuriline identiteet (kombed ja tavad erinevates keskkondades, oma kodukoha tundmine). Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus (aktiivne ja vastutustundlik kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks olemine). Keskkond ja jätkusuutlik areng (loodusesse austusega suhtumine). Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine).

Riigid ja nende kultuur. USA - sümboolika, tähtpäevad ja kombed, mõned tuntumad sündmused, saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuuri-valdkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskkond (meediaallikate kasutamine info leidmisel). Kultuuriline identiteet (kombed, teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine). Väärtused ja kõlblus (sallivus). Keskkond ja jätkusuutlik

areng (keskkonnahoid ja ühiskonna jätkusuutlikkus). Tehnoloogia ja innovatsioon (saavutused tehnoloogiavallas).

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Kodused toimingud, söögikorrad, hügieeniharjumused. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igapäevaste vastutus selles). Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine). Kultuuriline identiteet (söögikombed). Tervis ja ohutus (toiduhügieen, tervislikud eluviisid, enesehügieen).

Vaba aeg. Huvid, erinevad vaba aja veetmise viisid – filmid, teater, raamatud, muusika, sportimine, erinevate esemete kogumine, reisimine ja matkamine jms. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igapäevaste vastutus selles; loodusesse austusega suhtumine). Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel). Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine). Kultuuriline identiteet (kombed, teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine).

### **Õpitulemused 5. klassis**

5. klassi lõpetaja:

- kirjeldab nii suuliselt kui kirjalikult lihtsal viisil (lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasid ja –laused) pereliikmeid ja nende ameteid, elu linnas ja maal;
- edastab keskendunud kuulajale mõistetavalt väga lühikesi ettevalmistatud teateid õpitud teemadel;
- vastab lihtsatele esinemisjärgetele küsimustele, kui vajadusel küsimust korratakse või aidatakse vastust sõnastada;
- mõistab selgelt ja aeglaselt hääldatud kõnet mis seostuvad õpitud teemadega ja mida vajadusel korratakse;
- mõistab lühikesi (mitmelauseelisi) lihtsaid ja selgelt esitatud juhiseid, vajadusel korduvkuulamisel;
- koostab lühikese ja lihtsa isikliku kirja;
- vestlemisel on võimeline vahetama lühikesi lauseid, kuid mõistmisraskuste tõttu ei suuda enamasti vestlust ülal hoida;
- suudab leida infokataloogist või internetist leida vajalikku teenust ja selle osutajat;
- mõistab lihtsaid juhiseid igapäevaste seadmete kasutamiseks (mobiiltelefon, elektroonikaseadmed jms);
- suudab jälgida faktipõhiste teleuudiste teemavahetusi ja tabada uudise põhisisu;
- oskab ostmisel ja teenuste pakkumisel küsida ja vastu võtta infot kaupade koguste, suuruste ja hindade kohta;
- küsib infot ühissõidukite kohta (bussid, rongid, lennukid jms);

### **Õppetegevused 5. klassis:**

5. klassis julgustab õpetaja õpilast võõrkeeles suhtlema, suurendades suulise suhtluse kõrval järk-järgult kirjalike tööde mahtu. Kuulamis- ja rääkimisoskuse kõrval muutuvad tähtsaks ka lugemis- ja kirjutamisoskus, sh õigekirjaoskuse ja loovuse süstemaatiline arendamine. Jätkub põhisõnavara kiire laiendamine, õpilasi juhatakse iseseisvalt lugema. Arendatakse teksti mõistmise oskust. Suulist suhtlemisoskust arendatakse erineva sisuga rühmatöödega, sh mängude ja rollimängudega. Kirjutamisel on oluline tekstiloomeoskuse arendamine. Teemasid käsitledes pööratakse erinevate osaoskuste kaudu tähelepanu teiste kultuuride tundmaõppimisele ning kõrvutamisele oma kultuuriga. Õpilasi harjutatakse kasutama sõnaraamatuid. Osaoskuste arendamisel kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist;
- 2) adapteeritud eakohaste tekstide iseseisvat lugemist;
- 3) ülesande täitmist kuuldu ja loetu põhjal (nt tabeli täitmine, joonise täiendamine);
- 4) eri liiki etteütlist;
- 5) mudelkirjutamist (nt sõnumid, postkaardid, lühikesed kirjad);
- 6) järjestusülesandeid (nt sõnad lauseteks, laused/lõigud tekstiks);
- 7) eakohased projektitöid;
- 8) lühiettekandeid (nt projektitööde kokkuvõtted, huvialade tutvustamine);
- 9) rollimänge;
- 10) õppesõnastike kasutamist.

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestril algust koostatud töökavas.

### **Hindamine 5. klassis:**

5. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult. Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, tehakse 5. klassis mitte rohkem kui 4. Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestril algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

### **Õppesisu ja õpitulemused 6. klassis**

#### **Õppesisu 6. klassis:**

Mina ja teised. Ühised tegevused, viisakas käitumine. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igäihe vastutus selles). Väärtused ja kultuur (sallivus, teistega arvestamine). Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus (aktiivne ja vastutustundlik kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks olemine). Kultuuriline identiteet (kombed, teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine).

Kodu ja lähiümbus. Igapäevased kodused tööd ja tegemised. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igäihe vastutus selles).

Kodukoht Eesti. Eesti loodus, ilm, käitumine looduses. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskkond (meediaallikate kasutamine info leidmiseks kodukoha looduse ja ilma kohta). Kultuuriline identiteet (kombed ja tavad erinevates keskkondades, oma kodukoha tundmine). Keskkond ja jätkusuutlik areng (loodusesse austusega suhtumine).

Riigid ja nende kultuur. Austraalia ja Eesti naaberriigid - sümboolika, tähtpäevad ja kombed, mõned tuntumad sündmused, saavutused ning nendega seotud nimed ajaloo- ja kultuuri- valdkonnast; eakohased aktuaalsed ühiskondlikud teemad. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskkond (meediaallikate kasutamine info leidmisel). Kultuuriline identiteet (kombed, teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine). Väärtused ja kõlblus (sallivus). Keskkond ja jätkusuutlik areng (keskkonnahoid ja ühiskonna jätkusuutlikkus). Tehnoloogia ja innovatsioon (saavutused tehnoloogiavallas).

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Kool ja klass, koolipäev, õppeained; ametid. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja

vaimne turvaline keskkond ja igäihte vastutus selles). Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (töö ja õppimise tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine).

Vaba aeg. Huvid, erinevad vaba aja veetmise viisid – filmid, teater, raamatud, muusika, sportimine, erinevate esemete kogumine, reisimine ja matkamine jms. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igäihte vastutus selles; loodusesse austusega suhtumine). Teabekeskkond (meediaallikate kasutamine info leidmisel). Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine). Kultuuriline identiteet (kombed, teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine).

## **Õpitulemused 6. klassis**

6. klassi lõpetaja:

- kirjeldab ja tutvustab nii suuliselt kui kirjalikult seotud lausetega (lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasid ja –laused) ennast ja teist inimest, kodu ja kodumbrust, perekonda, Eestit, elutingimusi ja igapäevatoiminguid, õpitud riike, kooli ja õppimist;
- sõnastab lihtsal viisil (lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasid ja –laused), mis meeldib ja mis mitte;
- edastab mõistetavalt väga lühikesi ettevalmistatud teateid õpitud teemadel;
- tuleb toime väheste esinemisjärgsete küsimustega;
- mõistab selget ja aeglast seotud kõnet;
- mõistab lühikesi (mitmelauselisis) lihtsaid ja selgelt esitatud juhiseid;
- suudab osaleda lühivestlusel, kui kontekst on tuttav;
- koostab lühikese ja lihtsa teadeande;
- suudab leida vajalikku teavet reklaamidest, brožüüridest, menüüst, ajagraafikutest jms;
- mõistab lihtsas keeles esitatud ohutusnõudeid;
- suudab tabada sündmusi, õnnetusi jms kirjeldavate teleuudiste põhisisu, kui pilt kommentaare toetab;
- oskab infotelefonilt (nt reisibüroo) küsida kõike vajalikku, kui tegu on lihtsat üldinfoga.

## **Õppetegevused 6. klassis:**

6. klassis julgustab õpetaja õpilast võõrkeeles suhtlema, suurendades suulise suhtluse kõrval järk-järgult kirjalike tööde mahtu. Kuulamis- ja rääkimisoskuse kõrval muutuvad tähtsaks ka lugemis- ja kirjutamisoskus, sh õigekirjaoskuse ja loovuse süstemaatiline arendamine. Jätkub põhisoavara kiire laiendamine, õpilasi juhatakse iseseisvalt lugema. Arendatakse teksti mõistmise oskust. Suulist suhtlemisoskust arendatakse erineva sisuga rühmatöödega, sh mängude ja rollimängudega. Kirjutamisel on oluline tekstiloomeoskuse arendamine. Teemasid käsitledes pööratakse erinevate osaoskuste kaudu tähelepanu teiste kultuuride tundmaõppimisele ning kõrvutamisele oma kultuuriga. Õpilasi harjutatakse kasutama sõnaraamatuid. Osaoskuste arendamisel kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist;
- 2) adapteeritud eakohaste tekstide iseseisvat lugemist;
- 3) ülesande täitmist kuuldu ja loetu põhjal (nt tabeli täitmine, joonise täiendamine);
- 4) eri liiki etteütlist;
- 5) mudelkirjutamist (nt sõnumid, postkaardid, lühikesed kirjad);
- 6) järjestusülesandeid (nt sõnad lauseteks, laused/lõigud tekstiks);
- 7) eakohased projektitöid;
- 8) lühiettekandeid (nt projektitööde kokkuvõtted, huvialade tutvustamine);
- 9) rollimänge;
- 10) õppesõnastike kasutamist.

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestril algust koostatud töökavas.

### Hindamine 6. klassis:

6. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või lõimitult. Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, tehakse 6. klassis mitte rohkem kui 4. Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestril algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

### Grammatika sisu II kooliastmes

Teemad	Grammatika sisu
Lauseõpetus	4. klass Õigekiri õpitud sõnavara piires; suur ja väike algustäht (kuud, nädalapäevad, keeled, riigid); kirjavahemärgid (punkt, koma, küsi- ja hüüumärk, ülakoma); sõnajärg jaatavas lauses.
	5. klass Sõnajärg jaatavas, eitavas, küsivas lauses; õigekiri õpitud sõnavara piires.
	6. klass Rinnastavad sidesõnad ( <i>too, or</i> ); alistavad sidesõnad ( <i>when, because</i> ); õigekiri õpitud sõnavara piires; rindlaused; kaudne kõne (saatelause olevikus).
Tegusõna	4. klass Põhi- ja abitegusõnad; isikuline tegumood ( <i>Present Simple, Present Continuous, Past Simple</i> ); enamkasutatavad reegli- ja ebareeglipärased tegusõnad.
	5. klass Enamkasutatavad reegli- ja ebareeglipärased tegusõnad; isikuline tegumood ( <i>Present Simple, Present Continuous, Past Simple Future Simple</i> ).
	6. klass Modaaltegusõnad ( <i>can, must, may</i> ); <i>going-to</i> tulevik; enamkasutatavad reegli- ja ebareeglipärased tegusõnad; isikuline tegumood ( <i>Present Simple, Present Continuous, Past Simple, Future Simple, Past Continuous, Present Perfect</i> ).
Nimisõna	4. klass Ebareeglipärane mitmus ( <i>man/men, tooth/teeth</i> ); aluse ja öeldise ühildumine.
	5. klass Ebareeglipärane mitmus ( <i>man/men, tooth/teeth</i> ); aluse ja öeldise ühildumine.
	6. klass Umbmäärane ja määrav artikkel+loendamatu nimisõna; artikli puudumine; enamkasutatavad väljendid artiklitega ja ilma ( <i>go home, have a headache, go to the theatre</i> ).
Omadussõna	4. klass -
	5. klass Omadussõnade võrdlusastmed; omadussõnade võrdlemine ( <i>as...as, more... than</i> ).

	6. klass <i>So/such</i> + omadussõna; omadussõnade võrdlemine ( <i>as...as, more... than</i> ).
Asesõna	4. klass Isikulised asesõnad; omastavad asesõnad.
	5. klass Siduvad asesõnad ( <i>that, who</i> ).
	6. klass Omastavate asesõnade absoluutvormid ( <i>mine, yours</i> ); umbmäärased asesõnad ja nende liitvormid ( <i>Some/any/no</i> ).
Eessõna	4. klass Aja-, koha-ja viisimäärustes esinevad eessõnad.
	5. klass Aja-, koha-ja viisimäärustes esinevad eessõnad; enamkasutatavad eessõnalised väljendid.
	6. klass Aja-, koha-ja viisimäärustes esinevad eessõnad; enamkasutatavad eessõnalised väljendid.
Arvsõna	4. klass Põhi-ja järgarvud; kuupäevad, aastaarvud.
	5. klass Põhi-ja järgarvud; kuupäevad, aastaarvud.
	6. klass Lihtmurrud (pool, veerand).
Määrsõna	4. klass Määrsõnade moodustamine (liitega <i>-ly</i> ).
	5. klass Sagedusmäärsõnad (liitega <i>-ly</i> ), järjestavad määrsõnad; viisimäärsõnad.
	6. klass Hulga-ja määra-määrsõnad; ebareeglipärased määrsõnad ( <i>fast</i> ).
Sõnatuletus	4. klass Arvsõna tuletusliited ( <i>-teen, -ty</i> ); määrsõna tuletusliide <i>-ly</i> .
	5. klass Arvsõna tuletusliited ( <i>-teen, -ty</i> ); Määrsõna tuletusliide <i>-ly</i> .
	6. klass Nimisõna tuletusliited ( <i>-er, -or</i> ).

### Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid II kooliastmes klassiti

Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid II kooliastmes klassiti lähtuvalt skaalatabelistest, mis on toodud Euroopa keeleõppe raamdokumendis *Õppimine, õpetamine ja hindamine*:

Toimingud	Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid klassiti
<b>Suuline tekstiloome (rääkimine)</b>	
Skaalatabel 1. Üldine rääkimisoskus	4. klass Oskab lihtsal viisil kirjeldada ja tutvustada inimesi; tekst moodustub lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasidest ja -lausetest.
	5. klass Oskab lihtsal viisil kirjeldada ja tutvustada inimesi, ning igapäevatoiminguid; tekst moodustub lihtsate sidesõnadega seotud



	lihtfraasidest ja -lausetest.
	6. klass Oskab lihtsal viisil kirjeldada ja tutvustada inimesi, ning igapäevatoiminguid, sõnastada, mis meeldib, mis mitte jne; tekst moodustub lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasidest ja -lausetest.
Skaalatabel 2. Pikk monoloog: kogetu kirjeldamine	4. klass Oskab kirjeldada oma perekonda, elutingimusi, õppimist, kooli. Oskab lihtsate sõnadega kirjeldada inimesi, kohti ja oma asju.
	5. klass Oskab jutustada või kirjeldada, reastades lihtsaid mõtteid. Oskab kirjeldada igapäevaeluga seonduvat, nt inimesi, kohti või õpinguid. Oskab lühidalt ja lihtsalt kirjeldada sündmusi ja toiminguid. Oskab kirjeldada kavatsusi, kokkuleppeid, tavapäraseid toiminguid, möödunud ja kogetut.
	6. klass Oskab jutustada või kirjeldada, reastades lihtsaid mõtteid. Oskab kirjeldada igapäevaeluga seonduvat, nt inimesi, kohti või õpinguid. Oskab lühidalt ja lihtsalt kirjeldada sündmusi ja toiminguid. Oskab kirjeldada kavatsusi, kokkuleppeid, tavapäraseid toiminguid, möödunud ja kogetut. Oskab lihtsas keeles kirjeldada ja võrrelda kõnealuseid objekte või oma asju. Oskab selgitada, mis talle millegi juures meeldib või ei meeldi.
Skaalatabel 4. Teadete edastamine	4. klass Oskab edastada väga lühikesi ettevalmistatud teateid neljandas klassis õpitud teemadel. Kõne on suures osas mõistetav.
	5. klass Oskab edastada väga lühikesi ettevalmistatud teateid viiendas klassis õpitud teemadel. Kõne on mõistetav.
	6. klass Oskab edastada väga lühikesi ettevalmistatud teateid kuuendas klassis õpitud teemadel. Kõne on mõistetav keskendunud kuulajale.
Skaalatabel 5. Suuline esinemine	4. klass Oskab ette lugeda väga lühikest õpitud sõnumit, näiteks tutvustada rääkijat. Oskab esitada väga lihtsa päheõpitud teksti endale tuttaval teemal.
	5. klass Oskab esitada väga lihtsa päheõpitud teksti endale tuttaval teemal. Oskab vastata lihtsatele esinemisjärgsetele küsimustele, kui vajadusel küsimust korratakse või vastust sõnastada aidatakse.
	6. klass Oskab esitada lühikese päheõpitud teksti endale tuttaval igapäeva teemal. Oskab lühidalt põhjendada ja selgitada arvamusi, kavatsusi ja toiminguid. Tuleb toime väheste otseste esinemisjärgsete küsimustega.
<b>Kirjalik tekstiloome (kirjutamine)</b>	
Skaalatabel 6. Üldine kirjutamisoskus	4. klass Oskab kirjutada lihtsaid fraase ja lauseid.
	5. klass Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid

	vajadusel õpetaja abil lihtsate side sõnadega nagu „ja”, „aga” ning „sest”.
	6. klass Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid lihtsate side sõnadega nagu „ja”, „aga” ning „sest”.
Skaalatable 7. Loovkirjutamine	4. klass Oskab lihtsaid fraase ja lausetega kirjutada oma perekonnast, elutingimustest, haridusest ning koolis õppimisest.
	5. klass Oskab lihtsaid fraase ja lausetega kirjutada oma perekonnast, elutingimustest, haridusest ning koolis õppimisest. Oskab kirjutada lühikesi ja lihtsaid väljamõeldud elulugusid ning lihtsamaid lugusid inimestest.
	6. klass Oskab seotud lausetega kirjutada oma eluoluga seonduvatel teemadel (nt inimesed, kohad, kool ja õpingud). Oskab kirjutada väga lühikesi ja lihtsaid minevikusündmuste, oma varasema tegevuse ja isiklike kogemuste kirjeldusi.
Skaalatable 9. Oma jutu läbimõtlemine	4. klass -
	5. klass On võimeline meenutama ja kordama olukohaseid fraase oma keelevarast, kasutades abimaterjale.
	6. klass On võimeline meenutama ja kordama olukohaseid fraase oma keelevarast.
Skaalatable 10. Keeleoskuslünkade kompenseerimine	4. klass -
	5. klass Oskab mõtet edasi anda esemele osutades (nt tähenduses „Palun anna mulle see ese”).
	6. klass Oskab öeldu mõtet selgitada žestide abil, kui on kasutanud vale sõna.
<b>Kuulamistoiming (kuulamine)</b>	
Skaalatable 12. Üldine kuulamisoskus	4. klass Mõistab selgelt ja aeglaselt hääldatud fraase jm väljendeid, vajadusel neid korduvalt kuulates, mis seostuvad esmatähtsate eluvaldkondadega (nt algeline isiku- ja pereteave, sisseostud, kodukoht, kool).
	5. klass Mõistab selgelt ja aeglaselt hääldatud fraase jm väljendeid, mis seostuvad esmatähtsate eluvaldkondadega (nt algeline isiku- ja pereteave, sisseostud, kodukoht, kool).
	6. klass Mõistab selget ja aeglast seotud kõnet.
Skaalatable 13. Emakeelekõnelejate vestluse mõistmine	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Suudab üldiselt tabada mõttevahetuse teemat, kui räägitakse aeglaselt ja selgelt.
Skaalatable 15.	4. klass

Teadaannete ja juhiste kuulamine	Mõistab lühikeste, lihtsate ja selgete juhiste põhisisu.
	5. klass Mõistab, vajadusel korduvkuulamise, lühikeste, lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu. Mõistab lihtsaid juhiseid, vajadusel korduvkuulamise, näiteks kuidas jalgsi või ühissõidukiga pääseda punktist A punkti B.
	6. klass Mõistab lühikeste, lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu. Mõistab lihtsaid juhiseid, näiteks kuidas jalgsi või ühissõidukiga pääseda punktist A punkti B.
Skaalatablet 16. Meediakanalite ja salvestiste kuulamine	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Mõistab lühikeste, aeglaselt ja selgelt esitatud salvestiste põhisisu, mis puudutab ennustatava sisuga igapäevaseid asju.
<b>Lugemistegevus (lugemine)</b>	
Skaalatablet 17. Üldine lugemisoskus	4. klass Mõistab lühikesi, lihtsaid tekste, mis sisaldavad sagedasti kasutatavaid ja rahvusvahelise levikuga sõnu. Vajadusel kasutab sõnaraamatut.
	5. klass Mõistab lühikesi, lihtsaid tekste, mis sisaldavad sagedasti kasutatavaid ja rahvusvahelise levikuga sõnu.
	6. klass Mõistab lühikesi, lihtsaid tekste tuttavatel teemadel, kui teksti keelekasutus sarnaneb tema igapäevaelus sageli ettetulevaga.
Skaalatablet 18. Kirjavahetuse lugemine	4. klass Mõistab lühikesi ja lihtsaid meilisõnumeid.
	5. klass Mõistab lühikesi ja lihtsaid isiklikke kirju.
	6. klass Mõistab tavapäraseid tüüpkirju endale tuttavatel teemal.
Skaalatablet 19. Eesmärgipärane lugemine	4. klass Mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades: tänaval, restoranis, raudtee jaamas, töökohal (juhendid, juhtnöörid, ohu hoiatused).
	5. klass Oskab nimestikest leida ja muust eristada vajalikku teavet (telefoni- ja inforaamatust soovitud teenus ja selle osutaja). Mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades: tänaval, restoranis, raudtee jaamas, töökohal (juhendid, juhtnöörid, ohu hoiatused).
	6. klass Oskab leida kindlat harjumuspärast teavet igapäevatekstidest (reklaamid, brošüürid, menüüd, ajakavad jms). Oskab nimestikest leida ja muust eristada vajalikku teavet (telefoni- ja inforaamatust soovitud teenus ja selle osutaja). Mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades: tänaval, restoranis, raudtee jaamas, töökohal (juhendid, juhtnöörid, ohu hoiatused).
Skaalatablet 20.	4. klass -

Lugemine info hankimiseks ja arutlemiseks	5. klass -
	6. klass Tabab asjassepuutuvat teavet lihtsamal kirjalikus tekstis (kirjad, brošüürid, lühikesed lehelood jms), kus kirjeldatakse sündmusi.
Skaalatablett 21. Juhiste lugemine	4. klass Mõistab lihtsaid juhiseid igapäevaste seadmete kasutamiseks (näiteks mobiiltelefoni kasutamise juhised). Kasutab vajadusel sõnaraamatut.
	5. klass Mõistab lihtsaid juhiseid igapäevaste seadmete kasutamiseks (näiteks mobiiltelefoni kasutamise juhised).
	6. klass Mõistab lihtsas keeles nõudeid (nt ohutusnõudeid).
<b>Audiovisuaalne tegevus</b>	
Skaalatablett 22. Telesaadete ja filmide vaatamine	4. klass Suudab tabada animafilmi põhisündmusi.
	5. klass Suudab jälgida faktipõhiste teleuudiste teemavahetusi ja tabada uudise põhisisu.
	6. klass Suudab tabada sündmusi, õnnetusi jms kirjeldavate teleuudiste põhisisu, kui pilt kommentaare toetab.
<b>Vastuvõtustrateegiad</b>	
Skaalatablett 23. Vihjete tabamine ja järeldamine (suuline ja kirjalik suhtlus)	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Oskab lühikeste konkreetset laadi igapäevaste tekstide ja suuliste teadete üldise tähenduse kontekstis tuletada tundmatute sõnade arvatavat tähendust.
<b>Suuline suhtlus</b>	
Skaalatablett 24. Üldine suuline suhtlus	4. klass Tuleb toime lihtsa igapäevasuhtlusega, kui see seisneb lihtsas ja otseses infovahetuses tuttavatel teemadel (nt kool ja vaba aeg). Suudab vahetada lihtsaid lauseid, kuid mõistmisraskuste tõttu ei suuda ise vestlust ülal hoida.
	5. klass Tuleb vähese vaevaga toime lihtsas igapäevasuhtluses. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.
	6. klass Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Tuleb vähese vaevaga toime lihtsas igapäevasuhtluses. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata. Oskab vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.
Skaalatablett 25. Emakeelse vestluskaaslase mõistmine	4. klass Mõistab lihtsas igapäevases vestluses pöördumisi, mis on selgelt ja aeglaselt suunatud otse temale. Kaaslasel on võimalik end arusaadavaks teha, kui ta vaevub pingutama.
	5. klass Mõistab häälduselt selge, keelelt lihtsa ja temalt tuttava otsese

	<p>pöördumise sisu üldiselt; on aeg-ajalt sunnitud paluma midagi korrata või ümber sõnastada.</p> <p>6. klass Saab jutust piisavalt aru, et raskusteta toime tulla lihtsamate tavapäraste tegevustega. Mõistab häälduselt selge, keelelt lihtsa ja temalt tuttava otsese pöördumise sisu üldiselt; on aeg-ajalt sunnitud paluma midagi korrata või ümber sõnastada.</p>
Skaalatable 26. Vestlus	<p>4. klass Oskab tervitada ja pöörduda, kasutades lihtsaid igapäevaseid viisakusväljendeid. Oskab esitada kutset, teha ettepanekut ja vabandada; oskab kutsele, ettepanekule ja vabandusele vastata. Oskab öelda, mis talle meeldib ja mis mitte.</p> <p>5. klass On võimeline vahetama lühikesi lauseid, kuid mõistmisraskuste tõttu ei suuda enamasti vestlust ülal hoida; siiski võib kuuldut mõista, kui vestluspartner soostub selle nimel vaeva nägema.</p> <p>6. klass Oskab tervitada, hüvasti jätta, ennast või teisi tutvustada, tänada. Suudab üldjoontes jälgida selget ja normaalset kõnet, kui kõneaine on tuttav ja on võimalik paluda mõnd kohta korrata või ümber sõnastada. Suudab osaleda lühivestluses, kui kontekst on tuttav ja kõneaine talle huvi pakub. Oskab lihtsate sõnadega väljendada enesetunnet ja tänu.</p>
Skaalatable 27. Vaba mõttevahetus (sõprade ringis)	<p>4. klass -</p> <p>5. klass Oskab arutada igapäevaelu praktilisi küsimusi, kui tema poole pöörduakse otse ja räägitakse selgelt ning aeglaselt. Oskab arutada, mida ette võtta ja kuhu minna. Oskab määrata kokkusaamist.</p> <p>6. klass Saab üldjoontes aru, millest jutt käib, kui räägitakse aeglaselt ja hääldus on selge. Oskab arutada, mida õhtul või nädalavahetusel ette võtta. Oskab teha ettepanekuid ja vastata teiste omadele. Oskab väljendada nõustumist ja nõustumatust.</p>
Skaalatable 29. Eesmärgipärane koostöö	<p>4. klass -</p> <p>5. klass Oskab märku anda, et saab jutust aru. On võimeline vajalikku mõistma, kui rääkija soostub selle nimel vaeva nägema. Suudab osaleda lihtsas tava-suhtluses. Oskab kasutada lihtsaid fraase, et lasta endale midagi näidata või ulatada, küsida infot ja pidada aru järgmiste sammude üle.</p> <p>6. klass Mõistab keelt küllaldaselt, et vähese vaevaga toime tulla lihtsas tava-suhtluses. Oskab lihtsate sõnadega paluda kordamist, kui pole kuuldut mõistnud. Oskab arutleda, mida järgmisena ette võtta, teha ettepanekuid ja vastata teiste omadele, küsida ja anda juhatus.</p>
Skaalatable 30. Toimingud kaupade ja teenuste ostmisel	<p>4. klass Oskab tellida toitu. Oskab teha lihtsamaid oste, sõnastada oma soove ja küsida hinda. Oskab küsida vajalikke asju ja teha lihtsamaid toiminguid poes, postkontoris või pangas.</p> <p>5. klass</p>

	<p>Oskab anda ja vastu võtta infot koguste, suurusnumbrite ja hindade kohta. Oskab küsida tarbekaupu ja põhiteenuseid. Oskab küsida lihtsat infot reisi või ühissõidukite kohta (bussid, rongid, takso); oskab küsida ja juhatada teed ning osta pileteid.</p>
	<p>6. klass Tuleb toime suhtlusega tavapärastes olukordades, nagu reisides, majutuskoha otsimise, söömas ja sisseostudel. Oskab reisibüroost tulemuslikult küsida kõike vajalikku, kui tegu on lihtsa üldinfoga.</p>
Skaalatablett 31. Infovahetus	<p>4. klass Oskab küsida ja edastada isikuandmeid. Oskab küsida ja juhatada teed, toetudes kaardile või plaanile. Oskab esitada küsimusi töö ja vaba aja kohta ning vastata samalaadsetele küsimustele.</p>
	<p>5. klass Tuleb toime lihtsa igapäevasuhtlusega, kui see seisneb lihtsas ja otseses infovahetuses. Oskab vahetada piiratud infot tuttavate tavatoimingute kohta.</p>
	<p>6. klass Oskab anda ja järgida lihtsaid juhtnõore, näiteks osutada suunda või juhatada teed. Oskab esitada küsimusi vaba aja tegevuste ja möödanikus tehtu kohta ning vastata samalaadsetele küsimustele. Oskab esitada küsimusi tavapäraste toimingute kohta ning vastata samalaadsetele küsimustele. Tuleb toime igapäevavajadustega: oskab leida ja edastada lihtsat faktiteavet. Oskab keelt piisavalt, et tulla suurema pingutuseta toime igapäevasuhtluses.</p>
Skaalatablett 32. Küsituleja ja vastaja roll	<p>4. klass Oskab küsituleva rollis vastata lihtsatele küsimustele ja väidetele</p>
	<p>5. klass Suudab end vastaja rollis mõistetavaks teha, kuid vajab seejuures mõningast abi ning võib paluda küsimust selgitada.</p>
	<p>6. klass Suudab end vastaja rollis mõistetavaks teha, oskab tuttava kõneaine korral edastada mõtteid või teavet, kuid vajab seejuures mõningast abi ning võib paluda küsimust selgitada.</p>
<b>Kirjalik suhtlus</b>	
Skaalatablett 33. Üldine kirjalik suhtlus	<p>4. klass Oskab kirjutada malle kasutades lühikesi lihtsaid sõnumeid.</p>
	<p>5. klass Oskab kirjutada lühikesi lihtsaid sõnumeid, mis puudutavad talle vajalikke asju. Vajadusel kasutab sõnaraamatut.</p>
	<p>6. klass Oskab kirjutada lühikesi lihtsaid sõnumeid, mis puudutavad talle vajalikke asju.</p>
Skaalatablett 34. Kirjavahetus	<p>4. klass Oskab kirjutada väga lihtsaid isiklikke kirju, kasutades malle, et väljendada tänu või esitada vabandust.</p>
	<p>5. klass Oskab kirjutada väga lihtsaid isiklikke kirju, et väljendada tänu või esitada vabandust. Vajadusel kasutab sõnaraamatut.</p>
	<p>6. klass Oskab kirjutada väga lihtsaid isiklikke kirju, et väljendada tänu või</p>

	esitada vabandust.
Skaalatable 35. Teated, sõnumid ja plangid	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Oskab kuulamise järgi kirja panna lühikesi ja lihtsaid teateid, kui tal on võimalus paluda neid korrata või teisiti sõnastada. Oskab kirjutada lühikesi lihtsaid teateid, mis puudutavad talle vajalikke asju.
<b>Interaktiivsed strateegiad</b>	
Skaalatable 36. Suhtlusaktiivsus (vooruvahetus)	4. klass -
	5. klass Oskab paluda tähelepanu.
	6. klass Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lühivestlust, kasutades lihtsaid võtteid. Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust.
Skaalatable 37. Suhtluskoostöö	4. klass -
	5. klass -
	6. klass Oskab märku anda, et saab jutust aru.
<b>Tekstid</b>	
Skaalatable 38. Selgituste palumine	4. klass Oskab märku anda, et ei suutnud teise juttu jälgida.
	5. klass Oskab paluda võtmesõnade või -fraaside kordamist lihtsamate sõnadega.
	6. klass Oskab lihtsate sõnadega paluda kordamist, kui pole teise juttu mõistnud. Oskab paluda võtmesõnade või -fraaside kordamist lihtsamate sõnadega.
Skaalatable 40. Töö tekstiga	4. klass Oskab ümber kirjutada üksiksõnu ja lühemaid trükitekste.
	5. klass Oskab oma keele pädevuse ja -kogemuse piires leida ja kasutada lühemate tekstide võtmesõnu ja -fraase või lühikesi lauseid.
	6. klass Oskab oma keele pädevuse ja -kogemuse piires leida ja kasutada lühemate tekstide võtmesõnu ja -fraase või lühikesi lauseid.
<b>Suhtluspädevus</b>	
Skaalatable 41. Üldine keelepagas	4. klass Oskab kasutada lause põhimalle ning rääkida meeldejäetud fraaside ja käibe väljenditega, kohtadest, asjadest jne.
	5. klass Tuleb lühikesi igapäevaseid väljendeid kasutades toime lihtsates konkreetsetes olukordades (isikute ja igapäevatoimingutega seonduv, soovide ja vajaduste väljenda mine, info küsimine). Keelevara on väike ja koosneb päheõpitud fraasidest, mis lubavad sõnastada lihtsaid eluvajadusi. Ettenägematus olukorras võib tekkida pause ja suhtlusraskusi.

		6. klass Valdab keele põhivara sellisel tasemel, mis lubab toime tulla iga päevastes tavaolukordades; siiski on sageli sunnitud sõnumit lihtsustama ja sõnu otsima.
Skaalatable 42. Sõnavara ulatus		4. klass Sõnavara on piisav, et rahuldada lihtsaid eluvajadusi.
		5. klass Sõnavara on piisav, et rahuldada põhilisi suhtlusvajadusi.
		6. klass Sõnavara on küllaldane, et tulla toime igapäevaste tuttavate toimingutega.
Skaalatable 43. Sõnakasutus		4. klass -
		5. klass -
		6. klass Valdab igapäevavajadustega piirnevat nappi sõnavara.
Skaalatable 44. Grammatika korrektsus		4. klass -
		5. klass -
		6. klass Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu ka grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildamisel); siiski on enamasti selge, mida öelda tahab.
Skaalatable 45. Häälduspädevus		4. klass -
		5. klass -
		6. klass Hääldus on üldjuhul piisavalt selge, et öeldust aru saada, kuigi võõras aktsent on märgatav ja vestluspartnerid peavad aeg-ajalt paluma arusaamatuid kohti korrata.
Skaalatable 46. Õigekirjaoskus		4. klass -
		5. klass -
		6. klass Oskab kirjutada lühikesi lauseid igapäevastel teemadel (nt juhatada, kuidas kuhugi minna). Oskab häälduspäraselt (kuigi mitte õigesti) kirjutada lühikesi sõnu, mis kuuluvad tema suulisesse sõnavarasse.
Skaalatable 47. Keelekasutuse olukohasus		4. klass -
		5. klass Suudab vahetada lühikesi lauseid, oskab tervitamisel ja pöördumisel kasutada igapäevaseid viisakusväljendeid. Oskab esitada kutset, teha ettepanekut ja vabandada; oskab kutsele, ettepanekule ja vabandusele vastata.
		6. klass Oskab lihtsate keelevahendite abil rahuldada keskseid kõnetarbeid (info andmine ja küsimine, selgituste nõudmine, arvamuse ja suhtumise väljendamine). Suudab tulemuslikult suhelda igapäevaolukordades, oskab kasutada kõige lihtsamaid üldväljendeid ja järgida peamisi suhtlusreegleid.
Skaalatable 48. Keelekasutuse paindlikkus		4. klass -
		5. klass Oskab sõnu ümber tõstes varieerida äraõpitud fraase, kui olukord seda nõuab.



		6. klass Oskab kasutada meeldejäetud lihtsaid fraase. Suudab sõnakasutust vähesel määral varieerida, kui olukord seda nõuab.
Skaalatableel 49. Vooruvahetus	4. klass	Oskab paluda tähelepanu.
	5. klass	Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust.
	6. klass	Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust. Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lühivestlust, kasutades lihtsaid võtteid.
Skaalatableel 50. Teemaarendus	4. klass -	
	5. klass -	
	6. klass	Oskab jutustada ja kirjeldada sidumata lausetega.
Skaalatableel 51. Teksti selgus ja sidusus	4. klass	Oskab õpetaja abil siduda lihtsate sidesõnade abil nagu „ja”, „aga”, „sest”.
	5. klass	Oskab siduda lihtsate sidesõnade abil nagu „ja”, „aga”, „sest”.
	6. klass	Oskab kasutada kõige sagedasemaid sidesõnu, et ühendada lauseid jutustuseks või tunnuste loendeid kirjelduseks.
Skaalatableel 52. Kõne ladusus	4. klass	Oskab väljendada väga lühikeste sidumata valmisfraasidega, kui kõneaine on tuttav. Kõne on takerdunud, väga sageli on märgata ebasobivaid alustusi. Vajab välist abi.
	5. klass	Oskab väljendada lühifraasidega, kui kõneaine on tuttav. Kõne on takerdunud, väga sageli on märgata ebasobivaid alustusi.
	6. klass	Oskab end lühivestluses mõistetavaks teha, kuigi sageli on märgata pause, ebasobivaid alustusi ja ümbersõnastamist.
Skaalatableel 53. Väljendustäpsus	4. klass -	
	5. klass -	
	6. klass	Suudab tuttavas igapäevaolukorras vahendada lihtsat nappi teavet. Ootamatus olukorras peab enamasti sõnumit lihtsustama.

## Õppesisu ja õpitulemused III kooliastmes

### 9. klassi lõpetaja:

- 1) mõistab endale tuttavatel teemadel kõike olulist;
- 2) oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärgi ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ning plaane;
- 3) oskab koostada lihtsat teksti tuttavatel teemadel;

- 4) saab õpitavat keelt emakeelena kõnelevate inimestega igapäevases suhtlemises enamasti hakkama, tuginedes õpitava keele maa kultuuritavadele;
- 5) tunneb huvi õpitavat keelt kõnelevate maade kultuurielu vastu, loeb võõrkeelsest eakohast kirjandust, vaatab filme ja telesaateid ning kuulab raadiosaateid;
- 6) kasutab võõrkeelseid teatmeallikaid (nt tõlkesõnaraamatut, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
- 7) töötab iseseisvalt, paaris ja rühmas;
- 8) hindab õpetaja abiga oma tugevaid ja nõrku külgi seatud eesmärkide järgi ning kohandab oma õpistrateegiaid.

#### Keeleoskuse hea tase põhikooli lõpus

	Kuulamine	Lugemine	Rääkimine	Kirjutamine
Inglise keel	B1.2	B1.2	B1.2	B1.2

### Õppesisu ja õpitulemused 7. klassis

#### Õppesisu 7. klassis

Mina ja teised. Võimed, tugevused ja nõrkused. Lõiming läbivate teemadega: Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (enda tugevustest ja nõrkustest teadlik olemine, inimese eelduste ja elukutsete seosed).

Kodu ja lähiümbus. Perekondlikud sündmused ja tähtpäevad. Lõiming läbivate teemadega: Kultuuriline identiteet (traditsioonide ja kommete tähtsus). Väärtused ja kultuur (omakultuuri väärtustamine).

Kodukoht Eesti. Loodus ja looduskaitse; keskkonnahoidlik ja -säästlik käitumine. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmiseks kodukoha kohta). Kultuuriline identiteet (kombed ja tähtpäevad, oma kodukoha tundmine). Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus (aktiivne ja vastutustundlik kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks olemine).

Riigid ja nende kultuur. USA lühiiseloostus, rahvad, kultuur, majandus ja tehnoloogia, poliitiline süsteem, ajalugu. Ameerika maailma jao riigid ja seal räägitavad keeled. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel). Kultuuriline identiteet (kombed, teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine). Väärtused ja kõlblus (sallivus). Keskkond ja jätkusuutlik areng (keskkonnahoid ja ühiskonna jätkusuutlikkus). Tehnoloogia ja innovatsioon (saavutused tehnoloogiavallas).

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Tervislik eluviis ja toitumine. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel tervisliku toitumise ja tervislike eluviiside kohta; toidureseptid). Tervis ja ohutus (liiklusohutus, tervislik toitumine, tervislikud eluviisid, haiguste ärahoidmine).

Vaba aeg. Kultuuriline mitmekesisus; kirjandus ja kunst, sport, erinevad meediavahendid ja reklaam. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel, massimeedia olemuse mõistmine). Kultuuriline identiteet (enda ja teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine). Teabekeskond (vajaliku info leidmine ja selles orienteerumine).

## **Õpitulemused 7. klassis**

7. klassi lõpuks õpilane:

- vahendab üldsõnaliselt, kuid mõttepauside ja mõnigate keelevigadega raamatu või filmi sisu ning esitab kirjeldusi õpitud teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate laustega;
- kasutab väljendeid, mis väljendavad üllatust, rõõmu, kurbust, huvi ja ükskõiksust ning oskab sellistele emotsioonidele reageerida;
- kirjutab õpitud temadel lihtsamaid tekste, kasutades sõnaraamatut;
- mõistab raadiouudiste ja lihtsamate salvestiste põhisisu, kui teema on tuttav ning jutt on suhteliselt aeglane ja selge ning võimalik on korduvkuulamine;
- suudab leida ja mõista asjakohast teavet igapäevatekstidest (kirjad, brožüürid, dokumendid);
- leiab lihtsas ajalehelehes olulisema, kui teema on tuttav;
- suudab haarata tuttavalt teemal telesaate põhisisu, kui jutt on suhteliselt aeglane ja selge;
- saab hakkama enamiku suhtlusolukordadega, mis tulevad ette reisimisega;
- viib läbi ettevalmistatud küsimuste toel intervjuu;
- oskab teha loengumärkmeid võtmesõnade kujul, kui teema on tuttav ning tekst on lihtsas sõnastuses ja selge hääldusega;

## **Õppetegevused 7. klassis:**

7. klassis arendatakse kõiki osaoskusi võrdselt. Olulisel kohal on sõnavara avardamine ja kinnistamine ning iseseisvate tööharjumuste väljakujundamine. Tunnis suheldakse peaaesjalikult õpitavas võõrkeeles. Õpilast suunatakse õpitavat keelt aktiivselt kasutama nii tunnis kui ka väljaspool tundi. Õpilane õpib lisaks harjumuspärasele tööle õppevahenditega lugema lühemaid adapteerimata ilukirjandus-, teabe-, tarbe- ja meediatekste. Kirjutamisoskuse arendamiseks kasutakse erinevat liiki loovtöid. Tähelepanu pööratakse loovuse arendamisele nii suulises kui ka kirjalikus väljendusoskuses.

Õpilased hakkavad lähenema keeleõppele analüüsivalt, õppides kõrvutama eri keelte sarnasusi ja erinevusi ning märkama enda ja teiste keelekasutusvigu. Õpitakse mõistma kultuurierinevusi, neid teadvustama ning nendega arvestama. Õpilane õpib väärtustama mõtteviiside mitmekesisust, avaldama arvamust ning nägema ja arvestama erinevaid seisukohti. Selleks kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist sh iseseisvat lugemist;
- 2) meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamist (nt ajaleheartiklid, uudised, filmid);
- 3) loovtöid (nt luuletused, lühikirjand, isiklikud kirjad, teadaanded, kuulutused, lühiülevaated);
- 4) lühirefereate ja lihtsamat uurimistööd;
- 5) projektitööd;
- 6) suuliseid ettekandeid (nt projektitööde ja iseseisva lugemise kokkuvõtted);
- 7) rolli- ja suhtlusmänge;
- 8) info otsimist erinevatest võõrkeelsetest teatmeallikatest (nt tõlkesõnaraamat, internet).

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestril algust koostatud töökavas.

## **Hindamine 7. klassis:**

7. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või integreeritult. Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Kasutatakse ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid osaoskusi (nt projektitööd, iseseisev lugemine jmt). Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, tehakse 7. klassis mitte rohkem kui 4. Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestril algust koostatud

töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

## **Õppesisu ja õpitulemused 8. klassis**

### **Õppesisu 8. klassis**

Mina ja teised. Inimestevahelised suhted. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igaühe vastutus selles). Väärtused ja kultuur (sallivus, teistega arvestamine).

Kodu ja lähiümbus. Kodukoha loodusega seotud vaatamisväärsused ja nende tutvustamine. Lõiming läbivate teemadega: Kultuuriline identiteet (oma kodukoha tundmine). Keskkond ja jätkusuutlik areng (loodusesse positiivse suhtumise kujundamine, loodushoid).

Kodukoht Eesti. Elu linnas ja maal. Lõiming läbivate teemadega: Kultuuriline identiteet (kombed ja tavad erinevates keskkondades, oma kodukoha tundmine). Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus (aktiivne ja vastutustundlik kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks olemine). Keskkond ja jätkusuutlik areng (loodusesse austusega suhtumine). Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (elukutsed maal ja linnas, töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine).

Riigid ja nende kultuur. Austraalia lühiiseloostus, rahvad, kultuur, majandus ja tehnoloogia, poliitiline süsteem, ajalugu. Aasia ja Aafrika riigid ja seal räägitavad keeled. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel). Kultuuriline identiteet (kombed, teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine). Väärtused ja kõlblus (sallivus). Keskkond ja jätkusuutlik areng (keskkonnahoid ja ühiskonna jätkusuutlikkus). Tehnoloogia ja innovatsioon (saavutused tehnoloogiavallas).

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Suhtlemine teeninduses, turvalisus töötades kodustes töödes ja vabaaja tegevustes. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igaühe vastutus selles). Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (teenindusfääri ametid; töö tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine). Tervis ja ohutus (ohutusreeglid igapäevastes tegevustes kodus, turvalisuse tagamine). Teabekeskond (turvalisus virtuaalses maailmas).

Vaba aeg. Kultuuriline mitmekesisus; kirjandus ja kunst, sport, erinevad meediavahendid ja reklaam. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel, massimeedia olemuse mõistmine). Kultuuriline identiteet (enda ja teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine). Teabekeskond (vajaliku info leidmine ja selles orienteerumine).

### **Õpitulemused 8. klassis**

8. klassi lõpuks õpilane:

- vahendab võrdlemisi ladusalt, kuid üldsõnaliselt ja kuid mõningate keelevigadega raamatu või filmi sisu ning esitab kirjeldusi õpitud teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina;
- põhjendab ja selgitab lühidalt arvamusi, kavatsusi ja toiminguid;

- avaldab arvamust, annab ja küsib infot perekonna, harrastuste, kooli, reisimise, päevasündmuste jms kohta;
- kirjutab õpitud teemal lihtsamaid tekste, edastades kõige olulisema;
- järgib üksikasjalikke juhtnööre;
- mõistab raadiouudiste ja lihtsamate salvestiste põhisisu, kui teema on tuttav ning jutt on suhteliselt aeglane ja selge;
- suudab ülevaate koostamisel hõlmata pikemat teksti, et leida otsitav teave; tabab selge arutluskäiguga teksti põhijäreldusi;
- suudab jälgida filme, kus pilt ja tegevused toetavad teksti ning jutt on selge ja keel lihtne;
- tuleb toime ebatavalisemates olukordades poes, toitlustusasutuses, näiteks ebasobiva kauba tagastamine, või tellimuse tühistamine; oskab esitada kaebust;
- viib läbi ettevalmistatud intervjuu, olles suuteline intervjuu käigus esitama mõningaid ettevalmistamata küsimusi;
- oskab teha hilisemaks kasutamiseks loengumärkmeid, kui teema on tuttav ning tekst on lihtsas sõnastuses ja selge hääldusega.

### **Õppetegevused 8. klassis:**

8. klassis arendatakse kõiki osaoskusi võrdselt. Olulisel kohal on sõnavara avardamine ja kinnistamine ning iseseisvate tööharjumuste väljakujundamine. Tunnis suheldakse peaaesjalikult õpitavas võõrkeeles. Õpilast suunatakse õpitavat keelt aktiivselt kasutama nii tunnis kui ka väljaspool tundi. Õpilane õpib lisaks harjumuspärasele tööle õppevahenditega lugema lühemaid adapteerimata ilukirjandus-, teabe-, tarbe- ja meediatekste. Kirjutamisoskuse arendamiseks kasutatakse erinevat liiki loovtöid. Tähelepanu pööratakse loovuse arendamisele nii suulises kui ka kirjalikus väljendusoskuses.

Õpilased hakkavad lähenema keeleõppele analüüsivalt, õppides kõrvutama eri keelte sarnasusi ja erinevusi ning märkama enda ja teiste keelekasutusvigu. Õpitakse mõistma kultuurierinevusi, neid teadvustama ning nendega arvestama. Õpilane õpib väärtustama mõtteviiside mitmekesisust, avaldama arvamust ning nägema ja arvestama erinevaid seisukohti. Selleks kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist sh iseseisvat lugemist;
- 2) meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamist (nt ajaleheartiklid, uudised, filmid);
- 3) loovtöid (nt luuletused, lühikirjand, isiklikud kirjad, teadaanded, kuulutused, lühiülevaated);
- 4) lühireferaate ja lihtsamat uurimistööd;
- 5) projektitööd;
- 6) suuliseid ettekandeid (nt projektitööde ja iseseisva lugemise kokkuvõtted);
- 7) rolli- ja suhtlusemänge;
- 8) info otsimist erinevatest võõrkeelsetest teatmeallikatest (nt tõlkesõnaraamat, internet).

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestril algust koostatud töökavas.

### **Hindamine 8. klassis:**

8. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või integreeritult. Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Kasutatakse ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid osaoskusi (nt projektitööd, iseseisev lugemine jmt). Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, tehakse 8. klassis mitte rohkem kui 4. Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestril algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

## **Õppesisu ja õpitulemused 9. klassis**

### **Õppesisu 9. klassis**

Mina ja teised. Viisakusreeglid, koostöö ja teistega arvestamine. Lõiming läbivate teemadega: Keskkond ja jätkusuutlik areng (koostegemise reeglite järgimine – sotsiaalne ja vaimne turvaline keskkond ja igapäevaste vastutus selles). Väärtused ja kultuur (sallivus, teistega arvestamine). Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus (aktiivne ja vastutustundlik kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks olemine). Kultuuriline identiteet (viisakusreeglid erinevates kultuurides).

Kodu ja lähiümbus. Kodukoha kultuuriga seotud vaatamisväärsused ja nende tutvustamine. Lõiming läbivate teemadega: Kultuuriline identiteet (oma kodukoha tundmine).

Kodukoht Eesti. Eesti vaatamisväärsused. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmiseks Eesti vaatamisväärsuste kohta). Kultuuriline identiteet (oma kodukoha vaatamisväärsuste tundmine). Keskkond ja jätkusuutlik areng (kultuuriväärtustesse austusega suhtumine).

Riigid ja nende kultuur. Suurbritannia lühiiseloostus, rahvad, kultuur, majandus ja tehnoloogia, poliitiline süsteem, ajalugu. Euroopa riigid ja räägitavad keeled. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel). Kultuuriline identiteet (kombed, teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine). Väärtused ja kõlblus (sallivus). Keskkond ja jätkusuutlik areng (keskkonnahoid ja ühiskonna jätkusuutlikkus). Tehnoloogia ja innovatsioon (saavutused tehnoloogiavallas).

Igapäevaelu. Õppimine ja töö. Õpioskused ja harjumused, edasiõppimine ja kutsevalik; töökohad. Lõiming läbivate teemadega: Elukestev õpe ja karjääri planeerimine (töö ja õppimise tähtsuse mõistmine, töö ja elukutse seoste mõistmine; enda individuaalse õppimise starteegeia määratlemine; ametid ja nendeks vajalikud oskused). Teabekeskond (info edasiõppimise võimaluste ja ametite kohta).

Vaba aeg. Kultuuriline mitmekesisus; kirjandus ja kunst, sport, erinevad meediavahendid ja reklaam. Lõiming läbivate teemadega: Teabekeskond (meediaallikate kasutamine info leidmisel, massimeedia olemuse mõistmine). Kultuuriline identiteet (enda ja teiste maade kultuuri tundmine ja väärtustamine). Teabekeskond (vajaliku info leidmine ja selles orienteerumine).

### **Õpitulemused 9. klassis**

9. klassi lõpuks õpilane:

- vahendab võrdlemisi ladusalt, kuid üldsõnaliselt raamatu või filmi sisu ning esitab kirjeldusi õpitud teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina;
- esitab võrdlemisi hästi jälgitavaid põhjendusi arvamuste, kavatsuste ja toimingute kohta;
- kirjutab õpitud teemal lihtsamaid seotuid tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina;
- oskab kirjutada sõnumit, mille eesmärk on oma seisukohti selgitada;
- mõistab igapäevaste toodete-teenustega seotud juhendeid ja juhiseid;
- mõistab enamiku salvestatud või ringhäälingus leviva materjali sisu, kui kõne on selge ja tekst üldkeelne;
- mõistab suurt osa telesaatest (nt intervjuu, uudisreportaaž) kui räägitakse suhteliselt aeglaselt ja selgelt;

- suudab referaadi koostamisel hõlmata pikemaid tekste, et leida otsitav teave ja koguda infot teksti eri osades või mitmest tekstist;
- oskab väljendada mõtteid või teha kokkuvõtte vaadatud filmidest, loetud raamatutest või kuulatud muusikast;
- kirjeldab mingi toimingu käiku ning annab üksikasjalikke juhtnööre;
- viib läbi ettevalmistatud intervjuu, vajadusel intervjuu käigus täpsustavaid küsimusi küsides ja saadud infot kontrollides;
- oskab teha hilisemaks kasutamiseks piisvalt täpseid loengumärkmeid, kui teema on tuttav ning tekst on lihtsas sõnastuses ja selge hääldusega.

### Õppetegevused 9. klassis:

9. klassis arendatakse kõiki osaoskusi võrdselt. Olulisel kohal on sõnavara avardamine ja kinnistamine ning iseseisvate tööharjumuste väljakujundamine. Tunnis suheldakse peaaesjalikult õpitavas võõrkeeles. Õpilast suunatakse õpitavat keelt aktiivselt kasutama nii tunnis kui ka väljaspool tundi. Õpilane õpib lisaks harjumuspärasele tööle õppevahenditega lugema lühemaid adapteerimata ilukirjandus-, teabe-, tarbe- ja meediatekste. Kirjutamisoskuse arendamiseks kasutatakse erinevat liiki loovtöid. Tähelepanu pööratakse loovuse arendamisele nii suulises kui ka kirjalikus väljendusoskuses.

Õpilased hakkavad lähenema keeleõppele analüüsivalt, õppides kõrvutama eri keelte sarnasusi ja erinevusi ning märkama enda ja teiste keelekasutusvigu. Õpitakse mõistma kultuurierinevusi, neid teadvustama ning nendega arvestama. Õpilane õpib väärtustama mõtteviiside mitmekesisust, avaldama arvamust ning nägema ja arvestama erinevaid seisukohti. Selleks kasutatakse:

- 1) eri liiki eakohaste tekstide kuulamist ja lugemist sh iseseisvat lugemist;
- 2) meedia- ja autentsete audiovisuaalsete materjalide kasutamist (nt ajaleheartiklid, uudised, filmid);
- 3) loovtöid (nt luuletused, lühikirjand, isiklikud kirjad, teadaanded, kuulutused, lühiülevaated);
- 4) lühireferaatide ja lihtsamat uurimistööd;
- 5) projektitööd;
- 6) suuliseid ettekandeid (nt projektitööde ja iseseisva lugemise kokkuvõtted);
- 7) rolli- ja suhtlusemänge;
- 8) info otsimist erinevatest võõrkeelsetest teatmeallikatest (nt tõlkesõnaraamat, internet).

Detailsemalt kavandab õpetaja õppetegevused enne trimestril algust koostatud töökavas.

### Hindamine 9. klassis:

9. klassis hinnatakse kõiki osaoskusi kas eraldi või integreeritult. Igal trimestril saab õpilane tagasisidet kas suulise või kirjaliku sõnalise hinnangu või hinde vormis kõigi osaoskuste kohta. Kasutatakse ülesandeid, mis hõlmavad erinevaid osaoskusi (nt projektitööd, iseseisv lugemine jmt). Töid, mis sisaldavad kõigi osaoskuste kontrolli, tehakse 9. klassis mitte rohkem kui 4. Detailsemalt kavandab õpetaja hindamise enne trimestri algust koostatud töökavas, lähtudes vastavatest põhikooli riikliku õppekava ja kooli õppekava üldosa ja ainekava sätetest.

### Grammatika sisu III kooliastmes klassiti

Teemad	Grammatika sisu
Lauseõpetus	7. klass Põimlauseid; fraaside ja lausete ühendamine; <i>It/there</i> lause algul; kokku-ja lahkukirjutamise põhijuhud; kirjavahemärgid (jutumärgid); sõnade

	poolitamise põhireeglid (liitsõnad);
	8. klass Kaudne kõne (aegade ühildumine, küsimused, korraldused, palved); kirjavahemärgid (jutumärgid); alistavad sidesõnad ( <i>however, though</i> ).
	9. klass Tingimuslaused (I-III tüüp) Kaudne kõne (aegade ühildumine, küsimused, korraldused, palved); kirjavahemärgid (jutumärgid) Alistavad sidesõnad ( <i>however, though</i> ).
Tegusõna	7. klass Harvemini esinevad ebareeglipärased tegusõnad ( <i>grind, sew, ...</i> ); isikuline tegumood ( <i>Past Perfect, Present Perfect Continuous</i> ); tuleviku väljendamise erinevad võimalused.
	8. klass Harvemini esinevad ebareeglipärased tegusõnad ( <i>grind, sew, ...</i> ); isikuline tegumood ( <i>Past Perfect, Present Perfect Continuous</i> ); umbisikuline tegumood ( <i>Present Simple/ Past Simple</i> ); modaaltegasõnad ( <i>have to, ought, should, would</i> ); tarind <i>to</i> +infinitiiv, <i>ing</i> -vorm; tuleviku väljendamise erinevad võimalused.
	9. klass Modaaltegasõnad ( <i>have to, ought, should, would</i> ); harvemini esinevad ebareeglipärased tegusõnad ( <i>grind, sew, ...</i> ); isikuline tegumood ( <i>Past Perfect, Present Perfect Continuous</i> ); umbisikuline tegumood ( <i>Present Simple/ Past Simple</i> ); tarind <i>to</i> +infinitiiv, <i>ing</i> -vorm; tuleviku väljendamise erinevad võimalused.
Nimisõna	7. klass Liitnimisõnad.
	8. klass Väljendid artiklitega ja ilma; artikli kasutamine isikunimedega ja geograafiliste nimedega; liitnimisõnad.
	9. klass Ainsuslikud ja mitmuslikud nimisõnad; väljendid artiklitega ja ilma; liitnimisõnad.
Omadussõna	7. klass Omadussõnade võrdlusastmed.
	8. klass Omadussõna nimisõna funktsioonis ( <i>the poor</i> ); <i>enough/too</i> + omadussõna; eritüvelised võrdlusastmed ( <i>old-elder</i> ); omadussõnade kasutamine rahvusest ja kodakondsusest kõneldes; omadussõnade võrdlemine ( <i>as...as, more... than</i> ); <i>so/such</i> + omadussõna.
	9. klass Omadussõna nimisõna funktsioonis ( <i>the poor</i> ); omadussõnade võrdlemine ( <i>as...as, more... than</i> ); <i>so/such</i> + omadussõna.
Asesõna	7. klass Umbisikulised asesõnad ( <i>it, there</i> ).
	8. klass Umbmäärased asesõnad ( <i>either, neither</i> ).
	9. klass Umbmäärased asesõnad ( <i>either, neither</i> ).



Eessõna	7. klass Enamkasutatavad eessõnalised väljendid ( <i>take part in, look forward to</i> ); Eessõnad viisimäärustes ( <i>with, without</i> ).
	8. klass Enamkasutatavad eessõnalised väljendid ( <i>take part in, look forward to</i> ); Eessõnad viisimäärustes ( <i>with, without</i> ).
	9. klass Enamkasutatavad eessõnalised väljendid ( <i>take part in, look forward to</i> ); Eessõnad viisimäärustes ( <i>with, without</i> ).
Arvsõna	7. klass Liitmurrud (pool, veerand); kuupäevad, aastaarvud.
	8. klass Aritmeetilised põhitehted.
	9. klass Protsent; kümnendmurrud; Arvsõna “0” erinev lugemine.
Määrsõna	7. klass Määrsõnade moodustamine; sagedusmäärsõnad (liitega <i>-ly</i> ), järjestavad määrsõnad.
	8. klass Ebareeglipärased määrsõnad.
	9. klass Määrsõnade liigid ja võrdlemine; määrsõna koht lauses.
Sõnatuletus	7. klass Liitsõnad; enamkasutatavad ees- ( <i>un-</i> )ja järelliited ( <i>,-ous,-ship</i> ) nimi-, omadussõnade moodustamiseks.
	8. klass Liitsõnad; enamkasutatavad ees- ( <i>re-</i> )ja järelliited ( <i>-ness,-ion,-ous</i> ) nimi-, omadus-, tegusõnade moodustamiseks.
	9. klass Liitsõnad; enamkasutatavad ees- ja järelliited nimi-, omadus-, tegusõnade moodustamiseks.

## Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid III kooliastmes klassiti

Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid III kooliastmes klassiti lähtuvalt skaalatabelistest, mis on toodud Euroopa keeleõppe raamdokumendis *Õppimine, õpetamine ja hindamine*:

Toimingud	Omandatava keeleoskustaseme kirjelduskriteeriumid klassiti
<b>Suuline tekstiloome (rääkimine)</b>	
Skaalatabel 1. Üldine rääkimisoskus	7. klass Oskab esitada üldsõnalisi, mõttepauside ja mõningate keelevigadega kirjeldusi oma huvivaldkonna teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate lausetega
	8. klass Oskab esitada võrdlemisi ladusaid, kuid üldsõnalisi ja mõningate keelevigadega kirjeldusi oma huvivaldkonna teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina.
	9. klass Oskab esitada võrdlemisi ladusaid, kuid üldsõnalisi kirjeldusi oma huvivaldkonna teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina.
Skaalatabel 2. Pikk monoloog: kogetu kirjeldamine	7. klass Oskab jutustada.
	8. klass Oskab kirjeldada unistusi, soove ja püüdlusi. Oskab kirjeldada tegelikke või kujuteldavaid sündmusi. Oskab vahendada raamatu või filmi sisu ja kirjeldada oma muljeid.
	9. klass Oskab jutustada. Oskab kirjeldada unistusi, soove ja püüdlusi. Oskab kirjeldada tegelikke või kujuteldavaid sündmusi. Oskab vahendada raamatu või filmi sisu ja kirjeldada oma muljeid. Oskab vahendada ootamatute sündmuste (nt õnnetusjuhtumite) üksikasju. Oskab üksikasjalikult vahendada kogetut, kirjeldada oma tundeid ja reageeringuid. Oskab võrdlemisi ladusalt, kuid samas üldsõnaliselt jutustada ja kirjeldada, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina. Oskab sirgjooneliselt väljenduda oma huvivaldkonna teemade piires.
Skaalatabel 3. Pikk monoloog: põhjendamine ja selgitamine (nt väitluses)	7. klass -
	8. klass Oskab lühidalt põhjendada ning selgitada arvamusi, kavatsusi ja toiminguid.
	9. klass Suudab esitada võrdlemisi hästi jälgitavaid põhjendusi.
Skaalatabel 4. Teadete edastamine	7. klass Oskab edastada väga lühikesi ettevalmistatud teateid igapäevases olukorras. Kõne on võõrast aktsendist ja intonatsioonist hoolimata siiski mõistetav.
	8. klass Oskab edastada väga lühikesi ettevalmistatud teateid igapäevases koolikeskkonnas. Kõne on võõrast aktsendist ja intonatsioonist hoolimata siiski mõistetav.

	9. klass Oskab edastada lühikesi ettevalmistatud teateid igapäevases koolikeskkonnas. Kõne on võõrast aktsendist ja intonatsioonist hoolimata siiski mõistetav.
Skaalatabel 5. Suuline esinemine	7. klass Oskab ettevalmistatuna üldsõnaliselt esineda endale tuttavale teemal, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt.
	8. klass Oskab ettevalmistatuna üldsõnaliselt esineda endale tuttavale teemal, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt. Oskab üsna selgelt välja tuua asja tuuma.
	9. klass Oskab ettevalmistatuna üldsõnaliselt esineda endale tuttavale teemal, väljendudes võrdlemisi selgelt ja arusaadavalt. Oskab üsna selgelt välja tuua asja tuuma. Oskab vastata esinemisjärgsetele küsimustele, mõnikord (kui küsija räägib liiga kiiresti) võib paluda küsimust korrata.
<b>Kirjalik tekstiloome (kirjutamine)</b>	
Skaalatabel 6. Üldine kirjutamisoskus	7. klass Oskab kirjutada tuttavale teemal lihtsamaid seotud tekste. Kasutab sõnaraamatut.
	8. klass Oskab kirjutada tuttavale teemal lihtsamaid seotud tekste.
	9. klass Oskab kirjutada tuttavale teemal lihtsamaid seotud tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina.
Skaalatabel 7. Loovkirjutamine	7. klass Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust või hiljutist reisi. Oskab lugu kirja panna.
	8. klass Oskab kirjalikult vahendada kogemusi, kirjeldades tundeid ja reaktsioone lihtsa seotud tekstina.
	9. klass Oskab kirjutada lihtsamaid üksikasjalikke kirjeldusi mitmesugustel tuttavatel teemadel. Oskab kirjalikult vahendada kogemusi, kirjeldades tundeid ja reaktsioone lihtsa seotud tekstina. Oskab kirjeldada tegelikku või kujuteldavat sündmust või hiljutist reisi. Oskab lugu kirja panna.
Skaalatabel 8. Kirjalikud ülevaated ja arvamusavaldused	7. klass -
	8. klass Oskab kirjutada väga lühikesi standardvormis ettekandeid, kus esitab tava pärast faktiteavet või põhjendab toiminguid.
	9. klass Oskab kirjutada lühikesi lihtsamaid kirjatöid endale huvipakkuval teemal. Oskab mingil määral kokku võtta, esitada ja selgitada oma arvamust igapäevaste tavapärase ja ebatavaliste probleemide kohta.
Skaalatabel 9. Oma jutu läbimõtlemine	7. klass Oskab läbi mõelda, kuidas asja tuuma jm olulist sõnastada, lihtsustades vajaduse korral sõnumit ja kasutab vajadusel lausemalle.

	8. klass Oskab läbi mõelda, kuidas asja tuuma jm olulist sõnastada, lihtsustades vajaduse korral sõnumit.
	9. klass On võimeline katsetama enda jaoks uusi sõnastusviise ja väljendeid, küsides tagasisidet.
Skaalatabel 10. Keeleoskuslünkade kompenseerimine	7. klass Oskab emakeelset sõna võõrapärastada, küsides üle, kas temast saadi aru.
	8. klass Oskab mõistet edasi anda mingi sagedasema ligilähedase tähendusega sõna abil, paludes end parandada.
	9. klass Oskab objekte kirjeldada tunnuste kaudu, kui vajalik sõna ei meenu. Oskab vajalikku tähendust edasi anda mingi asendusväljendiga.(nt „pehme magamise karu“ tähenduses „kaiuskaru“).
Skaalatabel 11. Oma kõne jälgimine ja parandamine	7. klass -
	8. klass Oskab küsida kinnitust kasutatud keelendi õigsuse kohta. Oskab katkenud vestlust uuesti alustada, kasutades teistsugust taktikat.
	9. klass Oskab parandada valesti kasutatud ajavormi vm keelendit, kui vestluspartner sellele tähelepanu juhib.
<b>Kuulamistoiming (kuulamine)</b>	
Skaalatabel 12. Üldine kuulamisoskus	7. klass Mõistab olulisemat selgest kirjakeelsest jutust ja lühikesest lugudest tuttavatel teemadel, millega puutub igapäevaselt kokku koolis, vabal ajal jne. Vajadusel küsib üle.
	8. klass Mõistab olulisemat selgest kirjakeelsest jutust ja lühikesest lugudest tuttavatel teemadel, millega puutub igapäevaselt kokku koolis, vabal ajal jne.
	9. klass Mõistab lihtsas sõnastuses faktiteavet igapäevaelu või tööga seotud teemadel. Tabab nii peamist sõnumit kui ka spetsiifilisi üksikasju, kui hääldus on selge ja tuttavlik.
Skaalatabel 13. Emakeelekõneleajate vestluse mõistmine	7. klass Suudab üldiselt jälgida lühema mõttevahetuse põhipunkte eeldusel, et kõneldakse üldkeeles, hääldus on selge ning tempo ei ole väga kiire.
	8. klass Suudab üldiselt jälgida lühema mõttevahetuse põhipunkte eeldusel, et kõneldakse üldkeeles ja hääldus on selge.
	9. klass Suudab üldiselt jälgida pikema mõttevahetuse põhipunkte eeldusel, et kõneldakse üldkeeles ja hääldus on selge.
Skaalatabel 14. Elava esituse kuulamine	7. klass -
	8. klass Suudab üldjoontes jälgida lühikest lihtsat juttu tuttavatel teemadel, kui kõneldakse üldkeeles ja hääldus on selge.

	9. klass Suudab jälgida loengut vm esinemist oma valdkonnas, kui teema on tuttav, sõnastus lihtne ja jutu ülesehitus selge.
Skaalatable 15. Teadaannete ja juhiste kuulamine	7. klass Suudab järgida üksikasjalikke juhtnööre, kui on võimalik vajadusel üle küsida.
	8. klass Suudab järgida üksikasjalikke juhtnööre.
	9. klass Suudab järgida üksikasjalikke juhtnööre. Mõistab lihtsamat tehnilist või suunavat infot, näiteks igapäevaste toodete-teenustega seotud juhendeid ja juhiseid.
Skaalatable 16. Meediakanalite ja salvestiste kuulamine	7. klass Mõistab raadiouudiste ja lihtsamate salvestiste põhisisu, kui teema on tuttav, jutt suhteliselt aeglane ja selge ning võimalik on korduvkuulamine.
	8. klass Mõistab raadiouudiste ja lihtsamate salvestiste põhisisu, kui teema on tuttav, jutt suhteliselt aeglane ja selge.
	9. klass Mõistab enamiku salvestatud ja ringhäälingus leviva materjali sisu, kui teema pakub huvi, kõne on selge ja jutt üldkeelne.
<b>Lugemistegevus (lugemine)</b>	
Skaalatable 17. Üldine lugemisoskus	7. klass Loeb lihtsat faktiteavet rahuldava arusaamisega, kui teema on tuttav ja keelekasutus lihtne.
	8. klass Loeb lihtsat faktiteavet, kui teema kuulub tema huvivaldkonda. Kasutab sõnaraamatut.
	9. klass Loeb lihtsat faktiteavet rahuldava arusaamisega, kui teema kuulub tema huvivaldkonda.
Skaalatable 18. Kirjavahetuse lugemine	7. klass Mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklikke kirju, kui seal on kasutatud lihtsat sõnavara.
	8. klass Mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklikke kirju määral, mis lubab pidada regulaarset kirjavahetust, kuid vajab selleks välist abi.
	9. klass Mõistab sündmusi, tundeid ja soove kirjeldavaid isiklikke kirju määral, mis lubab pidada regulaarset kirjavahetust.
Skaalatable 19. Eesmärgipärane lugemine	7. klass Oskab leida ja mõista asjakohast teavet igapäevatekstides (kirjad, brošüürid ja lühemad dokumendid).
	8. klass Suudab erilaadse ülesande täitmiseks hõlmata pikemaid tekste, et leida otsitav teave.
	9. klass Suudab erilaadse ülesande täitmiseks hõlmata pikemaid tekste, et

	leida otsitav teave ja koguda infot teksti eri osadest või mitmest tekstist.
Skaalatable 20. Lugemine info hankimiseks ja arutlemiseks	7. klass Leiab lihtsas leheloos olulisema, kui teema on tuttav.
	8. klass Tabab selge arutluskäiguga tekstide põhijäreldusi.
	9. klass Tabab selge arutluskäiguga tekstide põhijäreldusi. Mõistab käsitletava teema arutluskäiku, kuid ei pruugi aru saada üksikasjadest.
Skaalatable 21. Juhiste lugemine	7. klass Mõistab seadmete selgeid lihtsaid kasutusjuhendeid. Vajadusel kasutab sõnaraamatut ja küsib abi.
	8. klass Mõistab seadmete selgeid lihtsaid kasutusjuhendeid. Vajadusel kasutab sõnaraamatut.
	9. klass Mõistab seadmete selgeid lihtsaid kasutusjuhendeid.
<b>Audiovisuaalne tegevus</b>	
Skaalatable 22. Telesaadete ja filmide vaatamine	7. klass Suudab haarata tuttavalt teemal telesaate põhisisu, kui jutt on suhteliselt aeglane ja selge.
	8. klass Suudab jälgida paljusid filme, kus pilt ja tegevus süžeed kannavad ning jutt on selge ja keel lihtne.
	9. klass Mõistab suurt osa telesaatest (nt intervjuust, lühiloengust ja uudisreportaažist), kui teema pakub huvi ning räägitakse suhteliselt aeglaselt ja selgelt.
<b>Vastuvõtustrateegiad</b>	
Skaalatable 23. Vihjete tabamine ja järeldamine (suuline ja kirjalik suhtlus)	7. klass Oskab konteksti põhjal, mõningasel välisel suunamisel, tuletada juhuslike tundmatute sõnade tähendust ja järeldada lausete mõtet, kui arutluse teema on tuttav.
	8. klass Oskab konteksti põhjal tuletada juhuslike tundmatute sõnade tähendust ja järeldada lausete mõtet, kui arutluse teema on tuttav.
	9. klass Suudab kontekstis mõista tundmatuid sõnu, kui teema kuulub tema huvi valdkonda. Oskab konteksti põhjal tuletada juhuslike tundmatute sõnade tähendust ja järeldada lausete mõtet, kui arutluse teema on tuttav.
<b>Suuline suhtlus</b>	
Skaalatable 24. Üldine suuline suhtlus	7. klass Tuleb lihtsat keelt kasutades toime enamikus reisiolukordades.
	8. klass On võimeline ettevalmistuseta astuma vestlusse, kui kõneaine on tuttav. Oskab avaldada arvamust, anda ja küsida infot igapäevaelu või isiklike asjade kohta (nt perekond, harrastused, kool, reisimine, päevasündmused).

	<p>9. klass</p> <p>Saab üsna hästi hakkama vestlusega, kui see puudutab tema kooliasju või huvialasid. Oskab vahetada, üle küsida ja kinnitada infot; tuleb toime vähem tuttavas olukorras ja oskab selgitada, milles seisneb probleem. Oskab väljendada mõtteid mõnel abstraktsel või kultuuriteemal (nt filmid, raamatud, muusika).</p>
Skaalataabel 25. Emakeelse vestluskaaslase mõistmine	<p>7. klass</p> <p>Suudab igapäevases vestluses jälgida selge hääldusega ja lihtsa sõnavaraga pöördumist, kuigi on vahel sunnitud paluma teatud sõnu ja fraase korrata.</p>
	<p>8. klass</p> <p>Suudab igapäevases vestluses jälgida selge hääldusega pöördumist, kuigi on vahel sunnitud paluma teatud sõnu ja fraase korrata ning sõnastada teiste sõnadega.</p>
	<p>9. klass</p> <p>Suudab igapäevases vestluses jälgida selge hääldusega pöördumist, kuigi on vahel sunnitud paluma teatud sõnu ja fraase korrata.</p>
Skaalataabel 26. Vestlus	<p>7. klass</p> <p>Oskab väljendada üllatust, rõõmu, kurbust, huvi ja ükskõiksust; oskab sellistele emotsioonidele reageerida.</p>
	<p>8. klass</p> <p>Suudab osaleda vestluses või mõttevahetuses, kuid aeg-ajalt võib jääda arusaamatuks, mida ta täpselt öelda tahab</p>
	<p>9. klass</p> <p>Suudab ettevalmistuseta vestelda, kui kõneaine on tuttav. Suudab igapäevasuhtluses jälgida selgelt artikuleeritud kõnet, mõningaid sõnu või fraase võib siiski paluda korrata. Suudab osaleda vestluses või mõttevahetuses, kuid aeg-ajalt võib jääda arusaamatuks, mida ta täpselt öelda tahab. Oskab väljendada üllatust, rõõmu, kurbust, huvi ja ükskõiksust; oskab sellistele emotsioonidele reageerida.</p>
Skaalataabel 27. Vaba mõttevahetus (sõprade ringis)	<p>7. klass</p> <p>Oskab end mõistetavaks teha, kui avaldab arvamust praktilistes asjades (nt kuhu minna, mida teha, kuidas korraldada väljasõitu vms). Oskab viisakalt väljendada veendumusi, arvamusi, nõustumist ja nõustumatust.</p>
	<p>8. klass</p> <p>Saab üldjoontes aru sõprade ringis toimuva vaba mõttevahetuse põhisisust, kui kasutatakse ühiskeelt ja hääldus on selge. Oskab esitada oma vaatenurka või arvamust ja küsida teiste omi, kui kõneaine talle huvi pakub.</p>
	<p>9. klass</p> <p>On võimeline mõistma suuremat osa üldisest jutust, kui vestlus partnerid hoiduvad idioome kasutamast ja nende hääldus on selge. Oskab avaldada arvamust mõnel abstraktsel või kultuuriteemal (nt muusika, filmid). Oskab selgitada, milles seisneb probleem. Oskab lühidalt kommenteerida teiste arvamusi. Oskab kõrvutada ja võrrelda vastakaid arvamusi: pidada aru selle üle, mida teha, kuhu minna, keda või mida valida jne. klass</p>
Skaalataabel 28. Ametlikud arutelud	<p>7. klass</p> <p>Suudab osaleda tuttavat teemat puudutavas tavalises töises arutelus,</p>

ja koosolekud	kus vahetatakse faktiteavet, jagatakse korraldusi või otsitakse lahendusi praktilistele küsimustele, seda tingimusel, et kasutatakse ühiskeelt ja hääldus on selge.
	8. klass Saab hästi hakkama oma vaatekoha esitamisega, kuid väitlemisega on raskusi.
	9. klass Suudab mõista suurt osa teisest jutust, kui ei kasutata palju kinnistunud väljendeid ja hääldus on selge. Saab hästi hakkama oma vaatekoha esitamisega, kuid väitlemisega on raskusi. Suudab osaleda tuttavat teemat puudutavas tavalises teises arutelus, kus vahetatakse faktiteavet, jagatakse korraldusi või otsitakse lahendusi praktilistele küsimustele, seda tingimusel, et kasutatakse ühiskeelt ja hääldus on selge.
Skaalatabel 29. Eesmärgipärane koostöö	7. klass On üldjoontes võimeline jälgima, mida räägitakse.
	8. klass Oskab teiste öeldut osaliselt korrata, et kindlustada vastastikust mõistmist. Oskab end mõistetavaks teha, kui asi puudutab lahenduse otsimist või edasise tegutsemisviisi valikut. Oskab lühidalt põhjendada ja selgitada oma arvamust ja suhtumist. Oskab ärgitada teisi oma arvamust väljendama.
	9. klass On võimeline jälgima, mida räägitakse, kuid kiire ja pika jutu korral võib aeg-ajalt paluda kordamist või selgitust. Oskab selgitada, milles on probleem, pidada aru edasise tegutsemise üle ja võrrelda vastandlikke tegutsemisviise. Oskab lühidalt kommenteerida teiste arvamusi.
Skaalatabel 30. Toimingud kaupade ja teenuste ostmisel	7. klass Saab hakkama enamikus olukordades, mis tulevad ette reisiks valmistumisel (nt reisibüroos)või reisimisel jm sõitudel (nt oskab küsida kaassõitjalt, millises peatuses maha minna).
	8. klass Saab hakkama enamiku toimingutega, mis tulevad ette reisil vm sõitudel, reisi või majutuse korraldamisel ja asjaajamisel sihtriigi ametnikega.
	9. klass Saab hakkama enamiku toimingutega, mis tulevad ette reisil vm sõitudel, reisi või majutuse korraldamisel ja asjaajamisel sihtriigi ametnikega. Tuleb toime ebatavalisemates olukordades, mis võivad ette tulla poes, postkontoris ja pangas (nt ebasobiva ostu tagastamine). Oskab esitada kaebust. Saab hakkama enamikus olukordades, mis tulevad ette reisiks valmistumisel (nt reisibüroos)või reisimisel jm sõitudel (nt oskab küsida kaassõitjalt, millises peatuses maha minna).
Skaalatabel 31. Infovahetus	7. klass Oskab välja otsida ja edastada lihtsat faktiteavet.
	8. klass Oskab küsida ja järgida üksikasjalikke juhtnööre. Oskab hankida üksikasjalikku lisateavet.



	9. klass Oskab oma toimevaldkonna piires võrdlemisi usaldusväärset vahendada, kontrollida ja kinnitada tüüpilist või ebatüüpilist faktiteavet. Oskab kirjeldada mingi toimingu käiku ja anda üksikasjalikke juhtnööre. Oskab resümeerida juttu, artiklit, vestlust, arutelu, intervjuud ja dokumentaalkirjutist, -filmi või -saadet ning avaldada nende kohta arvamust ja vastata täpsustavatele küsimustele.
Skaalatablett 32. Küsitteja ja vastaja roll	7. klass Oskab ettevalmistatud küsimuste toel teha lihtsat intervjuud. Suudab esitada mõne ettevalmistamata küsimuse.
	8. klass Võib intervjuul/konsultatsioonil aeg-ajalt ilmutada algatusvõimet (nt vahetada teemat), kuid üldiselt toetub siiski tugevalt küsittejale.
	9. klass Oskab anda konkreetset infot, kui seda intervjuul või konsultatsioonil küsitakse (nt kirjeldada arstile sümptomeid), kuid esitab seda üldsõnaliselt, ilma üksikasjadesse laskumata. Oskab läbi viia ettevalmistatud intervjuud, kontrollida ja üle küsida infot; aeg-ajalt võib paluda öeldut korrata, eriti kui küsittevat räägib liiga kiiresti või pikalt.
<b>Kirjalik suhtlus</b>	
Skaalatablett 33. Üldine kirjalik suhtlus	7. klass Oskab kirjutada isiklikke kirju ja teateid.
	8. klass Oskab kirjutada isiklikke kirju ja teateid, küsides lihtsat hädavajalikku teavet või edastades seda teistele.
	9. klass Oskab kirjutada isiklikke kirju ja teateid, küsides lihtsat hädavajalikku teavet või edastades seda teistele; suudab edastada kõige olulisemat.
Skaalatablett 34. Kirjavahetus	7. klass Oskab kirjutada isiklikke kirju ja teateid.
	8. klass Oskab isiklikus kirjas üsna üksikasjalikult vahendada kogemusi, tundeid ja sündmusi.
	9. klass Oskab kirjutada isiklikke kirju, mis vahendavad teateid ja annavad edasi mõtteid abstraktsetel ja kultuuriteemadel (nt muusika, filmid).
Skaalatablett 35. Teated, sõnumid ja plangid	7. klass Oskab kirjutada sõnumit, mis edastab lihtsat hädavajalikku teavet sõpradele.
	8. klass Oskab kirjutada sõnumit, mis edastab lihtsat hädavajalikku teavet sõpradele, teenindajatele, õpetajatele jt, kellega ta igapäevaelus kokku puutub; suudab edastada kõige olulisemat.
	9. klass Oskab kirjutada sõnumit, mille eesmärk on infot saada või probleeme selgitada.
<b>Interaktiivsed strateegiad</b>	
Skaalatablett 36.	7. klass

Suhtlusaktiivsus (vooruvahetus)	Oskab alustada, jätkata ja lõpetada väga lihtsat silmast silma vestlust, kui kõneaine on talle tuttav või huvipakkuv.
	8. klass Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust, kui kõneaine on talle tuttav või huvipakkuv.
	9. klass Oskab sekkuda arutellu, kui arutlusaine on tuttav, kasutab kõnevooru võtmiseks sobivat fraasi.
Skaalatablel 37. Suhtluskoostöö	7. klass Oskab korrata eelkõneleja öeldut, et kinnitada vastastikust mõistmist ja hoida juttu õigel kursil.
	8. klass Oskab teisi mõttevahetusse kaasata.
	9. klass Oskab kasutada põhisõnavara ja -strateegiaid, et vestlust või diskussiooni ülal hoida. Oskab kokku võtta, kuhu diskussiooniga välja on jõutud, aidates kaasa teemas püsimisele.
Skaalatablel 38. Selgituste palumine	7. klass Oskab paluda vahetult kuuldu kordamist lihtsamate sõnadega.
	8. klass Oskab paluda vahetult kuuldu kordamist.
	9. klass Oskab paluda vahetult kuuldu kohta selgitusi või täpsustusi.
<b>Tekstid</b>	
Skaalatablel 39. Märkmete tegemine (loengus, seminaril jm)	7. klass Oskab loengumärkmeid teha võtmesõnade kujul, kui tegemist on tuttava teemaga ning tekst esitatakse lihtsas sõnastuses ja selge hääldusega.
	8. klass Oskab teha hilisemaks kasutamiseks loengumärkmeid, milledes on mõningad ebatäpsused ja lüngad, kui teema kuulub tema huvivaldkonda ning tekst esitatakse selgelt ja loogiliselt.
	9. klass Oskab teha hilisemaks kasutamiseks piisavalt täpseid loengumärkmeid, kui teema kuulub tema huvivaldkonda ning tekst esitatakse selgelt ja loogiliselt.
Skaalatablel 40. Töö tekstiga	7. klass Oskab lühikesi lihtsas keeles tekste oma sõnadega kirja panna, kasutades originaalteksti sõnu ja järgides selle kulgu.
	8. klass Oskab lühikesi lihtsas keeles tekste oma sõnadega kirja panna, kasutades originaalteksti sõnu ja järgides selle kulgu. Suudab teha sellest lühikokkuvõtte teistele.
	9. klass Oskab kokku panna eri allikatest pärineva info ja teha sellest teistele kokkuvõtte. Oskab lühikesi lihtsas keeles tekste oma sõnadega kirja panna, kasutades originaalteksti sõnu ja järgides selle kulgu.
<b>Suhtluspädevus</b>	
Skaalatablel 41. Üldine keelepagas	7. klass Oskab keelt piisavalt, et väljenduda igapäeva teemadel (pere- ja

		<p>huvialad, töö, reisimine, päevasündmused). Piiratud sõnavara võib põhjustada kordamist või ka sõnastusraskusi.</p> <p>8. klass Oskab keelt piisavalt, et väljendada igapäeva teemadel (pere-kond, huvialad, töö, reisimine, päevasündmused), kuigi jutus võib ette tulla takerdusi ja kaudset väljendust.</p> <p>9. klass Oskab keelt piisavalt, et kirjeldada ootamatut olukorda, üsna täpselt selgitada mõtte või probleemi tuuma ja avaldada arvamust abstraktsetel või kultuuriteemadel (nt muusika ja filmid).</p>
Skaalatablel 42. Sõnavara ulatus	7. klass	Sõnavara on piisav igapäevaste kõneteemade jaoks (pere-kond, huvialad), kuigi vahel võib ette tulla kaudset väljendust.
	8. klass	Sõnavara on piisav igapäevaste kõneteemade jaoks (kool, reisimine), kuigi vahel võib ette tulla kaudset väljendust.
	9. klass	Sõnavara on piisav igapäevaste kõneteemade jaoks (päevasündmused), kuigi vahel võib ette tulla kaudset väljendust.
Skaalatablel 43. Sõnakasutus	7. klass	Valdab 7. klassis omandatud põhisõnavara, kuid teeb märkimisväärseid vigu, kui on vaja väljendada keerukamat mõtet või kui kõneaine ja olukord on võõras
	8. klass	Valdab 8. klassis omandatud põhisõnavara, kuid teeb märkimisväärseid vigu, kui on vaja väljendada keerukamat mõtet või kui kõneaine ja olukord on võõras
	9. klass	Valdab 9. klassis omandatud põhisõnavara, kuid teeb märkimisväärseid vigu, kui on vaja väljendada keerukamat mõtet või kui kõneaine ja olukord on võõras.
Skaalatablel 44. Grammatika korrektsus	7. klass	Oskab tavaolukorras üsna õigesti kasutada tüüpkeelendeid ja moodustusmalle. Esineb vigu, kuid need ei takista üldjuhul mõistmist
	8. klass	Oskab tavaolukorras üsna õigesti kasutada tüüpkeelendeid ja moodustusmalle.
	9. klass	Kasutab tuttavas olukorras grammatiliselt üsna õiget keelt, ehkki emakeele mõju on märgatav. Tuleb ette vigu, kuid need ei takista mõistmist.
Skaalatablel 45. Häälduspädevus	7. klass	Hääldus on üldiselt arusaadav, kuigi tuntav on võõras aktsent ja küllalt sageli esineb hääldusvigu.
	8. klass	Hääldus on arusaadav, kuigi aeg-ajalt on märgata võõrast aktsenti ja küllalt sageli esineb hääldusvigu.
	9. klass	Hääldus on selge ja arusaadav, kuigi aeg-ajalt on märgata võõrast aktsenti ja hääldusvigu.

Skaalatabel 46. Õigekirjaoskus	7. klass	Kirjutamises, kirjavahemärgistuses ja teksti paigutuses esineb selliseid vigu, mis kohati takistab teksti jälgimist.
	8. klass	Kirjutamises, kirjavahemärgistuses ja teksti paigutuses esineb vigu, mis küll moonutavad mõtet, kuid sellegi poolest on võimalik tekstist aru saada.
	9. klass	Kirjutamine, kirjavahemärgistus ja teksti paigutus on sedavõrd korrektne, et ei sega jälgimist. Oskab üsna arusaadavalt kirjutada.
Skaalatabel 47. Keelekasutuse olukohasus	7. klass	Oskab sõnastada mitmesuguseid vajadusi, kasutades sagedasi väljendeid ja neutraalset keelt.
	8. klass	Tunneb peamisi viisakusnõudeid, oskab neid täita.
	9. klass	Oskab sõnastada mitmesuguseid vajadusi, kasutades sagedasi väljendeid ja neutraalset keelt. Tunneb peamisi viisakusnõudeid, oskab neid täita. On teadlik kultuurierinevustest, oskab suhestada oma ja võõrast kultuuri ning tähele panna olulisemaid erinevusi kommetes, hoiakutes, väärtushinnangutes ja uskumustes.
Skaalatabel 48. Keelekasutuse paindlikkus	7. klass	Oskab paindlikult kasutada lihtsaid keelevahendeid, et väljendada vajalikku.
	8. klass	Oskab mõningate raskustega kohandada oma väljendust, et tulla toime ebatüüpilises olukorras.
	9. klass	Oskab kohandada oma väljendust, et tulla toime ebatüüpilises ja isegi keerulises olukorras.
Skaalatabel 49. Vooruvahetus	7. klass	Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust, kui kõneaine on talle tuttav või huvipakkuv.
	8. klass	Oskab alustada, jätkata ja lõpetada arutelu, kui kõneaine on talle tuttav või huvipakkuv.
	9. klass	Oskab sekkuda arutellu, kui arutlusaine on tuttav, kasutab kõnevooru võtmiseks sobivat fraasi.
Skaalatabel 50. Teemaarendus	7. klass	Oskab jutustada ja kirjeldada, väljendades mõtteid üldjuhul lihtsate lausete järjendina, kuid esineb ka sidumata lauseid. Esineb takerdusi ja mõttepause.
	8. klass	Oskab üsna ladusalt jutustada ja kirjeldada, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina. Esineb takerdusi ja mõttepause.
	9. klass	Oskab üsna ladusalt jutustada ja kirjeldada, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina.
Skaalatabel 51.	7. klass	

Teksti selgus ja sidusus	Ühendab lühemaid ja lihtsamaid sisuüksusi enam-vähem seotud järjendiks, kuid harvem kasutatavate sidesõnade kasutamisel esineb vigu.
	8. klass Ühendab lühemaid ja lihtsamaid sisuüksusi enam-vähem seotud järjendiks, kuid teksti sidususes esineb mõningaid puudusi.
	9. klass Oskab ühendada lühemaid ja lihtsamaid sisuüksusi lihtsaks seotud järjendiks.
Skaalatablel 52. Kõne ladusus	7. klass Suudab jätkata kõrvalise abiga, kui sõnastusraskuste tõttu ummikusse sattub ja kõnes seetõttu pause tekib.
	8. klass Oskab arusaadavalt väljenduda, kuigi pikema kõnelõigu korral teeb sageli pause, et otsida sõnu ja grammatilisi vorme või korrigeerida sõnastust.
	9. klass On võimeline võrdlemisi vabalt väljenduma. Suudab jätkata kõrvalise abita, kui sõnastusraskuste tõttu ummikusse satub ja kõnes seetõttu pause tekib.
Skaalatablel 53. Väljendustäpsus	7. klass Suudab edastada lihtsat ja pakilist teavet, anda edasi kõige olulisemat.
	8. klass Oskab arusaadavalt väljendada oma jutu peamist mõtet.
	9. klass Oskab üsna täpselt selgitada mõtte või probleemi tuuma.

## Ainevaldkond „Matemaatika“

### 1. Matemaatikapädevus

Matemaatika õpetamise eesmärgiks on kujundada põhikooliõpilastes eakohane matemaatikapädevus, see tähendab suutlikkus kasutada matemaatikale omast keelt, sümboleid ja meetodeid erinevates ülesannetes nii matemaatikas kui ka teistes õppeainetes ja eluvaldkondades ning mõista matemaatika sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust; oskus püstitada probleeme, leida sobivaid lahendusstrateegiaid ja neid rakendada, analüüsida lahendusideed ja kontrollida tulemuse tõesust, loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning selleks erinevaid esitusviise kasutada ja neist aru saada.

Matemaatika õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) väärtustab matemaatikat ning tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;
- 2) tunneb matemaatilisi mõisteid ja seoseid;
- 3) arutleb, põhjendab ja tõestab loogiliselt;
- 4) kasutab tüüpülesannete lahendusstrateegiaid ja lahendab probleemülesandeid;
- 5) oskab infot esitada teksti, graafiku, tabeli, diagrammi ja valemina;
- 6) kasutab õppides info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid;
- 7) oskab analüüsida ja jõuab olemasolevate faktide põhjal arutluse kaudu järeldusteni;
- 8) rakendab matemaatikateadmisi teistes õppeainetes ja igapäevaelus;
- 9) teab ainevaldkonnaga seotud erialasid ja ameteid ning hindab oma võimeid ja huvi siduda tulevased õpingud matemaatikaga seotud valdkondadega.

### 2. Ainevaldkonna kirjeldus

Matemaatika tegeleb mudelitega, seoste kirjeldamise ning meetodite väljatöötamisega. Põhikooli matemaatikaõpetus annab õpilastele valmisoleku mõista ning kirjeldada loogilisi, kvantitatiivseid ja ruumilisi seoseid. Matemaatikakursuses omandatakse kirjaliku, kalkulaatoril ja peastarvutamise oskus, tutvutakse tasandiliste ja ruumiliste kujundite omadustega, õpitakse matemaatiliselt seoseid kirjeldama. Omandatakse vajalikud algebra põhioskused. Saadakse esmane ettekujutus ümbritsevate juhuslike sündmuste maailmast ja selle kirjeldamise võtetest. Põhikooli matemaatikakursuses omandatud meetodeid ja keelt saavad õpilased kasutada teistes õppeainetes.

Õpet üles ehitades pööratakse erilist tähelepanu õpitavast arusaamisele ning õpilaste loogilise ja loova mõtlemise arendamisele. Rõhutatakse täpsuse, järjepidevuse ja õpilaste aktiivse mõttetöö olulisust kogu õppeaja vältel. Matemaatilisi probleemülesandeid lahendades saavad õpilased ahaa-elamuse kaudu kogeda edu ja avastamisrõõmu. Õppeprotsessis kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) võimalusi.

### 3. Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Matemaatika õppimise kaudu kujundatakse ja arendatakse matemaatilise pädevuse kõrval kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi.

**Kultuuri- ja väärtuspädevus.** Matemaatika on erinevaid kultuure ühendav teadus, milles õpilased saavad tutvuda eri maade ja ajastute matemaatiliste avastustega. Õpilasi suunatakse tunnetama loogiliste mõttekäikude elegantsi ning õpitavate geomeetriliste kujundite ilu ja seost arhitektuuri ning loodusega. Matemaatika õppimine arendab õpilastes selliseid

iseloomuomadusi nagu sihikindlus, püsivus, visadus, täpsus ja tähelepanelikkus, samuti õpetab distsipliini järgima. Lahendades matemaatikaülesandeid, tekib huvi ümbritseva vastu ning arusaamine looduseadustest. Õpilased õpivad märkama matemaatika seotust igapäevaeluga, aga ka aru saama, et matemaatika alusteadmised aitavad paremini teisi teadusi mõista.

**Sotsiaalne ja kodanikupädevus.** Vastutustunnet ühiskonna ja kaaskodanike ees kasvatatakse selleteemaliste ülesannete lahendamise kaudu. Paaris- ja grupitöödega arendatakse õpilastes koostöö- ja vastastikuse abistamise oskusi, kasvatatakse sallivust erinevate matemaatiliste võimetega õpilaste suhtes.

**Enesemääratluspädevus.** Matemaatikas on tähtsal kohal õpilaste iseseisev töö. Iseseisva ülesannete lahendamise kaudu võimaldatakse õpilastel hinnata ja arendada oma matemaatilisi võimeid.

**Õpipädevus.** Matemaatikat õppides on väga oluline tunnetada õpimaterjali sügavuti ning saada kõigest aru. Probleemülesandeid lahendades arendatakse analüüsimise, ratsionaalsete võtete otsimise ja tulemuste kriitilise hindamise oskust. Oluline on ka üldistamise ja analoogia kasutamise oskus, samuti oskus kanda õpitud teadmised üle elus ette tulevatesse olukordadesse. Osa matemaatikateadmistest peaks õpilane saama uurimusliku õppetöö kaudu ja interneti võimalusi kasutades.

**Suhtluspädevus.** Matemaatikas arendatakse suutlikkust väljendada oma mõtet selgelt, lühidalt ja täpselt. Eelkõige toimub see hüpoteese sõnastades ning ülesande lahendust vormistades. Tekstülesannete lahendamise kaudu areneb oskus teksti mõista: eristada olulist ebaolulisest ja otsida välja etteantud suuruse leidmiseks vajalik info. Matemaatika oluline roll on kujundada valmisolek eri viisidel (tekst, graafik, tabel, diagramm, valem) esitatud infot mõista, seostada ja edastada.

**Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus.** Matemaatikas arendatakse oskusi, mis on aluseks tõenduspõhiste otsuste tegemisel. Õpitakse tundma andmete töötlemise, mõõtmise, võrdlemise, liigitamise, süstematiseerimise meetodeid ja tehnikaid.

**Ettevõtlikkuspädevus.** Ettevõtlikkuspädevust arendatakse eluliste andmetega ülesannete lahendamise kaudu. Erinevate lahenduste leidmine arendab paindlikku mõtlemist ning ideede genereerimise oskust.

**Digipädevus.** Matemaatikas arendatakse digipädevust erilaadsete ülesannete lahendamisel erinevaid tarkvaralisi võimalusi kasutades. Erinevaid leitud matemaatilisi tulemusi vormistatakse graafiliselt või tabelitena. Probleemilahendamise ülesannete lahendamisel kasutatakse sobivaid digivahendeid ja võtteid. Suheldakse ja tehakse koostööd erinevates digikeskkondades.

#### **4. Matemaatika lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega**

Matemaatikaõpetus lõimitakse teiste ainevaldkondade õppega kahel viisil. Õpilastel kujuneb teistes ainevaldkondades rakendatavate matemaatiliste meetodite kasutamise kaudu arusaam matemaatikast kui oma universaalse keele ja meetoditega baasteadusest, mis toetab teisi ainevaldkondi. Teiste ainevaldkondade ja igapäevaeluga seotud ülesannete kasutamine annab õpilastele ettekujutuse matemaatika rakendamise võimalustest.

**Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled.** Kujundatakse oskust väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, luuakse tekste, sealhulgas tabeleid, graafikuid jm ning õpitakse neid tõlgendada ja esitada. Õpilasi suunatakse kasutama kohaseid keelevahendeid ja matemaatika oskussõnavara ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tekstülesandeid lahendades arendatakse funktsionaalset lugemisoskust, sealhulgas visuaalselt esitatud infot arusaamist. Juhitakse tähelepanu arvsõnade õigekirjale, teksti, graafiku, tabeli jm teabe korrektsele vormistusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga matemaatilisi mõisteid ning võõrkeeleoskust arendatakse lisamaterjali otsimisel ja kasutamisel.

**Loodusained.** Tihedat koostööd saab matemaatikaõpetaja teha loodusvaldkonna ainete õpetajatega. Niisuguse koostöö viljakus oleneb ühelt poolt matemaatikaõpetaja teadmistest teistes valdkondades õpetatava ainese kohta ning teiselt poolt loodusainete õpetajate arusaamadest ja oskustest oma õppeaines matemaatikat ning selle keelt mõistlikul ja korrektse viisil kasutada. Uurimuslik õpe loodusainetes eeldab, et õpilased oskavad vaatluste ja eksperimentide käigus kogutud andmeid analüüsida ning vaatluste ja eksperimentide tulemusi graafiliselt, diagrammide ja tabelitena esitleda.

**Sotsiaalsained.** Ülesannete lahendamise kaudu arendatakse oskust infot mõista ja valida: eristada olulist ebaolulisest, leida (tekstist, jooniselt jm) probleemi lahendamiseks vajalikud andmed. Ülesande lahendust vormistades, hüpoteese ja teoreeme sõnastades arendatakse oma mõtete selge, lühida ja täpse väljendamise oskust. Koos matemaatikamõistetega saab anda õpilastele teavet sellistel olulistel ühiskonda puudutavatel teemadel nagu rahvastiku struktuur ja erinevate sotsiaalsete gruppide osakaal selles, üksikisiku ja riigi eelarve, palk ja maksud, intressid, viivised, kiirraenu võtmise ohud, promilli ja protsendipunkti kasutamine igapäevaelus jne. Sotsiaalvaldkonnast pärinevaid andmeid kasutatakse statistikat puudutavate matemaatikateemade puhul. Õpitakse kasutama erinevaid teabekeskondi (hindama õpitu põhjal näiteks meedias avaldatud diagrammide tõele vastavust), tutvutakse kehtiva maksusüsteemiga. Loogiline arutlus ja faktidele toetuv mõtlemine aitavad inimestel elus õigeid otsuseid teha. Praktilised tööd, rühmatööd ja projektides osalemine kujundavad koostöövalmidust, üksteise toetamist ja üksteisest lugupidamist.

**Kunstiained.** Kunst ja geomeetria (joonestamine, mõõtmine) on tihedalt seotud. Kunstipädevuse kujunemist saab toetada geomeetria rakendusi demonstreeriva materjaliga sellistest kunstivaldkondadest nagu arhitektuur, ruumikujundus, ornamentika, disain jne. Geomeetriamõisted võivad olla aluseks kunstiopetuses vaadeldavate objektide analüüsil. Kujundite oluliste tunnuste liigitamine ja sümbolite kasutamine on kunsti lahutamatu osa, nagu ka pildidel olevate esemete-nähtuste tunnuste võrdlemine ja liigitamine. Lõimingu tulemusel oskavad õpilased märgata arvutiprogrammidega joonistatud graafikute ilu, näha erinevate geomeetriliste kujundite ilu oma kodus ja looduses, vajaduse korral leida tuttavate kujundite pindala ja ruumala.

Muusikas väljendatakse intervalle, taktimõõtu ja noodivältust harilike murdudena.

**Tehnoloogia.** Käsitöö ja kodunduse ning töö- ja tehnoloogiaõpetuse tundides tehakse tööde kavandamisel ja valmistamisel praktilisi mõõtmisi ja arvutusi, loetakse ja tehakse jooniseid jne.

**Kehaline kasvatus.** Arvandmete tõlgendamise oskus väljendub sporditulemuste võrdlemises ja edetabelites esitatava info mõistmises. Tekstülesannete kaudu selgitatakse tervislike eluviiside, liikumise ja sportimise tähtsust inimese tervisele, samuti meditsiinisaavutuste



olulisust. Objektiivsete arvandmete alusel saab hinnata oma tervisekäitumist, näiteks suhru kogust toiduainetes, liikluskäitumist (kiirus, pidurdusteekond, nähtavus) jm. Füüsiline tegevus ja liikumine aitavad kaasa ühikute ja mõõtmisüsteemidega seotud põhimõistete omandamisele. Ühe matemaatikas käsitletava tegelikkuse mudeli ehk kaardi järgi orienteerumise oskust õpitakse kehalise kasvatus tundides. Järjepidevus, täpsus ning kõige lihtsama ja parema lahenduskäigu leidmine on nii matemaatika kui ka spordi lahutamatu osa.

## 5. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Õppekava üldosas esitatud läbivad teemad realiseeritakse põhikooli matemaatikaõpetuses eelkõige õppetegevuse sihipärase korraldamise ja viidete tegemise kaudu käsitletava aine juures.

**Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine.** Matemaatika õppimisel tajutakse õppimise vajadust ning areneb iseseisva õppimise oskus. Matemaatikatundides kujundatakse võimet abstraktselt ja loogiliselt mõelda. Oma võimete realistlik hindamine on üks olulisemaid edasise karjääri planeerimise tingimusi. Õpilasi suunatakse arendama oma õpi-, suhtlemis-, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtte külastused, õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ametid ja erialasid.

**Keskkond ja jätkusuutlik areng.** Matemaatikaülesannetes saab kasutada reaalseid andmeid keskkonnaressursside kasutamise kohta. Neid analüüsid arendatakse säästvat suhtumist keskkonda ning õpetatakse seda väärtustama. Võimalikud on õueõppetunnid. Õpilased õpivad võtma isiklikku vastutust jätkusuutliku tuleviku eest ning omandama sellekohaseid väärtushinnanguid ja käitumisnorme. Kujundatakse objektiivsele informatsioonile rajatud kriitilist mõtlemist ning probleemide lahendamise oskust. Faktidele toetudes hinnatakse keskkonna ja inimarengu perspektiive. Selle teema käsitlemisel on tähtsal kohal protsentarvutus, statistikaelemendid ning muutumist ja seoseid kirjeldav matemaatika.

**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.** Matemaatika ja teisi õppeaineid lõimivate ühistegevuste (uurimistööd, rühmatööd, projektid) kaudu arendatakse õpilastes koostöövalmidust ning sallivust teiste inimeste tegevuse ja arvamuste suhtes. Protsentarvutuse ja statistikaelementide käsitlemine võimaldab õpilastel aru saada ühiskonna ning selle arengu kirjeldamiseks kasutatavate arvnäitajate tähendusest.

**Kultuuriline identiteet.** Matemaatika on nii maailma- kui ka rahvuskultuuri osa. Tänapäevane elukeskkond ei saa eksisteerida matemaatikata. Sellele saab tähelepanu juhtida matemaatika ajaloo tutvustamise, ühiskonna ja matemaatikateaduse arengu seostamise kaudu jne. Protsentarvutuse ja statistika abil kirjeldatakse mitmekultuurilises ühiskonnas toimuvaid protsesse (erinevad rahvused, usundid, erinev sotsiaalne positsioon ühiskonnas jne).

**Teabekeskkond.** Teabekeskkonnaga seondub oskus esitada ja mõista eri vormis infot (joonis, pilt, valem, mudel). Meediamanipulatsioonide adekvaatset tajumist toetavad matemaatikakursuse ülesanded, milles kasutatakse statistilisi protseduure ja protsentarvutusi. Õpilast suunatakse teavet kriitiliselt analüüsima.

**Tehnoloogia ja innovatsioon.** Matemaatikakursuse lõimimise kaudu tehnoloogia ja loodusainetega tutvustatakse tehnoloogilisi protsesse ning modelleerimist. Tegevusi kavandades ja ellu viies ning lõpptulemusi hinnates teeb õpilane mõõtmisi ja arvutusi, kasutab

õppimise ja oma töö tõhustamiseks IKT vahendeid. Matemaatikaõppes saab rakendada mitmesugust õpitarkvara.

**Loodusteadused ja tehnoloogia.** Ülesannete lahendamisel õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid, mõistma matemaatika olulisust teaduse ja tehnoloogia arengus.

**Tervis ja ohutus.** Matemaatikaõpetuses saab lahendada ohutus- ja tervishoiuandmeid sisaldavaid ülesandeid (nt liikluskeskkonna, liiklejate ja sõidukite liikumisega seotud tekstülesanded, muud riskitegureid sisaldavate andmetega ülesanded ja graafikud).

**Väärtused ja kõlblus.** Matemaatika on jõukohane, kui õpilane arendab endas süstemaatilisust, järjekindlust, püsivust, täpsust, korrektsust ja kohusetunnet. Õpetaja eeskujul kujundavad õpilased tolerantset suhtumist erinevate võimetega kaaslastesse. Matemaatika õppimine ja õpetamine peab pakkuma õpilastele võimalikult palju positiivseid emotsioone.

## Matemaatika

### Õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes

3. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru õpitud reeglitest ning oskab neid rakendada;
- 2) loendab ümbritseva maailma esemeid ning liigitab ja võrdleb neid ühe-kahe tunnuse alusel;
- 3) loeb, mõistab ja selgitab eakohaseid matemaatilisi tekste;
- 4) kasutab suurusi mõõtes sobivaid abivahendeid ja mõõtühikuid);
- 5) märkab matemaatikaga seonduvat ümbritsevas elus ning kirjeldab seda arvude või geomeetriliste kujundite abil;
- 6) kasutab digitaalseid õppematerjale (õppeprogrammid, elektroonilised töölehed);
- 7) mõistab matemaatika olulisust, seost ümbritsevaga.

### Õppesisu ja õpitulemused klassiti

#### 1. klass (105 tundi)

##### Arvutamine (50 tundi)

##### Õpitulemused:

##### 1. klassi lõpetaja:

- 1) arvutab, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 1-100 piires;
- 2) esitab arve üheliste ja kümnelite summana;
- 3) loeb ja kirjutab järgarve 20 piires;
- 4) suuliselt liidab ja lahutab arve 20 piires (ilme üleminekuta ja üleminekuga järgust);
- 5) suuliselt liidab ja lahutab täiskümnelisi 100 piires;
- 6) tunneb ja kasutab mõisteid „suurem kui...“, „vähem kui...“;
- 7) tunneb kahte aritmeetilist tehet: liitmine ja lahutamine;
- 8) leiab võrdustes tähe arvvaartuse proovimise või analoogia põhjal 100 piires;
- 9) määrab kindlaks tehete õige järjestuse 2-3 tehete avaldises (liitmine/lahutamine).

##### Õppesisu:

Arvud 0–10, nende tundmine, lugemine, kirjutamine, järjestamine ja võrdlemine. Arvude koosseis 2-10.

Arvud 11-20; nende lugemine, kirjutamine; järjestamine, võrdlemine ja arvude esitamine üheliste ja kümnelite summana. Ühekohalised ja kahekohalised arvud. Arvude koosseis 0-18.

Arvud 0-100, nende lugemine, kirjutamine, järjestamine, võrdlemine ja arvude esitamine üheliste ja kümnelite summana. Ümarkümnelised.

Märgid +, -, =, >, <. Võrratus ja võrdus, nende lugemine ning üleskirjutamine.

Järgarvud.

Paaris-ja paaritud arvud.

Suuline liitmine ja lahutamine 10 piires. (Arvude koosseis 2-10).

Suuline liitmine ja lahutamine 20 piires (ilma üleminekuta ja üleminekuga kümnest). Peast lahutamise reeglid (arvude koosseis 11-18). Arvude suurendamine ja vähendamine kindlaksmääratud arvule. Kuivõrd väiksem/suurem?

Suuline täiskümnete liitmine ja lahutamine 100 piires. Peast lahutamise eeskirjad.

Liitmise ja lahutamistehte komponentide nimetused (liidetav, summa, vähendatav, vähendaja, vahe).

Liitmise ja lahutamise vaheline seos.

Liitmise ümberpaiknemise omadus.

Avaldiste võrdlemine.

Tehete järjestus (liitmine / lahutamine).

Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate arvutioskuste harjutamiseks.

Lihtsamad võrdused, täht arvu tähisena.

**Mõisted:** Arv, number. ühelised, kümnelised, täisarvud. Ühekohalised ja kahekohalised numbrid. Paaris- ja paaritu arv. Järgarv, eelnev arv. Kasvav ja kahanev. Järgarv. Suurem, suurem kui...; vähem, vähem kui... . Võrdne, samapalju. Võrratus, võrdus. Pluss (ja, lisada); miinus (ilma, lahutada). Terviklik ja osa. Arvu koosseis, teisaldamine. Väljend, võrdne, näidis. Liitmine, lahutamine. Tulemus, vastus. Liidetav summa; vähendaja vähendatav, vahe. Lahutamine on liitmise poord tehe. Terviklik ja osad. Suurendada ... võrra, vähendada ... võrra, suurendada kuni....., vähendada kuni... . Liita - lahutada; ja-ilma. Liidetavate teisaldamine. Võrdlemine, suurem ja väiksem arv. Võrdus, täht arvu tähisena, liitmine, lahutamine, liidetav, summa, vähendatav, vähendaja, vahe.

## **Mõõtmine ja tekstülesanded (35 tundi)**

### **Õpitulemused:**

#### **1. klassi lõpetaja:**

- 1) mõõtmisel kasutab õpitud mõõtühikuid, iseloomustab mõõtühikute suurust talle teadaolevate suuruste kaudu;
- 2) kasutab kella ja kalendrit, seostab neid tegevustega;
- 3) teiseb õpitud pikkus-, massi- ja ajaühikuid (valdavalt ainult naaberühikuid);
- 4) teeb matemaatilisi tehteid õpitud arvudega 100 piires (lihtsamad juhud);
- 5) lahendab ühetehtelisi liitmise ja lahutamise tekstülesandeid 20 piires; hindab õpetaja abiga
- 6) ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsust;
- 7) koostab matemaatilisi jutustusi lihtsate mudelite põhjal.

### **Õppesisu:**

Pikkusühikud: sentimeeter, meeter. Pikkusühikute seosed.

Massiühikud: gramm, kilogramm.

Ajaühikud: minut, tund, ööpäev, nädal, kuu, aasta. Ajaühikute seosed. Kell ja kalender. Tutvumine mõistetega; tund, pool tundi, veerand tundi, kolmveerand tundi.

Käibivad rahaühikud. Rahaühikute seosed.

Mahuühik: liiter.

Temperatuuriühik: kraad. Termomeeter, selle skaala.

Nimega arvude liitmine.

Tekstülesannete analüüsimine ja lahendamine ühes liitmise ja lahutamise tehtes.

**Mõisted:** Mõõtmine, pikkus. Sentimeeter, meeter ( $1m=100cm$ ). Mass, kaal. Gramm. Kilogramm. Raskem-kergem. Kalender. Aeg. Minut, tund, ööpäev, nädal, kuu, aasta ( $1\text{ tund} = 60\text{ minutit}$ ,  $1\text{ ööpäev} = 24\text{ tundi}$ ,  $1\text{ nädal} = 7\text{ päeva}$ ,  $1\text{ aasta} = 12\text{ kuud}$ ). Enne-pärast, varem-hiljem, eile, täna, kiirelt-aeglaselt, vanem-noorem. Rahatäht, münt. Euro, sent ( $1\text{ euro} = 100\text{ senti}$ ). Kallim-odavam. Hind, hulk, maksumus. Maht. Liiter. Termomeeter, skaala, kraad. Nimega arvud. Ülesanne, tingimus, küsimus, lahendus, nimetus, vastus, lühike kirje, skeem, joonis.

## **Geomeetriselised kujundid (20 tundi)**

### **Õpitulemused:**

#### **1. klassi lõpetaja:**

- 1) leiab ümbritsevast kujundeid ja jaotab need järjestikuliselt;
- 2) rühmitab kujundeid nende ühiste tunnuste alusel;
- 3) võrdleb kujundeid ja elemente nende ühiste tunnuste alusel (värv, vorm, suurus, raskus, otstarve, materjal, hulk, asetsemise tunnuse põhjal);
- 4) mõõdistab suhte (võrdselt/samapalju, vähem, suurem) mudelkujunditel;

- 5) eristab lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid (punkt, sirge, lõik, ring, kolmnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, viisnurk, kuusnurk, ring) ja ruumilisi kujundeid (kera, kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus) ja nende põhilisi elemente;
- 6) leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid; rühmitab geomeetrilisi kujundeid nende ühiste tunnuste alusel (värv, vorm, suurus, materjal, üldnimetus);
- 7) mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu;
- 8) joonlaur abiga joonestab ruudulisel paberil ruudu, ristküliku ja kolmnurga;
- 9) mõõdab õpitud hulknurkade külgede pikkused sentimeetrites.

### **Õppesisu:**

Tegevused kujunditega (kujundite tunnused, kujundite sarnasus ja erinevus, järjestamine, rühmitamine, elementide võrdlus. Kujundite tunnused: värv, vorm, raskus, otstarve, materjal, üldnimetus. Suhe: suurem-väiksem, pikem-lühem, kõrgem-madalam, laiem-kitsam paksem-peenem, raskem-kergem. Ruumiline ettekujutus; kujundite vastastikune asetus: kaugel - lähedal, ülal-all, kohal-all, ees-tagga, keskel, vahel, juures, paremal-vasakul. Ajalised ettekujutused: algul, hiljem, enne, pärast, varem, hiljem. Hulkelementide võrdlemine (kujundite rühm). Rohkem, vähem, võrdne.

Punkt, sirglõik, sirge, kõverjoon. Lõigu pikkus. Antud pikkusega lõigu joonestamine.

Ruut. Ristkülik, kolmnurk. Hulknurgad. Nende elemendid: tipp, nurgad, küljed.

Ring.

Kuup, risttahukas, kolmnurkne püramiid, nelinurkne püramiid; nende tipud, tahud, servad.

Kera. Silinder.

Geomeetriliste kujundite rühmitamine nende ühiste tunnuste alusel: värv, vorm, suurus, materjal, üldnimetus. Geomeetriliste kujundite võrdlemine nende asendi ja suuruse järgi.

Geomeetrilised kujundid igapäevaelus.

**Mõisted:** Kujundite tunnused: värv, vorm, suurus, raskus, otstarve materjal, üldnimetus. Erinevus, sarnasus. Suurem, väiksem – suur-väike, väiksem kui...; ühesuurusega (sama suurusega). Pikem-lühem; pikk-lühike; ühepikkune (sama pikkusega). Kõrgem-madala; kõrge-madal; ühekõrgused (sama kõrgusega). Laiem-kitsam, ühelaiused (sama laiusega). Jämedam-peenem, ühepaksused (sama jämedusega). Raskem-kergem, üheraskused (sama raskusega). Kaugel-lähedal; ülal-all, kohal-all, ees-tagga, keskel, vahel, juures, paremal-vasakul. Kord, rühmitamine. Hulk, mõni, kõik. Alamhulk. Võrdlemine. Rohkem, vähem, võrdne, samapalju, suurem, väiksem; üks suurem kui üks, üks rohkem, ... üks vähem. Punkt, sirglõik, sirge, kõverjoon. Mõõtmine, pikkus. Pikem, lühem, ühepikkused (erineva pikkusega). Tasandilised geomeetrilised kujundid: kolmnurk, ruut, ristkülik, hulknurk (nelinurk, viisnurk, kuusnurk). Topp, nurk, külge. Tasandilised geomeetrilised kujundid: ring. Geomeetrilised kujundid: kera, silinder. Rühmitaminevõrdlemine. Hulk. Alamhulk. Kujundite tunnused: värv, vorm. Suurus, materjal, üldnimetus. Suurem, (suurem kui), suurem ühest, suurem kui; vähem (vähem kui..) üks vähem, suurem-väiksem, võrdne (samapalju). Samakõrgune (ühepikkune). Vasakul-paremal, ees-tagga, keskel, taga-ees, vahel, kohal-all, ülal-all. Geomeetrilised kujundid ja kehad.

## **2. klass (105 tundi)**

### **Arvutamine (57 tundi)**

#### **Õpitulemused:**

#### **2. klassi õpilane:**

- 1) loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 0-10000;
- 2) esitab arvu üheliste, kümneliste ja sajaliste summana;
- 3) loeb ja kirjutab järgarve 100 piires;
- 4) tunneb ühekohaliste numbrite liitmise tabelit 20 piires ja vastavat lahutamiskorda;

- 5) liidab ja lahutab peast ja kirjalikult arve 100 piires;
- 6) suuliselt liidab ja lahutab täissadu ja täiskümneid 1000 piires;
- 7) kirjalikult liidab ja lahutab 1000 piires ilma ilma üleminekuta tuhandest;
- 8) valdab korrutustabelit 50 piires ja vastavaid jagamisjuhtumeid;
- 9) tunneb ja kasutab mõisteid: „suurem kui...“, „vähem kui...“, „suurem.....võrra“, „väiksem..... võrra“;
- 10) teab nelja aritmeetilise tehte komponentide nimetusi;
- 11) leiab võrdlustes tähe arvvaartuse proovimise ja analoogia põhjal 1000 piires;
- 12) määrab õige tehete järjekorra 2 ja enam tehtega avaldises (sulud, korrutamine/jagamine, liitmine/lahutamine).
- 13) Täht arvu tähisena. Tähe arvvaartuse leidmine võrdlustes. Komponentide ja tehete tulemuste vahelised seosed. Arvudevahelised seoses jagamisel.
- 14) Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate arvutioskuste harjutamiseks.

### **Õppesisu:**

Arvud kuni 20; nende lugemine, kirjutamine, järjestamine, võrdlemine ja esitamine üheliste ja kümnelite summana. Ühekohalised ja kahekohalised arvud. Järgarvud. Ühekohaliste ja kahekohaliste arvude koosseis 20 piires.

Arvud kuni 100; nende lugemine, kirjutamine, järjestus, võrdlemine. Kolmekohalised arvud.

Arvu esitamine kuni 100 üheliste ja kümnelite summana kuni 100 piires. Ümarkümnelised.

Arvud 100–1000; nende lugemine, kirjutamine, järjestus, võrdlemine. Mitmekohalised arvud.

Arvu esitamine üheliste, kümnelite ja tuhandeliste summana. Täiskümned ja täissajalised.

Tähised +, -, =, >. Võrratus ja võrdus, nende lugemine ning üleskirjutamine.

Suuline liitmine ja lahutamine 20 piires (ilma üleminekuta ja üleminekuga). Peast arvutamise eeskirjad. (Arvude koosseis 2-10). Arvude suurendamine ja vähendamine kindlaksmääratud arvule. Kuivõrd vähem/rohkem?

Liitmis- ja lahutamistehte komponentide nimetused. Liitmise ja lahutamise vahelised seosed. Liitmise ja lahutamise kontrollimine.

Liitmise seaduspärasused: ümberpaigutuslik, ühenduvuslik.

Suuline liitmine, lahutamine, täiskümnete leidmine 100 piires. Peast arvutamise eeskirjad.

Ühekohaliste ja kahekohaliste arvude suuline liitmine 100 piires (ilma üleminekuta ja üleminekuga). Peast arvutamise eeskirjad.

Ühekohaliste arvude suuline arvutamine kahekohalistest arvudest 100 piires (ilma järgult ükleminekuta ja üleminekuga). Peast arvutamise eeskirjad.

Kahekohaliste arvude suuline ja kirjalik liitmine ja lahutamine ilma järgult üleminekuta ja üleminekuga) 100 piires. Jagamise ja liitmise eeskirjad.

Täiskümnete ja sadade suuline liitmine ja lahutamine 1000 piires. Peast arvutamise eeskirjad.

Kirjalik liitmine 100 piires (ilma üleminekuta ja üleminekuga). Kirjaliku arvutamise eeskirjad.

Kirjalik lahutamine 100 piires (ilma üleminekuta ja üleminekuga). Kirjaliku arvutamise eeskirjad.

Kirjalik liitmine ja lahutamine 1000 piires ilma üleminekuta. Kirjaliku arvutamise eeskirjad.

Korrutamise seos liitmisega. Korrutamine 1- 10 korrutamisel 2,3,4,5-ga. = ja 1-ga korrutamise erandjuhud. Korrutamise ümberpaigutamise seadus.

Korrutamise ja jagamise vaheline seos. 2, 3, 4, 5. 0 ja 1-ga jagamise erandjuhud. 0-ga jagamise võimatus. Jagamise kontrollimine. Paaris- ja paaritud arvud.

Arvude suurendamine ja vähendamine mitme võrra. Mitme võrra? Korrutamise- ja jagamistehte komponentide nimetused (korrutis, tegur, jagatav, jagaja, jagatis).

Tehete järjestus (korrutamine/jagamine; liitmine/lahutamine).

Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate arvutioskuste harjutamiseks.

Täht arvu tähisena. Tähe arvvaartuse leidmine võrdlustes proovimise ja analoogia põhjal.

**Mõisted:** Arv, number, arvrida, ühik, kümnelised. Ühekohalised ja kahekohalised arvud. Järgarvud. Arvu koosseis, arvu asendamine. Võrdlemine. Suurem kui; vähem kui, rohkem... võrra, vähem... võrra, võrdne, võrdväärne (sama). Täiskümnelised, Kolmekohaline arv. Matemaatiline avaldis. Võrdus. Summa, vahe. Avaldise tähendus. Aritmeetilised tehted: liitmine, lahutamine. Ühekohaliste arvude koosseis. Terviklik ja osad. Suurendada kuni... (lisada), vähendada kuni. Lisada, lahutada. Liitmis- ja lahutamise tehete komponentide nimetused: liidetav, summa; vähendatav, vähendaja, vahe. Aritmeetilised tehted – liitmine. Liidetavate ümberpaigutamine, summa. Liidetavate rühmitamine. Liitmise ümberpaigutamise omadus. Liitmise ühenduvuse omadus. Ühekohalised, mitmekohalised (kahe-, kolme-, neljakohalised) arvud. Kümnelised, ühelised, sajalised, tuhandelised. Korrutamine, korrutis, liidetav, ühesugused liidetavad. Korrutiste ümberpaigutus, korrutamise ümberpaigutamise seadus. Korrutustabel. Korrutamistähis Jagamine – vastupidine tehe korrutamisele. Jagamine, jagatav, jagaja, jagatis. Jagamistähis: (kaks täppi). Paaris- ja paaritud arvud.

## **Mõõtmine ja tekstülesanded (38 tundi)**

### **Õpitulemused:**

#### **2. klassi lõpetanu:**

- 1) kasutab mõttes sobivaid mõõtühikuid, kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu;
- 2) tunneb kella ja kalendrit ning seostab neid teadmisi oma elu tegevuste ja sündmustega; teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikuid (valdavalt ainult naaberühikuid), samuti rahaühikuid;
- 3) täidab matemaatilisi tehteid õpitud arvudega 1000 piires (lihtsamad ülesanded) ;
- 4) lahendab eri tüüpi 1-2 tehtega tekstülesandeid, kirjutab üles nende lahendi avaldisena ja tehetena koos selgitustega,
- 5) kasutab lahendi protsessis jooniseid, skeeme, tabelleid; hindab tulemuste reaalsust;
- 6) koostab ühetehtelisi tekstülesandeid igapäevaelu teemal.

### **Õppesisu:**

Pikkusühikud: kilomeeter, detsimeeter, sentimeeter, millimeeter. Pikkusühikute seosed.

Massiühikud: tonn, kilogramm, gramm. Massiühikute seosed.

Mahuühik – liiter.

Ajaühikud tund, minut, sekund ja nende tähised. Kell (ka osutitega kell) ja kellaeg. Kalender.

Temperatuuri mõõtmine, skaala. Temperatuuri mõõtühik kraad.

Käibivad rahaühikud. Rahaühikute seosed.

Nimega arvude liitmine ja lahutamine.

Arvutiprogrammide kasutamine ühikute teisendamise harjutamiseks.

Tekstülesannete analüüsimine ja lahendamine liitmisel ja lahutamisel ühes tehtes algebra meetodil: lihtsad ülesanded tundmatu liidetava, vähendatava ja vähendaja leidmiseks.

Tekstülesannete analüüsimine ja lahendamine liitmisel ja lahutamisel 2 tehtes: ülesanded summade või jäägisumma leidmiseks; koostisülesanded kahe liidetava leidmiseks, mis koosnevad arvu vähendamisest (suurendamisest) mõne ühiku võrra (otsevorm); koostisülesanded tundmatu kolmanda liidetava (vähendatava ja vähendaja) leidmiseks, ülesanded arvu suurendamiseks (vähendamiseks) mõne ühiku võrra; ülesanded kolme liidetava summa leidmiseks; ülesanded kordseks võrdluseks.

Tekstülesannete analüüs ja lahendamine korrutamisel ja jagamisel ühes tehtes: korrutamis/jagamis-ülesanded sisu järgi, jagamine võrdseteks osadeks; ülesanded arvu suurendamiseks mitme võrra/ arvu vähendamiseks mitme võrra/kordseks võrdluseks; ülesanded arvu suurendamiseks (vähendamiseks) mitme võrra (kaudne vorm).

Tulemuste reaalne hindamine.

Tekstülesannete koostamine.

**Mõisted:** Pikkus, millimeeter, sentimeeter, detsimeeter, meeter, kilomeeter, pikkusühik ( $1 \text{ km} = 1000 \text{ m}$ ,  $1 \text{ m} = 10 \text{ dm} = 100 \text{ cm}$ ,  $1 \text{ dm} = 10 \text{ cm}$ ,  $1 \text{ cm} = 10 \text{ mm}$ ). Mass, gramm, kilogramm, tonn, massiühik ( $1 \text{ t} = 1000 \text{ kg}$ ,  $1 \text{ kg} = 1000 \text{ g}$ ,  $\frac{1}{2} \text{ kg}$  või pool kilo,  $\frac{1}{4} \text{ kg}$  või veerand kilo).  
 Kaup. Ost, toiduained. Maht, liiter, mahuühik ( $\frac{1}{2} \text{ l}$  või pool liitrit,  $\frac{1}{4} \text{ l}$  või veerand liitrit,  $\frac{3}{4} \text{ l}$  või kolmveerand liitrit). Aeg, ajaühik, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund ( $1 \text{ min} = 60 \text{ s}$ ,  $1 \text{ t} = 60 \text{ min}$ ,  $\frac{1}{2} \text{ t} = 30 \text{ min}$ ,  $\frac{1}{4} \text{ t} = 15 \text{ min}$ ,  $\frac{3}{4} \text{ t} = 45 \text{ min}$ ,  $1 \text{ ööpäev} = 24 \text{ t}$ ,  $1 \text{ nädal} = 7 \text{ päeva}$ ,  $1 \text{ aasta} = 12 \text{ kuud}$ ).  
 Temperatuur, termomeeter (skaala, klaastoru vedeliku ja kriipsudega, mis on võrdsed ühe kraadiga), kraadiklaas. Rahatäht, münt. Euro, sent. Kallim-  
 odavam. Hind, hulk, maksumus. Nimega arvud: pikkus-, massi-, mahu- ja ajaühikud, temperatuuriühik, rahaühik. Pikkusühikud, massiühikud ja ajaühikud. Lihtne ülesanne, koostisülesanne. Pöördülesanne. Kaudne küsimus. Tingimus, küsimus, tuntud ja tundmatud pikkused, lühikirje, joonis, skeem, tabel, ülesande lahendamise plaan (küsimustega plaan), ülesande lahendamine, tulemus, nimetus, seletus, vastus.

## Geomeetrilised kujundid (10 tundi)

### Õpitulemused:

#### 2. klassi lõpetanu:

- 1) eristab lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid (punkt, sirge, lõik, ring, kolmnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, viisnurk, kuusnurk, kera, kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus) ja nende põhilisi elemente;
- 2) leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid;
- 3) teab tasandiliste geomeetriliste kujundite osade nimetusi – tipp, külge, nurk, samuti ruumiliste kujundite osade nimetusi - tipud, servad, tahud;
- 4) rühmitab tasandilised ja ruumilised kujundid nende ühiste tunnuste järgi;
- 5) mõõdab lõigu pikkuse sentimeetrites ja millimeetrites ja joonestab etteantud pikkusega lõigu;
- 6) ruudulisele lehele joonestab joonlauaga ristküliku ja ruudu etteantud suurustega;
- 7) mõõdab ja tähistab sentimeetrites ja millimeetrites ruudum ristküliku ja kolmnurga külgede pikkused; arvutab nende ümbermõõdu;
- 8) arvutab murdjoone pikkuse sentimeetrites ja millimeetrites.

### Õppesisu:

Punkt, sirglõik, sirge. Lõigu pikkus. Antud pikkusega lõigu joonestamine. Murdjoon, selle pikkus.

Hulknurgad: kolmnurk, nelinurk, viisnurk, kuusnurk; nende tipud, küljed ja nurgad. Täisnurk. Ruut ja ristkülik. Ristküliku ja ruudu täisnurga ehitus ruudulisel paberil. Hulknurkade ümbermõõt.

Ring ja ringjoon, nende eristamine. Keskpunkt ja raadius. Etteantud raadiusega ringjoone joonestamine.

Hulktahukad: kuup, risttahukas, kolm- ja nelinurkne püramiid. Põhilised elemendid (küljed, tipud, tahud eristamise ja äratundmise tasemel). Keerlevad kujundid: silinder, koonus, kera.

Geomeetrilised kujundid ja ruumised kehad meie ümber.

**Mõisted:** Lõik (sirge, kõver, murdjoon), murdjoone lülid ja tipud ning selle lõpp. Punkt. Lõik. Lõigu pikkus. Tasandilised geomeetrilised kujundid. Hulknurk, kolmnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, viisnurk, kuusnurk, nurk, täisnurk, külge, ümbermõõt. Ring, ringjoon. Keskpunkt ja raadius. Ruumilised kujundid. Hulktahukad: kuup, risttahukas, kolm- ja nelinurkne püramiid. Servad, tipud, tahud. Keerlevad kujundid. silinder, koonus, kera. Tasandilised geomeetrilised kujundid, ruumilised kujundid.



### **3. klass (140 tundi)**

#### **Arvutamine (68 tundi)**

##### **Õpitulemused:**

##### **3. klassi lõpetanu:**

- 1) loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve 0-10 000;
- 2) esitab arvu üheliiste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana;
- 3) loeb ja kirjutab järgarve 1000 piires;
- 4) valdab korrutustabelit (korrutab ja jagab peast ühekohalise arvuga 20 piires automaatse oskuse tasandil);
- 5) liidab ja lahutab peast arve 100 piires, kirjalikult 10 000 piires (ilma üleminekuta ja üleminekuga üle 1,2,3 järgu);
- 6) valdab ühekohaliste arvude korrutustabelit ja vastavaid jagamise viise (automaatse oskuse tasandil);
- 7) teab korrutamise erandjuhtumeid 0 ja 1-ga jagamise võimatust;
- 8) korrutab ja jagab suuliselt kahekohalisi arve ühekohalisteks 100 piires;
- 9) jagab suuliselt kahekohalise arvu kahekohaliseks arvuks 100 piires;
- 10) teab nelja aritmeetilise tehte komponentide ja tulemuste nimetusi;
- 11) proovimise ja analoogia põhjal, samuti liitmise, lahutamise, korrutamise ja jagamise komponentide ja tulemuste vaheliste seoste alusel leiab võrdustes tähe arvvääruse 10 000 piires;
- 12) määrab õige tehete järjekorra avaldises (sulud, korrutamine/jagamine, liitmine/lahutamine) kahes ja enamas tehtes.

##### **Õppesisu:**

Arvud kuni 100; nende esitus, kirjutamine, järjestamine. Järgarvud. Arvude esitamine kuni 100 üheliiste, kümneliste summana. Täiskümned. Ühe-, kahe-, kolmekohalised arvud. Võrdus ja võrratus. Ühe- ja kahekohaliste arvude võrdlus. Paaris- ja paaritud arvud.

Arvud kuni 1000; nende lugemine, kirjutamine, järjestus. Mitmekohalised arvud. Arvude esitamine üheliiste, kümneliste ja sajaliste summana 1000 piires. Täissajalised. Võrdus ja võrratus. Kahekohaliste ja kolmekohaliste arvude võrdlemine. Paaris-ja paaritud arvud.

Arvud kuni 10 000; nende lugemine, kirjutamine, järjestus. Arvude esitamine üheliiste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste summana. Võrdus ja võrratus. Kolme- ja neljakohaliste arvude võrdlemine. Paaris-ja paaritud arvud.

Liitmine ja lahutamine. Liitmis-ja lahutamistehte komponentide nimetused (liidetav, summa; vähendatav, vähendaja, vahe). Liitmise ja lahutamise vahelised seosed. Suuline ja kirjalik liitmine ja lahutamine 100 piires. Liitmise ja lahutamise kontrollimine. Suuliste ja kirjalike arvutuste algorütm.

- Täiskümnete suuline liitmine ja lahutamine 100 piires.

- Ühekohaliste arvude kirjalik liitmine kahekohaliste arvudega 100 piires (ilma üleminekuta ja üleminekuga).

- Ühekohaliste arvude suuline lahutamine kahekohalistest arvudest 100 piires (ilma üleminekuta ja üleminekuga).

- Suuline ja kirjalik kahekohaliste arvude liitmine (ilma üleminekuta ja üleminekuga).

Suuline kümneliste liitmine ja lahutamine 10 000 piires.

Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires. Liitmise ja lahutamise kontrollimine.

- Kirjalik liitmine ja lahutamine ilma üleminekuta.

- Kirjalik liitmine üleminekuga.

- Kirjalik liitmine kahe üleminekuga.

- Kirjalik lahutamine üleminekuga.

- Kirjalik lahutamine üleminekuta.

- Kirjalik lahutamine kahe üleminekuga.

- Kirjalik lahutamine kolme üleminekuga.

Korrutamise. Korrutamise seos liitmisega. Korrutamise ümberpaigutuse seadus. Jagamine. Korrutamise ja jagamise vahelised seosed. Korrutamise-jagamise, jagamise-korrutamise kontrollimine. Korrutamise ja jagamistehte komponentide nimetused (tegur, korrutis; jagatav, jagaja, jagatis).

Arvude suuline korrutamine ja jagamine 100 piires (tabelijuhud).

- Korrutamine ja jagamine arvudega 1,4,3,6,10 ja 5.

- 0 ja 1-ga jagamise erandjuhud. Võimatus 0-ga jagamisel.

- Korrutamine ja jagamine arvule 7, 8, 9.

Pythagorase tabel.

Paaris-ja paaritud arvud.

Arvu suurendamine ja vähendamine 10 ja 100 võrra. Nulliga lõppevate arvude korrutamine. Võtted:  $3 * 20$ ,  $20 * 3$ ;  $3 * 700$ ,  $700 * 3$ . Nulliga lõppevate arvude jagamine. Võtted:  $80 : 4$ ,  $1200 : 6$ ;  $80 : 20$ .

Korrutamise jaotusseadus. Summa korrutamine arvule. Jagamise jaotusseadus. Summa jagamine arvule.

Tabeliväline korrutamine ja jagamine.

- Kahekohalise arvu korrutamine ühekohalisega ilma üleminekuta ja üleminekuga.

- Kahekohalise arvu jagamine ühekohalise arvuga ilma üleminekuta ja üleminekuga.

Tehete järjekord (sulud, korrutamine/jagamine, liitmine/lahutamine).

Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate arvutioskuste harjutamiseks.

Täht arvu tähisena. Liitmise ja lahutamise ning korrutamise ja jagamise vahelised seosed. Tähe arvvaartuse leidmine võrdustes; (liidetav, vähendatav, vähendaja, vahe, jagatav, jagaja, jagatis). Komponentide ja korrutamistehte tulemuste vaheline seos. Arvude vaheline seos jagamisel.

**Mõisted:** Hulk, number, arvrida, ühik, üheline, kümneline, sajaline, tuhandeline. Täiskümned. Ühe-, kahe-, kolmekohalised arvud. Võrdlemine. Arvud (ühelised, kümnelised, sajalised, tuhandelised). Täissajalised. Täistuhandelised. Nelja- ja viiekohalised arvud. Kogusumma. Lahutamine kui liitmise pöördtehe. Vähendatav, vähendaja, vahe. Täiskümnelised. Suuliste ja kirjalike arvutuste algoritm. Arvutamine „tulbas“. Liidetav, summa. Lahutamine kui liitmisekle vastandtegevus. Jagatav, jagaja, jagatis. Mitmekohalised arvud. Korrutamine. Korrutised. Esitamine. Jagamine kui korrutamise pöördtehe. Jagatav, jagaja, jagatis. Jagamine kui korrutamise vastandtegevus. Pythagorase tabel. Paaris-ja paaritud arvud. Suulise korrutamise ja jagamise võtted. Täisarvud. „Suurendada ... võrra“, „Vähendada... võrra“. Korrutamise ja jagamise jaotusseadus. Avaldis, tehted 1, 2 ja 3 astmes. Sulud. Online trenaažöörid. Võrdus. Võrduste lahendamine.

## 2. Mõõtmine ja tekstülesanded (52 tundi)

### Õpitulemused:

### 3. klassi lõpetanu:

- 1) selgitab murdude  $\frac{1}{2}; \frac{1}{3}; \frac{1}{4}; \frac{1}{5}$  tähendust; leiab nende murdude põhjal osa arvust;
- 2) kasutab mõõtes sobivaid mõõtühikuid, kirjeldab mõõtühikute suurust endale tuttavate suuruste kaudu
- 3) hindab looduses kaugusi ning lahendab liiklusohutusülesandeid;
- 4) tunneb kella ja kalendrit ning seostab neid teadmisi oma elu tegevuste ja sündmustega;
- 5) teisendab pikkus-, massi- ja ajaühikuid (valdavalt ainult naaberühikuid);
- 6) arvutab nimega arvudega (lihtsamad juhud);
- 7) analüüsib ja lahendab iseseisvalt eri tüüpi ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid ning hindab õpetaja abiga ülesande lahendamisel saadud tulemuste reaalsust;

8) koostab ühetehtelisi tekstülesandeid.

### **Õppesisu:**

Pikkusühikud: *millimeeter, sentimeeter, detsimeeter, meeter, kilomeeter*. Pikkusühikute seosed.

Massiühikud: gramm, kilogramm, tsentner, tonn. Massiühikute seosed.

Ajaühikud *sekund, minut, tund, ööpäev, nädal, kuu, aasta, sajand, millennium*. Ajaühikute seosed. Kell ja kalender.

Käibivad rahaühikud. Rahaühikute seosed.

Mahuühik: *liiter, detsiliiter, santiliiter, milliliiter*.

Temperatuuriühik *-kraad*. Termomeeter, selle skaala.

Nimega arvude liitmine ja lahutamine.

Murrud  $\frac{1}{2}; \frac{1}{3}; \frac{1}{4}; \frac{1}{5}$ . Nende murdude põhjal arvust osa leidmine.

Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate arvutioskuste harjutamiseks.

Ühe-ja kahetehteliste tekstülesannete analüüsimine ja lahendamine liitmisel ja lahutamisel: ülesannete koostamine kahe liidetava summa leidmiseks, hõlmates arvu vähendamise (suurendamise) mõne ühiku võrra (kaudne vorm).

Kahetehteliste tekstülesannete analüüsimine ja lahendamine liitmisel, lahutamisel, korrutamisel ja jagamisel: kombineeritud ülesanded, mis hõlmavad summa leidmise (jäägi) ja korrutamise (jagamise); kombineeritud ülesanded summa leidmiseks, mis hõlmab arvu suurendamist (vähendamist) mõne ühiku võrra (otsene ja kaudne vorm).

Lihtsate ja kombineeritud tekstülesannete analüüsimine ja lahendamine: ülesanded ühikuni jõudmiseks; ülesanded summa korrutamisel ühikuks; ülesanded summa korrutamisel arvuks; ülesanded summa jagamisel arvuks; ülesanded väärtuse, hulga, maksumuse leidmiseks; ülesanded arvust osa leidmiseks; ülesanded ümbermõõdu leidmiseks.

Tulemuste reaalsuse hindamine. Ühe-ja kahetehteliste tekstülesannete koostamine.

reaalsuse hindamine. Ühe-ja kahetehteliste tekstülesannete koostamine.

**Mõisted:** Aeg, ajaühik, milleenium, sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund (*1*

*min = 60 s, 1 t = 60 min,  $\frac{1}{2} t = 30 min, \frac{1}{4} t = 15 min, \frac{3}{4} t = 45 min, 1 ööpäev = 24 t, 1 nädal = 7 päeva, 1 aasta = 12 kuud, 1 sajand = 100 aastat$* ). Rahatäht, münt. Euro, sent. Kallim-

odavam. Hind, hulk, maksumus. Maht, liiter, mahuühik.  $\frac{1}{2} l$  või pool liitrit,  $\frac{1}{4} l$  või veerand liitrit,  $\frac{3}{4} l$  või kolmveerand liitrit,  $1 l = 10$  detsiliitrit (dl),  $1 l = 100$  santiliitrit (sl),  $1 l = 1000$  milliliitrit (ml). Temperatuur, termomeeter (skaala, klaastoru vedeliku ja kriipsudega, mis on võrdsed ühe kraadiga), kraadiklaas. Nimega arvud: pikkus-, massi-, mahu- ja ajaühikud, temperatuuriühik, rahaühik. Murrud, murru lugeja, murru nimetaja, murrujoon. Pikkus-, massi- ja ajaühikud. Lihtne ülesanne, kombineeritud ülesanne. Pöördtehe. Kaudne küsimus. Ülesande elemendid. Tingimus, küsimus, tuntud ja tundmatud suurused, lühikirje, joonis, skeem, tabel, ülesande lahendamise plaan (küsimused), ülesande lahendamine, tulemus, nimetus, selgitus, vastus.

## **Geomeetrilised kujundid (20 tundi)**

### **Õpitulemused:**

#### **3. klassi lõpetanu:**

1) eristab lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid (punkt, sirge, lõik, ring, kolmnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, viisnurk, kuusnurk, kera, kuup, risttahukas, püramiid, silinder, koonus) ja nende põhilisi elemente;

2) leiab ümbritsevast õppetundides käsitletud tasandilisi ja ruumilisi kujundeid;

3) rühmitab geomeetrilised ja ruumilised kujundid nende ühiste tunnuste järgi;

- 4) mõõdab lõigu pikkuse ja joonestab etteantud pikkusega lõigu;
- 5) joonestab ristküliku ja ruudu;
- 6) joonestab võrdkülgse kolmnurga ning ringjoone;
- 7) mõõdab õpitud hulknurkade külgede pikkused ja arvutab nende ümbermõõdu;
- 8) arvutab murdjoone pikkuse.

### **Õppesisu:**

Punkt, sirglõik, sirge. Lõigu pikkus. Antud pikkusega lõigu joonestamine. Murdjoon, selle pikkus.

Hulknurgad: kolmnurk, nelinurk, viisnurk, kuusnurk; nende tipud, küljed ja nurgad. Täisnurk. Ruut ja ristkülik. Ruudu omadused: ruudu kõik nurgad on sirged, ruudu kõik küljed võrdsed. Ristküliku vastaskülgede omadused. Võrdkülgse kolmnurga (ruudu) ehitus ruudulisel paberil. Võrdkülgne kolmnurk ja selle joonestamine joonlaua ja sirkliga. Ruudu, ristküliku ja kolmnurga ümbermõõt.

Ring ja ringjoon, keskpunkt ja raadius. Etteantud raadiusega ringjoone joonestamine.

Ruumilised kujundid. Hulktahukad: kuup, risttahukas, kolmnurkne ja nelinurkne püramiid; nende põhilised elemendid (servad, tipud, tahud eristamise ja äratundmise tasemel).

Ruumilised kujundid. Pöörlevad kehad: kera, silinder, koonus.

Geomeetrilised ja ruumilised kujundid igapäevaelus.

**Mõisted:** Lõik (sirge, kõver, murdunud), murdjoone lülid ja tipud ning selle lõpp. Sirged: ristuvad, lõikuvad, paralleelsed. Punkt. Lõik. Lõigu pikkus. Tasandilised geomeetrilised kujundid. Hulknurk, kolmnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, viisnurk, kuusnurk. Nurk (nüri, terav, sirgnurk). Küljed. Ruudu, ristküliku ja kolmnurga ümbermõõt. Võrdkülgne kolmnurk. Sirkel. Sümmeeria, sümmeetria telg. Ring, ringjoon. Keskpunkt ja raadius. Sirkel. Ruumilised kehad. Hulktahukad: kuup, risttahukas, kolmnurkne ja nelinurkne püramiid. Serv, tipp, tahk. Pöörlevad kehad: silinder, koonus, kera. Tasandilised geomeetrilised kujundid, ruumilised kujundid.

## **4. klass**

### **Arvutamine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

1. loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljonini).
2. tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid;
3. kirjutab naturaalarve järkarvude summana, arvutab peast ja kirjalikult täisarvude, rakendab tehete järjekorda;
4. eristab paaris- ja paarituid arve;

#### **Õppesisu**

Naturaalarvud 0–1 000 000 ja nende esitus (järguühikud, järkarvud). Paaris- ja paaritud arvud.

Neli põhit Mehmet naturaalarvudega. Võrdlemine naturaalarvudega. Rooma numbrite lugemine ja kirjutamine.

## **Andmed ja algebra**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

1. lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid ning kontrollib ja hindab tulemust;
2. leiab antud arvude seast võrrandi lahendi, lahendab lihtsamaid võrrandeid;
3. loeb andmeid tulpdiaagrammilt.

#### **Õppesisu**

Kiirus. Arv- ja tähtavaldis. Valem. Võrrand. Diagrammid (tulp-, sirglõik)

## **Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

1. teab ning teisendab pikkus-, pindala- ja ajaühikuid;
2. teab plaanimõõdu tähendust ja kasutab seda ülesandeid lahendades;
3. joonestab ning tähistab punkti, ruudu, ristküliku, kolmnurga;
4. arvutab kuubi ning risttahuka pindala ja ruumala.

### **Õppesisu**

Kolmnurk ja selle elemendid. Kolmnurkade liigitamine, joonestamine. Ristkülik ja ruut. Ristküliku ja ruudu joonestamine. Ristküliku ja ruudu pindala ja ümbermõõt.

## **5.klass**

### **Arvutamine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

1. loeb, kirjutab, järjestab ja võrdleb naturaalarve (kuni miljardini).
2. sõnastab ja kasutab jaguvustunnuseid (2-, 3-, 5-, 9- ja 10-ga);
3. eristab paaris- ja paarituid arve;
4. ümardab arvu etteantud täpsuseni;
5. leiab arvu ruudu, kuubi,
6. tunneb kümnendmurdu ning kujutab neid arvkiirel,

### **Õppesisu**

Naturaalarvud 0–1 000 000 000 ja nende esitus (järguühikud, järkarvud). Paaris- ja paarituid arvud.

Alg- ja kordarvud. Jaguvustunnused (2-, 3-, 5-, 9- ja 10-ga). Ümardamine ja võrdlemine.

## **Andmed ja algebra**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

1. lihtsustab ühe muutujaga avaldise ning arvutab tähtavaldisse väärtuse;
2. leiab antud arvude seast võrrandi lahendi, lahendab lihtsamaid võrrandeid;
3. kogub lihtsa andmestiku, koostab sagedustabeli ning arvutab aritmeetilise keskmise;
4. illustreerib arvandmestikku tulp- ja sirglõikdiagrammiga;
5. loeb andmeid tulp- ja sektordiagrammilt.

### **Õppesisu**

Arv- ja tähtavaldis. Tähtavaldisse väärtuse arvutamine. Valem. Võrrand. Arvandmete kogumine ja korrastamine. Skaala. Sagedustabel. Diagrammid (tulp-, sirglõikdiagramm). Aritmeetiline keskmine.

## **Geomeetrilised kujundid ja mõõtmine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

1. teab plaanimõõdu tähendust ja kasutab seda ülesandeid lahendades;
2. joonestab ning tähistab kiire, lõigu, murdjoone, ristuvad, lõikuvad ja paralleelsed sirged;
3. joonestab, liigitab ja mõõdab nurki (täisnurk, teravnurk, nürinurk, sirgnurk, kõrvunurgad, tippnurgad);
4. arvutab kuubi ning risttahuka pindala ja ruumala.

### **Õppesisu**

Lihtsamad geomeetriselised kujundid (punkt, sirge, lõik, kiir, murdjoon, nurk). Nurkade võrdlemine, mõõtmine, liigitamine. Plaanimõõt. Sirgete lõikumine, ristumine, paralleelsus. Kõrvunurgad ja tippnurgad. Ruumilised kujundid (kuup ja risttahukas).

## **6.klass**

### **Arvutamine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

1. tunneb tehete omadusi ning tehete liikmete ja tulemuste seoseid;
2. kirjutab naturaalarve järkarvude summana, arvutab peast ja kirjalikult täisarvude ning positiivsete ratsionaalarvudega, rakendab tehete järjekorda;
3. kasutab harilike murdudega tehteid sooritades ühiskordse ja ühisteguri leidmist;
4. leiab vastandarvu, pöördarvu ja absoluutväärtuse;
5. tunneb harilikku murdu ning kujutab neid arvkiirel, kujutab joonisel harilikku murdu osana tervikust;
6. teisendab hariliku murru kümnendmurruks, lõpliku kümnendmurru harilikuks murruks ning leiab hariliku murru kümnendlähendi;
7. kasutab digitaalseid õppematerjale ja arvutiprogramme nii õpetaja juhendusel kui ka iseseisvalt.

#### **Õppesisu**

Naturaalarvu vastandarv ja pöördarv. Arvu absoluutväärtus. Harilik ja kümnendmurd ning nende teisendamine. Neli põhitehet täisarvude ja positiivsete ratsionaalarvude vallas. Võrdlemine.

Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks

## **Andmed ja algebra**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

1. tunneb protsendi mõistet ja leiab osa tervikust;
2. lahendab ja koostab mitmetehtelisi tekstülesandeid ning kontrollib ja hindab tulemust;
3. joonestab koordinaatteljestiku, märgib sinna punkti etteantud koordinaatide järgi, loeb teljestikus asuva punkti koordinaate;
4. loeb ja joonistab temperatuuri ning liikumise graafikut;
5. lihtsustab ühe muutujaga avaldise ning arvutab tähtavaldise väärtuse;
6. leiab antud arvude seast võrrandi lahendi, lahendab lihtsamaid võrrandeid;
7. illustreerib ja loeb andmeid sektordiagrammilt.

#### **Õppesisu**

Protsent, osa leidmine tervikust. Koordinaatteljestik, temperatuuri ja liikumise graafik. Kiirus. Sektordiagramm.

Infotehnoloogiliste vahendite kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.

## **Geomeetriselised kujundid ja mõõtmine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

1. teab ning teisendab pikkus-, pindala-, ruumala- ja ajaühikuid;
2. joonestab ning tähistab kolmnurga, ringi;
3. konstrueerib sirkli ja joonlauaga lõigu keskristirsirge, nurgapoolitaja ning sirge suhtes sümmeetrilisi kujundeid;
4. toob näiteid õpitud geomeetriseliste kujundite ning sümmeetria kohta arhitektuurist ja kujutavas kunstist, kasutades IKT võimalusi (internetiotsing, pildistamine);

5. rakendab ülesandeid lahendades kolmnurga sisenurkade summat;
6. liigitab kolmnurki külgede ja nurkade järgi, joonestab kolmnurga kõrgused ning arvutab kolmnurga pindala;
7. arvutab ringjoone pikkuse ja ringi pindala;

### **Õppesisu**

Sümmeetria sirge suhtes. Lõigu keskristsirge ja nurgapoolitaja. Kolmnurk ja selle elemendid. Kolmnurkade liigitamine, joonestamine ja võrdsuse tunnused. Kolmnurga pindala leidmine aluse ja kõrguse abil. Ringjoon, selle pikkus. Ring, selle pindala.

## **7 klassis**

### **Arvutamine ja andmed**

#### **Õpitulemused**

7 klassi lõpus õpilane:

1. liidab, lahutab, korrutab, jagab ja astendab naturaalarvulise astendajaga ratsionaalarve peast ja kirjalikult;
2. kirjutab suuri ja väikseid arve standardkujul;
3. ümardab arve etteantud täpsuseni;
4. selgitab naturaalarvulise astendajaga astendamise tähendust ning kasutab astendamisreegleid;
5. moodustab reaalse andmete põhjal statistilise kogumi, korrastab seda, moodustab sageduste ja suhteliste sageduste tabeli ning iseloomustab statistilist kogumit aritmeetilise keskmise järgi;
6. selgitab tõenäosuse tähendust ja arvutab lihtsamatel juhtudel sündmuse tõenäosuse.

#### **Õppesisu**

Arvutamine ratsionaalarvudega. Arvu 10 astmed (ka negatiivne täisarvuline astendaja). Arvu standardkujul. Naturaalarvulise astendajaga aste. Statistiline kogum ja selle karakteristikud (sagedus, suhteline sagedus, aritmeetiline keskmine). Tõenäosuse mõiste.

## **Protsent**

#### **Õpitulemused**

7 klassi lõpus õpilane:

1. leiab terviku protsentides antud osamäära järgi;
2. väljendab murruna antud osa protsentides;
3. leiab, mitu protsenti moodustab üks arv teisest;
4. määrab suuruse kasvumist ja kahanemist protsentides;
5. tõlgendab igapäevaelus ja teistes õppeainetes ette tulevaid protsentides väljendatavaid suurusi, sealhulgas laenudega (ainult lihtintress) seotud kulutusi ja ohte;
6. arutleb maksude olulisuse üle ühiskonnas.

#### **Õppesisu**

Protsendi mõiste ja osa leidmine tervikust (kordavalt). Promilli mõiste. Terviku leidmine protsendi järgi. Jagatise väljendamine protsentides. Protsendipunkt. Kasvamise ja kahanemise väljendamine protsentides. Protsentides muutuse eristamine muutusest protsendipunktides. Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.

## **Algebra**

#### **Õpitulemused**

7 klassi lõpus õpilane:

1. korrastab üksliikmeid, liidab, lahutab ning korrutab üksliikmeid ning jagab üksliikmeid;
2. lahendab võrrandi põhiomadusi kasutades lineaar- ja võrdekujulisi võrrandeid;
3. lahendab tekstülesandeid võrrandite abil;

## **Õppesisu**

Üksliige. Tehted üksliikmetega

Võrrandi põhiomadused. Lineaarvõrrand. Võrdekujuline võrrand. Võrdeline jaotamine.

Arvutiprogrammide kasutamine võrrandite lahendamisel.

Tekstülesannete lahendamine võrrandite abil.

## **Funktsioonid**

### **Õpitulemused**

7 klassi lõpus õpilane:

1. selgitab eluliste näidete põhjal võrdelise sõltuvuse tähendust;
2. joonestab valemi järgi funktsiooni graafiku (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga) ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi;
3. selgitab (arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades) funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest.

### **Õppesisu**

Muutuv suurus, funktsioon. Võrdeline ja pöördvõrdeline sõltuvus. Praktiline töö: võrdelise ja pöördvõrdelise seose määramine (nt liikumisel teepikkus, ajavahemik, kiirus).

Lineaarfunktsioon.

## **Geomeetria**

### **Õpitulemused**

7 klassi lõpus õpilane:

1. joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid etteantud elementide järgi;
2. arvutab kujundite joonelemendid, übermõõdu, pindala ja ruumala;
3. teab kujundeid;
4. kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal;

### **Õppesisu**

Hulknurgad (kolmnurk, rööpkülik), nende übermõõd ja pindala.

Ring ja ringjoon. Ruumilised kujundid (püströöptahukas, püstprisma), nende pindala ja ruumala.

## **8 klassis**

### **Algebra**

#### **Õpitulemused**

8 klassi lõpus õpilane:

1. korrastab üks- ja hulkliikmeid, liidab, lahutab ning korrutab üks- ja hulkliikmeid ning jagab üksliikmeid ja hulkliiget üksliikmega;
2. tegurdab hulkliikmeid (toob sulgude ette, kasutab abivalemeid, tegurdab ruutkolmliiget);
3. lihtsustab kahetehtelisi ratsionaalavaldisi;
4. lahendab lineaarvõrrandisüsteeme;
5. lahendab tekstülesandeid võrrandisüsteemide abil.

#### **Õppesisu**

Üksliige ja hulkliige. Tehted üksliikmete ja hulkliikmetega.

Ruutude vahe, summa ruudu ja vahe ruudu valemid.

Lineaarvõrrandisüsteem. Arvutiprogrammide kasutamine lineaarvõrrandisüsteemide lahendamisel.

Tekstülesannete lahendamine võrrandisüsteemide abil.



## **Funktsioonid**

### **Õpitulemused**

8 klassi lõpus õpilane:

1. joonestab valemi järgi funktsiooni graafiku (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga) ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi;
2. selgitab (arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades) funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest (ruutfunktsiooni korral ainult ruutliikme kordajast ja vabaliikmest);

### **Õppesisu**

Muutuv suurus, funktsioon. Linearfunktsioon.

## **Geomeetria**

### **Õpitulemused**

8 klassi lõpus õpilane:

1. joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid etteantud elementide järgi;
2. arvutab kujundite joonelemendid, übermõõdu ja pindala;
3. teab kujundeid, kolmnurga ja trapetsi kesklõiku, kolmnurga mediaani, kolmnurga ümber- ja siseringjoont ning kesk- ja piirdenurka;
4. kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal;
5. eristab teoreemi, eeldust, väidet ja tõestust, selgitab mõne teoreemi tõestuskäiku;
6. kasutab probleemülesandeid lahendades kolmnurkade ja hulknurkade sarnasust;

### **Õppesisu**

Definitsioon, teoreem, eeldus, väide, tõestus.

Hulknurgad (trapets, korrapärase hulknurk), nende übermõõd ja pindala.

Ring ja ringjoon. Kesknurk. Piirdenurk, Thalese teoreem. Ringjoone puutuja.

Kolmnurga ning korrapärase hulknurga sise- ja überringjoon. Sirgete paralleelsuse tunnused. Kolmnurga ja trapetsi kesklõik. Kolmnurga mediaan ja raskuskese. Kolmnurkade sarnasuse tunnused. Hulknurkade sarnasus.

Maa-alade plaanistamine.

## **9 klassis**

### **Arvutamine ja andmed**

#### **Õpitulemused**

9 klassi lõpus õpilane:

1. liidab, lahutab, korrutab, jagab ja astendab naturaalarvulise astendajaga ratsionaalarve peast ja kirjalikult;
2. ümardab arve etteantud täpsuseni;
3. selgitab arvu ruutjuure tähendust ja leiab peast või taskuarvutil ruutjuure;
4. moodustab reaalsete andmete põhjal statistilise kogumi, korrastab seda, moodustab sageduste ja suhteliste sageduste tabeli ning iseloomustab statistilist kogumit aritmeetilise keskmise järgi;

#### **Õppesisu**

Arvutamine ratsionaalarvudega. Arvu ruutjuur.

Statistiline kogum ja selle karakteristikud (sagedus, suhteline sagedus, aritmeetiline keskmine).

Tõenäosuse mõiste.

Arvutiprogrammide kasutamine nõutavate oskuste harjutamiseks.

## **Algebra**

## **Õpitulemused**

9 klassi lõpus õpilane:

1. korrastab üks- ja hulkliikmeid, liidab, lahutab ning korrutab üks- ja hulkliikmeid ning jagab üksliikmeid ja hulkliiget üksliikmega;
2. tegurdab hulkliikmeid (toob sulgude ette, kasutab abivalemeid, tegurdab ruutkolmliiget);
3. taandab ja laiendab algebralist murdu ning liidab, lahutab, korrutab ja jagab algebralisi murde;
4. lahendab lineaarvõrrandisüsteeme;
5. lahendab täielikke ja mittetäielikke ruutvõrrandeid;
6. lahendab tekstülesandeid võrrandite ja võrrandisüsteemide abil.

## **Õppesisu**

Üksliige ja hulkliige. Tehted üksliikmete ja hulkliikmetega.

Ruutude vahe, summa ruudu ja vahe ruudu valemid.

Täielik ja mittetäielik ruutvõrrand. Arvutiprogrammide kasutamine võrrandite ja lineaarvõrrandisüsteemide lahendamisel

Algebraline murd. Tehted algebraliste murdudega.

Tekstülesannete lahendamine võrrandite ja võrrandisüsteemide abil.

## **Funktsioonid**

### **Õpitulemused**

9 klassi lõpus õpilane:

1. joonestab valemi järgi funktsiooni graafiku (nii käsitsi kui ka arvutiprogrammiga) ning loeb graafikult funktsiooni ja argumendi väärtusi;
2. selgitab (arvutiga tehtud dünaamilisi jooniseid kasutades) funktsiooni graafiku asendi ja kuju sõltuvust funktsiooni avaldises olevatest kordajatest (ruutfunktsiooni korral ainult ruutliikme kordajast ja vabaliikmest);
3. selgitab nullkohtade tähendust ning leiab nullkohad graafikult ja valemist;
4. loeb jooniselt parabooli haripunkti ja arvutab parabooli haripunkti koordinaadid.

### **Õppesisu**

Muutuv suurus, funktsioon. Lineaarfunktsioon. Ruutfunktsioon.

## **Geomeetria**

### **Õpitulemused**

9 klassi lõpus õpilane:

1. joonestab ja konstrueerib (käsitsi ja arvutiga) tasandilisi kujundeid etteantud elementide järgi;
2. arvutab kujundite joonelemendid, übermõõdu, pindala ja ruumala;
3. teab kujundeid;
4. kirjeldab kujundite omadusi ning klassifitseerib kujundeid ühiste omaduste põhjal;
5. lahendab geomeetrilise sisuga probleemülesandeid;
6. leiab täisnurkse kolmnurga joonelemendid;
7. kasutab seaduspärasusi avastades ja hüpoteese püstitades infotehnoloogilisi vahendeid.

### **Õppesisu**

Hulknurgad (kolmnurk, rööpkülik, trapets, korrapärase hulknurk), nende übermõõt ja pindala.

Ring ja ringjoon. Kesknurk. Piirdenurk, Thalese teoreem. Ringjoone puutuja.

Kolmnurga ning korrapärase hulknurga sise- ja überringjoon. Sirgete paralleelsuse tunnused. Kolmnurga ja trapetsi kesklõik. Kolmnurga mediaan ja raskuskese. Kolmnurkade sarnasuse tunnused. Hulknurkade sarnasus.

Pythagorase teoreem. Teravnurga trigonomeetrilised funktsioonid.

Ruumilised kujundid (püströöptahukas, püstprisma, püramiid, silinder, koonus, kera), nende pindala ja ruumala.

## **Ainevaldkond „Loodusained“**

### **1. Loodusteaduslik pädevus**

Loodusainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane loodusteaduslik pädevus, st suutlikkus väärtustada looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi; oskus vaadelda, mõista ning selgitada loodus-, tehis- ja sotsiaalkeskkonnas eksisteerivaid objekte, nähtusi ning protsesse, märgata ja määratleda elukeskkonnas esinevaid probleeme, neid loovalt lahendada, kasutades loodusteaduslikku meetodit; väärtustada looduslikku mitmekesisust ning vastutustundlikku ja säästvat eluviisi; hinnata looduses viibimist.

Loodusainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi ümbritseva elukeskkonna, selle uurimise ning loodusteaduste ja tehnoloogia saavutuste vastu ning on motiveeritud edasisteks õpinguteks;
- 2) vaatleb, analüüsib ning selgitab elukeskkonna objekte, nähtusi ja elukeskkonnas toimuvaid protsesse, leiab nendevahelisi seoseid ning teeb järeldusi, rakendades loodusainetes omandatud teadmisi ja oskusi;
- 3) oskab märgata, sõnastada ja lahendada loodusteaduslikke probleeme, kasutades loodusteaduslikku meetodit ning loodusteaduslikku terminoloogiat suulises ja kirjalikus kõnes;
- 4) oskab esitada uurimisküsimusi, plaanida ja korraldada eksperimenti ning teha tõendusmaterjali põhjal järeldusi;
- 5) kasutab loodusteaduste- ja tehnoloogiaalase info hankimiseks erinevaid allikaid, sh veebimaterjale, analüüsib ning hindab neis sisalduva info tõepärasust;
- 6) oskab teha igapäevaelulisi elukeskkonnaga seotud otsuseid ja neid põhjendada, kasutades loodus- ning sotsiaalainetes omandatud teadmisi ja oskusi ning arvestades kujundatud väärtushinnanguid;
- 7) mõistab loodusteaduste tähtsust teaduse ja tehnoloogia arengus ning teab valdkonnaga seotud elukutseid;
- 8) väärtustab elukeskkonda kui tervikut, sellega seotud vastutustundlikku ja säästvat käitumist ning järgib tervislikke eluviise.

### **2. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming**

Valdkonna õppeainetega kujundatakse loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast kirjaoskust, mis moodustab loodusteadusliku pädevuse. Loodusteaduslikes õppeainetes käsitletakse keskkonna bioloogiliste, geograafiliste, keemiliste, füüsikaliste ja tehnoloogiliste objektide ning protsesside omadusi, seoseid ja vastastikmõjusid. Loodusainete esitus ning sellega seotud õpilaskeskne õppimine tugineb sotsiaalsele konstruktivismile – tervikülevaade loodusteaduslikest faktidest ja teooriatest ning nendega seotud rakendustest ja elukutsetest omandatakse keskkonnast lähtuvate probleemide lahendamise kaudu. Aktiivne loodusvaldkondlik loometöö arendab põhikooli õpilaste loodusteaduslikku maailmakäsitlust ning aitab neil valida elukutset.

Tähtsal kohal on sisemiselt motiveeritud ja loodusvaldkonnast huvitava õpilase kujundamine, kes märkab ja teadvustab keskkonnaprobleeme ning oskab neid lahendada ja langetada pädevaid otsuseid. Õppimise keskmes on loodusteaduslike probleemide lahendamine loodusteaduslikule meetodile tuginevas uurimuslikus õppes, mis hõlmab objektide või protsesside vaatlust, probleemide määramist, taustinfo kogumist ja analüüsimist,

uurimisküsimuste ja hüpoteeside sõnastamist, katsete ja vaatluste plaanimist ning tegemist, saadud andmete analüüsi ja järelduste tegemist ning kokkuvõtete suulist ja kirjalikku esitamist. Sellega kaasneb uurimisoskuste omandamine ning õpilaste kõrgemate mõtlemistasandite areng.

Ainevaldkonnasisene lõiming kujundab õpilaste integreeritud arusaamist loodusest kui terviksüsteemist, milles esinevad vastastikused seosed ning põhjuslikud tagajärjed.

**Loodusõpetus** kujundab alusteadmised ja -oskused teiste loodusteaduslike ainete (bioloogia, füüsika, geograafia ja keemia) õppimiseks ning loob aluse teadusliku mõtlemisviisi kujunemisele. Õpilane õpib märkama ning eesmärgistatult vaatlema elus- ja eluta looduse objekte ning nähtusi, andmeid koguma ja analüüsima ning nende põhjal järeldusi tegema. Praktiliste tegevuste kaudu õpitakse leidma probleemidele erinevaid lahendusi ja analüüsima nende võimalikke tagajärgi.

**Bioloogia** kujundab õpilastel tervikarusaama eluslooduse põhilistest objektidest ja protsessidest ning elus- ja eluta looduse vastastikustest seostest.

**Geograafia** kujundab õpilaste arusaama looduses ja ühiskonnas toimuvatest nähtustest ja protsessidest, nende ruumilisest levikust ning vastastikustest seostest.

**Füüsikas** omandavad õpilased arusaama põhilistest füüsikalistest protsessidest ning looduseaduste rakendamise võimalustest tehnika ja tehnoloogia arengus.

**Keemias** omandavad õpilased teadmisi ainete ehitusest ja omadustest, oskusi keemilistes nähtustes orienteeruda ning suutlikkuse mõista eluslooduses ja inimtegevuses toimuvate keemiliste protsesside seaduspärasusi.

### 3. Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Loodusainetes saavad õpilased tervikülevaate looduskeskkonnas valitsevatest seostest ja vastastikmõjudest ning inimtegevuse mõjust keskkonnale. Loodusainete õpetamise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riikliku õppekava üldosas kirjeldatud üldpädevusi. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ja käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud ja enesekehtestamisoskus loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

**Kultuuri- ja väärtuspädevus.** Kujundatakse positiivne hoiak kõige elava ja ümbritseva suhtes, arendatakse huvi loodusteaduste kui uusi teadmisi ja lahendusi pakkuva kultuurinähtuse vastu, teadvustatakse loodusliku mitmekesisuse tähtsust ning selle kaitse vajadust, väärtustatakse jätkusuutlikku ja vastutustundlikku eluviisi ning kujundatakse tervislikke eluviise.

**Sotsiaalne ja kodanikupädevus.** Õpitakse hindama inimtegevuse mõju looduskeskkonnale, teadvustatakse kohalikke ja globaalseid keskkonnaprobleeme ning leitakse neile lahendusi. Olulisel kohal on dilemmaprobleemide lahendamine, kus otsuseid langetades tuleb loodusteaduslike seisukohtade kõrval arvestada inimühiskonnaga seotud aspekte – seadusandlikke, majanduslikke ning eetilisi-moraalseid seisukohti. Sotsiaalset pädevust kujundavad ka loodusainetes rakendatavad aktiivõppemeetodid: rühmatöö uurimuslikus õppes

ja dilemmaprobleeme lahendades, vaatlus- ja katsetulemuste analüüs ning kokkuvõtete suuline esitus.

**Enesemääratluspädevus.** Bioloogiatundides, kus käsitletakse inimese anatoomia, füsioloogia ja tervislike eluviiside teemasid, selgitatakse individuaalset energia- ja toitumisvajadust, tervisliku treeningu individualiseeritust, haigestumisega seotud riske ning tervislike eluviiside erinevaid aspekte.

**Õpipädevus.** Erinevate õpitegevuste kaudu arendatakse probleemide lahendamise ja uurimusliku õppe rakendamise oskust: õpilased omandavad oskused leida loodusteaduslikku infot, sõnastada probleeme ja uurimisküsimusi, plaanida ja teha katseid või vaatlusi ning koostada kokkuvõtteid. Õpipädevuse arengut toetavad IKT-põhised õpikeskkonnad, mis kiire ja individualiseeritud tagasiside kaudu võimaldavad rakendada erinevaid õpistrateegiaid.

**Suhtluspädevus.** Õppes on tähtsal kohal loodusteadusliku info otsimine erinevatest allikatest, sh internetist, leitud teabe analüüs ja tõepärasuse hindamine. Olulisel kohal on vaatlus- ja katsetulemuste korrektne vormistamine ning kokkuvõtete kirjalik ja suuline esitus. Ühtlasi arendavad kõik loodusained vastavatele teadusharudele iseloomulike mõistete ja sümbolite korrektset kasutamist nii abstraktses teaduslikus kui ka konkreetsetes igapäevases kontekstis.

**Matemaatika- ja loodusteaduste- ning tehnoloogiaalane pädevus.** Õpitakse mõistma loodusteaduslikke küsimusi, teaduse ja tehnoloogia tähtsust ning mõju ühiskonnale, kasutama uut tehnoloogiat ja tehnoloogilisi abivahendeid õppeülesandeid lahendades ning tegema igapäevaelus tõendus põhiseid otsuseid. Kõigis loodusainetes koostatakse ja analüüsitakse arvjooniseid, võrreldakse ning seostatakse eri objekte ja protsesse. Uurimusliku õppe vältel esitatakse katse- või vaatlusandmeid tabelitena ja arvjoonistena ning seostatakse arvulisi näitajaid lahendatava probleemiga.

**Ettevõtlikkuspädevus.** Loodusainete rakendusteaduslikke teemasid käsitledes ilmnevad abstraktsete teadusfaktide ja -teooriate igapäevaelulised väljundid. Koos sellega saadakse ülevaade loodusteadustega seotud elukutsetest ning vastava valdkonnaga tegelevatest teadusasutustest ja ettevõtetest. Ettevõtlikkuspädevuse arengut toetab uurimuslik käsitlus, kus süsteemselt plaanitakse katseid ja vaatlusi ning analüüsitakse tulemusi. Tähtsal kohal on keskkonnaga seotud dilemmade lahendamine ja pädevate otsuste tegemine, mis peale teaduslike seisukohtade arvestavad sotsiaalseid aspekte.

**Digipädevus.** Kasutatakse digivahendeid usaldusväärse ja asjakohase teabe otsimiseks ning andmete kogumiseks. Õpitakse rakendama digitaalset teabeallikaid ja saadud teabe põhjal lahendama loodusteaduslikke probleeme ning arutlema keskkonnas toimivate protsesside üle. Analüüsitakse ja visualiseeritakse digitaalset kogutud vaatlusandmeid. Digikeskkonnas suheldes järgitakse igapäevaelu väärtuspõhimõtteid ning jälgitakse ohutut teabe kasutamist.

#### **4. Loodusainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega**

**Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled.** Loodusaineid õppides ja loodusteaduslike tekstidega töötades arendatakse õpilaste teksti mõistmise ja analüüsimise oskust. Erinevaid tekste, nt referaate, esitlusi jm luues kujundatakse oskust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada nii suuliselt kui ka kirjalikult. Õpilasi õpetatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Õpilastes arendatakse oskust hankida teavet eri allikatest ja seda kriitiliselt hinnata. Juhitakse tähelepanu tööde

korrektsele vormistamisele ja viitamisele ning intellektuaalse omandi kaitsele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga loodusteaduslikke mõisteid ning võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

**Matemaatika.** Matemaatikapädevuste kujunemist toetavad loodusained uurimusliku ja probleemõppe kaudu, arendades loovat ning kriitilist mõtlemist. Uurimuslikus õppes on tähtis koht andmete analüüsil ja tõlgendamisel ning tulemuste esitamisel tabelite, graafikute ja diagrammidena. Loodusnähtuste seoseid uurides rakendatakse matemaatilisi mudeleid.

**Sotsiaalsained.** Loodusainete õppimine aitab mõista inimese ja ühiskonna toimimist, kujundab oskust näha ühiskonna arengu seoseid keskkonnaga, teha teadlikke valikuid, toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

**Kunstiained.** Kunstipädevuse kujunemist toetavad uurimistulemuste vormistamine, esitluste tegemine, näitustel käimine, looduse ilu väärtustamine õppekäikudel jms.

**Tehnoloogia.** Õppides mõistma looduse kui süsteemi funktsioneerimise lihtsamaid seaduspärasusi ning inimese ja tehnika mõju looduskeskkonnale, areneb õpilaste tehnoloogiline pädevus. Füüsikateadmised loovad teoreetilise aluse, et mõista seoseid looduse, tehnika ja tehnoloogia vahel. Tehnoloogilist pädevust arendatakse, kasutades õppes tehnoloogilisi, sh IKT vahendeid.

**Kehaline kasvatus.** Loodusainete õppimine toetab kehalise aktiivsuse ja tervisliku eluviisi väärtustamist.

## 5. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Loodusainete õppimine seondub kõigi riikliku õppekava üldosas kirjeldatud läbivate teemadega. Õppekava läbivaid teemasid peetakse silmas valdkonna õppeainete eesmärgiseadet, õpitulemusi ning õppesisu kavandades lähtuvalt kooliastmest ning õppeaine spetsiifikast.

**Keskkond ja jätkusuutlik areng.** Loodusainetel on kandev roll läbiva teema elluviimisel.

**Elukestev õpe ja karjääri plaanimine.** Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mida on vaja tulevases tööelus. Loodusaineid õppides kasvab õpilaste teadlikkus karjäärivõimalustest ning saadakse teavet edasiõppimisvõimaluste kohta loodusteadustega ja loodusvaldkonna ning keskkonnakaitsega seotud erialadel. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt tutvuda ettevõttega.

**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.** Kodanikuõiguste ja -kohustuste tunnetamine seostub keskkonnaküsimustega.

**Kultuuriline identiteet.** Loodusteadused moodustavad osa kultuurist, kuhu on oma panuse andnud ka Eestiga seotud loodusteadlased. Maailma kultuuriline mitmekesisus lõimub rahvastikuteemadega geograafias.

**Teabekeskond.** Loodusaineid õppides kogutakse teavet infoallikatest, hinnatakse ning kasutatakse teavet kriitiliselt.

**Tehnoloogia ja innovatsioon.** Loodusainetes rakendatakse läbivat teemat IKT vahendite kasutamise kaudu aineõpetuses.

**Tervis ja ohutus.** Loodusainete õppimine aitab õpilastel mõista tervete eluviiside ja tervisliku toitumise tähtsust ning keskkonna ja tervise seoseid. Teoreetilise aluse õigele tervisekäitumisele annavad eelkõige bioloogia ja keemia. Loodusainete õppimine praktiliste tööde kaudu arendab õpilaste oskust rakendada ohutusnõudeid.

**Väärtused ja kõlblus.** Loodusteaduslike teadmiste ja oskuste alusel kujunevad elu ning elukeskkonna säilitamiseks vajalikud väärtushinnangud.



## Loodusõpetus

### Õpitulemused I kooliastmes

#### Väärtused ja hoiakud

3. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- 2) mõistab, et inimene on osa loodusest ning inimeste elu sõltub loodusest; suhtub loodusesse säästvalt;
- 3) märkab looduse ilu ja erilisust ning väärtustab oma kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust;
- 4) hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;
- 5) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast.

#### Uurimisoskused

3. klassi lõpetaja:

- 1) teeb lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi;
- 2) sõnastab oma meelte toel saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi;
- 3) teeb lihtsate vahenditega praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;
- 4) vormistab vaatlusinfo, teeb järeldusi ning esitleb neid;
- 5) kasutab õppetekstides leiduvaid loodusteaduslikke mõisteid suulises ja kirjalikus kõnes;
- 6) kasutab õpitud loodusteaduslikke teadmisi ja oskusi igapäevaelus otsuseid tehes.

#### Loodusvaatlused

3. klassi lõpetaja:

- 1) teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse;
- 2) kirjeldab loodus- ja tehisobjekte erinevate meeltega saadud teabe alusel;
- 3) märkab muutusi looduses ning seostab neid aastaegade vaheldumisega;
- 4) toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta eri aastaegadel;
- 5) toob näiteid looduses toimuvate aastaajaliste muutuste tähtsuse kohta inimese elus;
- 6) tunneb kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike;
- 7) käitub loodushoidlikult ning järgib koostegutsemise reegleid.

#### Loodusnähtused

3. klassi lõpetaja:

- 1) eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning vaatleb, nimetab, kirjeldab ja rühmitab neid;
- 2) eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning valdab ohutunnet tundmatute ainete vastu;
- 3) teeb juhendi järgi lihtsamaid praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid;
- 4) kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi korrektselt, valides sobivaid mõõtmisvahendeid;
- 5) selgitab kompassi töö põhimõtet, toetudes katsele magnetiga;
- 6) teeb katsega kindlaks elektrit juhtivad ja mittejuhtivad ained ning rakendab saadud teadmisi, kasutades elektririistu ohutult;
- 7) oskab ette näha liikumisega seotud ohuolukordi; toob näiteid, millest sõltub liikuva keha peatamise aeg ja teepikkus.

## **Organismide mitmekesisus ja elupaigad**

3. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab taimede, loomade ja seente välisehitust, seostab seda elukeskkonnaga ning toob näiteid nende tähtsuse kohta looduses;
- 2) eristab seeni, taimi ja loomi toitumise, kasvamise ning liikumisvõime järgi;
- 3) teab, et ühte liiki kuuluvad organismid on sarnased;
- 4) eristab selgroogseid (kala, kahepaikne, roomaja, lind ja imetaja) ning selgrootuid (putukad);
- 5) kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku;
- 6) eristab õistaime, okaspuud, sõnajalg- ja sammaltaime;
- 7) teab seente mitmekesisust, nimetab tuntumaid söödavaid ja mürgiseid kübarseeni ning oskab vältida mürgiste seentega seotud ohtusid;
- 8) arvestab taimede ja loomade vajadusi ning suhtub neisse vastutustundlikult;
- 9) toob näiteid erinevate organismide seoste kohta looduses ning koostab õpitud liikidest lihtsamaid toiduahelaid;
- 10) tunneb põhjalikult ühte taime-, seene- või loomaliiki, tuginedes koostatud uurimuslikule ülevaatele.

## **Inimene**

3. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab inimese välisehitust, kasutades mõõtmistulemusi;
- 2) järgib tervisliku toitumise põhimõtteid ja hügieeninõudeid ning väärtustab tervislikke eluviise;
- 3) teadvustab inimese vajadusi, tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist ning hoiab keskkonda;
- 4) toob näiteid, kuidas inimene sõltub loodusest ning muudab oma tegevusega loodust;
- 5) võrdleb inimeste elu maal ja linnas.

## **Plaan ja kaart**

3. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru lihtsast plaanist või kaardist ning leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte;
- 2) mõistab, et kaardi järgi on võimalik tegelikkust tundma õppida;
- 3) näitab Eesti kaardil oma kodukohta, suuremaid kõrgustikke, saari, poolsaari, lahtesid, jõgesid, järvi ja linnu;
- 4) määrab kompassi järgi põhja- ja lõunasuunda;
- 5) kirjeldab Eesti kaardi järgi objektide asukohti, kasutades ilmakaari.

## **Õppesisu 1. klassis (35 tundi)**

### **Inimese meeled ja avastamine (17 tundi)**

#### **Õpitulemused**

##### **1. klassi lõpetaja:**

- 1) kirjeldab loodus- ja tehisobjekte erinevate meeltega saadud teabe alusel;
- 2) eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning vaatleb, nimetab, kirjeldab ja rühmitab neid;
- 3) eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning valdab ohutunnet tundmatute ainete vastu;
- 4) teeb suuline juhendi järgi lihtsamaid praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid;
- 5) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast.

#### **Õpilane teab:**

1) loodus- ja tehisobjekted, elus- ja eluta looduse objektid ja nähtused, tahkeid ja vedelaid aineid; 2) kõige lihtsam ohutu käitumise reeglid looduses, tänaval.

#### **Õpilane oskab:**

- 1) eristada elus- ja eluta looduse objekte;
- 2) kirjeldada loodus- ja tehisobjekte;
- 3) nimetada, rühmitada elus- ja eluta kodumaa looduse objekte, ja ning inimese käes loodud esemeid;
- 4) eristada tahkeid ja vedelaid aineid;
- 5) osaleda mängus, juhindudes kavandatavatest eeskirjadest.

#### **Õppesisu**

Inimese meeled (silmanägemine, kuulmine, kompimine, maitsmine, haistmine) ja avastamine (tuba ja maja, klass ja kool, linn ja küla). Elus (tunnused: toitmine, hingamine, kasvamine, liikumine, paljundamine) ja eluta. Loodus ja mitte loodus. Esemed ja materjalid (objektide ja materjalide omadused: värv, suurus, kaal, läbipaistvus, maitse, lõhn, temperatuur). Tahkeid ja vedelaid aineid, nende omadused (puistuvus / voolavus, on vormis / ei ole vormi ja muu). Vesi meie ümber. 3 vee oleku (vedel, tahke, gaasiline). Vee omadused (värvitu, läbipaistev, maitsetu, lõhnatu, lahusti). Õhk.

**Mõisted:** omadus, meeled, elus, eluta, looduslik, tehislik, tahke, vedel.

#### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) meelte kasutamine mängulises ja uurimuslikus tegevuses;
- 2) elus- ja eluta objektide rühmitamine;
- 3) tahkete ja vedelate ainete omaduste võrdlemine;
- 4) õppekäik kooliümbruse elus- ja eluta loodusega tutvumiseks.

### **Aastaajad (18 tundi)**

#### **Õpitulemused**

1. klassi lõpetaja:

- 1) märkab muutusi looduses ning seostab neid aastaegade vaheldumisega;
- 2) toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta eri aastaegadel; 3) toob näiteid looduses toimivate aastaajaliste muutuste tähtsuse kohta inimese elus;
- 4) tunneb kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike;
- 5) käitub loodushoidlikult ning järgib koostegutsemise reegleid;
- 6) suuline juhendi järgi teeb lihtsamaid praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid;
- 7) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast;
- 8) hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;
- 9) märkab looduse ilu ja erilisust ning väärtustab oma kodukoha elurikkust mitmekesisust;
- 10) mõistab, et inimene on osa loodusest ning inimeste elu sõltub loodusest; suhtub loodusesse säästvalt;
- 11) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat.

#### **Õpilane teab:**

- 1) õppinud ja kõige tavalisemaid taimi, loomad ja seened;
- 2) õppinud taimi, loomad ja seened elu ilmingud, eluviis ja elupaigad;
- 3) looduslike paikade olemus.

#### **Õpilane oskab:**

- 1) nimetada, rühmitada elus- ja eluta kodumaa looduse objekte, ja ning inimese käes loodud esemeid;
- 2) jälgida ja kirjeldada looduse hooajalisi muutusi;
- 3) teostada kõige lihtsamaid vaatlusi looduses;
- 4) osaleda mängus, juhindudes kavandatavatest eeskirjadest.

## **Õppesisu**

Aastaaegade vaheldumine looduses seoses soojuse ja valguse muutustega. Taimed (metsik ja kultuuriline), loomad (metsik ja kodune), linnud (rändav ja istuv; laulmine, kodune) ja seened (söödav ja toidutamata) erinevates aastaaegades. Elu rikkalikkus ja maastiku mitmekesisus. Taimed, loomad ja seened eri aastaaegadel. Kodukoha elurikkus ja maastikuline mitmekesisus.

**Mõisted:** aastaajad, märgid, suvi, sügis, talv, kevad, suvekuud, sügis kuud, talvekuud, kevad kuud, omadused, soojus, valgus, ilm, taim, looduslik taim, puu, põõsas, leht, vili, lehtpuu, okaspuu, nõelad, metsataimed, kultuuritaim, teraviljad, aia taimed, puuviljad, marjad, aed marjad, metsamarjad, köögiviljad, juurviljad, seene, söödav seene, toitumatud seened, loom, metsloom, koduloom, beebi, metsaline, lind, rändlind, istuvad linnud, laululind, kodulind, kala, putukas, kodumaa, veekogu, maastik.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) õppekäigud aastaajaliste erinevuste vaatlemiseks. Maastikuvaatlus;
- 2) puu ja sellega seotud elustiku aastaringne jälgimine;
- 3) tutvumine aastaajaliste muutustega veebimaterjalide põhjal.

## **Õppesisu 2. klassis (35 tundi)**

### **Väärtused ja hoiakud**

2. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- 2) mõistab, et inimene on osa loodusest ning inimeste elu sõltub loodusest; suhtub loodusesse säästvalt;
- 3) hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;
- 4) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast.

### **Uurimisoskused**

2. klassi lõpetaja:

- 1) teeb lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi;
- 2) teeb lihtsate vahenditega praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;
- 3) vormistab vaatlusinfo, teeb järeldusi ning esitleb neid;
- 4) kasutab õppetekstides leiduvaid loodusteaduslikke mõisteid suulises ja kirjalikus kõnes.

### **Loodusvaatlused**

2. klassi lõpetaja:

- 1) teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse;
- 2) kirjeldab loodus- ja tehisobjekte erinevate meeltega saadud teabe alusel;
- 3) märkab muutusi looduses ning seostab neid aastaaegade vaheldumisega;
- 4) toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta eri aastaaegadel;
- 5) toob näiteid looduses toimuvate aastaajaliste muutuste tähtsuse kohta inimese elus;
- 6) tunneb kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike;
- 7) käitub loodushoidlikult ning järgib koostegutsemise reegleid.

### **Loodusnähtused**

2. klassi lõpetaja:

- 1) eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning vaatleb, nimetab, kirjeldab ja rühmitab neid;
- 2) eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning valdab ohutunnet tundmatute ainete vastu;
- 3) teeb juhendi järgi lihtsamaid praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid;
- 4) kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi korrektselt, valides sobivaid mõõtmisvahendeid.

### **Organismide mitmekesisus ja elupaigad**

2. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab taimede, loomade ja seente välisehitust;
- 2) eristab seeni, taimi ja loomi toitumise, kasvamise ning liikumisvõime järgi.

### **Organismid ja elupaigad (15 tundi)**

Õpitulemused

2. klassi lõpetaja:

- 1) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast;
- 2) hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;
- 3) märkab looduse ilu ja erilisust ning väärtustab oma kodukoha elurikkust mitmekesisust;
- 4) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- 5) teeb lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi;
- 6) sõnastab oma meelte toel saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi;
- 7) teeb lihtsate vahenditega praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;
- 8) vormistab vaatlusinfo, teeb elementaarseid järeldusi ning esitleb neid õpetaja juhendamisel erinevates vormides: visand, skeem, klastrid, tabel, diagramm.

**Õpilane teab:**

- 1) elu ilmingud, eluviis ja uuritud taimede ja loomade elupaigad;
- 2) mõisted: taimerühmad (tüübid) (puud, põõsad, heintaimed; maismaataimed, veetaimed);
- 3) taimeosad: juur, vars, leht, lill, puuvili, seeme;
- 4) taimeelu iga organi funktsioonid;
- 5) mõisted: loomade rühmad (klassid): putukad, kalad, linnud, imetajad või loomad, kahepaiksed, roomajad; loomade rühmad (liigid) nende elupaikades: maismaaloomad ja veeloomad; loomade rühmad toitumismeetodil: taimtoidulised, röövlikud [putuktoidulised ja lihasööjad], omnivores), kodu- ja metsloomad;
- 6) looma elulised vajadused (vesi, toit, õhk, soojus, valgus);
- 7) looma peamised kehaosad: pagasiruumi, jäsemed, pea, kael, saba;
- 8) iga kehaosa roll looma elus;
- 9) uuris kõige tavalisemaid taimi ja loomi Eestis ja kohaliku kohad loodus.

**Õpilane oskab:**

- 1) nimetada, näitada, eristada taimede peamised osad (elundid) ja seletada nende tähendust;
- 2) välja selgitada kõige levinumad looduslikud taimed välimusest;
- 3) nimetada ja eristada mürgiseid ja ravimtaimi;
- 4) kirjeldada loomade välist ülesehitust, leida sarnasusi ja erinevusi nende vahel;
- 5) määrata iga rühma tavaliste loomade välimuse (putukad, kalad, linnud, imetajad või loomad, kahepaiksed, roomajad);
- 6) järgida looduse käitumisreegleid; haridusliku ja kognitiivse tekstiga töötamiseks, valida informatsiooni arvukuse tähtsus ja tähtsus, suulisi sõnumeid;
- 7) töötada iseseisvalt, paarides ja grupis;
- 8) kuulata klassikaaslast, väljendada oma arvamust või nõustuda kellegi teise arvamusega.

**Õppesisu**

Maa taimed (puud, põõsad, rohttaimed) ja loomad (putukad, kalad, linnud, imetajad või loomad, kahepaiksed, roomajad), välisstruktuur ja mitmekesisus. Taimede ja loomade eluavaldused: toitumine ja kasvu. Toataimed. Koduloomad. Erinevus veetaimedest ja loomadest maismaas organismidest.

**Mõisted:** maa taimed, veetaimed, toataimed; "taimede rühmad (liigid)" (puud, põõsad, heintaimed; maa taimed, veetaimed); puu, põõsastik, rohttaim, teravili; juur, vars, leht, lill, puuvili, seeme; viljapuud, okaspuud, dekoratiivsed põõsad, marjapõõsad, umbrohi, ranniku taimed, põhja taimed, ujuvad taimed; loomade rühmad (klassid) (putukad, kalad, linnud, imetajad või loomad, kahepaiksed, roomajad), "loomade rühmad (liigid)" nende elupaikades

(maismaaloomad ja veeloomad), loomade rühmad toitumismeetodil (taimtoidulised, röövellikud [putuktoidulised ja lihasööjad], omnivores), kodu- ja metsloomad; rändavad ja istuvad linnud, veelinde, lemmikloom; pea, kael, pagasiruum, jalad, jäsemed, saba, tiivad, nokk, plüsm, karusnahk, kaalud, uimed, lõhed; toitumine, kasv.

#### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) loodusvaatlused: taimede välisehitus; loomade välisehitus;
- 2) ühe taime või looma uurimine, ülevaate koostamine;
- 3) uurimus: taime kasvu sõltuvus soojusest ja valgusest;
- 4) õppekäik: organismid erinevates elukeskkondades.

#### **Mõõtmine ja võrdlemine (5 tundi)**

##### **Õpitulemused**

2. klassi lõpetaja:

- 1) kaalub keha (toit), mõõdab temperatuuri õigesti (õhk, vesi, pinnas, inimkeha) ja mõõtmed (pikkus, laius, kõrgus), sobivate mõõteriistade valimine;
- 2) valmistab mõõtmisandmeid tabeli, jooniste kujul (õpetaja juhendamisel), teeb järeldusi ja tutvustab neid;
- 3) teeb lihtsate vahenditega praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid.

##### **Õpilane teab:**

- 1) mõisted: "termomeeter", "temperatuur", "mõõtmine", "temperatuuriühik - kraad", "kogemus"; 2) termomeetri seade;
- 3) põhimõisted: "mõõtmine", "pikkusühikud", "sentimeetri (lindi mõõt)", "rostomeer";
- 4) pikkuse mõõtühikud (m, dm, cm, mm) ja nende suhe;
- 5) pikkuse mõõteseadmed: sentimeetri (ruleti), rostomeer, joonlaud;
- 6) mõisted: "mõõtmine", "massi mõõtühikud", "kaalud", "kaal", "kaalumine"; kaalumisseade;
- 7) praktilise töö ohutuseeskirjad, katsed.

##### **Õpilane oskab:**

- 1) kasutada termomeetrit;
- 2) korreleeruvaid pikkuseühikuid;
- 3) mõõta ja võrrelda pikkust (kõrgus, laius);
- 4) valida sobiv pikkuse mõõtmise vahend (ruleti või rostomeer, joonlaud);
- 5) pikkade mõõtmiste tulemused õigesti;
- 6) kasutada kaalusid;
- 7) jälgida, käituda ja kirjeldada lihtsamaid katseid, teha järeldusi; vaadeldava ja uuritava materjali kujundamiseks tabeli, joonise või diagrammi kujul (õpetaja juhendamisel);
- 8) kasutada kõnes oleva teema põhimõisteid.

##### **Õppesisu**

Kaalumine, pikkuse ja temperatuuri mõõtmine.

**Mõisted:** mõõtühik, termomeeter, temperatuur, temperatuuriühik - kraad, kaalud, kaalumine, kaal, mass ühikut, pikkusühikud, sentimeetrid (mõõdulindid), kasvumõõtja, mõõtmine, kogemus, katse.

#### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) kehade kaalumine;
- 2) õpilaste pikkuse mõõtmine ja võrdlemine;
- 3) temperatuuri mõõtmine erinevates keskkondades.

#### **Inimene (9 tundi)**

##### **Õpitulemused**

2. klassi lõpetaja:

- 1) mõõtmiste tulemuste kasutamine iseloomustab inimese välist struktuuri;

- 2) järgib tervisliku toitumise ja hügieeni põhimõtteid, hindab tervislikku eluviisi;
- 3) mõistab inimese vajadusi (ka toitumises), tarbib ratsionaalselt, püüdes mitte kahjustada oma tervist ega teiste tervist, hoolitseb keskkonna eest;
- 4) annab näiteid inimese sõltuvusest loodusest, osaleb keskkonna parandamisel;
- 5) võrdleb inimeste maa- ja linnaelu;
- 6) teeb lihtsate vahenditega praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;
- 7) liigub looduses (asulates) turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast;
- 8) mõistab, et inimene on osa loodusest, et inimeste elu sõltub loodusest; viitab loodusele hoolikalt;
- 9) kavas vastavalt planeeritava teema projekteerimisele, kogub materjale (tahked ja mittepidevad tekstid, fotod, pildid, joonised) eraldi lehel või mitmel lehel.

### **Õpilane teab:**

- 1) inimese looduse koht looduses, selle sarnasus teiste organismidega ja nende erinevus;
- 2) isiku välistruktuur;
- 3) kehaosad;
- 4) pagasiruumi, pea, näo, käte, jalgade osad;
- 5) mõisted: "vajadus", "toit", "toit";
- 6) tervisliku toitumise alus, selle tähtsus inimeste elus;
- 7) toidu tarbimise reeglid;
- 8) laua käitumisreeglid;
- 9) isikliku hügieeni reeglid;
- 10) linna ja küla tunnused;
- 11) mis vahe on linna elus ja küla elus;
- 12) mis tähendab ettevaatlikku suhtumist oma tervisele ja keskkonnale.

### **Õpilane oskab:**

- 1) mõõta oma kasvu võrdlemisel;
- 2) järgige ratsionaalse toitumise reegleid;
- 3) järgige tabelis toodud käitumisreegleid;
- 4) järgige isikliku hügieeni eeskirju;
- 5) korraldada oma puhkust;
- 6) moodusta igapäevased rutiinid;
- 7) selgitage inimese suhet loodusega;
- 8) hoolitsedes oma tervise ja keskkonna eest;
- 9) kasutada kõnes teema põhimõisteid;
- 10) töötada tekstiga, valida informatsiooni arvukuse tähtsus ja tähtsus, teha suulisi sõnumeid;
- 11) töötada iseseisvalt.

### **Õppesisu**

Inimene. Välisehitus. Inimese toiduvajadused ja tervislik toitumine. Hügieen kui tervist hoidev tegevus. Inimese elukeskkond.

**Mõisted:** keha, kehaosad, toit, toiduaine, tervis, haigus, asulad: linn, alev, küla.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) enesevaatlus, mõõtmine;
- 2) tervisliku päevamenüü koostamine;
- 3) õppekäik asula kui inimese elukeskkonna uurimiseks.

### **Ilm (6 tundi)**

#### **Õpitulemused**

2. klassi lõpetaja:

- 1) teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse;
- 2) mõõdab õigesti temperatuuri (õhk, vesi), valides sobivad mõõtevahendid;

- 3) märkab muutusi looduses ning seostab neid aastaegade vaheldumisega;
- 4) täidab kõige lihtsamaid looduslikke vaatlusi ja uurimistööga seotud tegevusi;
- 5) sõnastab oma meelte toel saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi;
- 6) toob näiteid looduses toimuvate aastaajaliste muutuste tähtsuse kohta inimese elus;
- 7) vormistab vaatlusinfo, teeb elementaarseid järeldusi ning esitleb neid õpetaja juhendamisel erinevates vormides: visand, skeem, klastrid, tabel, diagramm.
- 8) märkab looduse ilu ja erilisust ning väärtustab oma kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust;
- 9) hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;
- 10) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- 11) käitub loodushoidlikult ning järgib koostegutsemise reegleid;
- 12) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast;
- 13) teeb lihtsate vahenditega praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid.

#### **Õpilane teab:**

- 1) mõisted: "soe ja külm ilm", "õhutemperatuur", "pilvisus", "tuul", "sademed (vihm, lumi)", "ilmastikunähtused", "termomeeter", "välistermomeetr", "veetermomeeter", "temperatuur", "mõõtmine", "temperatuuriühik - kraad";
- 2) ilmastiku elemendid (õhutemperatuur, pilvisus, sademed, tuul);
- 3) tavapärased sümbolid looduse jälgimiseks (taeva seisund: pilvitu, pilves, sompus; sademed: vihm, lumi; tuule suund; looduse nähtused: jää, äike ja välk);
- 4) mis viitab elutu loodusele;
- 5) ilmastiku muutumise põhjused;
- 6) tervisliku ja ohutu eluviisi reeglid.

#### **Õpilane oskab:**

- 1) eristada esemeid ja elutu looduse nähtusi, samuti nimetada, kirjeldada ja grupeerida neid;
- 2) vaatad ilmastikku, määrama ilmastiku märke kindlal päeval;
- 3) kasuta välist ja veetermomeetrit;
- 4) selgitada ilmastiku muutumise põhjuseid;
- 5) kirjeldada veeringe looduses;
- 6) jälgige, teostada praktiline töö, kirjeldage oma tähelepanekuid, teha järeldusi; vaadelda ja uurida materjali tabeli, joonise või diagrammi kujul (õpetaja juhendamisel);
- 7) kasutada kõnes teema põhimõisteid;
- 8) järgima looduse käitumisreegleid; haridusliku ja kognitiivse tekstiga töötamine, valida informatsiooni arvukuse tähtsus ja tähtsus, teha suulisi sõnumeid;
- 9) töötada iseseisvalt, paarides ja grupis;
- 10) kuulake klassikaaslast, väljendada oma arvamust või nõustuda kellegi teise arvamusega.

#### **Õppesisu**

Ilmavaatlused. Ilmastikunähtused. Ilm ja selle elemendid: õhutemperatuur, pilvisus, sademed, tuul. Ilmutuse põhjused. Veeringe looduse

**Mõisted:** pilvisus, tuul, õhutemperatuur, sademed: vihm, lumi. soe ja külm ilm, ilmastikunähtused, termomeeter, välistermomeetr, veetermomeeter, temperatuur, mõõtmine, temperatuuriühik – kraad

#### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) ilma vaatlemine;
- 2) õhutemperatuuri mõõtmine;
- 3) ilmaennustuse ja tegeliku ilma võrdlemine.

#### **Õppesisu 3. klassis (35 tundi)**

##### **Väärtused ja hoiakud**

3. klassi lõpetaja:



- 1) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- 2) mõistab, et inimene on osa loodusest ning inimeste elu sõltub loodusest; suhtub loodusesse säästvalt;
- 3) märkab looduse ilu ja erilisust ning väärtustab oma kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust;
- 4) hoolib elusolenditest ja nende vajadustest;
- 5) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast.

### **Uurimisoskused**

#### 3. klassi lõpetaja:

- 1) teeb lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi;
- 2) sõnastab oma meelte toel saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi;
- 3) teeb lihtsate vahenditega praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;
- 4) vormistab vaatlusinfo, teeb järeldusi ning esitleb neid;
- 5) kasutab õppetekstides leiduvaid loodusteaduslikke mõisteid suulises ja kirjalikus kõnes;
- 6) kasutab õpitud loodusteaduslikke teadmisi ja oskusi igapäevaelus otsuseid tehes.

### **Loodusvaatlused**

#### 3. klassi lõpetaja:

- 1) teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse;
- 2) kirjeldab loodus- ja tehisobjekte erinevate meeltega saadud teabe alusel;
- 3) märkab muutusi looduses ning seostab neid aastaegade vaheldumisega;
- 4) toob näiteid erinevate organismide eluvalduste ja omavaheliste seoste kohta eri aastaegadel; 5) toob näiteid looduses toimuvate aastaajaliste muutuste tähtsuse kohta inimese elus;
- 6) tunneb kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike;
- 7) käitub loodushoidlikult ning järgib koostegutsemise reegleid.

### **Loodusnähtused**

#### 3. klassi lõpetaja:

- 1) eristab elus- ja eluta looduse objekte ja nähtusi ning vaatleb, nimetab, kirjeldab ja rühmitab neid;
- 2) eristab tahkeid ja vedelaid aineid ning valdab ohutunnet tundmatute ainete vastu;
- 3) teeb juhendi järgi lihtsamaid praktilisi töid, järgides ohutusnõudeid;
- 4) kaalub kehi, mõõdab temperatuuri ja pikkusi korrektselt, valides sobivaid mõõtmisvahendeid; 5) selgitab kompassi töö põhimõtet, toetudes katsele magnetiga;
- 6) teeb katsega kindlaks elektrit juhtivad ja mittejuhtivad ained ning rakendab saadud teadmisi, kasutades elektririistu ohutult;
- 7) oskab ette näha liikumisega seotud ohuolukordi; toob näiteid, millest sõltub liikuva keha peatamise aeg ja teepikkus.

### **Organismide mitmekesisus ja elupaigad**

#### 3. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab taimede, loomade ja seente välisehitust, seostab seda elukeskkonnaga ning toob näiteid nende tähtsuse kohta looduses;
- 2) eristab seeni, taimi ja loomi toitumise, kasvamise ning liikumisvõime järgi;
- 3) teab, et ühte liiki kuuluvad organismid on sarnased;
- 4) eristab selgroogseid (kala, kahepaikne, roomaja, lind ja imetaja) ning selgrootuid (putukad);
- 5) kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku;
- 6) eristab õistaime, okaspuud, sõnajalg- ja sammaltaime;
- 7) teab seente mitmekesisust, nimetab tuntumaid söödavaid ja mürgiseid kübarseeni ning oskab vältida mürgiste seentega seotud ohtusid;
- 8) arvestab taimede ja loomade vajadusi ning suhtub neisse vastutustundlikult;

- 9) toob näiteid erinevate organismide seoste kohta looduses ning koostab õpitud liikidest lihtsamaid toiduahelaid;
- 10) tunneb põhjalikult ühte taime-, seene- või loomaliiki, tuginedes koostatud uurimuslikule ülevaatele.

### **Inimene**

3. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab inimese välisehitust, kasutades mõõtmistulemusi;
- 2) järgib tervisliku toitumise põhimõtteid ja hügieeninõudeid ning väärtustab tervislikke eluviise;
- 3) teadvustab inimese vajadusi, tarbib vastutustundlikult, väldib enda ja teiste tervise kahjustamist ning hoiab keskkonda;
- 4) toob näiteid, kuidas inimene sõltub loodusest ning muudab oma tegevusega loodust;
- 5) võrdleb inimeste elu maal ja linnas.

### **Plaan ja kaart**

3. klassi lõpetaja:

- 1) saab aru lihtsast plaanist või kaardist ning leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte;
- 2) mõistab, et kaardi järgi on võimalik tegelikkust tundma õppida;
- 3) näitab Eesti kaardil oma kodukohta, suuremaid kõrgustikke, saari, poolsaari, lahtesid, jõgesid, järvi ja linnu;
- 4) määrab kompassi järgi põhja- ja lõunasuunda;
- 5) kirjeldab Eesti kaardi järgi objektide asukohti, kasutades ilmakaari.

### **Organismide rühmad ja kooselu (16 tundi)**

#### **Õpitulemused**

3. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab taimede, loomade ja seente välisehitust, seostab seda elukeskkonnaga ning toob näiteid nende tähtsuse kohta looduses;
- 2) eristab seeni, taimi ja loomi toitumise, kasvamise ning liikumisvõime järgi;
- 3) teab, et ühte liiki kuuluvad organismid on sarnased;
- 4) eristab selgroogseid (kala, kahepaikne, roomaja, lind ja imetaja) ning selgrootuid (putukad);
- 5) kirjeldab õpitud loomaliikide eluviise ja elupaiku;
- 6) eristab õistaime, okaspuud, sõnajalg- ja sammaltaime;
- 7) teab seente mitmekesisust, nimetab tuntumaid söödavaid ja mürgiseid kübarseeni ning oskab vältida mürgiste seentega seotud ohtusid;
- 8) arvestab taimede ja loomade vajadusi ning suhtub neisse vastutustundlikult;
- 9) toob näiteid erinevate organismide seoste kohta looduses ning koostab õpitud liikidest lihtsamaid toiduahelaid;
- 10) tunneb põhjalikult ühte taime-, seene- või loomaliiki, tuginedes koostatud uurimuslikule ülevaatele.
- 11) kasutab haridus tekstides leiduvat loodusteaduslikku mõistet suulises ja kirjalikus kõnes;
- 12) rakendab omandatud teadmisi ja oskusi, teeb otsuseid igapäevaelus;
- 13) tunneb huvi looduse ja selle uurimise vastu ning kasutab julgelt loovust ja fantaasiat;
- 14) teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse;
- 15) teeb lihtsamaid loodusvaatlusi ning uurimuslikke tegevusi; järgib kollektiivse tegevuse reegleid;
- 16) teeb lihtsate vahenditega praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;
- 17) õigesti mõõdab temperatuuri ja mõõtmeid, valides sobivad mõõtevahendid;
- 18) sõnastab oma meelte toel saadud kogemusi ning nähtuste ja objektide omadusi;

- 19) vormistab vaatlusinfo, teeb järeldusi ning esitleb neid;
- 20) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast;
- 21) märkab muutusi looduses ning seostab neid aastaegade vaheldumisega;
- 22) toob näiteid erinevate organismide eluavalduste ja omavaheliste seoste kohta eri aastaegadel;
- 23) toob näiteid looduses toimuvate aastaajaliste muutuste tähtsuse kohta inimese elus;
- 24) tunneb kodukoha levinumaid taime- ja loomaliike;
- 25) hoolib elusolenditest ja nende vajadustest.

## Õppesisu

Taimede mitmekesisus. Taimede rühmad. Taimede välisehitus. Taimede eluavaldused. Taimede elupaik. Okaspuud ja õistaimed. Ravi- ja mürgised taimed. Taimede tähtsus looduses ja inimelus. Loomade mitmekesisus. Selgrootud (putukad, ämblikud, molluskid, vähid, ussid) ja selgroogsed (kala, kahepaiksed, roomajad, linnud ja imetajad). Väline struktuur, paljundamisviis, loomade elutingimused. Eluviis ja loomulikud elupaigad. Loomade tähtsus looduses ja inimelus. Seente mitmekesisus. Toidavad ja mürgised mütsi seened. Hallitusseened ja pärmseened. Müts-, hallitusseene välisehitus. Seennetingimused. Samblikud. Liik, kooslus, toiduahel.

**Mõisted:** organismid, õistaim, vili, seeme, okaspuu käbi, sõnajalg, sammal, selgroogsed, kalad, kahepaiksed, roomajad, linnud, imetajad, selgrootud, ussid, putukad, ämblikud, seeneniidistik, kübarseen, eosed, hallitus, pärm, samblik, liik, kooselu, taimtoidualine, loomtoidualine, segatoidualine, toiduahel.

### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) lihtsa kollektsiooni koostamine mõnest organismirühmast;
- 2) looma välisehituse ja eluviisi uurimine;
- 3) seente vaatlemine või hallitusseente kasvamise uurimine;
- 4) õppekäik organismide kooselu uurimiseks erinevates elupaikades.

## Liikumine (4 tundi)

### Õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- 1) teab, et jõud liigub elusolendite ja -objektide sisse või muudab nende vormi; annab näiteid, kui on vaja rohkem või vähem jõudu rakendada; teab, milliseid loodusjõude inimesed kasutavad oma huvides;
- 2) teab, kuidas elavad olendid liiguvad ja milliseid kehaosi nad liiguvad; loomade liikumise viise ja liike; liikumisviisi sõltuvus keskkonnatingimustest ja elustiilist; põhjused, mis nõuavad liikumist; teab, kuidas taimede liikumine erineb loomade liikumisest;
- 3) teab, kuidas asjad liiguvad; et kõik elus asjad tuleb käivitada;
- 4) näitab erinevaid liikumisi;
- 5) teeb lihtsate vahenditega praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;
- 6) vaadates elusolendite ja objektide liikumist, nimetab ja kirjeldab liikumist; annab näiteid liikumisest, mida ei saa jälgida;
- 7) teab, et jõu mõõtmiseks kasutatakse vedru tasakaalu; kaalub kehasid kevadiskaalade abil;
- 8) õigesti mõõdab teekonna pikkust, aega, sobivate mõõtevahendite valimist; õpetaja abil arvutab kiiruse;
- 9) vormistab vaatlusinfo, teeb järeldusi ning esitleb neid;
- 10) teab, kuidas ennetada liikumisega seotud ohtlikke olukordi; teab, milline liikuva keha peatusaeg ja teekonna pikkus sõltuvad; teab jalakäijate ja reisijate õigsust ja ohutust;
- 11) kasutab haridus tekstides leiduvat loodusteaduslikku mõistet suulises ja kirjalikus kõnes;
- 12) rakendab omandatud teadmisi ja oskusi, langetades otsuseid igapäevaelus.

## **Õppesisu**

Liikumise tunnused. Jõud liikumise põhjusena (katseliselt). Liiklusohutus.

**Mõisted:** liikumine, kiirus, spidomeeter, peatumisteed, jõud.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) oma keha jõu tunnetamine liikumise alustamiseks ja peatamiseks;
- 2) liikuvate kehade kauguse ja kiiruse hindamine.

## **Elekter ja magnetism (5 tundi)**

### **Õpitulemused**

3. klassi lõpetaja:

- 1) teab, milline on elektrienergia ja kuidas saada elektrivoolu; annab näiteid elektrienergia kasutamise kohta; loetletakse uuritud elektrivooluallikad; teab, millised poolused on aku ja kuidas need on tähistatud; säästab elektrit;
- 2) teab elektriseadmete kasutamisel ohutuseeskirju;
- 3) teab, milline on elektriseade ja kuidas seda teha; annab näiteid vooluahelate kohta koolis või kodus; koos õpetajaga, juhiste kohaselt lihtne elektriline ahel, järgides ohutusnõudeid; vormistab kogemusteabe joonise (joonis) abil, teeb järeldusi ja tutvustab neid;
- 4) teab elektrijuhtimise ja elektrit mittejuhte (isolaatoreid); annab näiteid heade elektrijuhtimise kohta; nimetab aineid, mis ei tooda elektrit; määrab eksperimentaalselt aine elektrijuhtivuse, vormistab tabelis saadud kogemused, teadmised, mida ta kasutab elektriseadmete kasutamisel;
- 5) teab, millised objektid magnetiga meelitavad; millised magnetkolbid on tõmbunud ja mis on tõrjutud;
- 6) teab võimalusi magneteid elus kasutada;
- 7) tuginedes eksperimentidele magnetiga, selgitab kompassi põhimõtet;
- 8) teab silmapiiri peamist ja vahepealset külge;
- 9) kompass määratleb põhja-lõuna suunda;
- 10) teab, kui kompassi kasutatakse;
- 11) kasutab haridus tekstides leiduvat loodusteaduslikku mõistet suulises ja kirjalikus kõnes;
- 12) rakendab omandatud teadmisi ja oskusi, langetades otsuseid igapäevaelus.

### **Õppesisu**

Vooluring. Elektrijuht ja mitteelektrijuht. Elektri kasutamine ja säästmine. Ohutusnõuded. Magnetnähtused. Kompass.

**Mõisted:** vooluallikas, elektrijaam, elektripirn, juhe, lüliti, juht, mittejuht, ohutus, kompass, ilmakaared, magnet, magneti põhja ja lõuna poolused, maailma põhilised ja vahepealsed küljed, orienteerumine

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) lihtsa vooluringi koostamine;
- 2) ainete elektrijuhtivuse kindlakstegemine;
- 3) püsimagnetitega tutvumine.

## **Minu kodumaa Eesti (10 tundi)**

### **Õpitulemused**

3. klassi lõpetaja teab:

- 1) haridus tekstides leiduvad loodusteaduslikud mõisted ja neid kasutatakse suulises ja kirjalikus kõnes;
- 2) maailma peamised ja vahepealsed küljed;
- 3) viise, kuidas maailma külge ja nende asukohta plaanis ja kaardil määratleda;
- 4) plaani ja kaartide tavapäraseid märke;
- 5) plaani ja kaardi sarnasused ja erinevused;
- 6) Eesti naaberriikide nimed ja asukohad: Soome, Läti, Rootsi, Venemaa;

7) kõige olulisemate mägede nimed ja asukohad (Haanja, Otepää, Pandivere, Sakala), madalikud alad (Lääne-Eesti, Peipsi, Võrtsjärv), tasandikud (Kesk-Eesti), suured saared (Saaremaa, Hiiumaa, Muhu, Vormsi), poolsaarel (Sõrve, Kõpu, Viimsi ja Pärисpea), lahed (Soome, Narva, Riia, Pärnu, Matsalu, Tallinn), järved (Peipsi, Võrtsjärv, Ülemiste, Pühajärv), jõed (Pärnu, Võhandu, Emajõgi, Narva, Kazari) Eestis;

8) Eesti kõrgeima mägi nimi ja asukoht - Suur-Munamägi;

9) kodumaa olemus.

### 3. klassi lõpetaja

1) mõistab lihtsat plaani või kaarti, kooli naabruskonna plaanis leiab tuttavaid esemeid;

2) mõistab kaardi ja reaalsuse vahelist seost;

3) Eesti kaardil leiab oma kodumaa, suurimad kõrgused (Haanja, Otepää, Pandivere, Sakala), Eesti kõrgeim mägi - Suur-Munamägi, madalikud (Lääne-Eesti, Peipsi, Võrtsjärv), Kesk-Eesti tasandik, suured saared (Saaremaa, Hiiumaa, Muhu, Vormsi), poolsaarel (Sõrve, Kõpu, Viimsi ja Pärисpea), lahed (Soome, Narva, Riia, Pärnu, Matsalu, Tallinn), järved (Peipsi, Võrtsjärv, Ülemiste, Pühajärv), jõed (Pärnu, Võhandu, Emajõgi, Narva, Kazari), linnad (Tallinn, Narva, Pärnu, Tartu, Kohtla-Järve, Türi, Paide) ja paneb need kontuurkaardile;

4) kompass määratleb põhja-lõuna suunda;

5) kirjeldab objektide asukohta Eesti kaardil, lähtudes maailma külgedest;

6) teeb lihtsate vahenditega praktilisi töid, järgides juhendeid ja ohutusnõudeid;

7) teeb ilmavaatlusi, iseloomustab ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse;

8) õigesti mõõdab temperatuuri, valides sobivad mõõtevahendid;

9) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodusväärtusi ja iseennast;

10) märkab looduse ilu ja erilisust ning väärtustab oma kodukoha elurikkust ja maastikulist mitmekesisust.

### Õppesisu

Kooliümbruse plaan. Eesti kaart. Ilmakaared ning nende määramine kaardil ja looduses. Tuntumad kõrgustikud, saared, poolsaared, lahed, järved, jõed ja asulad Eesti kaardil.

**Mõisted:** plaan, pealtvaade, kaart, kaardi legend, leppemärk, leppevärv, põhi- ja vaheilmakaared, kõrgustik, madalik, saar, poolsaar, laht, järv, jõgi, asulad.

### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

1) pildi ja plaani kõrvutamine;

2) plaani järgi liikumine kooli ümbruses, mõõtkavata plaani täiendamine;

3) ilmakaarte määramine kaardil, õues kompassiga või päikese järgi;

4) õppeekskursioon oma maakonnaga tutvumiseks.

## Õpitulemused II kooliastmes

### Väärtused ja hoiakud

6. klassi lõpetaja:

1) tunneb huvi loodusteaduste õppimise vastu;

2) väärtustab uurimistegevust looduse tundmaõppimisel;

3) väärtustab bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust ning säästvat eluviisi;

4) toimib keskkonnateadliku tarbijana ning väärtustab tervislikku toitu;

5) märkab kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleeme ning on motiveeritud osalema eakohastes keskkonnakaitseüritustes.

### Uurimisoskused

6. klassi lõpetaja:

- 1) sõnastab uurimisküsimusi/probleeme ja kontrollib hüpoteese;
- 2) kavandab õpetaja juhendamisel lihtsamaid praktilisi töid;
- 3) teeb katseid, järgides praktilise töö juhendeid;
- 4) arutleb loodusteadusliku uurimuse ja praktiliste tööde juhendite üle;
- 5) kasutab ohutusnõudeid, järgides õigesti sobilikke mõõtevahendeid;
- 6) analüüsib andmeid, teeb järeldusi ja esitab uuringu tulemusi;
- 7) leiab eri allikatest loodusteaduslikku teavet ning arutleb infoallika usaldusväärsuse üle;
- 8) oskab vastandada teaduslikku ja mitteteaduslikku seletust.

## Üldised loodusteaduslikud teadmised

6. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb igapäevaelus ära loodusteaduslikke teemasid, probleeme ja küsimusi;
- 2) saab aru loodusteaduslikust tekstist, tõlgendab ja rakendab õpitud teadusmõisteid, sümboleid ning ühikuid nähtusi ja protsesse selgitades;
- 3) tuginedes loodusteaduslikele teadmistele, teeb tõendusmaterjalide põhjal järeldusi ja otsustusi;
- 4) selgitab põhjuse-tagajärje seoseid;
- 5) kasutab või koostab mudelit, et näidata arusaamist seostest, protsessidest ja süsteemidest;
- 6) kirjeldab ja võrdleb organismide, ainete või protsesside sarnasusi ning erinevusi;
- 7) selgitab organismide kohastumist õhus, vees või mullas kui elukeskkonnas ning põhjendab loodus- ja keskkonnakaitse vajalikkust;
- 8) saab aru inimtegevuse ja keskkonna vahelistest seostest kodukoha ning Eesti kontekstis.

## Õpitulemused ja õppesisu 4. klassis

### Maailmaruum

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust;
- 2) põhjendab mudeli järgi öö ja päeva vaheldumist Maal;
- 3) leiab taevafääril ja taevakaardil Suure Vankri ja Põhjanaela ning määrab põhjasuuna;
- 4) leiab eri allikaist infot maailmaruumi kohta etteantud teemal, koostab ja esitab ülevaate.

#### Õppesisu

Päike ja tähed. Päikesesüsteem. Tähistaevas. Tähtkujud. Suur Vanker ja Põhjanael. Galaktikad. Astronoomia.

**Mõisted:** maailmaruum, Päike, Maa, Kuu, tiirlemine, pöörlemine, ööpäev, aasta, täht, planeet, satelliit, Päikesesüsteem, tähtkuju, Suur Vanker, Põhjanael, galaktika, astronoomia.

#### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) mudeli valmistamine, et kujutada Päikese ning planeetide suurust ja nendevahelist kaugust;
- 2) öö ja päeva vaheldumise mudeldamine;
- 3) Maa tiirlemise mudeldamine: tähistaeva vaatlused. Põhjanaela leidmine tähistaevas.

### Planeet Maa

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab maailma poliitilise kaardi järgi etteantud riigi, sh Eesti geograafilist asendit;
- 2) teab ja näitab kaardil mandreid ja ookeane ning suuremaid Euroopa riike;
- 3) leiab atlasest kohanime registri järgi tundmatu koha;
- 4) toob näiteid erinevate looduskatastroofide kohta ning kirjeldab nende mõju loodusele ja inimeste tegevusele.

### **Õppesisu**

Gloobus kui Maa mudel. Maa kujutamine kaartidel. Erinevad kaardid. Mandrid ja ookeanid. Suuremad riigid Euroopa kaardil. Geograafilise asendi iseloomustamine. Eesti asend Euroopas. Looduskatastroofid: vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused.

**Mõisted:** gloobus, mudel, looduskaart, riikide kaart, kontuurkaart, atlas, ekvaator, põhja- ja lõunapoolkera, põhja- ja lõunapoolus, manner, ookean, meri, geograafiline asend, riigipiir, naaberriik, vulkaan, laava, lõõr, maavärin, orkaanid, üleujutused.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) gloobuse kui Maa mudeli valmistamine;
- 2) õpitud objektide kandmine kontuurkaardile;
- 3) erinevate allikate kasutamine, et leida infot ja koostada ülevaade looduskatastroofide kohta.

## **Elu mitmekesisus Maal**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) oskab kasutada valgusmikroskoopi;
- 2) teab, et kõik organismid koosnevad rakkudest;
- 3) selgitab ühe- ja hulkraksete erinevust;
- 4) nimetab bakterite eluavaldusi ning tähtsust looduses ja inimese elus;
- 5) võrdleb taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi;
- 6) toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta kõrbes, vihmametsas, mäestikes ning jäävööndis.

### **Õppesisu**

Organismide mitmekesisus: ühe- ja hulkraksed organismid. Organismide eluavaldused: toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, reageerimine keskkonnatingimustele. Elu erinevates keskkonnatingimustes. Elu areng Maal.

**Mõisted:** rakk, üherakne organism, bakter, hulkrakne organism, toitumine, hingamine, paljunemine, kasvamine, arenemine, keskkonnatingimused, kõrbe, vihmamets, mäestik, jäävöönd, kivistised, hiidsisalikud ehk dinosaurused.

### **Praktilised tööd:**

- 1) erinevate rakkude vaatlemine ja võrdlemine;
- 2) raku mudeli ehitamine või uurimine multimeedia materjalide toel;
- 3) seemnete idanemise uurimine erinevates keskkonnatingimustes;
- 4) taimede ja loomade kohastumise uurimine muutuvates keskkonnatingimustes;
- 5) organismide eluavalduste uurimine looduses.

## **Inimene**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) nimetab inimese elundkondade tähtsamaid elundeid, kirjeldab nende ülesandeid ja talitluse üldisi põhimõtteid ning vastastikuseid seoseid;
- 2) teab, et inimene ja tema eellased kuuluvad loomariiki;
- 3) seostab inimese ja teiste organismide elundeid nende funktsioonidega;

- 4) võrdleb inimest selgroogsete loomadega;
- 5) uurib lihtsa katse või mudeli järgi inimese elundi või elundkonna talitlust;
- 6) toob näiteid taimede, loomade, seente ja bakterite tähtsuse kohta inimese elus;
- 7) põhjendab tervisliku eluviisi põhimõtteid ning koostab tervisliku päevamenüü.

### Õppesisu

Inimese ehitus: elundid ja elundkonnad. Elundkondade ülesanded. Organismi terviklikkus. Tervislikud eluviisid. Inimese põlvnemine. Inimese võrdlus selgroogsete loomadega. Taimed, loomad, seened ja mikroorganismid inimese kasutuses.

**Mõisted:** elund, kude, elundkond, nahk, lihased, luustik, süda, veresoon, arter, veen, kopsud, maks, magu, soolestik, peensool, jämesool, pärak, meeleeelundid, närvid, peajaaju, seljaaju, munandid, munasarjad, emakas, viljastumine, näärmed, neerud.

### Praktilised tööd:

- 1) elundi mudeli valmistamine ja/või talitluse uurimine;
- 2) katsed ja laboritööd inimese elundite talitluse uurimiseks;
- 3) ülevaate koostamine inimese seosest ühe taime-, looma- ja seeneliigi või bakterirühmaga;
- 4) menüü analüüsimine, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest.

## Õpitulemused ja õppesisu 5. klassis

### Jõgi ja järv. Vesi kui elukeskkond

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab loodusteadusliku meetodi rakendamist veekogu uurimisel;
- 2) oskab korraldada loodusteaduslikku uurimust veekogu kohta ja esitada uurimistulemusi;
- 3) nimetab ning näitab kaardil Eesti suuremaid jõgesid ja järvi;
- 4) iseloomustab ja võrdleb kaardi ning piltide järgi etteantud jõgesid (paiknemine, lähe ja suue, lisajõed, languse ja voolukiiruse seostamine);
- 5) iseloomustab vett kui elukeskkonda, kirjeldab elutingimuste erinevusi jõgedes ja järvedes ning selgitab vee ringlemise tähtsust järves;
- 6) kirjeldab jõe ja järve elukooslust, nimetab jõgede ja järvede tüüpilisemaid liike;
- 7) toob näiteid taimede ja loomade kohastumise kohta eluks vees ja veekogude ääres;
- 8) koostab uuritud veekogu toiduahelaid/toiduvõrgustikke.

### Õppesisu

Loodusteaduslik uurimus. Veekogu kui uurimisobjekt. Eesti jõed. Jõgi ja selle osad. Vee voolamine jões. Veetaseme kõikumine jões. Eesti järved, nende paiknemine. Taimede ja loomade kohastumine eluks vees. Jõgi elukeskkonnana. Järvevee omadused. Toitainete sisaldus järvede vees. Elutingimused järves. Jõgede ja järvede elustik. Toiduahelate ja toiduvõrgustike moodustumine tootjatest, tarbijatest ning lagundajatest. Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse. Kalakasvatus.

**Mõisted:** jõgi, jõesäng, suue, lähe, peajõgi, lisajõgi, jõestik, jõe langus, voolukiirus, kärestik, juga, suurvesi, madalvesi, järv, umbjärv, läbivoolujärv, rannajärv, tootjad, tarbijad, lagundajad, toiduahel, toiduvõrgustik, hõljum, rohevetikas, vesikirp, veeõitsemine, kaldataim, veetaimed, lepiskala, röövkala.

### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) loodusteaduslik uurimus kodukoha veekogu näitel: probleemi seadmine ja uurimisküsimuste esitamine, andmete kogumine, analüüs ning tulemuste üldistamine ja esitamine;
- 2) kahe Eesti jõe või järve võrdlemine kaardi ning teiste infoallikate järgi;
- 3) veeorganismide määramine lihtsamate määramistabelite põhjal;



- 4) vesikatku elutegevuse uurimine;
- 5) tutvumine eluslooduse häältega, kasutades audiovisuaalseid materjale.

### **Vesi kui aine, vee kasutamine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab vee olekuid, nimetab jää sulamis-, vee külmumis- ja keemistemperatuuri;
- 2) teeb juhendi järgi vee omaduste uurimise ja vee puhastamise katseid;
- 3) selgitab põhjavee kujunemist ja võrdleb katsega erinevate pinnaste vee läbilaskvust;
- 4) kirjeldab joogivee saamise võimalusi ning põhjendab vee säästliku tarbimise vajadust;
- 5) toob näiteid inimtegevuse mõju ja reostumise tagajärgede kohta veekogudele.

#### **Õppesisu**

Vee omadused. Vee olekud ja nende muutumine. Vedela ja gaasilise aine omadused. Vee soojuspaisumine. Märgamine ja kapillaarsus. Põhjavesi. Joogivesi. Vee kasutamine. Vee reostumine ja kaitse. Vee puhastamine.

**Mõisted:** aine, tahkis, vedelik, gaas, aurumine, veeldumine, tahkumine, sulamine, soojuspaisumine, märgamine, kapillaarsus, aine olek, kokkusurutavus, voolavus, lenduvus, põhjavesi, allikas, joogivesi, setitamine, sõelumine, filtrimine.

#### **Praktilised tööd:**

- 1) vee omaduste uurimine (vee oleku muutumine, vee soojuspaisumine, vee liikumine soojendamisel, märgamine, kapillaarsus);
- 2) erinevate vete võrdlemine;
- 3) vee liikumine erinevates pinnastes;
- 4) vee puhastamine erinevatel viisidel;
- 5) vee kasutamise uurimine kodus või koolis.

### **Asula elukeskkonnana**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Eesti maakonnakeskusi ja suuremaid linnu;
- 2) võrdleb erinevate teabeallikate järgi oma koduasulat mõne teise asulaga;
- 3) kirjeldab elutingimusi asulas ning toob näiteid inimkaaslejate loomade kohta;
- 4) koostab asulat iseloomustavaid toiduahelaid;
- 5) võrdleb keskkonnatingimusi maa-asulas ja linnas;
- 6) toob näiteid asula elustikku ja inimese tervist kahjustavate tegurite kohta;
- 7) hindab kodukoha õhu seisundit samblike esinemise põhjal;
- 8) teeb ettepanekuid keskkonnaseisundi parandamiseks koduasulas.

#### **Õppesisu**

Elukeskkond maa-asulas ja linnas. Eesti linnad. Koduasula plaan. Elutingimused asulas. Taimed ja loomad asulas.

**Mõisted:** tehiskooslus, asula plaan, parasiit, inimkaasleja loom, park.

#### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) Eestit või oma kodumaakonda tutvustava ülevaate koostamine;
- 2) õppekäik asula elustikuga tutvumiseks;
- 3) keskkonnaseisundi uurimine koduasulas;
- 4) minu unistuste asula – keskkonnahoidliku elukeskkonna mudeli koostamine.

### **Pinnavormid ja pinnamood**

#### **Õpitulemused**

**Õpilane:**

- 1) kirjeldab samakõrgusjoonte järgi pinnavormi kuju, absoluutset ja suhtelist kõrgust ning nõlvade kallet;
- 2) kirjeldab kaardi järgi oma kodumaakonna ja Eesti pinnamoodi, nimetades ning näidates pinnavorme kaardil;
- 3) toob näiteid mandrijää mõju kohta Eesti pinnamoe kujunemisele;
- 4) selgitab pinnamoe mõju inimtegevusele ja toob näiteid inimtegevuse mõju kohta koduümbruse pinnamoele.

### **Õppesisu**

Pinnavormid, nende kujutamine kaardil. Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood. Suuremad kõrgustikud, madalikud ja tasandikud, Põhja-Eesti paekallas. Mandrijää osa pinnamoe kujunemises. Pinnamoe mõju inimtegevusele ja inimese kujundatud pinnavormid.

**Mõisted:** pinnavorm, kungas, org, nõgu, mägi, nõlv, jalam, samakõrgusjoon, suhteline ja absoluutne kõrgus, kõrgustik, tasandik, madalik, paekallas, pinnamood, mandrijää, voor, moreen, rändrahn.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) künka mudeli koostamine ning künka kujutamine kaardil samakõrgusjoontega;
- 2) koduümbruse pinnavormide ja pinnamoe kirjeldamine.

## **Soo elukeskkonnana**

### **Õpitulemused**

**Õpilane:**

- 1) kirjeldab kaardi järgi soode paiknemist Eestis ja oma kodumaakonnas;
- 2) oskab põhjendada Eesti sooderohkust;
- 3) selgitab soode kujunemist ja arengut;
- 4) seostab raba kui elukeskkonna eripära turbasambla ehituse ja omadustega;
- 5) võrdleb taimede kasvutingimusi madalsoos ja rabas;
- 6) koostab soo kooslust iseloomustavaid toiduahelaid;
- 7) selgitab soode tähtsust ja kaitse vajadust.

### **Õppesisu**

Soo elukeskkonnana. Soode teke ja paiknemine. Soode areng: madalsoo, siirdesoo ja raba. Elutingimused soos. Soode elustik. Soode tähtsus. Turba kasutamine. Kütteturba tootmise tehnoloogia.

**Mõisted:** madalsoo, siirdesoo, raba, älves, laugas, turbasammal, turvas.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) sookoosluse uurimine õppekäigu, mudelite või veebimaterjalide põhjal;
- 2) turbasambla omaduste uurimine;
- 3) kollektsiooni koostamine õppekursioonil.

## **Õpitulemused ja õppesisu 6. klassis**

### **Muld elukeskkonnana**

#### **Õpitulemused**

**Õpilane:**

- 1) kirjeldab ja võrdleb erinevaid mullaproove, nimetades mulla koostisosi;
- 2) põhjendab katsega, et mullas on õhku ja vett;
- 3) selgitab muldade kujunemist ja mulla tähtsust looduses;
- 4) tunneb mullakaevet ära huumushorisondi;
- 5) kirjeldab huumuse teket ja selle osa aineringses.

### **Õppesisu**

Mulla koostis. Muldade teke ja areng. Mullaorganismid. Aineringe. Mulla osa kooslustes. Mullakaev. Vee liikumine mullas.

**Mõisted:** muld, kivimite murenemine, mulla tahke osa, mullasõmerad, mullaõhk, mullavesi, huumus, huumushorisont, liivmuld, savimuld.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) mullaproovide võtmine, kirjeldamine ja võrdlemine. Komposti valmistamine;
- 2) vee- ja õhusisalduse kindlakstegemine mullas;
- 3) mulla ja turba võrdlemine;
- 4) mullakaev kirjeldamine ühe õpitava koosluse (aia, põllu, metsa, niidu) näitel.

**Aed ja põld elukeskkonnana**

**Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) selgitab fotosünteesi tähtsust orgaanilise aine tekkes;
- 2) kirjeldab mullaelustikku ning toob näiteid seoste kohta erinevate mullaorganismide vahel;
- 3) toob esile aia- ja põllukoosluse sarnasused ning selgitab inimese rolli nende koosluste kujunemises;
- 4) tunneb õpitud kultuurtaimi ja rühmitab neid;
- 5) koostab õpitud liikidest toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;
- 6) toob näiteid saagikust mõjutavate tegurite kohta;
- 7) võrdleb keemilist ja biotõrjet ning põhjendab, miks tasub eelistada mahepõllumajanduse tooteid;
- 8) toob näiteid muldade kahjustumise põhjuste ja nende tagajärgede kohta;
- 9) toob näiteid põllumajandussaaduste osa kohta igapäevases toidus.

**Õppesisu**

Mulla viljakus. Aed kui kooslus. Fotosüntees. Aiataimed. Viljapuu- ja juurvilja- ja iluaed. Põld kui kooslus. Keemilise tõrje mõju loodusele. Mahepõllumajandus. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse.

**Mõisted:** fotosüntees, väetis, viljavaheldus, liblikõielised, mügarbakterid, sümbioos, kultuurtaim, umbrohi, kahjurid, taimehaigused, keemiline tõrje, biotõrje, mahepõllumajandus, köögi- ja puuvili, sort, maitsetaim, ravimtaim, iluaed.

**Praktilised tööd:**

- 1) komposti tekkimise uurimine;
- 2) ühe aia- või põllutaimega seotud elustiku uurimine;
- 3) aia- ja põllukultuuride kirjeldamine ning võrdlemine, kasutades konkreetseid näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale;
- 4) uurimus aia- ja põllusaaduste osast igapäevases menüüs või uurimus ühe põllumajandussaaduse (sh loomakasvatussaaduse) töötlemisest toiduaineks.

**Mets elukeskkonnana**

**Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab metsa kui ökosüsteemi, sh keskkonnatingimusi metsas;
- 2) võrdleb männi ja kuuse kohastumust;
- 3) iseloomustab ja võrdleb peamisi metsatüüpe kasvutingimuste järgi;
- 4) võrdleb metsatüüpide erinevates rinnetes kasvavaid taimi;
- 5) koostab metsakooslust iseloomustavaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;
- 6) selgitab, kuidas kaitsta elurikkust metsas;

7) selgitab loodus- ja majandusmetsade kujunemist, nimetab säästva metsanduse põhimõtteid.

### **Õppesisu**

Elutingimused metsas. Mets kui elukooslus. Eesti metsad. Metsarinded. Nõmme-, palu-, laane- ja salumets. Eesti metsade iseloomulikud liigid, nendevahelised seosed. Metsade tähtsus ja kasutamine. Puidu töötlemine. Metsade kaitse.

**Mõisted:** ökosüsteem, põlismets, looduspets, majanduspets, jahilukid, sõralised, tippkiskja, metsarinded, metsatüübid: nõmmemets, palumets, salumets, laanemets.

### **Praktilised tööd:**

- 1) tutvumine metsa kui koosluse ja selle elustikuga;
- 2) Eesti metsade valdavate puuliikide võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale;
- 3) uurimus: mets igapäevaelus / metsaga seotud tarbeesemed;
- 4) metsloomade tegutsemisjälgede uurimine.

### **Õhk**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) mõõdab õues õhutemperatuuri, hindab pilvisust ja tuule kiirust ning määrab pilvetüüpe ja tuule suunda;
- 2) võrdleb ilmakaardi järgi ilma (temperatuur, tuule suund, kiirus, pilvisus ja sademed) Eesti erinevates osades;
- 3) iseloomustab graafiku põhjal kuu keskmisi temperatuure ja sademete hulka ning tuuleroosi järgi valdavaid tuuli Eestis;
- 4) kirjeldab pildi või skeemi järgi veeringet;
- 5) iseloomustab õhku kui elukeskkonda ning kirjeldab elutingimuste erinevusi vees ja õhus;
- 6) selgitab hapniku rolli põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel ning hapniku tähtsust organismidele;
- 7) teab, et süsihappegaas tekib põlemisel, kõdunemisel ja organismide hingamisel;
- 8) toob näiteid õhkkeskonnaga seotud kohastumuste kohta loomadel ja taimedel;
- 9) nimetab õhu saastumise põhjusi ja tagajärgi ning toob näiteid, kuidas vältida õhu saastumist.

### **Õppesisu**

Õhu tähtsus. Õhu koostis. Õhu omadused. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. Õhu liikumine soojenedes. Õhu liikumine ja tuul. Kuiv ja niiske õhk. Pilved ja sademed. Veeringe. Ilm ja ilmastik. Sademete mõõtmine. Ilma ennustamine.

Hapniku tähtsus looduslikes protsessides: hingamine, põlemine ja kõdunemine. Õhk elukeskkonnana. Organismide kohastumine õhkkeskonnaga. Õhu saastumise vältimine.

**Mõisted:** õhkkond, õhk, gaas, hapnik, süsihappegaas, lämmastik, tuul, tuule kiirus, tuule suund, kondenseerumine, pilved, sademed, veeringe, ilm, ilmastik, hingamine, põlemine, kõdunemine, tolmlamine.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) õhu omaduste ja koostise uurimine: küünla põlemine suletud anumal; õhu kokkusurutavus; õhu paisumine soojenedes, veeauru kondenseerumine;
- 2) temperatuuri mõõtmine, pilvisuse ja tuule suuna määramine ning tuule kiiruse hindamine;
- 3) erinevate Eesti piirkondade ilma võrdlemine EMHI kodulehe ilmakaartide järgi.

### **Läänemeri elukeskkonnana**

## Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Läänemere-äärseid riike ning suuremaid lahtesid, väinu, saari ja poolsaari;
- 2) võrdleb ilmakaartide, graafikute ja tabelite järgi rannikualade ning sisemaa temperatuure;
- 3) iseloomustab Läänemere-äärset asustust ja inimtegevust õpitud piirkonna näitel;
- 4) iseloomustab Läänemerd kui ökosüsteemi;
- 5) selgitab Läänemere vähese soolsuse põhjusi ja riimveekogu elustiku eripära;
- 6) võrdleb organismide elutingimusi järves ja meres;
- 7) kirjeldab erinevate vetikate levikut Läänemeres;
- 8) määrab lihtsamate määramistabelite järgi Läänemere selgrootuid ja selgroogseid;
- 9) koostab Läänemerele iseloomulikke toiduahelaid või -võrgustikke;
- 10) selgitab Läänemere reostumise põhjusi ja kaitsmise võimalusi.

## Õppesisu

Vesi Läänemeres – merevee omadused. Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere mõju ilmastikule. Läänemere rannik. Elutingimused Läänemeres. Mere, ranniku ja saarte elustik ja iseloomulikud liigid ning nendevahelised seosed. Mere mõju inimtegevusele ja rannaasustuse kujunemisele. Läänemere reostumine ja kaitse.

**Mõisted:** vee soolsus, segu, lahus, lahusti, riimvesi, rannajoon, rand, rannik, laug- ja järskrannik, rohevetikad, pruunvetikad, punavetikad, põhjaloomastik, siirdekala, rannikulinnud.

### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) erineva soolsusega lahuste tegemine, et võrrelda Läänemere ja maailmamere soolsust. Soolase vee aurustamine;
- 2) Läänemere kaardi joonistamine mälu järgi (kujutluskaart);
- 3) Läänemere, selle elustiku, rannikuasustuse ja inimtegevuse kirjeldamine erinevate teabeallikate järgi;
- 4) õlireostuse mõju uurimine elustikule;
- 5) Läänemere probleemide analüüsimine, tuginedes erinevatele allikatele.

## Elukeskkond Eestis

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab tootjate, tarbijate ja lagundajate rolli ainerings ning selgitab toitumissuhteid ökosüsteemis;
- 2) kirjeldab ökosüsteemi elusat ja eluta osa ning selgitab loodusliku tasakaalu olulisust ökosüsteemides;
- 3) põhjendab aineringe olulisust;
- 4) kirjeldab inimese mõju looduskeskkonnale ja selgitab, kuidas võivad muutused keskkonnas põhjustada elustiku muutusi;
- 5) koostab õpitud kooslustevahelisi toimivaid toiduahelaid ja toiduvõrgustikke;
- 6) selgitab toitumissuhteid: parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents.

### Õppesisu

Ülevaade eluslooduse mitmekesisusest Eestis. Tootjad, tarbijad ja lagundajad. Toitumissuhted ökosüsteemis. Inimese mõju ökosüsteemidele.

**Mõisted:** toiduvõrgustik, laguahel, energia, parasitism, kisklus, sümbioos, konkurents.

### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) ökosüsteemi uurimine mudelitega;

2) veebipõhiste õpikeskkondade kasutamine toiduahelate ja toiduvõrgustike uurimiseks.

## **Eesti loodusvarad**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) nimetab taastuvaid ja taastumatuid loodusvarasid Eestis ning toob nende kasutamise näiteid;
- 2) oskab eristada graniiti, paekivi, põlevkivi, liiva, kruusa, savi ja turvast;
- 3) toob näiteid taastuvenergia tootmise ja kasutamise võimaluste kohta oma kodukohas;
- 4) selgitab mõistliku tarbimise vajadust, lähtudes seosest loodusvarad – tarbimine – jäätmed.

### **Õppesisu**

Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse. Loodusvarad energiaallikatena. Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine. Kaevanduste ja karjääride kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid.

**Mõisted:** loodusvarad, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, maavarad, setted, liiv, kruus, savi, turvas, kivim, lubjakivi, graniit, põlevkivi, karjäär, maa-alune kaevandus, energia, soojus- ja elektrienergia.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) setete ja kivimite kirjeldamine ning võrdlemine;
- 2) perekonna/kooli energiatarbimise uurimus;
- 3) ülevaate koostamine loodusvarade kasutamisest oma kodukohas.

## **Loodus- ja keskkonnakaitse Eestis**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) selgitab looduskaitse vajalikkust, toob näiteid kaitsealade, kaitsealuste liikide ja üksikobjektide kohta;
- 2) kirjeldab kaardi järgi kaitsealade paiknemist Eestis, sh oma kodukohas;
- 3) põhjendab niidu kui Eesti liigirikkaima koosluse elurikkust ja kaitsmise vajalikkust;
- 4) selgitab keskkonnakaitse vajalikkust;
- 5) põhjendab olmeprügi sortimise ja töötlemise vajadust ning sordib olmeprügi;
- 6) analüüsib enda ja oma pere tarbimist ning hindab selle mõju keskkonnale;
- 7) toob näiteid kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleemide kohta ning pakub nende lahendamise võimalusi.

### **Õppesisu**

Inimese mõju keskkonnale. Looduskaitse Eestis. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse. Kaitsealad. Niit kui Eesti liigirikkaim kooslus. Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel. Jäätmekäitlus. Säästev tarbimine.

**Mõisted:** looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, looduslik niit, kulturniit, puisniit, pärandkooslus, keskkonnakaitse, jäätmed, ökomärgis, kaitsealused üksikobjektid, kaitsealad: looduskaitsealad, rahvusparkid, maastikukaitsealad.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) kodukoha ettevõtte keskkonnamõju uurimine või ülevaate koostamine kodukoha ühest keskkonnaprobleemist;
- 2) individuaalse tegevuskava koostamine keskkonnahoidlikuks käitumiseks;
- 3) erinevate infoallikate põhjal ülevaate koostamine ühe kaitsealuse liigi või kaitseala kohta; õppekäik kaitsealale.

## Õpitulemused III kooliastmes

### Väärtused ja hoiakud

7. klassi lõpetaja:

- 1) tunneb huvi loodusteaduste õppimise vastu, huvitub loodusteaduslikust ja tehnikaalasest karjäärist;
- 2) väärtustab uurimistegevust loodusnähtuste tundmaõppimisel, kasutab julgelt loovust;
- 3) usub oma võimetusse ning on enesekindel loodusnähtusi tundma õppides;
- 4) väärtustab katsetamisel korda, peab kinni kokkulepitud reeglitest ja hoiab katsevahendeid;
- 5) väärtustab eluta- ja eluslooduse mitmekesisust.

### Uurimisoskused

7. klassi lõpetaja:

- 1) oskab vaadelda ja esitada loodusteaduslikke küsimusi;
- 2) sõnastab uurimisküsimuse või hüpoteesi, mida saab katse või vaatluse kaudu kontrollida;
- 3) oskab plaanida ja koostöös teiste õpilastega läbi viia uurimust, sh katset;
- 4) oskab välja pakkuda mõõdetavaid ja mittemõõdetavaid muutujaid;
- 5) eristab lihtsamal katses sõltumatu ja sõltuva muutuja;
- 6) analüüsib andmete usaldusväärsust, mõistab korduskatsete ja kontrollkatsete vajadust ning kõrvalmuutujate kontrollimise vajadust;
- 7) esitab tulemusi tabelite ja diagrammidena;
- 8) oskab välja tuua seoseid nii graafiliselt kui ka mittegraafiliselt esitatud andmestikes;
- 9) teeb kogutud andmete põhjal järeldusi, selgitab ja ennustab tulemusi ning hindab hüpoteeside paikapidavust;
- 10) esitab uurimuse tulemusi suuliselt ja kirjalikult ning visuaalselt arusaadavalt;
- 11) rakendab matemaatilisi teadmisi/oskusi loodusteaduslike probleemide lahendamiseks;
- 12) järgib katseid tehes juhendeid ja ohutusnõudeid;
- 13) põhjendab loodusteaduslike teadmiste vajalikkust igapäevaelus.

## Õpitulemused ja õppesisu 7. klassis

### Inimene uurib loodust

#### Õpitulemused

- 1) mõistab loodusteaduste ja tehnoloogia tähtsust igapäevaelus;
- 2) eristab teaduslike teadmisi mitteteaduslikest teadmistest;
- 3) kirjeldab kehade omadusi nii kvalitatiivselt kui ka kvantitatiivselt;
- 4) mõõdab või määrab keha pikkust, pindala, ruumala, massi;
- 5) seostab õpitava loodusõpetuses varem omandatud teadmiste ja oskustega.

#### Õppesisu

Loodusteadused ja tehnoloogia. Teaduslik meetod. Uurimuse etapid. Vaatlus ja katse.

Mõõtmine loodusteadustes, mõõteriistad, mõõteühikud, mõõtmistulemuste usaldusväärsus.

Andmete graafiline esitamine.

**Mõisted:** mõõtmine, mõõtühik, mõõteriist, füüsikaline suurus, pikkus, pindala, ruumala, mass, loendamine.

#### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) mõõteriistadega (sh digitaalsetega) tutvumine;

- 2) keha pikkuse, pindala ja ruumala mõõtmine, tulemuste usaldusväärsuse hindamine;
- 3) bioloogiliste, geograafiliste või kodulooliste objektide vaatlemine, kirjeldamine ja mõõtmine;
- 4) plaani koostamine hoones või maastikul: objektide kandmine plaanile leppemärkidega, vahemaade mõõtmine (silvamõõduline, sammupaariga, mõõdulindiga), suundade määramine.

## **Ainete ja kehade mitmekesisus**

### **Õpitulemused**

- 1) teab, et kõik ained koosnevad osakestest: aatomitest või molekulidest, ning molekulid koosnevad aatomitest;
- 2) teab vesiniku, hapniku ja süsiniku sümboleid, samuti nende lihtainete, vee ja süsihappegaasi valemeid;
- 3) oskab valmistada lahust, toob näiteid lahustuvate ainete ja lahuste kohta ning selgitab lahuste tähtsust looduses;
- 4) lahutab segu, kasutades kohaseid meetodeid;
- 5) teab, et puhastel ainetel on kindlad omadused;
- 6) eristab aineid nende omaduste (värvus, tihedus, sulamis- ja keemistemperatuur või soojusjuhtivus) põhjal;
- 7) mõistab mudelite tähtsust, valib konkreetse nähtuse selgitamiseks sobiva mudeli;
- 8) põhjendab aineosakeste vastastikmõjuga tahkiste kuju säilivust ja kõvadust, vedelike voolavust ning gaaside lenduvust.

## **Õppesisu**

Ainete ja kehade koostis: aatom, molekul, rakk. Keemiline element, perioodilisuse tabel. Liht- ja lihtained, nende valeimid. Keemiliste elementide levik. Aine olekud. Aine tihedus. Puhtad ained ja segu, materjalid ja lahused.

**Mõisted:** aatom, aatomituum, elektronkate, molekul, puhas aine, segu, lahus, tihedus, liit- ja lihtaine, mineraalid, kivimid, loodusteaduslik mudel.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) teabeallikaist info otsimine keemiliste elementide leidumise kohta meie ümber (kivimid, looduslik vesi, õhk, inimene, kosmos), selle info võrdlemine ja hindamine;
- 2) erineva soolasisaldusega lahuste omaduste uurimine (tihedus, jäätumistemperatuur), tulemuste analüüs (graafikute tõlgendamine) ning leitud seoste rakendamine (soolase vee külmumistemperatuur, kehade ujuvus);
- 3) etteantud segu lahutamine koostisosadeks, kasutades settimist, nõrutamist, filtrimist, aurustamist, destilleerimist;
- 4) arvutimudeli toel aine olekute muutumise uurimine molekulaarsel tasandil;
- 5) aine/materjali/keha tiheduse määramine;
- 6) lihtsamatest vahenditest molekuli, raku ja päikesesüsteemi mudelite koostamine.

## **Loodusnähtused**

### **Õpitulemused**

- 1) eristab füüsikalisi, keemilisi ja bioloogilisi nähtusi, selgitab nende vahelisi seoseid;
- 2) mõõdab keha kiirust ja läbitud teepikkust;
- 3) toob näiteid liikumise kohta elus- ja eluta looduses;
- 4) toob näiteid igapäevaelust, kuidas energia muundub või muundatakse ühest liigist teise;



- 5) liigitab erinevaid materjale soojusjuhtivuse põhjal ning seostab materjalide soojusjuhtivust nende kasutusalaadega; seostab vee olekute muutused erinevate sademetega (vihm, lumi, kaste, udu, härmatis);
- 6) selgitab fotosünteesi, hingamise ja põlemise näitel, et keemilistes reaktsioonides võib eralduda või neelduda energiat;
- 7) selgitab füüsikaliste tegurite (soojus, valgus, niiskus) mõju elusorganismide kasvule ja arengule.

### **Õppesisu**

Füüsikalised, keemilised ja bioloogilised nähtused. Liikumine ja kiirus. Energia. Energia liigid. Energia ülekandumine ja muundumine. Soojusjuhtivus, head ning halvad soojusjuhgid meie ümber ja meie sees. Keemiline reaktsioon. Organismide kasv ja areng.

**Mõisted:** energia, mehaaniline liikumine, trajektor, teepikkus, aeg, kiirus, keemiline reaktsioon, põlemine, hingamine, kõdunemine, fotosüntees.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) kiiruse mõõtmine;
- 2) energia ülekanne – erinevate materjalide soojenemise ja jahtumise graafiline kujutamine;
- 3) keemilise reaktsiooni uurimine igapäevaseid aineid kasutades;
- 4) erinevate ainete põlemise uurimine;
- 5) küünla põlemisel vabaneva soojuse kandumine ümbritsevasse keskkonda;
- 6) keemilise energia muundamine elektrienergiaks;
- 7) hingamine ja fotosüntees – CO<sub>2</sub> ja O<sub>2</sub> mõõtmine digitaalsete andmekogujatega;
- 8) udu ja härmatis tekke uurimine.

### **Elus- ja eluta looduse seosed**

#### **Õpitulemused**

- 1) kirjeldab elusa ja eluta looduse vahelisi seoseid süsinikuringe näitel;
- 2) põhjendab energiasäästu vajadust;
- 3) seostab kohastumisi füüsikaliste ja keemiliste keskkonnatingimustega;
- 4) esitab ideid materjalide taaskasutamiseks;
- 5) analüüsib enda tegevuse võimalikku keskkonnamõju, ökoloogilist jalajälge.

### **Õppesisu**

Inimene uurib ökosüsteeme. Süsinikuringe ökosüsteemides. Kohastumine füüsikalise-keemiliste tingimustega/elukeskkonnaga. Inimtegevus, tehnoloogia ja looduslik tasakaal. Energia tarbimine ja materjalide taaskasutamine.

**Mõisted:** süsinikuringe, kohanemine ja kohastumine, kasvuhooneefekt.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) süsinikuringe uurimine puu ja puidu näitel, sh puu vanuse määramine aastarõngaste järgi;
- 2) kodu või kooliümbruse ökosüsteemide ja pinnamoe uurimine satelliitpiltide abil;
- 3) füüsikalise-keemiliste keskkonnatingimuste mõju uurimine lihtsamate loodusteaduslike mudelite abil sh kasvuhooneefekti simuleerimine;
- 4) taimede ja loomade kohastumuslike muutuste uurimine veebimaterjalide põhjal;
- 5) ühe toote (näiteks paberi) ringluse uurimine toorainest kuni taaskasutuseeni;
- 6) toote valmistamine taaskasutatavatest materjalidest;
- 7) pere ökoloogilise jalajälje arvutamine ja analüüs.

## Bioloogia

### Õppesisu ja õpitulemused 7. klassis

#### Bioloogia uurimisvaldkond

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab bioloogia seost teiste loodusteaduste ja igapäevaeluga ning tehnoloogia arenguga;
- 2) analüüsib bioloogiateadmiste ja -oskuste vajalikkust erinevates elukutsetes;
- 3) võrdleb loomade, taimede, seente, algloomade ja bakterite välistunnuseid;
- 4) jaotab organisme nende pildi ja kirjelduse alusel loomadeks, taimedeks ning seenteks;
- 5) seostab eluavaldused erinevate organismirühmadega;
- 6) teeb märgpreparaate ning kasutab neid uurides valgusmikroskoopi;
- 7) väärtustab usaldusväärseid järeldusi tehes loodusteaduslikku meetodit.

#### Õppesisu

Bioloogia sisu ja seos teiste loodusteadustega ning roll tänapäeva tehnoloogia arendamisel. Bioloogia peamised uurimismeetodid: vaatlused ja eksperimendid. Loodusteadusliku meetodi etapid ja rakendamine. Organismide jaotamine loomadeks, taimedeks, seenteks, algloomadeks ja bakteriteks, nende välistunnuste võrdlus. Eri organismirühmade esindajate eluavaldused.

**Põhimõisted:** bioloogia, organism, vaatlus, eksperiment.

#### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) märgpreparaadi valmistamine ning erinevate objektide võrdlemine mikroskoobiga;
- 2) eri organismirühmade välistunnuste võrdlemine reaalsete objektide või veebist saadud info alusel.

#### Selgroogsete loomade tunnused

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seostab imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade välistunnuseid nende elukeskkonnaga;
- 2) analüüsib selgroogsete loomade erinevate meelte olulisust sõltuvalt nende elupaigast ja -viisist;
- 3) analüüsib erinevate selgroogsete loomade osa looduses ja inimtegevuses;
- 4) leiab ning analüüsib infot loomade kaitse, püügi ja jahi kohta;
- 5) väärtustab selgroogsete loomade kaitsmist.

#### Õppesisu

Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks. Selgroogsete loomade välistunnuste seos elukeskkonnaga. Selgroogsete loomade peamised meelegaorganid orienteerumiseks elukeskkonnas. Selgroogsete loomade juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. Imetajate, lindude, roomajate, kahepaiksete ja kalade osa looduses ning inimtegevuses. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Selgroogsete loomade roll ökosüsteemides.

**Põhimõisted:** selgroogne loom, selgrootu loom, meelegaorgan, elukeskkond, elupaik.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:** selgroogsete loomade elutegevuse analüüsimine ja nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähikonnas.

## Selgroogsete loomade aine- ja energiavahetus

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib aine- ja energiavahetuse erinevate protsesside omavahelisi seoseid ning selgitab nende avaldumist looduses ja inimese igapäevaelus;
- 2) seostab toidu hankimise viisi ja seedeelundkonna eripära selgroogse looma toiduobjektidega;
- 3) selgitab ja võrdleb erinevate selgroogsete loomade hingamiselundite talitlust;
- 4) võrdleb püsi- ja kõigusoojaseid organisme ning toob nende kohta näiteid;
- 5) analüüsib selgroogsete eri rühmade südame ehituse ja vereringe eripära ning seostab neid püsi- ja kõigusoojasusega;
- 6) võrdleb selgroogsete loomade kohastumusi püsiva kehatemperatuuri tagamisel;
- 7) hindab ebasoodsate aastaegade üleelamise viise selgroogsetel loomadel.

### Õppesisu

Aine- ja energiavahetuse põhiprotsessid. Toiduobjektidest tingitud erinevused taim- ja loomtoidulistel ning segatoidulistel selgroogsetel loomadel. Toidu hankimise viisid ja nendega seonduvad kohastumused. Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg.

Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees ja kopsud õhkkeskkonnas elavatel organismidel, kopsude eripära lindudel, naha kaudu hingamine.

Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri muutused. Selgroogsete loomade eri rühmade südame ja vereringe võrdlus ning ebasoodsate aastaegade üleelamise viisid.

**Põhimõisted:** ainevahetus, hingamine, seedimine, organ, süda, suur vereringe, väike vereringe, lõpus, kops, õhukott, magu, soolestik, kloak, püsisoojane, kõigusoojane, loomtoidulisus, taimtoidulisus, segatoidulisus, lepiskala, röövkala, röövloom, saakloom.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:** valikuliselt uurimistöö toidu või hapniku mõjust organismide elutegevusele.

## Selgroogsete loomade paljunemine ja areng

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) analüüsib kehasisese ja kehavälise viljastumise ning lootelise arengu eeliseid selgroogsete loomade rühmadel ning toob selle kohta näiteid;
- 2) toob näiteid selgroogsete loomade kohta, kel esineb kehasisene või kehavälise viljastumine;
- 3) hindab otsese ja moondega arengu olulisust ning toob selle kohta näiteid;
- 4) võrdleb noorte selgroogsete loomade eri rühmade toitumise, kaitsmise ja õpetamise tähtsust.

### Õppesisu

Selgroogsete loomade paljunemist mõjutavad tegurid. Kehasisese viljastumise võrdlus kehavälisega. Erinevate selgroogsete loomade kehasisese ja kehavälise lootelise arengu võrdlus. Sünnitus ja lootejärgne areng. Moondega ja otsese arengu võrdlus. Järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel ning hoolitsemisvajaduse seos paljunemise ja arengu eripäraga.

**Põhimõisted:** lahsugulisus, suguline paljunemine, munarakk, seemnerakk, viljastumine, kehasisene viljastumine, kehavälise viljastumine, haudumine, otsene areng, moondega areng.

## Õppesisu ja õpitulemused 8. klassis

### Taimede tunnused ja eluprotsessid

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) võrdleb eri taimerühmadele iseloomulikku välisehitust, paljunemisviisi, kasvukohta ja levikut;
- 2) analüüsib taimede osa looduse kui terviksüsteemi jätkusuutlikkuse tagamisel ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;
- 3) selgitab, kuidas on teadmised taimedest vajalikud erinevate elukutsete esindajatele; eristab looma- ja taimerakku ning nende peamisi osi joonistel ja mikrofotodel;
- 4) analüüsib õistaimede organite ehituse sõltuvust nende ülesannetest, taime kasvukohast ning paljunemise ja levimise viisist; seostab taimeorganite talitlust ainete liikumisega taimes;
- 5) koostab ja analüüsib skeeme fotosünteesi lähteainetest, lõppsaadustest ja protsessi mõjutavatest tingimustest ning selgitab fotosünteesi osa taimede, loomade, seente ja bakterite elutegevuses;
- 6) analüüsib sugulise ja mittesugulise paljunemise eeliseid erinevate taimede näitel, võrdleb erinevaid paljunemis-, tolmlemis- ja levimisviise ning toob nende kohta näiteid;
- 7) suhtub taimedesse kui elusorganismidesse vastutustundlikult.

#### Õppesisu

Taimede peamised ehituse ja talitluse erinevused võrreldes selgroogsete loomadega. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Eri taimerühmadele iseloomuliku paljunemise, kasvukoha ja leviku võrdlus.

Taimeraku võrdlus loomarakuga. Taime- ja loomaraku peamiste osade ehitus ning talitus.

Õistaimede organite ehituse ja talitluse kooskõla. Fotosünteesi üldine kulg, selle tähtsus ja seos hingamisega. Tõusev ja laskuv vool taimedes. Suguline ja mittesuguline paljunemine, putuk- ja tuultolmlejad taimede võrdlus, taimede kohastumus levimiseks, sh loom- ja tuulleviks. Seemnete idanemiseks ja taimede arenguks vajalikud tingimused.

**Põhimõisted:** rakk, rakukest, rakumembraan, rakutuum, mitokondrid, klorofüll, kloroplast, kromoplast, vakuool, kude, õhulõhe, tõusev vool, laskuv vool, fotosüntees, anorgaaniline aine, orgaaniline aine, õis, tolmuks, emakas, tolmlamine, seeme, vili, käbi, mittesuguline paljunemine, eoseline paljunemine, eos, vegetatiivne paljunemine.

#### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) taimede mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses;
- 2) fotosünteesi mõjutavate tegurite uurimine praktilise töö või arvutimudeliga.

### Seente tunnused ja eluprotsessid

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) võrdleb seeni taimede ja selgroogsete loomadega;
- 2) kirjeldab seente ehituse ja talitluse mitmekesisust ning toob selle kohta näiteid;
- 3) selgitab seente ja samblike paljunemise viise ning arenguks vajalikke tingimusi;
- 4) analüüsib parasiitluse ja sümbioosi osa looduses;
- 5) selgitab samblike moodustavate seente ja vetikate vastastikmõju;
- 6) põhjendab, miks samblikud saavad asustada kasvukohti, kus taimed ei kasva;
- 7) analüüsib seente ning samblike osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;

8) väärtustab seeni ja samblikke eluslooduse tähtsate osadena.

### **Õppesisu**

Seente välisehituse ja peamiste talitluste võrdlus taimede ja loomadega. Seente välisehituse mitmekesisus tavalisemate kott- ja kandseente näitel. Seente paljunemine eoste ja pungumise teel. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Eoste levimise viisid ja idanemiseks vajalikud tingimused. Käärimiseks vajalikud tingimused. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine.

Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike mitmekesisus, nende erinevad kasvuvormid ja kasvukohad. Samblike toitumise eripära, uute kasvukohtade esmaasustamine. Seente ja samblike osa looduses ning inimtegevuses.

**Põhimõisted:** ainurakne, hulkrakne, käärimine, pungumine, sümbioos, mükoriisa.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) seente välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale;
- 2) seente ehituse uurimine mikroskoobiga;
- 3) uurimistöö hallitus- või pärmseente arengut mõjutavate tegurite leidmiseks;
- 4) praktiline töö või arvutimudeli kasutamine õhu saastatuse hindamiseks samblike leviku alusel.

### **Selgrootute loomade tunnused ja eluprotsessid**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) võrdleb erinevate selgrootute loomade kohastumusi elukeskkonnas;
- 2) analüüsib erinevate selgrootute loomade osa looduses ja inimtegevuses ning toob selle kohta näiteid;
- 3) seostab liikumisorganite ehitust selgrootute loomade eri rühmadele omaste liikumisviiside ja elupaigaga;
- 4) analüüsib selgrootute loomarühmade esindajate erinevate meelte arengutaseme seost elupaiga ja toitumisviisiga;
- 5) analüüsib lahk- ja liitsugulisuse eeliseid selgrootute loomade erinevatel rühmadel;
- 6) hindab otsese, täis- ja vaegmoondelise arengu eeliseid ning toob nende kohta näiteid;
- 7) selgitab parasiitse eluviisiga organismide arengu vältel peremeesorganismi, toiduobjekti ja/või elupaiga vahetamise tähtsust;
- 8) väärtustab selgrootuid loomi eluslooduse olulise osana.

### **Õppesisu**

Selgrootute loomade üldiseloomustus ja võrdlus selgroogsetega. Käsnade, ainuõssete, usside, limuste, lüljalgsete ja okasnahksete peamised välistunnused, levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. Lüljalgsete (koorikloomade, ämblikulaadsete ja putukate) välisehituse võrdlus. Tavalisemate putukarühmade ja limuste välistunnuste erinevused.

Vabalt elavate ning parasiitse eluviisiga selgrootute loomade kohastumused hingamiseks ja toitumiseks. Selgrootute hingamine lõpuste, kopsude ja trahheedega. Selgrootute loomade erinevad toidu hankimise viisid ja organid.

Usside, limuste ning lüljalgsete liit- ja lahksugulisus. Peremeesorganismi ning vaheperemehe vaheldumine usside arengus. Paljunemise ja arengu eripära otsese, täismoondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel.

**Põhimõisted:** trahhee, lihtsilm, liitsilm, suised, kombits, tundel, liitsugulisus, täismoondega areng, vaegmoondega areng, vastne, parasitism, peremees, vaheperemees.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) selgrootute loomarühmade iseloomulike välistunnuste võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale;

- 2) lüljalgsete loomade välistunnuste võrdlemine luubi või mikroskoobiga;
- 3) praktiline töö või arvutimudeli kasutamine keskkonna saastatuse hindamiseks selgrootute leviku alusel.

## **Mikroorganismide ehitus ja eluprotsessid**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) võrdleb bakterite ja algloomade ehitust loomade ja taimedega ning viiruste ehituslikku eripära rakulise ehitusega;
- 2) selgitab bakterite ja algloomade levikut erinevates elupaikades, sh aeroobses ning anaeroobses keskkonnas;
- 3) analüüsib ning selgitab bakterite ja algloomade tähtsust looduses ning inimtegevuses;
- 4) selgitab toidu bakteriaalse riknemise eest kaitsmise viise;
- 5) hindab kiire paljunemise ja püsieoste moodustumise olulisust bakterite levikul;
- 6) teab, kuidas vältida inimese sagedasemaid bakter- ja viirushaigusi, ning väärtustab tervislikke eluviise;
- 7) selgitab mikroorganismidega seotud elukutseid;
- 8) väärtustab bakterite tähtsust looduses ja inimese elus.

### **Õppesisu**

Bakterite ja algloomade põhitunnuste võrdlus loomade ning taimedega. Vabalt elavate ja parasiitse eluviisiga mikroorganismide levik ning tähtsus. Bakterite aeroobne ja anaeroobne eluviis ning parasitism. Käärimiseks vajalikud tingimused. Bakterite paljunemine ja levik. Bakterhaigustesse nakatumine ja haiguste vältimine. Bakterite osa looduses ja inimtegevuses. Viiruste ehituse ja talitluse eripära. Viirustega nakatumine, peiteaeg, haigestumine ja tervenemine.

Mikroorganismidega seotud elukutsed.

**Põhimõisted:** bakter, algloom, viirus, silmtäpp, pooldumine, aeroobne eluviis, anaeroobne eluviis.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) bakterite elutegevust mõjutavate tegurite uurimine arvutimudeliga;
- 2) bakterite leviku hindamine bakterikultuuri kasvatades.

## **Ökoloogia ja keskkonnakaitse**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) selgitab populatsioonide, liikide, ökosüsteemide ja biosfääri struktuuri ning toob selle kohta näiteid;
- 2) selgitab loodusliku tasakaalu kujunemist ökosüsteemides, hindab inimtegevuse positiivset ja negatiivset mõju populatsioonide ja ökosüsteemide muutumisele ning võimalusi lahendada keskkonnaprobleeme;
- 3) analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot ökoloogiliste tegurite mõju kohta organismide arvukusele;
- 4) hindab liigisisese ja liikidevahelise konkurentsi tähtsust loomade ning taimede näitel;
- 5) lahendab biomassi püramiidi ülesandeid;
- 6) lahendab bioloogilise mitmekesisuse kaitsega seotud dilemma probleeme;
- 7) väärtustab bioloogilist mitmekesisust ning suhtub vastutustundega ja säästvalt erinevatesse ökosüsteemidesse ning elupaikadesse.

## Õppesisu

Organismide jaotamine liikidesse. Populatsioonide, ökosüsteemi ja biosfääri struktuur. Looduslik tasakaal.

Eluta ja eluslooduse tegurid (ökoloogilised tegurid) ning nende mõju eri organismirühmadele. Biomassi juurdekasvu püramiidi moodustumine ning toiduahela lülide arvukuse leidmine.

Inimmõju populatsioonidele ja ökosüsteemidele. Bioloogilise mitmekesisuse tähtsus. Liigi- ja elupaigakaitse Eestis. Inimtegevus keskkonnaprobleemide lahendamisel.

**Põhimõisted:** liik, populatsioon, levila, ökosüsteem, kooslus, eluta looduse tegurid, eluslooduse tegurid, aineringe, konkurents, looduslik tasakaal, keskkonnakaitse, looduskaitse, bioloogiline mitmekesisus, biosfäär.

### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) praktiline uuring populatsioonide arvukuse sõltuvuse kohta ökoloogilistest teguritest;
- 2) arvutimudeliga seoste leidmine toiduahela lülide arvukuse ja biomassi juurdekasvu vahel;
- 3) biomassi püramiidi ülesannete lahendamine;
- 4) loodusliku tasakaalu muutumise seaduspärasuste uurimine arvutimudeliga.

## Õppesisu ja õpitulemused 9. klassis

### Inimese elundkonnad

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seostab inimese elundkondi nende põhiülesannetega;
- 2) selgitab naha ülesandeid;
- 3) analüüsib naha ehituse ja talitluse kooskõla kompimis-, kaitse-, termoregulatsiooni- ja eritusfunktsiooni täites;
- 4) väärtustab naha tervishoiuga seotud tervislikku eluviisi.

#### Õppesisu

Inimese elundkondade põhiülesanded. Naha ehitus ja ülesanded infovahetuses väliskeskkonnaga.

**Põhimõisted:** tugi- ja liikumiselundkond, seedeelundkond, närvisüsteem, vereringe, hingamiselundkond, erituselundkond, suguelundkond, nahk.

### Luud ja lihased

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) eristab joonisel või mudelil inimese skeleti peamisi luid ning lihaseid;
- 2) võrdleb imetaja, linnu, kahepaikse, roomaja ning kala luustikku;
- 3) seostab luude ja lihaste ehitust ning talitlust;
- 4) selgitab luudevaheliste ühenduste tüüpe ja toob nende kohta näiteid;
- 5) võrdleb sile-, vööt- ja südamelihaste ehitust ning talitlust;
- 6) selgitab luumurru ning lihase venituse ja rebendi olemust ning nende tekkepõhjust;
- 7) analüüsib treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale;
- 8) peab oluliseks enda tervislikku treenimist.

#### Õppesisu

Luude ja lihaste osa inimese ning teiste selgroogsete loomade tugi- ja liikumiselundkonnas. Luude ehituse iseärasused. Luudevaheliste ühenduste tüübid ja tähtsus. Inimese luustiku võrdlus teiste selgroogsete loomadega. Lihaste ehituse ja talitluse kooskõla. Luu- ja lihaskoe mikroskoopiline ehitus ning selle seos talitlusega. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Luumurdude, lihasvenituste ja -rebendite olemus ning tekkepõhused.

**Põhimõisted:** toes, luu, lihas, liiges.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) loomsete kudede ehituse võrdlemine mikroskoobiga;
- 2) uurimistöö lihasväsimuse tekke ja treenituse seosest.

### **Vereringe**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) analüüsib inimese vereringeelundkonna jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel elundkonna talitlust;
- 2) seostab südame, erinevate veresoonte ja vere koostisosade ehituse eripära nende talitlusega;
- 3) selgitab viiruste põhjustatud muutusi raku elutegevuses ning immuunsüsteemi osa bakter- ja viirushaiguste tõkestamisel ning neist tervenemisel;
- 4) väärtustab tervislikke eluviise, mis väldivad HIViga nakatumist;
- 5) selgitab treeningu mõju vereringeelundkonnale;
- 6) seostab inimese sagedasemaid südame- ja veresoonkonnahaigusi nende tekkepõhjustega, sh suitsetamise ja ebatervisliku toitumisega;
- 7) väärtustab südant, vereringeelundkonda ja immuunsüsteemi tugevdavat ning säästvat eluviisi.

#### **Õppesisu**

Südame ning suure ja väikese vereringe osa inimese aine- ja energiavahetuses. Inimese ning teiste imetajate vereringeelundkonna erisused võrreldes teiste selgroogsete loomadega. Erinevate veresoonte ehituslik ja talitluslik seos. Vere koostisosade ülesanded.

Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaktsineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS.

Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Südamelihase ala- ja ülekoormuse tagajärjed. Veresoonte lupjumise ning kõrge ja madala vererõhu põhjused ja tagajärjed.

**Põhimõisted:** süda, veresoon, arter, veen, kapillaar, arteriaalne veri, venoosne veri, vererõhk, elektrokardiogramm, hemoglobiin, punane vererakk, valge vererakk, vereliistak, vereplasma, hüübimine, lümf, lümfisõlm, antikeha, immuunsus, immuunsüsteem, HIV, AIDS.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:** uurimistöö füüsilise koormuse mõjust pulsile või vererõhule.

### **Seedimine ja eritamine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) koostab ning analüüsib seedeelundkonna ehituse jooniseid ja skeeme ning selgitab nende alusel toidu seedimist ja toitainete imendumist;
- 2) selgitab valkude, rasvade, süsivesikute, vitamiinide, mineraalainete ja vee ülesandeid inimorganismis ning nende üle- või alatarbimisega kaasnevaid probleeme;
- 3) hindab neerude, kopsude, naha ja soolestiku osa jääkainete eritamisel;
- 4) järgib tervisliku toitumise põhimõtteid.

#### **Õppesisu**

Inimese seedeelundkonna ehitus ja talitus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte vere püsiva koostise tagamisel. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisesanne.

**Põhimõisted:** ensüüm, vitamiin, sülg, maks, sapp, peensool, jämesool, neer, uriin.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine praktilise tööga või arvutimudeliga;



2) isikliku toitumisharjumuse analüüs.

## **Hingamine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) analüüsib hingamiselundkonna ehituse ja talitluse kooskõla;
- 2) koostab ning analüüsib jooniseid ja skeeme hingamiselundkonna ehitusest ning sisse- ja väljahingatava õhu koostisest ning selgitab nende alusel hingamise olemust;
- 3) analüüsib treeningu mõju hingamiselundkonnale;
- 4) selgitab hingamiselundite levinumate haiguste tekkepõhjusi ja haiguste vältimise võimalusi;
- 5) suhtub vastutustundlikult oma hingamiselundkonna tervisesse.

### **Õppesisu**

Hingamiselundkonna ehituse ja talitluse seos. Sisse- ja väljahingatava õhu koostise võrdlus. Hapniku ülesanne rakkudes. Organismi hapnikuvajadust määravad tegurid ja hingamise regulatsioon. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine.

**Põhimõisted:** hingetoru, kopsutoru, kopsusomp, hingamiskeskus, rakuhingamine.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:** praktilise töö või arvutimudeliga kopsumahu, hingamissügavuse ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine.

## **Paljunemine ja areng**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) võrdleb naise ja mehe suguelundkonna ehitust ning talitlust;
- 2) võrdleb inimese muna- ja seemnerakkude ehitust ning arengut;
- 3) selgitab sagedasemate suguhaiguste levimise viise ja neisse haigestumise vältimise võimalusi;
- 4) analüüsib munaraku viljastumist mõjutavaid tegureid;
- 5) lahendab pere plaanimisega seotud dilemmaprobleeme;
- 6) selgitab muutusi inimese loote arengus;
- 7) seostab inimorganismi anatoomilisi vanuselisi muutusi talitluslike muutustega.

### **Õppesisu**

Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Pere plaanimine, abordiga kaasnevad riskid. Inimorganismi talitluse muutused sünnist surmani.

**Põhimõisted:** emakas, munasari, seemnesari, munand, ovulatsioon, sperma, munajuha, loode, platsenta, nabanöör, sünnitamine, kliiniline surm, bioloogiline surm.

## **Talitluste regulatsioon**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) selgitab kesk- ja piirdenärvisüsteemi põhiülesandeid;
- 2) seostab närviraku ehitust selle talitlusega;
- 3) koostab ja analüüsib refleksikaare skeeme ning selgitab nende alusel selle talitlust;
- 4) seostab erinevaid sisenõrenäärmeid nende toodetavate hormoonidega;
- 5) kirjeldab hormoonide ülesandeid ja toob nende kohta näiteid;
- 6) selgitab närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis;
- 7) suhtub kriitiliselt närvisüsteemi kahjustavate ainete tarbimisse.

## **Õppesisu**

Kesk- ja piirdenärvisüsteemi ehitus ning ülesanded. Närviraku ehitus ja rakuosade ülesanded. Refleksikaare ehitus ja talitus. Närvisüsteemi tervishoid.

Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded.

Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis.

**Põhimõisted:** peaaju, seljaaju, närv, närvirakk, retseptor, närviimpulss, dendriit, neuriit, refleks, sisenõrenäärmed, hormoon.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) uurimistöö reaktsioonikiirust mõjutavate tegurite määramiseks ja õpilaste reaktsioonikiiruse võrdlemiseks;
- 2) refleksikaare töö uurimine arvutimudeliga.

## **Infovahetus väliskeskkonnaga**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) analüüsib silma osade ja suuraju nägemiskeskuse koostööd nägemisaistingu tekkimisel ning tõlgendamisel;
- 2) selgitab kaug- ja lühinägelikkuse tekkepõhjusi ning nägemishäirete vältimise ja korrigeerimise viise;
- 3) seostab kõrva ehitust kuulmis- ja tasakaalumeelega;
- 4) võrdleb ning seostab haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehitust ning talitlust;
- 5) väärtustab meeleelundeid säästvat eluviisi.

## **Õppesisu**

Silma ehituse ja talitluse seos. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine. Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed.

**Põhimõisted:** pupill, lääts, võrkkest, vikerkest, kollatähn, kepike, kolvike, lühinägevus, kaugelenägevus, väliskõrv, keskkõrv, sisekõrv, kõrvalest, trummikile, kuulumeluud, kuulmetõri, tigu, poolringkanalid.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) uurimistöö meeleelundite tundlikkuse määramiseks;
- 2) nägemisaistingu tekke ja kuulmise uurimine arvutimudeliga.

## **Pärilikkus ja muutlikkus**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) analüüsib pärilikkuse ja muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel;
- 2) selgitab DNA, geenide ning kromosoomide seost ja osa pärilikkuses ning geenide pärandumist ja avaldumist;
- 3) lahendab dominantsete ja retsessiivsete geenialleelide avaldumisega seotud lihtsamaid geneetikaülesandeid;
- 4) hindab päriliku ja mittepäriliku muutlikkuse osa inimese tunnuste näitel ning analüüsib diagrammidel ja tabelites esitatud infot mittepäriliku muutlikkuse ulatusest;
- 5) hindab organismide geneetilise muutmise võimalusi, tuginedes teaduslikele ja teistele olulistele seisukohtadele;
- 6) analüüsib pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste vältimise võimalusi;
- 7) kirjeldab geenitehnoloogia tegevusvaldkondi ning sellega seotud elukutseid;
- 8) suhtub mõistvalt inimeste pärilikku ja mittepärilikku mitmekesisusse.

## Õppesisu

Pärilikkus ja muutlikkus organismide tunnuste kujunemisel. DNA, geenide ja kromosoomide osa pärilikkuses. Geenide pärandumine ja nende määratud tunnuste avaldumine. Lihtsamate geneetikaülesannete lahendamine. Päriliku muutlikkuse tähtsus.

Mittepäriliku muutlikkuse tekkepõhjused ja tähtsus. Organismide pärilikkuse muutmise võimalused ning sellega kaasnevad teaduslikud ja eetilised küsimused. Pärilike ja päriliku eelsoodumusega haiguste võrdlus ning haigestumise vältimine. Geenitehnoloogia tegevusvaldkond ja sellega seotud elukutsed.

**Põhimõisted:** pärilik muutlikkus, mittepärilik muutlikkus, mutatsioon, kromosoom, DNA, geen, dominantsus, retsessiivsus, geenitehnoloogia.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) pärilikkuse seaduspärasuste avaldumise ja muutlikkuse tekkemehhanismide uurimine arvutimudeliga;
- 2) uurimistöö mittepäriliku muutlikkuse ulatusest vabalt valitud organismide tunnuste põhjal.

## Evolutsioon

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab bioloogilise evolutsiooni olemust ja toob selle kohta näiteid;
- 2) toob näiteid evolutsiooni tõendite kohta;
- 3) seostab olelusvõitlust loodusliku valikuga;
- 4) analüüsib liikide tekke ja muutumise üldist kulgu;
- 5) hindab suuremate evolutsiooniliste muutuste osa organismide mitmekesisistumises ja levikus;
- 6) võrdleb inimese ja teiste selgroogsete evolutsiooni;
- 7) seostab evolutsiooniteooria seisukohti loodusteaduste arenguga.

### Õppesisu

Bioloogilise evolutsiooni olemus, põhisuunad ja tõendid. Loodusliku valiku kujunemine olelusvõitluse tagajärjel. Liikide teke ja muutumine. Kohastumise tähtsus organismide evolutsioonis. Evolutsiooni tähtsamad etapid. Inimese evolutsiooni eripära.

**Põhimõisted:** evolutsioon, looduslik valik, olelusvõitlus, kohastumine, kohastumus, ristumisbarjäär, fossiil.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:** evolutsioonitegurite uurimine arvutimudeliga.

## Geograafia

### Õppesisu ja õpitulemused 7. klassis

#### Kaardiõpetus

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) leiab vajaliku kaardi teatmeteostest või internetist ning kasutab atlase kohanimedega registrit;
- 2) määrab suundi kaardil kaardivõrgu ja looduses kompassi järgi;
- 3) mõõdab vahemaid, kasutades kaardil erinevalt esitatud mõõtkava ning looduses sammupaari;
- 4) määrab etteantud koha geograafilised koordinaadid ja leiab koordinaatide järgi asukoha;
- 5) määrab ajavööndite kaardi järgi kellaaja erinevuse maakera eri kohtades;
- 6) koostab lihtsa plaani etteantud kohast;
- 7) kasutab trüki- ja digitaalseid kaarte, tabeleid, graafikuid, diagramme, jooniseid, pilte ja tekste, et leida infot, kirjeldada protsesse ja nähtusi, leida nendevahelisi seoseid ning teha järeldusi.

#### Õppesisu

Maa kuju ja suurus. Kaartide mitmekesisus ja otstarve. Üldgeograafilised ja temaatilised kaardid, sh maailma ja Euroopa poliitiline kaart. Trüki- ja digitaalsed kaardid, sh interaktiivsed kaardid. Mõõtkava, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil. Suundade määramine looduses ja kaardil. Asukoht ja selle määramine, geograafilised koordinaadid. Ajavööndid.

#### Põhimõisted:

plaan, kaart, üldgeograafiline ja temakaart, digitaalne kaart, interaktiivne kaart, satelliidifoto, aerofoto, asimuut, leppemärgid, mõõtkava, suure- ja väikesemõõtkavaline kaart, kaardi üldistamine, poolus, paralleel, ekvaator, meridiaan, algmeridiaan, geograafiline laius, geograafiline pikkus, geograafilised koordinaadid, kaardivõrk, ajavöönd, maailmaeg, vööndiaeg, kohalik päikeseaeg, kuupäevaraja.

#### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

info leidmiseks interaktiivse kaardi kasutamine (vahemaade mõõtmine, aadressi järgi otsing, koordinaatide määramine, objektide leidmine ja tähistamine).

#### Lõiming:

**matemaatika:** mõõtmine, mõõtühikute kasutamine ja teisendamine, diagrammi lugemine ja koostamine, skaala ja plaani koostamine; **ajalugu:** geograafia areng, maadeavastused, ajaloos kasutatavad kaardid; **eesti keel:** kohanimedega õigekiri, suur algustäht; **võõrkeel:** sõnavara täienemine mitmesuguste infoallikatega töötamisel; **kehaline kasvatus:** orienteerumine maastikul.

#### Geoloogia

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab jooniste järgi Maa siseehitust ja toob näiteid selle uurimise võimaluste kohta;
- 2) iseloomustab etteantud jooniste ja kaartide järgi laamade liikumist ning laamade servaaladel esinevaid geoloogilisi protsesse: vulkanismi, maavärinaid, pinnavormide ja kivimite teket ning muutumist;

- 3) teab maavärinate ja vulkaanipursete tekkepõhjusi, näitab kaardil nende peamisi esinemispiirkondi, toob näiteid tagajärgede kohta ning oskab võimaliku ohu puhul käituda;
- 4) toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades;
- 5) selgitab kivimite murenemist, murendmaterjali ärakannet ja settimist ning sette- ja tardkivimite teket;
- 6) iseloomustab ja tunneb nii looduses kui ka pildil liiva, kruusa, savi, moreeni, graniiti, liivakivi, lubjakivi, põlevkivi ja kivisütt ning toob näiteid nende kasutamise kohta;
- 7) mõistab geoloogiliste uuringute vajalikkust ja omab ettekujutust geoloogide tööst.

### Õppesisu

Maa siseehitus. Laamad ja laamade liikumine. Maavärinad. Vulkaaniline tegevus. Inimeste elu ja majandustegevus seismilistes ning vulkaanilistes piirkondades. Kivimid ja nende teke.

#### Põhimõisted:

maakoor, vahevöö, tuum, mandriline ja ookeaniline maakoor, laam, kurrutus, magma, vulkaan, magmakolle, vulkaani lõõr, kraater, laava, tegutsev ja kustunud vulkaan, kuumaveallikas, geiser, maavärin, murrang, seismilised lained, epitsenter, fookus, tsunami, murenemine, murendmaterjal, sete, settekivim, tardkivim, paljand, kivistis ehk fossiil.

#### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) kivimite (liivakivi, lubjakivi, põlevkivi, kivisöe, graniidi) ja setete (liiva, kruusa, savi) kirjeldamine ning võrdlemine;
- 2) Teabeallikate põhjal lühiülevaate või esitluse koostamine ühest geoloogilisest nähtusest (maavärinast või vulkaanist) või mõne piirkonna iseloomustamine geoloogilisest aspektist.

#### Lõiming:

**7. kl loodusõpetus:** aine tihedus ja mass, temperatuur, sulamine, tahkumine, sulamistemperatuur, soojusülekanne liigid, konvektsioon, soojuspaisumine; **8. kl füüsika:** aine tihedus ja rõhk, **9. kl füüsika:** lained; ainete olekute muutused; **ajalugu:** katastroofilised maavärinad ja vulkaanipursked minevikus; **bioloogia:** fossiilid; **matemaatika:** andmete kogumine, tõlgendamine ja esitamine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine mitmesuguste infoallikatega töötamisel.

### Pinnamood

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) on omandanud ülevaate maailma mägisema ja tasasema reljeefiga piirkondadest, nimetab ning leiab kaardil mäestikud, mägismaad, kõrgemad tipud ja tasandikud (kiltmaad, lauskmaad, madalikud, alamikud);
- 2) kirjeldab suure mõõtkavaga kaardi järgi pinnavorme ja pinnamoodi;
- 3) iseloomustab piltide, jooniste ja kaardi järgi etteantud koha pinnamoodi ning pinnavorme;
- 4) kirjeldab joonise ja kaardi järgi maailmamere põhjareljeefi ning seostab ookeani keskaheliku ja süvikute paiknemise laamade liikumisega;
- 5) toob näiteid pinnavormide ja pinnamoe muutumise kohta erinevate tegurite (murenemise, tuule, vee, inimtegevuse) toimetel;
- 6) toob näiteid inimeste elu ja majandustegevuse kohta mägistel ja tasastel aladel, mägedes liikumisega kaasnevate riskide ning nende vältimise võimaluste kohta.

### Õppesisu

Pinnavormid ja pinnamood. Pinnamoe kujutamine kaartidel. Mäestikud ja mägismaad. Inimese elu ja majandustegevus mägise pinnamoega aladel. Tasandikud. Inimese elu ja

majandustegevus tasase pinnamoega aladel. Maailmamere põhjareljeef. Pinnamoe ja pinnavormide muutumine aja jooksul.

**Põhimõisted:**

pinnamood ehk reljeef, samakõrgusjoon ehk horisontaal, absoluutne kõrgus, suhteline kõrgus, profiiljoon, pinnavorm, mägi, mäeahelik, mäestik, mägismaa, tasandik, kiltmaa, madalik, alamik, mandrilava, mandrinõlv, ookeani keskmäestik, süvik, erosioon, uhtorg.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

kaartide ja muude teabeallikate järgi ühe piirkonna pinnavormide ja pinnamoe iseloomustuse koostamine.

**Lõiming:**

Erinevalt teistest on see teema suhteliselt iseseisev ja vähe lõimitav teiste õppeainetega.

**Füüsika:** soojuspaisumine murenemisprotsessis; **ajalugu:** pinnamoe mõju asustuse kujunemisele, ajaloosündmustega seotud konkreetsete pinnavormide (Skandinaavia mäestik, Alpid, Püreneed jmt) leidmine kaardilt; **kehaline kasvatus:** pinnamoe lugemine orienteerumiskaardilt ja sellega arvestamine raja läbimisel; **läbiv teema - turvalisus:** nõlvakalle ja liiklus.

**Rahvastik**

**Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) iseloomustab etteantud riigi geograafilist asendit;
- 2) nimetab ja näitab maailmakaardil suuremaid riike ning linnu;
- 3) toob näiteid rahvaste kultuurilise mitmekesisuse kohta ja väärtustab eri rahvaste keelt ja traditsioone;
- 4) leiab kaardilt ning nimetab maailma tihedamalt ja hõredamalt asustatud alad ning kirjeldab rahvastiku paiknemist etteantud riigis;
- 5) iseloomustab kaardi ja jooniste järgi maailma või mõne piirkonna rahvaarvu muutumist;
- 6) kirjeldab linnastumist, toob näiteid linnastumise põhjuste ja linnastumisega kaasnevate probleemide kohta.

**Õppesisu**

Riigid maailma kaardil. Erinevad rassid ja rahvad. Rahvastiku paiknemine ja tihedus. Maailma rahvaarv ja selle muutumine. Linnastumine.

**Põhimõisted:**

riik, poliitiline kaart, geograafiline asend, rahvastik, rass, rahvastiku tihedus, linnastumine, linn, linnastu.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

kaartide ja muude teabeallikate järgi ühe riigi üldandmete ning sümbolika leidmine, geograafilise asendi ja rahvastiku paiknemise iseloomustamine.

**Lõiming:**

**ajalugu:** maailma poliitiline kaart, inimasustus eri regioonides, linnade paiknemine ja teke;

**matemaatika:** diagrammide analüüs, osatähtsuse protsent, töö arvandmetega, IT-andmete kogumine, tõlgendamine ja esitamine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel, kohanimede õigekiri ja hääldamine.

## Õppesisu ja õpitulemused 8. klassis

### Kliima

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, mis näitajatega iseloomustatakse ilma ja kliimat;
- 2) leiab teavet Eesti ja muu maailma ilmaolude kohta ning teeb selle põhjal praktilisi järeldusi oma tegevust ja riietust plaanides;
- 3) selgitab päikesekiirguse jaotumist Maal ning teab aastaegade vaheldumise põhjusi; kirjeldab joonise järgi üldist õhuringlust;
- 4) selgitab ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale;
- 5) leiab kliimavõotmete kaardil põhi- ja vahekliimavõotmed ning viib tüüpilise kliimadiagrammi kokku vastava kliimavõotmega;
- 6) iseloomustab ja võrdleb temaatiliste kaartide ja kliimadiagrammide järgi etteantud kohtade kliimat ning selgitab erinevuste põhjusi;
- 7) toob näiteid ilma ja kliima mõju kohta inimtegevusele.

#### Õppesisu

Ilm ja kliima. Kliimadiagrammid ja kliimakaardid. Kliimat kujundavad tegurid. Päikesekiirguse jaotumine Maal. Aastaegade kujunemine. Temperatuuri ja õhurõhu seos. Üldine õhuringlus. Ookeanide, merede ja pinnamoe mõju kliimale. Kliimavõotmed. Ilma ja kliima mõju inimtegevusele.

#### Põhimõisted:

ilm, kliima, ilmakaart, kliimakaart, kliimadiagramm, kuu ja aasta keskmine temperatuur, päikesekiirgus, õhumass, passaadid, mandriline ja mereline kliima, briisid, lumepiir, tuulepealne ja tuulealune nõlv, kliimavööde.

#### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) internetist ilmaandmete leidmine ja nende põhjal ilma kirjeldamine etteantud kohas;
- 2) kliima võrdlemine kliimakaartide ja -diagrammide järgi kahes etteantud kohas ning erinevuste selgitamine.

#### Lõiming:

**8. kl füüsika:** valgus ja valguse sirgjooneline levimine; valguse peegeldumine ja neeldumine, langemis- ja peegeldumisnurk; rõhumisjõud looduses ja tehnikas, rõhk, baromeeter, soojusülekanne, soojusliikumine, soojuspausumine, Celsiuse skaala, universaalne temperatuuriskaala, siseenergia, soojusmahtuvus, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus; **matemaatika:** joon- ja tulpdigrammi lugemine, aritmeetilise keskmise ja temperatuuriamplituudi arvutamine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

### Veestik

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seostab etteantud piirkonna veekogude arvukuse ja veetaseme muutused kliimaga;
- 2) kirjeldab ja võrdleb teabeallikate järgi meresid, sh Läänemerd, ning toob esile erinevuste põhjused;
- 3) kirjeldab ja võrdleb jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide põhjal jõgesid ning vee kulutatavat, edasikandvat ja kuhjavat tegevust erinevatel lõikudel;
- 4) põhjendab teabeallikate, sh kliimadiagrammide järgi veetaseme muutumist jões;
- 5) iseloomustab teabeallikate põhjal järvi ja veehoidlad ning nende kasutamist;
- 6) iseloomustab veeringet, selgitab vee ning veekogude tähtsust looduses ja inimtegevusele ning toob näiteid vee kasutamise ja kaitse vajaduse kohta.

## Õppesisu

Veeressursside jaotumine Maal. Veeringe. Maailmameri ja selle osad. Temperatuur, soolsus ja jääolud maailmamere eri osades. Mägi- ja tasandikujõed, vooluvee mõju pinnamoe kujunemisele. Jõgede veerežiim, üleujutused. Järved ja veehoidlad. Veekogude kasutamine ja kaitse.

### Põhimõisted:

veeringe, maailmameri, ookean, laht, väin, sisemeri, ääremeri, vee soolsus, lang, voolukiirus, pörke- ja laugveer, soot, jõeorg, sälk-, lamm- ja kanjonorg, delta, kõrgvesi, madalvesi, üleujutus, soolajärv.

### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) jooniste, fotode, sh satelliidifotode ja kaartide järgi vooluvee kulutava ja kuhjava tegevuse uurimine etteantud jõe erinevatel lõikudel;
- 2) teabeallikate järgi ülevaate koostamine etteantud mere kohta.

### Lõiming:

**keemia/loodusõpetus:** soolsus; **füüsika:** aine olekud, veeringe, (aurumine, kondenseerumine), vee kulutav ja kuhjav tegevus; **matemaatika:** andmete kogumine, tõlgendamine ja esitamine; **bioloogia:** veekogud kui elukeskkond ning veekogude reostumine ja kaitsmine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel, kohanimede õigekiri ja hääldamine.

## Loodusvööndid

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb joonistel ja piltidel ära loodusvööndid ning iseloomustab kaardi järgi nende paiknemist;
- 2) kirjeldab loodusvööndite kliimat, veestikku, mullatekke tingimusi, tüüpilisi taimi ja loomi ning analüüsib nendevahelisi seoseid;
- 3) tunneb ära loodusvööndite tüüpilised kliimadiagrammid ning joonistel ja piltidel maastiku, taimed, loomad ja mullad;
- 4) teab kõrgusvööndilisuse tekkepõhjusi ning võrdleb kõrgusvööndilisust eri mäestikes;
- 5) selgitab liustike tekkepõhjusi ning kirjeldab nende paiknemist ja tähtsust;
- 6) toob näiteid looduse ja inimtegevuse vastastikmõju kohta erinevates loodusvööndites ja mäestikes;
- 7) kirjeldab ja võrdleb teabeallikate põhjal etteantud piirkondi: geograafilist asendit, pinnamoodi, kliimat, veestikku, mullastikku, taimestikku, maakasutust, loodusvarasid, rahvastikku, asustust, teedevõrku ja majandust ning analüüsib nendevahelisi seoseid.

## Õppesisu

Looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed. Loodusvööndid ja nende paiknemise seaduspärasused. Jäävöönd. Tundra. Parasvöötme okas- ja lehtmets. Parasvöötme rohtla. Vahemereline põõsastik ja mets. Kõrb. Savann. Ekvatoriaalne vihmamets. Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.

### Põhimõisted:

loodusvöönd, põhja- ja lõunapöörijoon, seniit, põhja- ja lõunapolaarjoon, polaaröö ja -päev, igikelts, taiga, stepp, preeria, oas, kõrbestumine, leet-, must- ja punamuld, erosioon, bioloogiline mitmekesisus, põlisrahvas, kõrgusvööndilisus, kõrgmäestik, metsapiir, mandri- ja mägiliustik, Arktika, Antarktika.

### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:



- 1) teabeallikate põhjal etteantud piirkonna iseloomustuse koostamine, kus on analüüsitud looduskomponentide vastastikuseid seoseid ning inimtegevust ja keskkonnaprobleeme;
- 2) ühe loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine.

#### **Lõiming:**

**bioloogia:** elus ja eluta looduse vastastikused seosed, bioloogiline mitmekesisus, organismide kohastumused erinevates keskkondades, keskkonnaprobleemid loodusvööndites; **keemia:** aineringed; **füüsika:** õhutemperatuur ja õhurõhk, õhuringlus; **ajalugu:** inimasustus erinevates keskkonnatingimustes; **emakeel:** väljendusoskuse arendamine piirkondade kirjeldamisel ja iseloomustamisel; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

### **Õppesisu ja õpitulemused 9. klassis**

#### **Euroopa ja Eesti geograafiline asend, pinnamood ning geoloogia**

##### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) iseloomustab etteantud Euroopa riigi, sh Eesti geograafilist asendit;
- 2) kirjeldab ja võrdleb kaardi järgi etteantud piirkonna, sh Eesti pinnavorme ja pinnamoodi;
- 3) seostab Euroopa suuremaid pinnavorme geoloogilise ehitusega;
- 4) kirjeldab jooniste, temaatiliste kaartide ning geokronoloogilise skaala järgi Eesti geoloogilist ehitust;
- 5) iseloomustab kaardi järgi maavarade paiknemist Euroopas, sh Eestis;
- 6) iseloomustab mandrijää tegevust pinnamoe kujundajana Euroopas, sh Eestis;
- 7) nimetab ning leiab Euroopa ja Eesti kaardil mäestikud, kõrgustikud, kõrgemad tipud, tasandikud: lauskmaad, lavamaad, madalikud, alamikud.

##### **Õppesisu**

Euroopa ja Eesti asend, suurus ning piirid. Euroopa pinnamood. Pinnamoe seos geoloogilise ehitusega. Eesti pinnamood. Eesti geoloogiline ehitus ja maavarad. Mandrijää tegevus Euroopa, sh Eesti pinnamoe kujunemises.

##### **Põhimõisted:**

loodusgeograafiline ja majandusgeograafiline asend, Eesti põhikaart, maastik, kõrg- ja madalmäestik, lauskmaa, kurdmäestik, noor ja vana mäestik, platvorm, kilp, geokronoloogiline skaala, kõrgustik, madalik, lavamaa, mandrijää, moreen, moreenküngas, voor, moreentasandik.

##### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) Eesti ja mõne teise Euroopa riigi geograafilise asendi võrdlemine;
- 2) teabeallikate põhjal ülevaate koostamine kodumaakonna pinnamoest ja maavaradest ning seostamine geoloogilise ehitusega.

##### **Lõiming:**

Euroopa poliitiline kaart, geokronoloogilise ja ajaloolise ajaskaala võrdlemine; **keemia:** alused, lahustumine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

#### **Euroopa ja Eesti kliima**

##### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab Euroopa, sh Eesti kliima regionaalseid erinevusi ja selgitab kliimat kujundavate tegurite mõju etteantud koha kliimale;
- 2) iseloomustab ilmakaardi järgi etteantud koha ilma (õhurõhk, kõrg- või madalrõhuala, soe ja külm front, sademed, tuuled);

- 3) mõistab kliimamuutuste uurimise tähtsust ja toob näiteid tänapäevaste uurimisvõimaluste kohta;
- 4) toob näiteid kliimamuutuste võimalike tagajärgede kohta.

### **Õppesisu**

Euroopa, sh Eesti kliimat kujundavad tegurid. Regionaalsed kliimaerinevused Euroopas. Eesti kliima. Euroopa ilmakaart. Kliimamuutuste võimalikud tagajärjed Euroopas.

#### **Põhimõisted:**

samatemperatuurijoon ehk isoterm, õhurõhk, hoovus, läänetuuled, kõrg- ja madalrõhuala, soe ja külm front, tsüklon, antitsüklon.

#### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

internetiandmete järgi ilma võrdlemine etteantud kohtades ning erinevuste põhjendamine.

#### **Lõiming:**

**füüsika:** valgus ja valguse sirgjooneline levimine, valguse peegeldumine ja neeldumine, langemis- ja peegeldumisnurk, rõhumisjõud looduses ja tehnikas, rõhk, baromeeter, soojusülekanne, soojusliikumine, soojuspaisumine, Celsiuse skaala, universaalne temperatuuriskaala, siseenergia, soojusmahtuvus, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirus, õhu liikumine tsüklonis, sademete teke; **matemaatika:** kliimadiagrammi lugemine, aritmeetilise keskmise ja temperatuuriamplituudi arvutamine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

### **Euroopa ja Eesti veestik**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) iseloomustab Läänemere eripära ja keskkonnaprobleeme ning toob näiteid nende lahendamise võimaluste kohta;
- 2) kirjeldab ja võrdleb eriilmelisi Läänemere rannikulõike: pank-, laid- ja skäärrannikut;
- 3) selgitab põhjavee kujunemist ja liikumist, põhjavee kasutamist kodukohas ning põhjaveega seotud probleeme Eestis;
- 4) teab soode levikut Euroopas, sh Eestis, ning selgitab soode ökoloogilist ja majanduslikku tähtsust;
- 5) kirjeldab Euroopa, sh Eesti rannajoont ja veestikku, nimetab ning näitab Euroopa ja Eesti kaardil suuremaid lahtesid, väinu, saari, poolsaari, järvi ning jõgesid.

#### **Õppesisu**

Läänemere eripära ja selle põhjused. Läänemeri kui piiriveekogu, selle majanduslik kasutamine ja keskkonnaprobleemid. Läänemere eriilmelised rannikud. Põhjavee kujunemine ja liikumine. Põhjaveega seotud probleemid Eestis. Sood Euroopas, sh Eestis.

#### **Põhimõisted:**

valgla, veelahe, riimvesi, pankrannik, laidrannik, skäärrannik, luide, maasäär, rannavall, põhjavesi, veega küllastunud ja küllastamata kihid, põhjavee tase, vett läbilaskvad ning vett pidavad kivimid ja setted.

#### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

kodukoha joogivee omaduste ja kasutamise uurimine.

#### **Lõiming:**

**keemia:** vee keemiline koostis, joogivesi, riimvesi, Läänemere reostumine; **füüsika:** põhjavee kujunemine; **bioloogia:** Läänemere elustiku eripära ja Läänemerega seotud keskkonnaprobleemid, soode ökoloogiline tähtsus; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

## **Euroopa ja Eesti rahvastik**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) otsib teabeallikaist infot riikide rahvastiku kohta, toob näiteid rahvastiku uurimise ja selle olulisuse kohta;
- 2) analüüsib teabeallikate järgi Euroopa või mõne piirkonna, sh Eesti rahvaarvu ning selle muutumist;
- 3) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate, sh rahvastikupüramiidi järgi etteantud riigi, sh Eesti rahvastikku ja selle muutumist;
- 4) toob näiteid rahvastiku vananemisega kaasnevate probleemide kohta Euroopas, sh Eestis, ning nende lahendamise võimaluste kohta;
- 5) selgitab rännete põhjusi, toob konkreetseid näiteid Eestist ja mujalt Euroopast;
- 6) iseloomustab Eesti rahvuslikku koosseisu ning toob näiteid Euroopa kultuurilise mitmekesisuse kohta.

### **Õppesisu**

Euroopa, sh Eesti rahvaarv ja selle muutumine. Sünnimuse, suremuse ja loomuliku iibe erinevused Euroopa riikides. Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded ja nende põhjused. Eesti rahvuslik koosseis ja selle kujunemine. Rahvuslik mitmekesisus Euroopas.

#### **Põhimõisted:**

rahvaloendus, rahvastikuregister, sünnimus, suremus, loomulik iive, rahvastikupüramiid, rahvastiku vananemine, ränne ehk migratsioon, sisseränne, väljaränne, vabatahtlik ränne, sundränne, pagulased, rahvuslik koosseis.

#### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) teabeallikate järgi oma maakonna või koduasula rahvastiku analüüsimine;
- 2) rahvastikupüramiidi põhjal rahvastiku soolis-vanuselise koosseisu analüüsimine etteantud Euroopa riigis.

#### **Lõiming:**

**ajalugu ja ühiskonnaõpetus:** migratsioon Euroopas, sh Eestis, ja selle mõju ühiskonnale;

**matemaatika:** diagrammide analüüs, üldkordajate arvutamine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

## **Euroopa ja Eesti asustus**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) analüüsib kaardi järgi rahvastiku paiknemist Euroopas, sh Eestis;
- 2) analüüsib linnade tekke, asukoha ja arengu vahelisi seoseid Euroopa, sh Eesti näitel;
- 3) nimetab linnastumise põhjusi, toob näiteid linnastumisega kaasnevate probleemide kohta Euroopas, sh Eestis, ja kirjeldab nende lahendamise võimalusi;
- 4) võrdleb linna ja maa-asulaid ning analüüsib linna- ja maaelu erinevusi;
- 5) nimetab ning näitab kaardil Euroopa riike ja pealinna ning Eesti suuremaid linnu.

### **Õppesisu**

Rahvastiku paiknemine Euroopas. Linnad ja maa-asulad. Linnastumise põhjused ja linnastumine Euroopas. Rahvastiku paiknemine Eestis. Eesti asulad. Linnastumisega kaasnevad majandus-, sotsiaal- ja keskkonnaprobleemid.

#### **Põhimõisted:**

linnastumine, linnastu, valglinnastumine.

#### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

lühiajalise koostamine koduasulast.

#### **Lõiming:**

**ajalugu ja ühiskonnaõpetus:** linnade kujunemine ja kasv Euroopas, Eesti asustus ja haldusjaotus minevikus ja tänapäeval, linnastumisega kaasnevad probleemid; **bioloogia:** linnastumisega kaasnevad keskkonnaprobleemid; **matemaatika:** andmete kogumine, tõlgendamine ja esitamine, rahvastiku keskmise tiheduse arvutamine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

## **Euroopa ja Eesti majandus**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) analüüsib loodusressursside, tööjõu, kapitali ja turgude mõju Eesti majandusele ning toob näiteid majanduse spetsialiseerumise kohta;
- 2) rühmitab majandustegevused esmasektori, tööstuse ja teeninduse vahel;
- 3) selgitab energiamajanduse tähtsust, toob näiteid energiaallikate ja energiatootmise mõju kohta keskkonnale;
- 4) analüüsib soojus-, tuuma- ja hüdroelektrijaama või tuulepargi kasutamise eeliseid ning puudusi elektrienergiat tootes;
- 5) analüüsib teabeallikate järgi Eesti energiamajandust; iseloomustab põlevkivi kasutamist energiat tootes;
- 6) toob näiteid Euroopa, sh Eesti energiaprobleemide kohta;
- 7) teab energia säästmise võimalusi ning väärtustab säästlikku energia tarbimist;
- 8) toob näiteid Euroopa peamiste majanduspiirkondade kohta.

### **Õppesisu**

Majandusressursid. Majanduse struktuur, uued ja vanad tööstusharud. Energiaallikad, nende kasutamise eelised ja puudused. Euroopa energiamajandus ja energiaprobleemid. Eesti energiamajandus. Põlevkivi kasutamine ja keskkonnaprobleemid. Euroopa peamised majanduspiirkonnad.

#### **Põhimõisted:**

majanduskaardid, majandusressursid, taastuvad ja taastumatud loodusvarad, kapital, tööjõud, tööjõu kvaliteet, esmasektor, tööstus, teenindus, energiamajandus, energiaallikad: soojus-, tuuma-, hüdro-, tuule- ja päikeseenergia.

#### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

kahe Euroopa riigi energiaallikate kasutamise analüüsimine elektrienergia tootmisel.

#### **Lõiming:**

**ühiskonnaõpetus:** majanduse struktuur, tööjõud, kapital; **füüsika:** energialiigid; **keemia:** süsinikuühendid kütustena; **matemaatika:** andmete kogumine, tõlgendamine ja esitamine, **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel.

## **Euroopa ja Eesti põllumajandus ning toiduainetööstus**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) toob näiteid taime- ja loomakasvatustarude kohta;
- 2) iseloomustab põllumajanduse arengueeldusi Eestis ja põhjendab spetsialiseerumist;
- 3) kirjeldab mulda kui ressursi;
- 4) toob näiteid eri tüüpi põllumajandusettevõtete kohta Euroopas, sh Eestis;
- 5) toob näiteid kodumaise toidukauba eeliste kohta ja väärtustab Eesti tooteid;
- 6) toob näiteid põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta.

### **Õppesisu**

Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetööstus Euroopas. Eesti põllumajandus ja toiduainetööstus. Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid.

**Põhimõisted:**

taimekasvatus ja loomakasvatus, maakasutus, haritav maa, looduslik rohumaa, taimekasvuperiood, looma- ja taimekasvatustalud, istandused.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

toidukaupade päritolu uurimine ning kodu- ja välismaise kauba osatähtsuse hindamine tootegrupiti.

**Lõiming:**

**bioloogia:** toiduainete koostis, tervislik toitumine, toiduvalmistamise tehnoloogia; taimede kasvunõuded kui taimekasvatussaaduste tootmise alus, loomade kasv ja areng kui loomakasvatussaaduste tootmise alus; **keemia:** toidulisandid, taimekaitsevahendid, väetised; **ajalugu:** erinevate kultuuride traditsioonid; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel; **matemaatika:** ühikud (t, ha), saagikuse arvestamine (t/ha kohta).

**Euroopa ja Eesti teenindus**

**Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) toob näiteid erinevate teenuste kohta;
- 2) iseloomustab ja analüüsib teabeallikate järgi etteantud Euroopa riigi, sh Eesti turismi arengueeldusi ja turismimajandust;
- 3) toob näiteid turismi positiivsete ja negatiivsete mõjude kohta riigi või piirkonna majandus- ja sotsiaalelule ning looduskeskkonnale;
- 4) analüüsib transpordiliikide eeliseid ja puudusi reisijate ning erinevate kaupade veol; toob näiteid Euroopa peamiste transpordikoridoride kohta;
- 5) iseloomustab ning analüüsib teabeallikate järgi eri transpordiliikide osa Eestisestest sõitjate- ja kaubavedudes;
- 6) toob näiteid transpordiga seotud keskkonnaprobleemide ja nende lahendamise võimaluste kohta ning väärtustab keskkonnasäästlikku transpordi kasutamist.

**Õppesisu**

Teenindus ja selle jaotumine. Turism kui kiiresti arenev majandusharu. Turismi liigid. Euroopa peamised turismiressursid. Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid. Eesti turismimajandus. Transpordi liigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol. Euroopa peamised transpordikoridorid. Eesti transport.

**Põhimõisted:**

isiku- ja äriteenused, avaliku ja erasektori teenused, turism, transport, transiitveod.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) teabeallikate põhjal ülevaate koostamine oma linna või maakonna turismiarengu eeldustest ja peamistest vaatamisväärsustest;
- 2) reisi marsruudi ja graafiku koostamine, kasutades teabeallikaid.

**Lõiming:**

**bioloogia:** turismi ja transpordiga kaasnevad keskkonnaprobleemid; **ajalugu ja ühiskonnaõpetus:** vanad kultuuripiirkonnad ja kultuuriobjektid, usundid, poliitilise kaardi ning majandussidemete kujunemine; **võõrkeel:** sõnavara täienemine võõrkeelsete materjalidega töötamisel; **ajalugu, kirjandus, kunst, muusika:** Euroopa ja Eesti kultuuriloolised paigad kui turismiobjektid; **matemaatika:** ühikud, reisijakilomeeter, tonnkilomeeter, vahemaad.

## Füüsika

### Õppesisu ja õpitulemused 8. klassis

#### Valgusõpetus

#### Valgus ja valguse sirgjooneline levimine

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab Päikese kui valgusallika tähtsaid tunnuseid;
- 2) selgitab mõistete valgusallikas, valgusallikate liigid ja liitvalgus olulisi tunnuseid;
- 3) teab seose, et optiliselt ühtlases keskkonnas levib valgus sirgjooneliselt, tähendust.

##### Õppesisu

Valgusallikas. Valgus kui liitvalgus. Päike. Täht. Valgus kui energia. Valguse spektraalne koostis. Valguse sirgjooneline levimine.

#### Valguse peegeldumine

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab peegeldumise ja valguse neeldumise tähtsaid tunnuseid, kirjeldab seost teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;
- 2) nimetab mõistete langemisnurk, peegeldumisnurk ja mattpind olulisi tunnuseid;
- 3) selgitab peegeldumisseadust (s.o valguse peegeldumisel on peegeldumisnurk võrdne langemisnurgaga) ja selle tähendust, kirjeldab seose õigsust kinnitavat katset ning kasutab seost praktikas;
- 4) toob näiteid tasapeegli, kumer- ja nõguspeegli kasutamise kohta.

##### Õppesisu

Peegeldumisseadus. Tasapeegel, eseme ja kujutise sümmeetrilisus. Mattpind. Valguse peegeldumise nähtus looduses ja tehnikas. Kuu faaside teke. Kumer- ja nõguspeegel.

#### Valguse murdumine

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab valguse murdumise tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid probleeme lahendades;
- 2) kirjeldab mõistete murdumisnurk, fookus, tõeline kujutis ja näiv kujutis olulisi tunnuseid;
- 3) selgitab fookuskauguse ja läätse optilise tugevuse tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavat mõõtühikut;
- 4) selgitab valguse murdumise seaduspärasust, s.o valguse üleminekul ühest keskkonnast teise murdub valguskiir sõltuvalt valguse kiirusest ainetes kas pinna

ristsirge poole või pinna ristsirgest eemale; selgitab seose  $D = \frac{1}{f}$  tähendust ning kasutab seost probleeme lahendades;

5) kirjeldab kumerlääts, nõguslääts, prillide ja valgusfiltrite otstarvet ning toob nende kasutamise näiteid;

6) teeb eksperimendi, mõõtes kumerlääts fookuskaugust või tekitab kumerläätses esemest suurendatud või vähendatud kujutise, oskab kirjeldada tekkinud kujutist, konstrueerida katseseadme joonist, millele kannab eseme, läätse ja ekraani omavahelised kaugused, ning töödelda katseandmeid.

## Õppesisu

Valguse murdumine. Prisma. Kumerlääts. Nõguslääts. Lääts fookuskaugus. Lääts optiline tugevus. Silm. Luup. Kaug- ja lühinägelikkus. Fotoaparaat. Valguse murdumise nähtus looduses ja tehnikas. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter.

### Põhimõisted:

täht, täis- ja poolvari, langemis-, murdumis- ning peegeldumisnurk, mattpind, fookus, lääts, fookuskaugus, optiline tugevus, tõeline kujutis, näiv kujutis, prillid.

### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) läätsede ja kujutiste uurimine;
- 2) läätsede optilise tugevuse määramine;
- 3) täis- ja poolvarju uurimine;
- 4) valguskiire murdumist kinnitavate nähtuste uurimine;
- 5) värvuste ja värvilise valguse uurimine valgusfiltritega.

## Mehaanika

### Liikumine ja jõud

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuse liikumise olulisi tunnuseid ja seost teiste nähtustega;
- 2) selgitab pikkuse, ruumala, massi, pindala, tiheduse, kiiruse, keskmise kiiruse ja jõu tähendust ning mõõtmise viise, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) teab seose  $l = vt$  tähendust ja kasutab seost probleeme lahendades;
- 4) kasutab liikumisgraafikuid liikumise kirjeldamiseks;
- 5) teab, et seose vastastikmõju tõttu muutuvad kehade kiirused seda vähem, mida suurem on keha mass;
- 6) teab seose  $\rho = \frac{m}{V}$  tähendust ning kasutab seost probleeme lahendades;
- 7) selgitab mõõteriistade mõõtejoonlaud, nihik, mõõtesilinder ja kaalud otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab mõõteriistu praktikas;
- 8) korraldab eksperimendi, mõõtes proovikeha massi ja ruumala, töötleb katseandmeid, teeb katseandmete põhjal vajalikud arvutused ning teeb tabeliandmete põhjal järelduse proovikeha materjali kohta;
- 9) teab, et kui kehale mõjuvad jõud tasakaalustavad üksteist, siis on keha paigal või liigub ühtlaselt sirgjooneliselt;
- 10) teab jõudude tasakaalu kehade ühtlase liikumise korral.

### Õppesisu

Mass kui keha inertsuuse mõõt. Aine tihedus. Kehade vastastikmõju. Jõud kui keha kiireneva või aeglustuva liikumise põhjustaja. Kehale mõjuva jõu rakenduspunkt. Jõudude tasakaal ja keha liikumine. Liikumine ja jõud looduses ning tehnikas.

### Kehade vastastikmõju

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuste vastastikmõju, gravitatsioon, hõõrdumine ja deformatsioon tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutab neid nähtusi probleeme lahendades;
- 2) selgitab Päikesesüsteemi ehitust;

- 3) nimetab mõistete raskusjõud, hõõrdejõud ja elastsusjõud olulisi tunnuseid;
- 4) teab seose  $F = m \cdot g$  tähendust ning kasutab seost probleeme lahendades;
- 5) selgitab dünamomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid ning kasutab dünamomeetrit jõude mõõtes;
- 6) korraldab eksperimendi, mõõtes dünamomeetriga proovikehade raskusjõudu ja hõõrdejõudu kehade liikumise korral, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimusküsimuses sisalduva hüpoteesi kehtivuse kohta;
- 7) toob näiteid jõudude kohta looduses ja tehnikas ning loetleb nende rakendusi.

### Õppesisu

Gravitatsioon. Päikesesüsteem. Raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Kehade elastsus ja plastsus. Deformeerimine, elastsusjõud. Dünamomeetri tööpõhimõte. Vastastikmõju esinemine looduses ja selle rakendamine tehnikas.

### Rõhumisjõud looduses ja tehnikas

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab nähtuse ujumine olulisi tunnuseid ja seoseid teiste nähtustega ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas;
- 2) selgitab rõhu tähendust, nimetab mõõtühikuid ja kirjeldab mõõtmise viisi;
- 3) kirjeldab mõisteid õhurõhk ja üleslükkejõud;
- 4) sõnastab seosed, et rõhk vedelikes ja gaasides antakse edasi igas suunas ühtviisi (Pascali seadus) ning et ujumisel ja heljumisel on üleslükkejõud võrdne kehale mõjuva raskusjõuga;
- 5) selgitab seoste  $P = \frac{F}{S}$ ;  $p = \rho \cdot g \cdot h$ ;  $F_u = \rho \cdot V \cdot g$  tähendust ja kasutab neid probleeme lahendades;
- 6) selgitab baromeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- 7) teeb eksperimendi, mõõtes erinevate katsetingimuste korral kehale mõjuvat üleslükkejõudu.

### Õppesisu

Rõhk. Pascali seadus. Manomeeter. Maa atmosfäär. Õhurõhk. Baromeeter. Rõhk vedelikes erinevatel sügavustel. Üleslükkejõud. Keha ujumine, ujumise ja uppumise tingimus. Areomeeter. Rõhk looduses ja selle rakendamine tehnikas.

### Mehaaniline töö ja energia

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab mehaanilise töö, mehaanilise energia ja võimsuse tähendust ning määramisviisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 2) selgitab mõisteid potentsiaalne energia, kineetiline energia ja kasutegur;
- 3) selgitab seoseid, et:
  - a) keha saab tööd teha ainult siis, kui tal on energiat;
  - b) tehtud töö on võrdne energia muutusega;
  - c) keha või kehade süsteemi mehaaniline energia ei teki ega kao, energia võib ainult muunduda ühest liigist teise (mehaanilise energia jäävuse seadus);
  - d) kogu tehtud töö on alati suurem kasulikust tööst;
  - e) ükski lihtmehhanism ei anna võitu töös (energia jäävuse seadus lihtmehhanismide korral);



- 4) selgitab seoste  $A = F \cdot s$  ja  $N = \frac{A}{t}$  tähendust ning kasutab neid probleeme lahendades;
- 5) selgitab lihtmehhanismide kang, kaldpind, pöör ja hammasülekanne otstarvet, kasutamise viise ning ohutusnõudeid.

### **Õppesisu**

Töö. Võimsus. Energia, kineetiline ja potentsiaalne energia. Mehaanilise energia jäävuse seadus. Lihtmehhanism, kasutegur. Lihtmehhanismid looduses ja nende rakendamine tehnikas.

### **Võnkumine ja laine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuste võnkumine, heli ja laine olulisi tunnuseid ning seost teiste nähtustega;
- 2) selgitab võnkeperioodi ja võnkesageduse tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) nimetab mõistete võnkeamplituud, heli valjus, heli kõrgus ja heli kiirus olulisi tunnuseid;
- 4) korraldab eksperimendi, mõõtes niitpendli (vedrupendli) võnkeperioodi sõltuvust pendli pikkusest, proovikeha massist ja võnkeamplituudist, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi uurimisküsimuses sisalduva hüpoteesi kohta.

### **Õppesisu**

Võnkumine. Võnkumise amplituud, periood, sagedus. Lained. Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valjus. Elusorganismide hääleaparaat. Kõrv ja kuulmine. Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas.

### **Põhimõisted:**

tihedus, kiirus, mass, jõud, gravitatsioon, raskusjõud, hõõrdejõud, elastsusjõud, rõhk, üleslükkejõud, mehaaniline töö, võimsus, potentsiaalne energia, kineetiline energia, kasutegur, võnkeamplituud, võnkesagedus, võnkeperiood, heli kõrgus.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) keha ainelise koostise uurimine (tuntud ainete tiheduse määramine);
- 2) raskusjõu ja hõõrdejõu seose uurimine dünamomeetriga;
- 3) üleslükkejõu uurimine;
- 4) pendli võnkumise uurimine.

### **Õppesisu ja õpitulemused 9. klassis**

#### **Elektriõpetus**

#### **Elektriline vastastikmõju**

##### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab nähtuste kehade elektriseerimine ja elektriline vastastikmõju tähtsaid tunnuseid ning selgitab seost teiste nähtustega;
- 2) loetleb mõistete elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, keha elektrilaeng ja elektriväli olulisi tunnuseid;

- 3) selgitab seoseid, et samanimeliste elektrilaengutega kehad tõukuvad, erinimeliste elektrilaengutega kehad tõmbuvad, ning seoste õigsust kinnitavat katset;
- 4) korraldab eksperimendi, et uurida kehade elektriseerumist ja nendevahelist mõju, ning teeb järeldusi elektrilise vastastikmõju suuruse kohta.

### Õppesisu

Kehade elektriseerimine. Elektrilaeng. Elementaarlaeng. Elektriväli. Juht. Isolaator. Laetud kehadega seotud nähtused looduses ja tehnikas.

### Elektrivool

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loetleb mõistete elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht ja isolaator olulisi tunnuseid;
- 2) nimetab nähtuste elektrivool metallis ja elektrivool ioone sisaldavas lahuses tähtsaid tunnuseid, selgitab seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas;
- 3) selgitab mõiste voolutugevus tähendust, nimetab voolutugevuse mõõtühiku ning selgitab ampermeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- 4) selgitab seoseid, et juht soojeneb elektrivoolu toimetel, elektrivooluga juht avaldab magnetilist mõju, elektrivool avaldab keemilist toimet, ning selgitab seost teiste nähtustega ja kasutamist praktikas.

### Õppesisu

Vabad laengukandjad. Elektrivool metallis ja ioone sisaldavas lahuses. Elektrivoolu toimed. Voolutugevus, ampermeeter. Elektrivool looduses ja tehnikas.

### Vooluring

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab füüsikaliste suuruste pinge, elektritakistus ja eritakistus tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 2) selgitab mõiste vooluring olulisi tunnuseid;
- 3) selgitab seoseid, et:

$$I = \frac{U}{R};$$

a) voolutugevus on võrdeline pingega (Ohmi seadus)

b) jadamisi ühendatud juhtides on voolutugevus ühesuurune  $I = I_1 = I_2 = \dots$  ja

ahela kogupinge on üksikjuhtide otstel olevate pingete summa  $U = U_1 + U_2;$

c) rööbiti ühendatud juhtide otstel on pinge ühesuurune  $U = U_1 = U_2 = \dots$  ja ahela kogu voolutugevus on üksikjuhte läbivate voolutugevuste summa  $I = I_1 + I_2;$

$$R = \rho \frac{l}{S};$$

d) juhi takistus

- 4) kasutab eelnimetatud seoseid probleeme lahendades;
- 5) selgitab voltmeetri otstarvet ja kasutamise reegleid;
- 6) selgitab takisti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid takistite kasutamise kohta;
- 7) selgitab elektritarviti kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid ning toob näiteid elektritarvite kasutamise kohta;
- 8) leiab jada- ja rööpühenduse korral vooluringi osal pinget, voolutugevuse ning takistuse;

9) korraldab eksperimendi, mõõtes otseselt voolutugevust ja pinget, arvutab takistust, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi voolutugevuse ja pinge vahelise seose kohta.

### **Õppesisu**

Vooluallikas. Vooluringi osad. Pinge, voltmeeter. Ohmi seadus. Elektritakistus. Eritakistus. Juhi takistuse sõltuvus materjalist ja juhi mõõtmetest. Takisti. Juhtide jada- ja rööpühendus. Jada- ja rööpühenduse kasutamise näited.

### **Elektrivoolu töö ja võimsus**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) selgitab elektrivoolu töö ja elektrivoolu võimsuse tähendust ning mõõtmise viisi, teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 2) loetleb mõistete elektrienergia tarviti, lühis, kaitse ja kaitsemaandus olulisi tunnuseid;
- 3) selgitab valemite  $A = I \cdot U \cdot t$ ,  $N = I \cdot U$  ja  $A = N \cdot t$  tähendust ja seost vastavate nähtustega ning kasutab seoseid probleeme lahendades;
- 4) kirjeldab elektriliste soojendusseadmete otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ja ohutusnõudeid;
- 5) leiab kasutatavate elektritarvitite koguvõimsuse ning hindab selle vastavust kaitsme väärtusega.

### **Õppesisu**

Elektrivoolu töö. Elektrivoolu võimsus. Elektrisoojendusriist. Elektriohutus. Lühis. Kaitse. Kaitsemaandus.

### **Magnetnähtused**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) loetleb magnetvälja olulisi tunnuseid;
- 2) selgitab nähtusi Maa magnetväli ja magnetpoolused;
- 3) teab seoseid, et magnetite erinimelised poolused tõmbuvad, magnetite samanimelised poolused tõukuvad, et magnetvälja tekitavad liikuvad elektriliselt laetud osakesed, ning selgitab nende seoste tähtsust praktikas, kirjeldades või kasutades sobivaid nähtusi;
- 4) selgitab voolu magnetilise toime avaldumist elektromagneti ja elektrimootori näitel, kirjeldab elektrimootori ja elektrigeneraatori töö energeetilisi aspekte ning selgitab ohutusnõudeid neid seadmeid kasutades;
- 5) korraldab eksperimendi, valmistades elektromagneti, uurib selle omadusi ning teeb järeldusi elektromagneti omaduste vahelise seose kohta.

### **Õppesisu**

Püsimagnet. Magnetnõel. Magnetväli. Elektromagnet. Elektrimootor ja elektrigeneraator kui energiamuundurid. Magnetnähtused looduses ja tehnikas.

### **Põhimõisted:**

elektriseeritud keha, elektrilaeng, elementaarlaeng, elektriväli, elektrivool, vabad laengukandjad, elektrijuht, isolatsioon, elektritakistus, vooluallikas, vooluring, juhtide jada- ja rööpühendus, voolutugevus, pinge, lüliti, elektrienergia tarviti, elektrivoolu töö, elektrivoolu võimsus, lühis, kaitse, kaitsemaandus, magnetväli.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) kehade elektriseerimise nähtuse uurimine;

- 2) juhtide jada- ja rööpühenduse uurimine;
- 3) voolutugevuse ja pinge mõõtmine ning takistuse arvutamine;
- 4) elektromagneti valmistamine ja uurimine.

## Soojusõpetus. Tuumaenergia

### Aine ehituse mudel. Soojusliikumine

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab tahkise, vedeliku, gaasi ja osakestevahelise vastastikmõju mudeleid;
- 2) kirjeldab soojusliikumise ja soojuspaisumise olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ning kasutamist praktikas;
- 3) kirjeldab Celsiuse temperatuuriskaala saamist;
- 4) selgitab seost, et mida kiiremini liiguvad aineosakesed, seda kõrgem on temperatuur;
- 5) selgitab termomeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.

#### Õppesisu

Gaas, vedelik, tahkis. Aineosakeste kiiruse ja temperatuuri seos. Soojuspaisumine. Temperatuuriskaalad.

### Soojusülekanne

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab soojusülekanne olulisi tunnuseid, seost teiste nähtustega ja selle kasutamist praktikas;
- 2) selgitab soojushulga tähendust ja mõõtmise viisi ning teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) selgitab aine erisoojuse tähendust, teab seejuures kasutatavaid mõõtühikuid;
- 4) nimetab mõistete siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon ja soojuskiirgus tähtsaid tunnuseid;
- 5) sõnastab järgmised seosed ning kasutab neid soojusnähtusi selgitades:
  - a) soojusülekanne korral levib siseenergia soojemalt kehalt külmemale;
  - b) keha siseenergiat saab muuta kahel viisil: töö ja soojusülekanne teel;
  - c) kahe keha soojusvahetuse korral suureneb ühe keha siseenergia täpselt niisama palju, kui väheneb teise keha siseenergia;
  - d) mida suurem on keha temperatuur, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab;
  - e) mida tumedam on keha pind, seda suurema soojushulga keha ajaühikus kiirgab ja ka neelab;
- 6) selgitab seose  $Q = c m (t_2 - t_1)$  või  $Q = c m \Delta t$ , kus  $\Delta t = t_2 - t_1$ , tähendust ja seost soojusnähtustega ning kasutab seoseid probleeme lahendades;
- 7) selgitab termose, päikesekütte ja soojustusmaterjalide otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid;
- 8) korraldab eksperimendi, mõõtes katseliselt keha erisoojuse, töötleb katseandmeid ning teeb järeldusi keha materjali kohta.

#### Õppesisu

Keha soojenemine ja jahtumine. Siseenergia. Soojushulk. Aine erisoojus. Soojusülekanne. Soojusjuhtivus. Konvektsioon. Soojuskiirguse seaduspärasused. Termos. Päikeseküte. Energia jäävuse seadus soojusprotsessides. Aastaaegade vaheldumine. Soojusülekanne looduses ja tehnikas.

## Aine olekute muutused. Soojustehnilised rakendused

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) loetleb sulamise, tahkumise, aurumise ja kondenseerumise olulisi tunnuseid, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid praktikas;
- 2) selgitab sulamissoojuse, keemissoojuse ja kütuse kütteväärtuse tähendust ning teab kasutatavaid mõõtühikuid;
- 3) selgitab seoste  $Q = \lambda \cdot m$ ,  $Q = L \cdot m$  ja  $Q = r \cdot m$  tähendust, seostab neid teiste nähtustega ning kasutab neid probleeme lahendades;
- 4) lahendab rakendussisuga osaülesanneteks taandatavaid kompleksülesandeid.

### Õppesisu

Sulamine ja tahkumine, sulamissoojus. Aurumine ja kondenseerumine, keemissoojus. Kütuse kütteväärtus. Soojustehnilised rakendused.

## Tuumaenergia

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) nimetab aatomi tuuma, elektronkatte, prootoni, neutroni, isotoobi, radioaktiivse lagunemise ja tuumareaktsiooni olulisi tunnuseid;
- 2) selgitab seose, et kergete tuumade ühinemisel ja raskete tuumade lõhustamisel vabaneb energiat, tähendust, seostab seda teiste nähtustega;
- 3) iseloomustab  $\alpha$ -,  $\beta$ - ja  $\gamma$ -kiirgust ning nimetab kiirguste erinevusi;
- 4) selgitab tuumareaktori ja kiirguskaitse otstarvet, töötamise põhimõtet, kasutamise näiteid ning ohutusnõudeid;
- 5) selgitab dosimeetri otstarvet ja kasutamise reegleid.

### Õppesisu

Aatomi mudelid. Aatomituuma ehitus. Tuuma seoseenergia. Tuumade lõhustumine ja süntees. Radioaktiivne kiirgus. Kiirguskaitse. Dosimeeter. Päike. Aatomielektri jaam.

### Põhimõisted:

soojusliikumine, soojuspaisumine, Celsiuse skaala, siseenergia, temperatuurimuut, soojusjuhtivus, konvektsioon, soojuskiirgus, sulamissoojus, keemissoojus; kütuse kütteväärtus, proton, neutron, isotoop, radioaktiivne lagunemine,  $\alpha$ -,  $\beta$ - ja  $\gamma$ -kiirgus, tuumareaktsioon.

### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

kalorimeetri tundmaõppimine ja keha erisoojuse määramine.

## Keemia

### Õppesisu ja õpitulemused 8. klassis

#### Millega tegeleb keemia?

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) võrdleb ja liigitab aineid füüsikaliste omaduste põhjal: sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus, kõvadus, elektrijuhtivus, värvus jms (seostab varem loodusõpetuses õpituga);
- 2) teab keemiliste reaktsioonide esilekutsumise võimalusi, tunneb ära reaktsiooni toimumist iseloomulike tunnuste järgi;
- 3) järgib põhilisi ohutusnõudeid, kasutades kemikaale laboritöodes ja argielus, ning mõistab ohutusnõuete järgimise vajalikkust;
- 4) tunneb tähtsamaid laborivahendeid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer, portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ja kasutab neid praktilisi töid tehes õigesti;
- 5) eristab lahuseid ja pihuseid ning toob näiteid lahuste ja pihuste kohta looduses ja igapäevaelus;
- 6) lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid (kasutades lahuse, lahusti, lahustunud aine massi ning lahuse massiprotsendi vahelisi seoseid).

##### Õppesisu

Keemia meie ümber. Ainete füüsikalised omadused (7. klassi loodusõpetuses õpitu rakendamine ainete omadusi uurides). Keemilised reaktsioonid ja nende tunnused. Põhilised ohutusnõuded. Kemikaalide kasutamine laboritöodes ja argielus. Ohutusnõuete järgimise vajalikkus. Tähtsamad laborivahendid (nt katseklaas, keeduklaas, kolb, mõõtesilinder, lehter, uhmer, portselankauss, piirituslamp, katseklaasihoidja, statiiv) ning nende kasutamine praktilistes töodes.

Lahused ja pihused, pihuste alaliigid (vaht, aerosool, emulsioon, suspensioon), tarded. Lahused ja pihused looduses ning igapäevaelus. Lahuste protsendilise koostise arvutused (massi järgi).

**Põhimõisted:** kemikaal, lahusti, lahustunud aine, pihus, emulsioon, suspensioon, aerosool, vaht, tarre, lahuse massiprotsent.

##### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) ainete füüsikaliste omaduste uurimine ja kirjeldamine (agregaatolek, sulamis- ja keemistemperatuur, tihedus vee suhtes, värvus jt);
- 2) eri tüüpi pihuste valmistamine (suspensioon, emulsioon, vaht jms) ning nende omaduste uurimine;
- 3) keemilise reaktsiooni tunnuste uurimine.

#### Aatomiehitus, perioodilisustabel. Ainete ehitus

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab aatomiehitust (seostab varem loodusõpetuses õpituga);
- 2) seostab omavahel tähtsamate keemiliste elementide nimetusi ja tähiseid (sümboleid) (~25, nt H, F, Cl, Br, I, O, S, N, P, C, Si, Na, K, Mg, Ca, Ba, Al, Sn, Pb, Fe, Cu, Zn, Ag, Au, Hg); loeb õigesti keemiliste elementide sümboleid aine valemis;
- 3) seostab keemilise elemendi asukohta perioodilisustabelis (A-rühmades) elemendi aatomi ehitusega (tuumalaeng ehk prootonite arv tuumas, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv) ning koostab keemilise elemendi järjenumbril põhjal elemendi elektronskeemi (1.–4. perioodi A-rühmade elementidel);

- 4) teab keemiliste elementide liigitamist metallilisteks ja mittemetallilisteks ning nende paiknemist perioodilisustabelis; toob näiteid metallide ja mittemetallide kasutamise kohta igapäevaelus;
- 5) eristab liht- ja liitaineid (keemilisi ühendeid), selgitab aine valemi põhjal aine koostist;
- 6) eristab ioone neutraalsetest aatomitest ning selgitab ionide tekkimist ja iooni laengut;
- 7) selgitab kovalentse ja ioonilise sideme erinevust;
- 8) teab, et on olemas molekulaarsete (molekulidest koosnevate) ja mittemolekulaarsete ainete erinevus ning toob nende kohta näiteid.

### **Õppesisu**

Aatomi ehitus. Keemilised elemendid, nende tähised. Keemiliste elementide omaduste perioodilisus, perioodilisustabel. Perioodilisustabeli seos aatomite elektronstruktuuriga: tuumalaeng, elektronkihtide arv, väliskihi elektronide arv (elektronskeemid). Keemiliste elementide metallilised ja mittemetallilised omadused, metallilised ja mittemetallilised elemendid perioodilisustabelis, metallid ja mittemetallid ning nende kasutamine igapäevaelus. Liht- ja liitained (keemilised ühendid). Molekulid, aine valem. Ettekujutus keemilisest sidemest aatomite vahel molekulis (kovalentne side).

Ioonide teke aatomitest, ionide laengud. Aatomite ja ionide erinevus. Ioonidest koosnevad ained (ioonsed ained). Ettekujutus ioonilisest sidemest (tutvustavalt). Molekulaarsed ja mittemolekulaarsed ained.

**Põhimõisted:** keemiline element, elemendi aatomnumber (järjenumber), väliskihi elektronide arv, perioodilisustabel, lihtaine, lihtaine (keemiline ühend), aatommass, metall, mittemetall, ioon, katioon, anioon, kovalentne side, iooniline side.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) internetist andmete otsimine keemiliste elementide kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine;
- 2) molekulimudelite koostamine ja uurimine.

## **Hapnik ja vesinik. Oksiidid**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) selgitab hapniku rolli põlemisreaktsioonides ning eluslooduses (seostab varem loodusõpetuses ja bioloogias õpituga), analüüsib osoonikihi tähtsust ja lagunemist saastamise tagajärjel;
- 2) kirjeldab hapniku ja vesiniku põhilisi omadusi;
- 3) seostab gaasi (hapniku, vesiniku, süsinikdioksiidi jt) kogumiseks sobivaid võtteid vastava gaasi omadustega (gaasi tihedusega õhu suhtes ja lahustuvusega vees);
- 4) määrab aine valemi põhjal tema koostiselementide oksüdatsiooniastmeid ning koostab elementide oksüdatsiooniastmete alusel oksiidide valemeid;
- 5) koostab oksiidide nimetuste alusel nende valemeid ja vastupidi;
- 6) koostab reaktsioonivõrrandeid tuntumate lihtainete (nt  $H_2$ , S, C, Na, Ca, Al jt) ühinemisreaktsioonide kohta hapnikuga ning toob näiteid igapäevaelus tuntumate oksiidide ja nende tähtsuse kohta (nt  $H_2O$ ,  $SO_2$ ,  $CO_2$ ,  $SiO_2$ , CaO,  $Fe_2O_3$ ).

### **Õppesisu**

Hapnik, selle omadused ja roll põlemisreaktsioonides ning eluslooduses. Osoonikihi hõrenemine keskkonnaprobleemina.

Põlemisreaktsioonid, oksiidide teke. Oksüdatsiooniaste. Oksiidide nimetused ja valemite koostamine. Oksiidid igapäevaelus. Ühinemisreaktsioon. Lihtsamate põlemisreaktsioonide võrrandite koostamine ja tasakaalustamine. Gaaside kogumise võtteid.

Vesinik, selle füüsikalised omadused.

**Põhimõisted:** põlemisreaktsioon, oksiid, oksüdatsiooniaste, ühinemisreaktsioon.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) hapniku saamine ja tõestamine, küünla põletamine kupli all;
- 2) põlemisreaktsiooni kujutamine molekulimudelitega;
- 3) vesiniku saamine ja puhtuse kontrollimine;
- 4) oksiidide saamine lihtainete põlemisel.

### **Happed ja alused – vastandlike omadustega ained**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) tunneb valemite järgi happeid, hüdrosiidide (kui tuntumaid aluseid) ja soolaid;
- 2) seostab omavahel tähtsamate hapete ning happeanioonide valemite ja nimetusi (HCl, H<sub>2</sub>SO<sub>4</sub>, H<sub>2</sub>SO<sub>3</sub>, H<sub>2</sub>S, HNO<sub>3</sub>, H<sub>3</sub>PO<sub>4</sub>, H<sub>2</sub>CO<sub>3</sub>, H<sub>2</sub>SiO<sub>3</sub>); koostab hüdrosiidide ning soolade nimetuste alusel nende valemite (ja vastupidi);
- 3) mõistab hapete ja aluste vastandlikkust (võimet teineteist neutraliseerida);
- 4) hindab lahuse happelisust, aluselisust või neutraalsust lahuse pH väärtuse järgi; määrab indikaatoriga keskkonda lahuses (neutraalne, happeline või aluseline);
- 5) toob näiteid tuntumate hapete, aluste ja soolade kasutamise kohta igapäevaelus;
- 6) järgib leeliste ja tugevate hapetega töötades ohutusnõudeid;
- 7) koostab ning tasakaalustab lihtsamate hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide võrrandeid, korraldab neid reaktsioone ohutult;
- 8) mõistab reaktsioonivõrrandite tasakaalustamise põhimõtet (keemilistes reaktsioonides elementide aatomite arv ei muutu).

#### **Õppesisu**

Happed, nende koostis. Tähtsamad happed. Ohutusnõuded tugevate hapete kasutamise korral. Hüdrosiidide (kui tuntumate aluste) koostis ja nimetused. Ohutusnõuded tugevaid aluseid (leelisi) kasutades. Hapete reageerimine alustega, neutralisatsioonireaktsioon. Lahuste pH-skaala, selle kasutamine ainete lahuste happelisust/aluselisust iseloomustades. Soolad, nende koostis ja nimetused. Happed, alused ja soolad igapäevaelus.

**Põhimõisted:** hape, alus, indikaator, neutralisatsioonireaktsioon, lahuste pH-skaala, sool.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:** hapete ja aluste kindlakstegemine indikaatoriga, neutralisatsioonireaktsiooni uurimine, soolade saamine neutralisatsioonireaktsioonil.

### **Tuntumaid metalle**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) seostab metallide iseloomulikke füüsikalisi omadusi (hea elektri- ja soojusjuhtivus, läige, plastilisus) metallilise sideme iseärasustega;
- 2) eristab aktiivseid, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivseid metalle; hindab metalli aktiivsust (aktiivne, keskmise aktiivsusega või väheaktiivne) metalli asukoha järgi metallide pingereas;
- 3) teeb ohutusnõudeid arvestades katseid metallide ja hapete vaheliste reaktsioonide uurimiseks, võrdleb nende reaktsioonide kiirust (kvalitatiivselt), seostab kiiruse erinevust metallide aktiivsuse erinevusega ja reaktsiooni tingimustega (temperatuur, tahke aine peenestatus);
- 4) seostab redoksreaktsioone keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumisega reaktsioonis;
- 5) teab metallide käitumist keemilistes reaktsioonides redutseerijana ja hapniku käitumist oksüdeerijana;
- 6) koostab reaktsioonivõrrandeid metallide iseloomulike keemiliste reaktsioonide kohta (metall + hapnik, metall + happelahus);



7) hindab tuntumate metallide ja nende sulamite (Fe, Al, Cu jt) rakendamise võimalusi igapäevaelus, seostades neid vastavate metallide iseloomulike füüsikaliste ning keemiliste omadustega;

8) seostab metallide, sh raua korrosiooni aatomite üleminekuga püsivamasse olekusse (keemilisse ühendisse); nimetab põhilisi raua korrosiooni (roostetamist) soodustavaid tegureid ja selgitab korrosioonitõrje võimalusi.

### **Õppesisu**

Metallid, metallide iseloomulikud omadused, ettekujutus metallilisest sidemest (tutvustavalt). Metallide füüsikaliste omaduste võrdlus.

Metallide reageerimine hapnikuga jt lihtainetega. Keemiliste elementide oksüdatsiooniastmete muutumine keemilistes reaktsioonides. Metallid kui redutseerijad ja hapnik kui oksüdeerija. Metallide reageerimine hapete lahustega. Ettekujutus reaktsiooni kiirusest (metalli ja happelahuse vahelise reaktsiooni näitel). Erinevate metallide aktiivsuse võrdlus (aktiivsed, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivsed metallid), metallide pingerea tutvustus.

Tähtsamad metallid ja nende sulamid igapäevaelus (Fe, Al, Cu jt). Metallide korrosioon (raua näitel).

**Põhimõisted:** aktiivne, keskmise aktiivsusega ja väheaktiivne metall, metallide pingerida, redutseerija, redutseerumine, oksüdeerija, oksüdeerumine, redoksreaktsioon, reaktsiooni kiirus, sulam, metalli korrosioon.

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) metallide füüsikaliste omaduste võrdlemine (kõvadus, tihedus, magnetilised omadused vms);
- 2) internetist andmete otsimine metallide omaduste ja rakendusvõimaluste kohta, nende võrdlemine ja süstematiseerimine;
- 3) metallide aktiivsuse võrdlemine reageerimisel happe lahusega (nt Zn, Fe, Sn, Cu);
- 4) raua korrosiooni uurimine erinevates tingimustes.

## **Õppesisu ja õpitulemused 9. klassis**

### **Anorgaaniliste ainete põhiklassid**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) eristab tugevaid ja nõrku happeid ning aluseid; seostab lahuse happelisi omadusi  $H^+$ -ioonide ja aluselisi omadusi  $OH^-$ -ioonide esinemisega lahuses;
- 2) kasutab aineklassidevahelisi seoseid ainetevahelisi reaktsioone põhjendades ja vastavaid reaktsioonivõrrandeid koostades (õpitud reaktsioonitüüpide piires: lihtaine +  $O_2$ , happeline oksiid + vesi, (tugevalt) aluseline oksiid + vesi, hape + metall, hape + alus, aluseline oksiid + hape, happeline oksiid + alus); korraldab neid reaktsioone ohutult;
- 3) kasutab info saamiseks lahustuvustabelit;
- 4) selgitab temperatuuri mõju gaaside ning (enamiku) soolade lahustuvusele vees, kasutab ainete lahustuvuse graafikut, et leida vajalikku infot ning teha arvutusi ja järeldusi;
- 5) lahendab lahuse protsendilisel koostisel põhinevaid arvutusülesandeid (sh lahuse ruumala ja tihedust kasutades);
- 6) kirjeldab ja analüüsib mõningate tähtsamate anorgaaniliste ühendite ( $H_2O$ ,  $CO$ ,  $CO_2$ ,  $SiO_2$ ,  $CaO$ ,  $HCl$ ,  $H_2SO_4$ ,  $NaOH$ ,  $Ca(OH)_2$ ,  $NaCl$ ,  $Na_2CO_3$ ,  $NaHCO_3$ ,  $CaSO_4$ ,  $CaCO_3$  jt) peamisi omadusi ning selgitab nende ühendite kasutamist igapäevaelus;
- 7) analüüsib keemilise saaste allikaid ja saastumise tekkepõhjust, saastumisest tingitud keskkonnaprobleeme (happesademed, raskmetallide ühendid, üleväetamine) ning võimalikke keskkonna säästmise meetmeid.

### **Õppesisu**

Oksiidid. Happelised ja aluselised oksiidid, nende reageerimine veega.

Happed. Tugevad ja nõrgad happed. Hapete keemilised omadused (reageerimine metallide, aluseliste oksiidide ja alustega). Happed argielus.

Alused. Aluste liigitamine (tugevad ja nõrgad alused, hästi lahustuvad ja rasklahustuvad alused) ning keemilised omadused (reageerimine happeliste oksiidide ja hapetega). Hüdroksiidide koostis ja nimetused.

Soolad. Vesiniksoolad (söögisooda näitel). Soolade saamise võimalusi (õpitud reaktsioonitüüpide piires). Vesi lahustina. Ainete lahustuvus vees (kvantitatiivselt), selle sõltuvus temperatuurist (gaaside ja soolade näitel). Lahustuvustabel. Lahuste protsendilise koostise arvutused (tiheduse arvestamisega).

Seosed anorgaaniliste ainete põhiklasside vahel.

Anorgaanilised ühendid igapäevaelus. Vee karedus, väetised, ehitusmaterjalid. Põhilised keemilise saaste allikad, keskkonnaprobleemid: happevihmad (happesademed), keskkonna saastumine raskmetallide ühenditega, veekogude saastumine.

**Põhimõisted:** happeline oksiid, aluseline oksiid, tugev hape, nõrk hape, tugev alus (leelis), nõrk alus, vee karedus, lahustuvus.

**Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) erinevate oksiidide ja vee vahelise reaktsiooni uurimine (nt  $\text{CaO}$ ,  $\text{SO}_2 + \text{H}_2\text{O}$ );
- 2) erinevate oksiidide hapete ja alustega reageerimise uurimine (nt  $\text{CuO} + \text{H}_2\text{SO}_4$ ,  $\text{CO}_2 + \text{NaOH}$ );
- 3) internetist andmete otsimine olmekemikaalide happelisuse/aluselisuse kohta, järelduste tegemine;
- 4) erinevat tüüpi hapete ja aluste vaheliste reaktsioonide uurimine;
- 5) soolade lahustuvuse uurimine erinevatel temperatuuridel.

**Aine hulk. Moolarvutused**

**Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) tunneb põhilisi aine hulga, massi ja ruumala ühikuid (mol, kmol, g, kg, t,  $\text{cm}^3$ ,  $\text{dm}^3$ ,  $\text{m}^3$ , ml, l) ning teeb vajalikke ühikute teisendusi;
- 2) teeb arvutusi aine hulga, massi ja gaasi ruumala vaheliste seoste alusel ning põhjendab neid loogiliselt;
- 3) mõistab ainete massi jäävust keemilistes reaktsioonides ja reaktsioonivõrrandi kordajate tähendust (reageerivate ainete hulcade suhe);
- 4) analüüsib keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduvat (kvalitatiivset ja kvantitatiivset) infot;
- 5) lahendab reaktsioonivõrranditel põhinevaid arvutusülesandeid, lähtudes reaktsioonivõrrandite kordajatest (ainete moolsuhtest) ning reaktsioonis osalevate ainete hulkadest (moolide arvust), tehes vajaduse korral ümberarvutusi ainehulga, massi ja (gaasi) ruumala vaheliste seoste alusel; põhjendab lahenduskäiku;
- 6) hindab loogiliselt arvutustulemuste õigsust ning teeb arvutustulemuste põhjal järeldusi ja otsustusi.

**Õppesisu**

Aine hulk, mool. Molaarmass ja gaasi molaarruumala (normaalingimustel). Ainekoguste ühikud ja nende teisendused.

Aine massi jäävus keemilistes reaktsioonides. Reaktsioonivõrrandi kordajate tähendus. Keemilise reaktsiooni võrrandis sisalduva (kvalitatiivse ja kvantitatiivse) info analüüs. Arvutused reaktsioonivõrrandite põhjal moolides (sh lähtudes massist või ruumalast).

**Põhimõisted:** ainehulk, mool, molaarmass, gaasi molaarruumala, normaalingimused.

## Süsinik ja süsinikuühendid

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) võrdleb ning põhjendab süsiniku lihtainete omadusi, võrdleb süsinikuoksiidide omadusi;
- 2) analüüsib süsinikuühendite paljususe põhjust (süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid, kordseid sidemeid);
- 3) koostab süsinikuühendite struktuurivalemeid etteantud aatomite (C, H, O) arvu järgi (arvestades süsiniku, hapniku ja vesiniku aatomite moodustatavate kovalentsete sidemete arvu);
- 4) teab materjalide liigitamist hüdrofiilseteks ja hüdrofoobseteks ning oskab tuua nende kohta näiteid igapäevaelust;
- 5) kirjeldab süsivesinike esinemisvorme looduses (maagaas, nafta) ja kasutusalasid (kütused, määrdeained) ning selgitab nende kasutamise võimalusi praktikas;
- 6) eristab struktuurivalemi põhjal süsivesinikke, alkohole ja karboksüülhappeid;
- 7) koostab süsivesinike ja etanooli täieliku põlemise reaktsioonivõrrandeid;
- 8) koostab etaanhappe iseloomulike keemiliste reaktsioonide võrrandeid (õpitud reaktsioonitüüpide piires) ning teeb katseid nende reaktsioonide uurimiseks;
- 9) hindab etanooli füsioloogilist toimet ja sellega seotud probleeme igapäevaelus.

### Õppesisu

Süsinik lihtainena. Süsinikuoksiidid. Süsivesinikud. Süsinikuühendite paljusus. Süsiniku võime moodustada lineaarseid ja hargnevaid ahelaid, tsükleid ning kordseid sidemeid. Molekulimudelid ja struktuurivalemid. Ettekujutus polümeeridest.

Süsivesinike esinemisvormid looduses (maagaas, nafta) ja kasutusalad (kütused, määrdeained) ning nende kasutamise võimalused. Süsivesinike täielik põlemine (reaktsioonivõrrandide koostamine ja tasakaalustamine). Hüdrofiilsed ja hüdrofoobsed ained. Alkoholid ja karboksüülhapete tähtsamad esindajad (etanool, etaanhape), nende omadused ja tähtsus igapäevaelus, etanooli füsioloogiline toime.

**Põhimõisted:** süsivesinik, struktuurivalem, polümeer, määrgumine, alkohol, karboksüülhape.

### Praktilised tööd ja IKT rakendamine:

- 1) CO<sub>2</sub> saamine ja kasutamine tule kustutamisel;
- 2) lihtsamate süsivesinike jt süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine;
- 3) süsinikuühendite molekulide mudelite koostamine ja uurimine digitaalses keskkonnas, kasutades vastavat tarkvara;
- 4) süsivesinike omaduste uurimine (lahustuvus, määrguvus veega);
- 5) erinevate süsinikuühendite (nt etanooli ja parafiini) põlemisreaktsioonide uurimine;
- 6) etaanhappe happeliste omaduste uurimine (nt etaanhape + leeliselahus).

## Süsinikuühendite roll looduses, süsinikuühendid materjalidena

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab keemiliste reaktsioonide soojusefekti (energia eraldumist või neeldumist);
- 2) hindab eluks oluliste süsinikuühendite (sahhariidide, rasvade, valkude) rolli elusorganismides ja teab nende muundumise lõppsaadusi organismis (vesi ja süsinikdioksiid) (seostab varem loodusõpetuses ja bioloogias õpituga);
- 3) analüüsib süsinikuühendite kasutusvõimalusi kütusena ning eristab taastuvaid ja taastumatuid energiaallikaid (seostab varem loodusõpetuses õpituga);
- 4) iseloomustab tuntumaid süsinikuühenditel põhinevaid materjale (kiudained, plastid) ning analüüsib nende põhiomadusi ja kasutusvõimalusi;
- 5) mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust ning analüüsib keskkonna säästmise võimalusi.

## **Õppesisu**

Energia eraldumine ja neeldumine keemilistes reaktsioonides, ekso- ja endotermilised reaktsioonid.

Eluks olulised süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis. Tervisliku toitumise põhimõtted, tervislik eluviis.

Süsinikuühendid kütusena. Keskkonnaprobleemid: kasvuhoonegaasid. Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained. Polümeerid igapäevaelus.

**Põhimõisted:** eksotermiline reaktsioon, endotermiline reaktsioon, reaktsiooni soojusefekt (kvalitatiivselt).

### **Praktilised tööd ja IKT rakendamine:**

- 1) rasva sulatamine, rasva lahustuvuse uurimine erinevates lahustites;
- 2) ekso- ja endotermilise reaktsiooni uurimine;
- 3) toiduainete tärglisesisalduse uurimine;
- 4) valkude püsivuse uurimine;
- 5) päevamenüü koostamine ja analüüsimine (portaali toitumine.ee järgi).

## Ainevaldkond „Sotsiaalsained“

### 1. Sotsiaalvaldkondlik pädevus

Ainevaldkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane sotsiaalvaldkondlik pädevus: suutlikkus mõista ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist eripära; järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; olla huvitatud oma kogukonna, rahva, riigi ja maailma arengust; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik; tunda ja kasutada lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid; tunda huvi ümbritseva maailma vastu.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- 2) valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- 3) tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- 4) huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- 5) tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
- 6) teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
- 7) käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- 8) on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- 9) hindab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

### 2. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

**Ajalugu** õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

**Inimeseõpetus** lõimib õppesisu kõigis kooliastmes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja

teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalsed kompetentsust, terviseteadlikkust ja ausust, hoolivust, vastutustunnet ning õiglust. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud soolise võrdsuse osas.

**Ühiskonnaõpetuses** omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktseptsida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepsitud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelse mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata naiste ja meeste ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa soolise võrdõiglikkuse edendamisele.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Tal on tõhusad oskused ja valmidus ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

### **3. Üldpädevuste kujundamise võimalusi**

Sotsiaalainete valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud, suhtlemis- ja sotsiaalsed oskused loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

**Kultuuri- ja väärtuspädevuse ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse** kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhendada toetavad ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Kõik sotsiaallained süvendavad lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus ning usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.

**Enesemääratluspädevuse** aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

**Õpipädevus.** Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

**Suhtluspädevus.** Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust. Väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

**Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus.** Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboliteid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõenduspõhiseid otsuseid.

**Ettevõtlikkuspädevus.** Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärgi, genereerima ideid ning neid ellu viima. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

**Digipädevus.** Kasutatakse digivahendeid teabe otsimiseks, kogumiseks ja esitamiseks. Kasutatakse saadud teavet ühiskonna probleemide üle arutlemiseks ja arvamuse avaldamiseks. Ollakse teadlikud kodanikuaktiivsuse väljendamise võimalustest erinevates suhtluskeskkondades ning osatakse kasutada e-teenuseid. Ollakse teadlikud digivahendite rakendamise kaasneda võivatest terviseriskidest ja veebi turvalisusest.

#### **4. Sotsiaalainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega**

Sotsiaallained on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

**Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled.** Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, meediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset.

Sotsiaalainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama. Juhitakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

**Matemaatika.** Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme seada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

**Loodusained.** Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese arengut ja rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

**Tehnoloogia.** Käsitletavate teemade kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetiliselt oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutada tehnovahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

**Kunstained.** Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.

**Kehaline kasvatus.** Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendatakse sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

## 5. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

**Elukestev õpe ja karjääri plaanimine.** Kujundatakse iseseisva õppimise oskus, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisele. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevases tööelus. Õpilastele tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ameteid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimuvate muutuste põhjustest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid.

Erinevate õppetegevuste kaudu saavad õpilased ülevaate tööturu üldisest olukorrast ja tulevikuproгноosidest, tööõigusest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondade ameti- ja kutsealadel ning kasutada seda infot nii tulevast õpitavat eriala valides kui ka pikemaajalist karjääri plaanides. Erinevaid ameteid ja elukutseid tutvustades pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele ning vajalikele teadmistele, oskustele ja isiksuseomadustele.

Õpe annab õpilasele teadmised sellest, et erinevate tööde tegemisel on erinevad nõuded ja töötingimused. Õpilast juhatakse analüüsima, millised on tema eeldused huvipakkuva töö tegemiseks, sh sobiv tervises seisund, füüsiline vorm, füsioloogilised eeldused. Õpilane hakkab



analüüsima oma võimeid, oskusi ja väärtusi ning seostama neid tulevase haridustee ja tööelu valikutega, koostades esmase karjääriplaani.

**Keskkond ja jätkusuutlik areng.** Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.** Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning on kaasatud kohaliku kogukonda käsitlevate otsuste tegemisse.

**Kultuuriline identiteet.** Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

**Teabekeskkond.** Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

**Tehnoloogia ja innovatsioon.** Toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

**Tervis ja ohutus.** Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

**Väärtused ja kõlblus.** Toetatakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes mõistab üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

## Inimeseõpetus

### Õppesisu ja õpitulemused 2. klassis (35 tundi)

#### Inimene

##### Mina (4 tundi)

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab oma välimust, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha;
- 2) teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupooleid;
- 3) nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest;
- 4) väärtustab iseennast ja teisi;
- 5) mõistab viisaka käitumise vajalikkust.

##### Õppesisu

Mina. Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus. Viisakas käitumine.

##### Mina ja tervis (8 tundi)

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolt kanda;
- 2) kirjeldab tervet ja haiget inimest;
- 3) teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte;
- 4) teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;
- 5) mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus, liikumine ja sport;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus);
- 7) teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi.

##### Õppesisu

Tervis. Terve ja haige inimene. Tervise eest hoolitsemine. Ravimid.

Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, liikumine ja sport. Abi saamise võimalused. Esmaabi.

##### Mina ja minu pere (12 tundi)

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;
- 2) väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;
- 3) selgitab lähemaid sugulussuhteid;
- 4) teab oma kohustusi peres ning pereliikmete erinevaid rolle kodus ja tööl;
- 5) kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
- 6) jutustab oma pere traditsioonidest;
- 7) kirjeldab ohtlikke kohti ning olukordi kooliteel ja koduümbruses, oskab tänaval käituda ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- 8) väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu.

##### Õppesisu

Kodu. Koduarmastus. Perekond. Erinevad pered. Vanavanemad ja teised sugulased. Pereliikmete tegevus ja rollid. Vanemate ja teiste inimeste töö. Kodused tööd. Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne. Kodu traditsioonid.

Koduümbrus. Naabrid ja naabruskond. Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek. Ohud kodus ja koduümbruses.

### **Mina ja kodumaa (5 tundi)**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi;
- 2) oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti;
- 3) leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukoha;
- 4) tunneb rahvuslikku ja kodukoha sümbolikat;
- 5) nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodumaad;
- 6) kirjeldab rahvakombeid;
- 7) teab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid.

#### **Õppesisu**

Eesti – minu kodumaa. Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid. Kodukoht: küla, vald, linn, maakond. Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukoha sümbolid.

Rahvakalendri tähtpäevad.

### **Mina: aeg ja asjad (6 tundi)**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) eristab, mis on aja kulg ja seis;
- 2) oskab koostada oma päevakava, väärtustades aktiivset vaba aja veetmist;
- 3) väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks;
- 4) selgitab asjade väärtust;
- 5) oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- 6) väärtustab ausust asjade jagamisel.

#### **Õppesisu**

Aeg. Aja plaanimine. Oma tegevuse kavandamine. Täpsus, lubadused, vastutus ja ausus.

Minu oma, tema oma, meie oma. Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas.

### **Õppesisu ja õpitulemused 3. klassis (35 tundi)**

#### **Meie**

### **Mina (5 tundi)**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teab ja väärtustab igäühe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevusega, õigust olla erinev;
- 2) selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;
- 3) nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- 4) teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

#### **Õppesisu**

Mina. Igäühe individuaalsus ja väärtuslikkus. Mina ja endasse suhtumine.

Lapse õigused ja kohustused.

## **Mina ja tervis (6 tundi)**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab tervet ja haiget inimest;
- 2) kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;
- 3) kirjeldab seoseid tervise hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine;
- 4) teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;
- 5) eristab vaimset ja füüsilist tervist;
- 6) kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda või hoiduda tegevusest, mis ohustab tervist;
- 7) demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus);
- 8) nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral;
- 9) teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi;
- 10) väärtustab tervislikku eluviisi.

### **Õppesisu**

Vaimne ja füüsiline tervis. Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus, liikumine ja sport. Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras.

## **Mina ja meie (12 tundi)**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega;
- 2) kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, ning hindab ennast nende omaduste järgi;
- 3) väärtustab sõprust ja koostööd;
- 4) eristab enda head ja halba käitumist, kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- 5) väärtustab leppimise, vabandust palumise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes;
- 6) nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks;
- 7) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennastkahjustavast tegevusest;
- 8) mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktseptitud ja lubatud käitumine, ning teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral;
- 9) kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus;
- 10) väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist;
- 11) kirjeldab oma tegevuse plaanimist nädalas, väärtustades vastutust;
- 12) nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- 13) teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt;
- 14) eristab tööd ja mängu;
- 15) selgitab enda õppimise eesmärged ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada;
- 16) teab tegureid, mis soodustavad või takistavad õppimist.

### **Õppesisu**

Minu ja teiste vajadused. Sõbrad ja sõpruse hoidmine. Sallivus. Üksteise eest hoolitsemine ja teiste abistamine.

Ausus ja õiglus. Leppimine. Vabandust palumine ja vabandamine. Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine. Oskus panna end teise inimese olukorda. Keeldumine kahjulikust tegevusest.

Hea ja halb käitumine. Südametunnistus. Käitumisreeglid. Käitumise mõju ja tagajärjed.

Liiklusreeglid. Mäng ja töö. Õppimine. Kohustetunne ja vastutus. Meeskonnatöö. Tööjaotus.

### **Mina: teave ja asjad (6 tundi)**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid;
- 2) selgitab, kuidas võivad reklaamid mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning mis on turvaline käitumine meediakeskkonnas;
- 3) teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga;
- 4) selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine;
- 5) kirjeldab, mis vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.

#### **Õppesisu**

Teave ja teabeallikad ning nende kasutamine. Reklaami mõju. Turvaline käitumine meediakeskkonnas.

Raha. Raha teenimine, kulutamine ja laenamine. Oma kulutuste plaanimine.

### **Mina ja kodumaa (6 tundi)**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi;
- 2) oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti;
- 3) leiab Euroopa kaardilt Eesti ning Eesti kaardilt kodukoha;
- 4) tunneb rahvuslikku ja kodukoha sümboolikat;
- 5) nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodumaad;
- 6) kirjeldab rahvakombeid; Mardi päev, Kadri päev, Jõulupüha, Vastlapäev;
- 7) teab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid.

#### **Õppesisu:**

Eesti – minu kodumaa. Eesti teiste riikide seas. Naaberriigid. Kodukoht: küla, vald, linn, maakond. Eesti Vabariigi riiklikud, rahvuslikud ja kodukoha sümbolid. Rahvakalendri tähtpäevad. Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus

### **Õppesisu ja õpitulemused 5. klassis**

#### **Tervis**

#### **Tervis 4tundi**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt;
- 2) teab enda põhilisi tervisenäitajaid ning oskab mõõta ja hinnata kehakaalu, kehapiikkust, kehatemperatuuri ning pulsisagedust;
- 3) nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;
- 4) kirjeldab üldisi stressi tunnuseid ja stressiga toimetuleku võimalusi.

## **Õppesisu**

Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis. Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid.

Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.

### **Tervislik eluviis 7tundi**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus;
- 2) kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid;
- 3) teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid;
- 4) oskab plaanida oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest;
- 5) väärtustab tervislikku eluviisi.

#### **Õppesisu**

Tervisliku eluviisi komponendid. Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid.

Kehalise aktiivsuse vormid ja põhimõtted. Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.

### **Murdeiga ja kehalised muutused 5tundi**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega;
- 2) aktseptib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda;
- 3) teab, et murdeiga on varieeruv ning igaühel on oma arengutempo;
- 4) teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.

#### **Õppesisu**

Murdeiga inimese elukaares. Kehalised ja emotsionaalsed muutused murdeas. Kehaliste muutuste erinev tempo murdeas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine.

Suguline küpsus ja soojätkamine.

### **Turvalisus ja riskikäitumine 9tundi**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid;
- 2) selgitab, miks on liicluseeskiri kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida;
- 3) teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada, ning oskab abi kutsuda;
- 4) mõistab meedia kaudu suhtlemisel ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;
- 5) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ning teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetus, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamise ja suhtlusoskus;
- 6) kirjeldab tubaka, alkoholi ja teiste uimastite tarbimise kahjulikku mõju tervisele;
- 7) väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist.

#### **Õppesisu**

Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju tervise ja ohukäitumise valikud tehes; iseenda vastutus. Vahendatud suhtlemine.

Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides. Valikud ja vastutus seoses uimastitega. Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.

## **Haigused ja esmaabi 7tundi**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi;
- 2) teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIViga nakatumise eest;
- 3) kirjeldab, kuidas hoida ära õnnetusjuhtumeid ning kuidas ennast ja teisi abistada õnnetusjuhtumite korral;
- 4) teab, kuidas ohuolukorras turvalistelt käituda ja abi kutsuda, ning demonstreerib õpituatsioonil lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik, päikesepiste jm);
- 5) nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid kasutada.

### **Õppesisu**

Levinumad laste ja noorte haigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed ja sellest hoidumise võimalused. AIDS.

Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades. Käitumine õnnetusjuhtumi korral.

## **Keskkond ja tervis 3tundi**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;
- 2) toob näiteid tegurite kohta, mis mõjutavad elukeskkonna turvalisust ja tervislikkust; kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.

### **Õppesisu**

Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. Tervis heaolu tagajana.

## **Õppesisu ja õpitulemused 6. klassis**

### **Suhtlemine**

## **Mina ja suhtlemine 5tundi**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) analüüsib enda iseloomujooni ja -omadusi, väärtustades endas positiivset;
- 2) mõistab enesehinnangut mõjutavaid tegureid ja enesehinnangu kujunemist;
- 3) mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonil oma käitumise kontrolli.

### **Õppesisu**

Enesse uskumine. Enesehinnang. Eneseanalüüs. Enesekontroll. Oma väärtuste selgitamine.

## **Suhtlemine teistega 8tundi**

## **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;
- 2) kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;
- 3) demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise jt tõhusa suhtlemise võtteid;
- 4) mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele ning demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatiliselt ja suhteid tugevdavalt väljendada;
- 5) teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele ja toob näiteid eelarvamuste mõju kohta igapäevasuhtluses;
- 6) eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele;
- 7) teab, et ei ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning demonstreerib õpituatsioonis kehtestava käitumise võtteid.

## **Õppesisu**

Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused. Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. Ei ütlemine ennast ja teisi kahjustava käitumise puhul.

## **Suhted teistega 8tundi**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus;
- 2) oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;
- 3) väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja üksteise abistamist;
- 4) demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast ning väärtustab empaatilist suhtlemist;
- 5) väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat;
- 6) kirjeldab kaaslaste mõju ja survet otsustele, mõistab otsuste tagajärgi;
- 7) mõistab isiku iseärasusi, teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi;
- 8) nimetab ning väärtustab enda ja teiste positiivseid omadusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.

### **Õppesisu**

Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. Sõprussuhted. Usaldus suhetes. Empaatia. Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve.

Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isikute iseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed.

Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.

## **Otsustamine ja konfliktid ning probleemilahendus 11tundi**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teab probleemide erinevaid lahendusviise ja oskab neid õpituatsioonis kasutada;
- 2) kirjeldab erinevate lahendusviiside puudusi ja eelseid ning mõistab nende tagajärgi;
- 3) selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;



- 4) selgitab konfliktid häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust;
- 5) teab konfliktide lahendamise tõhusaid viise ja demonstreerib neid õpituatsioonid.

### **Õppesisu**

Otsustamine ja probleemide lahendamine. Erinevate käitumisviiside leidmine probleemide lahendamiseks. Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel. Konfliktide olemus ja põhjused. Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.

### **Positiivne mõtlemine 3tundi**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi;
- 2) väärtustab positiivset mõtlemist.

### **Õppesisu**

Positiivne mõtlemine. Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.

### **Õppesisu jaotus klassiti ja tundide arv**

### **Õppesisu ja õpitulemused 7. klassis**

#### **Inimene**

### **Inimese elukaar ja murdeea koht selles 6 tundi**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) iseloomustab murde- ja noorukiea arenguülesandeid üleminekul lapseast täiskasvanuikka;
- 2) kirjeldab, kuidas mõjutavad inimese kasvamist ja arengut pärilikud ning keskkonnategurid;
- 3) toob näiteid inimese võimaluste kohta ise oma eluteed kujundada ning mõistab enda vastutust oma eluteed kujundades;
- 4) kirjeldab põhilisi enesekasvatuse võtteid: eneseveenmist, enesetreeningut, eneseergutust ja -karistust ning enesesisendust.

### **Õppesisu**

Areng ja kasvamine. Arengut ja kasvamist mõjutavad tegurid. Inimese elukaar. Murde- ja noorukiea koht elukaares.

Inimene oma elutee kujundajana. Enesekasvatuse alused ja võimalused. Vastutus seoses valikutega.

### **Inimese mina 5tundi**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
- 2) kirjeldab positiivse endassesuhtumise kujundamise ja säilitamise võimalusi;
- 3) kasutab eneseanalüüsi oma teatud iseloomujooni, huve, võimeid ja väärtusi määramiseks;
- 4) väärtustab enesekasvatust ning toob näiteid enesekasvatuse võtteid kohta;
- 5) kirjeldab suhete säilitamise ning konfliktide vältimise võimalusi;

6) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid konfliktide lahendamise viise.

### **Õppesisu**

Minapilt ja enesehinnang. Eneseanalüüs: oma iseloomujoonte, huvide, võimete ja väärtuste määramine.

Konfliktide vältimine ja lahendamine.

### **Inimene ja rühm 7 tundi**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) iseloomustab erinevaid rühmi ja toob näiteid enda kuuluvuse kohta erinevatesse rühmadesse;
- 2) võrdleb erinevate rühmade norme ja reegleid ning kirjeldab enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades;
- 3) mõistab normide ja reeglite vajalikkust ühiselu toimimisel ning korraldamisel;
- 4) kirjeldab rühma kuulumise positiivseid ja negatiivseid külgi;
- 5) demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;
- 6) selgitab sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes.

#### **Õppesisu**

Erinevad rühmad ja rollid. Rollide suhtelisus ja kokkuleppelisus. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid.

Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet.

### **Turvalisus ja riskikäitumine 6tundi**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid sotsiaalseid oskusi uimastitega seotud olukordades: kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, ohuolukordade ärahoidmine, ei ütlemine, kehtestav käitumine, abi andmine ja abi kutsumine;
- 2) demonstreerib õpituatsioonis tõhusaid käitumisviise kiusamise ja vägivalla korral;
- 3) eristab legaalseid ja illegaalseid uimasteid ning tähtsustab seaduste rolli laste tervise kaitsel;
- 4) kirjeldab uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajalist mõju tervisele.

#### **Õppesisu**

Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused, et vältida riskikäitumist: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine, suhtlusoskus.

Hakkamasaamine kiusamise ja vägivallaga. Erinevad legaalsed ja illegaalsed uimastid. Uimastite tarvitamise lühi- ja pikaajaline mõju.

### **Inimese mina ja murdeea muutused ja õnn 11 tundi**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab põhimuresid küpsemisperioodil ning nendega toimetuleku võimalusi;
- 2) selgitab, milles seisneb suguküpsus;
- 3) kirjeldab omadusi, mis teevad noormehe ja neiu meeldivateks suhtluskaaslasteks;

- 4) selgitab soorolli olemust ning kirjeldab soostereotüüpset suhtumist;
- 5) kirjeldab inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise: vastastikust seotust ja meeldimist, sõprust ja armumist;
- 6) kirjeldab, milles seisneb inimese vastutus seksuaalsuhetes;
- 7) selgitab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid.
- 8) mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.

### **Õppesisu**

Varane ja hiline küpsemine – igapäev oma tempo. Muutunud välimus. Nooruki põhimured küpsemisperioodil. Suguküpsus. Naiselikkus ja mehelikkus. Soorollid ja soostereotüübid. Lähedus suhetes. Sõprus. Armumine. Käimine. Lähedus ja seksuaalhuvi. Vastutus seksuaalsuhetes ja turvaline seksuaalkäitumine.

Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.

### **Õppesisu ja õpitulemused 8. klassis**

#### **Tervis**

#### **Tervis 13 tundi**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab füüsilise, vaimse, emotsionaalse ja sotsiaalse tervise vastastikust mõju ning seost;
- 2) kirjeldab olulisi tervisenäitajaid rahvastiku tervise seisukohalt;
- 3) analüüsib tegureid, mis võivad mõjutada otsuseid tervise kohta, ning demonstreerib õpisisuolukorras tõhusaid viise, kuidas langetada otsuseid tervise seonduvate valikute puhul individuaalselt ja koostöös teistega;
- 4) analüüsib ja hindab erinevate tervise infoallikate ning teenuste kasutamise võimalusi ja usaldusväärust;
- 5) analüüsib enda tervise seisundit ning teab, mis tegurid ja toimetulekumehhanismid aitavad säilitada inimese vaimset heaolu;
- 6) analüüsib inimese kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;
- 7) analüüsib oma igapäevatoitude vastavust tervisliku toidu põhimõtetele;
- 8) selgitab kehalise aktiivsuse mõju inimese füüsilisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele tervisele;
- 9) oskab plaanida eri tüüpi kehalist aktiivsust oma igapäevaellu ning väärtustab kehalist aktiivsust eluviisi osana;
- 10) selgitab stressi olemust, põhjusi ja tunnuseid;
- 11) kirjeldab stressiga toimetuleku viise ning eristab tõhusaid toimetulekuviise mittetõhusatest, teab abi ja toetuse võimalusi;
- 12) kirjeldab kriisi olemust ning seda, kuidas käituda kriisiolukorras; teab abi ja toetuse võimalusi.

#### **Õppesisu**

Tervis kui heaoluseisund. Terviseaspektid: füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne tervis. Terviseaspektide omavahelised seosed. Eesti rahvastiku tervisenäitajad. Tervislik eluviis ning sellega seonduvate valikute tegemine ja vastutus. Tegurid, mis mõjutavad tervise seotud valikuid.

Tervisealased infoallikad ja teenused. Tervise infoallikate usaldusväärsus. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana. Kehaline vormisolek ja sobiva kehalise aktiivsuse valik. Toitumise mõju tervisele. Toitumist mõjutavad tegurid.

Vaimne heaolu. Vaimset heaolu säilitada aitavad tegevused ja mõttelaad. Stress. Stressorid. Stressi kujunemine. Stressiga toimetulek. Kriis, selle olemus. Käitumine kriisiolukorras. Abistamine, abi otsimine ja leidmine.

## **Suhted ja seksuaalsus 8 tundi**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab viise, kuidas luua ning säilitada mõistvaid, toetavaid ja lähedasi suhteid sotsiaalse tervise kontekstis;
- 2) demonstreerib õpituatsioonis oskusi, mis aitavad kaasa suhete loomisele ja säilitamisele: üksteise aitamine, jagamine, koostöö, teineteise eest hoolitsemine;
- 3) väärtustab tundeid ja armastust suhetes;
- 4) selgitab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust ning tunnete osa selles arengus;
- 5) kirjeldab tunnete ja läheduse jagamise viise;
- 6) selgitab, milles seisneb partnerite vastutus seksuaalsuhetes;
- 7) selgitab soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele;
- 8) kirjeldab tõhusaid rasestumisvastaseid meetodeid;
- 9) kirjeldab seksuaalsel teel levivate haiguste ärahoidmise võimalusi;
- 10) teab, mis on HIV ja AIDS; teab HIVi nakatumise teid ning nakatumise vältimise võimalusi;
- 11) eristab HIVi ja AIDSi müüte tegelikkusest;
- 12) väärtustab vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes ning kirjeldab seksuaalõigusi kui seksuaalsusega seotud inimõigusi;
- 13) nimetab, kuhu saab pöörduda abi ja nõu saamiseks seksuaaltervise küsimustes.

### **Õppesisu**

Sotsiaalne tervis ja suhted. Suhete loomine, säilitamine ja katkemine. Suhete väärtustamine. Armastus. Seksuaalsuse olemus: lähisuhted, seksuaalidentiteet, seksuaalne nauding, soojätkamine, seksuaalne areng.

Seksuaalne orientatsioon. Soorollide ja soostereotüüpide mõju inimese käitumisele ning tervisele. Seksuaalvahekord. Turvaline seksuaalkäitumine. Rasestumisvastased meetodid. Seksuaalõigused.

Seksuaalsel teel levivate haiguste vältimine. HIV ja AIDS. Abi ja nõu saamise võimalused.

## **Turvalisus ja riskikäitumine 4 tundi**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab levinumate riskikäitumiste tagajärgi, mõju inimese tervisele ja toimetulekule;
- 2) kirjeldab ja selgitab levinumate riskikäitumiste ärahoidmise ja neisse sekkumise võimalusi indiviidi ja rühma tasandil, lähtudes igapäevaelust, ning teadvustab ennetamise ja sekkumise võimalusi ühiskonna tasandil;
- 3) kirjeldab, mis on vaimne ja füüsiline uimastisõltuvus ning kuidas see kujuneb;
- 4) kirjeldab ja demonstreerib õpituatsioonis, kuidas käituda uimastitega seotud olukordades;

- 5) teab, kuidas käituda turvaliselt ohuolukorras ning kutsuda abi allergia, astma, diabeedi, elektrišoki, epilepsia, lämbumise, mürgituse, palaviku ja valu korral;
- 6) demonstreerib õpituatsioonis esmaabivõtteid õnnetusjuhtumite ja traumade korral (nt kuumakahjustus, teadvusekaotus, südameseiskumine, uppumine jne).

### **Õppesisu**

Levinumad riskikäitumise liigid. Riskikäitumise mõju inimese tervisele ja toimetulekule. Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskikäitumisega toimetulekul. Uimastid ja nende toime kesknärvisüsteemile. Uimastitega seonduvad vääruskumused. Uimastite tarvitamise isiklikud, sotsiaalsed, majanduslikud ja juriidilised riskid. Sõltuvuse kujunemine. Esmaabi põhimõtted ja käitumine ohuolukordades.

### **Inimene, valikud 8 tundi**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) analüüsib ennast oma huvide, võimete ja iseloomu põhjal ning seostab seda valikutega elus;
- 2) mõistab, et toimetulek iseenda ja oma eluga tagab õnne ning rahulolu.

#### **Õppesisu**

Huvide ja võimete mitmekesisus ning valikud. Edukus, väärtushinnangud ja prioriteedid elus. Mina ja teised kui väärtus. Õnn. Toimetulek iseenda ja oma eluga õnne eeldusena.

## Ajalugu

### Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu;
- 2) tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste ja isikute kaudu;
- 3) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ja oma rolli kultuuripärandi säilitajana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- 4) leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet ning allikate usaldusväärsust;
- 5) kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ning arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist lähtudes küsimusi ja pakub lahendusteid;
- 6) mõistab ühiskonna mitmekesisust, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma eksimusi;
- 7) tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppetegevuses IKT vahendeid.

### Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooga. Käsitluse põhimõtte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitleva teema ja paikadega isiklik seos. Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust ning paljusid Eesti ajaloo probleeme. Ajaloo mõistmiseks aitavad kaasa ekskursioonid, õpereisid, ajaloo- ja ilukirjandus, teatr ja kino, meedia, internet, erinevad inimesed ja kohad. Kõike selle käsitledes koos koolis õpivatega, kujunebki ajaloo mõistmine. Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

### Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamine;
- 3) küsimuste esitamine ajaloo kohta ning neile vastamine;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;

6) allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine ja hindamine, suuline ja kirjalik eneseväljendus ning IKT vahendite kasutamine. Ajaloõpetuses on tähtis kasutada erinevaid õppemeetodeid, mis sunnib õpilasi aktiivselt osaleda tunnis, arendada oma oskusi, teha järeldusi, avaldada oma arvamust mõne ajaloo sündmuse või nähtuse kohta. Ajalooprobleemide analüüsid, rikastuvad väärtushinnangud, kujuneb ruhvuslik ja kultuuriline eneseteadvus, sallivus ja positiivne suhtumine demokraatiasse; areneb ajalooline teadvus ja rikastub ajalooline eneseteadvus.

### **Ajaloo õpetamise eripära**

Õpetamises kasutatakse diferentseeritud ülesandeid, mille sisu ja raskusaste soodustavad õpilaste individuaalset taseme kasvu ja suurendavad õpimotivatsiooni.

#### **Töö HEV- lastega:**

1) Õpilastele, kellel on õppimisega raskusi, tagatakse individuaalne õpiabi. Nende jaoks koostatakse individuaalne õpiplaan, mille kinnitab kooli administratsioon. Teadmisi hinnatakse lihtsate suuliste või kirjalike tööde eest. Tunnis kasutatakse rohkem tööd teksti ja töölehtedega.

2) Andekaid õpilasi toetatakse olümpiaadide, konkursside ja viktoriinide ettevalmistamisel. Korraldatakse ringitöid, konsultatsioone ja lisaülesandeid. Tunni ettevalmistamiseks saavad õpilased diferentseeritud ülesandeid oma võimete realiseerimiseks (esitlused, info otsimine, teema uurimine, ettekanne).

Õpilased osalevad linna-, piirkonna- ja riiklikel üritustel ning projektides („Ajaloolised lugemised“ – Narva muuseumis, orienteerumises „Meie Narva“ jne).

Uute teemade läbimisel, seostatakse uus ja vana materjal. Uue materjali lahtimõtestamiseks käsitletakse ajaloolisi sündmusi paralleelselt tänapäeva maailmaga.

Tunnis kasutatakse erinevaid ülesandeid (nt loovtöö) ja tööviise (individuaal- või rühmatöö, paaritöö jne). See teeb õppetöö mitmekesisemaks.

#### **Tunniväline tegevus**

Riikliku õppekava realiseerimise raames toetatakse ajalooteadmiste laiendamiseks mõeldud kodulooõpet (erinevad ekskursioonid). Traditsioonilised nädalad, mis on pühendatud kodanikupäevale, iseseisvuspäevale, holokausti mälestusele, Euroopa päevale (esitlused, viktoriinid, riiklike asutuste tegelastega kohtumine, tuntud linna ja riigi isikutega kohtumine, asutuste külastamine, eesmärgiga tutvuda nende tööga ja pöördumisvõimalustega).

Läbivate teemade nädal (erinevad võimalused kasutada koduloo materjali)

- vabatahtlik töö (ekskursiooni „Vana Narva“ ettevalmistus ja läbiviimine)
- linna kirikute ja templite külastamine, eesmärgiga tutvuda kultuuri ausambaga ja usutolerantsuse kasvatamisega
- muuseumide külastamine (pakutud teemadel)

#### **Funktsionaalne lugemine**

Ajalootundides kasutatakse funktsionaalse lugemise meetodeid, mis õpetavad õpilasi töötama tekstiga, õppima uut materjali ja teostama teadmiste kontrolli ja hindamist. Võimalikud ülesanded tekstiga:

- Küsimustele vastamine teksti järgi.
- Teksti kava koostamine.
- Teksti kohta küsimuste koostamine. Lünkteksti täitmine.
- Sündmuste järjestamine.
- Ühendamine (nimed, aastad, mõisted).
- Õige/vale väite leidmine.
- Vigade parandamine tekstis.
- Ajaloolise isiku iseloomustamine.

- Tabeli täitmine.
- Ristsõna koostamine ( nimed, mõisted).

### **Hindamine**

Õppeaine tulemuste hindamisel võetakse arvesse õppekava üldosa ja kooli hindamisjuhendit. Hinnatakse teadmisi, mida õpilane oskab kasutada, lähtudes riiklikus õpekavas kirjutatud eesmärkidele ja tulemustele. Kirjalikes töödes hinnatakse töö sisu, kirjavead parandatakse, kuid ei hinnata. Hindamismeetodite valikul lähtutakse õpilaste eest ja individuaalsetest iseärasustest. Õpilased saavad eelnevalt infot teemadest, kontrolltöödest ja hindamiskriteeriumidest. Õpilasi hinnatakse nii suuliselt kui ka hindeliselt.

Teadmised ja oskused õppeainetes hinnatakse nii õppetöö protsessis kui ka õpitava teema õppimise lõpetamisel viiepallisüsteemis.

### **Kujundav hindamine**

Kujundavat hindamist kasutatakse tundides õppeaine vastu huvi ülalhoidmiseks ja õpilaste edu saavutamiseks.

Võimalikud kujundava hindamise variandid:

- Seletused ja kommentaarid hinnete panemisel
- Õppimist soodustavad märkused ja ettepanekud e-koolis
- Ettevalmistav töö kontrolltöö eel
- Plaanide ja märkmete kasutamine vastamisel
- Ühe vihiku kasutamine kõikide tööde täitmiseks (portfoolio)
- Enesehindamine
- Retsenseerimine

### **Loovtööd**

Teema ja töövormi valimisel rõhutatakse koduloo materjali kasutamist ja linna eripära (vana ajalugu, loss, kindlus, EL piir).

### **Praktilise töö**

Praktilise töö käigus kasutatakse võimalust vabatahtlikuna korraldada ekskursiooni mööda Vana Narvat või mööda linna tänavat; koguda, uurida ja valmistada ühe Narva muuseumi väljapaneku maketi (teema „Ühe väljapaneku ajalugu“); koguda materjali ja esineda oma esitlusega läbivate teemade nädala raames (teemad „Austatud linna kodanikud“, „EV iseseisvumise tegelased“, „Holokaust – inimeste mälu“).

### **Õppe- ja kasvatuseesmärgid**

#### **II kooliastmes. 6. klassi lõpetaja:**

1. kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid õpitud sõnu, lühendeid ja fraase: aeg, eelajalooline aeg, vana aeg, sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia numbrid, rooma numbrid;
2. tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
3. teab mõnda ajaloolist asunit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
4. hindab materiaalselt keskkonda kui ajaloo sündmuste peamist kandjat;
5. toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta; 6. mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
7. mõistab, et ajaloo sündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
8. teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;



9. väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaart

## Õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

### Ajaloo algõpetus. 5 klass

#### Õppeaine sisu

Teemad	Tundide arv
Ajaarvamine <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid.</li> <li>• Muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.</li> </ul>	2
Ajalooallikad <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv.</li> <li>• Ajalugu ja ajalooallikad. Arheoloogia. Muuseum ja arhiiv</li> </ul>	2
Muinasaeg. Eluolu.	1
Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vana-Egiptus. Riigimees Imhotep.</li> <li>• Vana-Kreeka. Kirjanik Aristophanes.</li> <li>• Vana-Rooma. Pealik Caesar.</li> <li>• Pompei eluolu. Preestrinna Eumachia.</li> <li>• Ristiusu teke. Jeesus Kristus.</li> <li>• Büstantsi keisririik. Keisrinna Theodora.</li> <li>• Islami teke. Prohvet Muhamed.</li> <li>• Frangi riik. Rüütek Roland.</li> <li>• Viikingite retked. Norra kuningas Olav Tryggvason.</li> <li>• Vana-Vene riik. Suurvürst Jaroslav Tark.</li> <li>• Ristisõjad. Sultan Saladin.</li> <li>• Reisid kaugetele maadele. Marco Polo.</li> <li>• Eestlaste Muistne vabadusvõitlus. Kroonik Henrik Liivimaa.</li> <li>• Sajaaastane sõda. Prantsuse rahvuskangelane Jeanna d'Ark.</li> <li>• Kaubandus ja linn. Kaupmees Hans Bauer.</li> <li>• Suured maadeavastused. Meremees Hristofor Kolumb.</li> <li>• Kunst ja teadus. Leonardo Da Vinci.</li> <li>• Kristliku kiriku lõhe. Martin Luther.</li> <li>• Venemaa tugevnemine. Keiser Peeter esimene.</li> <li>• Prantsuse Revolutsioon. Kuninganna Marie Antoinette.</li> <li>• Prantsuse vallutused. Keiser Napoleon.</li> <li>• USA. President Abraham Lincoln.</li> <li>• Eesti Ärkamisaeg. Luuletaja Lydia Koidula.</li> <li>• Vene Impeeriumide lagunemine. Imperaator Nikolai II.</li> <li>• Eesti Vabariigi loomine. President Konstantin Päts.</li> <li>• Teine Maailma sõda. Diktaator Hitler.</li> <li>• Nõukogude Liidus kommunism. Diktaator Stalinn.</li> <li>• Nõukogude eluolu Eestis. Sportlane Heino Lipp.</li> <li>• Eesti Taasiseseisvumine. President Lennart Meri.</li> </ul>	30
<b>Kokku</b>	<b>35</b>

## Õpitulemused «Ajalo algõpetus». 5 klass

### Ajaarvamine ja ajalooallikad

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab kontekstis mõisteid, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas;
- 2) teab ajaloo periodiseerimise üldisi põhimõtteid;
- 3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;
- 4) kasutab ajalookaarti ning töötab lihtsamate allikatega.

#### Õppesisu

Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajaloo perioodid: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.

Ajalugu ja ajalooallikad. Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas, muuseum ja arhiiv. Ajatelg.

#### Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:

**Pädevused.** Analüüsib enda teadmisi ja oskusi; väljendab end selgelt ja asjakohaselt; teeb koostööd ja arvestab teistega; organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet.

**Läbivad teemad.** Teabekeskond; elukestev õpe ja karjääri planeerimine; keskkond ja jätkusuutlik areng; tehnoloogia ja innovatsioon; kultuuriline identiteet.

**Õppeained.** Matemaatika: Rooma ja araabia numbrid. Geograafia: informatsiooni leidmine kaardilt. Eesti/vene keel ja kirjandus: suuline ja kirjalik eneseväljendamine, ilukirjandus, kirjalik tekst kui infoallikas. Kunsti- ja muusikaõpetus – kunsti- ja muusikateos kui ajalooline allikas.

### Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab mõnda kodukohas aset leidnud minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;
- 2) teab kodukohast pärit silmapaistvaid isikuid ja nende saavutusi;
- 3) kirjeldab eluolu erinevusi maal ja linnas, sõja ja rahu ajal ning nende erinevusi minevikus ja nüüdisajal;
- 4) oskab koostada lihtsamat ajaliini ja lühijuttu ajaloolisest isikust ning mineviku eluolust.

#### Õppesisu

Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas. Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.

#### Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:

**Pädevused.** Analüüsib põhjusi ja tagajärgi ning nendevahelisi seoseid; analüüsib oma teadmisi ja oskusi; teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi; mõistab mineviku toimunu seoseid tänapäevaga.

**Läbivad teemad.** Teabekeskond; tehnoloogia ja innovatsioon; kultuuriline idrntiteet.

**Õppeained.** Geograafia: informatsiooni leidmine kaardilt. Eesti/vene keel ja kirjandus: suuline ja kirjalik eneseväljendamine.

## Mõisted. «Ajalo algõpetus». 5 klass

### Ajaarvamine

Aeg, muinasaeg, vanaaeg, sajand, aastatuhat, eKr, pKe, araabia numbrid, rooma numbrid;

### Ajaloo allikad

Kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas;

### Muinasaeg

Neandertallane

### Ajaloo sündmused, ajaloolised isikud ja eluolu

Vaarao, püramiid, tempel, jumalad, preester. Linn-riik, demokraatia, ori, komöödia, tragöödia. Vabariik, ääremaa, Piibel, Evangeelium, jünger, kristlased. Koodeks, mosaiik, tseremoonia, Islam, moslemid, Koraan. Rüütel, rüütliturniir, raudsärk, loss. Suurvürst, varjaag. Ristisõjad. Kroonika, Liivimaa. Kroonimine. Meister, giid. Koloonia. Lüteriusk. Keiser, bojaar. Revolutsioon, terror. Diktaator. President, osariik. Pseudonüüm. Esimene Maailma sõda, kommunistlik ühiskond. Vabadussõda, okupatsioon. Sõjalised kuriteod, natsism, fašism. Kolhoos, isikukult. Nõukogude Eesti, «metsvennad», deportatsioon. Balti kett, Laulav Revolutsioon, taasiseseisvumine.

## Muinasaeg ja vanaaeg

### Õppeaine sisu. «Muinasaeg ja vanaaeg». 6 klass

Teemad	Tundide arv
<b>Muinasaeg</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Aeg ja ajaarvamine, muinasaja ja vanaaja periodiseerimine.</li><li>• Ajalugu ja ajalooallikad.</li><li>• Allikate tõlgendamine.</li><li>• Muinasaja arengujärkude üldiseloomustus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine.</li><li>• Eesti muinasaja üldiseloomustus, Pulli, Kunda.</li></ul>	9
<b>Vanad Idamaad</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Vanaaja sisu ja üldiseloomustus: ajalised piirid, looduslikud olud.</li><li>• Vana-Egiptuse riigikorraldus, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Vaaraod Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon.</li><li>• Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused.</li><li>• Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament, kümme käsku.</li><li>• Vana-India, Vana-Hiina.</li></ul>	21
<b>Vana-Kreeka</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreet ja Mükene kultuur.</li><li>• Kreeka linnriigid. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine.</li><li>• Vana-Kreeka kultuur ja religioon, eluolu ja mütoloogia. Olümpiamängud. Homerose kangelaseepika, ajalookirjutus, teater,</li></ul>	20

kunst, arhitektuur, skulptuur, vaasimaal. VanaKreeka kultuuri tähtsus.	
<b>Vana Rooma</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, kuningad. Rooma Vabariigi algus ja ühiskondlik korraldus. Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, Caesar, vabariigi lõpp.</li> <li>• Rooma keisririigi ühiskondlik korraldus. Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine.</li> <li>• Vana-Rooma kultuur, kunst ja arhitektuur, rahvas ja eluolu, Rooma õigus, avalikud mängud. Ristiusu teke, Uus Testament.</li> </ul>	<b>20</b>
<b>Kokku</b>	<b>70</b>

### Õpitulemused. «Muinasaeg ja vanaaeg». 6 klass

#### Muinasaeg

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
- 2) näitab kaardil ning põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine;
- 3) teab, mis muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim;
- 5) teab ning näitab kaardil Eesti ja kodukoha esimesi inimasustusalasid.

#### Õppesisu

Muinasaeg ja vanaaegaja perioodiseerimine. Muinasaja arengujärkude üldiseloomustus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimise algus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine. Eesti muinasaja üldiseloomustus, Pulli, Kunda. Muinasaegsed mälestised – kalmed ja asulakohad – ning arheoloogilised leiud. Kodukoha inimasustus muinasajal.

#### Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:

**Pädevused.** Analüüsib enda teadmisi ja oskusi; organiseerib õpikeskkonda ja hangib õppimiseks vajaminevat teavet; väljendab end selgelt ja asjakohaselt; mõistab inimese eluviisi ajaloo jooksul toimunud arengut ja väärtushinnanguid; teeb koostööd ja arvestada teisi.

**Läbivad teemad.** Teabekeskond; keskkond ja jätkusuutlik areng; tehnoloogia ja innovatsioon; väärtused ja kõlblus.

**Õppeained.** Matemaatika: rooma ja araabia numbrid, positiivsed ja negatiivsed arvud. Geograafia: informatsiooni leidmine kaardilt, põlluharimise esimesed piirkonnad kaardil, kiviaja asulad Eesti alal. Loodusõpetus: aed ja põld elukeskkonnana. Tehnoloogiaõpetus: tehnika areng ajastute kaudu, lähtudes materjalidest ja töötlusviisidest.

#### Vanad Idamaad

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaegaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;
- 2) kirjeldab vanaaegaja elulaadi ja religiooni Egiptuse, Mesopotaamia või Juuda riigi näitel;
- 3) tunneb vanaaegaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid ja Babüloni rippaiad; teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;

4) seletab mõisteid linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester, Vana Testament.

### **Õppesisu**

Vanaaja sisu ja üldiseloostus: ajalised piirid, looduslikud olud.

Vana-Egiptuse riigikorraldus, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Vaaraod Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon.

Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurabi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused.

Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament, kümme käsku.

### **Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:**

**Pädevused.** Analüüsib põhjusi ja tagajärgi ning nende vahelisi seoseid; analüüsib oma teadmisi ja oskusi; teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi; mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.

**Läbivad teemad.** Keskkond ja jätkusuutlik areng; kultuuriline identiteet; tehnoloogia ja innovatsioon; väärtused ja kõlblus; teabekeskkond.

**Õppeained.** Kunstiõpetus: keraamika, skulptuur, skulptuuride modelleerimine savist, reljeef; arhitektuur: püramiidid, templid. Kirjandus: mütoloogia, piiblilood, erinevate rahvaste müüdid. Tehnoloogiaõpetus: tehnika areng, ratas kui pöördeline leiutus inimkonna ajaloos.

## **Vana-Kreeka**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat;
- 2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreetat-Mükeene kultuurist;
- 3) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst, sport;
- 4) võrdleb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateenat ja Sparta näitel;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agora, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik.

### **Õppesisu**

Vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreetat ja Mükeene kultuur.

Kreeka linnriigid. Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas. Linnriikide nõrgenemine ja alistamine Makedooniale. Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine.

Vana-Kreeka kultuur ja religioon, eluolu ja mütoloogia. Olümpiamängud. Homerose kangalaseepika, ajalookirjutus, teater, kunst, arhitektuur, skulptuur, vaasimaal. Vana-Kreeka kultuuri tähtsus.

### **Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:**

**Pädevused.** Analüüsib oma teadmisi ja oskusi; teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi; mõistab põhjuseid ja tagajärgi ning nende vahelisi seoseid; mõistab minevikus toimunu seoseid tänapäevaga.

**Läbivad teemad.** Keskkond ja jätkusuutlik areng; kultuuriline identiteet; tehnoloogia ja innovatsioon; väärtused ja kõlblus; tervis ja ohutus.

**Õppeained.** Kirjandus: teater, teatri võlumaailm, müüdid, eepos. Kehaline kasvatus: olümpiamängud. Kunstiõpetus: skulptuur, skulptuuride modelleerimine savist.

## **Vana-Rooma**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerde, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopoli, Ida-Roomat ja Lääne-Roomat;
- 2) teab Rooma riigi tekkelugu ning oskab tingmärkidest juhindudes näidata kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist;
- 3) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis;
- 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, provint, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel.

### **Õppesisu**

Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, kuningad. Rooma Vabariigi algus ja ühiskondlik korraldus. Rooma võimu laienemine Vahemere maades. Hannibal, Caesar, vabariigi lõpp. Rooma keisririigi ühiskondlik korraldus. Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine. Vana-Rooma kultuur, kunst ja arhitektuur, rahvas ja eluolu, avalikud mängud. Ristiusu teke, Uus Testament.

### **Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:**

**Pädevused.** Analüüsib oma teadmisi ja oskusi; teeb koostööd ning arvestab erinevaid arvamusi.

**Läbivad teemad.** Keskkond ja jätkusuutlik areng; kultuuriline identiteet; tehnoloogia ja innovatsioon; väärtused ja kõlblus.

**Õppeained.** Kirjandus: müüdid, piiblilood. Emakeel: kõnekunst. Kunstiõpetus: arhitektuur, skulptuur.

### **Mõisted. «Muinasaeg ja vanaaeg». 6 klass**

#### **Muinasaeg.**

Kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim.

Vanad Idamaad

#### **Vana Kreeka**

Poliis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türaan, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teatr, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik.

#### **Vana Rooma**

Vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatribuun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, provint, Ida-Rooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel.

### **3.2.6. Ajaloo õpituiemused ja õppesisu III kooliastmes**

#### **Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes**

##### **9. klassi lõpetaja:**

- 1) kirjeldab ajaloo põhietappe näidete kaudu;
- 2) mõistab eri ajastute kultuuripanust ning iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid ja kultuurinähtusi;
- 3) võrdleb ajaloosündmusi ja -nähtusi, leiab sarnasusi ja erinevusi, toob esile põhjusi ja tagajärgi, arutleb märksõnade/küsimuste toel, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 4) teab Eesti ühiskonna arengujärke ja tähtsamaid ajaloosündmusi, seostab kodukoha, Eesti ja Euroopa ajalugu maailma ajalooga ning saab aru, et ajaloosündmusi võib tõlgendada mitmeti;
- 5) töötab mitmesuguste ajaloollikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt;

- 6) otsib, analüüsib ja kasutab ajalooinfot, koostab kava ja mõistekaarti, ajalooreferaati ja lühiuurimust, esitleb seda suuliselt ja kirjalikult ning IKT vahendeid kasutades;
- 7) töötab kaardiga ja koostab lihtsamaid skeeme;
- 8) oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ja mõistab nii ametite kui ka töö sisu muutumist ajas;
- 9) mõistab ajalooteadmiste vajalikkust igapäevaelus ning teab ajaloo seotud erialade õppimise võimalusi.

### Keskaeg ja varauusaeg Õppeaine sisu. « Keskaeg ja varauusaeg ». 7 klass

Teemad	Tundide arv
<p><b>Maailm keskajal 476–1492</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Keskaegse maailmapildi mõju maailma ajaloole, keskaja ühiskonna üldisloomustus ja periodiseering. Läänikord, eluolu.</li> <li>• Kiriku ja kultuuri osa keskajal, ristiusu õpetuse alused, ristisõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.</li> <li>• Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.</li> <li>• Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale.</li> <li>• Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik.</li> <li>• Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine.</li> <li>• Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked. 51</li> <li>• Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiusustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad.</li> <li>• Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamine. Eluolu keskajal.</li> <li>• Asustus, tegevusalad ja eluolu kodukohas muinasaja lõpul</li> </ul>	51
<p><b>Maailm varauusajal 1492–1600</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci.</li> <li>• Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades.</li> <li>• Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.</li> <li>• Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad. Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.</li> </ul>	19
<b>Kokku</b>	<b>70</b>

### Õpitulemused. « Keskaeg ja varauusaeg ». 7 klass

#### Keskaeg ja varauusaeg

#### Maailm keskajal 476–1492

#### Õpitulemused

#### Õpilane:

- 1) kirjeldab läänikorda, feodaalset hierarhiat, seisuslikku ühiskonda, naturaalmajandust ning talupoegade ja feodaalide elulaadi;



- 2) teab kiriku osa keskaja ühiskonnas nii kultuuripärandi säilitajana kui ka maailmapildi kujundajana;
- 3) teab, kuhu tekkisid keskaegsed linnad, ning kirjeldab keskaegse linna eluolu;
- 4) iseloomustab Frangi riigi osatähtsust varakeskaegses ühiskonnas ja Frangi riigi jagunemise tagajärgi;
- 5) iseloomustab araabia kultuuri ja selle mõju Euroopale, näitab kaardil araablaste vallutusi;
- 6) kirjeldab viikingite elu, nimetab ja näitab kaardil nende retkede põhisuundi;
- 7) toob esile ristsõdade eesmärgid ja tulemused;
- 8) nimetab Eesti muinasmaakondi ja suuremaid linnuseid, iseloomustab eestlaste eluolu muinasaja lõpul, Eesti ristiustamist ning muistset vabadusvõitlust;
- 9) teab, kuidas kujunes Bütsantsi riik ja tekkis Vana-Vene riik;
- 10) seletab mõisteid paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka;
- 11) teab, kes olid Karl Suur ja Justinianus I, ning iseloomustab nende tegevust.

### **Õppesisu**

Keskaegse maailmapildi mõju maailma ajaloole, keskaja ühiskonna üldiseloomustus ja periodiseering. Läänikord, eluolu.

Kiriku ja kultuuri osa keskajal, ristiuse õpetuse alused, ristsõjad, keskaja ülikoolid ja teadus, romaani ja gooti stiil.

Frangi riik, Frangi riigi teke, riik Karl Suure ajal, Frangi riigi jagunemine, kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa.

Araablased. Araabia ühiskond, Muhamed. Islam, araabia kultuur ja selle mõju Euroopale.

Bütsants, Bütsantsi tugevuse põhjused, Justinianus I, Vana-Vene riik.

Linnad ja kaubandus, linnade teke ja eluolu, hansakaubandus Põhja-Euroopas, tsunftikord, linnade valitsemine.

Põhja-Euroopa ja Eesti. Skandinaavia eluviis ja ühiskond, viikingite retked.

Eesti keskajal, eluolu muinasaja lõpus. Muinasmaakonnad, muistne vabadusvõitlus ja ristiustamine, ühiskonna struktuur. Valitsemine, Liivi Ordu. Linnad.

Keskaja ühiskond Saksamaa, Inglismaa ja Prantsusmaa näitel. Saksa-Rooma keisririik, parlamendi kujunemine Inglismaal, Prantsusmaa ühendamise. Eluolu keskajal.

Asustus, tegevusalad ja eluolu kodukohas muinasaja lõpul.

### **Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:**

**Pädevused.** Mõistab keskaja inimese eluviisi ja väärtushinnanguid; teeb koostööd ning arvestab teisi; analüüsib enda teadmisi ja oskusi; peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest; mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi; mõistab erinevate keskkondade reegleid; mõistab keskaegse ühiskonna reegleid ning analüüsib neid; näeb probleeme ja otsib neile lahendusi; analüüsib põhjusi ja tagajärgi.

**Läbivad teemad.** Keskkond ja jätkusuutlik areng; tervislik eluviis; ühiskonna jätkusuutlik areng.

**Õppeained.** Kunst: kirik kui sakraalehtis; kaardipildi kujundamine. Geograafia: informatsiooni leidmine kaardilt; araablaste vallutused; viikingite retked; Eesti muinasmaakonnad. Kirjandus: muistne vabadusvõitlus.

### **Maailm varauusajal 1492–1600**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teab, kuidas mõjutasid varauusaegset ühiskonda maadeavastused, tehnoloogia areng ja reformatsioon;



- 2) kirjeldab Eesti arengut 16. sajandil, majanduse ja linnade arengut ning reformatsiooni mõju;
- 3) seletab Liivi sõja põhjusi ja tagajärgi;
- 4) seletab mõisteid maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;
- 5) teab, kes olid Kolumbus, Martin Luther ja Leonardo da Vinci, ning iseloomustab nende tegevust.

### Õppesisu

Ühiskond varauusajal, tehnoloogia, uue maailmapildi kujunemine. Tehnoloogia areng, majandussuhted, humanism, kujutav kunst, Leonardo da Vinci.

Suured maadeavastused. Ameerika avastamine, maadeavastuste tähendus Euroopale ja Euroopa mõju avastatud maades.

Reformatsioon Saksamaal. Martin Luther.

Eesti 16. sajandil, reformatsioon, haldusjaotus ja linnad. Liivi sõja põhjused ja tagajärjed.

### Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:

**Pädevused.** Oskab võrrelda eri ajastute väärtushinnanguid ning aktseptib neid; mõistab tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus; väärtustab ühiskonnas toimunut ning oskab rakendada teavet õppetöös; mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.

**Läbivad teemad.** Tehnoloogia ja innovatsioon; ühiskonna jätkusuutlik areng.

**Õppeained.** Kunst: Leonardo da Vinci. Geograafia: maadeavastused; Eesti haldusjaotus 16. sajandil.

### Mõisted. « Keskaeg ja varauusaeg ». 7 klass

#### Maailm keskajal 476–1492

Paavst, patriarh, piiskop, preester, munk, nunn, senjäär, vasall, feodaal, pärisori, Inglise parlament, raad, tsunft, gild, Hansa Liit, Mõõgavendade Ordu, Liivi Ordu, romaani stiil, gooti stiil, koraan, Muhamed, mošee, Meka

#### Maailm varauusajal 1492–1600

Maadeavastused, reformatsioon, protestandid, luteri usk, renessanss, humanism;

### Uusaeg Õppeaine sisu. «Uusaeg». 8 klass.

Teemad	Tundide arv
<b>Maailm 1600–1815</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.</li> <li>• Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvõim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna).</li> <li>• USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.</li> <li>• Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Viini kongress ja poliitilised muutused Euroopa kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloo.</li> <li>• Kultuur: barokk, klassitsism</li> </ul>	27
<b>Maailm 1815–1918</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre,</li> </ul>	43

vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.	
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik.</li> <li>• Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.</li> <li>• Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani.</li> <li>• Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine, sh kodukohas.</li> </ul>	
<b>Kokku</b>	<b>70</b>

### Õpitulemused. «Uusaeg». 8 klass

#### Uusaeg

#### Maailm 1600–1815

#### Õpitulemused

##### Õpilane:

- 1) teab, mis muutused toimusid Rootsi ja Vene ajal Eesti võimukorralduses, talurahva elus, hariduses ja kultuuris ning mis olid Põhjasõja tagajärjed Eestile;
- 2) selgitab valitsemiskorralduse muutusi uusajal: seisuslik riik, absolutism, valgustatud absolutism, parlamentarism;
- 3) selgitab Prantsuse revolutsiooni ning Napoleoni reformide põhjusi, tagajärgi ja mõju;
- 4) toob esile ühiskonna ümberkorraldamise võimalusi reformide ja revolutsiooni teel ning saab aru, mille poolest need erinevad;
- 5) teab, kuidas tekkisid Ameerika Ühendriigid, ja kirjeldab Ameerika Ühendriikide riigikorraldust;
- 6) kirjeldab baroki ja klassitsismi põhijooni;
- 7) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid valgustus, valgustatud absolutism, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism;
- 8) teab, kes olid Napoleon, Louis XIV, Peeter I ja Voltaire, ning iseloomustab nende tegevust.

#### Õppesisu

Uusaja ühiskonna põhijooned Euroopas, absolutismi kujunemine, Louis XIV, valgustusfilosoofia, Inglise kodusõda ja restauratsioon, Inglismaa ja Prantsusmaa, 18. sajandi valgustatud absolutism Preisimaa näitel, Friedrich II.

Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus, valitsemine, keskvoim ja aadli omavalitsus, Balti erikord, Põhjasõda, Peeter I, Eesti talurahvas 17. ja 18. sajandil, muutused majanduses ja poliitikas, vaimuelu (religioon, haridus, kirjasõna).

USA iseseisvumine, Iseseisvussõda, USA riiklik korraldus.

Prantsuse revolutsioon ja Napoleoni ajastu. Prantsuse revolutsiooni põhjused ja kulg, Napoleoni reformid, Viini kongress ja poliitilised muutused Euroopa kaardil Vestfaali rahu ning Viini kongressi tulemusena, Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade tähtsus Euroopa ajaloos.

Kultuur: barokk, klassitsism.

Asustus ja eluolu paikkonnas 17.–18. sajandil.

**Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:**

**Pädevused.** Analüüsib oma teadmisi; näeb probleeme ja otsib lahendusi; teeb koostööd ning arvestab teisi; võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid ning aktsepteerib neid; analüüsib põhjusi ja tagajärgi; mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel.

**Läbivad teemad.** Väärtused ja kõlblus – mõtlemise ja argumenteerimis-oskuse arendamine, asjakohase teabe kogumine ning üldistuste tegemine; keskkond ja jätkusuutlik areng; kultuuriline identiteet – omakultuuri väärtustamine, teadlik suhtumine teistesse kultuuridesse; teabekeskkond – oskus leida informatsiooni ja seda kriitiliselt hinnata; kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.

**Õppeained.** Kunstiõpetus: Versailles' loss; baroki ja klassitsismi iseloomulikud jooned, näited. Geograafia: kaardiõpetus; Läänemere maad. Inglise keel: riiklikud sümbolid. Eesti keel: talurahvakoolid, nõiaprotsessid, rahvaluule.

### **Maailm 1815–1918**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimeses maailmasõjas osalenud riikide liite;
- 2) kirjeldab rahvuslikku liikumist Eestis ja Euroopas;
- 3) selgitab Eesti iseseisvumist;
- 4) teab Esimese maailmasõja põhjusi ja tagajärgi;
- 5) iseloomustab 19. sajandi ja 20. sajandi alguse peamisi kultuurisaavutusi;
- 6) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.

#### **Õppesisu**

Industriaalühiskonna kujunemine, tööstuslik pööre, vabrikutootmine, linnastumine, industriaalühiskonna sotsiaalne pale, 19. sajandi poliitilised õpetused.

Rahvuslus ja rahvusriigid, rahvusluse kasv Euroopas, rahvusriigi loomine Saksamaa näitel, Saksa keisririik.

Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul, Vene impeeriumi äärealade poliitika, talurahvaseadused, rahvuslik ärkamine, selle eeldused, liidrid ja üritused, venestusaeg, 1905. aasta revolutsiooni tagajärjed.

Esimene maailmasõda, uue jõudude vahekorra kujunemine Euroopas, sõja põhjused, kulg ja tagajärjed, maailmasõja mõju Eestile. Eesti iseseisvumine: autonoomiast Vabadussõjani.

Kultuur 19. sajandil ja 20. sajandi algul: eluolu, ajakirjandus, seltsiliikumine, sh kodukohas.

#### **Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:**

**Pädevused.** Analüüsib põhjusi ja tagajärgi; mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel; mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi; teeb koostööd ning arvestab erinevaid seisukohti.

**Läbivad teemad.** Tehnoloogia ja innovatsioon; väärtused ja kõlblus; keskkond ja jätkusuutlik areng – ühiskonna jätkusuutlik areng; kultuuriline identiteet – rahvusliku ärkamisaja üritused; kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – kampaaniad, seltsiliikumine.

**Õppeained.** Tehnoloogiaõpetus. Kirjandus: elulood, olustikukirjeldus, ilukirjandus, biograafiline inimene sõjas valikute ees, teksti analüüs. Kunstiõpetus: olustik, realism, impressionism. Muusika: rahvushümnid, rahvuslik muusika, laulupidu. Eesti/vene keel: teksti analüüs, suuline eneseväljendusoskus. Geograafia: Eesti, Euroopa ja maailma kaart. Loodusteadused: teaduse ja tehnika areng.

### **Mõisted. «Uusaeg». 8 klass**

#### **Maailm 1600–1815**

Valgustus, valgustatud absolutism, reform, revolutsioon, restauratsioon, absolutism, parlamentarism.

## Maailm 1815–1918

Rahvusriik, monopol, linnastumine, rahvuslik liikumine, venestamine, autonoomia, Antant, Kolmikliit, liberalism, konservatism, sotsialism.

### Lähiajalugu

#### Õppeaine sisu. «Lähiajalugu». 9 klass

Teemad	Tundide arv
<b>Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Versailles' süsteem. Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.</li><li>• Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.<ul style="list-style-type: none"><li>• Demokraatia ja diktatuuri põhijooned. Demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.</li></ul></li><li>• Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika.</li><li>• Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued 25 propagandavahendid.</li><li>• Kultuur ja eluolu paikkonnas 20. sajandi algul.</li></ul>	25
<b>Teine maailmasõda 1939–1945</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP.<ul style="list-style-type: none"><li>• Sõjategevuse üldiseloomustus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled. Sõjategevus, rinded: Idarinne, Läänerinne, Vaikse Ookeani ja Põhja-Aafrika piirkond. Holokaust, ÜRO asutamine.</li></ul></li><li>• Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon.</li></ul>	10
<b>Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000</b> <ul style="list-style-type: none"><li>• Külma sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad.</li><li>• Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted.</li><li>• Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon.</li><li>• Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu.</li><li>• Kommunistliku süsteemi lagunemine, perestroika ja glasnost, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine.</li><li>• Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.</li><li>• Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud.</li></ul>	35

• Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.	
<b>Kokku</b>	<b>70</b>

### Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939.

#### Õppesisu ja õpitulemused 9. klassis

#### Lähiajalugu

#### Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939.

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) näitab kaardil Esimese maailmasõja järel toimunud muutusi;
- 2) iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
- 3) kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul;
- 4) kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas, nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
- 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu;
- 6) teab, kes olid Jossif Stalin, Benito Mussolini, Adolf Hitler, Franklin Delano Roosevelt, Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson.

##### Õppesisu

Rahvusvaheline olukord, Pariisi rahukonverents, poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Versailles' süsteem. Rahvasteliidu tegevus ja mõju, sõjakollete kujunemine Aasias ja Euroopas.

Maailmamajandus, ülemaailmse majanduskriisi põhjused, olemus ja tagajärjed.

Demokraatia ja diktatuuri põhijooned. Demokraatia Ameerika Ühendriikide näitel, autoritarism Itaalia näitel, totalitarism NSV Liidu ja Saksamaa näitel.

Eesti Vabariik, Vabadussõda, Asutav Kogu, maareform ja põhiseadus, demokraatliku parlamentarismi aastad, vaikiv ajastu, majandus, kultuur ja eluolu, välispoliitika.

Kultuur ja eluolu kahe maailmasõja vahel, uued kultuurinähtused, teadus, tehnika areng, aatomiuringud, auto ja lennuk, raadio, kino ja film, kirjandus ja kunst, uued propagandavahendid. Kultuur ja eluolu paikkonnas 20. sajandi algul.

##### Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:

**Pädevused.** Mõistab sõjajärgse ja sõjajärgse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid; mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel; näeb probleeme, analüüsib põhjusi ja tagajärgi; mõistab ühiskonnas kehtivaid norme ja väärtusi; võrdleb erinevate ajastute väärtushinnanguid, oskab neid aktsepteerida ning mõista tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus.

**Läbivad teemad.** Keskkond ja jätkusuutlik areng - ühiskonna jätkusuutlikkus; tehnoloogia ja innovatsioon; tervis ja ohutus - tervislik eluviis.

**Õppeained.** Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart. Kirjandus: kirjeldused majanduskriisist, sõdadevaheline olustik Eestis ja maailmas. Muusika ja kunst: sõdadevaheline olustik Eestis ja maailmas. Reaalained ja loodusained: muutused igapäevaelus.

#### Teine maailmasõda 1939–1945

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel;
- 2) teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda, toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed;
- 3) kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu;
- 4) selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- 5) iseloomustab Eesti Vabariigi iseseisvuse kaotamist;
- 6) teab, mis riigid tegutsesid koostöös Saksamaaga ning mis riikidest moodustus Hitleri-vastane koalitsioon;
- 7) seletab mõisteid MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO.

### Õppesisu

Rahvusvaheline olukord. Lääneriikide järeleandmised Saksamaale. München. MRP. Sõjategevuse üldiseloomustus, sõja algus ja lõpp, sõdivad pooled. Sõjategevus, rinded: Idarinne, Läänerinne, Vaikse Ookeani ja Põhja-Aafrika piirkond. Holokaust, ÜRO asutamine. Eesti Teise maailmasõja ajal, baaside ajastu, iseseisvuse kaotamine, juuniküüditamine, sõjategevus Eesti territooriumil, Nõukogude ja Saksa okupatsioon. Teise maailmasõja mõjud paikkonnas.

### Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:

**Pädevused.** Mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel; mõistab sõjaaegse inimese eluviisi ja väärtushinnanguid; peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi.

**Läbivad teemad.** Keskkond ja jätkusuutlik areng - ühiskonna jätkusuutlikkus; tehnoloogia ja innovatsioon.

**Õppeained.** Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart. Kirjandus: elulood.

## Maailm pärast Teist maailmasõda 1945–2000

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab külma sõja põhijooni ning toob esile selle avaldumist ja vorme, näitab kaardil tähtsamaid külma sõja aegseid kriisikoldeid;
- 2) teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastail;
- 3) kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
- 4) kirjeldab kommunistlikku ühiskonda NSV Liidu näitel ning Eesti arengut NSV Liidu koosseisus;
- 5) toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
- 6) kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- 7) iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi vältel;
- 8) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, metsavennad, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon;
- 9) teab, kes olid Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Edgar Savisaar ja Mart Laar, ning iseloomustab nende tegevust.

### Õppesisu

Külm sõda, külma sõja põhijooned ja avaldumisvormid, kriisid ja sõjad.

Läänemaailm USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel. USA ühiskond, sisepoliitika, ühiskondlikud liikumised, välispoliitika. Saksamaa Liitvabariigi majanduse areng, Ida- ja Lääne-Saksamaa suhted.

Kommunistlikud riigid, kommunistliku süsteemi teke. NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon. Eesti Nõukogude okupatsiooni all, piiride muutumine, repressioonid, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, poliitiline juhtimine, kultuur ja eluolu.

Kommunistliku süsteemi lagunemine, perestroika ja glasnost, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin, Saksamaa ühinemine.

Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine. Laulev revolutsioon, Balti kett, põhiseadusliku korra taastamine.

Maailm alates 1990. aastaist, üldülevaade, Euroopa Liidu laienemine, NATO laienemine, uued vastasseisud.

Kultuur ja eluolu 20. sajandi teisel poolel. Teaduse ja tehnika areng, aatomiuuringud, infotehnoloogia, massikultuur, naine ja ühiskondlik elu, muutused mentaliteedis.

Poliitilised liikumised, kultuur ja eluolu ning ajalooline mälu ja mäluasutused kodukohas.

### **Lõiming pädevuste, läbivate teemade ja teiste õppeainetega:**

**Pädevused.** Mõistab erinevate keskkondade reegleid; analüüsib põhjusi ja tagajärgi; näeb probleeme ning analüüsib põhjusi ja tagajärgi; väärtustab ühiskonnas toimunut; teeb koostööd ning peab lugu erinevate rahvaste traditsioonidest; oskab võrrelda erinevate ajastute väärtushinnanguid, aktseptib neid ning mõistab seoseid tänapäeva ja varem toimunu vahel; mõistab tehnoloogiliste komponentide osa ühiskonna arengus ning oskab rakendada teavet õppetöös.

**Läbivad teemad.** Keskkond ja jätkusuutlik areng - ühiskonna jätkusuutlikkus; tehnoloogia ja innovatsioon; tervislik eluviis.

**Õppeained.** Geograafia: Euroopa ja maailma poliitiline kaart. Kirjandus: inimene sõjas, valikute ees, elulaad ja eluolu, elulood. Muusika: elulaad. Kunst: elulaad, ühislaulud. Reaalained ja loodusained: muutused igapäevaelus.

### **Mõisted. «Lähiajalugu». 9 klass**

#### **Maailm kahe maailmasõja vahel 1918–1939.**

Demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, repressioon, Rahvaste Liit, Versailles' süsteem, vaikiv ajastu, parlamentarism, Tartu rahu.

#### **Teine maailmasõda 1939–1945 .**

MRP, holokaust, küüditamine, baaside leping, okupatsioon, ÜRO.

#### **Maailm pärast Teist maailmasõda 1945– 2000.**

Perestroika, glasnost, külm sõda, kriisikolle, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, metsavennad, plaanimajandus, massirepressioon, Atlandi Harta, Euroopa Liit, NATO, Balti kett, laulev revolutsioon.



## Ühiskonnaõpetus

### Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ühiskonnaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
- 2) oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- 3) teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja elluviimises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
- 4) väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid: seaduslikkust, vabaduse ja vastutuse seost; arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, osalemist ühiskonna arengus ja sidususes, seisab vastu keskkete normide rikkumisele ning on seaduskuulekas;
- 5) määratleb ennast ühiskonna liikmena, Eesti, Euroopa ja maailmakodanikuna.

### Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda ennast teostavaks, kaasnimise arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks.

Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid teiste sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega oma huvide ja võimaluste alusel.

II kooliastmel tutvub õpilane oma lähikeskkonna sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isikute ja rühmade eksisteerimisel. Tähelepanu keskel on inimesed meie ümber, kool ja kodu.

III kooliastmel lisanduvad riigiinstitutsioonid, mis on seotud Eesti Vabariigi valitsemisega. Riigiinstitutsioonide tutvumisel, vaadatakse läbi Riigikogu, valitsust, presidenti, kohut, kohaliku omavalitsust, riigikontrolli, õiguskantsleri.

Suur rõhk tehakse poliitika väljendamisele igapäevaelus ja kodanikule, kui poliitika tulemuste teadvuslikule tarbijale (nt sotsiaalkaitse süsteemi kasutamine, osalus valla/linna elus, e-teenuste kasutamine jne).

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste omandamine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, nagu ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonnasse, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikjal ei elata ühtviisi hästi jne.

### Ühiskonnaõpetuse õpetamise eripära

#### Õppeplaani eripära

#### Töö HEV- lastega

- 1) Õpilastele, kellel on õppimisega raskusi, tagatakse individuaalne õpiabi. Nende jaoks koostatakse individuaalne õpiplan, mille kinnitab kooli administratsioon. Teadmisi



hinnatakse lihtsate suuliste või kirjalike tööde eest. Tunnis kasutatakse rohkem tööd teksti ja töölehtedega.

2) Andekaid õpilasi toetatakse olümpiaadide, konkursside ja viktoriinide ettevalmistamisel. Korraldatakse ringitöid, konsultatsioone ja lisaülesandeid. Tunni ettevalmistamiseks saavad õpilased diferentseeritud ülesandeid oma võimete realiseerimiseks (esitlused, info otsimine, teema uurimine, ettekanne).

### **Funktsionaalne lugemine**

Kasutatakse funktsionaalse lugemise meetodeid, mis õpetavad õpilasi töötama tekstiga, õppida uut materjali ja teostada teadmise kontrolli ja hindamist. Võimalikud ülesanded tekstiga:

- Küsimustele vastamine teksti järgi.
- Teksti kava koostamine.
- Teksti kohta küsimuste koostamine.
- Lünkteksti täitmine. • Sündmuste järjestamine.
- Ühendamine (nimed, aastad, mõisted).
- Õige/vale väite leidmine.
- Vigade parandamine tekstis.
- Tabeli täitmine.
- Ristsõna koostamine (nimed, mõisted).

### **Hindamine**

Õppeaine tulemuste hindamisel võetakse arvesse õppekava üldosa ja kooli hindamisjuhendit. Hinnatakse teadmisi, mida õpilane oskab kasutada, lähtudes riiklikus õpekavas kirjutatud eesmärkidele ja tulemustele. Kirjalikes töödes hinnatakse töö sisu, kirjavead parandatakse, kuid ei hinnata. Hindamismeetodite valikul lähtutakse õpilaste eest ja individuaalsetest iseärasustest.

Õpilased saavad eelnevalt infot teemadest, kontrolltöödest ja hindamiskriteeriumidest. Õpilasi hinnatakse nii suuliselt kui ka hindeliselt.

Kujundavat hindamist kasutatakse tundides õppeaine vastu huvi ülalhoidmiseks ja õpilaste edu saavutamiseks.

Võimalikud kujundava hindamise variandid:

- Seletused ja kommentaarid hinnete panemisel
- Õppimist soodustavad märkused ja ettepanekud e-koolis
  - Ettevalmistav töö kontrolltöö eel
- Plaanide ja märkmete kasutamine vastamisel
- Ühe vihiku kasutamine kõikide tööde täitmiseks (portfoolio)
- Enesehindamine
- Retsenseerimine

### **Praktilised ja loovtööd**

Teema ja töövormi valimisel rõhutatakse koduloo materjali kasutamist ( linn, Eesti Vabariik, EL piir). Praktilise töö käigus kasutatakse võimalust koguda materjali ja esineda oma esitlusega läbivate eemade nädala raames (teemad „Austatud linna kodanikud“, „EV iseseisvumise tegelased“), intervjuerimine ja anketeerimine antud teemadel.

### **Tunniväline tegevus**

Riikliku õppekava realiseerimise raames toetatakse ajalooteadmiste laiendamiseks mõeldud kodulooõpet (erinevad ekskursioonid). Traditsioonilised nädalad, mis on pühendatud kodanikupäevale, iseseisvuspäevale, (esitlused, viktoriinid, riiklike asutuste tegelastega kohtumine, tuntud linna ja riigi isikutega kohtumine, asutuste külastamine, eesmärgiga tutvuda nende tööga ja pöördumisvõimalustega).

Läbivate teemade nädal (erinevad võimalused kasutada koduloo materjali)

- vabatahtlik töö (ekskursiooni „Vana Narva“ ettevalmistus ja läbiviimine)
- linna kirikute ja templete külastamine, eesmärgiga tutvuda kultuuri ausambaga ja usutolerantsuse kasvatamisega
- muuseumide külastamine (pakutud teemadel)
  - infolao, asutuste, õppeasutuste ja noorteorganistasioonide külastamine
- politseijaoskonna, päästeameti, linnavalitsuse, linnavolikogu ja piiripunkti külastamine.

## Õppe- ja kasvatusesmärgid II kooliastmes

### 6. klassi lõpetaja:

- 1) on viisakas, sõbralik, kohusetundlik, töökas, täpne ja aus;
- 2) teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid; mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis, märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;
- 3) teab Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone, kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus) ning nimetab erinevaid riigijuhtimisega seotud ameteid/elukutseid;
- 4) teab, mis on põhiseadus ja teised seadused, miks tuleb seadusi täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
- 5) selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajatele; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- 6) mõistab inimeste iseärasusi ning teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ja valmis koostööks;
- 7) toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat, tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ja tarbijana ning mõistab, miks erinevais ametis töötamisel eeldatakse erinevaid teadmisi, oskusi ja isiksuseomadusi;
- 8) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- 9) teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi eettulevates elusituatsioonides.

## Õpitulemused ja õpesisu II kooliastmes Õppeaine sisu. Ühiskonnaõpetus. 6 klass

Teemad	Tundide arv
<b>1 Sotsiaalsed suhted</b> <b>1.1. Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm)</li> <li>• Sooline võrdõiguslikkus.</li> <li>• Pere ja suguvõsa.</li> <li>• Naabruskond maal ja linnas.</li> <li>• Sõpruskond. Koolipere.</li> <li>• Euroopa riigid. Eesti naaberriigid.</li> </ul> <b>1.2. Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus,</b>	15

<b>koostöö</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus.</li> <li>• Eakohased kodanikualgatuse võimalused.</li> <li>• Noorteorganisatsioonid.</li> <li>• Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused.</li> </ul>	
<b>Demokraatia</b> <b>2.1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Rahva osalemine ühiskonna valitsemises. <ul style="list-style-type: none"> <li>• Võimude lahusus.</li> </ul> </li> <li>• Riigikogu.</li> <li>• EV Valitsus.</li> <li>• EV President.</li> <li>• Kohus.</li> <li>• Kohalik omavalitsus.</li> <li>• Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon.</li> <li>• Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne).</li> </ul> <b>2.2. Koolidemokraatia, lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses.</li> <li>• Kooli sisekord (kodukord).</li> <li>• Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne).</li> <li>• Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.</li> </ul>	13
<b>Töö ja tarbimine</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Aja ja kulutuste planeerimine.</li> <li>• Raha kasutamine, laenamine ja säästmine.</li> <li>• Teadlik, säästev tarbimine.</li> <li>• Elukutsed – teadmised ja oskused.</li> <li>• Elukestev õpe.</li> <li>• Elukutsed ja ettevõtted kodukohas</li> <li>• Töökultuur ja tööeetika.</li> </ul>	7
<b>Kokku</b>	<b>35</b>

## Ühiskonnaõpetus. 6 klass

### Sotsiaalsed suhted

#### Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus;
- 2) nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- 3) nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;
- 4) toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis;
- 5) teab ja hoiab kogukonna traditsioone;

- 6) teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus);
- 7) nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.

### **Õppesisu**

Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm).

Sooline võrdõiguslikkus.

Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere.

Euroopa riigid, Eesti naaberriigid.

### **Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja -algatus, koostöö**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus;
- 2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltsi, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
- 3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;
- 4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;
- 5) toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

### **Õppesisu**

Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus.

Noorteorganisatsioonid.

Eakohased kodanikualgatused võimalused.

Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused.

## **Demokraatia**

### **Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia;
- 2) iseloomustab demokraatia põhimõtteid;
- 3) teab ja austab inimõigusi;
- 4) teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;
- 5) teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;
- 6) teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.

### **Õppesisu**

Rahva osalemine ühiskonna valitsemises: arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud.

Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus.

Kohalik omavalitsus.

Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon.

Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne).

## **Koolidemokraatia, lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
- 2) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;
- 3) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, teab õiguste ja vastutuse tasakaalu.

### **Õppesisu**

Õpilasomavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses.

Kooli sisekord (kodukord).

Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.

## **Töö ja tarbimine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;
- 2) teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega plaanida;
- 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
- 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed ja ametid;
- 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- 6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.

### **Õppesisu**

Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine.

Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas.

Teadlik, säästev tarbimine. Töökultuur ja tööeetika.

## **Mõisted. Ühiskonnaõpetus. 6 klass**

### **Sotsiaalsed suhted**

Rahvas, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus, kodanikuühiskond, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus.

### **Demokraatia**

Inimõigused, seadus, demokraatia.

### **4.3.5. Õppe- ja kasvatuseesmärgid III kooliastmes**

9. klassi lõpetaja:

- 1) teab demokraatia toimimise põhimõtteid ning toob näiteid nende rakendamise kohta; toimib demokraatia põhimõtteid arvestades; on orienteeritud enesearendamisele;
- 2) määratleb ja tunnetab end oma kogukonna ja Eesti ühiskonna liikmena, vastutustundliku kodanikuna Eesti Vabariigis, Euroopa Liidus ning maailmas;
- 3) teab ja järgib inimõigusi, märkab nende rikkumist ning kaitseb inimõigusi, tunnustab erinevaid inimrühmi võrdselt väärtuslikuna ja käitub sallivalt;
- 4) tunneb Eesti riigi põhiseadust ja ülesehitust ning halduskorraldust; oskab suhelda riigi- ja omavalitsusasutustega; oskab leida ja kasutada vajalikku õigusakti; järgib seadusi; kasutab kodanikuühiskonna tegutsemisvõimalusi; selgitab näidete kaudu vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi;

- 5) tunneb Euroopa Liidu ülesehitust ja väärtusi ning nimetab liikmesriike; nimetab teisi rahvusvahelisi organisatsioone ja selgitab nende tegevuse eesmärged;
- 6) selgitab üksikisiku, ettevõtja ja riigi rolli majanduses; teab, mis on avalik ja erasektor; teab maksustamise eesmärged ning üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega;
- 7) kaalub oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma võimetest, huvidest, teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning valikuid väliselt mõjutavatest teguritest;
- 8) hindab ressursside piisavust ning tarbib säästlikult; tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana;
- 9) oskab leida vajalikku teavet ja vahendeid; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid, arvestab autoriõiguste kaitset;
- 10) teab, mis on üleilmastumine, ja toob näiteid üleilmastumise mõjude kohta majandusele, kultuurile, keskkonnale jne.

#### 4.3.6. Õpitulemused ja õpesisu III kooliastmes

##### Õpesisu. Ühiskonnaõpetus. 9 klass

##### Ühiskond ja sotsiaalsed suhted

Teemad: Ühiskond ja sotsiaalsed suhted	Tundide arv
<b>Meedia ja teave</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.</li> <li>• Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir.</li> <li>• Turunduskommunikatsiooni funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine.</li> <li>• Informatsiooni tõlgendus ja kriitiline analüüs, fakti ja arvamuse erinevus.</li> </ul>	7
<b>Ühiskonna sotsiaalne struktuur</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.</li> <li>• Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus.</li> <li>• Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus.</li> <li>• Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.</li> </ul>	6
<b>Ühiskonna institutsiooniline struktuur – avalik sektor, tulundus- või ärisektor, kolmas sektor</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused).</li> <li>• Erasektor kui kasumile suunatud sektor.</li> <li>• Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.</li> </ul>	3
<b>Ühiskonnaliikmete õigused</b>	6

<ul style="list-style-type: none"> <li>• Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel.</li> <li>• Inimõiguste rikkumise ärahoidmine. Vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm.</li> <li>• Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.</li> <li>• Lapse õigused, kohustused ja vastutus.</li> <li>• Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm. UNICEFi tegevus.</li> </ul>	
<b>Kokku</b>	<b>22</b>

<b>Teemad: Riik ja valitsemine</b>	<b>Tundide arv</b>
<b>Demokraatia</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.</li> <li>• Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.</li> <li>• Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused.</li> </ul>	4
<b>Eesti valitsemiskord</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus.</li> <li>• Õigussüsteem. Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus.</li> <li>• Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.</li> <li>• Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.</li> <li>• Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.</li> <li>• Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides</li> </ul>	12
<b>Kokku</b>	<b>16</b>

<b>Teemad</b>	<b>Tundide arv</b>
<b>Kodanikuühiskond</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned. Vabaihendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused.</li> <li>• Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid.</li> <li>• Käitumine kriisioludes</li> </ul>	15
<b>Kokku</b>	<b>15</b>

<b>Teemad</b>	<b>Tundide arv</b>
<b>Majandus</b>	17

<ul style="list-style-type: none"> <li>• Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: aktsiaselts (AS), osühing (OÜ), füüsilisest isikust ettevõtja (FIE). Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas.</li> <li>• Riigi roll majanduses: plaanimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.</li> <li>• Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjaile ja tööotsijaile. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul.</li> <li>• Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ning investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.</li> </ul>	
<b>Kokku</b>	<b>70</b>

### Õpitulemused. Ühiskonnaõpetus. 9 klass.

#### Ühiskond ja sotsiaalsed suhted

#### Meedia ja teave

##### Õpitulemused

##### Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandi kaitse (plagiaat);
- 2) iseloomustab näidete varal avaliku ja eraelu piiride seadmist ning ületamist;
- 3) avaldab arvamust ajakirjanduses käsitletavate probleemide kohta; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;
- 4) teab reklaami funktsioone ja liike;
- 5) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.

##### Õppesisu

Raamatukogu, internet.

Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.

Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir.

Turunduskommunikatsiooni funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne.

Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine.

#### Ühiskonna sotsiaalne struktuur

##### Õpitulemused

##### Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus;
- 2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;



- 3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
- 4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
- 5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.

### **Õppesisu**

Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.

Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus.

Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus.

Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.

### **Ühiskonna institutsiooniline struktuur – avalik sektor, tulundus- või äri sektor, kolmas sektor**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, äri sektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus;
- 2) selgitab ühiskonna sektorite spetsiifika ja rolli ühiskonnas;
- 3) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.

### **Õppesisu**

Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused).

Erasektor kui kasumile suunatud sektor.

Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.

### **Ühiskonnaliikmete õigused**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused;
- 2) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid;
- 3) kirjeldab õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;
- 4) tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.

### **Õppesisu**

Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Inimõiguste rikkumise ärahoidmine. Vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm.

Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.

Lapse õigused, kohustused ja vastutus. Lastekaitse rahvusvahelised probleemid.

Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm. UNICEFi tegevus.

### **Riik ja valitsemine**

#### **Demokraatia**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;
- 2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;

- 3) tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;
- 4) eristab demokraatiat ja autokraatiat, võrdleb demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni;
- 5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.

### **Õppesisu**

Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.

Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.

Õigusriik. Kodaniku vabadused ja -õigused.

### **Eesti valitsemiskord**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;
- 2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust;
- 3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida vajalikku õigusakti ning kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);
- 4) teab riigi- ja omavalitsusasutuste struktuuri, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaalide kasutusvõimalusi;
- 5) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi, Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsuse saamise tingimusi;
- 6) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid;
- 7) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on;
- 8) nimetab Eesti parlamendierakondi;
- 9) teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.

### **Õppesisu**

Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus.

Õigussüsteem. Eesti kohtusüsteem. Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik vastutus.

Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.

Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.

Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine.

Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.

### **Kodanikuühiskond**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabariik, kodanikuosalus, kodanikualgatus;
- 2) iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;
- 3) mõistab kodanikuühiskonna ja vabariikide toimimise põhimõtteid ning eesmärgi;
- 4) analüüsib kodanikuühiskonnas tegutsemise võimalusi ja probleeme ning pakub lahendusi.

### Õppesisu

Kodanikuühiskonna olemus ja põhihooned. Vabariik ja MTÜd. Kirik ja usuühendused. Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabariiklik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmajandus ja õpilasmajandused. Noorteprojektid. Käitumine kriisioludes.

### Majandus

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse;
- 2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötaja;
- 3) analüüsib ja hindab oma huvi, võimeid ja võimalusi edasiõppimist ning karjääri plaanides;
- 4) teab eelarve koostamise põhimõtteid, oskab arvutada netopalka;
- 5) teab oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;
- 6) kirjeldab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid ning ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.

### Õppesisu

Turumajanduse põhihooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: aktsiaselts (AS), osahing (OÜ), füüsilisest isikust ettevõtja (FIE). Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas.

Riigi roll majanduses: plaanimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksustamine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus.

Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjaile ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul.

Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ning investeerimine. Laenamise. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglase tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus.

### Mõisted. Ühiskonnaõpetus. 9 klass.

#### Ühiskond ja sotsiaalsed suhted

Avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam, intellektuaalomandi kaitse (plagiaat); sotsiaalsed erinevused,

sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus; avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, äriktor, eraettevõte, mittetulundussektor, sihtasutus; inimõigused, põhiõigused; sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused.

### **Riik ja valitsemine**

Demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus; põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik.

### **Kodanikuühiskond**

Kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus.

### **Majandus**

Turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse.

## Ainevaldkond „Kunstiained“

### 1. Kunstipädevus

Põhikoolis on kunstivaldkonna õppeainete õpetamise eesmärgiks kujundada õpilastes eakohane kunstipädevus: suutlikkus mõista kunste mitmekesisust, arutleda kunsti ja muusika teemadel; väärtustada lähiümbruse, Eesti ja maailma kultuuripärandit; näha eri ajastute ja nüüdisaja kultuuri suhet; kasutada kunsti ja muusika väljendusvahendeid isiklikuks ja kollektiivseks loominguliseks tegevuseks, väärtustada enda ja kaaslaste loomingut.

Kunstivaldkonna ainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) on omandanud loovtegevuse ja eneseväljenduse kogemusi, tunnetab enda loomingulisi võimeid ning väärtustab isikupäraseid ja keskkonnasäästlikke lahendusi;
- 2) kasutab loovtöodes mitmekesiseid visuaalseid ja muusikalisi väljendusvahendeid, arutleb eakohaste kultuuriliste sõnumite ja väärtushinnangute üle, oskab kujundada oma arvamust ning väljendada kunsti abil emotsioone;
- 3) väärtustab kultuuri ja inimese loovust, osaleb nii individuaal- kui ka koostööprojektides ning peab tähtsaks lahenduste otsimist ja loovat mõtlemist;
- 4) märkab kultuuritraditsioone ning maailmakultuuri mitmekesisust, mõistab muusika ja kunsti osatähtsust nüüdisaegses ühiskonnas, aktsepteerib erinevaid kultuurinähtusi;
- 5) väärtustab ja hoiab Eesti ning siin elavate rahvusvähemuste kultuuri, tunneb vastutust kultuuritraditsioonide säilimise eest, seostab kunsti ja kultuuri ning teaduse ja tehnoloogia arengut nii minevikus kui ka tänapäeval;
- 6) omab ülevaadet kunstivaldkonnaga seonduvatest elukutsest, ametitest ja edasiõppimise võimalustest.

### 2. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Kunste valdkonna aineid põhikoolis ühendab tähelepanu loovuse ja eneseväljendusoskuse arendamisele ning tervikliku maailmapildi kujundamisele. Kunstide kaudu saadakse teadmisi erinevate väljendusvahendite ja kultuuride kohta, õpitakse tundma ennast ning mõtestatakse kunstide rolli ühiskonnas.

Loomise, esitamise, teoste interpreteerimise ja analüüsimise kaudu õpitakse tundma traditsioonilisi ning nüüdisaegseid kunste, nende sisu, vorme ja tähendusi, kujundatakse mõistmist ning kriitikameelt. Arendatakse mõtlemise paindlikkust ning avatust kultuurilistele ja individuaalsetele erinevustele, mis toetab toimetulekut kiiresti muutuv ja mitmekultuurilises maailmas.

Praktiline kunstidega tegelemine arendab õpilase tundemaailma, intuiitvset ja loovat mõtlemist. Kunstidel on oluline osa igapäevaelu rikastava ning emotsionaalselt tasakaalustava harrastusena. Kunstitegevused tasakaalustavad valdavalt verbaalset ning analüütilist mõtlemist teistes õppeainetes, lisades kujundliku, sünteesiva ja intuiitvse poole. Selle tulemus on terviklik mõtlemine, mis võimaldab läheneda loovalt probleemidele ning väärtustada erinevaid lahendusi ja lahendite mitmetahulisust. Kunstidega tegelemine avaldab positiivset mõju kõikide ainete õppimisele.

Kunstiainete sisus, tegevustes ja taotlustes on ühised järgmised aspektid:

- 1) teadmised kunstidest (analüüs);
- 2) erinevate kunstide seostamine (süntees);

- 3) ainealane (verbaalne) keel;
- 4) loominguline eneseväljendus (loomine, esitamine);
- 5) kunstiloomingu vastuvõtmine (kommunikatsioon, kriitika);
- 6) oma-, kohaliku ja maailmakultuuri väärtustamine (mitmekultuurilisus);
- 7) kultuuriväärtuste kaitsmine (jätkusuutlikkus).

### 3. Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Kunstivaldkond võimaldab kujundada kõiki üldpädevusi igapäevases õppetöös nii teooria kui ka praktiliste tegevuste kaudu. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushoiakute ja -hinnangute – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob oma väärtushinnangute ja enesekehtestamisoskusega sobiliku õpikeskkonna ning mõjutab õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist. Üldpädevuste kujundamisel on oluline kooli ning kodu koostöö.

**Kultuuri- ja väärtuspädevus.** Kunstivaldkonna õppeainetes rõhutatakse kultuuriteadmisi ja ühisel kultuuripärandil põhinevat kultuuriruumi õppija identiteedi osana. Tegevustes väärtustatakse individuaalset ning kultuurilist mitmekesisust. Käsitlevate teemade, analüüsitavate kunstiteoste ja -sündmuste kaudu toetatakse eetiliste ning esteetiliste väärtushoiakute kujunemist. Praktiline loominguline tegevus ja selle üle arutlemine õpetavad teadvustama kunsti ja muusikat eneseväljenduse vahendina, hindama erinevaid ideid, seisukohti ja probleemilahendusi ning austama autorsust. Kasvatatakse teadlikku ja kriitilist suhtumist kõikidesse infokanalitesse.

**Sotsiaalne ja kodanikupädevus.** Uurimuslikud ja praktilised rühmatööd, loovtööd, arutlused ja esitlused, ühismuuseumiseerimine, ühistes kunstiprojektides ning valdkondlikes ja valdkondadeülestes õppeprojektides osalemine kujundavad koostöövalmidust ning aitavad väärtustada üksteise toetamist. Kultuurisündmustel osalemine aitab kujundada kultuurilist ühtsustunnet. Kunstiteoste üle arutledes harjuvad õpilased oma seisukohti kaitsma ning teiste arvamustest lugu pidama. Kunstiained teadvustavad inimese kui keskkonna kujundaja ja kasutaja mõju, juhtides teadlikult ning jätkusuutlikult tegutsema nii looduses kui ka inimeste loodud ruumilistes ja virtuaalsetes keskkondades.

**Enesemääratluspädevus.** Pidev tagasiside andmine ja eneseanalüüsi oskuse arendamine aitavad tundma õppida oma huve ja võimeid ning kujundada positiivset minapilti. Kultuuriliste ja sotsiaalsete teemade käsitlemine (vaadeldavad kultuurinähtused, kunstiteoste ja muusikapalade ainek ja sõnumid jne) aitab kujundada personaalset, sotsiaalset ja kultuurilist identiteeti.

**Õpipädevus.** Kunstides kujundatakse õpipädevust eriilmeliste ülesannete, õppemeetodite ja töövormide kaudu, mis võimaldavad õpilastel teadvustada ning kasutada oma õpistiili. Nii individuaalselt kui ka rühmas lahendatavad uurimis- ja probleemülesanded eeldavad info hankimist, selle analüüsimist ja tõlgendamist ning õpitu kasutamist uues olukorras. Kunstides saavad õpilased ise jõukohaseid ülesandeid luua, oma valikute sobivust kontrollida, uusi oskusi katsetada ning järjekindlalt harjutada. Pidev tagasiside ja eneseanalüüs aitavad järjest suurendada õppija rolli oma õpitegevuse juhtijana.

**Suhtluspädevus.** Kunstiainetes on tähtsal kohal kunstiteostest, -stiilidest, -ajastutest jms rääkimine, kasutades kirjelduses nii korrektset emakeelt kui ka ainespetsiifilist terminoloogiat. Tööde esitlemine ning aruteludes erinevate seisukohtade võrdlemine ja kaitsmine toetavad

väljendusoskust ning ainealase oskussõnavara kasutamist. Kunsti- ja muusikateemaliste referatiivsete ning loovtööde koostamine eeldab oskust mõista teabetekste ning suunab kasutama mitmesuguseid info esitamise viise (tekst, joonis, skeem, tabel, graafik jms). Kunstiainetes tutvutakse kunsti ja muusika kui kommunikatsioonivahenditega, õppides tundma neile eriomast mitteverbaalset keelt ning „tõlkides” sõnumeid ühest keelest teise.

**Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiapädevus.** Kunstiainetes rakendatavate ülesannete lahendamiseks tuleb sõnastada probleeme, arutleda lahenduste üle, põhjendada valikuid ja analüüsida tulemusi. Õpitakse kasutama kunstimõisteid (kompositsioon, struktuur, rütm jne), võrdlema ja liigitama erinevate nähtuste tunnuseid ning kasutama sümboleid. Kunstiterminoloogias kasutatakse matemaatika ja tehnoloogia sõnavara ja mõisteid. Looeülesandeid täites õpitakse kasutama tehnoloogiavahendeid ning innovaatilisi lahendusi, mõistma teaduse ja tehnoloogia rolli muusika ning kunsti arengus.

**Ettevõtlikkuspädevus.** Vajalike oskuste kujunemist toetavad kunstiainetes individuaal- ja rühmatöö, uurimuslikud ning probleemipõhised ülesanded ja õpitava sidumine nüüdisaegse igapäeva eluga. Kunstiainetes väärtustatakse uuenduslikke ning loovaid lahendusi. Praktiline loovtegevus annab võimaluse katsetada erinevaid ideede väljendamise ja esitlemise võimalusi, valides leidlikult sobivaid meetodeid ning rõhutades oma tugevaid külgi. Õpitakse tegevust planeerima ja analüüsima, vastutama tööde lõpetamise ja tulemuse eest. Tutvutakse ka valdkonnaga seotud elukutsete ning institutsioonidega.

**Digipädevus.** Kasutatakse digivahendeid teabe otsimiseks, kogumiseks, töötlemiseks ja esitamiseks. Kogutud teavet rakendatakse loovtöodes. Õpitakse loominguga tegelemiseks valima ainespetsiifiliselt vajalikke digivahendeid. Õppides ning digitaalset sisu luues ja säilitades kasutatakse erinevaid audiovisuaalseid ning muid multimeedia vahendeid ja rakendusi. Ollakse teadlikud autoriõiguste ja isikuandmete järgimise kohustustest digikeskkonnas. Ollakse teadlikud veebis loominguga jagamise turvalisusest.

#### **4. Kunstiainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega**

Nüüdisaegne kultuur on interdistsiplinaarne. Kunstiained on tihedalt seotud kõigi inimtegevuse valdkondade ning oma ajastu mõtteviisiga. Kunsti aineseks on inimeseks olemine, sotsiaalsed suhted ja maailm erinevates avaldumisvormides. Teiste ainevaldkondadega suhestumine on kunstivaldkonna õppeainete loomulik osa ning valdkondadeüleseks lõiminguks on palju võimalusi.

Eri kultuuridega tutvutakse paljudes teiste valdkondade õppeainetes (keel ja kirjandus, võõrkeeled, ajalugu ja ühiskonnaõpetus, geograafia, käsitöö ja tehnoloogia, kehaline kasvatus) ning kujundatakse seeläbi väärtushoiakuid ja teadvustatakse maailma kultuurilist mitmekesisust. Kunstiainetes keskendutakse võrreldes teiste õppeainetega kontsentreeritumalt kultuuridevahelise dialoogi mõtestamisele ja loovuse kasutamisele nüüdisühiskonna innovatsiooni allikana.

Mitmes ainevaldkonnas – keeltes ja kirjanduses, matemaatikas, tehnoloogias, kehalises kasvatuses – kasutatakse kunstiainetega kattuvaid mõisteid (nt kompositsioon, struktuur, mõõdud, nurgad, geomeetriselised kujundid, rütm, plaan, stiil, variatsioon, improvisatsioon, liikumine, dünaamika jms).

Kunstivaldkonna õppeainetes toetatakse teistes õppeainetes omandatud teadmiste, samas süvendatakse ja visualiseeritakse neid teadmisi. Praktiliste tegevuste kaudu kujundatakse arusaama, et teadmised ja pädevused on omavahel seotud ja igapäevaelus rakendatavad. Ainevaldkondade piire ületavad õppeprojektid võimaldavad lõimida kunstiaineid teiste ainevaldkondadega ja kujundada pädevusi.

**Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled.** Arendatakse suulist ja kirjalikku eneseväljendusoskust, diktsiooni, funktsionaalset lugemisoskust ning infokanalite kasutamise oskust ja vaadeldakse eri ajastute ning kultuuride lugusid muusikas ja kujutatavas kunstis, teatri- ja filmikunstis.

**Matemaatika.** Arendatakse seoste loomise oskust ja loogilist mõtlemist (matemaatiline keel, struktuur, sümbolid ja meetodid), samuti matemaatiliste sümbolite, kujundite ning mõistete tundmist.

**Loodusained.** Teadvustatakse inimese kuulmis- ja nägemismeele füsioloogilist eripära, õpitakse tundma looduskeskkonda ja selle eluvormide mitmekesisust ning helide, valguse ja värvide omadusi.

**Sotsiaalsained.** Vaadeldakse suhteid teiste inimeste ja inimrühmadega ning eri kultuuride kommete ja pärimustega, kunsti ning kultuuri rolli ja muutumist ajaloo eri etappidel.

**Tehnoloogia.** Arendatakse käelist tegevust ning loovat mõtlemist, oskust innovaatilisi ideid kavandada ja praktikas ellu viia (loomisprotsess, tehnoloogiad ja tehnikad).

**Kehaline kasvatus.** Arendatakse kehatunnetust, tähelepanu, mootorikat, reageerimiskiirust ja koordinatsiooni.

## 5. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Kunstiaineid on võimalik seostada kõigi läbivate teemadega. Õppekava läbivaid teemasid peetakse silmas valdkonna õppeainete eesmärgiseade puhul, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel lähtutakse kooliastmest ning õppeaine spetsiifikast.

**Elukestev õpe ja karjääri planeerimine.** Kujundatakse iseseisva õppimise ja tegutsemise oskust, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ning hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on olulised tulevases tööelus. Kunst ja muusika võimaldavad õpilastel teadvustada oma võimeid ja huvisid, omandada nii ainealaseid kui ka üldisemaid mõtlemis- ning tegutsemisstrateegiaid. Tutvutakse kunstide mitmekülgsede väljunditega igapäevaelus, kunstidega seotud ametite ja elukutsetega, võimaldatakse vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt küllastades loomeettevõtteid. Õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud erialasid ja edasiõppimise võimalusi.

**Keskkond ja jätkusuutlik areng. Teabekeskkond.** Need teemad hõlmavad mitmekülgsed oskusi, nagu info leidmine muusika ja kunsti kohta, helilise ja visuaalse kommunikatsiooni väljendusvahendid, keskkonna visuaalne ning heliline kujundamine. Tutvutakse andmebaasidega, meediakeskkonna võimaluste ja ohtudega ning autorikaitse probleemidega. Teadvustatakse ümbritsevat loodus- või tehiskeskkonda loomingu allikana ja õpitakse keskkonda säästma. Väärtustatakse pärandkultuuri ning rahvuskultuuri jätkusuutlikku arengut.



Osatakse näha võimalusi taaskasutuseks, analüüsitakse tehiskeskonna objekte ökoloogilisest, esteetilisest ja eetilise vaatepunktist.

**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.** Kunstiainetes julgustatakse kujundama ja väljendama oma seisukohti ühiskonnas toimuvate protsesside kohta ning ideesid katsetama ja ellu viima.

**Tehnoloogia ja innovatsioon.** Kunstiainetes kasutatakse praktiliste loovtegevuste kaudu erinevaid oskusi ja vahendeid ning leiutatakse ja katsetatakse uusi võimalusi, toetades pidevalt muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ning töökeskkonnas toime tuleva inimese kujunemist.

**Tervis ja ohutus.** Kunstiainetes teadvustatakse kunstidega tegelemise emotsionaalselt tasakaalustavat mõju. Kujutavas kunstis kasutatakse materjale, töövahendeid ja instrumente, mille juures tuleb järgida ohutuse ning otstarbekuse printsiipe.

**Väärtused ja kõlblus. Kultuuriline identiteet.** Õppesisus ja -tegevustes tutvutakse kohaliku, Eesti ja maailma kultuuripärandiga, teadvustatakse kultuuri rolli igapäevaelus, pärandkultuuri arenemist tänapäevases globaliseeruvast maailmas. Kujundatakse avatud ja lugupidavat suhtumist nii erinevatesse kultuuritraditsioonidesse kui ka nüüdisaja kultuurinähtustesse. Väärtustatakse uute ideede ning isiklike kogemuste ja emotsioonide loomingulist väljendamist. Õpilasi suunatakse osalema ühiseid väärtusi kujundavatel kunstisündmustel (näitused, muuseumid, kontserdid ja etendused). Tähtis on noorte endi osalemine/esinemine laulupidudel, muusika- ja kunstiüritustel.

## Kunst

### Õpitulemused

#### 3. klassi lõpetaja:

- 1) esitab oma ideede erinevaid lahendusi;
- 2) rakendab kahe- ja kolmemõõtmelise kujutamise võtteid, oskab välja tuua kujutatava iseloomulikud jooned;
- 3) rakendab oma töödes mitmekesiseid kunstitehnikaid ja töövõtteid;
- 4) kasutab olulisemaid kunstimõisteid kunstiteoste ning enda ja kaaslaste loovtööde üle arutledes;
- 5) oskab nimetada Eesti kunstnikke, lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte;
- 6) uurib igapäevaste esemete vormi ja otstarbe seoseid, teab, kuidas luua ning tarbida säästvalt, arutleb ümbritseva visuaalse kultuuri nähtuste üle;
- 7) tuleb toime virtuaalsetes keskkondades, teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid.

### Õppesisu

Kunstiteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides, kunstitehnikad ja materjalid  
Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad.

Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm).

Inimeste, esemete ja loodusobjektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.

Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning -vahendid (nt joonistamine, maalimine, trükkimine, kollaaži valmistamine, pildistamine, vormimine, voolimine jne) Töövahendite otstarbekas ja ohutu käsitlemine.

Pildilised jutustused: joonistus, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon.

Kodukoha loodus- ja tehiskeskkond, ruum ja ehitus keskkonnas. Disain igapäevaelus: tarbeesemete vormi, materjali ja otstarbe seosed.

Turvaline ja keskkonnasäästlik tarbimine.

Ideede esitamise kavandid ja mudelid.

### Õppetegevused

Esemete, olendite, sündmuste kujutamine omas laadis endale tähenduslikes töödes, lugude visuaalne jutustamine.

Mitmesuguste kunstitehnikate ja töövõtete õppimine, katsetamine ja loominguline Rakendamine.

Oma tööde esitlemine, selgitamine. Kaaslaste kuulamine ja nende tööde vaatlemine.

Õppekäigud muuseumidesse, nüüdiskunsti näitustele.

Kunstiteoste vaatlemine ja aruteludes osalemine.

Lähiümbruse keskkonna, ehituskunsti ja disaini näidetega tutvumine. Makettide ja kujundustööde teostamine.

Visuaalse kultuuri näidete kriitiline (reklaamid, filmid, arvutimängud jne) vaatlemine, arutlemine ja oma arvamuste põhjendamine.

Töötamine iseseisvalt ja rühmas. Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.

## Õpitulemused 1. Klassis

### 1. klassi õpilane:

- tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest;
- leiab kujutatava kõige iseloomulikumad jooned;
- paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni;
- tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega;
- katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
- katsetab ja kasutab julgelt õpitud joonistamise, maalimise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid;
- valib sobiva kujutusviisi olulisema esile toomiseks;
- kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
- tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega;
- arutleb tarbevormide üle;
- seostab vormi otstarbega ning väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid;
- paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni;
- tunneb lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte;
- arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid;
- tuleb toime reaalses muuseumi (galerii)keskkonnas;
- arutleb meedia rolli ja mõju üle igapäevaelus, kasutades õpitud ainemõisteid.

Õppesisu I kooliastmes	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel kooliastmel ja 1. klassis
<p><b>Pildiline ja ruumiline väljendus.</b> Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm). Inimeste, esemete ja looduse objektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.</p>	<p>Esemete ja olendite iseloomulike tunnuste leidmine. Peamise esiletõstmine suuruse, asukoha ja värvi abil. Oma tööde esitlemine ja selgituste andmine.</p> <p><b>1. klass</b> Vabanemine stampkujunditest (päikese-neljandik, aknarist jms). Tuttavate asjade kujutamine – lilled, mänguasjad jms. Inimese vanuse, ameti jms joonistamine mälu järgi. Mõisted kolmnurk, ruut, ring jne. Mänguasjade ja omameisterdatud mudelitega lavastuslikud mängud.</p>
<p><b>Materjalid ja tehnikad.</b> Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning töövahendid (nt joonistamine, maalimine, trükkimine, kollaaž, pildistamine, vormimine jne).</p>	<p>Erinevate tehnikate, materjalide, võtete ja vahendite läbiproovimine. Kunstitehnikate ja töövõtete loominguline rakendamine. Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.</p> <p><b>1. klass</b> Maal – näpuvärvid, guašš. Skulptuur – plastiliin, savi jt pehmed voolimismaterjalid. Graafika – riipimine vms.</p>
<p><b>Disain ja keskkond.</b> Disain igapäevaelus: trükis, tarbevorm, ruum ja ehitis keskkonnas. Vormi, otstarbe, materjali ja tehnoloogia seosed</p>	<p>Ideede selgitamine ja vormistamine jooniste ja makettidena tulenevalt situatsiooni kirjeldavast lähteülesandest. Vormi ja funktsiooni seos. Kunstitunnis omandatud oskuste rakendamine digitaalsete vahenditega töödes.</p>

ning nende arvestamine kujundamisel. Turvaline ning keskkonnasäästlik tarbimine.	<b>1. klass</b> Märk – geomeetriliste kujundite erinevad tähendused. Kiri – oma nime kujundus portfooliol vms.
<b>Kunstikultuur.</b> Kunstiteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides, ajaloolised kunstitehnikad ja materjalid. Lähimbruse loodus ja ehituskunst. Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad.	Vana ja uue võrdlemine. Muuseumide ja näituste külastamine, kunstiteoste vaatlemine ja nende üle arutlemine.
	<b>1. klass</b> Eesti ja maailm – keskaegsed hooned. Rahvakunst – laulupidu ja rahvariided.
<b>Meedia ja kommunikatsioon.</b> Kunstiteoste, visuaalse kommunikatsiooni ja meedia roll ning mõju igapäevaelus. Pildilised jutustused: joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon.	Meedia kodus ja koolis. Pildilise jutustuse vormid ja vahendid.
	<b>1. klass</b> Asjade tähendus pildil (nt loodusmaterjalidest installatsiooni jäädvustamine fotona).

## Õpitulemused 2. Klassis.

### 2. klassi õpilane:

- tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest;
- leiab kujutatava kõige iseloomulikumad jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks;
- katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
- kasutab õpitud joonistamise, maalimise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid;
- kasutab erinevaid paberi kasutamise töövõtteid ning tehnikaid;
- paneb tähele värvide koosmõju;
- kujutab esemeid, olendeid, sündmusi omas laadis endale tähenduslikes töödes;
- jutustab visuaalselt lugusid;
- valib sobiva kujutusviisi olulisema esile toomiseks;
- kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;
- tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd;
- seostab vormi otstarbega;
- seostab vormi otstarbega ning väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid;
- kirjeldab ja arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid;
- tuleb toime muuseumi-keskkonnas;
- arutleb reklaami mõju üle igapäevaelus.

<b>Õppesisu I kooliastmes</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel kooliastmel ja 2. klassis</b>
<b>Pildiline ja ruumiline väljendus.</b> Visuaalse kompositsiooni	Esemete ja olendite iseloomulike tunnuste leidmine. Peamise esiletõstmise suuruse, asukoha ja värvi abil. Oma tööde esitlemine ja selgituste andmine.

<p>baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm). Inimeste, esemete ja looduse objektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.</p>	<p><b>2. klass</b> Puude, mägede, pilvede jms kujutamine mitmel erineval moel. Esemete tähtsamad tunnused. Esmased proportsioonireeglid. Geomeetristest kujunditest pildi loomine. Piltjutustused: joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon.</p>
<p><b>Materjalid ja tehnikad.</b> Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning töövahendid (nt joonistamine, maalimine, trükkimine, kollaaž, pildistamine, vormimine jne).</p>	<p>Erinevate tehnikate, materjalide, võtete ja vahendite läbiproovimine. Kunstitehnikate ja töövõtete loominguiline rakendamine. Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.</p> <p><b>2. klass</b> Maal – tempera. Skulptuur - seisvad figuurid materjali lisamisega. Graafika – monotüüpia jt erinevad tömmised.</p>
<p><b>Disain ja keskkond.</b> Disain igapäevaelus: trükis, tarbevorm, ruum ja ehitiskeskkonnas. Vormi, otstarbe, materjali ja tehnoloogia seosed ning nende arvestamine kujundamisel. Turvaline ning keskkonnasäästlik tarbimine.</p>	<p>Ideede selgitamine ja vormistamine jooniste ja makettidena tulenevalt situatsiooni kirjeldavast lähteülesandest. Vormi ja funktsiooni seos. Kunstitunnis omandatud oskuste rakendamine digitaalsete vahenditega töödes.</p> <p><b>2. klass</b> Märk – liiklusmärkide keel. Kiri – dekoratiivkiri kingipakil.</p>
<p><b>Kunstikultuur.</b> Kunstiteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides, ajaloolised kunstitehnikad ja materjalid. Lähimbruse loodus ja ehituskunst. Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad.</p>	<p>Vana ja uue võrdlemine. Muuseumide ja näituste külastamine, kunstiteoste vaatlemine ja nende üle arutlemine.</p> <p><b>2. klass</b> Eesti ja maailm – lossid, kindlused ja mõisahooned Rahvakunst – talu ja taluriistad.</p>
<p><b>Meedia ja kommunikatsioon.</b> Kunstiteoste, visuaalse kommunikatsiooni ja meedia roll ning mõju igapäevaelus. Pildilised jutustused: joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon.</p>	<p>Meedia kodus ja koolis. Pildilise jutustuse vormid ja vahendid.</p> <p><b>2. klass</b> Piltjutustuse kujundamine (nt foto sidumine joonistuste ja tekstiga). E-kaart.</p>

### Õpitulemused 3. Klassis.

#### 3. klassi õpilane:

- tunneb rõõmu kunstis mängulisest ja loovast tegutsemisest;
- katsetab julgelt oma mõtete ja ideede erinevaid visuaalseid väljendusi;
- tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega;
- kirjeldab oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi;

- leiab kujutatava kõige iseloomulikud jooned, valib sobiva kujutusviisi olulisema esiletoomiseks;
- paneb tähele värvide koosmõju ja pildi kompositsiooni;
- kasutab erinevaid joonistamise, maalimise ja skulptuuri töövõtteid ning tehnikaid;
- kasutab erinevaid akvarelltehnikaid;
- tegutseb iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestades kaaslastega;
- seostab vormi otstarbega ning väärtustab keskkonnateadlikke kasutamise ja loomise põhimõtteid;
- tunneb lähiümbruse olulisi kunsti- ja kultuuriobjekte, käib kunstimuuseumides ja näitustel;
- arutleb kunsti üle, kasutades õpitud ainemõisteid;
- tuleb toime reaalses kultuuri-ja õppekeskkonnades;
- kasutab animatsiooniloomise võimalusi;
- kirjeldab visuaalse kultuuri näiteid;
- tuleb toime virtuaalsetes kultuuri-ja õppekeskkonnades;
- teadvustab meedia võimalusi ja ohtusid.

<b>Õppesisu I kooliastmes</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel kooliastmel ja 3. klassis</b>
<p><b>Pildiline ja ruumiline väljendus.</b> Visuaalse kompositsiooni baaselemendid (joon, värv, vorm, ruum, rütm). Inimeste, esemete ja looduse objektide iseloomulikud tunnused ning peamise esiletoomine kujutamisel.</p>	<p>Esemete ja olendite iseloomulike tunnuste leidmine. Peamise esiletõstmine suuruse, asukoha ja värvi abil. Oma tööde esitlemine ja selgituste andmine.</p> <p><b>3. klass</b> Maastik kevadel, suvel, sügisel ja talvel. Esimesed katsetused kujutamisel natuurist. Dünaamiline kriipsujuku liikumise kavandamine. Plasttaarast, karpidest loomade vms meisterdamine.</p>
<p><b>Materjalid ja tehnikad.</b> Erinevate kunstitehnikate materjalid, töövõtted ning töövahendid (nt joonistamine, maalimine, trükkimine, kollaaž, pildistamine, vormimine jne).</p>	<p>Erinevate tehnikate, materjalide, võtete ja vahendite läbiproovimine. Kunstitehnikate ja töövõtete loominguiline rakendamine. Materjalide, töövahendite ja töökoha otstarbekas ning teisi arvestav kasutamine.</p> <p><b>3. klass</b> Maal – akvarell, pastell. Skulptuur – voolimine ühest tükist, ilma juurde lisamata. Graafika – papitrükk vms.</p>
<p><b>Disain ja keskkond.</b> Disain igapäevaelus: trükis, tarbevorm, ruum ja ehitised keskkonnas. Vormi, otstarbe, materjali ja tehnoloogia seosed ning nende arvestamine kujundamisel. Turvaline ning keskkonnasäästlik tarbimine.</p>	<p>Ideede selgitamine ja vormistamine jooniste ja makettidena tulenevalt situatsiooni kirjeldavast lähteülesandest. Vormi ja funktsiooni seos. Kunstitunnis omandatud oskuste rakendamine digitaalsete vahenditega töödes.</p> <p><b>3. klass</b> Märk – stilisatsioon. Kiri – šrifti valik vastavalt ülesandele.</p>
<p><b>Kunstikultuur.</b></p>	<p>Vana ja uue võrdlemine. Muuseumide ja näituste</p>

Kunsteosed kohalikes muuseumides ja kunstigaleriides, ajaloolised kunstitehnikad ja materjalid. Lähiumbruse loodus ja ehituskunst. Reaalsed ning virtuaalsed kunsti- ja meediakeskkonnad.	külastamine, kunstiteoste vaatlemine ja nende üle arutlemine. <b>3. klass</b> Eesti ja maailm – lähikonna kunstigaleriide ja muuseumide asukoht ja funktsioonid. Rahvakunst – kindamustrid, sokisääred jms. Tegelikkuse ja virtuaalsete keskkondade võrdlus.
<b>Meedia ja kommunikatsioon.</b> Kunstiteoste, visuaalse kommunikatsiooni ja meedia roll ning mõju igapäevaelus. Pildilised jutustused: joonistus, maal, illustratsioon, koomiks, fotoseeria, animatsioon.	Meedia kodus ja koolis. Pildilise jutustuse vormid ja vahendid. <b>3. klass</b> Uue tähenduse andmine asjadele või kujutatava konteksti muutmisega (nt juurviljadest tegelased tervisliku toitumise videos).

## Õpitulemused

### 6. klassi lõpetaja:

- 1) teab eesti kunsti- ja kultuuriobjekte ning kunstnikke, uurib ja võrdleb kunstiteoseid;
- 2) arutleb enda ja kaaslaste loovtööde üle, tõlgendab oma vaatenurgast erinevate ajastute kunstiteoseid;
- 3) väljendab visuaalsete vahenditega oma mõtteid, ideid ja teadmisi, kasutades kahe- ja kolmemõõtmelise kujutamise baaselemente ja kompositsiooni põhimõtteid;
- 4) visandab ja kavandab loovülesandeid lahendades, rakendab erinevaid kunstitehnikaid (maal, joonistus, kollaaž, skulptuur, foto, digitaalgraafika, animatsioon jne);
- 5) oskab uurimise käigus leida eri teabeallikatest ainealast infot;
- 6) võrdleb ruumilise keskkonna ja igapäevaste tarbeesemete omadusi, kavandab ideid, kuidas parandada elukeskkonda, mõistab võimalusi, kuidas tarbida loodust säästvalt;
- 7) arutleb visuaalse infoga seotud nähtuste üle reaalses ja virtuaalses keskkonnas, analüüsib oma eagrupile mõeldud visuaalse meedia sõnumeid;
- 8) tegutseb eetilisel ja ohutult nii päris kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades.

## Õppesisu

Kavandamine kui ideede arendamise protsess. Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted. Kompositsiooni tasakaal, pinged, dominant ja koloriit. Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Liikumise kujutamine. Figuuri ja portree proportsioonid. Kujutamise õpetus.

Värvusõpetus. Maali, joonistuse, graafika, kollaaži, skulptuuri, installatsiooni jne tehnikad ning töövõtted.

Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani.

Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid, konkreetne ja abstraktne kunstis.

Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed lähiumbruses, Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul.

Kunstiteoste analüüs. Muuseumide ja galeriide funktsioonid.

Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis. Eesti rahvakunst ja ehituskultuur.

Loodust säästva tarbimise põhimõtted, elukeskkonna parandamine kunsti, disaini ja arhitektuuri kaudu.

Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju. Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis.

Virtuaalsetes kunsti- ja meediakeskkondades tegutsemise eetika ja ohutus. Digitaalse kunsti töövahendite kasutamine (nt foto, video, digitaalgraafika, animatsioon).

### Õppetegevused

Uurimuslikud ja loovad rühma- ja individuaalsed tööd, koostöö ühise tulemuse nimel.

Visandamine ja kavandamine. Kujutamine ja kujundamine. Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega. Oma teoste esitlemine, valikute põhjendamine.

Ruumiliste kompositsioonide, mudelite või makettide valmistamine.

Kunstitehnikate loov kasutamine. Digitaalsete tehnikatega tutvumine ja nende loov kasutamine.

Kunstiteoste analüüsimine, võrdlemine, nende üle arutlemine.

Filmide, arvutimängude, koomiksitate ja reklaamide pildikeele uurimine ja kriitiline

Võrdlemine.

Õppekäigud muuseumidesse, kunstiüritustele, nüüdiskunsti näitustele.

### Õpitulemused 4. Klassis.

4. klassi õpilane:

- kavandab ja kujundab eesmärgist lähtudes;
- leiab vormi ja funktsiooni seoseid (kus milliseid kirjatüüpe kasutatakse);
- mõistab ka väikeste esemete kultuuriväärtust;
- Mõistab muinsuskaitse ja muuseumite vajalikkust;
- kujutab natuurist;
- leiab infot erinevatest allikatest;
- uurib, analüüsib ja võrdleb eri ajastute teoseid, märkab erinevaid vorme;
- mõistab pooside „keelt“ skulptuuris;
- eksperimenteerib kujutamise reeglitega (nt pimedus);
- väljendab visuaalsete vahenditega mõtteid, ideid;
- on tutvunud näo proportsiooniga;
- loovülesandeid lahendades katsetab erinevaid kunstitehnikaid ja materjale, kasutab sobivaid;
- kujutab ja kujundab vaatluse ja ideede põhjal, rakendab kompositsiooni baasoskusi;
- kasutab ruumilisuse edastamise võtmeid;
- uurib ja võrdleb erinevaid vorme ja kujutamislade;
- kasutab kavandamist ideede edasiarendamise ja viimistluse protsessis;
- mõistab, mis on värvide kogumõju, värvikompositsioon ja kooskõla;
- oskab põhivärve segada;
- oskab osaleda koostöös ja aruteludes ühise tulemuse nimel;
- mõistab kinkimise mõtet;
- stiliseerib piltkujutisi;
- mõistab, kuidas kollektsioonist saab teos;
- planeerib tegevust süstemaatiliselt ja vastavalt seatud eesmärgile.

Õppesisu II kooliastmes	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel kooliastmel ja 4. klassis
<b>Pildiline ja ruumiline väljendus.</b> Erinevate objektide kujutamine	Kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Värv kui väljendusvahend. Kunstiteoses sisulise ja vormilise eristamine. Kompositsiooni tasakaal, pinged, dominant ja



<p>vaatluse ja mälu järgi. Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks. Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted. Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit. Liikumise kujutamine. Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani. Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid, konkreetne ja abstraktne kunstis.</p>	<p>koloriit. <b>4. klass</b> Realistlikkus ja abstraktsus kunstis. Erinevad majad linnas ja maal. Esemete suurussuhted. Inimesed tegevuses, inimese nägu ja meeleolu väljendamine. Kubistlikus stiilis pilt.</p>
<p><b>Materjalid ja tehnikad.</b> Maali, joonistuse, graafika, kollaaži, skulptuuri, installatsiooni, foto, video, digitaalgraafika ja animatsiooni tehnikad ning töövõtted.</p>	<p>Visandamine ja kavandamine. Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega. Ruumilise kompositsiooni, mudeli või maketi valmistamine. Digitaalsete tehnikate katsetamine <b>4. klass</b> Maal – akrüül- jt kattevärvide. Skulptuur – pehmed materjalid, nt savi või saepurumass. Graafika – faktuurpilt, materjalitrükk. Heledusastmed värvipliatsiga.</p>
<p><b>Disain ja keskkond.</b> Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis. Eesti rahvakunst ja ehituskultuur. Loodust säästva tarbimise põhimõtted, elukeskkonna parandamine kunsti, disaini ja arhitektuuri kaudu.</p>	<p>Probleemipõhiste lähteülesannete kasutamine. Trükiste, filmide, arvutimängude, koomiksiste ja reklaamide pildikeele ning graafilise disaini kujundusvõtete uurimine ja võrdlemine. Kesk-konnasõbralik ja loov disain inimese teenistuses. Foto, digitaal-graafika, video ja animatsiooni kasutamine lähiümbruse uurimisel. <b>4. klass</b> Märk – liiklusmärkide analoogial põhinev uute märkide kujundamine. Kiri – trüki- ja muude tähtede kujundamine.</p>
<p><b>Kunstikultuur.</b> Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Kunstiteose analüüs. Kunstiterminid. Muuseumide ja galeriide funktsioonid.</p>	<p>Kunstiteoste analüüsimine. Kunstiürituste, kaasaegse kunsti näituste külastamine ja nähtu lahti mõtestamine. <b>4. klass</b> Eesti ja maailm – teosed, kus värvil on suurem roll (postimpressionistid, fovistid jt). Rahvakunst – lilltikand (pulmatekk).</p>
<p><b>Meedia ja kommunikatsioon.</b> Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju. Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja</p>	<p>Kunstiteoste, arvutimängude, filmide, reklaamide jms vaatlemine ja nende üle arutlemine, kirjeldamine ja eelistuste põhjendamine. Liikumisillusiooni teke. Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.</p>

reklaamis.	<b>4. klass</b> Ruumilises pildil, fotol, filmis. Inimene ja tema tegevused. Ilmastikunähtuste jäädvustamine.
------------	--

### Õpitulemused 5. klassis.

5. klassi õpilane:

- kavandab ja kujundab;
- eksperimenteerib kujutamise reeglitega;
- mõistab, mis on värvide kogumõju, värvikompositsioon ja värvikooskõla;
- kasutab kavandamist kui protsessi ideede arendamiseks;
- loovülesandeid lahendades katsetab erinevaid tehnikaid ja materjale, kasutab sobivaid väljendusviise;
- leiab infot erinevatest allikatest;
- uurib ja võrdleb eri ajastute maju, märkab erinevaid vorme;
- tunneb inimese näo proportsioone, kuid muudab neid, et suurendada ilmekust;
- väljendab emotsiooni poosiga;
- katsetab erinevaid kunstitehnikaid;
- on tutvunud inimkeha proportsioonidega;
- leiab eeskju erinevatest kunstitöödest;
- analüüsib etteantud mudeli kohaselt kunstiteost;
- kasutab kavandamist tööprotsessi olulise osana;
- leiab vormi ja funktsiooni seoseid;
- osaleb aruteludes ja ühistöös;
- kujutab ruumi kolmemõõtmelisust;
- kujutab natuurist ja visandab;
- leiab õiged proportsioonid, geomeetrilise objekti külgede suunad ja paigutuse;
- väljendab mõtteid ja ideid visuaalsete vahenditega.

Õppesisu II kooliastmes	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel kooliastmel ja 5. klassis
<p><b>Pildiline ja ruumiline väljendus.</b> Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks. Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted. Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit. Liikumise kujutamine. Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani. Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid, konkreetne ja</p>	<p>Kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Värv kui väljendusvahend. Kunstiteoses sisulise ja vormilise eristamine. Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit.</p> <p><b>5. klass</b> Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid. Loodus <i>versus</i> arhitektuur Ühe eseme erinevate osade suhe. Inimese ja inimese näo kujutamise lihtsad proportsioonireeglid. Kera, silindri, tahuka kujutamine.</p>

abstraktne kunstis.	
<b>Materjalid ja tehnikad.</b> Maali, joonistuse, graafika, kollaaži, skulptuuri, installatsiooni, foto, video, digitaagraafika ja animatsiooni tehnikad ning töövõtted.	Visandamine ja kavandamine. Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega. Ruumilise kompositsiooni, mudeli või maketi valmistamine. Digitaalsete tehnikate katsetamine
	<b>5. klass</b> Maal – monokroomne maalimine (tint jms). Skulptuur – papier-marche vms. Graafika – papitrükk, mustritega pinnakatmine.
<b>Disain ja keskkond.</b> Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis. Eesti rahvakunst ja ehituskultuur. Loodust säästva tarbimise põhimõtted, elukeskkonna parandamine kunsti, disaini ja arhitektuuri kaudu.	Probleemipõhiste lähteülesannete kasutamine. Trükiste, filmide, arvutimängude, koomiksitate ja reklaamide pildikeele ning graafilise disaini kujundusvõtete uurimine ja võrdlemine. Kesk-konnasõbralik ja loov disain inimese teenistuses. Foto, digitaal-graafika, video ja animatsiooni kasutamine lähiümbruse uurimisel.
	<b>5. klass</b> Märk – märk kui stilisatsioon, piltkiri. Kiri – šrifti ja pildi sidumine tervikuks.
<b>Kunstikultuur.</b> Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Kunstiteose analüüs. Kunstiterminid. Muuseumide ja galeriide funktsioonid.	Kunstiteoste analüüsimine. Kunstiürituste, kaasaegse kunsti näituste külastamine ja nähtu lahti mõtestamine.
	<b>5. klass</b> Eesti ja maailm – konstrueeriv kunst (kubism, juugend, Art Deco jt). Rahvakunst – sõled, kapad, kirstud.
<b>Meedia ja kommunikatsioon.</b> Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju. Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis.	Kunstiteoste, arvutimängude, filmide, reklaamide jms vaatlemine ja nende üle arutlemine, kirjeldamine ja eelistuste põhjendamine. Liikumisillusiooni teke. Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.
	<b>5. klass</b> Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis. Linnaruumi detailide, märkide ja kirjade kogumine (pildistamine) ja analüüsimine. Tootereklaam.

## Õpitulemused 6. klassis.

6. klassi õpilane:

- leiab eeskuju erinevatest kunstitöödest;
- kujutab ja kujundab vaatluse ja ideede põhjal;
- mõistab, mis on värvide kogumõju, värvikompositsioon ja värvikooskõla;
- on tuttav inimkeha proportsioonidega;
- osaleb ühistöös ja aruteludes;

- eksperimenteerib kujutamise reeglitega;
- leiab infot erinevatest allikatest;
- mõistab, mis on kompositsiooni kooskõla;
- leiab vormi ja funktsiooni seoseid;
- kujutab kolmemõõtmelist objekti tasapinnal;
- kujutab kolmemõõtmelisi objekte natuurist joonistades;
- mõistab animatsiooni põhialuseid;
- leiab eeskuju rahvakunstist;
- katsetab erinevaid materjale ja võtteid, kasutab sobivaid;
- on tuttav näo proportsioonidega, leides õiged proportsioonid ja paigutuse;
- on omandanud reljeefkujutise vormimise kogemuse;
- loovülesandeid lahendades katsetab erinevaid töövõtteid ja materjale, kasutab tulemuslikemaid;
- valib ja leiab eeskuju arhitektuuri mitmekesisusest;
- osaleb tööde esitlustes;
- võrdleb joonistusi ja fotosid kus sama hoonet või linnavaadet on pildistatud erinevatest vaatenurkadest;
- kasutab valgust ja varju ruumiliste objektide kujutamisel;
- analüüsib erinevaid kunstitöid;
- mõistab, mis on joonte ja pindade kogumõju, kompositsioon ja kooskõla.

Õppesisu II kooliastmes	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel kooliastmel ja 6. klassis
<p><b>Pildiline ja ruumiline väljendus.</b> Erinevate objektide kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Kavandamine kui protsess ideede arendamiseks. Pildiruum, ruumilisuse edastamise võtted. Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit. Liikumise kujutamine. Sõnumite ja emotsioonide edastamise võtted ning vahendid muistsetest aegadest tänapäevani. Kunstiteose sisulised ja vormilised elemendid, konkreetne ja abstraktne kunstis.</p>	<p>Kujutamine vaatluse ja mälu järgi. Värv kui väljendusvahend. Kunstiteoses sisulise ja vormilise eristamine. Kompositsiooni tasakaal, pinge, dominant ja koloriit.</p> <p><b>6. klass</b> Sõnumite ja emotsioonide edastamine kunstis. Oma tööde võrdlemine kunstiajaloo näidetega. Hoonete erinevused ajastute ja funktsiooni järgi. Pöördkehad ja mahulised esemed. Inimese liikumisasendid. Keha mahulisus. Pea profiilis. Esemete jaotumine geomeetrilisteks kehadeks.</p>
<p><b>Materjalid ja tehnikad.</b> Maali, joonistuse, graafika, kollaaži, skulptuuri, installatsiooni, foto, video, digitaalgraafika ja animatsiooni tehnikad ning töövõtted.</p>	<p>Visandamine ja kavandamine. Eksperimenteerimine kujutamise reeglitega. Ruumilise kompositsiooni, mudeli või maketi valmistamine. Digitaalsete tehnikate katsetamine</p> <p><b>6. klass</b> Maal – segatehnikad. Skulptuur – materjalide kombineerimine. Graafika – sügavtrükk, heledusnüansid mustvalges grafiidijoonisuses.</p>

<b>Disain ja keskkond.</b> Vormi ja funktsiooni seos, traditsioon ja uuenduslikkus disainis. Eesti rahvakunst ja ehituskultuur. Loodust säästva tarbimise põhimõtted, elukeskkonna parandamine kunsti, disaini ja arhitektuuri kaudu.	Probleemipõhiste lähteülesannete kasutamine. Trükiste, filmide, arvutimängude, koomiksitate ja reklaamide pildikeele ning graafilise disaini kujundusvõtete uurimine ja võrdlemine. Kesk-konnasõbralik ja loov disain inimese teenistuses. Foto, digitaal-graafika, video ja animatsiooni kasutamine lähiümbruse uurimisel.
	<b>6. klass</b> Märk – märk kui sümbol (nt sodiaagimärgid). Kiri – šrift varjuga, ruumiline kiri.
<b>Kunstikultuur.</b> Erinevad mineviku ja nüüdiskunsti teosed Eestis ja maailmas, näited õpetaja valikul. Kunstiteose analüüs. Kunstiterminid. Muuseumide ja galeriide funktsioonid.	Kunstiteoste analüüsimine. Kunstiürituste, kaasaegse kunsti näituste külastamine ja nähtu lahti mõtestamine.
	<b>6. klass</b> Eesti ja maailm – kunst käsikäes ajalootunniga (kauged kultuurid, antiikkunst jms). Rahvakunst – taluarhitektuur.
<b>Meedia ja kommunikatsioon.</b> Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju. Märkide ja sümbolite kasutamine meedias ja reklaamis.	Kunstiteoste, arvutimängude, filmide, reklaamide jms vaatlemine ja nende üle arutlemine, kirjeldamine ja eelistuste põhjendamine. Liikumisillusiooni teke. Piltide, teksti, heli ja liikumise koosmõju.
	<b>6. klass</b> Valgus, vari ja värv objekti vormi edasiandmisel. Vormimuutustest tulenev tähenduse muutus.

## Õpitulemused

### 9. klassi lõpetaja:

- 1) teab Eesti ja maailma kunsti- ja kultuuriobjekte ning kunstnikke, teadvustab kunsti rolli ühiskonnas; seostab omavahel kultuuri, ühiskonna ning teaduse ja tehnoloogia arengut;
- 2) analüüsib eri ajastute kunstiteoseid nii näitusel kui klassiruumis, mõistab nüüdiskunsti nähtuste laia teemade ringi ning väljendusvahendite mitmekesisust;
- 3) visandab, kavandab ja maketeerib loovülesandeid lahendades, otsib ja arendab erinevaid lahendusvariante ning isikupäraseid teostusvõimalusi;
- 4) rakendab loomisel, uurimisel ja kunsti ning visuaalkultuuri tarbimisel infokommunikatsiooni vahendeid;
- 5) esitleb enda loovtööde tulemusi ja põhjendab valikuid, tõlgendab kaaslaste loovtöid;
- 6) leiab teadlikult traditsioonilisi või uusi meedie kasutades erinevaid lahendusi, kuidas väljendada oma mõtteid ja teadmisi, kasutab sihipäraselt tasapinnalise, ruumilise ja ajalise loomingu väljendusvahendeid ning kompositsiooni põhimõtteid;
- 7) analüüsib ruumilist keskkonda ja disainiobjekte eesmärgipärasuse, uuenduslikkuse, ökoloogilisuse, esteetilisuse ja eetilise seisukohast, mõistab disaini kui protsessi, mille eesmärgiks on leida probleemile uus ning parem lahendus;
- 8) arutleb visuaalkultuuri avaldumisvormide, sümbolite ja kultuuriliste märkide üle, hindab virtuaalset keskkonda eetilise ja turvalisuse seisukohast.

## Õppesisu

Kunstiteose vorm ja kompositsioon, perspektiiv, värvilahendus. Materjalide ja tehnika valiku seos sõnumi ja kontekstiga. Kujutamise viisid (nt stiliseerimine, lihtsustamine,

abstraheerimine, deformeerimine jne). Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile.

Mitmesugused kunstimaterjalid ja tehnikad (nt joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, installatsioon jne). Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).

Kunst ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldajana. Tuntumate teoste näited ja väljendusvahendite muutumine eri kultuuride kunstiajaloo (valikuliselt).

Kunstiteosed ja stiilid. Lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina.

Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad.

Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted. Disainiprotsess probleemile uue lahenduse leidmiseks. Tekstid, pildid ja joonised esitluste ja infomaterjalide kujunduses. Kirjagraafika ja graafilise kujunduse baasvõtted.

Kunstnike, kunstiajaloolaste, disainerite ja arhitektide erialane töö ning seosed loomemajandusega. Näited Eesti kunstnike, arhitektide ja disainerite loomingust.

### **Õppetegevus**

Uurimuslikud ja loovad ülesanded, individuaalsed ja rühmatööd.

Ideest ja eesmärgist lähtuvalt loovtööde materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine.

Töö kavandamine, tegemine, esitlemine ja analüüsimine.

Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni.

Õppekäigud muuseumi, nüüdiskunsti näitustele ja kunstisündmustele.

Ekspositsiooni arutelud, ainealase terminoloogia kasutamine.

Infootsing erinevatest teabeallikatest.

Uurimuste ja visualiseeritud esitluste koostamine ja kujundamine.

Mitmesuguste looduslike ja tehisobjektide ning keskkondade analüüsimine erinevatest vaatepunktidest lähtudes.

### **Õpitulemused 7. klassis.**

7. klassi õpilane:

- teab joonistavaid kunstnikke ja mõnda nende teostest;
- uurib teoste fakte ja tehnilisi võtteid; visandab ja loob nende eeskujul ise omanäolisi fakte;
- märkab oma ümbruses väiksemaid või suuremaid fakte;
- kasutab erinevaid pliiatseid ja tehnilisi võtteid;
- kavandab õpetaja abiga raamatu vormi;
- saab selgeks uue tehnika - tuši- või tindijoonistuse; loob ise ühe pildi nimetatud tehnikas;
- tunneb nüüdisaegse joonistuskunsti olemust ja selle eri võimalusi;
- oskab luua teemast lähtuvat mõistekaarti;
- oskab kujutada abstraktset või muul moel kujutamatu;
- katsetab erinevaid tehnilisi joonistusvõtteid; oskab kasutada erinevaid joonistusvahendeid;
- arutleb kompositsiooni üle teoste eksponeerimisel;
- saab aru kontseptsiooni olemusest kaasaegses kunstis;
- kasutab oma loomingus erinevaid tehnilisi vahendeid;

- õpib loodust rikkumata kasutama käepäraseid looduslikke materjale loominguliseks väljendusvahendiks;
- mõistab värvide olulisust keskkonnast arusaamisel;
- teab, miks eksisteerivad rahvusvahelised standardvärvid;
- oskab välja tuua konkreetse valitud motiiviga eriotstarbelisi objekte ümbritsevast keskkonnast;
- komponeerib oma väljapaneku ja põhjendab valikuid;
- oskab tutvustada valitud objekte, nende otstarvet ja loojaid (ka enda loodud objektid).
- avastab seoseid, mida varem pole märganud;
- püüab mõista värvi mõju meie alateadvusele;
- loob ühistööna installatsiooni;
- seostab visuaalse uurimuse uue tulemusega (fotost või joonistusest postkaardini);
- omandab muuseumiskäimise harjumusi; saab teada konkreetse näituse autoritest ja teemadest;
- teab, mis on kontseptsioon ja kontekst;
- oskab valida kontseptsiooni teostamiseks kunstivormi ja planeerida tegevust;
- on oma ideed teostanud; oskab teost dokumenteerida;
- oskab erinevaid pastelli- ja sötetehnikaid;
- teab pastelli- ja sötetehnikaid kasutavaid eesti kunstnikke;
- omab ülevaadet (pildi)kompositsiooni kujundamise põhitingimustest geomeetriliste põhikujundite abil;
- tunneb pastelli- ja sötetehnika ajalugu;
- võimalusel külastab Kumu kunstimuseumi rahvusromantismi saali;
- oskab erinevaid akvarellitehnikaid (graafiline, “siidine”, “villane”, soolane jne);
- teab akvarellitehnikaid kasutavaid eesti kunstnikke;
- oskab organiseerida pildipinda lähtuvalt elementide asukohast;
- mõtleb kompositsioonelementide hulga ja asukohtade üle pinnal;
- tunneb akvarellitehnika ajalugu.

Õppesisu III kooliastmes	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel kooliastmel ja 7. klassis
<p><b>Pildiline ja ruumiline väljendus.</b> Kunstiteosed ja stiilid, lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina. Kunstiteose vorm ja kompositsioon, materjalid ja tehnika, sõnum ja kontekst. Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile. Sümbol, allegooria ja tsitaat kui sõnumikandjad. Kujutamise viisid: stiliseerimine, abstraherimine, deformeerimine jne.</p>	<p>Teatud kujutamismõtete ja tehnikate teadlik valik (isiklik stiil). Kunstiteosed, -stiilid ja lood inspiratsiooniallikana. Kadreerimine, pildiplaanid, detailid.</p> <p><b>7. klass</b> Kunstiteose vorm ja kompositsioon, materjalid, tehnika, ümbrus (kontekst), sõnum jne. Tänav, taluõu jne (maja välisdetailid). Ruumi kolm mõõdet. Inimene perspektiivis, pea rakursis, näo detailid. Geomeetiline kujund sümbolina.</p>
<p><b>Materjalid ja tehnikad.</b> Mitmesugused kunstimaterjalid</p>	<p>Ideest ja eesmärgist lähtuvalt materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine.</p>

ja tehnikad (nt joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, installatsioon jne).	<b>7. klass</b> Maal – maalimine erinevatele materjalidele. Skulptuur - paberskulptuur ilma liimita. Graafika - trükigraafika ja värvi- ning viltpliatsite ühendamine.
<b>Disain ja keskkond.</b> Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted, disain kui probleemilahendus. Arhitektuur ja disain Eestis ning rahvusvahelised suundumused. Teksti ja pildi koosmõju graafilises disainis. Kirjatüübid ja graafilise kujunduse baasvõtted.	Disaini liigid. Ergonoomika, moodul-süsteemid, sihtgrupp jt mõisted. Sihtrühmapõhine lähteülesanne. Looduslikud ja tehiskeskkonnad. Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni. Pildikeel. Erinevate meediumite väljendusvahendite rakendamine ainesiseselt ja lõimimisel teiste ainetega.
	<b>7. klass</b> Märk - geomeetriliste kehade, märkide, kujundite ja värvide mitmetähenduslikkus. Kiri - omaloodud šrifti kujundamine.
<b>Kunstikultuur.</b> Eesti kunsti suurkujud ja teosed. Erinevate kultuuride kunstiajaloo tuntumate teoste näiteid. Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad. Kunst peegeldamas ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengut. Kunstnike, kunstiajaloolaste, disainerite ja arhitektide erialane töö.	Kaasaegse kunsti suunad ja teemad. Kunstiga seotud elukutsed. Muuseumide, näituste ja kunstisündmuste külastamine ja arutelud, kunstiterminoloogia kasutamine. Kunsti liigid. Erinevate kultuuride tuntumate teoste näiteid. Kunstiteoste säilitamine. Kunst kui ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldaja.
	<b>7. klass</b> Eesti ja maailm - keskajast barokini. Rahvakunst - käise-, vöö- jt kirjad.
<b>Meedia ja kommunikatsioon.</b> Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).	Linnakeskkond. Tekstid ja linnaruumis. Metafoorid reklaamis. Infootsing erinevatest teabeallikatest. Digitaalne pilditöötlus. Originaal, koopia, reproduktsioon. Foto ajaloolise dokumendina. Autorikaitse.
	<b>7. klass</b> Teose muutmine mõjusamaks peegelduse, perspektiivi, illusiooni või muu võttega.

## Õpitulemused 8. klassis.

### 8. klassi õpilane:

- teab, mis on sürrealism ja automatism;
- teab kunstnikke, kes kasutavad automatismi võtteid;
- oskab kompimise ja vahetu tunde najal abstraheerida objekte;
- arendab varem visandatud abstraktsetest kujunditest edasi isikupärased tegelaskujud;
- oskab maalida, kasutades automatismi töö lähtepunktina;
- mõtleb läbi teose kompositsiooni;
- loob lugusid ja tegelasi;



- oskab teha mõistekaarti;
- on saanud grupitöö kogemuse *performance* 'I esitamisel.kujutab oma lugu pildiseeriana;
- teab eesti klassikalise skulptuuri teoseid ja kunstnikke (August Weizenberg, Amandus, Adamson);
- tajub skulptuuride kolmemõõtmelisust;
- omandab muuseumikäimise harjumusi;
- saab teada konkreetse näituse autoritest ja teemadest;
- on uurinud erinevaid vorme;
- oskab luua olemasolevatest detailidest uusi kooslusi;
- on uurinud vormide suhet tasapinnaga ja vormide suhtlemist omavahel;
- oskab leida seoseid omadussõnade ja vormide vahel (kerge, raske, püsiv, ebakindel, liikuv, staatiline);
- teab, mis on stiliseerimine ja transformeerimine;
- oskab luua omanäolisi miniskulptuure;
- teab, mis on patineerimine, monokroomsus ja mulaaž;
- oskab nimetada kunstnikke, kes on loonud installatsioone;
- on omandanud kogemused ühise installatsiooni loomisel;
- oskab teha oma installatsioonist helitaustaga video;
- märkab geomeetrilisi rütme enda ümber;
- teab, mis on arhitektoonika ja oskab seda kavandada;
- tajub enda ja teiste suhet keskkonnaga;
- mõtleb taasaktsutuse peale kunstis;
- oskab luua kunstiobjekti kasutatud asjast, ühendades seda erinevate materjalidega;
- kasutab sõnumi edastamise visuaalseid võtteid;
- uurib liiklusmärkide kujundusi;
- loob uusi liiklusmärke;
- püstitab endale ise teema ja ülesande; teostab idee sobivate vahenditega; planeerib oma idee teostamiseks kuluva aja oskuslikult;
- omandab muuseumikülastamise harjumuse;
- saab teada konkreetse näituse autoritest ja teemadest.

Õppesisu III kooliastmes	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel kooliastmel ja 8. klassis
<p><b>Pildiline ja ruumiline väljendus.</b>            Kunstiteosed ja stiilid, lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina.            Kunstiteose vorm ja kompositsioon, materjalid ja tehnika, sõnum ja kontekst.            Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile.            Sümbol, allegooria ja tsitaat kui sõnumikandjad. Kujutamise viisid: stiliseerimine, abstraheerimine, deformeerimine</p>	<p>Teatud kujutamisevõtete ja tehnikate teadlik valik (isiklik stiil). Kunstiteosed, -stiilid ja lood inspiratsiooniallikana. Kadreerimine, pildiplaanid, detailid.</p> <p><b>8. klass</b>            Kunstiteosed ja stiilid, lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina. Realistlik maastikumaal, veekogu. Iseseisev natüürmordi koostamine, vaatluspunkti valik. Inimese meeolelu väljendus poosiga, kiirskitseerimine. Kompositsiooni rajamine geomeetrilistele kujundile.</p>

jne.	
<b>Materjalid ja tehnikad.</b> Mitmesugused kunstimaterjalid ja tehnikad (nt joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, installatsioon jne).	Ideest ja eesmärgist lähtuvalt materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine. <b>8. klass</b> Maal - klaasimaal, fresko jms. Skulptuur - skulptuur „liigse” eemaldamisega (penoplast vms). Graafika - erinevate graafikaliikide katsetused.
<b>Disain ja keskkond.</b> Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted, disain kui probleemilahendus. Arhitektuur ja disain Eestis ning rahvusvahelised suundumused. Teksti ja pildi koosmõju graafilises disainis. Kirjatüübid ja graafilise kujunduse baasvõtted.	Disaini liigid. Ergonoomika, moodul-süsteemid, sihtgrupp jt mõisted. Sihtrühmapõhine lähteülesanne. Looduslikud ja tehiskeskkonnad. Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni. Pildikeel. Erinevate meediumite väljendusvahendite rakendamine ainesiseselt ja lõimimisel teiste ainetega. <b>8. klass</b> Märk - märgi tähenduse muutus ajaloos, firmamärk. Kiri - šrift raamatus, plakatil, reklaamis vm.
<b>Kunstikultuur.</b> Eesti kunsti suurkujud ja teosed. Erinevate kultuuride kunstiajaloo tuntumate teoste näiteid. Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad. Kunst peegeldamas ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengut. Kunstnike, kunstiajaloolaste, disainerite ja arhitektide erialane töö.	Kaasaegse kunsti suunad ja teemad. Kunstiga seotud elukutsed. Muuseumide, näituste ja kunstisündmuste külastamine ja arutelud, kunstiterminoloogia kasutamine. Kunsti liigid. Erinevate kultuuride tuntumate teoste näiteid. Kunstiteoste säilitamine. Kunst kui ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldaja. <b>8. klass</b> Eesti ja maailm - 19. sajandi stiilid, modernism. Rahvakunst - rahvuslik ja rahvalik.
<b>Meedia ja kommunikatsioon.</b> Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto, video, animatsioon, digitaalgraafika).	Linnakeskkond. Tekstid ja linnaruumis. Metafoorid reklaamis. Infootsing erinevatest teabeallikatest. Digitaalne pilditöötlus. Originaal, koopia, reproduktsioon. Foto ajaloolise dokumendina. Autorikaitse. <b>8. klass</b> Korduvuse mõju. Mustrid.

## Õpitulemused 9. klassis.

### 9. klassi õpilane:

- teab, kuidas kiri läbi ajaloo on arenenud ja muutunud;
- seostab kirjavorme arhitektuuriga;
- tunneb ära olulisemad kirjastiilid;
- teab, mis on kalligraafia;
- loob oma tähestiku;
- oskab kujundada raamatukaant või plakatit;
- komponeerib oskuslikult omavahel erinevates proportsioonides kirju;
- teab, mis on kalligraafiline kunst ja konkreetne poeesia;
- oskab loovalt kasutada teksti või kirja elementi kompositsioonis, kunstnikuraamatus, installatsioonis või *performance*'is.
- teab, mis on piktogramm;
- teab kunstnikke, kes kasutavad märgilist pildikeelt;
- on omandanud kogemused piktogrammide loomisel;
- oskab rühma liikmena luua sõnumiga piltjutustust;
- oskab rühma liikmena luua ühistöödest terviklikku väljapanekut ja esitada teost publikule.
- teab mõningaid popkunstnikke (nt Richard Hamilton, Andy Warhol, Andres Tolts, Kaljo Põllu);
- mõtleb kriitiliselt; massikultuuri ja tarbimise teemal;
- loob oma popkunsti laadis kolaaži;
- teab fotot kasutavaid kunstnikke (nt David Hockney, DeStudio - Herkki Erich Merila, Peeter Laurits);
- kasutab fotokoopiat oma töö teostamisel;
- loob autoportree fotokollaaži ja segatehnikas;
- teab, mis on sürrealism ja dadaism;
- lavastab ja dokumenteerib sürrealistlikku situatsiooni eseme kasutamisest;
- teab helisündmust Eestist ja näiteid mujalt maailmast;
- esitab rühma liikmena juhendiga helisündmuse.
- oskab oma valikuid põhjendada ning oma tööd tutvustada;
- loob installatsioone rõivastest;
- teab, mis on tegevuskunst, *happening* ja *performance*;
- teab olulisi *performance*'i-kunstnikke Eestis ja mujal maailmas;
- oskab rühma liikmena luua *performance*'i stsenaariumi; on omandanud kogemused *performance*'i esitamisel; oskab aktsiooni dokumenteerida;
- teab animatsiooni eriliike;
- leiab loovülesandes erinevaid lahendusvariante ja isikupäraseid teostusvõimalusi;
- kasutab loovtöös digitaalseid tehnoloogiaid;
- tunneb Eesti Kunstimuuseumi digiarhiivi ja Kumu virtuaaltuuri ning oskab neid kasutada;
- oskab küsimuste abil avada kunstiteoseid ning neid teistele õpilastele tutvustada;
- omandab muuseumikäimise harjumusi;
- saab teada konkreetse näituse autoritest ja temadest.

Õppesisu III kooliastmes

Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel kooliastmel ja  
9. klassis

<p><b>Pildiline ja ruumiline väljendus.</b> Kunstiteosed ja stiilid, lood ja sündmused uue teose loomise lähtepunktina. Kunstiteose vorm ja kompositsioon, materjalid ja tehnika, sõnum ja kontekst. Väljendusvahendite vastavus ideele, otstarbele ja sihtgrupile. Sümbol, allegooria ja tsitaat kui sõnumikandjad. Kujutamise viisid: stiliseerimine, abstraheerimine, deformeerimine jne.</p>	<p>Teatud kujutamisevõtete ja tehnikate teadlik valik (isiklik stiil). Kunstiteosed, -stiilid ja lood inspiratsiooniallikana. Kadreerimine, pildiplaanid, detailid.</p>
	<p><b>9. klass</b> Väljendusvahendite valik vastavalt ideele, otstarbele ja sihtgrupile. Loodus detailides, maja siseruum. Deformatsioon (nt kubism, ekspressionism) mõju suurendamiseks. Mitu inimese figuuri suhtlemas, käed. Arhitektuur. Moodulsüsteemid.</p>
<p><b>Materjalid ja tehnikad.</b> Mitmesugused kunstimaterjalid ja tehnikad (nt joonistamine, maal, kollaaž, skulptuur, installatsioon jne).</p>	<p>Ideest ja eesmärgist lähtuvalt materjalide, tehnikate ja väljendusvahendite valimine.</p>
<p><b>Disain ja keskkond.</b> Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Inimese ja ruumilise keskkonna suhted, disain kui probleemilahendus. Arhitektuur ja disain Eestis ning rahvusvahelised suundumused. Teksti ja pildi koosmõju graafilises disainis. Kirjatüübid ja graafilise kujunduse baasvõtted.</p>	<p><b>9. klass</b> Maal - lahustid, lakid jms, õlimaal, graffiti. Skulptuur - materjali valik lähtuvalt teemast ja soovist. Graafika - graafika + kollaaž jt segatehnikad.</p>
<p><b>Kunstikultuur.</b> Eesti kunsti suurkujud ja teosed. Erinevate kultuuride kunstiajaloo tuntumate teoste näiteid. Nüüdiskunsti olulised suunad ja aktuaalsed teemad. Kunst peegeldamas ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengut. Kunstnike, kunstiajaloolaste, disainerite ja arhitektide erialane töö.</p>	<p>Disaini liigid. Ergonoomika, moodul-süsteemid, sihtgrupp jt mõisted. Sihtrühmapõhine lähteülesanne. Looduslikud ja tehiskeskkonnad. Arhitektuuri ja disaini funktsionaalsus, ökoloogilisus, esteetilisus ja eetilisus. Praktiline disainiprotsess probleemi püstitusest lahendi leidmiseni. Pildikeel. Erinevate meediumite väljendusvahendite rakendamine ainesiseselt ja lõimimisel teiste ainetega.</p>
<p><b>Meedia ja kommunikatsioon.</b> Digitaalsete tehnoloogiate kasutamine loovtöodes (foto,</p>	<p><b>9. klass</b> Märk - mäng sümbolitega, logo. Kiri - pidulik kiri (nt kalligraafia).</p>
	<p>Kaasaegse kunsti suunad ja teemad. Kunstiga seotud elukutsed. Muuseumide, näituste ja kunstisündmuste külastamine ja arutelud, kunstiterminoloogia kasutamine. Kunsti liigid. Erinevate kultuuride tuntumate teoste näiteid. Kunstiteoste säilitamine. Kunst kui ühiskonna, teaduse ja tehnoloogia arengu peegeldaja.</p>
	<p><b>9. klass</b> Eesti ja maailm - protsessuaalne kunst, kunstide süntees, tänapäevakunst. Rahvakunst - etnograafia ja tänapäev.</p>
	<p>Linnakeskkond. Tekstid ja linnaruumis. Metafoorid reklaamis. Infootsing erinevatest teabeallikatest. Digitaalne pilditöötlus.</p>

video, animatsioon, digitaalgraafika).	Originaal, koopia, reproduktsioon. Foto ajaloolise dokumendina. Autorikaitse.
	<b>9. klass</b> Ruumilisus ja ruumilisuse illusioon (3-D efekt, stereonägemine jms).

## Muusika

### Õppesisu ja õpitulemused I kooliastmes

#### 3. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb meeeldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises ja liikumises;
- 2) laulab loomuliku häälega üksinda ja koos teistega klassis ning vastavalt võimetele ühe- ja/või kahehäälses kooris;
- 3) laulab eesti rahvalaule (sh regilaule) ning peast oma kooliastme ühislause;
- 4) laulab meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 5) lähtub muusikat esitades selle sisust ja meeleolust;
- 6) rakendab pillimängu kaasmängudes;
- 7) kasutab muusikalisi teadmisi kõigis muusikalistes tegevustes;
- 8) kirjeldab kuulatavat muusikat suunavate küsimuste järgi ning omandatud muusika oskussõnadega;
- 9) väärtustab enese ja teiste loomingut;
- 10) mõistab laulupeo tähendust.

### Muusika õpitulemused ja õppesisu I kooliastmes

#### Laulmine

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise, vaba toonitekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas;
- 2) mõistab ja väljendab laudes muusika sisu ning meeleolu;
- 3) laulab lihtsat meloodiat käemärkide, astmetrepi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 4) laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- 5) laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu koduke” (A. Kiis), „Tiliseb, tiliseb aisakell” (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tupp”, „Teele, tee, kurekesed”, „Kevadel” („Juba linnukesed...”), „Kevadpidu” („Elagu kõik...”).

#### Pillimäng

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinatodes;
- 2) on omandanud kuuekeelse väikekandle või plokkflöödi esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides.

#### Muusikaline liikumine

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu;
- 2) tantsib eesti laulu- ja ringmänge.

## **Omalooming**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- 2) kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid;
- 3) loob lihtsamaid tekste (liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne);
- 4) kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.

## **Muusika kuulamine ja muusikalugu**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) on tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus);
- 2) eristab kuuldeliselt laulu ja pillimuusikat;
- 3) eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkat;
- 4) on tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill);
- 5) kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit, kasutades õpitud oskussõnavara.

## **Muusikaline kirjaoskus**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) mõistab alljärgnevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes;



- 2) mõistab 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides;
- 3) tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides;
- 4) mõistab JO-võtme tähendust ning kasutab seda noodist lauldes;
- 5) õpib lauludes tundma JO- ja RA-astmerida;
- 6) mõistab oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas.

meetrum, takt, taktimõõt, taktijoon, kordamismärk, kahekordne taktijoon, noodijoonestik, noodipea, noodivars, astmerida, astmetrepp, punkt noodivältuse pikendajana  
koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor

muusikapala, salm, refrään, kaanon, marss, polka, valss, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng

rütm, meloodia, tempo, kõlavärv (tämbel), vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat  
märkide latern, segno, volt, tutvustamine laulurepertuaariga

## **Õppekäigud**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suuliselt või muul looval viisil;
- 2) kasutab arvamust väljendades muusika oskussõnavara.

## I kooliastme õppesisu

I kooliastmes on kesksel kohal laulmine ja pillimäng. Lauldakse nii ühehäälselt a cappella kui ka saatega. Kujundatakse alus muusikatraditsioonide säilitamiseks ja edasikandmiseks, mille üks väljund on õpilaste osalemine koolikooride tegevuses, et saada esmane koorilaulukogemus. Pillimängus omandatakse rütmi- (sh kehapilli) ja plaatpillide ning kuuekeelse väikekandle või plokkflöödi esmased mänguvõtted. Pillimängu rakendatakse valdavalt laulude kaasmänguna.

Muusikaline liikumine hõlmab rahvatantse ja laulumänge ning muusikapala karakteri väljendamist liikumise kaudu. Muusikalist mõtlemist ja loovust arendatakse kaasmängude, rütmilis-meloodiliste improvisatsioonide, teksti loomise, st omaloomingu kaudu. Muusika kuulamisega õpitakse tundma muusika karaktereid ja meeolelu ning iseloomustama kuulatud muusikapalu.

Muusikalise kirjaoskuse algtõed omandatakse muusikaliste tegevuste kaudu ja neid rakendatakse erinevates muusikalistes tegevustes.

Õpilaste esinemisuskust arendatakse nii muusikatunnis kui ka klassi- ja koolivälises tegevuses (koorid, solistid, erinevad pillikoosseisud jne).

Mitmekülgse muusika kuulamise kogemuse saavutamiseks ja kontserdikultuuri kujundamiseks ning silmaringi avardamiseks võimaldatakse õpilastel käia kontsertidel ja teatrietendustel nii koolis kui ka väljaspool kooli.

Enese ja kaaslaste hindamise kaudu õpitakse tundma üksteise võimeid, oskusi ning eripära.

## Õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel I kooliastmes klassiti

### 1. Laulmine

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Laulab loomuliku kehahoiu ja hingamise vaba tooni tekitamise ja selge diktsiooniga ning emotsionaalselt üksi ja rühmas.	1. klass Õpilaste vokaalsete võimete arendamine rühmas laulmisel. Õige keha hoiaku, hingamise ja diktsiooni kujundamine. Hingamisharjutused.
	2. klass Õpilaste vokaalsete võimete arendamine rühmas laulmisel. Õige keha hoiaku, hingamise ja diktsiooni teadlik jälgimine.
	3. klass Õpilaste vokaalsete võimete arendamine rühmas ja individuaalsel laulmisel. Õige keha hoiaku, hingamise ja diktsiooni teadlik jälgimine.
Mõistab ja väljendab lauldes muusika sisu ja meeolelu.	1. klass Tutvumine muusikale iseloomuliku väljendusviisidega. Dünaamika põhimõisted: vaikselt, valjult.
	2. klass Dünaamika mõisted forte, piano. Helikõrgused. Laulmine.
	3. klass Erinevat liiki muusika kuulamine ja iseloomustamine. Tempo tajumine.



Laulab meloodiat käemärkide, astmetreppi ja noodipildi järgi ning kasutab relatiivseid helikõrgusi.	1. klass Astmete SO, MI, RA, LE, JO tundmaõppimine kuulamise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.
	2. klass Astmete RA <sub>1</sub> , SO <sub>1</sub> , JO <sup>1</sup> , NA, DI tundmaõppimine kuulamise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.
	3. klass Astmemudelite (SO-MI, SO-RA, SO-MI-RA jne.) tajumine kuulamise, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi.
Laulab eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaule, kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.	1. klass 1. klassile eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaulud, kaanonid ning eesti ja teiste rahvaste laulud.
	2. klass 2. klassile eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaulud, kaanonid ning eesti ja teiste rahvaste laulud.
	3. klass 3. klassile eakohaseid laste-, mängu- ja mudellaulud, kaanonid ning eesti ja teiste rahvaste laulud.
Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu koduke“ (A. Kiiss), „Tiliseb, tiliseb aisakell“ (L. Wirkhaus); lastelaulud „Lapsed, tuppa“, „Teele, tee, kurekesed“, „Kevadel“ (Juba linnukesed ....), „Kevadpidu“ (Elagu kõik ....).	1. klass “Eesti hümn” (F .Pacius), “Mu koduke”(A. Kiiss) , lastelaul “Lapsed tuppa”.
	2. klass “Eesti hümn”(F .Pacius), lastelaulud “Teele tee kurekesed”, “Tiliseb tiliseb aisakell” (L. Wirkhaus).
	3. klass “Eesti hümn”(F .Pacius), “Kevadpidu” (Elagu kõik...), “Kevadel” (Juba linnukesed...).

## 2. Pillimäng

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates kaasmängudes ja/või ostinato'des. On omandanud plokkflöödi esmased mänguvõtted ning kasutab neid musitseerides.	1. klass Orffi pedagoogika – kaasmängud, ostinatod, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid. Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimus-vastus motiivid.
	2. klass Orffi pedagoogika. Seoses pillimänguga viiulivõtme, tähtnimede ja nende asukoha tundmaõppimine noodijoonestikul. Tähtnimede kasutamine plaatpillide ja plokkflöödi omandamisel.
	3. klass Orffi pedagoogika. Plokkflöödi kasutamine

	musitseerimisel.
Väljendab pillimängus muusika sisu ja meeleolu.	1. klass Pillimängus muusika sisu ja meeleolu erinevad väljendamise võimalused. Käte ning jalgadega rütmi kaasa löömine.
	2. klass Pillimängus muusika sisu ja meeleolu väljendamine, kasutades dünaamikat: forte-piano. Uued rütmipillid.
	3. klass Pillimängus muusika sisu ja meeleolu väljendamine, kasutades iseseisvalt dünaamikat. Rütmissaate väljamõtlemine.

### 3. Muusikaline liikumine

<b>Õpitulemused I kooliastme lõpuks</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</b>
Tunnetab ning väljendab muusika sisu, meeleolu ja ülesehitust liikumise kaudu.	1. klass Erineva tempo järgi muusika eristamine ja selle järgi tempos liikumine.
	2. klass Liikumine erinevates rütmides: valss, marss, polka.
	3. klass liikumine kahelöögilises ning kolmelöögilises taktimõõdus.
Tantsib eesti laulu- ja ringmänge.	1., 2. ja 3. klass Eesti laulu- ja ringmängude tantsimine, näiteks „Kaks sammu sissepoole“ ja „Plaks plaks“.

### 4. Omalooming

<b>Õpitulemused I kooliastme lõpuks</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</b>
Loob lihtsaid rütmilisi kaasmänge keha-, rütmi- ja plaatpillidel.	1. klass Lihtsate rütmiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja plaatpillidel.
	2. klass Lihtsate rütmiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Rütmilis-meloodilised improvisatsioonid.
	3. klass Lihtsate rütmiliste kaasmängude loomine keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Lihtsate rütmipillide valmistamine.
Kasutab lihtsates kaasmängudes astmemudeleid.	1., 2. ja 3. klass Käemärkidega erinevate astmenimedede näitamine ja kasutamine kaasmängudes õpitu piires.
Loob lihtsamaid tekste: liisusalme, regivärsse, laulusõnu jne.	1. klass Lihtsamate liisusalvide loomine.
	2. klass Lihtsamate regivärsside loomine.




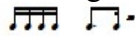
	3. klass Lihtsamate laulutekstide loomine.
Kasutab loovliikumist muusika meeleolu väljendamiseks.	1. klass Muusika meeleolu edasi andmine loovliikumise kaudu vabas vormis.
	2. klass Tantsuliikumiste väljamõtlemine eri rütmidele.
	3. klass Loovliikumise kavandamine muusika meeleolu väljendamiseks ja selle kasutamine.

## 5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

<b>Õpitulemused I kooliastme lõpuks</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</b>
On tutvunud karakterpalu kuulates muusika väljendusvahenditega (meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus).	1. klass Meloodia, rütm, tempo. Tutvumine erinevate karakterpaladega
	2. klass Uued oskussõnad muusika kirjeldamiseks. Tutvumine erinevate karakterpaladega
	3. klass Meloodia, rütm, tempo, dünaamika ja muusikapala ülesehitus. Tutvumine erinevate karakterpaladega
Eristab kuuldelisel laulu ja pillimuusikat.	1. klass Instrumentaal- ja vokaalmuusika eristamine
	2. klass Kuulmise järgi erinevad pillide äratundmine.
	3. klass Peamiste hääleliikide eristamine.
Eristab kuuldeliselt marssi, valssi ja polkad.	1. klass Erinevaid žanride tutvustamine.
	2. klass Kahe- ning kolmelöögilised muusikapalad ja tantsud
	3. klass Kuuldeliselt marsi, valsi ja polka eristamine.
On tutvunud eesti rahvalaulu ja rahvapillidega (kannel, Hiiu kannel, lõõtspill, torupill, sarvepill, vilepill).	1. klass Eesti rahvalaulud: „Linnukesed“, „Kus on minu koduke?“, „Tihane“. Kannel, Hiiu kannel.
	2. klass Eesti rahvalaulud: „Laula, laula kuukene, „Sokukene“, „Päkapikk“. Lõõtspill, torupill.
	3. klass Eesti rahvalaulud: „Karjapoiss“, „Laulu mõju“, „Kaera-Jaan“. Sarvepill, vilepill.
Kirjeldab ning iseloomustab kuulatava muusikapala meeleolu ja karakterit,	1. klass Kuulatud muusika kirjeldamine vabas vormis.

kasutades õpitud oskussõnavara.	2. klass Kuulatud muusika meeleolu ja karakteri kirjeldamine, kasutades termineid duur, moll.
	3. klass Kuulatud muusika meeleolu ja karakteri kirjeldamine, tuues esile erinevad kontrastid muusikas.
Väljendab muusika meeleolu ja karakterit kunstiliste vahenditega.	1. klass Muusikapala järgi pildi joonistamine.
	2. klass Muusikameeleolu kirjeldamine joonistades
	3. klass Muusika meeleolu ja karakteri väljendamine vabalt valitud kunstiliste vahenditega.
Seostab muusikapala selle autoritega.	1. klass Tšaikovski „Pähklipureja“, „Laste album“
	2. klass Bach „Nali“, Beethoven „Elisele“, Saint-Saens „Loomade karneval“
	3. klass Vivaldi „Aastaajad“, Kevad, Lepo Sumera „Lugu liblikatest“, Grieg „Mäekuninga tants“

## 6. Muusikaline kirjaoskus

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes 	1. klass Noodivältused, paus, rütmifiguurid: 
	2. klass Noodivältused, paus, rütmifiguurid: 
	3. klass Rütmifiguurid ja paus: 
Mõistab 2- ja 3-osalise taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides.	1., 2. ja 3. klass 2- ja 3-osalise taktimõõdu kasutamine musitseerimisel.
Tajub ja õpib laulma astmemudeleid erinevates kõrguspositsioonides. Mõistab JO-võtme tähendust ning kasutab seda noodist lauldes. Õpib lauludes tundma JO- ja RA-astmerida.	1. klass Astmemudelite laulmine erinevates kõrguspositsioonides: astmetel SO, MI, RA, (JO) põhinevad mudelid.
	2. klass Astmemudelite laulmine erinevates kõrguspositsioonides: astmetel SO, MI, RA, LE, JO, RA <sub>1</sub> , SO <sub>1</sub> põhinevad mudelid. JO-võtme tähenduse mõistmine ning noodist lauldes kasutamine.

	3. klass Astmemudelite laulmine erinevates kõrguspositsioonides: astmetel SO, MI, RA, LE, JO, RA <sub>1</sub> , SO <sub>1</sub> , JO <sup>1</sup> , NA, DI põhinevad mudelid. JO- ja RA- astmerida (duur ja moll) seoses lauludega
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: meetrum , takt , taktimõõt, taktijoon , kahekordne taktijoon , noodijoonestik , noodipea , noodivars , astmerida , astmetrepp , punkt noodivälduse pikendajana.	1. klass Noodijoonestik , noodipea , noodivars.
	2. klass Astmerida , astmetrepp , punkt noodivälduse pikendajana.
	3. klass Meetrum , takt , taktimõõt, taktijoon , kahekordne taktijoon
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: koorijuht, koor, ansambel, solist, eeslaulja, rahvalaul, rahvapill, rahvatants, dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor.	1. klass Rahvalaul, rahvapill, rahvatants.
	2. klass Dirigent, orkester, helilooja, sõnade autor.
	3. klass Koorijuht, koor, ansambel, eeslaulja.
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: muusikapala, salm, refrään, kaanon, marss, polka, valss, ostinato, kaasmäng, eelmäng, vahemäng.	1. klass Marss, polka, valss, muusikapala.
	2. klass Eelmäng, vahemäng, kaasmäng, ostinato.
	3. klass Salm , refrään , kaanon
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: rütm, meloodia, tempo, kõlavärv, vaikselt, valjult, piano, forte, fermaat.	1. klass Rütm , meloodia
	2. klass Tempo, kõlavärv, vaikel, valjult.
	3. klass Piano, forte, fermaat.
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: laulurepertuaariga tutvustatakse märke latern, segno, volt.	1. klass Latern.
	2. klass Segno.
	3. klass Volt.

## 7. Õppekäigud

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Kirjeldab kogetud muusikaelamusi ning avaldab nende kohta arvamust suulisel või muul looval viisil.	1.klass Õppekäikudel kogetud muusikaelamuste kirjeldamine ning nende kohta arvamuse avaldamine suuliselt.
	2.klass Õppekäikudel kogetud muusikaelamuste kirjeldamine ning nende kohta arvamuse

	avaldamine suuliselt ning mingil kunstilisel viisil
	3. klass Õppekäikudel kogetud muusikaelamuste kirjeldamine ning nende kohta arvamuse avaldamine suuliselt ja kirjalikult ning vabalt valitud looval (kunstilisel) viisil.
Kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.	1. klass Suuliselt arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.
	2. klass Suuliselt arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.
	3. klass Suuliselt ja kirjalikult arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.

## Õppesisu ja õpitulemused II kooliastmes

### 6. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb meeeldi muusikalistes tegevustes: laulmises, pillimängus, muusika kuulamises, liikumises;
- 2) laulab ühe- või kahehäälselt klassis oma hääle omapära arvestades;
- 3) laulab koolikooris õpetaja soovitusel ja musitseerib tunnis erinevates vokaal- ja pillikoosseisudes;
- 4) oskab kuulata iseennast ja teisi koos musitseerides, mõistab oma panust ning toetab ja tunnustab kaaslasi;
- 5) oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaule;
- 6) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 7) kasutab üksinda ning koos musitseerides muusikalisi oskusi ja teadmisi;
- 8) julgeb esitada ideid ja rakendab võimetekohaselt oma loovust nii sõnaliselt kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes, sh infotehnoloogia võimalusi kasutades;
- 9) kasutab muusika oskussõnu kuulatavate muusikapalade kirjeldamisel ning suunavate küsimuste abil oma arvamuse põhjendamisel; mõistab autorsuse tähendust;
- 10) eristab kuuldeliselt vokaal- ja instrumentaalmuusikat;
- 11) leiab iseloomulikke jooni Eesti ja teiste maade rahvamuusikas;
- 12) tunneb huvi oma kooli ja paikkonna muusikaelu ning -sündmuste vastu ja osaleb selles, mõistab laulupeo traditsiooni tähendust.

## Muusika õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

### Õpitulemused

#### Laulmine

Õpilane:

- 1) laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt, on teadlik häälehoiu vajadusest;
- 2) seostab relatiivseid helikõrgusi (astmeid) absoluutsete helikõrgustega g–G2;

- 3) rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes;
- 4) laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- 5) laulab peast kooliastme ühislause: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Eesti lipp” (E. Vörk), „Kas tunned maad” (J. Berad), „Kui Kungla rahvas” (K. A. Hermann), „Mu isamaa armas” (saksa rahvalaul), „Meil aiaäärne tänavas” (eesti rahvalaul), „Püha öö” (F. Gruber).

### **Pillimäng**

Õpilane:

- 1) kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või ostinatodes;
- 2) rakendab musitseerides kuuekeelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid, seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga;
- 3) kasutab pillimängus muusikalisi teadmisi ja oskusi.

### **Muusikaline liikumine**

Õpilane:

- 1) tunnetab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi;
- 2) tantsib eesti laulu- ja ringmänge;
- 3) väljendab liikumise kaudu eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulikke karaktereid.

### **Omalooming**

Õpilane:

- 1) loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või ostinatosid keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- 2) loob tekste (regivärsse, lihtsamaid laulusõnu jne);
- 3) kasutab muusika karakteri ja meeoleolu väljendamiseks loovliikumist.

### **Muusika kuulamine ja muusikalugu**

Õpilane:

- 1) kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi;
- 2) kuulab ning võrdleb vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); koore ja dirigente kodukohas, tuntumaid Eesti koore, teab Eesti laulupidude traditsiooni;
- 3) kuulab ning eristab instrumentaalmuusikat: pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid) ja sümfooniaorkestrit;
- 4) tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse, oskab nimetada eesti rahvamuusika suursündmusi;
- 5) on tutvunud valikuliselt Soome, Vene, Läti, Leedu, Rootsi, Norra, Suurbritannia, Iiri, Poola, Austria, Ungari või Saksa muusikatradsioonidega ja suhtub nendesse lugupidavalt;
- 6) iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusikalist oskussõnavara;
- 7) teadvustab autorikaitse vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate õiguste ja kohustustega.

### **Muusikaline kirjaoskus**

Õpilane:

- 1) mõistab alljärgnevate helivältuste, rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes;



- 2) mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja eeltakti tähendust ning arvestab neid musitseerides;
- 3) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ning seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimedega);
- 4) mõistab viiulivõtme ja absoluutsete helikõrguste g–G2 tähendust ning kasutab neid musitseerides;
- 5) mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C–a, G–e, F–d tähendust ning kasutab neid musitseerides;
- 6) mõistab oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas:  
eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees, bemoll, bekarr, paralleelhelistikud;  
vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpret, improvisatsioon;  
tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid);  
tempo, andante, moderato, allegro, largo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo.

## Õppekäigud

Õpilane:

arutleb ja avaldab arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil; kasutab arvamust väljendades muusikalist oskussõnavara.

## Muusika õppesisu II kooliastmes

II kooliastmes tähtsustub töö õpilaste individuaalsete muusikaliste võimete arendamisel ning rakendamisel erinevates muusikalistes tegevustes. Olulised osaoskused on laulmine ja pillimäng. Klassitunnis lauldakse a cappella ja saatega ühe- ja kahehäälselt, kooris kahe- ja kolmehäälselt. Pillimänguoskusi süvendatakse erinevates pillikoosseisudes ning arendatakse edasi kuuekeelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid.

Muusikalises liikumises on põhirõhk eesti rahvatantsudel ning teiste rahvaste muusika karakteri väljendamisel liikumise abil. Muusikalist mõtlemist ja loovust arendatakse muusikalise omaloomingu kaudu. Muusika kuulamisega arendatakse muusikalist analüüsivõimet ja võrdlusoskust. Tähtis on osata kasutada muusika oskussõnu arvamuse avaldamisel ja põhjendamisel. Võimaluse korral kuulatakse ka paikkondlike heliloojate ning interpretide loomingut.

Muusikalist kirjaoskust omandatakse muusikaliste osaoskuste kaudu ning seda rakendatakse mitmesugustes muusikalistes tegevustes.

Õpilaste muusikalise eneseväljenduse oskust arendatakse nii muusikatunnis kui ka klassi- ja koolivälises tegevuses (koorid, solistid, pillikoosseisud jms).

Muusika kuulamise kogemuse ning kontserdikultuuri kujundamiseks ja silmaringi avardamiseks külastatakse kontserte ning muusikaetendusi ja käiakse õppekäikudel.

Enese ja kaaslaste hindamise kaudu õpitakse tundma üksteise võimeid, oskusi ning eripära.



## Õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel II kooliastmes klassiti

### 1. Laulmine

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni ja puhta intonatsiooniga ning väljendusrikkalt; on teadlik häälehoiu vajadusest. Rakendab muusikalisi teadmisi ning arvestab muusika väljendusvahendeid üksi ja rühmas lauldes. Laulab eakohaseid ühe- ja kahehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.	4., 5. ja 6. klass Laulmine klassis oma hääle omapära arvestades ühe- või kahehäälselt (kaanonid ning eesti ja teiste rahvaste laule a cappella ja saatega). Laulmine koolikooris ja/või erinevates vokaal-instrumentaalkoosseisudes tunnis ning tunnivälises tegevuses. Lauupeo traditsiooni ja tähenduse mõistmine.
Seostab relatiivseid helikõrgusi (astmeid) absoluutsete helikõrgustega g-G2	4. klass Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA <sub>1</sub> , SO <sub>1</sub> , JO <sup>1</sup> , LE, NA, DI). 5. ja 6. klass Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA <sub>1</sub> , SO <sub>1</sub> , JO <sup>1</sup> , LE, NA, DI). Duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega.
Laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eesti lipp“ (E. Vörk), „Kas tunned maad“ (J. Berad), „Kui Kungla rahvas“ (K. A. Hermann), „Mu isamaa armas“ (saksa rahvalaul), „Meil aiaäärne tänavas“ (eesti rahvalaul), „Püha öö“ (F. Gruber).	4. klass „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Kas tunned maad“ (J. Beerat), „Kui Kungla rahvas“ (K. A. Hermann). 5. klass „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eesti lipp“ (E. Vörk), „Mu isamaa armas“ (Saksa rahva laul), „Meil aiaäärne tänavas“ (Eesti rahva laul). 6. klass „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Püha öö“ (F. Gruber).

### 2. Pillimäng

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille kaasmängudes ja/või ostinato'des. Rakendab musitseerides 6-keelse väikekandle või plokkflöödi mänguvõtteid. Seostab absoluutseid helikõrgusi pillimänguga. Kasutab pillimängus muusikalisi	4. klass Orffi pedagoogika – kaasmängud, ostinatod, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid. Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimus-vastus motiivid. Absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus. Süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.

teadmisi ja oskusi.	5. klass Helistikke ja toonika kolmkõlade C-duur, a-moll seostamine pillimänguga.
	6. klass Helistikke G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga.

### 3. Muusikaline liikumine

<b>Õpitulemused II kooliastme lõpuks</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</b>
Tunnatab ja väljendab liikumises meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat ning vormi. Tantsib eesti laulu-ja ringmänge. Väljendab liikumise kaudu eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulikke karaktereid.	4. klass Orffi pedagoogika. Eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulike karakterite väljendamine: Eesti, Vene.
	5. klass Orffi pedagoogika. Eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulike karakterite väljendamine: (valikuliselt) Soome, Läti, Leedu, Rootsi, Norra.
	6. klass Orffi pedagoogika. Eri maade rahvamuusikale (sh rahvatantsudele) iseloomulike karakterite väljendamine: (valikuliselt) Suurbritannia, Iiri, Poola, Austria, Ungari, Saksa.

### 4. Omalooming

<b>Õpitulemused II kooliastme lõpuks</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</b>
Loob rütmilis-meloodilisi improvisatsioone, kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Kasutab improvisatsioonides astmemudeleid. Loob tekste: regivärsse, lihtsamaid laulusõnu jne. Kasutab muusika karakteri ja meeleolu väljendamiseks loovliikumist.	4. klass Orffi pedagoogika –omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid. Omaloomingus üksinda ning koos musitseerides omandatud muusikaliste oskuste ja teadmiste kasutamine. Lihtsamate pillide valmistamine.
	5. klass Ideede esitamine ja oma loovuse võimetekohane rakendamine nii sõnaliselt kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes.
	6. klass Infotehnoloogia võimaluste kasutamine ideede esitamisel ja oma loovuse võimetekohasel rakendamisel nii sõnaliselt kui ka erinevates muusikalistes eneseväljendustes.

### 5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

<b>Õpitulemused II kooliastme lõpuks</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</b>
Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid: meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit ja vormi.	4. klass Erinevates muusikapalades muusika väljendusvahendite kuulamine ja eristamine: meloodia, rütm, tempo. Kuulatava muusikapala

Iseloomustab kuulatavat muusikapala ning põhjendab oma arvamust, kasutades muusika oskussõnavara.	iseloomustamine ja põhjendamine kasutades õpitud oskussõnavara.
	5. klass Erinevates muusikapalades muusika väljendusvahendite kuulamine ja eristamine: dünaamika, tämber. Kuulatava muusikapala iseloomustamine ja põhjendamine kasutades õpitud oskussõnavara.
	6. klass Erinevates muusikapalades muusika väljendusvahendite kuulamine ja eristamine: vorm. Kuulatava muusikapala iseloomustamine ja põhjendamine kasutades õpitud oskussõnavara.
Kuulab ning võrdleb vokaalmuusikat: hääleliike (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), kooriliike (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor); koore ja dirigente kodukohas; tuntumaid Eesti koore; teab Eesti laulupidude traditsiooni	4. klass Sopran metsosopran, alt, tenor, baritone, bass.
	5. klass Kooriliigid (laste-, poiste-, mees-, nais-, segakoor).
	6. klass Tuntumad Eesti koorid. Eesti laulupidude traditsioonid.
Kuulab ning eristab instrumentaalmuusikat: pillirühmi (klahv-, keel-, puhk- ja löökpillid) ja sümfooniaorkestrit	4. klass Klahv- ja keelpillid.
	5. klass Puhk- ja löölpillid.
	6. klass Sümfooniaorkester.
Tunneb ja eristab eesti rahvamuusikat: rahvalaulu, -pille, -tantse; oskab nimetada eesti rahvamuusika suursündmusi	4. klass Eesti rahvalaulud.
	5. klass Eesti rahvapillid ja –tantsud.
	6. klass Eesti rahvamuusika suursündmused.
On tutvunud Soome, Vene, Läti, Leedu, Rootsi, Norra, Suurbritannia, Iiri, Poola, Austria, Ungari või Saksa muusikatradsioonidega ja suhtub neisse lugupidavalt	4. klass Vene , Läti , Leedu, Soome.
	5. klass Rootsi, Norra, Suurbritannia, Iiri.
	6. klass Poola, Austria, Ungari, Saksa.
Teadvustab muusikateoste autorikaitse vajalikkust ning on tutvunud sellega kaasnevate õiguste ja kohustustega.	4., 5. ja 6. klass Autorluse mõiste. Muusikanäidete leidmine internetist ja nende korrektne kasutamine.

## 6. Muusikaline kirjaoskus

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>Mõistab allolevate helivältuste , rütmifiguuride ja pauside tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:</p>  <p>Mõistab taktimõõtude 2/4 , 3/4 , 4/4 ja eeltakti tähendust ning arvestab neid musitseerides.</p> <p>Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ning seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimedega).</p> <p>Mõistab viiulivõtme ja absoluutsete helikõrguste g-G2 tähendust ning kasutab neid musitseerides.</p> <p>Mõistab duur-, moll-helilaadi ja helistike C-a, G-e, F-d tähendust ning kasutab neid musitseerides</p>	<p>4. klass Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid:</p>  <p>2/4,3/4 ja 4/4 taktimõõtude tähenduse mõistmine ja arvestamine musitseerimisel.</p> <p>5. klass Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid:</p>  <p>Helilaadi ja helistiku eristamine ja kasutamine, helistikud C - a;</p> <p>6. klass Rütmifiguurid:</p>  <p>Noodist astmetel SO, MI, RA, JO, RA<sub>1</sub>, SO<sub>1</sub>, JO<sub>1</sub>, LE, NA, DI laulmine, käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides. Helistikud G – e, F – d. Kaheksandik taktimõõdu tutvustamine laulurepertuaarist tulenevalt.</p>
<p>Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas: eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad, absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid, diees, bemoll, bekarr, paralleelhelistikud</p>	<p>4. klass Eeltakt, viiulivõti, klaviatuur, duur-helilaad, moll-helilaad.</p> <p>5. klass Absoluutsed helikõrgused (tähtnimed), helistik, toonika ehk põhiheli, helistikumärgid, juhuslikud märgid.</p> <p>6. klass Diees, bemoll, bekarr, paralleelhelistikud.</p>
<p>Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ning kasutab neid praktikas: vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon</p> <p>tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid)</p> <p>tempo, andante, moderato, allegro, largo, ritenuto, accelerando, dünaamika, piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo</p>	<p>4. klass Vokaalmuusika, soololaul, koorilaul, instrumentaalmuusika, interpreet, improvisatsioon.</p> <p>5. klass Tempo: andante, moderato, allegro, largo, ritenuto. Tämber, hääleliigid (sopran, metsosopran, alt, tenor, bariton, bass), pilliliigid (keelpillid, puhkpillid, löökpillid, klahvpillid, eesti rahvapillid).</p> <p>6. klass Dünaamika: piano, forte, mezzopiano, mezzoforte, pianissimo, fortissimo, crescendo, diminuendo.</p>

## 7. Õppekäigud

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Arutleb ja avaldab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil.	4., 5. ja 6. klass Suuliselt, kirjalikult ja muul looval viisil (visuaalne kunst, dramatiseering, loovliikumine jms) oma arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.

## Õppesisu ja õpitulemused III kooliastmes

### 9. klassi lõpetaja:

- 1) osaleb meeleldi muusikalistes tegevustes ning kohalikus kultuurielus; aktsepteerib muusika erinevaid avaldusvorme;
- 2) laulab ühe- või mitmehäälselt rühmas olenevalt hääle omapäraselt;
- 3) laulab koolikooris õpetaja soovitusel ja musitseerib tunnis erinevates vokaal- ja pillikoosseisudes;
- 4) mõistab ja väärtustab laulupeo sotsiaal-poliitilist olemust ning muusikahariduslikku tähendust;
- 5) oskab kuulata ennast ja kaaslast ning hindab enda ja teiste panust koos musitseerides;
- 6) suhtub kohusetundlikult endale võetud ülesannetesse;
- 7) oskab laulda eesti rahvalaulu (sh regilaulu) ning peast oma kooliastme ühislaule;
- 8) kasutab noodist lauldes relatiivseid helikõrgusi (astmeid);
- 9) rakendab üksi ja rühmas musitseerides teadmisi muusikast ning väljendab erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideid;
- 10) väljendab kuuldud muusika kohta arvamust ning kasutab seisukohta põhjendades ja muusikapalu nii suuliselt kui ka kirjalikult analüüsides muusikalist oskussõnavara;
- 11) leiab iseloomulikke jooni teiste maade rahvamuusikas ning toob eesti rahvamuusikaga võrreldes esile erinevad ja sarnased tunnused;
- 12) väärtustab heatasemelist muusikat elavas ja salvestatud ettekandes;
- 13) teab autoriõigusi ning nendega kaasnevaid õigusi ja kohustusi, huvitub muusikaalasest tegevusest ning väärtustab seda ja osaleb kohalikus kultuurielus;
- 14) omab ülevaadet muusikaga seotud elukutsest, ametitest ja võimalustest muusikat õppida;
- 15) kasutab muusikalistes tegevustes infotehnoloogia vahendeid.

## Muusika õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

### Õpitulemused

#### Laulmine

##### Õpilane:

- 1) laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili, järgib häälehoide häälemurdeperioodil;
- 2) mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid laulu õppimisel;
- 3) kasutab muusikalisi teadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes;
- 4) osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti;

- 5) laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehäälseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule;
- 6) laulab peast kooliastme ühislaule: „Eesti hümn” (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm” (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri” (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään” (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast” (Ü. Vinter), „Saaremaa valss” (R. Valgre), „Kalevite kants” (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles” (V. Ojakäär).

### **Pillimäng**

Õpilane:

- 1) kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti või kuuekeelset väikekannelt kaasmängudes ja/või ostinatodes;
- 2) rakendab musitseerides kitarri lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus;
- 3) kasutab muusikat esitades muusikalisi teadmisi ja oskusi.

### **Muusikaline liikumine**

Õpilane:

- 1) tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid;
- 2) väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid.

### **Omalooming**

Õpilane:

- 1) loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- 2) loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või ostinatosid keha-, rütmi- ja plaatpillidel;
- 3) loob tekste (regivärsse, laulusõnu jne);
- 4) väljendab muusika karakterit ja meeoleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.

### **Muusika kuulamine ja muusikalugu**

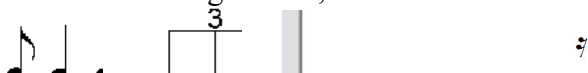
Õpilane:

- 1) kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust;
- 2) eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat;
- 3) eristab kõla ja kuju järgi keel-, puhk-, löök- ja klahvpille ning elektrofone ja pillikoosseise;
- 4) teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmuseid (sh paikkondlikke);
- 5) tunneb eesti pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi;
- 6) on tutvunud Eesti ning valikuliselt Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt;
- 7) arutleb muusika üle muusika sõnavara kasutades, võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda seisukohti nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- 8) tunneb autoriõigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi intellektuaalse omandi kasutamisel (sh internetis).

### **Muusikaline kirjaoskus**

Õpilane:

- 1) mõistab alljärgnevate helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes;



- 2) mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides;
  - 3) kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed);
  - 4) mõistab helistike C–a, G–e, F–d (repertuaarist tulenevalt D–h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides;
  - 5) teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt;
  - 6) mõistab oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas.
- elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused;
- ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel; rondo, variatsioon;
- pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika.

### **Õppekäigud**

Õpilane:

- 1) arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil;
- 2) kasutab arvamust väljendades teadmisi ja muusika oskussõnavara.

### **Muusika õppesisu III kooliastmes**

III kooliastmes on tähelepanu keskmes õpilaste iseseisva muusikalise mõtlemise süvendamine ning muusikaliste võimete edasiarendamine ja rakendamine muusikalistes tegevustes, kasutades erinevaid õppevorme ning -meetodeid. Klassitunnis lauldakse nii ühe- kui ka mitmehäälselt, kooris kahe- või kolmehäälselt. Süvendatakse pillimänguoskusi ning avardatakse musitseerimisvõimalusi erinevates pillikoosseisudes, omandatakse akustilise kitarriga akordmänguvõtted.

Laulmine ja pillimäng pakuvad muusikalise omaloomingu ning loominguliste ideede elluviimise võimalusi nii üksi kui ka rühmatööna. Õpilaste huvi toetamiseks pop- ja rokkmuusika vastu tuleks leida koolis ansambli mängu harrastamise võimalusi.

Muusikat kuulates on tähtis kujundada kuuldu põhjal oma aramus ning seda argumenteeritult põhjendada nii suuliselt kui ka kirjalikult, toetudes muusika oskussõnavarale.

Muusikalist kirjaoskust omandatakse muusikaliste osaoskuste kaudu ning seda rakendatakse erinevates muusikalistes tegevustes.

Õpilaste isikupärast esinemisostkust toetatakse nii muusikatunnis kui ka klassi- ja koolivälises tegevuses (koorid, solistid, pillikoosseisud jms).

Et arendada kuulamiskogemust, kujundada kontserdi külastamise kultuuri ning avardada silmaringi, külastatakse kontserte ja muusikaetendusi ning käiakse mitmesugustel õppekäikudel, kohtutakse paikkonna, aga ka Eesti tuntud heliloojate ja interpreetidega.

Enese ja kaaslaste hindamise kaudu õpitakse tundma ja austama üksteise võimeid, oskusi ning eripära.

## Õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel II kooliastmes klassiti

### 1. Laulmine

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>Laulab oma hääle omapära arvestades loomuliku kehahoiu, hingamise, selge diktsiooni, puhta intonatsiooniga ja väljendusrikkalt ning arvestab esitatava muusikapala stiili; järgib häälehoidu häälemurdeperioodil. Kasutab teadlikult muusikalisi teadmisi nii üksi kui ka rühmas lauldes.</p> <p>Laulab ea- ja teemakohaseid ühe-, kahe- ning paiguti kolmehääelseid laule ja kaanoneid ning eesti ja teiste rahvaste laule.</p> <p>Osaleb laulurepertuaari valimisel ja põhjendab oma seisukohti.</p>	<p>7., 8. ja 9. klass</p> <p>Õpilaste muusikaliste võimete arvestamine ja arendamine individuaalsel ja rühmas laulmisel (ansamblid, koorid). Laulude õppimine: noodi järgi astmenimedega, kuulmise ja noodi järgi astmenimedega, kuulmise järgi. Vestlused laulu sisu, helilooja, teksti autori ja kasutatud väljendusvahendite teemal.</p>
<p>Laulab peast kooliastme ühislauke: „Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter), „Saaremaa valss“ (R. Valgre), „Kalevite kants“ (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär).</p>	<p>7. klass</p> <p>„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Mu isamaa on minu arm“ (G. Ernesaks), „Jää vabaks, Eesti meri“ (V. Oksvort)</p>
	<p>8. klass</p> <p>„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Eestlane olen ja eestlaseks jään“ (A. Mattiisen), „Laul Põhjamaast“ (Ü. Vinter).</p>
	<p>9. klass</p> <p>„Eesti hümn“ (F. Pacius), „Saaremaa valss“ (R. Valgre), „Kalevite kants“ (P. Veebel), „Oma laulu ei leia ma üles“ (V. Ojakäär).</p>
<p>Mõistab relatiivsete helikõrguste (astmete) vajalikkust noodist lauldes ning kasutab neid meloodiat õppides.</p>	<p>7., 8. ja 9. klass</p> <p>Meloodiate laulmine relatiivseid helikõrgusi kasutades käemärkide, rütmistatud astmenoodi järgi ja noodijoonestikul erinevates kõrguspositsioonides (SO, MI, RA, JO, RA<sub>1</sub>, SO<sub>1</sub>, JO<sup>1</sup>, LE, NA, DI). Absoluutsete helikõrguste seostamine relatiivsete helikõrgustega (g-G<sup>2</sup>). Duur- ja moll helilaad ning duur- ja moll kolmkõla seoses lauludega.</p>



## 2. Pillimäng

<b>Õpitulemused III kooliastme lõpuks</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</b>
Kasutab keha-, rütmi- ja plaatpille, plokkflööti või 6-keelset väikekannelt kaasmängudes ja/või ostinato'des. Rakendab musitseerides kitarri lihtsamaid akordmänguvõtteid ning lähtub absoluutsetest helikõrgustest (tähtnimedest) pillimängus. Kasutab muusikat esitades muusikalisi teadmisi ja oskusi.	7., 8. ja 9. klass Orffi pedagoogika – kaasmängud, ostinatod, meloodilis-rütmilised improvisatsioonid. Rütmimängud – rütmirondo, rütmikett, rütmilis-meloodilised küsimus-vastus motiivid. Absoluutse süsteemi kasutamine pillimängus. Helistike C-duur, a-moll; G-duur, e-moll ning F-duur ja d-moll seostamine pillimänguga; D-h repertuaarist lähtuvalt. Süvendatult pilli õppinud õpilaste rakendamine musitseerimisel.

## 3. Muusikaline liikumine

<b>Õpitulemused III kooliastme lõpuks</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</b>
Tunnetab ja rakendab liikudes muusika väljendusvahendeid.	7., 8. ja 9. klass Orffi pedagoogika. Üksi ja rühmas musitseerides omandatud muusika teadmiste rakendamine ning erinevates muusikalistes tegevustes oma loomingulisi ideede väljendamine (nt liikumises).
Väljendab liikumise kaudu erinevate maade rahvamuusikale iseloomulikke karaktereid.	7. klass Prantsuse, Itaalia, Hispaania (valikuliselt) 8. klass Põhja- ja Ladina-Ameerika (valikuliselt) 9. klass Aafrika ja Idamaad (valikuliselt)

## 4. Omalooming


<b>Õpitulemused III kooliastme lõpuks</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</b>
Loob improvisatsioone keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Loob kindlas vormis rütmilis-meloodilisi kaasmänge ja/või ostinato'sid keha-, rütmi- ja plaatpillidel. Kasutab lihtsaid meloodiaid luues relatiivseid helikõrgusi (astmeid). Loob tekste: regivärsse, laulusõnu jne. Väljendab muusika karakterit ja meeoleolu ning enda loomingulisi ideid liikumise kaudu.	7., 8. ja 9. klass Orffi pedagoogika – omaloomingulised kaasmängud, tekstid, muusikaline liikumine; rütmilis-meloodilised improvisatsioonid. Rondo- ja variatsioonivorm. Lihtsamate pillide valmistamine. Loominguliste ideede rakendamine arvutil olemasolevaid muusikaprogramme (noodistusprogramme) kasutades.

## 5. Muusika kuulamine ja muusikalugu

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Kuulab ja eristab muusikapalades muusika väljendusvahendeid (meloodiat, rütmi, tempot, dünaamikat, tämbrit) ning muusikateose ülesehitust.	7., 8. ja 9. klass Erinevate muusikavormide kuulamine ning neis esinevate väljendusvahendite ning ülesehituse (2- ja 3- osaline lihtvorm, variatsiooni- ja rondovorm) analüüsimine. Kirjalike tööde (essee, analüüs, uurimus, retsensioon, referaat, plakat) ja power-point esitluste koostamine ja ettekandmine.
Eristab kõla ja kuju järgi keel-, puhk-, löök- ja klahvpille ning elektrofone ja pillikoosseise Teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete, dirigente, ansambleid, orkestreid ning muusika suursündmusi.	7. klass Eristab kõla ja kuju järgi: keelpillid: poogenpillid viiul, vioola e altviul, tšello, kontrabass, näppepillid harf, kitarr; puhkpillid: puupuhkpillid flööt, klarnet, saksofon, oboe, fagott; vaskpuhkpillid: trompet, metsasarv, tromboon, tuuba; löökpillid: kindla helikõrgusega timpan, ksülofon; ebamäärase helikõrgusega (rütmipillid) suur trumm, väike trumm, taldrikud jt; klahvpillid: klaver, klavessiin, orel, akordion; elektrofonid: süntesaator, elektriklaver. Teab nimetada tuntud heliloojaid, interpreete. 8. klass Eristab kõla järgi pillikoosseise: orkestreid: (sümfoonia, puhkpilli-, keelpilli-, rahvapilliorkester); ansamblid: (keelpillikvartett, pop- ja džässansambel). Teab nimetada tuntud dirigente, ansambleid ja orkestreid. 9. klass Eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja lavamuusikat (ooperi, opereti, muusikali ja balleti). Teab nimetada tuntud muusika suursündmusi.
On tutvunud Eesti ning Prantsuse, Itaalia, Hispaania, Põhja- ja Ladina-Ameerika, Aafrika või Idamaade muusikapärandiga ning suhtub sellesse lugupidavalt. Tunneb eesti pärimusmuusika tänapäevaseid tõlgendusi.	7. klass Eesti, Prantsuse, Itaalia, Hispaania 8. klass Eesti (kaasaegne), Põhja- ja Ladina-Ameerika 9. klass Eesti pärimusmuusika kaasaegsed tõlgendused, Aafrika ja Idamaad
Arutleb muusika üle ja analüüsib seda oskussõnavara kasutades; võtab kuulda ja arvestab teiste arvamust ning põhjendab enda oma nii suuliselt kui ka kirjalikult. Eristab pop-, rokk-, džäss-, filmi- ja	7. klass Pop- ja rokkmuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara. 8. klass Filmi- ja lavamuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.

lavamuusikat.	9. klass Džässmuusika üle arutlemine ja analüüsimine, kasutades oskussõnavara.
Tunneb autoriõigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi intellektuaalse omandi kasutamisel (sh internetis).	7., 8. ja 9. klass Eestis kehtiva autorikaitse seaduse põhipunktidega tutvumine. Intellektuaalse omandi kasutamine internetis.

## 6. Muusikaline kirjaoskus

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Mõistab allolevate helivältuste, rütmifiguuride ja pausi tähendust ning kasutab neid muusikalistes tegevustes:  Mõistab taktimõõtude 2/4, 3/4, 4/4 ja laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõdu tähendust ning arvestab neid musitseerides. Kasutab laule õppides relatiivseid helikõrgusi (astmeid) ja seostab neid absoluutsete helikõrgustega (tähtnimed). Mõistab helistike C-a, G-e, F-d (repertuaarist tulenevalt D-h) tähendust ning lähtub nendest musitseerides. Teab bassivõtme tähendust ning rakendab seda musitseerides repertuaarist tulenevalt.	7. klass Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid: <sup>15</sup> 2/4, 3/4, 4/4 taktimõõt. 8. klass Noodivältused, rütmifiguurid ja pausid: Helistikud C-a, G-e, F-d (repertuaarist tulenevalt D-h). 9. klass Laulurepertuaarist tulenevalt kaheksandik-taktimõõt ja D-h helistik. Bassivõti ja selle rakendamine musitseerimisel.
Mõistab allolevate oskussõnade tähendust ja kasutab neid praktikas: elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused; ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel; rondo, variatsioon; pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika.	7. klass Pop- ja rokkmuusika, džässmuusika, süvamuusika, rondo, variatsioon. 8. klass Ooper, operett, ballett, muusikal, sümfoonia, instrumentaalkontsert, spirituaal, gospel. 9. klass Elektrofonid, sümfooniaorkester, kammerorkester, keelpilliorkester, džässorkester, partituur, muusikainstrumentide nimetused.

## 7. Õppekäigud

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
Arutleb, analüüsib ja põhjendab oma arvamust muusikaelamuste kohta suulisel, kirjalikul või muul looval viisil. Kasutab arvamust väljendades	7., 8. ja 9. klass Suuliselt, kirjalikult ja muul looval viisil (visuaalne kunst, dramatiseering, loovliikumine jms) oma arvamuse väljendamine, kasutades seni õpitud muusikalist oskussõnavara.

teadmisi ja muusikalist oskussõnavara.	
--	--

## Ainevaldkond „Tehnoloogia“

### 1. Tehnoloogiapädevus

Tehnoloogiavaldkonna õppeainete õpetamise eesmärgiks põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane tehnoloogiapädevus: suutlikkus tulla toime tehnologiamaailmas, mõista tehnoloogia arengusuundumusi ning seoseid teadussaavutustega; omandada tehnoloogiline kirjaoskus tehnoloogiavahendite eakohaseks, loovaks ja innovaatiliseks kasutamiseks, lõimides mõttetööd käelise tegevusega; analüüsida tehnoloogia rakendamise kaasnevaid võimalusi ja ohte; järgida intellektuaalomandi kaitse nõudeid; lahendada probleeme, lõimides mõttetööd käelise tegevusega, ja viia ideid ellu eesmärgipäraselt; tulla toime majapidamistöödega ja toituda tervislikult.

Tehnoloogiavaldkonna ainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tuleb toime tehnoloogilises maailmas ning kasutab tehnoloogiavõimalusi arukalt ja loovalt;
- 2) näeb ja mõistab loodusteaduste ning tehnoloogia arengu seoseid ning väljendab oma arvamust tehnoloogia arengu ja töömaailma muutumise kohta;
- 3) näeb käelises tegevuses ja mõttetöös võimalust igapäevaelu mitmekesistada ning praktilisi probleeme lahendada;
- 4) valib ja analüüsib tehnilisi ja loovaid lahendusi ning nendega kaasnevaid mõjusid ja ohte;
- 5) oskab lugeda ja koostada lihtsat joonist ning juhendit, on suuteline ülesannet esitlema ja oma arvamust põhjendada;
- 6) arvestab esemete disainiprotsessis nende kujunduse seost funktsionaalsuse, esteetilisuse ja kultuuritraditsioonidega;
- 7) valib oma ideede teostamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ja töötlemise viise ning peab tähtsaks töövahendite ohutut ja materjalide säästlikku kasutamist;
- 8) oskab tööprotsessi käigus suhelda ja teiste õpilastega koostööd teha;
- 9) rakendab menüüd kavandades ja analüüsides tervisliku toitumise põhitõdesid ning oskab valmistada lihtsamaid tervislikke toite;
- 10) tuleb toime koduste majapidamistöödega;
- 11) omab ülevaadet valdkonnaga seotud elukutsetest ja ametitest minevikus ja tänapäeval, teab tootmise ja töötlemise valdkonnaga seotud edasiõppimise võimalusi.

### 2. Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Tehnoloogiavaldkonna õppeainetes kujundatakse traditsioonilisel ja nüüdisaegsel tehnoloogial põhinevaid teadmisi, oskusi, väärtusi ning hoiakuid. Õpikeskkond ning õppekorraldus aitavad mõista ümbritsevat esemelist maailma ning kultuuritraditsioonide ja tehnoloogilise maailma arengut.

Ainevaldkonna õppeained õpetavad nägema käsitletavate teemade seost ümbritseva elukeskkonnaga ning soodustavad eri õppeainetes ja elusfäärides omandatu praktilist rakendamist. Õpitakse mõistma toote loomisel tekkivaid valikuid, leidma ning kombineerima erinevaid keskkonnahoidlikke teostusviise ja neid analüüsima.

Nüüdisühiskonnas on olulisel kohal tehnoloogiline kirjaoskus. Tundides uuritakse ning arutletakse nähtuste ja olukordade üle ning kasutatakse erinevaid teabeallikaid, ühendatakse loov mõttetöö ja käeline tegevus, mis on oluline inimese füsioloogilises ning vaimses arengus. Õppe käigus innustatakse õpilasi esitama uusi ideid, kavandatakse, modelleeritakse ja valmistatakse esemeid ning õpitakse neid esitlema. Ühiste arutluste käigus õpitakse eseme disainiprotsessi analüüsima, erinevaid tehnilisi ja loominguulisi lahendusi nägema, kogema ja hindama ning oma tööle hinnangut andma.

Õpitakse positiivselt meelestatud keskkonnas, milles tunnustatakse õpilaste püüdlikkust ja arengut, toetatakse omaalgatust, ettevõtlikkust ja loovust ning väärtustatakse Eesti ja maailma kultuuriloomingut ja -tausta.

Õpetus arendab töö- ja koostööoskusi, kriitilist mõtlemist ning analüüsi- ja hindamisoskusi. Erinevate rakenduslikku laadi tegevuste analüüsimine aitab õpilastel teha karjääriotsuseid ning leida meelepäraseid hobisid.

**Tehnoloogiaõpetuses** on rõhuasetus nüüdisaegsel tehnoloogilisel mõtteviisil, töömaailmas vajalike väärtushoiakute ja -hinnangute kujundamisel. Säästvat arengut arvestades omandavad õpilased oskused tulla toime tänapäeva kiiresti muutuvast tehnoloogiamaaailmas. Õpitakse mõistma ning hindama tehnika ja tehnoloogia olemust ning selle osa ühiskonna arengus. Õpitakse siduma mõttetööd ja käelist tegevust ning mõistma koolis õpitava seoseid elukeskkonnaga. Aineõpetuse rikastamiseks kasutatakse paikkonnas pakutavaid võimalusi. Õppesisu on põimitud praktiliste probleemide lahendamisega, eseme kavandamine ja valmistamine tunnis hõlmab kogu arendustsükli idee loomisest toote esitluseni.

**Käsitöötundides** õpitakse tundma erinevaid tööliike, millest on kohustuslikud õmblemine, kudumine, heegeldamine ja tikkimine. Eseme kavandamine, töö organiseerimine, rahvakunstitehnikate alused ning materjaliõpetus on läbivate teemadena seotud nii kohustuslike tööliikide kui ka valikteemade ja projektidega. Praktilistes töödes saab ühte eset valmistades ühendada mitu tööliiki.

II kooliastmes keskendutakse eelkõige põhiliste töövõtete ja tehnoloogiate omandamisele ning juhendi järgi töötamise või abimaterjalide kasutamise oskuse arendamisele. Igal aastal tehakse praktilisi töid, mis võimaldavad õpitud tehnikaid loovalt rakendada.

III kooliastmes keskendutakse rohkem loominguulisele tööle ning töö teadlikule korraldamisele. Õpetuses järgitakse tootearendustsükli teabe kogumisest, idee leidmisest, eseme ning töö ajalisest ja tehnilisest kavandamisest kuni toote teostuse ning esitlemiseni.

**Kodundusõppes** omandatakse teadmisi ja oskusi igapäevaeluga toimetulekuks. Lisaks praktilisele toiduvalmistamisele õpitakse tervisliku toitumise põhitõdesid ning tasakaalustatud menüü koostamist. Õppetöös arendatakse majandamisoskust, kujundatakse keskkonnasäästlikku ning oma õigusi ja kohustusi teadvat tarbijat, analüüsitakse inimeste tarbijakäitumist ning püütakse leida seoseid ja vastuolusid inimeste terviseteadlikkuse ning tegeliku käitumise vahel. Kodundusõpe loob head võimalused rakendada näiteks bioloogias, keemias, matemaatikas ja teistes õppeainetes omandatud.

Kodundustunnis õpitakse meeskonnana, mis loob sobivad võimalused arendada sotsiaalseid oskusi: heatahtlikku ja arvestavat suhtumist kaaslastesse, organiseerimis- ning meeskonnatöökäsi vajalikke võimeid ja ühise töö analüüsimise ning hindamise oskust.

### 3. Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Tehnoloogiavaldkonna ained pakuvad üldpädevuste kujundamiseks võimalust ühiselt arutleda, kuidas lahendada igapäevaelus esile kerkivaid olukordi, ühistöid ning erinevaid ülesandeid ja projekte. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushoiakute ja -hinnangute – kujundamisel on kandev roll professionaalsel õpetajal, kes loob oma väärtushinnangute ja enesekehtestamisoskusega sobiva õpikeskkonna ning mõjutab õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

**Kultuuri- ja väärtuspädevus.** Loovust arendavad tegevused ning projektid õpetavad arvestama arvamuste ja ideede paljusust. Ühised arutelud ning ülesanded ja nende tulemuse analüüsimine aitavad õpilastel kujundada ja põhjendada oma arvamusi, tunda töörõõmu ning vastutust alustatu lõpetada. Käsitletavate teemade ja praktiliste tegevuste kaudu õpetatakse väärtustama loomingut ning kujundama ilumeelt, hindama oma ja teiste maade ning rahvaste kultuuripärandit, samuti väärtustama tehnoloogiaaavutusi.

**Sotsiaalne ja kodanikupädevus.** Erinevad ühistöö vormid tehnoloogiaainetes suunavad õpilasi koostööd tegema, arendades tolerantsust ja valmidust aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suhtlemisel. Õpilasi juhitakse analüüsima oma käitumist ning selle mõju kaaslastele ja ülesannete lahendamisele.

**Enesemääratluspädevus.** Praktiline tegevus ning selle analüüs arendavad õpilastes suutlikkust mõista ja hinnata ennast, oma nõrku ja tugevaid külgi ning aitavad neil teha otsuseid enda arengu ja tulevase tööelu kohta. Kodundusõppes omandatud teadmised tervislikust toitumisest ja toitumishäiretest õpetavad väärtustama tervislikku eluviisi ning loovad eeldused seda järgida.

**Õpipädevus.** Õpitakse nägema ja analüüsima tehnoloogia seost erinevate teadmistega ning kogetakse teistes õppeainetes õpitu vajalikkust praktikas. Töö iseseisev korraldus alates teabe kogumisest, materjalide ja töötlemisviisi valikust ning lõpetades töö tegemise ja tulemuse analüüsiga arendab suutlikkust märgata ning lahendada probleeme, hinnata ja arendada oma võimeid ning juhtida õppimist.

**Suhtluspädevus.** Ühiste ülesannete ja projektide kaudu õpitakse ennast selgelt ja asjakohaselt väljendama ning teistega arvestama, vajaduse korral teisi aitama ning koos töötamise eeliseid kogema. Uurimist vajavate ülesannete lahendamine ning esitluste koostamine arendab oskust lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning kirjutada eri liiki tekste.

**Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogialane pädevus.** Tehnoloogiaainetes rakendatavad konkreetsed probleemilahendused nõuavad arvutamise- ja mõõtmisoskust, oskust kasutada loogikat ja matemaatilisi sümboleid. Pakutakse mõtlemist arendavaid tegevusi, milles on vaja püstitada probleeme, leida sobivaid lahendusteid, põhjendada oma valikuid ja analüüsida tulemusi. Õpitakse kasutama ja looma ning kriitiliselt hindama erinevaid tehnoloogiaid ja tehnoloogilisi abivahendeid. Õpitakse mõistma teaduse osa tehnika arengus ja vastupidi.

**Ettevõtlikkuspädevus.** Tehnoloogiavaldkonna ainetes on olulisel kohal avatus loomingulistele ideedele ja originaalsetele vaatenurkadele. Esemeid valmistades läbitakse toote arendamise tsükkel idee leidmisest valmis tooteni. Aineprojektid võimaldavad õpilastel katsetada oma ideede elluviimist mitmesuguste ettevõtlusmudelite kaudu, näiteks pidada meeskonnana ajutiselt koolis kohvikut, disainida mõni suuremahuline toimiv ese ning organiseerida tööprotsess klassis.

**Digipädevus.** Kasutatakse digivahendeid teabe otsimiseks, tööde kavandamisel ja alternatiivsete lahenduste otsimisel idee loomisest kuni toote esitluseni üksinda või ühiselt. Ollakse teadlikud autoriõiguste järgimise kohustusest. Õpitakse kasutama valdkonna tarkvaralahendusi ning nendega seotud seadmeid. Ollakse teadlikud veebis loomingu jagamise põhimõtetest.

#### 4. Õppeainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Tehnoloogia ainevaldkond toetub teistes õppeainetes omandatud teadmistele, pakkudes võimalusi jõuda praktilistes tegevustes arusaamisele, et teadmised on omavahel seotud ning igapäevaelus rakendatavad. Abstraktsele analüüsile lisanduvad nägemise, kompimise ja katsetamise võimalused ning silmaga nähtav tulemus. Aineprojektid võimaldavad lõimida tehnoloogiavaldkonna õppeaineid teiste ainevaldkondadega, luua seoseid ainevaldkonna sees ja teiste õppeainetega.

**Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled.** Õpilastes kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult. Teavet kogudes ja esitlusi koostades areneb õpilaste tehnoloogiline sõnavara. Õpilasi suunatakse kasutama kohaseid keelevahendeid ning järgima õigekeelsusnõudeid. Oma tööd esitledes ja valikuid põhjendades saavad õpilased esinemiskogemusi ning arendavad väljendusoskust. Õpilaste tähelepanu juhitakse kirjalike tööde (nt juhendid, referaadid) korrektsele vormistamisele. Tööülesannete ning projektide jaoks võõrkeelsetest tekstidest teabe otsimine toetab võõrkeelte omandamist.

**Matemaatika.** Tehnoloogiaainetes kasutavad õpilased loogilist mõtlemist ning matemaatilisi teadmisi. Õpilaste arvutustel ja mõtlemisel on praktiline tagajärg, vigu ja nende tagajärgi märgatakse kohe, mõistetakse, et analüüs ning paremate lahenduste leidmine on vältimatu.

**Loodusained.** Selleks et töötada erinevate looduslike ja tehismaterjalidega, on tarvis tutvuda nende materjalide omadustega. Tehnoloogiaõpetuses, käsitöös ja kodunduses puutuvad õpilased otseselt kokku mitme keemilise ja füüsikalise protsessiga.

**Sotsiaalained.** Tehnika ja tehnoloogia arengu tundmine, arengu põhjuste teadvustamine ja edasiste arengusuundade mõistmine aitab tunnetada inimühiskonna arengut. Ühiselt töötades õpitakse teistega arvestama, käitumisreegleid järgima ning oma arvamusi kaitsma. Õpitakse märkama ja hindama eri rahvaste kultuuritraditsioone.

**Kunstiained.** Erinevate esemete kavandamine ja disainimine ning valmistamine pakub õpilastele võimalusi end loominguliselt väljendada. Õpitakse hindama uudseid ja isikupäraseid lahendusi ning märkama toodete disaini funktsionaalsust ja seoseid kunstiloomingu ning kultuuritraditsioonidega.

**Kehaline kasvatus.** Praktilised ülesanded aitavad kinnistada terviseteadlikku käitumist, õpetavad arvestama ergonoomikapõhimõtteid ning väärtustama tervislikku toitumist ja sportlikku eluviisi.

#### 5. Läbivate temade rakendamise võimalusi



Tehnoloogiavaldkond seondub kõigi läbivate teemadega. Õppekava läbivaid teemasid peetakse silmas valdkonna õppeainete eesmärgiseade, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel, lähtudes kooliastmest ning õppeaine spetsiifikast.

**Elukestev õpe ja karjääri planeerimine.** Kujundatakse iseseisva tegutsemise oskust, mis on oluline alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamisel. Erinevate õppevormide kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on tähtsad tulevases tööelus. Tutvumine tehnoloogia arengu ja inimese rolli muutumisega tööprotsessis aitab tunnetada elukestva õppe vajadust. Oma ideede rakendamiseks tehnoloogiliste võimaluste valimine, töö kavandamine ning üksi ja koos töötamine aitavad arendada ning analüüsida oma huvisid, töövõimet ja koostööoskusi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga (nt ettevõtete külastamine): õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud elukutseid, ameteid, erialasid ja edasiõppimise võimalusi. Õppetegevus annab õpilastele teadmised sellest, et eri töödel võivad olla erinevad nõuded ja ka töötingimused, ning nii suunatakse õpilasi analüüsima, kas nende tervislik seisund ja füsioloogiline eripära sobivad selleks, et teha neid huvitavat tööd. Õpilaste tähelepanu juhitakse sellele, miks on oluline tööohutusest kinni pidada ja kuidas võib tervise kahjustamine piirata teatud valdkondades töötamist.

**Keskkond ja jätkusuutlik areng.** Toodet või toitu valmistades on tähtis säästlikult kasutada nii looduslikke kui ka tehismaterjale. Tähelepanu pööratakse keskkonnasäästlike tarbimisharjumuste kujundamisele ja kujunemisele. Jäätmete sortimine ning energia ja ressursside kokkuhoid tundides aitavad kinnistada ökoloogiategadmisi.

**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.** Algatusvõime, ettevõtlikkus ja koostöö on tihedalt seotud tehnoloogiaainete sisuga. Ideede realiseerimise ja töö korraldamise oskus on üks valdkonna õppeainete õpetamise põhilisi eesmärke. Ettevõtlikkust toetavad oskuslikult ellu viidavad projektid, mis annavad õpilastele võimaluse oma võimeid proovile panna.

**Kultuuriline identiteet.** Tutvumine esemelise kultuuri, kommete ja toitumistavadega võimaldab näha kultuuride erinevust maailma eri paigus ning teadvustada oma kohta mitmekultuurilises maailmas. Õpitakse kasutama rahvuslikke elemente esemete kavandamisel.

**Teabekeskond.** Oma tööd kavandades ja ainealaste projektide jaoks infot kogudes õpitakse kasutama erinevaid teabekanaleid ning hindama kogutud info usaldusväärsust. Interneti kasutamine võimaldab olla kursis tehnoloogiliste uuendustega ning tutvuda kogu maailma disainerite, inseneride ja käsitöötajate loominguga.

**Tehnoloogia ja innovatsioon.** Tundides kasutatakse erinevaid materjale ja töötlusviise. Ülesandeid lahendades ja tulemusi esitledes õpitakse kasutama arvutiprogramme, leitakse võimalusi rakendada õppeprotsessis digikeskkonda. Tutvutakse arvuti abil juhitavate seadmete ja masinatega, kuna nendega töötamine loob võimaluse õppida tundma tänapäevaseid tehnoloogilisi võimalusi.

**Tervis ja ohutus.** Tutvutakse tööohutusega eri tööde puhul ning õpitakse arvestama ohutusnõudeid. Tutvumine erinevate looduslike ja sünteetiliste materjalidega ning nende omadustega aitab teha esemelises keskkonnas tervisest lähtuvaid valikuid. Tervisliku toitumise põhitõdede omandamine ning tervislike toitude valmistamine õpetavad terviseteadlikult käituma.

**Väärtused ja kõlblus.** Tehnoloogiaained kujundavad väärtustavat suhtumist uudsetesse, eetilisi ja ökoloogilisi tõekspidamisi arvestavatesse lahendustesse. Rühmas töötamine annab väärtuslikke kogemusi, kuidas arvestada kaaslastega, arendada organiseerimisoskust ning lahendada konflikte. Kodunduse etiketiteemade kaudu kujundatakse praktilisi käitumisoskusi, õpitakse mõistma käitumisvalikute põhjusi ja võimalikke tagajärgi.

## Tööõpetus, käsitöö ja kodundus, tehnoloogiaõpetus

### Tööõpetuse õppesisu ja õpitulemused I kooliastmes

#### Õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- 1) kujundab lihtsamaid esemeid;
- 2) eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne);
- 3) võrdleb materjalide üldisi omadusi;
- 4) oskab materjale ühendada ja kasutada;
- 5) modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid;
- 6) märkab esemetel rahvuslikke elemente;
- 7) julgeb oma ideed teostades pakkuda välja erinevaid võimalusi ja valida nende seast tööks sobivaim variant;
- 8) kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid;
- 9) kasutab materjale säästlikult;
- 10) valib materjalide käsitlemiseks erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid;
- 11) käsitleb enam kasutatavamaid töövahendeid õigesti ning ohutult;
- 12) arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle;
- 13) töötab õpetaja suulise juhendamise järgi ning kasutab abivahendina lihtsat tööjuhendit;
- 14) toob õpetusega seonduva kohta näiteid igapäevaelust;
- 15) hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses;
- 16) tegutseb säästliku tarbijana;
- 17) teab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest;
- 18) arvestab ühiselt töötades kaaslasti ja järgib viisakusreegleid.

#### Õppesisu

**1. Kavandamine.** Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain ja kujundus minevikus ja tänapäeval.

Rahvuslikud mustrid ja motiivid. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine.

Ideede visandamine paberil. Lihtsate esemete kavandamine.

Idee esitlemine.

**2. Materjalid.** Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks.

**3. Töötamine.** Töötamine suulise juhendamise järgi. Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine.

Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele.

Töökoha korrashoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele.

Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine.

Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.

**4. Tööviisid.** Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, heegeldamine (algsilmus ja ahelsilmus), detailide ühendamine, õmblemine (eelpiste ja tikkpiste), liimimine, naelutamine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine; vestmine, saagimine (ainekabinetis).

Sagedasemate töövahendite (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, saag, kruvikeeraja, lõiketangid, näpitsad jm) õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.

Töötlemisviisi valik olenevalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.

**5. Kodundus.** Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine. Riiete ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen.

Tervislik toiduvalik. Lihtsamate toitude valmistamine. Laua katmine, kaunistamine ja koristamine Viisakas käitumine.

Säästlik tarbimine.

### Tööõpetuse õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel I kooliastmes klassiti

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti <b>Põhimõisted</b>
<p><b>1. Kavandamine</b> Õpilane: 1) kirjeldab, esitleb ning hindab oma ideid; 2) kavandab lihtsamaid esemeid/tooteid; 3) märkab esemetel rahvuslikke elemente.</p>	<p><b>1. klass</b> Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain minevikus ja tänapäeval. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Idee esitlemine. Lihtsate esemete ja keskkonna kavandamine. <b>Põhimõisted:</b> nüüdisaeg, minevik/möödunud aeg, tööplaan, abimaterjal, disain.</p> <p><b>2. klass</b> Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain minevikus ja tänapäeval. Rahvuslikud mustrid ja motiivid. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Ideede visandamine paberil. Idee esitlemine. Lihtsate esemete ja keskkonna kavandamine. <b>Põhimõisted:</b> nüüdisaeg, minevik/möödunud aeg, tööplaan, disain, idee, kavand, planeerimine, muster, rahvusmuster, motiiv, abimaterjal, idee esitlemine.</p> <p><b>3. klass</b> Ümbritsevate esemete vaatlemine, nende disain minevikus ja tänapäeval. Rahvuslikud mustrid ja motiivid. Ideede otsimine ja valimine, abimaterjali ning info kasutamine. Ideede visandamine paberil. Idee esitlemine. Lihtsate esemete ja keskkonna kavandamine. <b>Põhimõisted:</b> nüüdisaeg, minevik/möödunud aeg, tööplaan, disain, idee, kavand, planeerimine, muster, rahvusmuster, motiiv, abimaterjal, idee esitlemine.</p>
<p><b>2. Materjalid</b> Õpilane: 1) eristab erinevaid looduslikke ning tehismaterjale (paber, tekstiil, nahk, plast, vahtplast, puit, traat, plekk jne); 2) võrdleb materjalide üldisi omadusi; 3) oskab materjale ühendada ja kasutada.</p>	<p><b>1. klass</b> Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, plastiliin/voolimismass jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. <b>Põhimõisted:</b> looduslikud ja tehismaterjalid materjalid: paber (valge, värvitud, kartong, papp, toonitud, dekoratiivne, gofreeritud, samet, siid), tekstiil, nahk, plast, plastiliin/voolimismass; tööriistad: käärid, joonlaud, pliats; aplikatsioon,</p>

	<p>käsitöö, origami.</p> <p><b>2. klass</b> Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, foolium, plastiliin, tekstiil, lõng, vilt, vatt, nahk, plast, poroloon, vakstu, traat jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine. Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks. <b>Põhimõisted:</b> looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, foolium, plastiliin, tekstiil, lõng, vilt, vatt, nahk, plast, poroloon, vakstu, traat), materjalide omadused, materjalide otstarve, materjalide kasutamine, korduvkasutus.</p> <p><b>3. klass</b> Looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk jne). Materjalide saamislugu, omadused, otstarve ja kasutamine Katsetused erinevate materjalidega, nende omaduste võrdlemine. Ideede leidmine materjalide korduskasutuseks. <b>Põhimõisted:</b> looduslikud ning tehismaterjalid (paber, kartong, papp, tekstiil, nahk, plast, vahtmaterjal, puit, traat, plekk), materjalide omadused, materjalide otstarve, materjalide kasutamine, korduvkasutus.</p>
<p><b>3. Töötamine</b> Õpilane: 1) töötab õpetaja suulise juhendamise järgi ning kasutab abivahendina lihtsat tööjuhendit; 2) julgeb oma idee teostamiseks ise võimalusi valida ja mõelda; 3) toob näiteid õpetusega seotud igapäevaelust; 4) arvestab ühiselt töötades kaaslasiga; 5) arutleb ohutuse vajalikkuse ja töökoha korrashoiu üle; 6) tutvustab ja hindab oma tööd.</p>	<p><b>1. klass</b> Töötamine suulise juhendamise järgi. Töökoha korras hoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele. <b>Põhimõisted:</b> suuline tööjuhend, tööplaan, töökoht, ohutus, töö paaris, töögrupp.</p> <p><b>2. klass</b> Töötamine suulise juhendamise järgi. Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine. Oma idee teostamine, toetudes õpitud oskustele ja iseseisvatele katsetustele. Töökoha korras hoidmine, selle mõju töö tulemusele ja ohutusele. Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslase abistamine. Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine. <b>Põhimõisted:</b> suuline tööjuhend, kirjalik tööjuhend, tööplaan, töökoht, ohutus, töö paaris, töögrupp, rühmatöö.</p> <p><b>3. klass</b> Töötamine suulise ja kirjaliku juhendamise järgi. Tutvumine kirjaliku tööjuhendiga, sellest arusaamine. Oma idee teostamine, toetudes õpitud</p>

	<p>oskustele ja iseseisvatele katsetustele. Rühmatöö ülesannete täitmine, ühiselt ideede väljamõtlemine, üksteise arvamustega arvestamine ja kaaslaste abistamine. Töö tulemuse uudsuse, kasutamise ja esteetilisuse hindamine.</p> <p><b>Põhimõisted:</b> suuline tööjuhend, kirjalik tööjuhend, tööplaan, ohutus, töö paaris, töögrupp, rühmatöö.</p>
<p><b>4. Tööviisid</b>  <b>Õpilane:</b>  1) kasutab materjale säästlikult;  2) valib erinevaid töötlemisviise ja -vahendeid;  3) käsitleb kasutatavaid töövahendeid õigesti ning ohutult;  4) kasutab paberit ning kartongi tasapinnalisi ja ruumilisi esemeid valmistades;  5) modelleerib ja meisterdab erinevatest materjalidest esemeid;  6) valmistab tekstiilmaterjalist väiksemaid esemeid.</p>	<p><b>1. klass</b>  Materjalide lihtsamad töötlemise viisid (märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, detailide ühendamine, liimimine, värvimine, õmblus, kudumine, kaunistamine).  Sagedasemad töövahendid (käärid, nõel, stekk), nende õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine. Jõukohaste esemete valmistamine.  <b>Põhimõisted:</b> märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, detailide ühendamine, liimimine, värvimine, õmblus, kudumine, kaunistamine; tööriistad/ töövahendid (käärid, nõel, stekk); ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.</p> <p><b>2. klass</b>  Materjalide lihtsamad töötlemise viisid (mõõtmine, märkimine, rebimine, lõikamine, voltimine, liimimine, detailide ühendamine [liikuvad ja liikumatused], heegeldamine [algsilmus], õmblemine [eelpiste], punumine, kaunistamine, värvimine, kaunistus). Sagedasemad töövahendid (käärid, nõel, stekk, heegelnõel, lõiketangid, naaskel), nende õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine. Töötlemisvõtte valik sõltuvalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.  <b>Põhimõisted:</b> mõõtmine, märkimine, rebimine, lõikamine, voltimine, liimimine, detailide ühendamine (liikuvad ja liikumatused), heegeldamine (algsilmus), õmblemine (eelpiste), punumine, kaunistamine, värvimine, kaunistus; töövahendid (käärid, nõel, stekk, heegelnõel, lõiketangid, naaskel); ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.</p> <p><b>3. klass</b>  Lihtsamad materjalide töötlemise viisid, sh mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, heegeldamine (algsilmus ja ahelsilmus), detailide ühendamine, õmblemine (eelpiste ja tikkpiste), liimimine, naelutamine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine; vestmine, saagimine (ainekabinetis).  Sagedasemate töövahendite (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, saag, kruvikeeraja,</p>

	<p>lõiketangid, näpitsad jm) õige, otstarbekas ja ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.</p> <p>Töötlemisviisi valik olenevalt ideest ja materjalist. Jõukohaste esemete valmistamine.</p> <p><b>Põhimõisted:</b> mõõtmine, märkimine, rebimine, voltimine, lõikamine, heegeldamine (algsilmus ja ahelsilmus), detailide ühendamine, õmblemine (eelpiste ja tikkpiste), liimimine, naelutamine, punumine, kaunistamine, värvimine, viimistlemine; vestmine, saagimine; töövahendite (käärid, nuga, nõel, heegelnõel, naaskel, vasar, saag, kruvikeeraja, lõiketangid, näpitsad); ohutu kasutamine, töövahendite hooldamine.</p>
<p><b>5. Kodundus</b>  <b>Õpilane:</b>  1) hoiab korda oma tegevustes ja ümbruses ning peab vajalikuks sortida jäätmeid;  2) tegutseb säästliku tarbijana;  3) selgitab isikliku hügieeni vajalikkust ning hoolitseb oma välimuse ja rõivaste eest;  4) järgib viisakusreegleid.</p>	<p><b>1. klass</b>  Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine. Riiete (riiete pisiparandus) ning jalatsite korrashoid. Isiklik hügieen.</p> <p><b>Põhimõisted:</b> hubasus, ehis/kaunistamine, riiete pisiparandus, õmblemine, õmblus, kanga pahem pool, kanga esipool, isiklik hügieen.</p> <p><b>2. klass</b>  Arutelu hubase kodu kui perele olulise väärtuse üle. Ruumide korrastamine ja kaunistamine. Riiete (riiete pisiparandus) korrashoid. Isiklik hügieen. Tervislik toiduvalik. Laua katmine, kaunistamine ja koristamine. Viisakas käitumine. Säästlik tarbimine. Jäätmete sortimine.</p> <p><b>Põhimõisted:</b> hubasus, ehis/kaunistamine, riiete pisiparandus, õmblemine, õmblus, tikkimine/tikkimistöö, tikand, isiklik hügieen, tervislik toitumine, tervislikud ja ebatervislikud toidud, hommikusöök, lõunasöök, õhtusöök, menüü, retsept, serveerimine, koristamine, jäätmed, sortimine, säästlik tarbimine, viisakas käitumine.</p> <p><b>3. klass</b>  Ruumide korrastamine ja kaunistamine. Riiete (riiete pisiparandus) korrashoid. Isiklik hügieen. Tervislik toiduvalik. Lihtsamate toitumise valmistamine. Laua katmine, kaunistamine ja koristamine Viisakas käitumine.</p> <p>Säästlik tarbimine.</p> <p><b>Põhimõisted:</b> hubasus, ehis/kaunistamine, riiete pisiparandus, õmblemine, õmblus, tikand, tikkimine, tervislik toitumine, tervislikud ja ebatervislikud toidud, menüü, retsept, serveerimine, koristamine, puhastus ja pesuvahendid, leotamine, pesemine, loputamine, jäätmed, sortimine, säästlik tarbimine, viisakas käitumine.</p>

## Käsitöö ja kodunduse õppesisu ja õpitulemused II kooliastmes

### Õpitulemused ja õppesisu

#### Töö kavandamine ja rahvakunst

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kavandab omandatud töövõtete baasil jõukohaseid käsitööesemeid;
- 2) märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel;
- 3) leiab käsitööeseme kavandamiseks ideid eesti rahvakunstist;
- 4) leiab võimalusi taaskasutada tekstiilmaterjale;
- 5) oskab kavandamisel kasutada ainekirjandust ja teabeallikaid.

##### Õppesisu

Idee ja kavandi tähtsus esete valmistades. Kujunduse põhimõtted ja nende rakendamine. Kavandamise erinevad võimalused. Värvusõpetuse põhitõdede arvestamine esemede disainides. Ideede leidmine ja edasiarendamine kavandiks.

Tekstiilide ja käsitöömaterjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusala.

Esemeline rahvakunst ja selle tähtsus. Tavad ja kombed. Rahvuslikud muustrid ehk kirjad ajaloolistel ja tänapäevastel esemetel. Muuseumide roll rahvakunsti säilitajana. Rahvuslike detailide kasutamine tänapäevast tarbeeset kavandades.

#### Materjalid ja töö kulg

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab looduslike kiudainete saamist, põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist;
- 2) eristab telgedel kootud kangaid trikotaažist ning võrdleb nende omadusi;
- 3) seostab käsitöölõnga jämedust töövahendiga;
- 4) töötab iseseisvalt lihtsama tööjuhendi järgi;
- 5) järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha;
- 6) hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.

##### Õppesisu

Tekstiilkiudained. Looduslikud kiud, nende saamine ja omadused.

Kanga kudumise põhimõtte. Kanga liigid: telgedel kootud, silmuskoelised, mittekootud kangad. Õmblusniidid, käsitööniidid ja -lõngad. Erinevatest tekstiilmaterjalidest esemete hooldamine.

Töötamine suulise juhendamise järgi. Töötamine tööjuhendi järgi. Lihtsama tööjuhendi koostamine. Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.

#### Tööliigid

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab tekstiileset kaunistades ühe- ja kaherealisi pisteid;
- 2) seab õmblusmasina töökorda, traageldab ning õmbleb lihtõmblust ja palistust;
- 3) lõikab välja ja õmbleb valmis lihtsama eseme;
- 4) heegeldab ja koob põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingimärke;
- 5) heegeldab ja koob lihtsa skeemi järgi;
- 6) mõistab täpsuse vajalikkust ning järgib seda tekstiilitöös.



## **Õppesisu**

**Tikkimine.** Töövahendid ja sobivad materjalid. Sümbolid ja märgid. Tarbe- ja kaunistuspisted. Üherealised ja kaherealised pisted. Mustri kandmine riidele. Tikandi viimistlemine ja hooldamine

**Õmblemine.** Töövahendid. Täpsuse vajalikkus õmblustöös. Õmblemine käsitsi ja õmblusmasinaga. Õmblusmasina niidistamine. Lihtõmblus. Äärestamine. Palistused. Lõike paigutamine riidele, õmblusvarud. Õmblustöö viimistlemine ja hooldamine.

**Kudumine.** Töövahendid ja sobivad materjalid. Silmuste loomine. Parem- ja pahempidine silmus. Ääresilmused. Kudumi lõpetamine. Lihtsa koekirja lugemine ja selle järgi kudumine. Kudumi viimistlemine ja hooldamine.

**Heegeldamine.** Töövahendid ja sobivad materjalid. Põhisilmuste heegeldamine. Edasi-tagasi heegeldamine. Heegelkirjade ülesmärkimise viisid. Skeemi järgi heegeldamine. Ringheegeldamine. Motiivide heegeldamine ja ühendamine. Heegeldustöö viimistlemine ja hooldamine.

## **Toit ja toitumine, tarbijakasvatus**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teab erinevaid toiduainerühmi ning tunneb nendesse kuuluvaid toiduaineid ja nende omadusi;
- 2) võrdleb pakendiinfo järgi erinevate toiduainete toiteväärtust;
- 3) teab, mis toiduained riknevad kergesti, ning säilitab toiduaineid sobival viisil;
- 4) teab väljendite „kõlblik kuni” ja „parim enne” tähendust;
- 5) käitub keskkonnahoidliku tarbijana;
- 6) oskab valida erinevaid kaupu ja oma valikut põhjendada;
- 7) hindab oma toitumisharjumuste vastavust toitumisõpetuse põhitõdedele.

### **Õppesisu**

Toiduained ja toitained. Tervisliku toitumise põhitõed. Toidupüramiid. Toiduainerühmade üldiseloomustus: teravili ja teraviljasaadused, piim ja piimasaadused, aedvili, liha ja lihasaadused, kala ja kalasaadused, munad, toidurasvad. Toiduainete säilitamine.

Tarbijainfo (pakendiinfo). Teadlik ja säästlik tarbimine. Energia ja vee säästlik tarbimine. Jäätmete sortimine.

## **Toidu valmistamine, töö organiseerimine ja hügieen**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kasutab mõõtenõusid ja kaalu ning oskab teisendada mahu- ja massiühikuid;
- 2) valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning kasutab neid ohutusnõudeid arvestades;
- 3) valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades levinumaid toiduaineid ning külma- ja kuumtöötlemistehnikaid;
- 4) lepib kaaslastega kokku tööjaotuse, täidab ülesande, hindab rühma töötulemust ja igapäevase rolli tulemuse saavutamisel;
- 5) järgib köögis töötades hügieenireegleid.

### **Õppesisu**

Retsept. Mõõtühikud. Töövahendid köögis. Ohutushoid. Toiduainete eeltöötlemine, külma- ja kuumtöötlemine. Võileivad. Kuumtöötlemata magustoidud. Külmad ja kuumad joogid. Kartulite, munade ja makarontoodete keetmine. Toor- ja segasalatid. Külmad kastmed. Pudrud ja teised teraviljatoidud.

Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toidu ohutus. Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Tööde järjekord toitu valmistades. Tööjaotus rühmas, ühistöö kavandamine. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.

### **Lauakombed ja etikett**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades sobiva lauapesu, -nõud ja -kaunistused, ning hindab laua ja toitude kujundust;
- 2) peab kinni üldtuntud lauakommetest;
- 3) leiab loomingulisi võimalusi, kuidas pakkida kingitusi.

#### **Õppesisu**

Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loomingulised võimalused. Lauapesu, -nõud ja -kaunistused. Sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks. Ideede ja võimaluste leidmine, kuidas pakkida erinevaid kingitusi.

### **Kodu korrashoid**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teeb korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid;
- 2) planeerib rõivaste pesemist, kuivatamist ja triikimist hooldusmärkide järgi;
- 3) näeb kodutööde jaotamises pereliikmete heade suhete eeldust.

#### **Õppesisu**

Puhastus- ja korrastustööd. Töövahendid. Rõivaste pesemine käsitsi ja masinaga. Hooldusmärgid. Triikimine. Jalatsite hooldamine.

### **Projektitööd**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) valmistab või leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi;
- 2) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust;
- 3) teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöö tegevuste osalisena;
- 4) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;
- 5) väärtustab disainiprotsessi ning analüüsib täidetud ülesandeid ja saadud tagasisidet;
- 6) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust.

#### **Õppesisu**

Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille puhul saavad õpilased vabalt valida õpperühma ja projekti. Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitööd võib lõimida omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste ettevõtmistega.

### **Tehnoloogiaõpetus vahetatud õpperühmades**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus;
- 2) tunneb põhilisi materjale, nende omadusi ning töötlemise viise;
- 3) kavandab ja valmistab lihtsaid esemeid, kasutades selleks sobivaid töövahendeid;
- 4) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutuse nõudeid.

## Õppesisu

Tehnoloogia olemus. Tehnoloogia ja ühiskond. Materjalide liigid (puit, metall, plastid jm) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jm) ja töövahendid (tööriistad ja masinad).

Idee ja eskiis. Eseme kavandamine ja valmistamine erinevatest materjalidest.

Levinumad käsi- ja elektrilisedööriistad. Materjalide ühendamine. Viimistluse valik olenevalt materjalist ja eseme kasutuskeskkonnast.

Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemise ajal, ohutud töövõtted.

## Käsitöö ja kodunduse õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel II kooliastmes klassiti

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<b>1. Kavandamine</b> Õpilane: 1) kavandab omandatud töövõtete baasil jõukohaseid käsitööesemeid; 2) leiab käsitööeseme kavandamiseks ideid eesti rahvakunstist; 3) leiab võimalusi taaskasutada tekstiilmaterjale.	<b>4. klass</b> Idee ja kavandi tähtsus eset valmistades. Kujunduse põhimõtted ja nende rakendamine. Ideede leidmine ja edasiarendamine kavandiks.
	<b>5. klass</b> Kavandamise graafilised võimalused. Tekstiilide ja käsitöömaterjalide valiku ning sobivuse põhimõtted lähtuvalt kasutusala.
	<b>6. klass</b> Värvusõpetuse põhitõdede arvestamine esemeid disainides.
<b>2. Töö kulg</b> Õpilane: 1) töötab iseseisvalt lihtsama tööjuhendi järgi; 2) järgib töötades ohutusnõudeid ning hoiab korras töökoha; 3) hindab oma töö korrektsust ja esteetilisust.	<b>4. klass</b> Töötamine suulise juhendamise järgi. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.
	<b>5. klass</b> Töötamine tööjuhendi järgi. Tööjaotus rühmas, hooliv, arvestav ja üksteist abistav käitumine.
	<b>6. klass</b> Lihtsama tööjuhendi koostamine. Ühistöö kavandamine.
<b>3. Rahvakunst</b> Õpilane: 1) märkab rahvuslikke kujunduselemente tänapäevastel esemetel; 2) kirjeldab muuseumis olevaid rahvuslikke esemeid.	<b>4. klass</b> Rahvakultuur ja selle tähtsus. Esemeline rahvakunst. Muuseumide roll rahvakunsti säilitajana. Rahvuslike detailide kasutamine tänapäevast tarbeeset kavandades.
	<b>5. klass</b> Tavad ja kombed. Rahvuslikud mustrid ehk kirjad ajaloolistel esemetel. Rahvuslike detailide kasutamine tänapäevast tarbeeset kavandades.
	<b>6. klass</b> Rahvuslikud mustrid ehk kirjad tänapäevastel esemetel. Rahvuslike detailide kasutamine tänapäevast tarbeeset kavandades.
<b>4. Materjalid</b> Õpilane: 1) kirjeldab looduslike kiudainete	<b>4. klass</b> Tekstiilkiudained. Looduslikud kiud, nende saamine ja omadused.

<p>saamist, põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist;  2) eristab telgedel kootud kangaid trikotaažist ning võrdleb nende omadusi;  3) seostab käsitöölõnga jämedust ja eseme valmimiseks kuluvat aega.</p>	<p><b>5. klass</b>  Kanga kudumise põhimõtte. Kanga liigid: telgedel kootud, silmuskoelised, mittekoatud kangad.</p> <p><b>6. klass</b>  Õmblusniidid, käsitööniidid ja -lõngad. Erinevatest tekstiilmaterjalidest esemete hooldamine.</p>
<p><b>5. Tööliigid</b>  Õpilane:  1) kasutab tekstiileset kaunistades ühe- ja kaherealisi pisteid;  2) seab õmblusmasina töökorda, traageldab ning õmbleb lihtõmblust ja palistust;  3) lõikab välja ja õmbleb valmis lihtsama eseme;  4) mõistab täpsuse vajalikkust õmblemisel ning järgib seda oma töös;  5) heegeldab ja koob põhisilmuseid ning tunneb mustrite ülesmärkimise viise ja tingmärke;  6) heegeldab ja koob lihtsa skeemi järgi.</p>	<p><b>4. klass</b>  <b><u>Tikkimine.</u></b>  Töövahendid ja sobivad materjalid. Tarbe- ja kaunistuspistid. Üherealised ja kaherealised pistid. Mustri kandmine riidele. Töö viimistlemine.  <b><u>Õmblemine.</u></b>  Töövahendid.  Täpsuse vajalikkus õmblustöös.  Õmblemine käsitsi ja õmblusmasinaga.  <b><u>Kudumine.</u></b>  Töövahendid ja sobivad materjalid.  Silmuste loomine.  Parem silmus.  <b><u>Heegeldamine.</u></b>  Töövahendid ja sobivad materjalid.  Põhisilmuste heegeldamine. Edasi-tagasi heegeldamine.</p>
	<p><b>5. klass</b>  <b><u>Õmblemine.</u></b>  Töövahendid. Täpsuse vajalikkus õmblustöös.  Õmblemine käsitsi ja õmblusmasinaga.  Õmblusmasina niiditamine. Lihtõmblus.  Äärestamine. Palistused. Lõike paigutamine riidele, õmblusvarud. Õmblustöö viimistlemine.  <b><u>Kudumine.</u></b>  Töövahendid ja sobivad materjalid. Silmuste loomine. Parem- ja pahempidine silmus.  Ääresilmused. Kudumi lõpetamine. Lihtsa koekirja lugemine. Kudumi viimistlemine ja hooldamine.  <b><u>Tikkimine.</u></b>  Töövahendid ja sobivad materjalid.  Üherealised pistid.  Töö viimistlemine.  <b><u>Heegeldamine.</u></b>  Töövahendid ja sobivad materjalid.  Põhisilmuste heegeldamine Heegelkirjade ülesmärkimise viisid. Skeemi järgi heegeldamine. Ringheegeldamine.</p>

	<p><b>6. klass</b>  <b><u>Heegeldamine.</u></b>  Töövahendid ja sobivad materjalid. Põhisilmuste heegeldamine. Edasi-tagasi heegeldamine. Heegelkirjade ülesmärkimise viisid. Skeemi järgi heegeldamine. Ringheegeldamine. Motiivide heegeldamine ja ühendamine. Heegeldustöö viimistlemine.  <b><u>Tikkimine.</u></b>  Töövahendid ja sobivad materjalid. Tarbe- ja kaunistuspisted.  Üherealised ja kaherealised pisted. Mustri kandmine riidele. Töö viimistlemine.  <b><u>Õmblemine.</u></b>  Töövahendid  Äärestamine.  Palistused.  Lõike paigutamine riidele, õmblusvarud. Õmblustöö viimistlemine.  <b><u>Kudumine.</u></b>  Töövahendid ja sobivad materjalid. Silmuste loomine. Lihtsa koekirja lugemine.  Kudumi viimistlemine ja hooldamine</p>
--	---

## Kodundus

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p><b>1. Toit ja toitumine</b>  Õpilane:  1) teab erinevaid toiduainerühmi ning tunneb neisse kuuluvaid toiduaineid ja nende omadusi,  2) võrdleb pakendiinfo järgi erinevate toiduainete toiteväärtust;  3) teab, mis toiduained riknevad kergesti, ning säilitab toiduaineid sobival viisil;  4) hindab oma toitumisharjumuste vastavust toitumisõpetuse põhitõdedele ning teeb ettepanekuid</p>	<p><b>4. klass</b>  Toiduained ja toitained. Tervisliku toitumise põhitõed. Toidupüramiid.</p>
	<p><b>5. klass</b>  Toiduainerühmade üldiseloostus: teravili ja teraviljasaadused, piim ja piimasaadused, aedvili, liha ja lihasaadused, kala ja kalasaadused, munad, toidurasvad.</p>
	<p><b>6. klass</b>  Toiduainete säilitamine.</p>

tervislikumaks toiduvalikuks.	
<b>2. Töö organiseerimine ja hügieen</b> Õpilane: 1) teadvustab hügieenireeglite järgimise vajadust köögis töötades; 2) koostab koos kaaslastega tööplaani, lepib kokku tööjaotuse, täidab ülesande, hindab rühma töötulemust ja igaühe rolli tulemuse saavutamisel; 3) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ning arvestab teiste arvamust.	<b>4. klass</b> Isikliku hügieeni nõuded köögis töötades. Toidu ohutus. Tööjaotus rühmas, hooliv ja arvestav käitumine.
	<b>5. klass</b> Nõude pesemine käsitsi ja masinaga, köögi korrashoid. Ühistöö kavandamine.
	<b>6. klass</b> Tööde järjekord toitu valmistades. Ühise töö analüüsimine ja hindamine.
<b>3. Toidu valmistamine</b> Õpilane: 1) kasutab mõõtenõusid ja kaalu ning oskab teisedada mahu- ja massiühikuid; 2) valib töövahendid ja seadmed töö eesmärgi järgi ning kasutab neid ohutusnõudeid arvestades; 3) valmistab lihtsamaid tervislikke toite, kasutades levinumaid toiduaineid ning külm- ja kuumtöötlemistehnikaid.	<b>4. klass</b> Retsept. Mõõtühikud. Töövahendid köögis. Ohutushoid. Toiduainete eeltöötlemine ja külmtöötlemine. Võileivad. Kuumtöötlemata magustoidud.
	<b>5. klass</b> Toiduainete kuumtöötlemine. Külmad ja kuumad joogid. Kartulite, munade ja makarontoodete keetmine.
	<b>6. klass</b> Toor- ja segasalatid. Külmad kastmed. Pudrud ja teised teraviljatoidud.
<b>4. Lauakombed</b> Õpilane: 1) katab toidukorra järgi laua, valides ning paigutades sobiva lauapesu, -nõud ja -kaunistused; 2) peab kinni üldtuntud lauakommetest ning hindab laua ja toitude kujundust.	<b>4. klass</b> Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad loominguilised võimalused.
	<b>5. klass</b> Lauapesu, -nõud ja -kaunistused.
	<b>6. klass</b> Sobivate nõude valimine toidu serveerimiseks.
<b>5. Kodu korrashoid</b> Õpilane: 1) teeb korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid; 2) planeerib rõivaste pesemist, kuivatamist ja triikimist hooldusmärkide järgi; 3) näeb kodutööde jaotamises pereliikmete heade suhete eeldust.	<b>4. klass</b> Puhastus- ja korrastustööd. Kodutööde planeerimine ja jaotamine. Töövahendid.
	<b>5. klass</b> Rõivaste pesemine käsitsi ja masinaga. Hooldusmärgid. Triikimine.
	<b>6. klass</b> Jalatsite hooldamine.
<b>6. Tarbijakasvatus</b> Õpilane: 1) teab väljendite „kõlblik kuni ...“ ja „parim enne ...“ tähendust; 2) tunneb jäätmete hoolimatust käitlemisest tulenevaid ohte keskkonnale ning teab enda võimalusi, kuidas aidata kaasa jäätmete keskkonnasäästlikule käitlemisele;	<b>4. klass</b> Tulud ja kulud pere eelarves, taskuraha. Arutelu raha kasutamise ja säästmise üle.
	<b>5. klass</b> Tarbijainfo (pakendiinfo). Teadlik ja säästlik tarbimine.
	<b>6. klass</b> Energia ja vee säästlik tarbimine. Jäätmete sortimine.

<p>3) käitub keskkonnahoidliku tarbijana;  4) oskab valida erinevaid kaupu ja oma valikut põhjendada;  5) analüüsib oma taskuraha kasutamist.</p>	
---	--

## Projektitööd

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>Õpilane:  1) teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena;  2) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;  3) leiab iseseisvalt ja/või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendeid;  4) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste töölaseid arvamusi;  5) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust;  6) väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu</p>	<p><b>4., 5. ja 6. klass</b>  Õpilased saavad valida kahe või enama korraga toimuva valikteema või aineprojekti vahel. Valikteemad ja projektid on nii tehnoloogiaõpetuse ning käsitöö ja kodunduse valdkonnast. Projektitööd kavandatakse iga õppeaasta alguseks tehnoloogia ning käsitöö ja kodunduse õpetaja koostöös. Projektitööd valitakse, pidades silmas kohalikke traditsioone, uudseid ja tavapäraseid töötlemisviise ning teatud teema süvitsi käsitlemise huvi. Projektitöö valdkond moodustab iseseisva terviku, mille puhul ei eeldata õpilastelt teemaga seonduvaid varasemaid oskusi ega teadmisi.</p>

## Tehnoloogiaõpetus

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>Õpilane:  1) mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus;  2) tunneb põhilisi materjale, nende omadusi ning töötlemise viise;  3) disainib ja valmistab lihtsaid tooteid, kasutades selleks sobivaid töövahendeid;  4) tunneb põhilisi materjale, nende omadusi ning töötlemise viise;  5) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;  6) väärtustab ja järgib tööprotsessis väljakujunenud käitumismaneeere.</p>	<p><b>4. klass</b>  Tehnoloogia olemus. Tehnoloogia, indiviid ja ühiskond. Materjalide liigid (puit, metall, plastid jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ja töövahendid (tööriistad ja masinad).</p>
	<p><b>5. klass</b>  Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid (tööriistad ja masinad). Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.</p>
	<p><b>6. klass</b>  Idee ja eskiis. Toote disainimine ja valmistamine erinevatest materjalidest. Levinumad käsi- ja elektrilised tööriistad. Materjalide ühendamine. Viimistluse valik sõltuvalt materjalist ja toote kasutuskeskkonnast. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemise ajal, ohutud töövõtted.</p>

--	--



## Käsitöö ja kodunduse õppesisu ja õpitulemused III kooliastmes

### Õpitulemused ja õppesisu

#### Disain, kavandamine ja rahvakunst

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) arutleb moe muutumise üle;
- 2) valib sobivaid rõivaid, lähtudes nende materjalist, otstarbest, lõikest, stiilist ja enda figuurist;
- 3) märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi esemete ning rõivaste disainis;
- 4) kavandab isikupäraseid esemeid;
- 5) tunneb peamisi eesti rahvuslikke käsitöötavasid;
- 6) kasutab inspiratsiooniallikana etnograafilisi esemeid;
- 7) väärtustab rahvaste kultuuripärandit.

##### Õppesisu

Tekstiilid rõivastuses ja moelooming ajastu vaimu peegeldajana. Moe, isikupära ja proportsiooni põhimõtete arvestamine kavandades. Sobivate lisandite valik stiili kujundades. Ideekavand ja selle vormistamine. Kompositsiooni seaduspärasuste arvestamine käsitööeset kavandades. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tehnikates. Ornamentika.

Sümbolid ja märgid rahvakunstis. Kudumine, heegeldamine ja tikkimine eesti rahvakunstis. Rahvarõivad. Eesti etnograafiline ornament tänapäevase rõivastuse ja esemelise keskkonna kujundamisel. Teiste rahvaste etnograafia inspiratsiooniallikana.

#### Materjalid ja tööliigid

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab keemiliste kiudainete põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist;
- 2) võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele;
- 3) valib ja kombineerib eseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid;
- 4) võtab lõikelehelte lõikeid, valib õpetaja abiga sobiva tehnoloogia ja õmbleb endale rõivaeseme;
- 5) koob kirjalist pinda ning koekirju koeskeemi kasutades, koob ringselt;
- 6) leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid.

##### Õppesisu

Tekstiilkiudained. Keemilised kiud. Tehiskiudude ja sünteetiliste kiudude saamine ning omadused. Tänapäeva käsitöömaterjalid. Mitmesuguste materjalide koos kasutamise võimaluste leidmine.

**Tikkimine.** Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand loominguilise väljendusvahendina. Võimaluse korral tikandi kavandamine ja loomine arvuti abil.

**Õmblemine.** Kanga kuumniiske töötlemine. Rõivaeseme õmblemine. Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri määramine, lõikelehe kasutamine ja lõigete paigutamine riidele. Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine. Õmblustöö viimistlemine.

**Kudumine.** Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Ringselt kudumine. Kirjamine. Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi. Silmuste arvestamine, eseme kudumine ja viimistlemine.

**Heegeldamine.** Tutvumine heegeltehnika võimalustega.

## **Käsitöö organiseerimine**

Õpilane:

- 1) otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist;
- 2) esitleb või eksponeerib oma tööd;
- 3) täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid ning planeerib tööd ajaliselt;
- 4) analüüsib enda loomingu- ja tehnoloogilisi võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks ja hobideks.

## **Õppesisu**

Käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos. Nüüdisaegsed tehnoloogilised võimalused ning uudsed võtted rõivaste ja tarbeesemete valmistamisel. Õmblemise ja käsitööga seotud elukutsed ning võimalused ettevõtluseks.

Töövahendite ja tehnoloogia valik olenevalt materjalist ja valmistatavast esemest.

Töö planeerimine üksi ja rühmas töötades.

Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine.

Elektriliste töövahenditega töötamine ja nende hooldamine kasutusjuhendi järgi.

Oma töö ja selle tulemuse analüüsimine ning hindamine.

Töö esitlemine, võimaluse korral näituse kujundamine ning virtuaalkeskonna kasutamine töö eksponeerimiseks.

## **Toit ja toitumine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust tervisele ning põhiliste makro- ja mikrotoitainete vajalikkust ja allikaid;
- 2) analüüsib toiduainete toiteväärtust, hindab nende kvaliteeti, tunneb toidu erinevaid säilitusviise ning riknemisega seotud riskitegureid;
- 3) analüüsib menüü tervislikkust ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü;
- 4) teab toidu valmistamisel toimuvaid muutusi ning oskab neid teadmisi rakendada;
- 5) võrdleb eri maade rahvustoite ja teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid.

### **Õppesisu**

Makro- ja mikrotoitained, nende vajalikkus ning allikad. Lisaained toiduainetes. Toiduainete toitainelise koostise hinnang.

Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest.

Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad. Toiduallergia ja toidutalumus.

Taimetoitluse ja dieetide mõju organismile. Toitumishäired.

Eestlaste toit ajast aega. Eri rahvaste toitumistraditsioonid ja toiduvalikut mõjutavad tegurid (asukoht, usk jm).

Toiduainete muutused kuumtöötlemisel, toitainete kadu. Mikroorganismid toidus. Toiduainete riknemise põhjused. Hügieeninõuded toiduainete säilitamise korral. Toidu kaudu levivad haigused. Toiduainete säilitamine ja konserveerimine.

## **Toidu valmistamise organiseerimine ja tarbijakasvatus**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) arvestab rühmaülesandeid täites kaasõpilaste arvamusi ja hinnanguid;
- 2) kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid;
- 3) kalkuleerib toidu maksumust;
- 4) hindab enda huve ja sobivust toiduga seotud ametiks või hobidega tegelemiseks;

- 5) tunneb tarbija õigusi ning kohustusi, reklaami mõju ostuotsustele;
- 6) oskab koostada ürituse eelarvet.

### **Õppesisu**

Meeskonna juhtimine. Suurema projekti korraldamine alates menüü koostamisest, kalkulatsioonist ja praktilise töö organiseerimisest kuni tulemuse analüüsimiseni.

Toiduga seonduvad ametid.

Tarbija õigused ja kohustused. Märgistused toodetel. Reklaam ja ostuotsustused. Teadlik ja säästlik majandamine. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs. Kulude planeerimine erijuhtudeks (peod, tähtpäevad jm).

### **Toidu valmistamine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) teab toiduainete kuumtöötlemise viise;
- 2) tunneb peamisi maitseaineid ja roogade maitsestamise võimalusi;
- 3) valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;
- 4) küpsetab tainatooteid ja võrdleb erinevaid kergitusaineid.

### **Õppesisu**

Nüüdisaegsed köögiseadmed, nende kasutamine ja hooldus.

Kuumtöötlemise viisid.

Maitseained ja roogade maitsestamine.

Supid. Liha jaotustükid ja lihatoidud. Kalaroad. Soojad kastmed. Kergitusained ja tainatooted.

Vormiroad ja vokitoidud. Kuumtöödeldud järelroad.

Rahvustoidud.

### **Etikett**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) koostab lähtuvalt ürituse sisust menüü ning kujundab ja katab laua;
- 2) vormistab ja kujundab kutse;
- 3) rõivastub ja käitub ürituse eripära arvestades;
- 4) mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskkonna loomisel.

### **Õppesisu**

Koosviibimiste korraldamine. Kutsed. Erinevate peolaudade kujundamine. Peolaua menüü koostamine Rõivastus ja käitumine vastuvõttudel, koduses peolauas, kohvikus ning restoranis.

### **Kodu korrashoid**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) arutleb ja leiab seoseid kodu sisekujunduse ning seal elavate inimeste vahel;
- 2) tunneb erinevaid kodumasinaid ja oskab neid kasutusjuhendi järgi käsitseda;
- 3) tunneb põhilisi korrastustöid ja -tehnikaid;
- 4) oskab puhastusainete ostmisel ja kasutamisel lugeda kasutusjuhendit ning mõistab seda.

### **Õppesisu**

Erinevad stiilid sisekujunduses. Kodumasinad. Puhastusvahendite ohutu kasutamine. Suurpuhastus.

## **Projektitööd**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendusi;
- 2) organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jaotada tööülesandeid;
- 3) suhtleb projektitöö asjus vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega, et saada teemakohast infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada;
- 4) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust;
- 5) mõistab info kriitilise hindamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega;
- 6) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust;
- 7) väärtustab töötegemist ning analüüsib täidetud ülesandeid ja saadud tagasisidet.

### **Õppesisu**

Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille puhul saavad õpilased vabalt valida õpperühma ja projekti. Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitööd võib lõimida omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste ettevõtmistega.

## **Tehnoloogiaõpetus vahetatud õpperühmades**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) kasutab eseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ning töötlemisviise;
- 2) kasutab ülesannet lahendades ainekirjandust ja teabeallikaid;
- 3) valmistab omanäolisi esemeid, kasutades erinevaid töötlemisvõimalusi;
- 4) esitleb ja analüüsib tehtud tööd;
- 5) väärtustab tehnoloogiliste lahenduste kasutamise eetilistust ning tarbib ressursse keskkonda säästvalt ja jätkusuutlikult;
- 6) õpib leidma tehnilisi lahendusi kodustes korrastus- ja remonditöodes;
- 7) teab tänapäevaseid töömaailma toimimise viise;
- 8) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.

### **Õppesisu**

Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud. Eetilised tõekspidamised tehnoloogia rakendamisel. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia.

Materjalide ja nende töötlemise kohta teabe hankimine kirjandusest ja internetist.

Töömaailm. Leiutamine ja uuenduslikkus, probleemsete ülesannete lahendamine. Võimalusel esemete modelleerimine arvutiga.

Käsi- ja elektrilised tööriistad. Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel tooteks.

Kodused korrastus- ja remonditööd.

Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

**Käsitöö ja kodunduse õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel III  
kooliastmes klassiti**

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p><b>1. Disain ja kavandamine</b> Õpilane: 1) valib sobivaid rõivaid, lähtudes nende materjalist, otstarbest, lõikest, stiilist ja oma figuurist; 2) arutleb moe muutumise üle; 3) märkab originaalseid ja leidlikke lahendusi esemete ning rõivaste disainis; 4) kavandab isikupäraseid esemeid.</p>	<p><b>7. klass</b> Tekstiilid rõivastuses ja sisekujunduses. Rõivastus kui ajastu vaimu peegeldaja - sotsiaalsed märksüsteemid. Moelooming. Komplektide ja kollektsioonide koostamise põhimõtted. Ideekavand ja selle vormistamine. Kompositsiooni seaduspärasuste arvestamine käsitööeset kavandades.</p>
	<p><b>8. klass</b> Moe, isikupära ja proportsiooni põhimõtete arvestamine kavandades. Sobivate lisandite valik stiili kujundades. Ideekavand ja selle vormistamine. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tekstiilitehnoloogiates.</p>
	<p><b>9. klass</b> Ornamentika alused. Ideekavand ja selle vormistamine. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tekstiilitehnoloogiates.</p>
<p><b>2. Rahvakunst</b> Õpilane: 1) tunneb peamisi eesti rahvuslikke käsitöötavasid; 2) kasutab inspiratsiooniallikana etnograafilisi esemeid; 3) näeb rahvaste kultuuripärandit kui väärtust.</p>	<p><b>7. klass</b> Kultuuridevahelised seosed, erinevused ja sarnasused. Mitmekultuuriline keskkond. Sümbolid ja märgid rahvakunstis.</p>
	<p><b>8. klass</b> Kudumine, heegeldamine ja tikkimine eesti rahvakunstis. Rahvarõivad.</p>
	<p><b>9. klass</b> Eesti etnograafiline ornament tänapäevase rõivastuse ja esemelise keskkonna kujundamisel. Teiste rahvaste etnograafia inspiratsiooniallikana.</p>
<p><b>3. Töö organiseerimine</b> Õpilane: 1) arutleb töö ja tehnoloogia muutumise üle ühiskonna arengus; 2) otsib ülesandeid täites abi nüüdisaegsest teabelevist; 3) esitleb või eksponeerib oma tööd; 4) täidab iseseisvalt ja koos teistega endale võetud ülesandeid ning planeerib tööd ajaliselt; 5) analüüsib enda loomingu ja tehnoloogiaalaseid võimeid ning teeb valikuid edasisteks õpinguteks ja hobideks.</p>	<p><b>7. klass</b> Käsitöötehnikate ja tekstiilitööstuse areng ning seda mõjutanud tegurid ajaloos. Nüüdisaegsed tehnoloogilised võimalused ning uudsed võtted rõivaste ja tarbeesemete valmistamisel. Käsitöö väärtustamine tarbekunsti osana või isikupärase eneseväljendusena. Õmblemise ja käsitööga seotud elukutsed ning võimalused ettevõtluseks.</p>
	<p><b>8. klass</b> Töövahendite ja tehnoloogia valik sõltuvalt materjalist ja valmistatavast esemest. Töö planeerimine üksi ja rühmas töötades. Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine. Elektriliste töövahenditega töötamine ja nende hooldamine kasutusjuhendi</p>

	järgi. Iseseisvalt tööjuhendi järgi töötamine.
	<p><b>9. klass</b> Oma töö ja selle tulemuse analüüsimine ning hindamine. Töö esitlemine ja eksponeerimine. Näituse kujundamine ning virtuaalkeskonna kasutamine oma töö eksponeerimiseks.</p>
<p><b>4. Materjalid</b> Õpilane: 1) kirjeldab keemiliste kiudainete põhiomadusi, kasutamist ja hooldamist; 2) võrdleb materjalide valikul nende mõju tervisele; 3) kombineerib oma töös erinevaid materjale.</p>	<p><b>7. klass</b> Tekstiilkiudained. Keemilised kiud. Tehiskiudude ja sünteetiliste kiudude saamine ning omadused.</p>
	<p><b>8. klass</b> Tänapäeva käsitöömaterjalid.</p>
	<p><b>9. klass</b> Mitmesuguste materjalide kooskasutamise võimaluste leidmine.</p>
<p><b>5. Tööliigid</b> Õpilane: 1) valib tööeseme valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid, tehnikaid ja viimistlusvõtteid; 2) võtab lõikelehel lõikeid, valib õpetaja abiga sobiva tehnoloogia ja õmbleb endale rõivaeseme; 3) koob kirjalist pinda ning koekirju koeskeemi kasutades; koob ringselt; 4) leiab loovaid võimalusi kasutada õpitud käsitöötehnikaid.</p>	<p><b>7. klass</b> <b><u>Tikkimine.</u></b> Tutvumine erinevate tikanditega. Tikand loomingulise väljendusvahendina. Sümbolid ja märgid. Võimaluse korral tikandi kavandamine ja loomine arvutiga. <b><u>Heegeldamine.</u></b> Tutvumine heegeltehnika loominguliste võimalustega.</p>
	<p><b><u>Kudumine.</u></b> Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Ringselt kudumine</p>
	<p><b><u>Õmblemine.</u></b> Tekstiilkiudained. Keemilised kiud. Kanga kuumniiske töötlemine. Rõivaeseme õmblemine. Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri määramine, lõikelehe kasutamine ja lõigete paigutamine riidele. Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine.</p>
	<p><b>8. klass</b> <b><u>Kudumine.</u></b> Silmuste kahandamine ja kasvatamine. Ringselt kudumine. Kirjamine. Erinevate koekirjade kudumine skeemi järgi. Silmuste arvestamine, eseme kudumine ja viimistlemine. Ideekavand ja selle vormistamine. Ornamentika alused. Tekstiileseme kavandamine ja kaunistamisviisid erinevates tekstiilitehnoloogiates. <b><u>Heegeldamine.</u></b> Tutvumine heegeltehnika loominguliste võimalustega.</p>

	<p>Töövahendite ja tehnoloogia valik sõltuvalt materjalist ja valmistatavast esemest. Töö planeerimine üksi ja rühmas töötades. Vajaliku teabe hankimine tänapäeva teabelevist, selle analüüs ja kasutamine.</p> <p>Oma töö ja selle tulemuse analüüsimine ning hindamine.</p> <p>Töö esitlemine ja eksponeerimine.</p> <p>Näituse kujundamine ning virtuaalkeskkonna kasutamine oma töö eksponeerimiseks Meeskonna juhtimine.</p> <p><b><u>Tikkimine.</u></b> eesti rahvakunstis. Rahvarõivad. Eesti etnograafiline ornament tänapäevase rõivastuse ja esemelise keskkonna kujundamisel. Võimaluse korral tikandi kavandamine ja loomine arvutiga.</p> <p><b><u>Õmblemine.</u></b> Rõivaeseme õmblemine. Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri määramine, lõikelehe kasutamine ja lõigete paigutamine riidele. Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine. Esemee õmblemise tehnoloogilise järjekorra määramine.</p>
	<p><b>9. klass</b></p> <p><b><u>Õmblemine.</u></b> Kanga kuumniiske töötlemine.</p> <p>Rõivaeseme õmblemine. Mõõtude võtmine, rõiva suurusnumbri määramine, lõikelehe kasutamine ja lõigete paigutamine riidele. Valitud rõivaeseme õmblemiseks sobivate tehnoloogiliste võtete kasutamine. Esemee õmblemise tehnoloogilise järjekorra määramine. Õmblustöö viimistlemine.</p>

## Kodundus

<b>Õpitulemused III kooliastme lõpuks</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</b>
<p><b>1. Toit ja toitumine</b> Õpilane:</p> <p>1) teab mitmekülgse toiduvaliku tähtsust oma tervisele ning põhiliste makro- ja mikro-toitainete vajalikkust ja allikaid;</p> <p>2) analüüsib toiduainete toiteväärtust, hindab nende kvaliteeti, tunneb toidu erinevaid säilitus-viise ning riknemisega seotud riskitegureid;</p> <p>3) analüüsib menüü tervislikkust ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü;</p> <p>4) teab toidu valmistamisel toimuvaid muutusi ning oskab neid teadmisi rakendada;</p> <p>5) võrdleb erinevate maade rahvustoite ja teab toitumistavasid mõjutavaid tegureid.</p>	<p><b>7. klass</b> Makro- ja mikrotoitained, nende vajalikkus ning allikad. Lisained toiduainetes. Toiduainete toitainelise koostise hinnang. Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest. Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad.</p>
	<p><b>8. klass</b> Toitumisteave meedias -analüüs ja hinnangud. Toiduallergia ja toidutalumatus. Taimetoitluse ja dieetide mõju organismile. Toitumishäired. Eestlaste toit läbi aegade. Eri rahvaste toitumistraditsioonid ja toiduvalikut mõjutavad tegurid (asukoht, usk jm).</p>
	<p><b>9. klass</b> Toiduainete muutused kuumtöötlemisel, toitainete kadu. Mikroorganismid toidus. Toiduainete riknemise põhjused. Hügieeninõuded toiduainete säilitamise korral. Toidu kaudu levivad haigused. Toiduainete säilitamine ja konservimine.</p>
<p><b>2. Töö organiseerimine</b> Õpilane:</p> <p>1) arvestab rühmaülesandeid täites kaasõpilaste arvamusi ja hinnanguid;</p> <p>2) kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid;</p> <p>3) kalkuleerib toidu maksumust;</p> <p>4) hindab enda huve ja sobivust toiduga seotud elukutseteks või hobideks.</p>	<p><b>7. klass</b> Toiduga seonduvad ametid.</p>
	<p><b>8. klass</b> Toiduga seonduvad ametid.</p>
	<p><b>9. klass</b> Meeskonna juhtimine. Suurema projekti korraldamine alates menüü koostamisest, kalkulatsioonist ja praktilise töö organiseerimisest kuni tulemuse analüüsimiseni.</p>
<p><b>3. Toidu valmistamine</b> Õpilane:</p> <p>1) teab toiduainete kuumtöötlemise viise;</p> <p>2) tunneb peamisi maitseaineid ja roogade maitsestamise võimalusi;</p> <p>3) valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;</p> <p>4) küpsetab tainatooteid ja võrdleb erinevaid kergitusaineid.</p>	<p><b>7. klass</b> Nüüdisaegsed köögiseadmed, nende kasutamine ja hooldus. Kuumtöötlemise viisid. Maitseained ja roogade maitsestamine. Supid. Liha jaotustükid ja lihatoidud.</p>
	<p><b>8. klass</b> Kalaroad. Soojad kastmed. Kergitusained ja tainatooteid. Vormiroad ja vokitoidud.</p>
	<p><b>9. klass</b> Kuumtöödeldud järeiroad. Rahvustoidud.</p>
<p><b>4. Etikett</b> Õpilane:</p> <p>1) koostab lähtuvalt ürituse sisust menüü ning kujundab ja katab laua;</p> <p>2) kujundab kutse ja leiab loomingulisi võimalusi kingituse pakkimiseks;</p>	<p><b>7. klass</b> Koosviibimiste korraldamine. Kutsed ja kingitused. Ideede ja võimaluste leidmine erinevate peolaudade kujundamiseks.</p>
	<p><b>8. klass</b> Peolaua menüü koostamine.</p>



3) rõivastub ja käitub ürituse iseloomu kohaselt; 4) mõistab lauakommete tähtsust meeldiva suhtluskeskkonna loomisel.	<b>9. klass</b> Rõivastus ja käitumine vastuvõttudel, kodus peolauas, kohvikus ning restoranis.
<b>5. Kodu korrashoid</b> Õpilane: 1) arutleb ja leiab seoseid kodu sisekujunduse ning seal elavate inimeste vahel; 2) tunneb erinevaid kodumasinaid, oskab võrrelda nende erinevaid parameetreid ja käsitseda neid kasutusjuhendi järgi; 3) tunneb põhilisi korrastustöid ja -tehnikaid ning oskab materjali omaduste ja määrdumise järgi leida sobiva puhastusvahendi ning -viisi; 4) teab puhastusainete pH-taseme ja otstarbe seoseid.	<b>7. klass</b> Erinevad stiilid sisekujunduses. Toataimede hooldamine.
	<b>8. klass</b> Kodumasinad.
	<b>9. klass</b> Olmekeemia. Puhastusvahendid, nende omadused ja ohutus. Suurpuhastus.
<b>6. Tarbijakasvatus</b> Õpilane: 1) tunneb tarbija õigusi ning kohustusi; 2) analüüsib reklaamide mõju ostmisele; 3) oskab koostada leibkonna eelarvet; 4) planeerib majanduskulusid eelarve järgi.	<b>7. klass</b> Tarbija õigused ja kohustused. Märgistused toodetel.
	<b>8. klass</b> Ostuotsustuste mõjutamine, reklaami mõju. Teadlik ja säästlik majandamine.
	<b>9. klass</b> Leibkonna eelarve, tulude ja kulude tasakaal. Laenud. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs. Kulude planeerimine erijuhtudeks (peod, tähtpäevad jm).

## Projektitööd

<b>Õpitulemused III kooliastme lõpuks</b>	<b>Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti</b>
Õpilane: 1) teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena; 2) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides; 3) leiab iseseisvalt ja/või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendeid; 4) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste tööalaseid arvamusi; 5) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust; 6) väärtustab töö tegemist ning analüüsib töö kulgu	<b>7., 8. ja 9. klass</b> Õpilased saavad valida kahe või enama korraga toimuva valikteema või aineprojekti vahel. Valikteemad ja projektid on nii tehnoloogiaõpetuse ning käsitöö ja kodunduse valdkonnast. Projektitööd kavandatakse iga õppeaasta alguseks tehnoloogia ning käsitöö ja kodunduse õpetaja koostöös. Projektitööd valitakse, pidades silmas kohalikke traditsioone, uudseid ja tavapäraseid töötlemisviise ning teatud teema süvitsi käsitlemise huvi. Projektitöö valdkond moodustab iseseisva terviku, mille puhul ei eeldata õpilastelt temaga seonduvaid varasemaid oskusi ega teadmisi.

## Tehnoloogiaõpetus

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<p>Õpilane:</p> <p>1) väärtustab tehnoloogia eetilisust ning tarbib ressursse keskkonda säästvalt ja jätkusuutlikult;</p> <p>2) kasutab ülesannet lahendades ainekirjandust ja teabeallikaid;</p> <p>3) valib toote valmistamiseks sobivaid materjale, töövahendeid ning töötlemisviise;</p> <p>4) õpib leidma tehnilist lahendust kodustele korrastus- ja remonditöödele;</p> <p>5) teab töömaailma tänapäevaseid toimimise viise;</p> <p>6) valmistab omanäolisi tooteid, kasutades erinevaid töötlemisvõimalusi;</p> <p>7) esitleb ja analüüsib tehtud tööd;</p> <p>8) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.</p>	<p><b>7. klass</b></p> <p>Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud. Eetilised tõekspidamised tehnoloogia rakendamisel. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia. Materjalide ja nende töötlemise teabe hankimine kirjandusest ja internetist. Töömaailm. Leiutamine ja uuenduslikkus, probleemsete ülesannete lahendamine. Võimaluse korral toodete disainimine arvutiga.</p>
	<p><b>8. klass</b></p> <p>Käsi- ja elektrilised tööriistad. Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel tooteks. Kodused korrastus- ja remonditööd. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.</p> <p>-----</p> <p>----</p>
	<p><b>9. klass</b></p> <p>Leppelisused ja tähised tehnilistel joonistel. Ristlõiked ja lõiked. Koostejoonis. Ehitusjoonised. Probleemülesannete lahendamine.</p>

## Tehnoloogiaõpetuse õppesisu ja õpitulemused II kooliastmes

### Õpitulemused ja õppesisu

#### Tehnoloogia igapäevaelus

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) peab tähtsaks tehnoloogilist kirjaoskust igapäevaelus;
- 2) seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainete ja eluvaldkondadega;
- 3) võrdleb erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid;
- 4) kirjeldab ratta ja energia kasutamist ajaloos ning nüüdisajal;
- 5) kirjeldab inimtegevuse ja tehnoloogia mõju keskkonnale;
- 6) valmistab töötavaid mudeleid praktilise tööna.

##### Õppesisu

Tehnoloogia olemus. Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus. Tehnoloogia ja teadused. Tehnoloogia, inimene ja keskkond. Transpordivahendid. Energiaallikad.

#### Disain ja joonestamine

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab joonte tähendust joonisel, oskab joonestada jõukohast tehnilist joonist ning seda esitleda;
- 2) koostab kolmvaate lihtsast detailist;
- 3) teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente;
- 4) disainib lihtsaid esemeid, kasutades selleks ettenähtud materjale;
- 5) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;
- 6) osaleb õpilaspäraselt uudse tehnoloogilise protsessi loomises, mis on seotud materjalide valiku ja otstarbeka töötlusviisi leidmisega;
- 7) mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus.

### **Õppesisu**

Eskiis. Lihtsa eseme kavandamine. Tehniline joonis. Jooned ja nende tähendused. Mõõtmed ja mõõtkava. Piltkujutis ja vaated. Lihtsa mõõtmestatud tehnilise joonise koostamine ja selle esitlemine.

Disain. Disaini elemendid. Eseme viimistlemine. Probleemide lahendamine.

Insenerid ja leiutamine.

### **Materjalid ja nende töötlemine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise;
- 2) valib ja kasutab eesmärgipäraselt erinevaid töötlusviise, töövahendeid ja materjale;
- 3) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;
- 4) valmistab mitmesuguseid lihtsaid esemeid (sh mänguasju);
- 5) kasutab õppetöös puur- ja treipinki;
- 6) analüüsib ja hindab loodud eset, sh esteetilisest ja rakenduslikust küljest;
- 7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;
- 8) väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid töövõtteid;
- 9) kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.

### **Õppesisu**

Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused. Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid (tööriistad ja masinad). Levinumad käsi- ja elektrilisedööriistad. Puur- ja puidutreipink. Materjalide liited. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

### **Projektitööd II kooliastmes**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendeid;
- 2) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust;
- 3) teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistööde osalisena;
- 4) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;
- 5) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust;
- 6) teeb võimetekohase projekti ning analüüsib saadud tagasisidet.

### **Õppesisu**

Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille puhul saavad õpilased vabalt valida õpperühma ja projekti. Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitööd võib lõimida omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste ettevõtmistega.

## Kodundus vahetatud õpperühmades

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite;
- 2) teeb põhilisi korrastustöid, kasutades sobivaid töövahendeid;
- 3) teadvustab hügieenireeglite järgimise vajadust köögis töötades;
- 4) teab ja väärtustab tervisliku toitumise põhiluseid;
- 5) katab lauda ning peab kinni üldtuntud lauakommetest;
- 6) teab jäätmete käsitlemise ja keskkonnanahoiu põhilisi nõudeid.

### Õppesisu

Toiduained ja toitained. Tervisliku toitumise põhitõed. Toiduainete säilitamine.

Hügieeninõuded köögis töötades. Jäätmete sortimine.

Retsepti kasutamine, mõõtühikud.

Toiduainete eeltöötlemine, külm- ja kuumtöötlemine.

Võileibade ja salatite valmistamine. Makaroniroad ja pudrud. Magustoidud.

Külmad ja kuumad joogid.

Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad võimalused.

Puhastus- ja korrastustööd. Rõivaste ja jalanõude hooldamine.

Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Teadlik ja säästlik tarbimine.

## Tehnoloogiaõpetuse õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel II kooliastmes klassiti

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<b>1. Tehnoloogia igapäevaelus</b> Õpilane: 1) mõistab tehnoloogia olemust ja väärtustab tehnoloogilise kirjaoskuse vajalikkust igapäevaelus; 2) toob näiteid süsteemide, protsesside ja ressursside kohta; 3) loob seoseid tehnoloogia arengu ja teadussaavutuste vahel; 4) seostab tehnoloogiaõpetust teiste õppeainetega ja eluvaldkondadega; 5) iseloomustab ja võrdleb erinevaid transpordivahendeid ning energiaallikaid; 6) kirjeldab ratta ja energia kasutamist ajaloo ning nüüdisajal; 7) kirjeldab inimtegevuse ja tehnoloogia mõju keskkonnale; 8) valmistab töötavaid mudeleid praktilise tööna; 9) kirjeldab tehniliste seadmete ja tehnika arenguloo kujunemist ning selle olulisemaid saavutusi.	<b>4. klass</b> Tehnoloogia olemus. Tehnoloogiline kirjaoskus ja selle vajalikkus. Süsteemid, protsessid ja ressursid. <b>5. klass</b> Tehnoloogia ja teadused. Tehnoloogia, indiviid ja keskkond. <b>6. klass</b> Struktuurid ja konstruktsioonid. Transpordivahendid. Energiaallikad.
<b>2. Disain ja joonestamine</b> Õpilane: 1) selgitab joonte tähendust joonisel, oskab joonestada jõukohast tehnilist joonist ning seda esitleda;	<b>4. klass</b> Eskiis. Lihtsa toote kavandamine. Tehniline joonis. Jooned ja nende tähendused. Mõõtmed ja mõõtkava. Piltkujutis ja vaated.

<p>2) koostab kolmvaate lihtsast detailist;  3) teab ja kasutab õpiülesannetes disaini elemente;  4) disainib lihtsaid tooteid, kasutades selleks ettenähtud materjale;  5) märkab probleeme ja pakub neile omanäolisi lahendusi;  6) osaleb õpilasepäraselt uudse tehnoloogilise protsessi loomises, mis on seotud materjalide valiku ja otstarbeka töötlusviisi leidmisega;  7) mõistab leiutiste osatähtsust tehnoloogia arengus, teab inseneri elukutse iseärasust ja leiutajate olulisemaid saavutusi.</p>	<p><b>5. klass</b>  Lihtsa mõõtmestatud tehnilise joonise koostamine ja selle esitlemine.</p>
<p><b>3. Materjalid ja nende töötlemine</b>  Õpilane:  1) tunneb põhilisi materjale, nende olulisemaid omadusi ja töötlemise viise;  2) valib ja kasutab eesmärgipäraselt erinevaid töötlusviise, töövahendeid ja materjale;  3) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;  4) valmistab mitmesuguseid lihtsaid tooteid (sh mänguasju);  5) kasutab õppetöös puur- ja treipinki;  6) analüüsib ja hindab loodud toodet, sh esteetilisest ja rakenduslikust küljest;  7) annab tehtud ülesande või toote kvaliteedile oma hinnangu;  8) mõistab ja arvestab kaaslaste erinevaid tööoskusi;  9) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid;  10) väärtustab ja kasutab tervisele ohutuid tööviise;  11) kasutab materjale säästlikult ning leiab võimalusi nende korduskasutuseks.</p>	<p><b>4. klass</b>  Materjalide liigid (puit, metall, plastid, elektroonika komponendid jne) ja nende omadused.  Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.</p>
<p><b>4. Projektitööd</b>  Õpilane:  1) teadvustab end rühmatöö, projektitöö ja teiste ühistöös toimuvate tegevuste liikmena;  2) osaleb aktiivselt erinevates koostöö- ja suhtlusvormides;  3) leiab iseseisvalt ja/või koostöös teistega ülesannete ning probleemide lahendusi;  4) valmistab üksi või koostöös teistega ülesande või projekti lahenduse;  5) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste tööalaseid arvamusi;  6) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust;  7) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet.</p>	<p><b>5. klass</b>  Materjalide töötlemise viisid (märkimine, saagimine jne) ning töövahendid (tööriistad ja masinad).  Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.</p>
	<p><b>6. klass</b>  Levinumad käsi- ja elektrilised tööriistad. Puur- ja treipink. Materjalide liited. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.</p>
	<p><b>4., klass</b>  <b>5. klass</b>  <b>6. klass</b>  Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Projektitööd võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka tehnoloogiaõpetusest. Projektitööd kavandatakse iga õppeaasta alguseks tehnoloogia ning käsitöö ja kodunduse õpetaja koostöös. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.</p>

<p><b>5. Kodundus</b>  <b>Õpilane:</b>  1) teab ja väärtustab tervisliku toitumise põhialuseid;  2) tunneb põhilisi toiduaineid ja nende omadusi ning valmistab lihtsamaid toite;  3) teadvustab hügieenireeglite järgimise vajadust köögis töötades;  4) teeb põhilisi korrastustöid, kasutades selleks sobivaid töövahendeid;  5) katab lauda ning peab kinni üldtuntud lauakommetest;  6) teab jäätmete käsitlemise ja keskkonnahoiu põhilisi nõudeid.</p>	<p><b>4. klass</b>  Toiduained ja toitained. Tervisliku toitumise põhitõed. Toiduainete säilitamine. Hügieeninõuded köögis töötades. Jäätmete sortimine. Retsepti kasutamine, mõõtühikud. Toiduainete eeltöötlemine, külm- ja kuumtöötlemine. Võileibade ja salatite valmistamine.</p> <p><b>6. klass</b>  Makaroniroad ja pudrud. Magustoidud. Külmad ja kuumad joogid. Lauakombed ning lauakatmise tavad ja erinevad võimalused. Puhastus- ja korrastustööd. Rõivaste ja jalanõude hooldamine. Tarbijainfo (pakendiinfo, kasutusjuhend jm). Teadlik ja säästlik tarbimine.</p>
---	--

## Tehnoloogiaõpetuse õppesisu ja õpitulemused III kooliastmes

### Õpitulemused ja õppesisu

#### Tehnoloogia igapäevaelus

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse mõju loodusele ning keskkonnale;
- 2) mõistab enda osalust tehnoloogilistes protsessides;
- 3) kasutab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, tunneb nende ohutut käsitlemist;
- 4) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib neid säästvalt ja jätkusuutlikult;
- 5) oskab tegevust planeerida ning teab oma eelistusi eneseteostuseks sobiva elukutse/ameti valikul;
- 6) teadvustab tehnoloogia ja inimese vastastikust mõju.

##### Õppesisu

Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud. Eetilised tõekspidamised tehnoloogiliste võimaluste rakendamisel.

Ressursside säästlik tarbimine. Töömaailm ja töö planeerimine. Tooraine ja tootmine.

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia. Tehnoloogilise maailma tulevikuperspektiivid.

#### Disain ja joonestamine

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) planeerib ülesande ja kavandab eseme ning esitleb seda võimaluse korral IKT vahenditega;
- 2) lahendab probleemülesandeid;
- 3) teab ja kasutab erinevaid esemete viimistlemise võimalusi;
- 4) teab pinnakatete omadusi ja kasutamisevõimalusi;

- 5) arvestab ergonoomika põhireegleid ning oskab neid töös rakendada;
- 6) loeb skeeme, lihtsat kooste- ja ehitusjoonist;
- 7) joonestab jõukohast tehnilist joonist, vormistab ja esitleb joonist või skeemi.

### **Õppesisu**

Leiutamine ja uuenduslikkus. Tehnilist taipu arendavate ja probleemülesannete lahendamine Viimistlemine ja pinnakatted. Ergonoomia. Esemel modelleerimine arvuti abil. Joonise vormistamine ja esitlemine. Skeemid. Leppemärgid ja tähised tehnilistel joonistel. Ristlõiked ja lõiked. Koostejoonis. Ehitusjoonised.

### **Materjalid ja nende töötlemine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) leiab teavet materjalide, nende omaduste ja töötlemise kohta, hangib ainealast teavet kirjandusest ja internetist ning kasutab seda;
- 2) võrdleb materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi;
- 3) kasutab eset valmistades mitmesuguseid töövahendeid, võimaluse korral CNC-tööpink, valib sobivaima töötlusviisi;
- 4) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme;
- 5) valmistab omanõolisi esemeid, tunneb ja kasutab erinevaid liiteid;
- 6) kujundab positiivseid väärtushinnanguid ja kõlbelisi tööharjumusi;
- 7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, kasutab ohutult masinaid ning töövahendeid.

### **Õppesisu**

Materjalide ja nende töötlemise kohta teabe hankimise võimalused kirjandusest ning internetist Tänapäevased materjalide töötlemise viisid.

Käsi- ja elektrilised tööriistad. Masinad ja mehhanismid.

IT vahendite/ arvuti ja materjalide töötlemise ühildamise võimalused (CNC-tööpingid).

Optimaalse töötlusviisi valimine. Erinevate liidete kasutamine. Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel esemeks.

Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.

### **Projektitööd III kooliastmes**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) leiab üksi või koostöös teistega ülesannetele ning probleemidele lahendeid;
- 2) osaleb paindlikult ühistöös, tööülesannete jaotamisel ja ajakava planeerimisel;
- 3) suhtleb projektitöös vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega, et saada tarvilikku infot;
- 4) suhtub kaaslastesse heatahtlikult ja arvestab teiste arvamust;
- 5) mõistab info kriitilise hindamise ja tõlgendamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega;
- 6) kujundab, esitleb ja põhjendab oma arvamust;
- 7) teeb võimetekohase projekti ning analüüsib üksikuid ülesandeid ja saadud tagasisidet.

### **Õppesisu**

Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille puhul saavad õpilased vabalt valida õpperühma ja projekti. Projektid võivad olla nii tehnoloogiaõpetuse, käsitöö kui ka kodunduse valdkonnast. Projektitööd võib lõimida omavahel, teiste õppeainete ja klassidevaheliste projektidega ning ülekooliliste ja pikemaajaliste koolidevaheliste ettevõtmistega.

## Kodundus vahetatud õpperühmades

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid;
- 2) teeb tervislikke toiduvalikuid ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü;
- 3) valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;
- 4) kalkuleerib toidu maksumust;
- 5) käitub teadliku tarbijana.

### Õppesisu

Toiduainete toitainelise koostise hinnang. Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest. Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad.

Aedviljatoidud ja supid. Kala- ja lihatoidud. Küpsetised ja vormiroad.

Käitumine peolauas, kohvikus, restoranis.

Puhastusvahendid ja nende omadused.

Kodumasinad. Hooldusmärgid.

Tarbija õigused ja kohustused.

## Tehnoloogiaõpetuse õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel III kooliastmes klassiti

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<b>1. Tehnoloogia igapäevaelus</b> Õpilane: 1) kirjeldab ja analüüsib inimtegevuse mõju loodusele ning keskkonnale; 2) mõistab iseenda osaluse olulisust tehnoloogilistes protsessides tulevikus ja vastutust nende eetilise kujundamise eest; 3) kasutab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid, teab nende seadmete üldist tööpõhimõtet ning ohutut käsitlemist; 4) teab mõningaid põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia kasutusvõimalusi; 5) teadvustab ressursside piiratud hulka ning tarbib ressursse säästvalt ja jätkusuutlikult; 6) oskab oma tegevust planeerida, orienteerub töömaailmas ja teab oma eelistusi eneseteostuseks sobiva elukutse/ameti valikul; 7) iseloomustab tänapäevast tootmisprotsessi, kirjeldab selle toimimist ning terviklikkust; 8) teadvustab tehnoloogia ja inimese vastastikust mõju ning analüüsib tehnoloogia uuenduslikke arenguväljavaateid.	<b>7. klass</b> Tehnoloogia analüüsimine: positiivsed ja negatiivsed mõjud. Eetilised tõekspidamised tehnoloogia rakendamisel. <b>8. klass</b> Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia. Põllumajandus-, meditsiini- ja biotehnoloogia. <b>9. klass</b> Ressursside säästlik tarbimine. Töömaailm ja töö planeerimine. Tooraine ja tootmine. Tehnoloogilise maailma tulevikuperspektiivid.
<b>2. Disain ja joonestamine</b> Õpilane: 1) planeerib ülesande ja disainib toote ning esitleb seda võimaluse korral arvutiga; 2) lahendab probleemülesandeid,	<b>7. klass</b> Leiutamine ja uuenduslikkus. Tehnilist taipu arendavate ülesannete lahendamine. Viimistlemine ja pinnakatted.



<p>3) teab ja kasutab toodete erinevaid viimistluse võimalusi;</p> <p>4) teab ja kasutab pinnakatete omadusi ja kasutusvõimalusi;</p> <p>5) arvestab ergonoomia ja ornamentika põhireegleid ning oskab neid töös rakendada;</p> <p>6) loeb skeeme, lihtsat kooste- ja ehitusjoonist;</p> <p>7) joonestab jõukohast tehnilist joonist, vormistab ja esitleb joonist või skeemi.</p>	<p><b>8. klass</b></p> <p>Ergonoomia. Ornamentika. Toodete disainimine arvutiga. Joonise vormistamine ja esitlemine. Skeemid. Probleemülesannete lahendamine.</p>
<p><b>3. Materjalid ja nende töötlemine</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>1) leiab teavet materjalide, nende omaduste ja töötlemise kohta, hangib ja kasutab ainealast teavet kirjandusest ning internetist;</p> <p>2) analüüsib materjalide omadusi, töötlemise viise ning kasutamise võimalusi, sünteesib uusi teadmisi;</p> <p>3) kasutab toodet valmistades mitmesuguseid töövahendeid, võimaluse korral CNC-tööpink, valib sobivaima töötlusviisi;</p> <p>4) tunneb ja kasutab töötlemisel masinaid ning mehhanisme;</p> <p>5) valmistab omanäolisi tooteid, tunneb ja kasutab mitmeid liitevõimalusi;</p> <p>6) kujundab välja oma positiivsed väärtushinnangud ja kõlbelised tööharjumused;</p> <p>7) teadvustab ning järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, kasutab ohutult masinaid ning töövahendeid.</p>	<p><b>9. klass</b></p> <p>Leppelisused ja tähised tehnilistel joonistel. Ristlõiked ja lõiked. Koostejoonis. Ehitusjoonised. Probleemülesannete lahendamine.</p>
<p><b>4. Projektitööd</b></p> <p>Õpilane:</p> <p>1) organiseerib paindlikult ühistööd, planeerib ajakava ja oskab jaotada tööülesandeid;</p> <p>2) teeb ülesandeid täites aktiivselt koostööd kaasõpilastega;</p> <p>3) suhtleb töö asjus vajaduse korral kooliväliste institutsioonidega (nt meili teel jne), et saada vajalikku infot, seda analüüsida, kriitiliselt hinnata ja tõlgendada;</p> <p>4) valmistab üksi või koostöös teistega ülesandele või projektile lahenduse;</p> <p>5) väärtustab töö tegemist, sh selle uurimist ja omandatud tagasisidet;</p> <p>6) mõistab info kriitilise hindamise vajalikkust ning kasutab infot kooskõlas kehtivate seaduste ja normidega.</p>	<p><b>7. klass</b></p> <p>Materjalide ja nende töötlemise kohta teabe hankimise võimalused kirjandusest ning internetist. Tänapäevased materjalide töötlemise viisid. Käsi- ja elektrilised tööriistad. Masinad ja mehhanismid.</p> <p><b>8. klass</b></p> <p>Arvuti ja materjalide töötlemise ühildamise võimalused (CNC-tööpingid). Optimaalse töötlusviisi valimine. Toodete liitevõimaluste kasutamine.</p> <p><b>9. klass</b></p> <p>Nüüdisaegsed võimalused materjalide töötlemisel ja detailide ühendamisel tooteks. Tervisekaitse- ja tööohutusnõuded töötlemises, ohutud töövõtted.</p> <p><b>7. klass</b></p> <p><b>8. klass</b></p> <p><b>9. klass</b></p> <p>Igal õppeaastal on ainekavas üks õppeosa, mille korral õpilased saavad vabalt valida õpperühma. Projektitööd võivad olla nii käsitööst, kodundusest kui ka tehnoloogiaõpetusest. Projektitööd kavandatakse iga õppeaasta alguseks tehnoloogia ning käsitöö ja kodunduse õpetaja koostöös. Õpilane saab valida kahe samaaegse teema vahel. Valikteemad võivad olla nt ehistööd, mudelism jne.</p>

<p><b>5. Kodundus</b>  <b>Õpilane:</b>  1) teeb tervislikke toiduvalikuid ning koostab tasakaalustatud ja mitmekülgse menüü;  2) kasutab menüüd koostades ainekirjandust ja teabeallikaid;  3) valmistab retsepti kasutades erinevaid kuumi ja külmi roogi;  4) kalkuleerib toidu maksumust;  5) tuleb toime koduse majapidamise ja pere eelarvega ning käitub teadliku tarbijana.</p>	<p><b>7. klass</b>  Toiduainete toitainelise koostise hinnang. Mitmekülgse ja tasakaalustatud päevamenüü koostamine lähtuvalt toitumissoovitustest. Internetipõhised tervisliku toitumise keskkonnad. Toitumisteave meedias - analüüs ja hinnangud. Aedviljatoidud ja supid. Kala- ja lihatoitud.</p>
	<p><b>8. klass</b>  Küpsetised ja vormiroad. Käitumine peolauas, kohvikus, restoranis. Puhastusvahendid ja nende omadused. Kodumasinad. Ruumide kujundamine, mööbel ja kunst kodus. Looduslikud ja sünteetilised tekstiilmaterjalid, nende valiku ning sobivuse põhimõtted rõivastuses ja sisekujunduses. Hooldusmärgid. Tarbija õigused ja kohustused. Kokkuhoiuvõimalused ja kulude analüüs.</p>

## Ainevaldkond „Kehaline kasvatus“

### 1. Kehakultuuripädevus

Kehalise kasvatus õpetamise eesmärgiks põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane kehakultuuripädevus: suutlikkus väärtustada kehalist aktiivsust ja tervislikku eluviisi elustiili osana; oskus anda hinnangut kehalisele vormisolekule, valmisolek harrastada sobivat spordiala või liikumisviisi; suutlikkus suhtuda sallivalt kaaslastesse, järgida ausa mängu reegleid ning väärtustada koostööd sportimisel ja liikumisel.

Kehalise kasvatus õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust oma tervisele ja töövõimele ning regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust;
- 2) soovib olla terve ja rühikas;
- 3) valdab põhiteadmisi ja -oskusi, et harrastada liikumist iseseisvalt sise- ja välistingimustes;
- 4) liigub/spordib ohutus- ja hügieeninõudeid järgides ning teab, kuidas käituda sportimisel juhtuda võivates ohuolukordades;
- 5) tunneb liikumisest/sportimisest rõõmu ning on valmis uusi liikumisoskusi õppima ja liikumist iseseisvalt harrastama;
- 6) tunneb ausa mängu põhimõtteid, on koostöövalmis ning liigub/spordib oma kaaslaste austades, kokkulepitud reegleid/võistlusmäärusi järgides ja keskkonda hoides;
- 7) omandab põhikooli ainekavasse kuuluvate spordialade/liikumisviiside tehnika;
- 8) jälgib oma kehalist vormisolekut, teab, kuidas parandada töövõimet regulaarse treeninguga;
- 9) tunneb huvi Eestis ning maailmas toimuvate spordi-, liikumis- ja tantsuürituste vastu;
- 10) väärtustab Eesti tantsupidude traditsiooni.

### 2. Ainevaldkonna kirjeldus

Ainevaldkonda kuuluv kehaline kasvatus toetab õpilasi tervist väärtustava eluviisi kujundamisel, loob aluse õpilaste iseseisvale liikumisharrastusele, soodustab huvi spordi- ja tantsusündmuste vastu, innustab võistlusi ja üritusi jälgima ning neis osalema. Kehaline kasvatus toetab õpilase nii kehalist/liigutuslikku kui ka kõlbelist, sotsiaalset ja esteetilist arengut ning tema kujunemist terviklikuks isiksuseks.

Kehalises kasvatuses juhitakse õpilast kehalist vormisolekut jälgima ning seda regulaarselt harjutades ning uusi (sh iseseisvalt omandatud) teadmisi ja oskusi hankides parandama. Keskkonda hoidev, kaaslaste austav, koostööd ning ausa mängu põhimõtteid väärtustav liikumine ja sportimine toetavad õpilaste sotsiaalset ning kõlbelist arengut.

Kehalises kasvatuses lähtutakse vajadusest toetada õpilaste kujunemist hea tervise ja töövõimega isiksusteks. Kehalise kasvatus tundides omandatud teadmised, oskused ja kogemused soodustavad õpilaste mitmekülgset arengut ning võimaldavad neil leida endale jõukohane, turvaline ja tervislik liikumisharrastus.

Põhialadena kuuluvad põhikooli kehalise kasvatus ainekavva kuus spordiala: võimlemine, kergejõustik (I kooliastme õpitulemustes ja õppesisus esitatud põhiliikumisviisidena jooks, hüpped ja visked), liikumis- ja sportmängud (korv-, võrk- ja jalgpall – koolil on kohustus õpetada neist kahte), tantsuline liikumine, talialad (suusatamine ja uisutamine – koolil on

kohustus õpetada neist ühte) ning orienteerumine. I või II kooliastmes läbivad õpilased ujumise algõpetuse kursuse. Teadmisi spordist ja liikumisest/sportimisest edastatakse kehalise kasvatus tundides praktilises tegevuses ja/või õpilasi iseseisvale (tunnivälisele) õppele suunates.

Kehalist kasvatust korraldades arvestatakse õpilaste huve, kooli ja/või paikkonna spordi- või liikumisharrastuse traditsioone ning olemasolevaid sportimistingimusi. Selleks on kehalise kasvatus ainekavas esitatud õpitulemused plaanitud saavutada ja neile vastav õppesisu läbida 75–80% õppeks ettenähtud tundide jooksul. 20–25% kehalisele kasvatusetele ette nähtud tundide mahust kasutatakse ainekavva mittekuuluvate spordialade ja liikumisviiside (nt käsipall, saalihoki, pesapall, sulgpall, erinevad tantsustiilid jm) õpetamiseks, ainekavva kuuluvate põhialade oskuste kinnistamiseks või põhialade süvendatud õppeks.

Tantsuline liikumine on integreeritud kehalise kasvatus tundides teiste spordialade ja liikumisviisidega. Õpitakse tundma populaarsemaid eesti rahvatantse ja tantsuelemente, mis ühendavad õpilasi rahvatantsupidude traditsiooniga.

### 3. Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ja käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes loob oma väärtushinnangute ja enesekehtestamisoskusega sobiliku õpikeskkonna ning mõjutab õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

**Kultuuri- ja väärtuspädevus.** Kehalises kasvatuses tähtsustatakse tervist ning jätkusuutlikku eluviisi. Arusaam, et tervist tuleb kaitsta ja tugevdada, aitab õpilastel teha põhjendatud valikuid tervisekäitumises. Austus looduse ning inimeste loodud materiaalsete väärtuste vastu soodustab keskkonda säästvat liikumist/sportimist. Abivalmis ja sõbralik suhtumine kaaslastesse ning ausa mängu põhimõtete järgimine sportlikes tegevustes toetavad kõlblise isiksuse kujunemist.

**Sotsiaalne ja kodanikupädevus.** Koostöö liikudes/sportides õpetab inimeste erinevusi aktsepteerima, neid suhtlemisel arvestama, ent ka ennast kehtestama. Kehakultuur kujundab viisakat, tähelepanelikku, abivalmis ja sallivat suhtumist kaaslastesse.

**Enesemääratluspädevus.** Kehalise kasvatus kaudu kujundatakse oskust hinnata enda kehalisi võimeid ning valmisolekut neid arendada, samuti suutlikkust jälgida ja kontrollida oma käitumist, järgida tervislikku eluviisi ning vältida ohuolukordi.

**Õpipädevus.** Õpilasel kujuneb oskus analüüsida ja hinnata enda liigutusoskusi ja kehalisi võimeid ning kavandada meetmeid, kuidas neid täiustada. Koolis tekkinud huvi liikumise/sportimise vastu loob aluse ja eeldused õppida uusi sobivaid liikumisviise.

**Suhtluspädevus.** Oluline on tunda ja kasutada spordi ning tantsu oskussõnavara, arendada eneseväljendusoskust ning lugeda/mõista teabe- ja tarbetekste.

**Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus.** Sporditehniliste oskuste analüüs, kehalise töövõime näitajate ja sporditulemuste dünaamika selgitamine eeldavad õpilastelt matemaatikale omase keele, seoste, meetodite jm kasutamise oskust ning toetavad

matemaatikapädevuse kujunemist. Õpitakse analüüsima tervisespordiga seotud teavet ja tegema tõendus põhiseid otsuseid. Õpitakse kasutama tehnoloogilisi abivahendeid.

**Ettevõtlikkuspädevus.** Kehaline kasvatus toetab õpilaste oskust näha probleeme ja leida neile lahendusi, seada eesmärged, genereerida ideid ning leida sobivaid vahendeid ja meetodeid, kuidas neid teostada. Kehalises kasvatuses õpivad õpilased analüüsima oma kehalisi võimeid ja liigutusoskusi, kavandama tegevusi ning tegutsema sihipäraselt, selleks et tugevdada tervist ja parandada töövõimet. Koostöö kaaslastega sportimisel/liikumisel kujundab toimetulekuoskust ja riskijulgust.

**Digipädevus.** Rakendatakse digivahendeid veebis spordi, tervise ja muu sportimiseks vajaliku teabe otsimiseks ning saadud teavet kasutatakse eluliste probleemide üle arutlemiseks ja hoiakute kujundamiseks. Rakendatakse tervislikke eluviise ning sportimist toetavaid digivahendeid ja rakendusi. Osatakse määrata oma asukohta GPSi, e-kaardirakenduse järgi ning salvestada liikumisteed. Osatakse hoida oma digivahendeid turvaliselt. Digikeskkonnas suheldes kujundatakse koostööoskusi, väärtushoiakuid ja turvalist tegutsemist.

#### 4. Kehalise kasvatuselõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

**Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled.** Sporti ja tervist käsitlevate eriotstarbeliste ja eriliigiliste tekstide (nt võistlusprotokollid, spordiuudised, terviseteadet jne) lugemise ja kuulamise kaudu arendatakse oskust mõista nii suulist kui ka kirjalikku teksti. Kujundatakse oskust väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt, kasutades kohaseid keelevahendeid ja ainealast terminoloogiat. Spordi- ja terviseteademiste võõrkeelsete tekstide lugemine toetab võõrkeelte omandamist.

**Matemaatika.** Kõikide kehalise kasvatuselõimingu osaoskuste arendamisel rakendatakse matemaatikas omandatud oskusi (arvutamine, loendamine, võrdlemine, mõõtmine) ja mõisteid (geomeetrilised kujundid, mõõtühikud, koordinaadid).

**Loodusained.** Kehalist kasvatuselõimingu toetab keskkonna väärtustamine liikumisel/sportimisel. Kehalise kasvatuselõimingu kaudu kinnistuvad teadmised ja oskused, mis on omandatud inimseõpetuses, bioloogias, füüsikas ja geograafias.

**Sotsiaalained.** Kehalises kasvatuselõimingu omandatud teadmised rahvuslikust ning rahvusvahelisest liikumis- ja spordikultuurist avardavad õpilaste silmaringi. Tervisliku eluviisi omaksvõtmine aitab õpilastel kujuneda aktiivseteks ning vastutustundlikeks kodanikeks.

**Tehnoloogia.** Teaduse ja tehnika saavutused on rakendatavad erinevatel spordialadel/liikumiseviisidel (spordialade tehnika, spordivarustus ja -vahendid) ning tervisliku toitumise põhitõdede järgimisel.

**Kunst ja muusika.** Õpilaste tähelepanu juhitakse spordi ja kehakultuuri kujutamise- ning avaldumisvõimalustele kujutavas kunstis ja muusikas, spordialade/liikumiseviiside, sh tantsu isikupärasele ja loomingulisele käsitlemisele. Samuti kujundatakse valmisolekut leida ülesannetele uusi ja omanäolisi lahendusi ning oskust märgata ilu ümbritsevas elukeskkonnas.

#### 5. Läbivate teemade rakendamise võimalusi

**Tervis ja ohutus.** Tervislikuks eluviisiks vajalike teadmiste, arusaamade, oskuste ja kogemuste omandamist toetatakse nii aineõppes kui ka tunnivälises tegevuses, samuti füüsilise ja sotsiaalse õpikeskkonna loomise kaudu.

**Elukestev õpe ja karjääri planeerimine.** Kehalises kasvatuses innustatakse õpilasi olema terve ning kandma muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas hoolt oma töövõime suurendamise eest. Kujundatakse arusaama, kuidas mõjutab inimese füüsiline tervis tema edasist tööelu. Õppetegevus võimaldab õpilastel tutvuda tervise ja kehakultuuri valdkonnaga seotud töömaailmaga. Võimekuse ja huvi ilmnemise korral mõne spordiala ja/või liikumisharrastuse vastu suunatakse õpilasi sellega süvendatult tegelema. Õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud erialasid, elukutseid, ameteid ja edasiõppimise võimalusi.

**Keskkond ja jätkusuutlik areng.** Looduses harrastatavate spordialadega tegelemine aitab väärtustada keskkonda ning kujundada õpilastest keskkonnateadliku liikumise järgijad.

**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus.** Õpilasi innustatakse organiseerima tunniväliseid liikumisharrastuslikke tegevusi (omaalgatuslikud spordi- ja tantsuüritused, võistlused, õpilaste juhendusel tegutsevad liikumis- ja treeningrühmad jm).

**Kultuuriline identiteet.** Kehalise kasvatuses tundides õpitakse tundma spordialasid/liikumisi, mis kuuluvad rahvuslikku ja teiste maade liikumiskultuuri ning aitavad õpilastel kujuneda kultuuriteadlikeks, omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust väärtustavateks ühiskonnaliikmeteks. Kultuurilise identiteedi kujundamisel on oluline väärtustada Eesti tantsupidude traditsiooni ja osaleda tantsupidudel.

**Teabekeskond ja Tehnoloogia ja innovatsioon.** Kehalises kasvatuses kasutatakse spordiinfot hankides erinevaid teabeallikaid, sh interneti.

**Väärtused ja kõlblus.** Kehalises kasvatuses ning tunnivälises sportlikus tegevuses järgitakse spordi ülimalt aadet – ausa mängu põhimõtteid. Sportlikus tegevuses kehtivate reeglite mõistmine ja nende järgimine toetab õpilaste kujunemist kõlbelisteks isiksusteks.

## Kehaline kasvatus

### Kehalise kasvatus õppesisu ja õpitulemused I kooliastmes

#### Teadmised spordist ja liikumisviisidest

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) kirjeldab regulaarse liikumise/sportimise tähtsust tervisele, nimetab põhjusi, miks peab olema kehaliselt aktiivne;
- 2) oskab käituda kehalise kasvatus tunnis, liikudes/sportides erinevates sportimispaikades ning tänaval liigeldes, järgib õpetaja reegleid ja ohutusnõudeid, täidab mängureegleid, teab ja täidab (õpetaja kehtestatud) hügieeninõudeid;
- 3) annab hinnangu enda sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske);
- 4) loetleb spordialasid ja nimetab Eesti tuntud sportlasi.

##### Õppesisu

Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele. Liikumissoovitused I kooliastme õpilasele. Liikumine/sportimine üksi ja koos kaaslastega, kaaslase soorituse kirjeldamine ning sellele hinnangu andmine.

Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele. Käitumisreeglid kehalise kasvatus tunnis. Ohutu ja kaaslasi arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes. Ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel.

Hügieenireeglid kehalisi harjutusi tehes. Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus pärast kehaliste harjutuste tegemist

Elementaarsed teadmised spordialadest, Eesti sportlastest ning Eestis toimuvatest spordivõistlustest ja tantsuüritustest.

#### Võimlemine

##### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab liikuda, kasutades rivisammu (P) ja võimlejasammu (T);
- 2) sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni (16 takti) muusika või saatelugemise saatel;
- 3) sooritab tireli ette, turiseisu ja kaldpinnalt tireli taha;
- 4) hüpleb hü pitsat tiirutades ette (30 sekundi jooksul järjest).

##### Õppesisu

*Rivi- ja korraharjutused.* Rivistumine viirgu ja kolonni, harvenemine ja koondumine, tervitamine, loendamine, pöörded paigal, kujundliikumised.

*Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused.* Päkk-kõnd, kõnd kandadel. Liikumine juurdevõtusammuga kõrvale. Rivisamm (P) ja võimlejasamm (T).

*Üldkoormavad ja koordineeritud arendavad hüplemisharjutused.* Harki- ja käärihüplemine. Hüplemine hü pitsa tiirutamisega ette jalalt jalale. Koordineeritud harjutused.

*Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.* Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega. Harjutused vahendita ja vahendiga saatelugemise ning muusika saatel.

*Rakendusvõimlemine.* Ronimine varbseinal, kaldpingil, üle takistuste ja takistuste alt. Rippseis, ripped ja toengud.

*Akrobaatilised harjutused.* Veered kääras ja sirutatult. Juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks. Tirel ette, kaldpinnalt tirel taha. Veere taha turiseisu. Kaarsild. Toengkääras ülesirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega.

*Tasakaaluharjutused.* Liikumine joonel, pingil ja poomil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksumasinaid. Pökk-kõnd ja pöörded pökkadel. Võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumistega. Tasakaalu arendavad liikumismängud.

*Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks.* Sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolauvalt.

## **Jooks, hüpped, visked**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega;
- 2) läbib joostes võimetekohase tempoga 1 km distantsi;
- 3) sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus;
- 4) sooritab palliviske paigalt ja kahesammulise hooga;
- 5) sooritab hoojooksult kaugushüppe pakku tabamata.

### **Õppesisu**

*Jooks.* Jooksuasend, jooksuliigutused, jooksu alustamine ja lõpetamine, jooks erinevatest lähteasenditest. Mitmesugused jooksuharjutused, jooks erinevas tempos. Kiirendusjooks, kestvusjooks, võimetekohase jooksutempo valimine.

Püstistart koos stardikäsklustega.

Teatevahetuse õppimine lihtsates teatevõistlustes, pendelteatejooks teatepulgaga.

*Hüpped.* Paigalt kaugushüpe, maandumine kaugushüppes. Hüpped hoojooksult, et omandada jooksu ja hüppe ühendamise oskus. Kaugushüpe hoojooksult paku tabamiseta. Madalatest takistustest ülehüpped parema ja vasaku jalaga. Kõrgushüpe otsehoolt.

*Visked.* Viskepalli hoie. Tennisepallivise ülalt täpsusele ja kaugusele. Pallivise paigalt ja kahesammulise hooga.

## **Liikumismängud**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge;
- 2) mängib rahvastepalli lihtsustatud reeglite järgi, on kaasmängijatega sõbralik ning austab kohtuniku otsust.

### **Õppesisu**

Jooksu- ja hüppemängud. Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega. Liikumismängud väljas/maastikul.

Liikumine (jooksud, pidurdused, suunamuutused) pallita ja palliga. Palli käsitlemise harjutused (põrgatamine, vedamine, viskamine, söötmine ja püüdmine).

Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused palliga. Rahvastepall.

**Talialad** - kooli valikul kas suusatamine või uisutamine

### **a) suusatamine**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) suusatab paaristõukelise sammuta sõiduviiisiga ja vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviiisiga;
- 2) laskub mäest põhiasendis;
- 3) läbib järjest suusatades 2 km (T) / 3 km (P) distantsi.



## **Õppesisu**

Suuskade kinnitamine, pakkimine ja kandmine.

Õige kepihoie, suusarivi. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes, tasakaaluharjutused suuskadel.

Trepptõus, käärtõus. Sähkpidurdus. Laskumine põhiasendis.

Paaristõukeline sammuta ja vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis

## **b) uisutamine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) libiseb jalgade tõukega paralleelsetel uiskudel;
- 2) oskab sõitu alustada ja lõpetada;
- 3) uisutab järjest 4 minutit.

### **Õppesisu**

Uiskude kandmine. Uisurivi. Kõnd ja libisemine uiskudel. Kehaasend. Käte ja jalgade töö uisutamisel. Jalgade tõuge ja libisemine paralleelsetel uiskudel. Sõidu alustamine ja lõpetamine (pidurdamine).

## **Tantsuline liikumine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) mängib/tantsib õpitud eesti laulumänge;
- 2) liigub vastavalt muusikale, rütmile, helile.

### **Õppesisu**

Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud. Lihtsamad tantsuvõtted ja tantsusammud.

Liikumine ruumis, kasutades erinevaid suundi, tasandeid ja tantsujooniseid üksi, paaris ja grupis.

Sammud ja liikumised, rütmi- ja koordineerimis- ja koordinatsiooniharjutused vastavalt muusika iseloomule.

## **Ujumine (kohustuslik algõpetus I või II kooliastmes)**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis kokku 200 meetrit edasi liikuda;
- 2) hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutusalaseid oskusi.

### **Õppesisu**

Veega kohanemine, sukeldumine, hõljumine, libisemine, rinnuli ja selili asendis edasiliikumine, turvalisus vees.

## **I kooliastmes käsitletavat teemad ja tundide orienteeruv maht**

<b>Teema</b>	<b>1. klass</b>	<b>2. klass</b>	<b>3. klass</b>
1. Teadmised spordist ja liikumisviisidest	4	3	3
2. Võimlemine	24	30	21
3. Jooks, hüpped, visked	14	17	21
4. Liikumismängud	18	18	21
5. Suusatamine	-	-	12
6. Tantsuline liikumine	10	12	12
7. Ujumine	-	25	15

Kokku	70	105	105
-------	----	-----	-----

## Õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel I kooliastmes klassiti

Õpitulemused I kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti Põhimõisted
<p><b>1. Teadmised spordist ja liikumisviisidest</b> Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab regulaarse liikumise/sportimise tähtsust tervisele; nimetab põhjusi, miks ta peab olema kehaliselt aktiivne;</p> <p>2) oskab käituda kehalise kasvatus tunnis, liikudes/sportides erinevates sportimispaikades ning liigeldes tänaval; järgib õpetaja seatud reegleid ja ohutusnõudeid; täidab mängureegleid; teab ja täidab (õpetaja seatud) hügieeninõudeid;</p> <p>3) annab hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele (kerge/raske);</p> <p>4) loetleb spordialasid ja nimetab tuntud Eesti sportlasi.</p>	<p><b>1. klass (4 tundi)</b> Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele. Liikumissoovitused I kooliastme õpilasele. Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatus tunnis; ohutu ja kaaslaste arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes; ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel. Hügieenireeglid kehalisi harjutusi tehes. Liikumine/sportimine üksi ja koos kaaslastega.</p>
	<p><b>2. klass (3 tundi)</b> Liikumine/sportimine üksi ja koos kaaslastega, oma kaaslaste soorituse kirjeldamine ning hinnangu andmine. Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel.</p>
	<p><b>3. klass (3 tundi)</b> Elementaarsed teadmised spordialadest, Eesti sportlastest ning Eestis toimuvatest spordivõistlustest ja tantsuüritustest. <b>Põhimõisted:</b> tervitamine, Erki Nool, Erika Salimae, Kristina Smigun</p>
<p><b>2. Võimlemine</b> Õpilane:</p> <p>1) oskab liikuda, kasutades rivisammu (P) ja võimlejasammu (T);</p> <p>2) sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsiooni (16 takti) muusika või saatelugemise saatel;</p> <p>3) sooritab tireli ette, turiseisu ja kaldpinnalt tireli taha;</p> <p>4) hüpleb hüpsatsat tiirutades ette (30 sekundi jooksul järjest).</p>	<p><b>1. klass (24 tundi)</b> <b><u>Rivi- ja korraharjutused.</u></b> Rivistumine viirgu ja kolonni, harvenemine ja koondumine, tervitamine, loendamine, pöörded paigal, kujundliikumised. <b><u>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused.</u></b> Päkikkõnd, kõnd kandadel, liikumine juurdevõtusammuga kõrvale, rivisamm (P) ja võimlejasamm (T). <b><u>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.</u></b> Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega, harjutused vahendita ja vahenditega saatelugemise ning muusika saatel. <b>Põhimõisted:</b> kolonn, harvenemine, koondumine, pöörded, «vasakule», «paremale», «ringiga», juurdevõtusamm, rivisamm, võimlejasamm, vahend.</p>
	<p><b>2. klass (30 tundi)</b> <b><u>Üldkoormavad ja koordineerimise arendavad hüplemisharjutused.</u></b> Harki- ja käärihüplemine,</p>

	<p>hüplemine hüpitsa tiirutamisega ette jalalt jalale, koordineerimisharjutused.</p> <p><b><u>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.</u></b> Üldarendavad võimlemisharjutused käte, kere ja jalgade põhiasenditega, harjutused vahendita ja vahenditega saatelugemise ning muusika saatel.</p> <p><b><u>Rakendusvõimlemine.</u></b> Ronimine varbseinal, kaldpingil, üle takistuste ja takistuste alt, rippseis, ripped ja toengud.</p> <p><b><u>Tasakaaluharjutused.</u></b> Liikumine joonel, pingil ja poomil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksusamme, päkkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumistega, tasakaalu arendavad liikumismängud.</p> <p><b><u>Põhimõisted:</u></b> virg, tervitamine, kolonn, võimlemisharjutused, käte, kere ja jalgade põhiasenditega küürutama. Peamine alus, marssis, käitusaeg, õige poos, vertikaalne asend, järkjärgult, takistused.</p> <p><b>3. klass (21 tundi)</b></p> <p><b><u>Akrobaatilised harjutused.</u></b> Veered kägaras ja sirutatult, juurdeviivad harjutused turiseisuks ja tireliks, tirel ette, kaldpinnalt tirel taha, veere taha turiseisu, kaarsild, toengkägarast ülesirutushüpe maandumisasendi fikseerimisega.</p> <p><b><u>Ettevalmistavad harjutused toenghüppeks.</u></b> Sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolauvalt.</p> <p><b><u>Põhimõisted:</u></b> koloon, pöörded, harvenemine ja koondumine tirel, kaarsild.</p>
<p><b>3. Jooks, hüpped, visked</b>  <b>Õpilane:</b>  1) jookseb kiirjooksu püstistardist stardikäsklustega;  2) läbib joostes võimetekohase tempoga 1 km distantsi;  3) sooritab õige teatevahetuse teatevõistlustes ja pendelteatejooksus;  4) sooritab palliviske paigalt ja kahesammulise hooga;  5) sooritab hoojooksult kaugushüppe paku tabamiseta.</p>	<p><b>1. klass (14 tundi)</b>  <b><u>Jooks.</u></b> Jooksuasend, jooksuliigutused, jooksu alustamine ja lõpetamine, jooks erinevatest lähteasenditest, mitmesugused jooksuharjutused, jooks erinevas tempos.  <b><u>Hüpped.</u></b> Paigalt kaugushüpe, maandumine kaugushüppes.  <b><u>Visked.</u></b> Viskepalli hoie.  <b><u>Põhimõisted:</u></b> jooks, temp, teatevõistlus, kaugus, maandumine.</p> <p><b>2. klass (17 tundi)</b>  <b><u>Jooks.</u></b> Kiirendusjooks, kestvusjooks, võimetekohase jooksutempo valimine. Püstistart koos stardikäsklustega. Teatevahetuse õppimine lihtsates teatevõistlustes, pendelteatejooks teatepulgaga.  <b><u>Hüpped.</u></b> Hüpped hoojooksult, et omandada</p>

	<p>jooksu ja hüppe ühendamise oskus.  <b>Visked.</b> Tennispallivise ülalt täpsusele ja kaugusele.  <b>Põhimõisted:</b> kiirendusjooks, kestvusjooks, kaugus, start, teatevõistlus, kaugushüppes, täpsus, kaugus.</p>
	<p><b>3. klass (21 tundi)</b>  <b>Jooks.</b> Kiirendusjooks, kestvusjooks, võimetekohase jooksutempo valimine. Püstistart koos stardikäsklustega. Teatevahetuse õppimine lihtsates teatevõistlustes, pendelteatejooks teatepulgaga.  <b>Hüpped.</b> Kaugushüpe hoojooksult paku tabamiseta. Madalatest takistustest ülehüpped parema ja vasaku jalaga. Kõrgushüpe otsehoolt.  <b>Visked.</b> Pallivise paigalt ja kahesammulise hooga.  <b>Põhimõisted:</b> jooks, kiirjooksu, püstistart, teatevõistlus, pendel. Õige vastumeelsust ja Maandumine.</p>
<p><b>4. Liikumismängud</b>  Õpilane:  1) sooritab harjutusi erinevaid palle põrgatades, vedades, söötes, visates ja püüdes ning mängib nendega liikumismänge;  2) mängib rahvastepalli lihtsustatud reeglite järgi, on kaasmängijatega sõbralik ning austab kohtuniku otsust.</p>	<p><b>1. klass (18 tundi)</b>  Jooksu- ja hüppemängud. Mängud (jõukohaste vahendite) viskamise, heitmise ja tõukamisega ja teatevõistlused palliga. Rahvastepall.  <b>Põhimõisted:</b> rahvastepall, reeglid.</p>
	<p><b>2. klass (18 tundi)</b>  Liikumismängud väljas/maastikul.  Liikumine (jooksud, pidurdused, suunamuutused) pallita ja palliga. Rahvastepall.  <b>Põhimõisted:</b> rahvastepall, reeglid.</p>
	<p><b>3. klass (21 tundi)</b>  Pallikäsitsemise harjutused: põrgatamine, vedamine, viskamine, söötmine ja püüdmine. Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud. Rahvastepall.  <b>Põhimõisted:</b> vedamine, saatmine rahvastepall, reeglid.</p>
<p><b>5. Uisutamine</b>  Õpilane:  1) libiseb jalgade tõukega paralleelsetel uiskudel;  2) oskab sõitu alustada ja lõpetada;  3) uisutab järjest 4 minutit.</p>	<p><b>1. klass – Uisutamine.</b></p>
	<p><b>2. klass – Uisutamine.</b></p>
	<p><b>3. klass (12 tundi)</b>  Uiskude kandmine. Uisurivi.  Kõnd ja libisemine uiskudel. Kehaasend. Käte ja jalgade töö uisutamisel. Jalgade tõuge ja libisemine paralleelsetel uiskudel.  Sõidu alustamine ja lõpetamine (pidurdamine).  <b>Põhimõisted:</b></p>
<p><b>6. Tantsuline liikumine</b>  Õpilane:  1) mängib/tantsib õpitud eesti laulumänge;  2) liigub vastavalt muusikale, rütmile,</p>	<p><b>1. klass (10 tundi)</b>  Sammud ja liikumised, rütmi- ja koordinatsiooniharjutused vastavalt muusika iseloomule.  <b>Põhimõisted:</b> rütm, temp.</p>

helile.	<b>2. klass (12 tundi)</b> Liikumine ruumis, kasutades erinevaid suundi, tasandeid ja tantsujooniseid üksi, paaris ja grupis. <b>Põhimõisted:</b> suund, tantsujoon, rütm.
	<b>3. klass (12 tundi)</b> Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud; lihtsamad tantsuvõtted ja tantsusammud. <b>Põhimõisted:</b> mängereeglid
<b>7. Ujumine</b> 1) oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis kokku 200 meetrit edasi liikuda; 2) hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutuslaseid oskusi.	<b>1. klass -</b>
	<b>2. klass (25 tundi)</b> Veega kohanemine, sukeldumine, hõljumine, libisemine, rinnuli ja selili asendis edasiliikumine, turvalisus vees. <b>Põhimõisted:</b> hügieenireeglid ja käitumist basseinis, vee peal.
	<b>3. klass (15 tundi)</b> Veega kohanemine, sukeldumine, hõljumine, libisemine, rinnuli ja selili asendis edasiliikumine, turvalisus vees. <b>Põhimõisted:</b> hügieen, ohutus

## Kehalise kasvatuse õppesisu ja õpitulemused II kooliastmes

### Teadmised spordist ja liikumisviisidest

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning enda kehalist aktiivsust/liikumisharrastust;
- 2) mõistab ohutus- ja hügieeninõuete täitmise vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatuse tundides ning tunnivälises tegevuses, teab, kuidas vältida ohuolukordi liikudes, sportides ja liigeldes ning mida teha õnnetusjuhtumite ja lihtsamate sporditraumade korral;
- 3) suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi, oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne;
- 4) sooritab kehaliste võimete testi ja annab tulemusele hinnangu võrreldes eelmistel aastatel saavutatuga, valib õpetaja juhendusel harjutusi kehalise võimekuse arendamiseks ning sooritab neid;
- 5) tunneb õpitud spordialade/tantsustiilide oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel;
- 6) teab, mida tähendab aus mäng spordis;
- 7) nimetab Eestis ja maailmas toimuvaid suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi, teab tähtsamaid fakte antiikolümpiamängudest ning Eesti üld- ja noorte tantsupidudest.

#### Õppesisu

Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele. Kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent. Liikumissoovitused II kooliastme õpilasele.

Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara. Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused. Ausa mängu põhimõtted spordis.

Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad esmaabivõtted.

Käitumine spordivõistlusel ja tantsuüritustel.

Teadmised iseseisvaks harjutamiseks (kuidas sooritada soojendus- ja rühiharjutusi, kuidas sooritada kehaliste võimete teste ning trennida õpetaja abiga valitud harjutusi kasutades kehalisi võimeid ja rühti).

Teadmised spordialadest/liikumisviisidest, suurvõistlustest ja/või üritustest Eestis ning maailmas, tuntumatest Eesti ja maailma sportlastest jms.

Teadmised antiikolümpiamängudest.

## **Võimlemine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (32 takti) saatelugemise või muusika saatel;
- 2) hüpleb hübitsat ette tiirutades paigal ja liikudes;
- 3) sooritab iluvõimlemise elemente hübitsaga (T);
- 4) sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja rööbaspuudel;
- 5) sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil (T) ja kangil (P);
- 6) sooritab õpitud toenghüpet (hark- või kägarhüpe).

### **Õppesisu**

*Rivi- ja korraharjutused.* Ümberrivistumine viirus ja kolonnis. Pöörded sammlükkumiselt.

*Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutused.* Harjutuskombinatsioonid. Hüplemisharjutused hübitsa ja hoonõoriga.

*Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused* saatelugemise ja/või muusika saatel. Harjutused vahendita ja vahendiga: käte ja jalgade hood, lõdvestamised, vetrumised.

*Rühiharjutused.* Kehatüve lihaseid trennivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused.

*Iluvõimlemine* (T). Hübitsa hood, ringid, kaheksad, tiirutamised. Erinevad hüpped. Lihtsad visked ja püüded.

*Rakendus- ja riistvõimlemine.* Kahe- ja kolmevõtteline ronimine. Käte erinevad haarded ja hoided. Upp-, tiri- ja kinnerripe. Hooglemine rippes. Ees- ja tagatoengust hooga mahahüpped. Hooglemine rööbaspuudel toengus ja küünarvarstoengus. Kangil jala ülehoog kääretoengusse ja tagasi ning tireltõus ühe jala hoo ja teise tõukega (P).

*Akrobaatika.* Erinevad tirelid. Tiritamm (P) ja selle õppimiseks juurdeviivad harjutused. Painduvust arendavad harjutused ja kaarsild (T). Ratas kõrvale. Kätelseis abistamisega.

*Tasakaaluharjutused.* Erinevad kõnni- ja hüplemisharjutused. Pöörded ja mahahüpped.

*Toenghüpe.* Hoojooksult hüpe hoolauale. Äratõuge ja toengkägar (kitsel, hobusel). Ülesirutusmahahüpe maandumisasendi fikseerimisega. Hark- või kägarhüpe.

## **Kergejõustik**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) sooritab madallähte stardikäsklustega ja õige teatevahetuse ringteatejooksus;
- 2) sooritab kaugushüppe paku tabamisega ja üleastumistehnikas kõrgushüppe;
- 3) sooritab hoojooksult palliviske;
- 4) jookseb kiirjooksu stardikäsklustega;
- 5) jookseb järjest 9 minutit.

## **Õppesisu**

Jooksuasendi ja -liigutuste korrigeerimine. Põlve- ja sääretõstejooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine.

Kiirjooks ja selle eelsoojendus. Madallähte tutvustamine. Stardikäsklused. Ringteatejooksu teatevahetus.

Kestvusjooks.

Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Kõrgushüpe (üleastumishüpe).

Pallivise hoojooksult.

## **Liikumis- ja sportmängud:**

### **a) liikumismängud**

#### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) mängib sportmängudeks ette valmistavaid liikumismänge ja sooritab teatevõistluse palliga;
- 2) mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid.

#### **Õppesisu**

Sportmängudeks ette valmistavad liikumismängud ja teatevõistlused pallidega. Rahvastepall.

### **b) sportmängud** (kooli valikul õpetatakse kolmest sportmängust kahte)

#### **Õpitulemused** (kooli valitud kahes sportmängus)

Õpilane:

- 1) sooritab põrgatused takistuste vahelt ja sammudelt viske korvile korvpallis;
- 2) sooritab ülalt- ja altsöödud paarides ning alt-eest pallingu võrkpallis;
- 3) sooritab palli söötmise ja peatamise jalgpallis;
- 4) mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi ja/või sooritab õpetaja koostatud kontrollharjutuse.

#### **Õppesisu**

*Korvpall.* Palli hoie söötes, püüdes ja peale visates. Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile. Sammudelt vise korvile. Kaitseasend. Korvpallireeglitega tutvumine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.

*Võrkpall.* Ettevalmistavad harjutused võrkpalliga. Ülalt- ja altsööt pea kohale, vastu seinat ning paarides. Alt-eest palling. Pioneeripall. Kolme viskega võrkpall. Minivõrkpall.

*Jalgpall.* Söödu peatamine jalapöia sisekülje ja rinnaga (P) ning löögitehnika õppimine, arendamine ja täiustamine. Mäng 4 : 4 ja 5 : 5.

**Talialad** (kooli valikul kas suusatamine või uisutamine):

**a) suusatamine**

**Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) suusatab paaristõukelise ühesammulise sõiduviisiga, vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusammuga;
- 2) sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis;
- 3) sooritab uisusamm- ja poolsahkpöörde;
- 4) sooritab teatevahetuse teatesuusatamises;
- 5) läbib järjest suusatades 3 km (T) / 5 km (P) distantsi.

**Õppesisu**

Laskumised põhi- ja puhkeasendis. Tõusuviiside kasutamine erineva raskusega nõlvadel. Uisusammpööre, poolsahkpööre ja poolsahkpidurdus. Paaristõukeline ühesammuline sõiduviis. Vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis. Uisusamm ilma keppideta, pooluisusamm laugel laskumisel. Paaristõukeline kahesammuline uisusamm-sõiduviis. Teatesuusatamine.

**b) uisutamine**

**Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) sooritab uisutades ülejalasõitu vasakule ja paremale;
- 2) kasutab uisutades sahkpidurdust;
- 3) uisutab järjest 6 minutit.

**Õppesisu**

Uisutamine erinevate käteasenditega. Ülejalasõit vasakule ja paremale. Sahkpidurdus. Start, sõit kurvis ja finišeerimine. Kestvusuisutamine. Mängud ja teatevõistlused uiskudel.

**Orienteerumine**

**Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) oskab orienteeruda kaardi järgi ja kasutada kompassi;
- 2) teab põhileppemärke (10–15);
- 3) orienteerub etteantud või enda joonistatud plaani ning silmapaistvate loodus- või tehisobjektide järgi etteantud piirkonnas;
- 4) arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi;
- 5) oskab mängida orienteerumismänge plaaniga, kaardiga ja kaardita.

**Õppesisu**

Maastikuobjektid, leppemärgid, kaardi mõõtkava, reljeefivormid (lõikejoonte vahe). Kauguste määramine.

Liikumine joonorientiiride järgi. Kaardi ja maastiku võrdlemine. Asukoha määramine. Kompassi tutvustamine. Suunaharjutused kompassiga seistes ja liikudes. Õpperaja läbimine kaarti ja kompassi kasutades. Orienteerumismängud.

**Tantsuline liikumine**

**Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh eesti ja teiste rahvaste tantse;
- 2) kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist.



## Õppesisu

Eesti rahva- ja seltskonnatantsud paaris ning paarilise vahetusega. Eakohased tantsuvõtted ja -sammud. 4–8taktilised liikumis- ja tantsukombinatsioonid. Ruumitajuülesanded. Põimumine liikudes. Pöörded ja pöörlemine.

Kujutluspiltidel baseeruv liikumine üksi, paaris ja grupis.

Tantsuürituste külastamine ja arutelu.

**Ujumine** (kohustuslik algõpetus I või II kooliastmes)

## Õpitulemused

Õpilane:

- 1) oskab ujuda, sealhulgas sukelduda, vee pinnal hõljuda, rinnuli ja selili asendis kokku 200 meetrit edasi liikuda;
- 2) hindab adekvaatselt oma võimeid vees ja rakendab eakohaseid veeohutusalasid oskusi.

## Õppesisu

Veega kohanemine, sukeldumine, hõljumine, libisemine, rinnuli ja selili asendis edasilikumine, turvalisus vees.

### Õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel II kooliastmes klassiti

Õpitulemused II kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<b>1. Teadmised spordist ja liikumisviisidest</b> Õpilane: 1) selgitab kehalise aktiivsuse ja hea rühi tähtsust tervisele, kirjeldab kehalise aktiivsuse rolli tervislikus eluviisis ning oma kehalist aktiivsust/liikumisharrastust; 2) mõistab ohutus- ja hügieeninõuete tähtsust vajalikkust ning järgib neid kehalise kasvatus tundides ja tunnivälises tegevuses; teab, kuidas vältida ohuolukordi liikudes, sportides ja liigeldes ning mida teha õnnetusjuhtumite ja lihtsamate sporditraumade korral; 3) suudab iseseisvalt sooritada üldarendavaid võimlemisharjutusi ja rühiharjutusi; oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada omavahel ülesandeid, kokku leppida mängureegleid jne; 4) sooritab kehaliste võimete testi ja annab tulemusele hinnangu võrreldes eelmistel aastatel saavutatuga; valib õpetaja juhtimisel harjutusi oma kehalise võimekuse arendamiseks ning sooritab neid; 5) tunneb õpitud	<b>4. klass</b> Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele; kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent. Liikumissoovitused II kooliastme õpilasele. Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara. Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused. Ausa mängu põhimõtted spordis. Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes.
	<b>5. klass</b> Käitumine spordivõistlusel ja tantsuüritustel. Teadmised iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi; kuidas sooritada kehaliste võimete teste ning treenida (õpetaja toel valitud harjutusi kasutades) oma kehalisi võimeid ja rühti. Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara. Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses.
	<b>6. klass</b> Teadmised spordialadest/liikumisviisidest, suurvõistlused ja/või üritused Eestis ning maailmas, tuntumad Eesti ja maailma sportlased jms. Teadmised antiikolümpiamängudest. Õpitud spordialade/liikumisviiside oskussõnavara. Õpitavate spordialade põhilised võistlusmäärused. Teadmised käitumisest ohuolukordades. Lihtsad

<p>spordialade/tantsustiilide oskussõnu, kasutab neid sündmuste kirjeldamisel ning oskab käituda spordivõistlustel ja tantsuüritustel;</p> <p>6) teab, mida tähendab aus mäng spordis;</p> <p>7) valdab teadmisi õpitud spordialadest/liikumisviisidest, nimetab Eestis ja maailmas toimuvaid suurvõistlusi, tuntud sportlasi ja võistkondi; teab tähtsamaid fakte antiikolümpiamängudest.</p>	<p>esmaabivõtted.</p>
<p><b>2. Võimlemine</b> Õpilane:</p> <p>1) sooritab põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni (32 takti) saatelugemise või muusika saatel;</p> <p>2) hüpleb hüpitsat ette tiirutades paigal ja liikudes;</p> <p>3) sooritab iluvõimlemise elemente hüpitsaga (T);</p> <p>4) sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas ja rööbaspuudel;</p> <p>5) sooritab harjutuskombinatsiooni madalal poomil (T) ja kangil (P);</p> <p>6) sooritab õpitud toenghüppe (hark- või kagarhüpe).</p>	<p><b>4. klass</b> <b>Kõnni-, jooksu- ja hüplemisharjutuste kombinatsioonid.</b> Hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonööriga. <b>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused</b> saatelugemise ja/või muusika saatel. Harjutused vahendita ja vahendiga: käte ja jalgade hood, lõdvestamised, vetrumised. Erinevad tirelid; tiritamm (P) ja selle õppimiseks juurdeviivad harjutused; painduvust arendavad harjutused ja kaarsild (T); ratas kõrvale; kätelseis abistamisega. Hoojooksult hüpe hoolauale, äratõuge ja toengkägar (kitsel, hobusel), ülesirutus-mahahüpe maandumisasendi fikseerimisega; hark- või kagarhüpe.</p> <p><b>5. klass</b> Ümberrivistumine viirus ja kolonnis; pöörded sammlikumiselt. Kehatüve lihaseid trenivad ja sirutusoskust kujundavad harjutused. Erinevad kõnni- ja hüplemisharjutused; pöörded ja mahahüpped.</p> <p><b>6. klass</b> <b>Iluvõimlemine (T).</b> Hüpitsa hood, ringid, kaheksad, tiirutamised; erinevad hüpped; lihtsad visked ja püüded. <b>Rakendus- ja riistvõimlemine.</b> Kahe- ja kolmevõtteline ronimine; käte erinevad haarded ja hoided; upp-, tiri- ja kinnerripe; hooglemine rippes; ees- ja tagatoengust hooga mahahüpped; hooglemine rööbaspuudel toengus ja küünarvarstoengus; kangil jala ülehoog käärtõngusse ja tagasi ning tireltõus ühe jala hoo ja teise tõukega (P).</p>
<p><b>3. Kergejõustik</b> Õpilane:</p> <p>1) sooritab madallähte stardikäsklustega ja õige teatevahetuse ringteatejooksus;</p> <p>2) sooritab kaugushüppe paku</p>	<p><b>4. klass</b> Jooksuasendi ja -liigutuste korrigeerimine. Põlve- ja sääretõstejooks. Jooksu alustamine ja lõpetamine. Kiirjooks ja selle eelsoojendus. Madallähte tutvustamine. Stardikäsklused. Ringteatejooksu teatevahetus.</p>

<p>tabamisega ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; 3) sooritab hoojooksult palliviske; 4) jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; 5) jookseb järjest 9 minutit.</p>	<p><b>5. klass</b> Kiirjooks. Kestvusjooks. Pallivise hoojooksult. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega.</p>
<p><b>4. Liikumis- ja sportmängud</b> <b>Liikumismängud</b> Õpilane: 1) sooritab sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga; 2) mängib reeglite järgi rahvastepalli ning aktsepteerib kohtuniku otsuseid.</p> <p><b>Sportmängud</b> Õpilane: 1) sooritab põrgatused takistuste vahelt ja sammudelt viske korvile korvpallis; 2) sooritab ülalt- ja altsöödud paarides ning alt-eest pallingu võrkpallis; 3) sooritab palli söötmise ja peatamise jalgpallis; 4) mängib kaht kooli valitud sportmängu lihtsustatud reeglite järgi ja/või sooritab õpetaja poolt koostatud kontrollharjutuse.</p>	<p><b>6. klass</b> Kiirjooks. Kestvusjooks. Pallivise. Kaugushüpe. Kõrgushüpe (üleastumishüpe).</p>
<p><b>5. Suusatamine</b> Õpilane: 1) suusatab paaristõukelise ühesammulise sõiduviisiga, vahelduvtõukelise kahesammulise sõiduviisiga ja paaristõukelise kahesammulise uisusamm-sõiduviisiga; 2) sooritab laskumise põhi- ja puhkeasendis; 3) sooritab uisusamm- ja poolsahkpöörde; 4) sooritab teatevahetuse teatesuusatamises; 5) läbib järjest suusatades 3 km (T) / 5 km (P) distantsi.</p>	<p><b>4. klass</b> Sportmänge ettevalmistavad liikumismängud ja teatevõistlused pallidega. Rahvastepall. <b>Korvpall.</b> Palli hoie söötes, püüdes ja peale visates. Palli põrgatamine, söötmine ja vise korvile. Sammudelt vise korvile. Kaitseasend. Korvpallireeglitega tutvumine. Mäng lihtsustatud reeglite järgi.</p>
<p><b>6. Orienteerumine</b> Õpilane: 1) oskab orienteeruda kaardi järgi ja kasutada kompassi; 2) teab põhileppemärke (10-15);</p>	<p><b>5. klass</b> <b>Liikumismängud, teatevõistlused, rahvastepall, korvpall</b> <b>Jalgpall.</b> Söödu peatamine jalapöiasisekülje ja rinnaga (P) ning löögitehnika õppimine, arendamine ja täiustamine. Mäng 4 : 4 ja 5 : 5.</p>
	<p><b>6. klass</b> <b>Liikumismängud, teatevõistlused, rahvastepall, korvpall, jalgpall.</b> <b>Võrkpall.</b> Ettevalmistavad harjutused võrkpalliga. Ülalt- ja altsööt pea kohale, vastu seina ning paarides. Alt-eest palling. Pioneeripall. Kolme viskega võrkpall. Minivõrkpall.</p>
	<p><b>4. klass –Suusatamine.</b></p> <p><b>5. klass</b> Paaristõukeline ühesammuline sõiduviis; vahelduvtõukeline kahesammuline sõiduviis; uisusamm ilma keppideta, pooluisusamm laugel laskumisel, paaristõukeline kahesammuline uisusamm-sõiduviis.</p>
	<p><b>6. klass</b> Laskumised põhi- ja puhkeasendis. Tõusuviiside kasutamine erineva raskusega nõlvadel. Uisusammpöörde, poolsahkpöörde ja poolsahkpidurdus. Teatesuusatamine.</p>
	<p><b>4. klass – Kaardi ja kompassi kasutamine orienteerumisel.</b></p>
	<p><b>5. klass – Orienteerumiseks vajalike leppemärkide tundmine.</b></p>
	<p><b>6. klass</b></p>

<p>3) orienteerub etteantud või enda joonistatud plaani ning silmapaistvate loodus- või tehisobjektide järgi etteantud piirkonnas;</p> <p>4) arvestab liikumistempot valides erinevaid pinnasetüüpe, reljeefivorme ja takistusi;</p> <p>5) oskab mängida orienteerumismänge plaaniga, kaardiga ja kaardita.</p>	<p>Maastikuobjektid, leppemärgid, kaardi mõõtkava, reljeefivormid (lõikejoonte vahe), kauguste määramine.</p> <p>Liikumine joonorientiiride järgi. Kaardi ja maastiku võrdlemine. Asukoha määramine. Kompassi tutvustamine. Suunaharjutused kompassiga seistes ja liikudes. Õpperaja läbimine kaarti ja kompassi kasutades. Orienteerumismängud.</p>
<p><b>7. Tantsuline liikumine</b> Õpilane:</p> <p>1) tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse, sh eesti ja teiste rahvaste tantse;</p> <p>2) kasutab eneseväljendamiseks loovliikumist.</p>	<p><b>4. klass</b> Eesti rahva- ja seltskonnatantsud paaris ning paarilise vahetusega. Eakohased tantsuvõtted ja -sammud; 4-8-taktilised liikumis- ja tantsukombinatsioonid; ruumitaju ülesanded, põimumine liikudes, pöörded ja pöörlemine.</p> <p><b>5. klass</b> Eesti rahva- ja seltskonnatantsud paaris ning paarilise vahetusega. Kujutluspiltidel baseeruv liikumine üksi, paaris ja grupis. Tantsuürituste külastamine ja arutelu.</p> <p><b>6. klass</b> – Eneseväljendamiseks loovliikumise kasutamine.</p>

## Õpitulemused ja õppesisu III kooliastmes

### Teadmised spordist ja liikumisviisidest

#### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele ja töövõimele;
- 2) järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi, teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetuste ja traumade puhul, oskab anda elementaarset esmaabi;
- 3) liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides, kaaslasi austades ja abistades ning keskkonda säästes;
- 4) oskab iseseisvalt treenida: analüüsib enda kehalist vormisolekut, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisoskusi ja arendab enda kehalisi võimeid;
- 5) osaleb aktiivselt kehalise kasvatus tundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordi- ja tantsuüritustel, oskab tegutseda abikohtunikuna võistlustel.

## **Õppesisu**

Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele. Regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkus. Liikumissoovitused noorukitele ning täiskasvanutele. Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted.

Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine  
Õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus.

Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm). Kehalise töövõime arendamine: erinevate kehaliste võimete arendamiseks sobivad harjutused, harjutamise metoodika. Kehalise võimekuse testid ja enesekontrollivõtted, testitulemuste analüüs.

Teadmised õpitud spordialade/tantsustiilide tekkest, (suur)võistlustest, üritustest, üld- ja noorte tantsupidudest ning tuntumatest sportlastest/tantsijatest Eestis ja maailmas. Teadmised olümpiamängudest (sh antiikolümpiamängudest) ja tuntumatest olümpiavõitjatest.

Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest. Liikumine „Sport kõigile”.

## **Võimlemine**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) sooritab õpitud vaba- või vahendiga harjutuskombinatsiooni muusika saatel;
- 2) sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas;
- 3) sooritab harjutuskombinatsiooni rööbaspuudel (T, P) ja poomil (T) / kangil (P);
- 4) sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või kägarhüpe).

## **Õppesisu**

*Rivi- ja korraharjutused.* Jagunemine ja liitumine. Lahknemine ja ühinemine. Ristlemine.

*Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.* Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks. Harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine. Üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine. Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena.

*Rühi arengut toetavad harjutused.* Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks. Jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele. Venitusharjutused öla- ja puusaligese liikuvuse arendamiseks.

*Iluvõimlemine (T).* Harjutused rõnga, palli ja lindiga. Harjutuskombinatsioon vahendiga muusika saatel.

*Riistvõimlemine.* Tireltõus rööbaspuudel ühe jala hoo ja teise tõukega (T). Kükisarvarstoengust hoogtõus taha ja harkistest tirel ette (P). Kangil tireltõus jõuga.

Käärhõõr (P).

*Akrobaatika.* Kaks ratas kõrvale. Kätelseis.

*Tasakaaluharjutused poomil (T).* Erinevad sammukombinatsioonid. Sammuga ette pööre 180°, jala hooga taha pööre 180° Poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ette. Erinevad mahahüpped.

*Toenghüpe.* Hark- ja/või kägarhüpe.

*Aeroobika.* Aeroobika põhisammud. Aeroobika tervisespordialana.

## **Kergejõustik**

### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe;
- 2) sooritab hoojooksult palliviske (7. kl) ning paigalt ja hooga kuulitõuke;
- 3) jookseb kiirjooksu stardikäsklustega;

4) suudab joosta järjest 9 minutit (T) / 12 minutit (P).

### **Õppesisu**

Sprindi eelsoojendusharjutused. Ringteatejooks. Kestvusjooks.

Kaugushüppe eelsoojendusharjutused. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega.

Kõrgushüppe eelsoojendusharjutused. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). Flopi tutvustamine.

Pallivise hoojooksult (7. kl).

Kuulitõuke soojendusharjutused. Kuulitõuge.

**Sportmängud** (kooli valikul õpetatakse kolmest sportmängust kahte)

### **Õpitulemused kooli valitud kahe sportmängus**

Õpilane:

- 1) sooritab tundides õpitud sportmängude tehnikaelemente;
- 2) sooritab läbimurded paigalt ja liikumiselt ning petted korvpallis;
- 3) sooritab ülalt pallingu, ründelöögi ja nende vastuvõtu võrkpallis;
- 4) mõistab erinevatel positsioonidel mängivate jalgpallurite ülesandeid ja täidab neid mängus;
- 5) mängib kaht õpitud sportmängu reeglite järgi.

### **Õppesisu**

*Korvpall.* Palli pörgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Petted. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5.

*Võrkpall.* Sööduharjutused paarides ja kolmikutes. Sööduharjutuste kombinatsioonid. Ülalt palling ja pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja hüppega (P) ning kaitsemäng. Mängijate asetus platsil ja liikumine pallingu sooritamiseks. Mäng reeglite järgi.

*Jalgpall.* Jalgpallitehnika elementide täiustamine erinevate harjutuste ja kombinatsioonidega. Jalgpalluri erinevate positsioonide (kaitsja, poolkaitsja ja ründaja) ning nende ülesannete mõistmine. Mäng.

**Talialad** (kooli valikul kas suusatamine või uisutamine):

#### **a) suusatamine**

##### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga;
- 2) suusatab kepitõuketa uisusammuga tempovarianti;
- 3) läbib järjest suusatades 5 km (T) / 8 km (P) distantsi.

##### **Õppesisu**

Laskumine madalasendis.

Libisamm-tõusuviis. Sakh-, uisusamm-, paralleel- ja käärpööre.

Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul.

Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis. Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Kepitõuketa uisusammu tempovariant. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine.

#### **b) uisutamine**

##### **Õpitulemused**

Õpilane:

- 1) uisutab tagurpidi ning tagurpidi ülejalasõitu;
- 2) suudab uisutada järjest 9 minutit;
- 3) mängib *ringette*'i ja/või jäähokit.

## Õppesisu

Paralleelpidurdus. Tagurpidisõit. Tagurpidi ülejalasõit.

Kestvuisutamine.

Ringette ja/või jäähoki.

## Orienteerumine

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt;
- 2) oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku;
- 3) oskab valida õige liikumistempo ja -viisi ning teevariandi maastikul;
- 4) oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumistrada.

## Õppesisu

Üldsuuna ja täpse suuna (asimuudi) määramine.

Orienteerumisharjutused kaardi ja kompassiga. Kaardi peenlugemine: väikeste objektide lugemine ja meeldejätmise. Sobivaima teevariandi valik. Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga.

Orienteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine. Suund- ja valikorienteerumine. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine pinnasetüübi, reljefivormi ja takistuste järgi.

## Tantsuline liikumine

### Õpitulemused

Õpilane:

- 1) tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse ning kombinatsioone autoritantsudest;
- 2) arutleb eri tantsustiilide üle;
- 3) teab Eesti tantsupidude ja tantsukultuuri traditsioone.

## Õppesisu

Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis. Mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus

Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine

Traditsioonilisus ja nüüdisaegsus. Tants kui sport. Tants kui kunst ja kultuur. Tants kui meelelahutus.

## Õpitulemused ja rõhuasetused õppesisu käsitlemisel III kooliastmes klassiti

Õpitulemused III kooliastme lõpuks	Rõhuasetused õppesisu käsitlemisel klassiti
<b>1. Teadmised spordist ja liikumisviisidest</b> Õpilane: 1) selgitab kehalise aktiivsuse ning regulaarse liikumisharrastuse mõju tervisele ja töövõimele; 2) järgib kehalisi harjutusi tehes hügieeni- ja ohutusnõudeid ning väldib ohuolukordi; teab, kuidas toimida sportides/liikudes juhtuda võivate õnnetusjuhtumite ja traumade puhul; oskab anda elementaarset esmaabi;	<b>7. klass</b> Kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkus. Liikumissoovitused noorukitele ning täiskasvanutele. Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Tegutsemine (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Esmaabivõtted. Teadmised spordiüritustest ning neil osalemise võimalustest. Liikumine „Sport kõigile“.
	<b>8. klass</b> Teadmised iseseisva liikumisharrastuse kohta

<p>3) liigub/spordib reegleid ja võistlusmäärusi järgides, kaaslasti austades ja abistades ning keskkonda säästes;</p> <p>4) oskab iseseisvalt treenida: analüüsib oma kehalise vormisoleku taset, seab liikumisharrastusele eesmärgi, leiab endale sobiva (jõukohase) spordiala/liikumisviisi, õpib uusi liikumisoskusi ja arendab oma kehalisi võimeid;</p> <p>5) osaleb aktiivselt kehalise kasvatusetundides, harrastab liikumist/sportimist iseseisvalt (tunniväliselt), käib spordi- ja tantsuüritustel ning jälgib seal toimuvat; oskab tegutseda abikohtunikuna võistlustel.</p>	<p>(eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm).</p> <p>Teadmised olümpiamängudest (sh antiikolümpiamängudest) ja tuntumatest olümpiavõitjatest.</p>
<p><b>2. Võimlemine</b> Õpilane:</p> <p>1) sooritab õpitud vaba- või vahendiga harjutuskombinatsiooni muusika saatel;</p> <p>2) sooritab harjutuskombinatsiooni akrobaatikas;</p> <p>3) sooritab harjutuskombinatsiooni rööbaspuudel (T, P) ja poomil (T) / kangil (P);</p> <p>4) sooritab õpitud toenghüppe (hark- ja/või kägarhüpe).</p>	<p><b>7. klass</b> <b><u>Rivi -ja korraharjutused.</u></b> Jagunemine ja liitumine, lahknemine ja ühinemine, ristlemine. <b><u>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.</u></b> Harjutused vahendita ja vahenditega erinevate lihasrühmade treenimiseks. <b><u>Rühi arengut toetavad harjutused.</u></b> Harjutused lülisamba vastupidavuse arendamiseks. <b><u>Iluvõimlemine (T).</u></b> Harjutused rõnga, palli ja lindiga; harjutuskombinatsioon vahendiga muusika saatel. <b><u>Tasakaaluharjutused poomil (T).</u></b> Erinevad sammukombinatsioonid; sammuga ette pööre 180<sup>0</sup>; jala hooga taha pööre 180<sup>0</sup>.</p> <p><b>8. klass</b> <b><u>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.</u></b> Harjutuste valimine ja harjutuskomplekside koostamine, üldarendavate võimlemisharjutuste kirjeldamine. <b><u>Rühi arengut toetavad harjutused.</u></b> Jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele. <b><u>Akrobaatika.</u></b> Kaks ratast kõrvale; kätelseis. <b><u>Tasakaaluharjutused poomil (T).</u></b> Poolspagaadist tõus taga oleva jala sammuga ette.</p> <p><b>9. klass</b> <b><u>Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused.</u></b> Üldarendavate võimlemisharjutuste kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena. <b><u>Rühi arengut toetavad harjutused.</u></b></p>



	<p>Venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks.</p> <p><b>Tasakaaluharjutused poomil (T).</b> Erinevaid mahahüppeid.</p> <p><b>Riistvõimlemine.</b> Tireltõus rööbaspuudel ühe jala hoo ja teise tõukega (T); küünarvarstoengust hoogtõus taha ja harkistest tirel ette (P); kangil tireltõus jõuga; käärhöör (P).</p> <p><b>Toenghüpe.</b> Hark- ja/või kägarhüpe.</p> <p><b>Aeroobika.</b> Aeroobika põhisammud. Aeroobika tervisespordialana.</p>
<p><b>3. Kergejõustik</b> Õpilane: 1) sooritab täishoolt kaugushüppe ja üleastumistehnikas kõrgushüppe; 2) sooritab hoojooksult palliviske (7. kl) ning paigalt ja hooga kuulitõuke; 3) jookseb kiirjooksu stardikäsklustega; 4) suudab joosta järjest 9 minutit (T) / 12 minutit (P).</p>	<p><b>7. klass</b> Kaugushüppe eelsoojendusharjutused. Kaugushüpe täishoolt paku tabamisega. Palliviske hoojooksult. Kestvusjooks.</p> <p><b>8. klass</b> Sprindi eelsoojendusharjutused. Ringteatejooks. Kõrgushüppe eelsoojendusharjutused. Kõrgushüpe (üleastumishüpe). Flopi tutvustamine. Kestvusjooks.</p> <p><b>9. klass</b> Kuulitõuke soojendusharjutused. Kuulitõuge. Kestvusjooks.</p>
<p><b>4. Sportmängud</b> Õpilane: 1) sooritab tundides õpitud sportmängude tehnikaelemente; 2) sooritab läbimurded paigalt ja liikumiselt ning petted korvpallis; 3) sooritab ülalt pallingu, ründelöögi ja nende vastuvõtu võrkpallis; 4) mängib kaht õpitud sportmängu reeglite järgi.</p>	<p><b>7. klass</b> <b>Korvpall.</b> Palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt. Läbimurded paigalt ja liikumiselt. Petted. Algteadmised kaitsemängust. Korvpalli võistlusmäärused. Mäng reeglite järgi. Mäng 3 : 3 ja 5 : 5.</p> <p><b>8. klass</b> <b>Võrkpall.</b> Sööduharjutused paarides ja kolmikutes. Sööduharjutuste kombinatsioonid. Ülalt palling ja pallingu vastuvõtt. Ründelöök hüppeta ja hüppega (P) ning kaitsemäng. Mängijate asetus platsil ja liikumine pallingu sooritamiseks. Mäng reeglite järgi. Omandatud korvpallimängu oskuste edasiarendamine.</p> <p><b>9. klass</b> Omandatud korvpalli- ja võrkpallimängu oskuste edasiarendamine.</p>
<p><b>5. Suusatamine</b> Õpilane: 1) suusatab paaristõukelise ühe- ja kahesammulise sõiduviisiga; 2) suusatab kepitõuketa uisusamm-sõiduviisiga tempovarianti; 3) läbib järjest suusatades 5 km (T) / 8 km (P) distantsi.</p>	<p><b>7. klass</b> Laskumine madalasendis. Libisamm-tõusuviis. Sahk-, uisusamm-, paralleel- ja käärpööre. Tõusu- ja laskumisviiside ning pidurduste kasutamine maastikul. Paaristõukeline ühe- ja kahesammuline sõiduviis.</p> <p><b>8. klass</b> Üleminek paaristõukeliselt sõiduviisilt vahelduvtõukelisele ja vastupidi. Kepitõuketa</p>

	uisusamm-sõiduviisi tempovariant. Õpitud sõiduviiside tehnikate täiustamine ja kinnistamine.
	<b>9. klass</b> – Järjest suusatades 5 km (T) / 8 km (P) distantsti läbimine.
<b>6. Orienteerumine</b> Õpilane: 1) läbib orienteerumisraja oma võimete kohaselt; 2) oskab määrata suunda kompassiga, lugeda kaarti ja maastikku; 3) oskab valida õiget liikumistempot ja -viisi ning teevarianti maastikul; 4) oskab mälu järgi kirjeldada läbitud orienteerumISRADA.	<b>7. klass</b> Üldsuuna ja täpse suuna (asimuudi) määramine. Orienteerumisharjutused kaardi ja kompassiga. Kaardi peenlugemine - väikeste objektide lugemine ja meeldejätmise. Sobivaima teevariandi valik. Orienteerumine maastikul kaardi ja kompassiga.
	<b>8. klass</b> OrieNteerumisraja iseseisev läbimine. Läbitud tee ja kontrollpunktide mälu järgi kirjeldamine. Suund- ja valikorieNteerumine. Sobiva koormuse ja liikumistempo valimine pinnasetüübi, reljeefivormi ja takistuste järgi.
	<b>9. klass</b> – Mälu järgi läbitud orienteerumisraja kirjeldamine.
<b>7. Tantsuline liikumine</b> Õpilane: 1) tantsib õpitud paaris- ja rühmatantse ning kombinatsioone autoritantsudest; 2) arutleb erinevate tantsustiilide üle; 3) teab Eesti tantsupidude ja tantsukultuuri traditsioone.	<b>7. klass</b> Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis. Omandatakse mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine. Traditsioonilisus ja nüüdisaegsus.
	<b>8. klass</b> Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis. Omandatakse mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine. Popkultuur. Tants kui sport.
	<b>9. klass</b> Tantsud õpetaja valikul vastavalt neidude ja noormeeste arvule klassis. Omandatakse mõisted, oskussõnad, põhisammud ja kombinatsioonid. Soorollid tantsus. Erinevate liikumiste ja stiilide loov kasutamine. Tants kui kunst ja kultuur, tants kui meelelahutus.